

PESTY FRIGYES
HELYNÉVGYŰJTEMÉNYE
1864–1865

SZÉKELYFÖLD ÉS TÉRSÉGE
IV.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR – SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM
BUDAPEST – SEPSISZENTGYÖRGY, 2015

PESTY FRIGYES HELYNÉVGYŰJTEMÉNYE
1864–1865

SZÉKELYFÖLD ÉS TÉRSÉGE
IV.

PESTY FRIGYES HELYNÉVGYŰJTEMÉNYE
1864–1865

SZÉKELYFÖLD ÉS TÉRSÉGE
IV.

KIEGÉSZÍTŐ KÖTET

**(AZ ARANYOSSZÉKI FELVÉTEL, A FEHÉR ÉS SZEBEN MEGYEI, VALAMINT
A TORDA VÁRMEGYEI KOLOZS MEGYEI TERÜLETRE VONATKOZÓ TOVÁBBI
MAGYAR NYELVŰ FELVÉTEL; HUNYAD MEGYEI FÜGGELÉK A SZÁSZ KIRÁLYFÖLDI
MAGYAR FELVÉTELBŐL; BRASSÓ ÉS MAROS MEGYEI TERÜLETRE VONATKOZÓ
PÓTLÁSOK AZ I. ÉS III. KÖTETHEZ FELSŐ-FEHÉR VÁRMEGYÉBŐL)**

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR – SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM

BUDAPEST–SEPSISZENTGYÖRGY, 2015

**Pesty Frigyes helynévgyűjteménye
1864–1865
Székelyföld és térsége IV.**

Közzéteszi
Csáki Árpád

Programvezető
Boka László tudományos igazgató (OSzK)

A kiadvány az Országos Széchényi Könyvtár
Kézirattárának dokumentumai
(Fol. Hung. 1114/3, 15, 21, 26, 29, 41, 49. kötetekből)
és mikrofilm-másolataik
(F1/3814/A. 20, 28, 37, 44, 57, 60, 63. mft.)
felhasználásával készült

Szakmai irányító
Pál-Antal Sándor

A szövegek gondozása a Székely Nemzeti Múzeumban történt
A Székely Nemzeti Múzeum fenntartója Kovászna Megye Tanácsa

© Országos Széchényi Könyvtár, 2015
© Székely Nemzeti Múzeum, 2015
© Csáki Árpád és munkatársai, 2015

Felelős kiadó
Tüske László főigazgató (OSzK)
és Vargha Mihály igazgató (SzNM)

Kovászna Megye Tanácsa

ISBN 978-963-200-647-5

Budapest–Sepsiszentgyörgy, 2015

TARTALOM

Előszó	Enyedsehtkirály	42
Fehér megye	Farkastelke	42
Abrudfalva (Abrudfalva, Buninzsina,	Felenyed	43
Csuruleásza, Szuhár, Vulkán)	Felgyógy	43
17	Felsőcsóra	44
Abrudkerpenyes	Felsőgáld (és Magura, Negrilesti)	44
17	Felsőpodsága (és Orest, Szegász)	44
Akmár	Felsőszolcsva (és Deálukászelor, Válealárga)	46
17	Felvinc (Felvinc és Marosveresmart)	47
Alsóaklos	Felvinc	47
17	Marosveresmart	48
Alsócsóra (és Dorozsman)	Fenes	49
18	Gábod	49
Alsógáld	Gáldtő	50
19	Gergelyfája	50
Alsókarácsonfalva	Gyulafehérvár	51
19	Háporton	54
Alsópodsága	Hari	54
20	Havasgáld (és Negrilesti)	54
Alsószolcsva (és Búvópatak)	Havasgyógy (és Teksesty)	55
21	Hosszúaszó	55
Alsótatárlaka (és Alsócsóra)	Igenpataka	56
22	Inakfalva	56
Alvinc (és Borberek, Sibisán,	Ispánlaka (és Szárazvámtyanya)	56
Telekvinc, Vashegy)	Kisapahida	56
22	Kismindszent	57
Aranyosbánya	Kisompoly	57
24	Koslárd	58
Aranyoslonka	Kurpény	58
24	Kútfalva	58
Aranyosronk (és Lunkalárga)	Lombfalva	59
25	Lőrincréve	59
Asszonynépe	Magyarcserved	60
25	Magyarcsesztve	60
Balázsfalva (Balázsfalva és Kisbalázsfalva)	Magyarforró	61
26	Magyarigen	61
Balázsfalva	Magyarkapud	62
26	Magyarlapád	63
Kisbalázsfalva	Magyarpéterfalva	64
27	Magyarsolymos	64
Bedellő	Magyarsülye	65
27	Magyarszentbenedek	65
Berzesd	Marosbél	65
28	Maroscsúcs	66
Bokajalfalu (és Bokajfalfalu)	Marosgombás	66
(és Dumbravica, Kukuta)	Maroskarna	67
28	Maroskoppánd	68
Bolgárcserged	Marosnagylak	68
28	Marosörményes	69
Borbánd	Marosszentimre	69
29	Marosújvár	71
Borosbenedek		
30		
Borosbocsárd (Magyarborosbocsárd		
és Oláhborosbocsárd)		
30		
Boroskrakkó (és Királypataka, Tibor)		
31		
Borsómező (és Csókás, Láz)		
31		
Bucsum (Bucsumcserbu, Bucsumsiásza,		
Bucsumizbita, Bucsummuntán,		
Bucsumpojén, Bucsumszát)		
33		
Bulbuk		
33		
Buzásbocsárd (és Ponka, Székelyhegytanya)		
33		
Buzd		
34		
Celna		
35		
Csáklya		
35		
Csákó		
36		
Csombord		
36		
Csongva		
37		
Csufud		
38		
Diód		
39		
Diómál		
39		
Dombró		
40		
Drassó		
41		
Elekes		
42		

Marosváradja (Alsóváradja és Felsőváradja)	71
Meggykerék	72
Metesd (és Iszka, Lunka)	73
Mihálcfalva	74
Mikószilvás	74
Miriszló	74
Mogos (és Birlesty, Kozsokány, Mamaligány, Mláka, Váleabarni)	75
Monora (és Gorgán)	75
Muncsal	76
Muska	76
Nagyenyed	76
Nagylupsa (és Hadaró, Lázurj, Lunka, Lupsapatak, Monostor)	77
Nagymedvés	79
Nagyompoly (és Dumbráva)	79
Nagyponor	79
Obrázsa	79
Oláhcsesztve	80
Oláhdálya	80
Oláhgorbó	81
Oláhtordos	81
Ompolygalac	82
Ompolygyepű	82
Ompolykisfalud	82
Ompolykövesd (és Váleamika)	84
Ompolymező	84
Ompolyszáda	85
Poklos	85
Rakató	85
Remete (és Búvópatak, Remeteiszoros, Remetekolostor)	86
Sárd	86
Sásza (és Vinca)	87
Spring (és Árvádtanya)	88
Szarakszó	88
Szártos	88
Szászcsanád (és Hegyitanyák)	88
Szászpatak	89
Székelyföldvár	90
Székelykocsárd	90
Tompaháza (és Marosújfalú)	91
Marosújfalú	91
Tompaháza	92
Torockó	92
Torockógyertyános	94
Torockószentgyörgy	94
Tótfalud	96
Tövis	96
Tűr	96
Vajasd	97
Váleamára	100
Verespatak	101
Véza	101
Vidaly	101

Vingárd (és Árvádtanya, Magyarádtanya)	102
Zalatna (és Botesbánya)	103

Kolozs megye aranyosszéki, valamint

Torda vármegyei települései

Alsójára (és Egrespatak, Macskakő)	107
Aranyosegerbegy (és Boldoc)	108
Aranyosgyéres	109
Aranyosivánfalva (és Havastelep, Vádpatak)	110
Aranyosmohács	111
Bágyon (és Bogátpusztá)	112
Bányabükk	113
Bányahavas	113
Bikalat (és Bikalathavas)	113
Borrév	114
Csegez	115
Felsőaklos	116
Harasztos	117
Hasadát (és Járavize)	117
Járabánya	118
Járamagura	119
Járárákos	119
Járaszurdok	120
Kercsed	121
Kisfenes (és Kisfeneshavas, Plop)	123
Komjátszeg	124
Kövend (és Bogátpusztá)	125
Középpeterd	126
Magyarléta	127
Magyarpeterd	128
Mezőcsán (és Andics, Boldoc, Csurgó, Doszunápuluj, Funaciledűlő, Csóka, Stinkutdűlő, Sárospatakűlő)	129
Mészkő	129
Mikes	130
Pusztaszentkirály	130
Pusztaszentmárton	130
Ruhaegres	131
Sinfalva	131
Sütmeg	132
Székelyhidas	132
Szentmihály (Alsószentmihály, Bogátpusztá és Felsőszentmihály)	133
Alsószentmihály (és Bogátpusztá)	133
Felsőszentmihály	135
Szind	136
Torda (Torda és Aranyospolyán, Bogátpusztá, Királyrét, Labodás, Palackos, Virágosvölgy)	136
Aranyospolyán (és Bogátpusztá)	136
Torda (és Királyrét, Labodás, Palackos, Virágosvölgy)	138
Tordaegres	141
Tordahagymás	142
Tordaszentlászló	142
Tordatúr	143

Vajdaszeg	144
Várfalva (Várfalva és Aranyosrákos)	145
Aranyosrákos	145
Várfalva	146

Szeben megye

Almakerék	149
Alsógezés	149
Balázstelke (és Kalibák)	149
Bólya	150
Büirkös	150
Ecsellő	150
Erzsébetváros	151
Felsőgezés	153
Hortobágyfalva	153
Ingodály	154
Isztina	154
Kisenyed	155
Kispéterfalva	156
Konca	157
Mág	158
Martonfalva	158
Martontelke	158
Mihályfalva	159
Mikeszásza	161
[Nagysejk]	161
Hidegvíz	161
Oláhtyúkos	162
Oltszakadát	162
Rovás	164
Sálfalva	164
Salkó	165
Szászveszződ	165
Szecsel	166
Szentjánoshegy	166
Vizakna (és Széptelep)	167

Hunyad megyei magyar nyelvű felvétel

a szász Királyföldről (Függelék)

Romoszhely (és Csunzshavas)	171
-----------------------------------	-----

Brassó megyei további adatok

(Pótlás az I. kötethez)

Longodár	175
Ürmös	175

Maros megyei további adatok

(Pótlás a III. kötethez)

Bese	179
Keresd	179

Mutatók

Helymegjelölések és személynevek mutatója	181
Magyar(–román) helységnévmutató	231
Román–magyar helységnévmutató	234

[Térkép- és egyéb ábramelléletek]

Székelyföld, Torda vármegye és (a Hunyad és Zaránd nélküli) Dél-Erdély 1861–1876-ban	237
--	-----

Az erdélyi magyarok területi tagolódása az 1860-as években (Hunyad, Zaránd és a Radnai-hágó előterének kivételével; becslés az 1850-es és az 1880-as népszámlálás alapján)	237
--	-----

[A feldolgozott terület 1864–1865-ben felvett települései, valamint közigazgatási beosztása és ma már nem különálló települései 1854–1861-ben (a kötetbe bekerült települések)]	238
---	-----

[A feldolgozott terület 1864–1865-ben felvett települései, valamint 1861-ben v isszaállt közigazgatási beosztása és ma már nem különálló települései (a kötetbe bekerült települések)	239
---	-----

Pótlás az I. kötethez (Kőhalomszék térsége; közigazgatási beosztás 1854–1861-ben és 1861-ben), valamint a térképmelléletek településnév-rövidítései	240
---	-----

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó magyar nyelvű kérdőíve (1864)	241
---	-----

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó magyar nyelvű utasítása (1864)	242
--	-----

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó román nyelvű kérdőíve (1864).....	243
---	-----

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó román nyelvű utasítása (1864)	244
---	-----

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó német nyelvű kérdőíve (1864)	245
--	-----

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó német nyelvű utasítása (1864)	246
---	-----

A buzásbocsárdi harang felirata	247
---------------------------------------	-----

A marosnagylaki református templom 1854-ben	247
--	-----

ELŐSZÓ

VÁLLALKOZÁSUNK NEGYEDIK KÖTETÉRŐL

Vállalkozásunk az Országos Széchényi Könyvtár és a Székely Nemzeti Múzeum többéves közös programja. Célja a keleti magyar többségi tömb (a történeti Székelyföld és az azzal összefüggő magyar többségű településterület), valamint az inkább innen kutatható dél-erdélyi magyar települések Pesty Frigyes-féle felvételének közzététele. Ennek megfelelően a történeti Székelyföldre vonatkozó gyűjtést (nagyreszt magyar, kisebb részben román nyelvű felvétel) teljes egészében közöljük, a szomszédos területekről viszont csak a magyar nyelvű jelentéseket.¹

Mint ismeretes, és mint arra az első kötet előszava is bővebben kitért, Pesty Frigyes 1864–1865-ös, az egész Magyarországra és Erdélyre kiterjedő helynévgyűjtését 1890-ben vásárolta meg a tudós özvegytől a Magyar Nemzeti Múzeum.² A gyűjteményből – összesen 93, esetenként a terület központja várossal kiegészített korabeli közigazgatási egység anyagát tartalmazza, 63 kötetbe kötve – vagy az egyes településeken történt felvételek anyagából már korán hasznosítottak adatokat a kutatók, így székelyföldieket Orbán Balázs mindjárt az adatfelvételt követően is. A Magyar Nemzeti Múzeumból később önállósuló Országos Széchényi Könyvtárban, az 1960-as években a teljes anyagról mikrofilm-másolat készült,³ ennek jelenleg a digitalizálása is folyamatban van. A gyűjtemény feldolgozásának, kiadásának helyzetét nyolc évvel ezelőtt Hajdú Mihály összegezte.⁴

Vállalkozásunk első kötete a mai Kovászna megye területére eső felvételt tartalmazta (1864–1865-ben

Háromszék székely szék és Udvarhelyszék Bardoc fiúszéke, valamint Felső-Fehér vármegye néhány településcsoportja) és a mai Brassó megye területére vonatkozó magyar nyelvű jelentéseket (az akkori Brassóvidék, Felső-Fehér megye és szász Kőhalomszék egyes helységei, településcsoportjai, Fogaras város, továbbá az udvarhelyszéki Homoródjánosfalva).⁵

A második kötet a mai Hargita megye területére eső felvételt tette közzé (1864–1865-ben Csíkszék és Udvarhelyszék székely székek legnagyobb része, valamint néhány Hargita megyéhez csatolt, volt Torda és Kükküllő megyei település, és pedig Maroshévíz, Oláhandrásfalva és az időközben Magyarhidegkúttal egyesült Oláhhidegkút), továbbá függelékként az időközben mai moldvai megyékhez került csíkszéki településeket.

A harmadik kötet a mai Maros megye területére eső székelyföldi és magyar nyelvű egyéb felvételt tartalmazza (1864–1865-ben Marosszék székely szék, tíz udvarhelyszéki község, Marosvásárhely szabad király város, valamint Maros megyéhez csatolt, Alsó-Fehér, Kolozs, Kükküllő és Torda vármegyei települések). A mai Maros megye területéről rendelkezésünkre álló további felvételek a települések mintegy 70%-a esetében román, mintegy 30%-uk esetében német nyelvűek.

Jelen kötetünk tartalmát a történelmi Aranyosszék 22 települése mellett az Alsó-Fehér (87) és Torda vármegyei (55 település) magyar helységek felvétele képezi, kiegészül továbbá Felső-Fehér vármegye 17, Kükküllő vármegye 6, valamint a szász Szászvárosszék egy (Romosz hely) településével. A jelenlegi közigazgatási

¹ Az első kötetben kivételesen a nem székelyföldi, román nyelven felvett márkosi gyűjtést is közzétettük, mert általános szempontjaink alapján ez az egyetlen helység maradt volna ki különben a mai Kovászna megyei települések közül. Hasonló megfontolásból került be a második kötetbe az egyetlen mai Hargita megyei nem székelyföldi, román nyelven felvett Maroshévíz. A harmadik kötetben a román nyelven felvett Kerelőspatak esetében tettünk kivételt: ez a volt Torda megyei település időközben a mai Sósputakká egyesült az akkori ikertelepülésével (a székelyföldi Marosszékhez tartozó, ugyancsak román nyelven felvett Székelysópatak). Jelen kötet kivételként a német felvételű, szoborszerű Szakadátot tartalmazza (rövid bevezetője tételesen kimondja, hogy a felvett helynévanyag román és magyar).

² A gyűjtemény összesen 93, esetenként a terület központja várossal kiegészített korabeli közigazgatási egység anyagát tartal-

mazza, 63 kötetbe kötve. (Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Fol. Hung. 1114.)

³ Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, F1/3814/A, 1–76.

⁴ Hajdú Mihály: Pesty Frigyes helynévgyűjtésének megjelentetése, *Névtani Értesítő*, 2006, 205–215.

⁵ Mivel a felvétel előtt alig pár évvel, 1861-ben adta fel a Habsburg-kormányzat a szabadságharc után bevezetett és legutóbb 1854-ben átalakított neoabszolutista területi közigazgatási rendszert, néhány helységben a hovatartozást eszerint adták meg, ennek kerületei és járásai szerint, vagy keverték-vegyítették a székekkel és dullói járásokkal (megyékkel és szolgabírói járásokkal, stb.). A két területi közigazgatási beosztást illetően lásd a kötet végi térképeket.

beosztás alapján Brassó megye 4, Fehér megye 131, Hunyad megye 5, Kolozs megye 44, Maros megye 3, Szeben megye 23 településsel képviselteti magát a kötetben.

Itt szeretnénk megköszönni az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak szakmai hozzáállását és kedvességét. Munkánkat nem végezhattük volna Sajó Andrea és Tüske László főigazgatók, Káldos János különgyűjteményi igazgató, majd megbízott főigazgató támogatása, Plihal Katalin különgyűjteményi igazgató, majd megbízott főigazgató és Földesi Ferenc osztályvezető, Weeber Tibor és a Kézirattár, valamint a Digitalizáló Osztály többi szakembere segítségével, akik a kézirat és felhasznált térképlapok digitális másolatát elkészítették és rendelkezésünkre bocsátották, valamint az eredeti példányokkal való egybevetés lehetőségét biztosították. Mindezt, mindenre kiterjedő figyelemmel, Boka László tudományos igazgató koordinálta. Egyéb szakmai kérdésekben Boér Laura (Barót), Bordi Zsigmond Lóránd és Dobra Judit (Sepsiszentgyörgy) volt segítségünkre. A sepsiszentgyörgyi állami levéltárban⁶ Nagy Botond levéltáros segített készségesen. Vállalkozásunk szakmai koordinátora Pál-Antal Sándor, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja (Marosvásárhely).

Külön köszönet illeti Vargha Mihályt, aki a Székely Nemzeti Múzeum igazgatójaként a kutatási program és a kiadás sepsiszentgyörgyi intézményes háttérét biztosította. Sorozatunk kézirat-előkészítési költségeiből számottevő részt vállalt a Magyar Tudományos Akadémia a Határon Túli Magyar Tudományosságért, valamint a Domus Hungarica Scientia et Artium ösztöndíjprogramok keretében. Az eredeti kézirattal való egybevetés idején budapesti tartózkodásainkat Márkó Eszter, Jakabos Tünde és Lőrincze Tamás biztosították.

Külön köszönjük Tamás Sándor Kovászna megyei tanácselnök messzemenő támogatását.

AZ 1864–1865-ÖS GYŰJTÉS MEGSZERVEZÉSE ÉS LEBONYOLÍTÁSA A TÁRGYALT TÉRSÉGBEN

A székely székekkel való egybevetés alapján szembevetendő, hogy a kérdőívre adott válaszok tartalma, terjedelme a vármegyei területeken lényegesen szegényesebb. A megállapítás különösen Alsó-Fehér és Torda vármegye esetében érhető tetten, ahol az új telepítésű és/vagy román többségű településeken az írástudók száma is alulmarad a Székelyföldhöz viszonyítva. Gyakran találkozunk olyan esetekkel, mikor

egy teljes járásban,⁷ így például a Szentlászlói járásban az adott járásbíró vagy jegyzője készíti el jelentést.

Bő évnvi előkészítést követően Pesty Frigyes *Utasítását* és kilenc pontot tartalmazó nyomtatott kérdőívét 1864 tavaszán küldte szét a vidéki hatóságoknak az Erdélyi Főkormányzósághoz. A 6670. szám alatt május 7-én Nagyszebenben kelt parancsolt szeptember végi határidővel várta a járásonként és székenként rendszerezett válaszok beküldését.

A Pesty Frigyes által kezdeményezett helynévgyűjtés idején Aranyosszéknek mintegy 18 000, kétharmadrészt magyar ajkú lakosa volt. A szék közigazgatásilag két járásra oszlott: *Felső* járásra Bágyon (ide tartoztak még: Alsószentmihályfalva, Aranyosrákos, Csegez, Felsősinfalva, Felsőszentmihály, Kercsed, Kövend, Mészkö, Várfalva), valamint *Alsó* járásra Felvinc központtal (ide tartoztak még: Aranyosmohács, Aranyospolyán, Csákó, Dombró, Harasztos, Inakfalva, Marosörményes, Székelyföldvár, Székelyhidas, Székelykocsárd, Veresmart). Aranyosszék 22, Alsó és Felső járásba osztott településének – ide értve Felvinc mezővárost is – jelentéseit Dindár József alkirálybíró és Bíró Sámuel főjegyző 1865. február 10-én összesítette és továbbította Kolozsvárra a Főkormányzósághoz. Pesty Frigyes kérdőívét még előző év késő tavaszán vagy kora nyarán küldte ki a szék előljárósága. Elsőként, még ugyanazon hónap legvégén, Felsősinfalva készült el jelentésével. A szék településeinek mintegy fele – vegyesen a két járásból – 1864. június-szeptember között készítette el jelentését a megküldött kérdőív alapján. A két járásközpont, Bágyon, illetve Felvinc, valamint az Alsó járás települései majd csak a megismételt felszólítások eredményeként, 1865. januárjában, utolsóként február 9-én Veresmart továbbította jelentését a széki hatóságokhoz.

A települések szintjén elkészített jelentések egy kivétellel (Székelyhidas) magyar nyelven íródtak. Túlryomó többségükben helyi falubírók és jegyzők, esetenként egy-egy birtokos (pl. Aranyospolyán) által megszövegezett válaszok. Aranyosszék kézdi székelyekkel való 13. századi betelepítésének hagyománya élenken élt a 19. század második felében. A tatárok által szorongatott Torockói Ehellős erdélyi alvajda megsegítésére érkező székelyek vitézségéről, valamint a IV. László király által 1289-ben számukra tett adománylevélről, annak két évvel későbbi megerősítéséről⁸ – amelyekre a 18. század folyamán már Fridvalszky János és Benkő József is felhívták a figyelmet – több település (Kövend, Sinfalva, Várfalva) válaszában megemlékeznek. Székelykocsárd esetében

⁶ Jelenlegi hivatalos nevén: Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Irodája (Sepsiszentgyörgy). A továbbiakban: ROLKov.

⁷ A kötet végi vonatkozó térképeken a közigazgatási beosztást a Gámán-féle 1861-es helységnevtár (Gámán Zsigmond: *Hely-*

segnévtár – a Királybágon inneni rész (Erdély) minden községének betűrendes névtára, Kolozsvár, 1861) alapján közöltük.

⁸ Az okleveleket lásd *Székely Oklevéltár*, I, 21–23, 26–28. Vö. *Erdélyi okmánytár*, I, 452. sz. (278–279. old.), 478. sz. (287. old.)

kézdi székelyek mellett udvarhely- és marosszéki telepítést emlékéit őrizték, Alsószentmihály és Kövend jelentésírói továbbá arról is említést tesznek, hogy Aranyosszék korábban több (30) települést számlált.⁹

A kötetünkbe felvett Alsó-Fehér vármegyei települések: az *Alsóigeni* (Alsógáld, Borosbenedek, Borosbocsárd, Boroskrakkó és Tibor, Királypatak, Celná, Csáklya, Gáldtő, Igenfalva, Koslárd, Marosszentimre, Mindszent, Vajasd), *Alvinci* (Akmár, Alsócsóra, Alsótárlaka, Alsóvárada, Alvinc (és Borberek, Sebesány), Borsómező, Maroskarna, Rakató, Szarakszó), *Balázsfalvi* (Buzásbocsárd, Csufud, Kisakna, Kiscserged, Karácsonfalva, Mihályfalva, Obrázsa, Oláhcsesztve, Tűr, Szászpatak), *Csombordi* (Asszonyfalva, Csombord, Kisapahida, Kissolyos, Lőrincréve, Magyarlapád, Marosgombás, Marosszentkirály, Meggykerék, Tompaháza), *Felsőmagyarigeni* (Berzsed, Felsőcsóra, Felsőgáld, Gaurény, Havasgyógy, Magyarigen, Metesd, Magos, Muncsel, Offenbánya, Ompoica, Pojána, Ponor, Remete, Sárd, Szártos, Tótfelfalud, Vajasd), *Károlyfőhérvári* (Borbánd, Kisfalud, Oláhdálya), *Kisenyedi* (Buzd, Drassó, Ecsellő, Gergelyfája, Kisenyed, Koncza, Kútfa, Mág, Oláhgorbó, Spring, Szecse, Vingárd), *Marosújvári* (Csekelaka, Csongva, Gábod, Magyarcsesztve, Maroskoppánd, Maroscsúcs, Mikószilvás), *Nagyenyedi* (Diód, Felgyógy, Havasgyógy, Marosbéd) járásokhoz tartoztak. Jelentéseik részletessége változó, a települések esetében a kikérdezett idősök, esküdtek neveit is feljegyezték. Több járás (*Alsóigeni*, *Alvinci*, *Balázsfalvi*, *Felsőmagyarigeni*, *Kisenyedi*) esetében maga a szolgabíró készítette az összeírásokat, de míg a Balázsfalvi vagy Kisenyedi járásokban részletes, addig a többi járásban a kérdőív első, illetve lényegi, utolsó pontjait mellőző összesítések készültek. Megemlítjük ugyanakkor, hogy a Felsőmagyarigeni járás esetében Vadadi László szolgabíró településenként jelzi a lakosság, valamint a lakóházak számát is.

A római kor emlékeire (bányák, kőfaragványok, utak stb.), a dák–római háborúkra való utalások gyakran előfordulnak a jelentésekben. Ezek mellett kiemeljük a fejedelemség kori népességtelepítésre vonatkozó alvinci adatokat,¹⁰ valamint Vajasd település jelentését,¹¹ amelybe átirták Bethlen Gábor biztosító- és adománylevelét¹² a töröknek 1616-ban átadott Lippa vára vitézei számára. Buzásbocsárd és Marosnagylak összeírásaihoz ugyanakkor rajzmellékleteket is fűztek.¹³ A jelentés készítőinek figyelme kiterjedt a természeti adottságok leírására is, amelyek

közül megemlítjük a gyógyfüveiről ismert, Brassai Sámuel és Herepei Károly, de Haynald Lajos püspök számára is gyűjtőterületként szolgáló, Bilak nevű hegyet Borbánd összeírásából¹⁴. Aranyosbánya esetében a bányák leírását, valamint Debreczeni Márton találmanyanának kiemelését említjük meg.¹⁵

Felső-Fehér vármegye *Bolyai* (Bolya, Ingodály, Martontelke, Rovás, Salkó, Sálfalva, Szásmartonfalva), *Gezési* (Hortobágyfalva, Szentjánoshegy, *Hévízi* (Datk, Oltbogát, Voldorf), *Hidegvizi* (Isztina, Mihályfalva, Száspéterfalva, Szászvevősd) és *Réteni* járásaiban (Moha) egyaránt 1865 tavaszán indult meg a helynevek összeírása, és a szolgabírók igyekezete ellenére, akik esetenként teljes járásuk jelentéseit elkészítették, egészen augusztusig elhúzódtak.

A Hunyad megyei *Algyógyi* járás összeírásai ugyancsak településszintűek, amelyeket helyi jegyzők készítettek el 1864 augusztusában. Kükküllő vármegye *Magyarbényei* (Magyarpéterfalva), *Nádosi* (Oláhandrásfalva, Oláhhidegkút, l. a második kötetben) és *Tatárlaki* (Balázstelke, Mikeszásza) járások területén hasonlóan több hullámban készültek a jelentések. Elsőként a Nádosi járásban kezdődtek meg 1864 júniusának közepén, majd sorra a Tatárlaki járás területén, utolsóként a Magyarbényei járáshoz tartozó Magyarpéterfalva készítette el összeírását, ezeket összesítve 1865. február 28-án továbbították a megyei hatóságok.

Torda megye tisztsége 1865 februárjának végén küldte fel a Főkormányzéknek mind a 13 (*Aranyosi*, *Görgényi*, *Gyéresi*, *Lupsai*, *Magyarrégeni*, *Marosbogáti*, *Marosjárai*, *Mezőségi*, *Pagocsa*, *Szentlászlói*, *Torockói*, *Vajdaszentiványi*, *Vécsi*) járás felmérését (lásd részben a korábbi kötetekben), amelyek túlnyomó többsége az előző év őszén készült. Több járás esetében (*Lupsai*, *Szentlászlói*) az összeírásokat a szolgabírók készítették, terjedelmük, településtörténeti részletességük – a helynevek felsorolása mellett – változó: Tordaszentlászlón pl. a Jósika kastély legendája mellett a harang feliratát is lejegyezték,¹⁶ Aranyosgerenden (ahogy az Alsó-Fehér megyei Balázsfalván és Kisapahidán is) ugyancsak a kastélyt emelik ki. Legkorábban, 1864 júliusában a Szentlászlói és Torockói járások területén kezdődött el a jelentések megszövegezése, amelyet Torockó vidékén Almásy János szolgabíró ellenjegyzett.

Kiemeljük továbbá Torockó 18. század végén keletkezett, részletesen tárgyalt legendáját. Az alapját képező, a település ősi kiváltságait 13. század végi királyi bányatelepítéssel igazolni kívánó oklevelet Jakó Zsigmond vette kritika alá az 1970-es években,

⁹ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37. mft., 48v, 8r–v, 38r–v.

¹⁰ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft., 22v–23r. Erre vonatkozóan lásd még Boroskrakkó jelentését is. Uo., 93r.

¹¹ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft., 474v–475v.

¹² Vö. *Történelmi Tár*, 1888, 598–603.

¹³ Lásd kötetünk végén a *képmellékletek*.

¹⁴ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft., 84v.

¹⁵ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft., 485r.

¹⁶ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft., 317r.

véglegesen elterve annak hitelességét,¹⁷ ugyanakkor megjegyezve, hogy „a torockóiak 1785 előtt még az aranyosszéki székelyekkel azonos eredetűnek tartották magukat, egy emberöltő múlva egységesen és teljes meggyőződéssel vallották magukat ausztriai jövevények leszármazottainak.”¹⁸

Az önálló törvényhatóságot képező mezővárosok közül kötetünkben Erzsébetváros, Gyulafehérvár, Nagyenyed, Torda és Vizakna szerepel. Más vidékekhez hasonlóan, csak 1865 február–márciusában véglegesítették válaszaikat, amelyeket egyenesen a Főkörmányszéknek küldtek fel. Nagyenyedé a két Fehér megye anyaga közé került, Abrudbányáé pedig, amely ugyancsak készülhetett magyarul, nem érkezett be, vagy más kéziratcsoportban lappang. Összeírásaik a történeti irodalom (Benkő József, Bethlen Farkas, Johann Felmer, Franciscus Fasching, Huszti András, Fridvalszky János, Köleséri Sámuel, Timon Sámuel, Johann Seivert stb.) ismeretével és felhasználásával készültek. Adatgazdagságukban messze felülmúlják az egyes települések jelentéseit, gondolunk itt elsősorban a Kovács Elek gyulafehérvári tanácsos által megszövegezett jelentésre, amely a város területén előkerült római kori köfeliratok, a vár építésének körülményei mellett az időjárási viszonyokra is kitér. Torda város esetében ugyanakkor Veress István jegyző megemlékezik a Torma Károlyt további kutatásokra bátorító Theodor Mommsen erdélyi látogatásáról, jelzi továbbá a főúri kastélyok, valamint a nagyenyedi kollégium gyűjteményébe került római kori kőfaragványokat.¹⁹

A KÖZLÉSRŐL

Pesty Frigyes helynévgyűjteményének az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött (Kézirattár, Fol. Hung. 1114.) kötetei közül hatot használtunk fel, ezek közül négy kolligátum (*Aranyosszék* anyaga a 3. sz., *Kolozs vármegyéé* a 22. sz., *Küküllő vármegyéé*

a 26. sz., *Szebenszéké* a 29. sz., *Szászvárosszéké* és a „*Székely városok*”²⁰ a 41. sz. kötetben található), három pedig önálló kötetbe van kötve (az összevont *Alsó- és Felső-Fehér vármegye* a 15. sz., *Hunyad vármegye* a 21. sz., *Torda vármegye* a 49. sz. kötetbe). A tárgyalt területen a szász székekben ritka kivétellel kizárólag német volt a felvétel, így esetükben főleg ennek ellenőrzésére szorítkoztunk.

A közlés során az időközben összeolvadt vagy beolvadt településeket a mai önálló települések szerint csoportosítottuk, és a felvétel-fejezetek címében zárójelben megjelenítettük valamennyi, az adott település határában (legalább helynévként) már ekkor azonosítható, későbbi önálló település nevét is. Az egységesség kedvéért a mai helységnevek tekintetében általában Varga E. Árpád névhasználatához²¹ igazodtunk. A kötet végi, az 1861 utáni területi közigazgatási beosztást bemutató térképeken megkülönböztettük az önálló törvényhatóságként nyilvántartott városi területet is.²²

A kötet végi magyar(–román) helységnevmutatóban nem adtuk meg a ma már nem önálló település(rész)ek korabeli román nevét, mivel ilyen nem feltétlen volt akkor, a mutató célja pedig elsődlegesen a mai román térképeken való eligazítás biztosítása.

A közlésben a helységnevet a mikrofilm-tekercs száma követi, a szöveg között oldalkezdésnél szögletes zárójelben jelöltük az oldalszámot.

Az átirás alapja minden esetben a kézitról készült mikrofilm digitalizált változata volt, az átirás és összeolvasás Sepsiszentgyörgyön történt, a kérdéses olvasatok leellenőrzése pedig az eredeti példányok alapján, az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában.

A kézirat közlésében a következő irányelveket követtük: a kéziratban szereplő eredeti helymegjelölések²³ és személynevek kivételével, egyértelmű jelentés esetén a szöveget a jelenlegi helyesírási szabályok alapján gondoztuk, beleértve a központosítást és a

¹⁷Jakó Zsigmond: *Írás, könyv, értelmiség*, Kriterion Kiadó, Bukarest, 1976, 62–79.

¹⁸Uo., 73.

¹⁹OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60 mft., 505r–508v, valamint uo., 581r.

²⁰Valójában erdélyi, önálló törvényhatóságokat képező mező-, illetve szabad királyi városok gyűjtője, vö. *Erdély nagyfejedelemség törvényhatóságai- és helységeinek laistroma*, Kolozsvár, 1861.

²¹Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*, I–V, Teleki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, Budapest–Csíkszereda, 1998–2002; 2002-es adatfrissítését lásd <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm>.

²²Míg az első kötet esetében Háromszéken mind a négy mezőváros ilyen besorolású volt (a mai Brassó megye területéről pedig Fogaras város önálló járásnak számított), a második kötetben Udvarhelyszéken csak Székelyudvarhely és Oláhfalú, Csíkszereden Csíkszereda volt törvényhatóság, és szerepelt ennek megfelelően 1864–1865-ben a „Székely városok” között, a harmadik kötetben pedig az egyetlen önálló törvényhatóság

városi terület Marosvásárhely szabad királyi város volt. Jelen kötetben Erzsébetváros, Gyulafehérvár, Torda, Vizakna felvétele származik innen, míg az ugyanilyen státusú (vö. *Erdély nagyfejedelemség törvényhatóságai- és helységeinek laistroma*, Kolozsvár, 1861; Gámán Zsigmond: i. m.) Nagyenyedé a két Fehér megye anyaga közé került, Abrudbányáé pedig, amely ugyancsak készülhetett magyarul, nem érkezett be, vagy más kéziratcsoportban lappang. Közigazgatási térképalapnak – akárcsak első kötetünkhöz – Sebők László térképét (*Székelyföld közigazgatási beosztása*, 1910) ugyaninnen (Varga E. Árpád: i. m., I, a 4. és 5. oldal közötti melléklet), használtuk, esetenként egybevetve egyik forrásával (*Erdély részletes térképe*, Magyar Királyi Államnyomda, Budapest, 1871).

²³A helymegjelölések nem feltétlenül tulajdonnevek, bár funkciójuk általában ilyenkor is egyértelmű. A problémacsoportot illetően lásd pl. Bárh M. János: Helynevek vagy körülírások? Hágó, menő, járó és társaik a székelyföldi helynevekben? *Helynévtörténeti Tanulmányok*, 5, Debrecen, 2010, 209–221.

nyilvánvaló helyesírási hibákat, a mássalhangzó-hasonulási eseteket, a hosszú-rövid hangzókat, illetve a gyakran ismétlődő rövidítéseket is, mindezt jelzés nélkül javítottuk, illetve feloldottuk, és csak a történeti és tájnyelvi alakokat hagytuk meg. A kötetben szerepelő jelentéseket általában más-más kéz írta (néhány esetben egy-egy teljes járás egyetlen felvétel, egyazon lejegyzővel, vagy szomszédos/közel falvak számára ugyanaz a jegyző dolgozott), az egyes jelentéseket ritka kivétellel ugyanaz. A lejegyzés általában esetleges/korabeli helyesírású, azon belül sem következetes, és a lejegyző sem feltétlenül helyi tájszólást használó, tehát a hangzók hosszúsága, tényleges hasonulása stb. tekintetében fonetikus lejegyzésnek amúgy is csak fenntartásokkal tekinthető. A kontamináció lehetősége valójában esetenként a helymegjelöléseknél és családneveknél is többszörös (pl. telekjegyzőkönyvekből ilyen vagy olyan munkamódszerrel átvett adatok vagy magának a hatósági felhívásnak és a Pesty kérdőívnek, utasításának a helyesírása).

A helymegjelölésekben ezzel szemben az egybeírás-különírás terén sem végeztünk mai helyesírás kérte egységesítést,²⁴ viszont legalább az egyes feljegyzéseken belül itt is egységesítettük a kéziratban (a feljegyző szándékát tekintve) nem egyértelműsíthető (pont/vessző?) ékezeteket, ezt a személynevek esetében is. Az egyértelműen latin nyelvű fogalomhasználatként értékelhető latinizmusokat latin írásmóddal (illetve betűhíven) hagytuk.

A bizonytalan olvasatot, illetve a bizonyossággal nem elírás, bár első látásra annak vélhető alakot az adott szóhoz ragasztott [?], illetve [!] jelöli. Néhány kirívó személynév-tévesztésre (pl. uralkodók neve) ugyancsak jegyzetben figyelmeztettünk, és ha egyértelmű volt, a névmutatóban megadtuk hozzájuk a helyes nevet is [recte: ...]. A történeti tévedéseket amúgy nem értékeltük, kivéve, ha pl. egy azóta hamisnak bizonyult okirat fiktív vagy nem hiteles névanyagot tartalmazott, amire figyelmeztetnünk kellett a felhasználót. A lejegyzők által idézett szövegelemeket, beleértve a hivatkozott írások címét, mivel általában idézőjel között szerepelnek, a szövegben mindenütt ilyen kiemelésűre egységesítettük. A lejegyzők által alkalmazott más megkülönböztetést (aláhúzás, helynevek, egyéb szövegrészek kiemelése idézőjelbe tevessel, stb.) *kurzíválással* egységesítettük.

Végül, a kötet végi névmutatóban szakmailag nem találtuk indokoltnak a helymegjelölések és a (kurzívált) személynevek külön mutatóba rendezését. A helymegjelölések gyakran tartalmaznak, és pedig elől, személynévi jellegű elemet, amely azonban nem mindig egyértelműsíthető személynévnek. Az egyértelműen, a lejegyző által személynévnek értékelteket kurzíváltuk. A mutatóba felvettük a bizonyosan fiktív személyneveket is, jelezve ezt, nem vettük fel viszont az egyértelműen csak a lejegyző etimologizálása során alkotott fiktív helyneveket.

²⁴Vö. az olykor már a begyűjtéskor sem élő, terepen a lejegyző által sem azonosított, tehát problémás denotációjú megjelölések kérdése, a nem feltétlenül a mai értelemben vett tulajdonnévként használtak már említett esete, a településneveknek a hivatalos egységesítést megelőző különböző névváltozatai, stb.

FEHÉR MEGYE

ABRUDFALVA (ABRUDFALVA,
BUNINZSINA, CSURULEÁSA, SZUHÁR,
VULKÁN)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban
lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és
más nevezetességek összeírásáról.

[19v] *Abrudfalva*.

Összeforrvá Abrudbányával, az Abrud patak mellett.
Áll hat részből, úgymint Abrud Sat, Buninzsinyá,
Csurulyászá, Szuháru, Krisztea és Szelistye, nevét
mindenesetre Abrudbányától kapta.

Lakosai többnyire románok, élnek a bányászatból.

Fekszik 1915,50 láb magasan a tenger felett.
Buninzsinyán van a [20r] Vulkán hegy, melynek ten-
ger feletti magassága 3399,18 láb.

Abrudfalván van az aranyváltó, valamint egy erdő-
szeti hivatal is.

ABRUDKERPENYES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban
lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és
más nevezetességek összeírásáról.

[20r] *Kerpenyes*.

Egy mosó bányászati helység, az Abrudbányai patak
vize kettéhasítja.

Lakosai bányászattal és földműveléssel foglalkoznak.
Nem bír egyéb nevezetességekkel.

AKMÁR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[5r] Alsofehér megye Alvintz járása.

Akmár az Maros északi partján, az hegyek közé
benyúlva fekszik, határos keletről Karna határá-
val, nyugotról Szarakszo és Curpen határaival, dél-
ről Ballamirral, melytől az Maros folyó választja
el, északról Rakato és Bulbuk helységek határaival.
Karna felőli határát Gorgánnak hívják, melynek egy
része silány szántóföldekből, más része erdőkből, más
része szőlőkből áll.

Szarakszo felől Kaliány nevezetű hely, ennek is déli
oldala szántó, északi oldala erdőből áll. Ez a határ-
rész szomszédos a Vale fenesuluj nevezetű erdővel és
szántóval. Északról határos Priszlop nevezetű szántó
határral, s az Kasztabéri nevezetű erdővel, s fennebb
a Gyibo nevezetű szálas tölgyfaerdővel.

A helység áll mintegy 200 lakóházból és ugyanany-
nyi román családból, melyek görög nem egyesültek,

s többnyire földművelésből és marhatenyé[szté]sből
élnek.

Akmár, 1864. szeptember 8-án.

Szebeny jegyző által m. p.

ALSÓAKLOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebelezett községek betűsorban
összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai
számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel
jegyezték.

[179v] XII. [helység] Oklos (Nagy), románul Ocolisu
mare.

Meglehető nagy, mintegy 180 fűtből álló helység,
keskeny völgybe, két nagy hegy közé szorítva. E hely-
séget egy, a Haller havasból eredő patak, mely itten
már meglehető folyammá nevezszik, szinte kettéha-
sítja. A helység [180r] határáról eredő Kreka nevű
patak a helységnek déli részét ismét kétfelé osztja,
valamint az északi részen lévő fél részt a Kristeneasa
nevű patak ismét kétfelé hasítja, tehát három patak
e helységet négy negyedre osztja, kiáradásukkor sok
kárt okoznak.

Lakossága tiszta román ajkú, szorgalmas nép. A nagy
hegy miatt gabona- és szénatermésüket nagy bajjal
és kinnal takaríthatják egy csomóba. A tagosításnak
nagy ellenségei lévén, majd minden jobb darabocská
földin csúrt és pajtát kell hogy építsen.

[179v] Fő helynevek:

1. Báldá. [Kisebb helynevek:]

a. Bacsu.

b. Lá vame.

c. Ordovanu.

d. Báldá, Szárká nevű vár romjai látszanak, melyről
az öregek azt mesélik, hogy az óriások építették vol-
na, több helyen láthatni egymásra téve bütüvel két s
három nagy, mintegy 50 vedresnyi hordó nagyságú
köveket, melyek[et] alul az esőzések és idő viszón-
tagságai kimosván, nagy rohammal zuhannak le a
szántó- és kaszáló földekre.

2. Zsidovina. [Kisebb helynevek:]

a. Pareu Zsidovini.

b. Pareu bradului.

3. Hiakurile. [Kisebb helynevek:]

a. Hiakurile.

b. Colnicile.

c. Pareu popi.

d. Bredecelu.

e. Farasu.

f. Purkaretiu.

g. Dialu kosegi.

[179r] 4. Primeverile. [Kisebb helynevek:]

a. Intre paraie.

- b. Intorsura.
c. Primeverile.
d. Dialu muntelui.
e. Mogá.
f. Brebini.
5. Ogoru. [Kisebb helynevek:]
a. Dosu Aradului.
b. Ogoru.
c. Zepodile.
d. Dialu Edrazsie.
e. Pareu ogorului.
6. Valea lui Martin. [Kisebb helynevek:]
a. Valea lui Martin, meglehetősen kis folyam, belésiet a helységen keresztül folyó nagyobb patakba.
b. Gobriliciu.
c. Kucitasu.
7. Vulturesele. [Kisebb helynevek:]
a. Ptyinetu.
b. Vulturesele, magas kősziklás hely.
8. Muncielu. [Kisebb helynevek:]
a. Muncielu.
b. Detunata.
c. Valea Csorgi.
9. Skerisoarele. [Kisebb helynevek:]
a. Musinoi.
b. Skerisoarele, annyira magas kőszikla, hogy tiszta időben messzi távolságra, a Mezőségre elláthatni.
10. Sipotele. [Kisebb helynevek:]
a. Sipotele.
b. Poiana.
c. Stiolnele.
11. Valea Tisi, Tisza völgye, mintegy 50 hold kiterjedésű kaszáló. [Kisebb helynevek:]
a. Valea bikaseului.
b. Valea Tisi, egy kis folyam, sok pisztrangot kifoghatni belőle.
12. Valea Boului. [Kisebb helynevek:]
a. Valea boului.
b. Pareu kokezului.
13. Facia Beliori.
14. Breilla. [Kisebb helynevek:]
a. Lepsoru.
b. Breilla.
15. Facia Runkurilor. [Kisebb helynevek:]
a. Dialu Zsingi.
b. Cornuaia.
16. Pocsovalista.
a. Valea pocsovalisti, e kis havasi folyam medrébe 3–4 öl hosszúságra tömörös fejtér és vörös márványkő látható.
17. Magura. [Kisebb helynevek:]
a. Cornecielu.
b. Bizsá.
c. Magura.
d. Pareu Zsingevoi.
- [180v] 18. Paltinu. [Kisebb helynevek:]
a. Paltinu.
b. Pareu Mogi.
c. Cornu.
d. Mnyihoiu.
e. Retesele.
f. Pareu Berindestilor.
19. Poienicia. [Kisebb helynevek:]
a. Zsirgevoaia.
b. Rimeta.
c. Poienicia.
20. Zsolomia. [Kisebb helynevek:]
a. Bálánu.
b. Pareu Zsolomii.
c. Zsolomia.
d. Berevoia.
e. Dialu Csiresului.
f. Zsisaie.
g. Pareu zsisaji.
21. Sinislavu. [Kisebb helynevek:]
a. Fentinile.
b. Sinislavu.
c. Dosu bornai.
d. Pareu dosu bornai.
22. La Coaste. [Kisebb helynevek:]
a. Vurvuiata, igen magas hegy, messzire elláthatni.
b. Siesu.
c. Pareu plascuci.
d. La Coaste.
e. Pareu petri.
f. Purkaretiu.
g. Pareu merului.
h. Bgyiszá.
i. Pareu Stini.
j. Poiana.
k. Pareu veraticului.
l. Keprariu.
m. Pareu Borfoti.
n. Virvu Bulbucului, magas kőszikla, messzire elláthatni.
23. Podurile. [Kisebb helynevek:]
a. Pulpea.
b. Agre.
c. Kristeneasa.
d. Valea mori.
e. Podurile.
f. Pareu podurilor.
- [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
Dávid András szolgabíró s. k.
- ALSÓCSÓRA (ÉS DOROZSMAN)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)
- [115r] Helynevek [Alsócsóra községből].
Első kérdésre. Csora falu Erdélybe, Also Fejtér megye Alvinczi járásának Szász Város szék felől legszél-

ső faluja. Szájhagyomány után annyit tudhatni ezen faluról, hogy hajdon feködt a mostani Felső lunkán, oláhul Lunká din Szusz, s valószínűleg a különben igen jelentéktelen, de esős idő alkalmával igen dühöngő Árkis pataka kiömlései elől költözött mostani helyére. Hogy nevezetét honnan vette, nem tudatik. Második kérdésre. A községnek csak azon egy nevezete ösmeretes. 1848 előtt közönségesen Also Csora nevet viselt, minthogy még van egy Csora, azóta azonba egyszerűen csak Csora.

Lakosai magyar- és oláh[ok], de a paraszt magyarok annyira elkorcsosultak, hogy kevés kivétellel már nyelvöket sem értik, következőleg nem is beszélnek. Harmadik kérdésre. A községnek hogy más neve lett volna, nem tudatik.

Negyedik kérdésre. Hogy a község mikor említették legkorábban, arról tudomásunk nincs. Annyi bizonyos, hogy Barcsay Ákos erdélyi fejedelem idejébe már Barcsay birtok volt, maradéka ez mai napig is bírja, s hogy Barcsay Ábrahám, a költő és gárda őbester itt halt meg, s hullái itt nyugsznak a Barcsay Sigmond utódai kertjébe, csak a múlt évekbe megújított sírboltba.

Ötödik kérdésre. Ezen község eredeti lakói gondolatom szerint az oláhok, a magyarok pedig szaporodtak a földesurak által itt megtelepített asztali inasok-, kertészek- és kocsisokból. Mi kitetszik onnan is, hogy felszabadult magyar jobbágy egy sincs, mind zsellérek vagy curialisták.

Hatodik kérdésre. Semmit.

Hetedik kérdésre. A község határába előforduló topographiai nevek:

Először. Intre Majerj, mely nevét vette hihetőleg onnan, hogy a két földösúr majorja között terjed el. Ebbe foglaltatnak:

- a. La czárinj,
- b. Pereu Szatuluj,
- c. Kályá Mori, mind jelentéktelen olá nevek.

Másodszor. Gruá.

Harmadszor. Lunká din szosz.

Negyedszer. Lunká Drismanuluj.

Ötödször. Vályá luj Sztán.

Ötödször.²⁵ Zevoj.

Hatodszor. Lunká din szusz.

A *legelők*:

Először. Mársiny, hihetőleg, mert a falu és erdő széle között fekszik.

Másodszor. Pojáná de Gyál, minthogy egy hegytetőn fekszik, és erdőtől volt körülvéve.

Az *erdők*:

Először. Dumbráva, így nevezetik közönségesen a faluhoz legközelebb lévő tölgyes erdő.

Másodszor. Potyá, bükkös erdő.

Harmadszor. Glodu.

Negyedszer. Alunyéj, sok magyarófájáról.

Ötödször. Szentya Pleisor.

Hatodszor. Veratyik.

Hetedszer. Kasztá rékitzi.

Nyolcadszor. Sészuri stb., mind Barcsay-birtok, innen eredett azon oláh vers:

Pene in Czará Riminyáské

Toto padurje Bircsenyáské.

Csora, 7a Julii, 1864.

Sükösd Miklos jegyző

Utóirat:

Csora községe határos balomir-, felkenyér-, kudsir-, rekita-, oláh és szász pián- és tartariai határokkal.

ALSÓGÁLD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.²⁶

[262v] *Alsó Gáld*, románul *Galda de dseos*.

A Gáld vize mentében fekvő helység, melynek lefolyásában állanak még Felső és Intra Gáld. Ezen folyónak eredeti neve *Gát* azon természetes gátoktól, mely alól Intra Gáldon és Felső Gáldnak felső részében látható. A vizet feltartó kősziklák, mint gátok, a most is esmerhető emberi kéz által vágattak ki, szabad folyást engedve a víznek.

[263r] Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

ALSÓKARÁCSONFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[53v] *Karátsonfalva* helysége ezen néven esmeretes. Amennyire emlékezhetnek, úgy tudják, hogy Oláh Karátsonfalvának hívatik, és eleitől fogva mind oláhok is lakták, kivéven a közelebbi időkben, ezen százdoba telepedett le egynehány magyar család, és most jelenleg öt gazda van, kik reformátusok. Templomi gyakorlatok mint kicsi filiája a buzás botsárdi egyháznak, hova a gyermekek is iskolába odajárnak. Van az oláhoknak egy pléhvel fedett szép, téglából [épült] csinos templomjuk és egy most készülöben lévő iskolájuk, mind görög egyesültek.

Régészeti tárgyai nincsenek, úgy semmi régiségi adatot is mondani senki sem tudhat.

Folyója a Nagy és Kis Küküllő, mely [jön] keletről, Balásfalva felől, hol azon alól egyesülve, Karátson falva faluját hosszába mossa nyugotnak, annyira már, hogy a lakóház[ak] kertjeknek végig veszélyeztetni.

²⁵ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

²⁶ Részletes román nyelvű jelentését lásd uo., 12r–v.

Patakjai. Van három nagyobb, melyeket hívják: Valea Tűrűlui, Valea Siilor és Fintina mogi.

Kisebbség: La Seretur, Jezer a Küküllő déli részén, és van a Küküllő északi részén egy La Pereu Dunericzi, mely[ek] mind a Küküllőbe folynak.

Tavai és nádasai. A falun felől, keleti részén La Boreștiina²⁷, a falun alól, a nyugoti [54r] részen La Trestie (nádas). Ezen tavak száraz időben megapadnak, esős időben, meggyűlve a víz, a tó több időig megmarad, bőséges náddal bővülködik.

Sóskútja van La Seretura [nevű], nagy gond és őrizet alatt van, úgyhogy hozzájutni nem lehet, hanem a község lakosainak minden egy hétben pénteken megnyitattik, és a családhoz mérve annyit mérhet és viszen, amennyi háza szükségéhez elég.

Hegyei. A Küküllőn túl, hol egy rudas hajón járnak a vízen keresztül gazdaságok folytatására a faluból, van a Dealu Tűrűlui, [Dealu] Ripilor, [Dealu] Viilor, Dealu Jezeru, La Seretura Bergenilor, ez omlásos hegy, és La Kala Heningiluj, mind egymásból folyó lánczattal, hol emeletesebb, hol alantabbak. Hogy hunnét vették neveiket, arról mondani senki semmit sem tud, sem egyéb régiségi mondatok- vagy szájhagyományról. Van itt La Dealu Viilor, a községnek egy szőlője, mely igen gyenge bortermő hely. A Küküllőn innét, hol a falu van, La Dealu Peduri és Dealu Kerpisunului, kopár hegy.

Határrészei:

Első fordulóban, ugyan a falu felőli részben, innét a Küküllőn dél felől La Molumba, szomszédos a buzás botsárdival.

Kaszta din szusz, Kaszta din jos, Rovine a mundave, Kirpetare, Lunka teuluj, Kinépista. Innét, túl a Küküllőn délre, mind ehhez a fordulóhoz tartozik a Kala Heninguluj, Intre ovese.

[54v] Második fordulóba, a falu felől innét a Küküllőn: La fintine, La krutsa betrinu, Bozies, De kit[r]e Bucerde, Intre Kel. Innét, a Küküllőn túl, ugyanehhez a fordulóhoz tartozik In fruncz, La Funtina Mogi.

Harmadik fordulóba: La Posorice, La Valea Bákuluj, Intre Kel, Sekerist, La Balte, melyek a falu felőli részen, innét a Küküllőn vannak. A Küküllőn túl Vala Sirilor, Vala Tűrilor, In Segmane, Dupe Deal. Mindezen elnevezésekről, mely[ek] szájhagyományilag maradtak a jelenlevő ivadékokra, egyebet, mint neveiket, megmondani nem mondhatnak.

Szénafüvek. Innét a Küküllőn a falu felőli rész felől La Bigo, Arina, Bibarcz, úgy a bocsárdi szomszédsági Bibarcz mellett Beretsuna, túl a Küküllőn, Poderavele, Delnicile már, Rutirile, Seretura Boginuluj.

Legelők. Valea Tűriluj és Valea viilor, Rityile, Seretura, Jezeru, Fintina Mogi, Fundetura, Gyonásu, és egy tóhely, La Lunka.

Erdők. A Küküllőn innét, a falu felől keletről Kerpinusi, Pedura Rosu, Dupe Deal, Pedura de kit[r]e Bucerde.

Berke: Soldos.

Buzas Botsárdról beadja november 5a, 1864.

Heperei Pál szolgabíró m. p.

ALSÓPODSÁGA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[180v] XIII. [helység] Podsága (Also).

E helységet egy, a Les nevű határból eredő patak, mely míg a helységbe érne, több apró folyamokat elnyel, szinte kétfelé hasítja, a Lupsai járásnak szinte középpontja.

Fő helynevek:

1. Coasta satului. [Kisebbség helynevek:]

a. Sub Dumbrave.

b. Coasta Meguri.

c. Lazirná.

d. Dostina Custuri.

e. La Custuri.

f. Dupe Megura in Siesu.

g. Facia Stini.

2. Stina. [Kisebbség helynevek:]

a. Stina.

b. Dupe Megure in Dialu.

c. Stina din susu.

d. Coasta Meguri.

e. In Dumbrave.

f. Dialu stini dupe Kosaga.

g. Kosaga la pareu bradului.

h. Kosaga in Dostina.

i. Fatia Kosegi.

j. Dostina Kosegi.

k. Lá Negui.

l. Lá Borásu.

m. La pareu labi.

n. La vurtopu.

[181r] o. La Goroni Sgyornestilor.

p. Ripa Popi.

q. Dimbu Csukurianului.

r. Lespesile Bei.

s. La Mestacenei.

t. Ripa Kraiului.

u. La hudubane.

v. La fentinele.

w. La turnu.

²⁷ Utólagosan átjavított, bizonytalan olvasatú helynév.

x. Linge drumu Turdi la Turnu.
 y. In Dialu dupe steaze.
 z. Intre Dialuri.
 aa. La tocsile.
 bb. La megulicse.
 cc. La lunca el mare.
 3. Hárinku. [Kisebb helynevek:]
 a. La gura veli.
 b. La Bavna brueni, magas hegyen, mocsáros és süllyedéses hely, ingovány.
 c. Csitera Beczului.
 d. Sub Csitera Gili.
 e. Gurá Hárinkului.
 f. Lá Diálu kolczurilor.
 g. La Titireu.
 h. Stinkeila, magas hely, tetejéről messzire láthatni.
 i. La kucsesku.
 j. Brunile.
 k. Intre Csitere.
 l. Csitera Gili.
 m. Grapa koczanului.
 n. La Costisu.
 o. La gruiu cu piatre.
 p. La Fecie.
 q. Intre zepodie la fecie.
 r. In fecie.
 s. La pujka.
 t. La jepuresti.
 u. La Dragomanu.
 v. La Arsicze.
 w. La dimbu Rusdi.
 x. In Zlamen.
 4. Selciucza lá Brázi. [Kisebb helynevek:]
 a. Pe sub Zlamen plomuna.
 b. In Zlamen la Csitera.
 c. La Rosia.
 d. Selciuczá.
 e. In Zlamen el micu.
 f. La Csiresu.
 g. In Zlamenu el mare.
 h. Sub Plesu.
 i. La facia Dori.
 j. La gruju Nagului.
 k. La luncá Sgyorni.
 l. La pareu Strelikanului.
 m. In dosu poeni Prelucsi.
 n. La Strelikanu.
 o. La Hurzobesti.
 p. In Mosdaru.
 q. La Ripa Iankului.
 r. Dupe sura kokosului.
 s. La Brázi sub teuházi.
 [181v] t. La virvu Brazilor.
 5. Lá Brázi. [Kisebb helynevek:]
 a. Dupe brázi in facia.

b. Dupe brázi in dostine.
 c. In facia Lepsorului.
 d. In geunasa mare.
 e. Poiana.
 f. In geunasa mice.
 g. Linga valea Orestilor.
 h. Sub Skleme.
 i. La buzsoru.
 j. La Sargyen.
 k. La buzsoru el mare.
 [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
 Dávid András szolgabíró s. k.

ALSÓSZOLCSVA (ÉS BÚVÓPATAK)
 OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
 (Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.
 A Lupsai járásba kebelezett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.

[184r] XVII. [helység] Szolcsva (Alsó), románul Selcioa de jiosu.

Regényes fekvésű helység az Aranyos folyója – mely kicsibe tutajozható – mellett, mintegy 250 lakházal.

Fő helynevek:

1. Coasta Bradului. [Kisebb helynevek:]
  - a. Ponorel.
  - b. Coasta Bradului.
  - c. Gruiu vaci.
  - d. Pareu Csori in kremine.
2. Facia Zsurzsestilor. [Kisebb helynevek:]
  - a. Dialu mare.
  - b. Pareu Sirbului.
  - c. Csitera krambi.
3. Bulzu. [Kisebb helynevek:]
4. Tomnatiku.
5. Pognale. [Kisebb helynevek:]
  - a. Plasa.
  - b. Pognale, ezen határrésznél öszvetalálkozik három, úgymint: egy Ponor községből lefolyó patak, a második Valye sace, a harmadik Valea Poeni, egyesülve e három pataknak neve Valea Ankesestilor, Ankáék folyama, mely Ankáék pataka egy Delbinii nevű hegy alatt mintegy 1000 ölnyi hosszúságra magát megfutván, 15 öl hosszúságot még a szabadba folyván, belésiet az Aranyos folyamába [184v], [előbbi hegy] bűvópataka.
  6. Dumbravice la Sipoto, több nagy források egymás közelébe.
  7. Hárinku. [Kisebb helynevek:]
    - a. Priolage inkornit, több oltárforma kő.
    - b. Sub drumu inkornitului.

8. Priolage. [Kisebb helynevek:]
 a. Sub drum.
 b. Din sus de drum.
 9. Kerpenis.
 10. Gruiu Vadianului.
 11. Coasta Osoiului. [Kisebb helynevek:]
 a. Fundata ei mare.
 b. Fundata mice, nagy kiterjedésű legelő.
 12. Blidariu. [Kisebb helynevek:]
 a. Fundata de mislok.
 b. Sub Blidariu.
 c. Valea lacului.
 d. Leurde.
 e. Sub Leurde.
 f. Facia lui Rafaile.
 g. Lesu, nagy erdőség, melybe vaddisznót, medvét, farkast és őzöt a vadászok eleget lőhetnek.
 h. La Obirse.
 13. Olteru, gyönyörű, nagy oltárforma kő. [Kisebb helynevek:]
 a. Grind.
 b. Valea Grindului.
 14. Virvu Bendi.
 15. Dumbráva. [Kisebb helynevek:]
 a. Coasta re.
 b. Albelele.
 c. Pareu lui Prislop.
 [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
 Dávid András szolgabíró s. k.

ALSÓTATÁRLAKA (ÉS ALSÓCSÓRA)

[115v] Tartaria községe ugyanazon megyébe, járásba fekszik, melybe Csora, és ezzel határos.
 Ezen községről hallottam néhai császári-királyi kamarás és aranykulcsos méltóságos Barcsay Sigmond úrtól, miként, minthogy ez is Barcsay-birtok, hajdon Csorának praediuma volt, és Csoráról s még a szomszéd falvakból népesítettett.
 De hogy nevét honnan kapta, arról semmit sem tudhatni. Annyi bizonyos, hogy Tartariának egyidejűnek kell lenni volt földesurokkal.
 A dűlők neveztetnek:
 Először. Kutya si Kurpeniu.
 Másodszor. Lunká.
 Harmadszor. Petrositza.
 Negyedszer. Szecselu.
 Ötödször. Págyá.
 Hatodszor. Muncsej.
 Az erdők kevés kivétellel a csorai erdők kiterjedésébe említetnek. Vannak még ezeken kívül Rugya, Gyalu Rogosinyi és Csokirtya nevezetű apróbb erdőrészek. Megjegyzendő a Csora és Tatárlaka oláh lakosairól, minként tán nincs nemzet, nincs hely, mely és hol oly könnyen fedje vezeték-keresztnevét, mint ez.

Például ha a földösuraságnak volt egy szakácsa, keresztneve Péter, ezt nevezték Péter Szakácsnak. Az itt megtelepedett s most harmadízigeni unokája is csak azt tudja, hogy valamelyik szülő nagyapja szakács volt, de hogy vezetékneve mi volt, azt nem tudja. Mai napig is igen elterjedt család a Szakács család. Így a kertészből lett Gredinárj család, stb. Ha más faluból származott át, azon falunak nevét veszi fel vezetéknevéről. Így állották elő még a közelebbi időbe is Sibotyán, Pienárj, Vejgyán, Vinczán családok Sibot-, Pián-, Vajdáj-, Alvinczről. Sőt, ha Tartariáról költözött Csorára, már lett Lantyá Terterján, és viszont. Egyébaránt a műveltség vagy civilizáció olyan alatt fokán állanak, hogy nem múlják túl műveltségbe Kamcsatka lakóit. Rosszindulatúak és bosszúállók, s mi több, tolvajok és gyűjtogatók, s csak ebbe tüntetik ki a nemes bosszúállást.
 Július 6-án, 1864.

Sükösd Miklos jegyző m. p.

Utóirat:

Csora községe határos Balomir, Felkenyér, Kudsir, Rekita, Oláh és Szász Pián és tartariai határokkal.
 Tartaria községe határos Csora, Szász Pián, Alvincz, Balomir községek határaival.

ALVINC (ÉS BORBEREK, SIBISÁN, TELEKVINC, VASHEGY)
 OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[21r] Alvincz, Borberek és Sebesány helyneveinek rövid magyarázata.

[22r] I. Alvincz, Borberek és Sebesány egyesült helységek a Maros jobb és bal partján, nemes Alsofejér vármegye Alvinczi járásában, egyszersmint a járási szolgabírósnak székelő és elnevezési helye.

II. Neveit illetőleg Alvincznek jelen neve eredeti, s nincs okmány, melybe más neve fordulna elő.

Borberek, Alvincznek kiegészítő része pedig egy Zsigmond [király] által 1430-ban kelt adománylevélben Burgbergsnek neveztetett a még akkor teljes épségben állott várról, mely is a jelen korban hibáson Zebernyiknek hívatik, azonban említettem vár bármely Alvincz-Borbereket érdeklő irományokban mindég és mindenütt Felsővárnak, nem pedig Zebernyiknek íratik. Ezen utóbbi nevét pedig utolsó parancsnoka-, Zeber kapitánytól nyerte, ki, midőn a vár teljes romlásnak indult, az abban még épségben tartott házáról (noha ő már Borberekben lakott) a nép által Zéberék háza-, Zebrék vára-, s később Zebernyik várának kereszteltetett, és így a nép nem gondolva annak eredeti nevével, másodszor Zebernyik várának bérálta.

Borberek pedig korántsem az adománylevélben említett Burgbergsből, mely várhegyet teszen, veszi ere-

detét, hanem az alvinczi összes birtokosság szőlőtermelő berkeiről, mely is a borbereki oldalakon nagy mennyiségben termeltetik, és így, mint bortermelő mező, neveztetett Bórbereknek.

Azonban megengedhető az is, miként ezen [22v] német Burgberg név kifejezési hiánnyal, avagy tán rövidség okáért íratott Bórbereknek, de minderről sem írás, sem pedig szóhagyomány nem él.

Egy, a kezeim közt lévő okmány azonban némileg tanúsítja, miként Alvincz-Borberek 1430 előtt qua[si] Szászvároshoz tartozott volna, és mint szabad királyi város említettik, „Idem Opidum nostrum Liberam Civitatem duximus nominandam”, tovább pedig „utentur et fruentur quibus civitates nostrae Septem Sedium Saxonicalum earundemque partium nostrarum Transilvanicarum gaudent et gloriantur” stb., de úgy látszik, miként 1533-ban a nagy szebeni tanács által Ferdinándhoz a pozsonyi országgyűlésre panasz emeltetett, miként meg volnának fosztva Nádasdy Tamás által az alvincz-borbereki dominiumtól, és Nádasdy Tamás[nak] a dominiumbóli kiutasíttatását kéri, de a szász nemzet ezen kérvényivel elutasított, és így a Nádasdy-ágon Majláth- és Batoriék is bírták, egész a magyar fejedelmekig.

A magyar fejedelmek korában pedig Bethlen Gábor, mint fejedelem, a jelenben is Alvinczen lakó frater moravusokat, német újkeresztényeket telepített, birtok- és adománylevéllel ajándékozta meg de dato 1620.

1700-ban pedig, midőn II. Apafy Erdélyből kiment, Alvincz átszállott a fiscusra, és így I. Leopold a károlyfejérvári katedrale templomnak ajándékozta, ki bírja jelenleg is.

Alvincz-Borberekhez tartozó Sebesány község pedig, mely is egy utca végiből összecsoportosult házakból áll, jelen nevezetét a közel eső Szászsebestől [23r] nyerte, mely is oláhul *Sebis*nek neveztetik, s innen eredt a Szászsebesből ideszármazott családoktól *Sebiseny*, azaz Szászsebesből jött. Nagyobb része pedig 1700-ban a bolgárok bejöttével telepítettett, a városban lakott oláh jobbágyokból, kiktől elvétellett a birtok, és átadatott a bolgároknak, ők pedig, mint fiscus emberei, kiküldettek Sebesányba ugyan a fiscus helyére.

III. Alvincz-Borberek- és Sebesánynak az említettem neveken kívül más nevei nem voltak.

IV. A név legkorábbi említésére semmi iromány nem vezet, következőleg neve eredete is homályban van. Egy Alvinczen talált római gyártmányú nagy téglán azonban olvasható volt: „Colonia VI. Petaviensis”, de mindebből még nem lehet következtetni, hogy vajon Vinc a VI. római colonia lett légyen-e?

V. Hogy honnan népesítettett, nem lehet tudni, de több meglevő privilegialis[!] levelek hitelesen tanúsítják, miként Alvincz-Borberek már 1700-ban is sokkal nagyobb kiterjedéssel és népességgel bírt,

mint jelenben, s ha visszamegyünk a magyar századok fénykorára, Alvincz nevezetes, nagy város volt.

VI. A második rovatban elsoroltakon kívül semmi [23v] megjegyzendők nem hozhatók föl.

VII. A határ helyírási nevei:

Csengő, egy, a magasból leomló forrástól nyeri nevezetét, ezen szóból: csergő.

Szent János tere, hajdan város, jelenben mező, hol a földművelő ekevasával most is kemény kőfalalapokra bukkan.

Vinczisor, egy hosszú árok mellett felvezető határrész, elnevezése ezen szóból ered: vízi sor.

Glod, legelő, oláh szóból, mely iszapos, posványos helyet jelent.

Fa ut, hajdon erdő, jelenleg határrész.

Táborhely, már 1591-ben említettik, azonban nevét önmaga magyarázza, minekutána a mostan is látható nagy sírgödör eltemetett holttestekre mutat, de irat vagy szóhagyomány nem létezik, mikor, melyik század emléke e nagyszerű sírgödör.

Pázsint, régen a városiaknak sétáló, mulató helyök, most legelő és szántó.

Törvény domb, a határon emelkedő magaslat, hol ezelőtt egy pár évtizeddel akasztófa állott rablók és gyilkosok kivégeztetésére.

Kecskés, régen a városi birtokosság ciheres erdője, hol kecskéket legeltettek, most azonban gazdag gabona-termelő mező, melyen az Arad és Alvincz közti vasút vonul keresztül.

Csűr árka, az alvinczi uradalomnak csűrös takarmánygyűjtő helye, most szántó és határrész.

Alsóré, fekvése alattsága miatt önmagát magyarázza. *Borzáskut* határrész, a forrás szélén gazdagon tenyésző földi borza adta nevét.

[24r] *Sáros*, Alvincznek Bórberek felőli legelő és szénás része, mely a hely sáros volta miatt önmagát magyarázza.

Nepurlia, szőlőhegy, magassága és a nappali szembe-fekvése miatt oláhul Nepurlianak, azaz perzseltnek neveztetik.

Palota, most szőlős, régen erdő, honnan a fejedelmi nyári palotája[!] számára fák vágattak építés végett.

Vereshegy, a hegy földjének veres színe miatt nevezetik Vereshegynek.

Vashegy, hol sok vaskő találtatik, most egynéhány lakház építettett.

Fruncz, erdő, oláh szóból, mely homlokost teszen, s fekvése is egyenlő elnevezésével.

Kályán, *Koncz*, *Bumba*, *Sztrimba*, *Kálczá*, *Tamna*, *Grosi*, *Prizlop*, *Doszu Tokanuluj*, *Virfu Tamnyi*, *Zepodia lárge*, *Kasztá Kucserite*, *Goblisara*, *Ferocse*?, *Aiaku gredinilor*, *Doszu bugyilli*, minden jelenték nélküli, erdős és ciheres határrészek.

Alvincz, 14. november, 1864.

Alvinczi Bacsilla Elek

ARANYOSBÁNYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[484r] 10. [helység] *Offenbánya*.

Körülövezik éjszokról a szolcsvai, keletről ponor, magosi, nyugatról a lupsai határok.

327 füst- és 1602 lakossal, kik római catholicus, görög egyesült és görög nem egyesült vallásúak.

Nevezetesebb pontjai kelet-délről a Metyerk, Poenitza és Kolczu Csoranului, északnyugotról a Dumbráva nevű erdős magoslatok, nagy kiterjedésű erdősökkal.

A Muha hegye fekszik a Kolczu Csoranului és Metyerk kőszirtos hegyek között. Ebből ered a Csórán keresztülfolyó és Offenbányánál az Aranyosba ömlő patak, mely hét lisztelő malomkövet hajt.

Alól a Kolczu Csoranulujon van az Ambrus hegye, melynek éjszaki oldalából ered az Ambrus pataka, lefolyó völgyében arany-, ezüsbányák és ércetörő gépek, [484v] többnyire felhagyott állapotban.

Nevezetes az itteni bányászat: arany-, ezüst-, hasábos dárdányt (Prismatoidischer Antimonglanz) hoz elő. A római bányászások jeleit, úgymint ásó-, kapa-, feszítő vasrúd-, csákányok-, vésők-, agyagból égetett mécsketek láthatni.

Két bányában kinézhetők még a római alagok[!], s a sziklafalakra D betű több helyen ismételten bevésve. Láthatók tisztán a római aranymosások nyomai az Aranyos mindkét partján kitűnő dombocskák-, gödrök- vagy mélyedésekből (Pingen), mely Offenbányán kezdve, az Aranyos mellett a Bihari havas aljáig vonulnak fel. Jelenleg csak három magánbánya, három alagúttal van művelés alatt, Francisc, Josefi és Barbara név alatt. A császári bányák: István, József, Glückauf, Jóremény név alatt ezüst-, arany- és réztartalmú ólmot termeltek, de jelenleg felhagyott állapotban, csakis a Glückaufban dolgozik három-négy bányász a kincstár részéről. Mindezek a több nevezett bányák és kohók felsőbb rendelet szerint bérbe adandók.

A múlt század közepe táján építtetett ide a kincstár egy négy olvasztókemencével és ezüstoxidálóval ellátott ércolvasztót, mely 1859-ig folytonos működésben volt, amidőn esmeretlen okból a kohó használata felfüggesztetett. [485r] Minek folytán jelenleg romladozásnak indult. Megemlítendő még ezen kohóval összekötött foncsorzás (amalgamatio), melyet elhunyt jeles hazánkfia, Debreczeni Márton rendezett volt be, midőn ezen kohót mint olvasztómester kezelte. Sok tudós Bécsben és másutt eleget törték fejüket egy mód feltalálására, mely szerint az előfordult úgynevezett fekete rézércből (Schwarz Kupfererz) az arany-, ezüstöt kikapni lehessen. Híres

vegyészek vették bonc alá ezen ércet, de sehogys juthattak azon eredményhez, mely által az arany-, ezüstöt haszonnal válasszák el a fekete réztől, mellyel mintegy eggyé van olvadva, míg Debreczeni Márton ezen foncsorzás által a kérdést sikeresen megoldá.

Nevezetes[ek] még itt egy régi nagy templom romjai. Mint mondják, itt látta Mátyás király a kamarást négy aranytányérokon járni. Mit a történelem következő szavakkal jegyzett fel: „Itt járt Mátyás király, megevett hét tojást, s látta aranytányérokon járni a kamarást.” E szavakat maga a király írta volna a monda szerint a kamarás háza falára. Mi miatt a kamarás megijedvén, úgy odábbállott, hogy soha hírét-hamvát sem hallották.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

ARANYOSLONKA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztet községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[186r] XX. [helység] Ujfalu, románul Lunka, az Aranyos folyama mellett [186v] délkeletre. E községben ritka nagyságú diófákat láthatni. E községet 65 gazda lakja, ezek közül 5 gazdának nincs diófája. E községben bő termésbe megterem 1000 (egyezer) kis véka dió.

[186r] Fő helynevek:

1. Osoiu din jos. [Kisebb helynevek:]

a. Pagina.

b. Lunca osoiului.

c. Valea osoiului.

2. Postaia. [Kisebb helynevek:]

a. Pareu reu.

b. Siesurile.

c. Veraticu.

d. Poiana.

e. Plesa, Virvu Plesi, rendkívüli magas kőszikla.

[186v] 3. Dosu morilor. [Kisebb helynevek:]

a. Prihogyiste.

b. Valea morilor.

4. Csitera. [Kisebb helynevek:]

a. Podurile.

b. Pleskucia.

c. Csitera.

5. Gáia. [Kisebb helynevek:]

a. Sub piatre.

b. Valea bulzului.

6. Osoiu din sus. [Kisebb helynevek:]

a. Lunca bulzului.

- b. Valea titereului.
- 7. Sipotele. [Kisebb helynevek:]
  - a. Valea Sipotelor, természetes, mintegy 12 öl magasságú zuhan[ás].
- 8. Megulicia. [Kisebb helynevek:]
  - a. Lazurile.
  - b. In spine.
- 9. Tocsilele. [Kisebb helynevek:]
  - a. Czermurile.
  - b. Gruiu Kosegi.
- 10. Dostina Kosegi. [Kisebb helynevek:]
  - 1. Nivná.
  - 2. Pareu nivni.
- 11. Facia Kosegi. [Kisebb helynevek:]
  - a. Cserile.
  - b. Czermurile mice.
  - c. Facia Kosegi.
- 12. Dumbrava.
- 13. Dupe dialu. [Kisebb helynevek:]
  - a. Pe sumesnik.
  - b. In rude.
  - c. In Csuke.
  - d. Dregoi.
  - e. Coasta Zsidovini, nagy kiterjedésű legelő, magas kősziklás hegy.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

ARANYOSRONK (ÉS LUNKALÁRGA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.

[183r] XV. [helység] Runk, románul Runcu.

E helység a XII. szám alatti Nagy Oklos községtől fél óra távolságra fekszik. Ezen helységet is egy, a Haller havasból eredő folyam szinte kétfelé hasítja, melybe a községben a következő kisebb kiáradásokkor nagy rohammal folynak bé:

- A. Ripa mare.
- b. Valea balanului.
- c. Pareu Sgyabului.
- d. Pareu poenici.
- e. Pareu lui Dán.

E helységen felyül van az úgynevezett Runki hasadék, a községtől negyedóra távolságra, regényességével Torda hasadékát felyülmúlja, hossza mintegy 1000 öl.

Fő helynevek:

- 1. Sgyábu.
- 2. Molidvu. [Kisebb helynevek:]

- a. Pareu Socilor.
  - b. Striminile molidvului, magas és regényes kőszikla.
  - 3. Tyászku. [Kisebb helynevek:]
    - a. Valea Beliori.
  - 4. Beliore. [Kisebb helynevek:]
    - a. Pareu kokezului.
    - b. Dosu kokezului.
    - c. Facia kokezului.
  - 5. Prislopu. [Kisebb helynevek:]
    - a. Valea Tisi, Tisza völgye, nagy kiterjedésű kaszáló és erdőség.
    - b. Valea Okoliselului.
  - 6. Muntele mare. [Kisebb helynevek:]
    - a. Siesu caldu.
    - b. Kolciu ungurului, ezen a határon legmagasabb hegy, és nagy, fenyves erdő.
  - 7. Sovaru. [Kisebb helynevek:]
    - a. Valea Sgyeburosi.
    - b. Facia Sgyeburosi.
    - c. Dosu Sgyeburosi.
    - d. Poiana Sgyeburosi.
    - e. Sovaru el mare.
    - f. Sovaru el micu.
    - g. Facia Sovarului.
    - h. Dostina Sovarului.
    - i. Kolciu Sovarului, magas kősziklás hegy, melynek tetejéről a Torda megye Felső kerületének és Kolos megye Alsó kerületének messzi távulság[á]ra elláthatni, az úgynevezett Mezősége.
  - 8. Lunca, nagy kiterjedésű fő helynév, melybe elszórva mintegy 50 család lakik. [Kisebb helynevek:]
    - a. Plesu.
    - b. Pareu fazsetului.
  - 9. Pomni. [Kisebb helynevek:]
    - a. Pareu Rimeti.
    - b. Dosu popi.
  - 10. Dialu mestacenuului.
- [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

ASSZONYNÉPE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[35r] *Asszony népe* fekvése leírása, minőségivel együtt. *Asszony népe* helysége (falu) fekszik Also fejer megye Csombordi járásában, Fugad, Magyar Bénye, Oláh Tordos és Háporton helységei határai között 645 lakossal, kik közül magyar ajkú 164, oláh pedig 481, kiterjedése 2151 hold.

Először. [Ami] ezen községnek ezen *Asszony népe* néveni elnevezés[é]t illeti, annyit tudunk róla, hogy 1620 körül Betlen Gábor fejedelem alatt az egész helységet, román jobbágyaival együtt, egy Gazdag György nevű birtokos bírta, kinek fiúgyermeké egy

sem, de volt három leánygyermek, kik közül az egyiket nőül vette egy *Levai*, a másikat egy *Szilágyi*, a harmadikot egy *Magyarosi* nevezetű, és ebből lett három tövis, úgymint *Levaianium*, *Szilágyianium* és *Magyarosianium* famillia. Mely három famillia mai napig is megvan, és a határt is három egyenlő részre osztva bírják, s ezen három familliából szaporodott fel a jelenlegi magyarság 164-re. Végezetre, a három leányra visszatérve, ezen három leányra, azaz három asszonyra átszállásról nevezték azon helységet Asszony népinek. Oláhul is csak így hívják, Asszony népu, de hogy az ezt megelőző időben [35v] hogy hívták, azt jelenleg senki se tudja szájhagyományilag is.

2. Mi a honnan népesítését illeti, szájhallomásból, mert írásbeli adataink nincsenek, úgy tudjuk, hogy régebben hajdúság lakta ezen helységet, éppen úgy, mint a szomszéd Magyar Lapádot is, hol máig is megvannak mint paraszt magyar emberek, csak hogy az elsőbbi tatárjárások alkalmával vagy kipusztultak, vagy elszéledtek, s helyekbe kerültek oláh lakosok.

3. Mi a határon eléfordulható topographiai neveket illeti, Asszony népe határa a telekkönyv szerint is áll 10 különböző elhajlású dűlőkből, mégpedig:

- a. A *helység*ből, mi áll többnyire 122 szalmás házból, a hozzá tartozó épületekkel és telekkel. A helység a három oldalról felemelkedő oldalos és hegyes határai közt valamennyire térségen fekszik, a negyedik oldala a Maros folyója, és így Nagy Enyed felé egy keskeny korlátolt síkból áll, mely sík, innen kezdve két törpe hegy közt Magyar Lapád, Magyar Bagon, Csombord helységekén keresztül a Maros folyójáig, tere öszvekörtőleg a Maroson túl lévő Nagy Enyed város határával.
- b. *Gruj* (Domb), dűlőből, valamennyire egyenes sík és szántóföldekből áll.

c. *Berek*, egy felemelkedett magoslatból álló, igen hideg hely, hol nyárba is az úgynevezett Tordai (északi) szél érezhető, azon dűlő is szántókból áll.

d. *Erdők*, mintegy 72 holdból álló erdő. [36r] Fugad helysége felől egy felemelkedett, észkos, oldalos hely, terem inkább csere-, gyertyán- ésogyorófát.

e. *Intre paráje* (Patakok közt), áll szántókból és legelőből. A szántó, ami a falun fejül van, emelkedő, oldalos helyen fekszik. A legelő, mely áll 134 holdból, s mely közös, fekszik ezen dűlőben lévő szántók felett, a Fugad helységével közös hegyláncra kinyúlólag.

f. A *Csenger*, fekszik a helység felett, félkoszorú-formálag körülnyúló kopár hegyláncra túl, oldaloson leterjedő, Magyar Bénye határa felé lemenő oldalos helyen, mi hasonlóképpen szántókból áll.

g. *Széna fűvek*, áll kaszálókából, ez teszi Asszony népének kaszálóit. Oldalos hely, hegyi szénát terem, Magyar Bénye felénk eső határa mellett.

h. *Dupa kerer* (Az ösvényeknél), ez is az Asszony népét körülövező hegyláncra túl fekszik, oldalos hely.

Áll szántókból és egy közlegelőből. A közlegelő, mely Oláh Tordos határa egy részével határos, egy délnek fekvő meredek oldal, áll 115 holdból.

i. *Komorutza*, ez is egy felemelkedett, oldalos hely Asszony népe felett, áll szántókból.

k. *Rupturj* (Szakadás), áll szántókból és szőlőkből, Asszony népe felett, a szélekről felemelkedett hegylánc déli oldalán. Itt van ezen hegyláncra egy magoslat, mely minden szemtávra lévő helységeknek lévő hegy emelkedésénél magosabb, hívják *Comdának*. Eredetét, [36v] bár rosszul, vette onnan, hogy 1843-ban a császári-királyi katonai főigazgatás Erdélyben egy geographiai munkát vitt véghez, és ezen hegycsúcsra is egy mérési állást állított fel akkor, és azolta ezen legmagosabb hegycsúcsunkot a nép hívja Comendának.

Ami az ezen dűlőben eső szőlőinket illeti, lehetne mondani, [hogy] egész Erdélyben a legjobb borokat teremné, hogyha a népe szorgalmasabban és jobban mívelné. Különben is az innen Csombordig nyúló szőlőkről mondotta volt I. Apafi Mihály fejedelem, mint kinek magának is szőlői voltak a szomszéd Háporton helységében, minek jó borát sokszor ízlelte, hogy tudniillik Asszony népe, Háporton, Magyar Lapád, Magyar Bago és Csombord határán lévő szőlők *Malósa völgye*.

Egyéb nevezetessége nincsen Asszony népének, kivéve, hogy Máramarosból Erdélyen keresztül futó sóér (véna), mely jön Dézs akna, Kolos, Torda, Maros Ujvár és Viz Akna felé, innen bé Oláhországba, Maros Ujvártól kezdőleg Asszony népe határa alatt is keresztülvonul, Kis Akna és Viz Akna felé.

Leírtam Asszony népén, november 13., 1864.

Kozma Ferentz jegyző és asszony népi birtokos

BALÁZSFALVA (BALÁZSFALVA
ÉS KISBALÁZSFALVA)

BALÁZSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[39r] Nemes Also Fehér vármegye, Balásfalvi járás minden helységeiben kiírt régiségeknek és jelenlegi nevezetesebb tárgyaknak leírása.

Balásfalva mezőváros.

Régen egy tanyácskaja volt az akkori uradalmi birtoknak, mindegy 14, szalmás fedelű házokkal, mely az akkor is s most is Balásfalva falujához tartozott. 1621-ig, népesedni kezdvén, annyira ment, hogy március 9-én Bethlen Gábor idejében városi jogot nyert.

Nevét kapta a kezdetben Balás-, később Blasiustól. Azután Pétsi Simon szombatarius-, Bagdi [György] és utóbb Tökölíé volt, ahunnét is [II.] Apafi [Mihály]

birtoka lévén, ki per notam²⁸ elvesztvén, végre físcalitás lett belőle mindaddig, míg kicseréltetett [a] III. Károly magyar király által adományozott görög egyesült fogarasi püspökséggel, Klein Inocentius balásfalvi püspök alatt, 1739-be, [és ennek birtokában maradt] egész 1851-ig, amikor már a püspökségi residentia átváltozott görög egyesült érseki uradal-mává, ahol lakik [az érsek ma is].

Nemzetiségek mind görög egyesült, kik iparosok és kereskedők.

Nevezetes az oláhoknak egy, a legnagyobb semina-riumáról. Van könyvnyomdája, könyvtára, tanulók száma 500 fele, káptalanja, szerzetesek (kalugerek) és 10 kanonokok. A régi kastélyon, mely már kiújítvá vagyon, megvolt a Tököli címere.

Vizei:

A két, Nagy és Kis Küküllők mossák két részét, a Nagy Küküllő keleti [és] dél felőli részét, a Kis Küküllő csakis keleti részét, amelyek is – a Balásfalva falu részével a város egybekapcsolva lévén – az alsó végében összeszakadnak.

Van egy patakja, Sipotu Beite, kelet felől, erről az a monda maradt, hogy Apafi fejedelemnőtől vette volna nevét, ki egyszeri megnézésére odament, vizet ivott volna.

La sipotu de la vii, [39v] nyugotról.

Hegyei:

Dealu de la Kruce.

Semmi nevezetességei, de különben is nem lévén semmi határa Balásfalva városának. Ezen alól írt hely határocskarészeket is a görög egyesült püspökségek alatt kapták, egy-egy lábföldjeiket átadva, úgymint: Első forduló La Sáfrán, vette nevét, hogy Apafi alatt egykor fejedelmi kert lett volna.

Második forduló La Ohale, hajdon fejedelmi major és marhaaklok lehettek.

Harmadik forduló Dela Kruci.

Szőlőhegye:

La dealu viilor.

Legelő és szénafüve:

La ritu orasuluj, egész 1848-ig ezen innét La kimpu lui Berkeci a neve, semmi nevezetességeiről többekre menni nem lehetett.

KISBALÁZSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[39v] Balásfalva falu.

Ez tulajdonképpen a legrégibb és ősi helység neve, melynek határrész egyik darabocskáját elszakították, [így] lett a város, ahonnet megmaradt ma is falunak,

mind ahogy hívták. A más innét véve nevét, ragasz-tékul odatették, város.

Ezt lakják oláhok és magyarok. Hajdon csaknem egész magyar helység volt.

Vallásokra nézt reformátusok a magyarok, az oláhok pedig görög egyesültek. Mind szántóvetők, a forradalom előtt jobbágyok voltak.

A magyaroknak van egy csekély oskolájok, az oláhoknak pediglen a városba, mivel a város a faluval egybe van ragasztva, könnyen célt érők.

Vizei éppen úgy, mind a fennebb megírt Balásfalva városának, a két Küküllő folyója.

Patakjai ugyanazok. Volt egy sóskútja, de bedugatot-t felsőbb rendeletnél fogva, forrása ma is megvan.

Van egy közönséges, nagyocská tava, melyet régeb-ben Feneketlen tonak hívtak, most pedig Kerek to, a szancsali határon.

Hegyei:

La fatze és La dealu viilor, nincs semmi nevezetes-sége.

La dealu Pepenistilor, hajdon dinnyéskertje volt a fe-jedelmeknek.

[40r] Határrészei:

Első forduló La Nishucza, Depe deal la Safrán és La kerek to.

Második forduló Lá luncs, De pe vii, Dupe podei.

Harmadik forduló Pe Szász, Fácza.

Szőlőhegye:

Vii szetenilor.

Szénafüve:

La Padine, Kurta rét és Lá Delnie.

Földje fővenyes, palás, és helyen[ként] kavicsos, tala-ja általában agyag, fővény, jó gabonatermással.

BEDELLŐ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[38r] Helynevek Bedelő községből, Torda megye Torotzkoi járásából, 1864.

[38v] 1. Torda megye, Alsó kerület, Torotzkoi járás, Bedelő oláh község.

Ezen helység a Torotzkai völgy öt helységei közül az egyik.

130 házszámból és 600 lélekre menő népességből áll.

2. A község jelenlegi neve Bedelő, oláhuul Begyeleu.

3. Régi neve is csak így fordul elő, más nevet nem tudunk neki.

4. Hogy volt-é hajdon más neve, arról semmit sem tudunk, de ezen völgy öt helység[einek] lakói közül ezeket tudjuk és tartják legrégibb lakosoknak.

²⁸ II. Apafi Mihály anyai örökségként bírt balázsfalvi uradalma nem hűtlenségből következő birtokfosztás, hanem magszakadás címen került kincstári tulajdonba.

5. Első népesedése még a dakusok idejére esik.
 6. Hogy más mellékneve volt-é, az nem tudatik.
 7. A község határán előforduló topographiai nevek: Sasu, Szupt szát, Lá grui, Subt garduri, Lá rituri, Ptyetrisu, Subt gyálu furtsilor, La Fasiu, Dupa kopáts, Gruju rosu, Dupa Laksor, Ripa Bobosuluj, Intra ripa, Bobosu, In resorele Funtinelelor, Vurvu Oasuluj, Valea Mare, [39r] In Szelistye, Kostia Bacsuluj, Kosztia Kornylor, Subt Fruntye, Cziogariu, Moistele, Runkurile, Smeurusurile, Dialu mare, Prizlopele, Valea Bouluj, Intre munte, Zepodia, In gyal, Goronyisu, Intre csetetzele, Koszta Paruluj, In Cantos, Dosu Bulzuluj, Valia Inseluluj, Dumbravicia, Grujacele, Bentzia, Carnyá, Poenyile.

kiírta: Andrád Ferentz jegyző m. t. k.
 Láttam, Almási szolgabíró

BERZESD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

1. [helység] *Brezesd*.

Az Aranyos bal partján fekszik. Szomszédos keletről a *Bulz* név alatti köszirttal, délről a szártosi határral, éjszaknyugotról a *Les* nevű erdős hegységgel, mely Torda vármegyéhez tartozik.

Ennek nyugati oldalából ered egy forrás, mely a helységen alól az Aranyosba foly.

Nevezetesebb köszirt területén a *Berbencke*, mely alatt az újon épített országút előhalad az Aranyos bal partján.

Füstjei száma 139.

Népessége 645 lélek, kik nem egyesült görög vallású oláhok.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

BOKAJALFALU (ÉS BOKAJFELFALU)

(ÉS DUMBRAVICA, KUKUTA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 28 mft.

(Fol. Hung. 1114/21.)

[79r] [Helynevek Bokaj községből], Hunyad megye, Algyogyi járás.

1. Hunyad megye, Algyogyi járás.

2. Bokaj község, német nyelven is Bokaj, oláh nyelven Bekeintz [néven] ösmeretes.

Harmadszor. Más elnevezése nincs, és nem is volt más. Negyedszer. Hogy a község mikor említettik legkorábban, az se tudatik.

Ötödször. Hogy honnét népesítették, az se tudatik.

Hatodszor. Sem historia-, sem néphagyományból

nem lehet tudni, hogy ezen elnevezés honnan vette eredetét.

Hetedszer. A község, melybe 304 katasztrális házsám van, fekszik a Maros jobb partján északra, két hegy között, amelyen foly keresztül az úgynevezett Bokaj pataka, nagyon köves és veszedelmes, kiáradás alkalmával házakat is pusztít. Ez képezi a falu főutcáját, amelyből ágaznak több melléksikátorok.

Kevés részébe gyümölcstermő hely, közepes gabonatermés, úgymint tiszta búza nagyon kevés, rozs és törökbúza nagyobb mértékbe termesztetik. A hegyesebb részein tavaszbúza, törökbúza és zab termesztetik, csekély mértékbe marhatermesztés.

Földje elegendő, a Maros terén porondos egy része, más rész fekete föld, de a Maroson való átjárás miatt szegény. A hegyesebb részein köves és sárga föld.

Amely határ főbb nevei:

Csorésk, [79v] Czermura din szusz, Obresa din szusz, Halmurile, Kapiesztu, Pesztre drum, Obresa din zszos, In beltz, Balta unguraszke, In czermura din zszos, Seszu, Pe Koszte, Dumbrava, Dumbravitz, Sztina mezeului, Doszu kukuti, Pojana Domnyaszke, Matyeu, Pereu pimnyitzi, Burlea, Purkar, Poény, Zepogya és Málur név alatt jönnek elé.

Amely határos keletre Szarakszovall és Sibot helységével, délről Sibot, Piskintz és Bentzentz helységekkel, nyugotról Bentzentz és Homorod helységekkel, délről Bulbuk, Valea Mare és Kerpeny helységekkel.

Bokaj, augusztus 11-én, 1864.

Ráztövi, helység jegyzője

BOLGÁRCSERGED

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[46v] *Kiss Cserged*.

Hajdon ide telepítette bé Bethlen Gábor fejedelem a bolgárokat, Kis Csergedre és Nagy Csergedre, és csaknem 20 évvel ezelőtt mind bolgárok laktak. Azon innét kezdettek az oláhok bételepedni, úgyhogy most is alig van 130 oláh, bolgárok pedig vagynak mintegy 387 lélek. Mondják, hogy a fejedelem alatt fekete huszár név alatt fegyveres katonák voltak, és Balásfalván a fejedelem Apafi udvarában váltólag négyen, mint testőrök szolgáltak, ketten Kis Csergedről, ketten Nagy Csergedről, s mikor Nagy Szebenbe utazott, 24[-en] mint lovaskatonák kísérték, és ezenkívül évenként fizettek 40 magyar forintot, 40 veder bort mindaddig, míg átadatott a Bánfy családnak, és azután mint jobbágyságot Szász Csanádnak csatolták, szolgáltak 1848-ig.

Vallásokra nézt a bolgárok lutheranusok²⁹, nyelveket elvesztették, de imádságok nagyjából bolgárról volt, de idővel enyészetnek indulandók voltak.

²⁹ A lutheránus egyházközség a 20. század első feléig fennmaradt.

Jelenbe csak a Miatyánkot tartották meg, [a] könyörgés pedig oláh nyelven mégyen.

A kevés oláhság a görög egyesült valláson vagynak.

Továbbá a bolgároknak püspökjök is volt a fejedelmek idejében, és lakott Fehérvárt. Ruházatjuk a férfiaknak egészen oláhos, de a nők máig is viselik a fön [a] kontyot, és inneplő gúnyájuk fekete szoknya.

Vezetékneveik pedig nagyobbbrézt magyar, úgymint Székelyek, Cancellarok, Peres, Gal, Istok, Nagy, Andrási, Ballo, így többen, és mikor béjöttek Erdélybe, akkor vették bé a lutherana vallást.

Foglalkozások: baromtenyésztők és szántóvetők.

Iskolájuk: van a bolgároknak egy, melybe sikeresen tanítják a gyermekeket télen által.

[47r] *Hegyei:*

Dealu rosii, Dealu kapu Peduri, egy láncozatba kerül a határnak harmadrészét.

Folyói nincsenek, hanem patakjai: La Pereu Ungyuluj és Pereu la Kala mori, Pereu la Kala Csenezi, Vala bune és Sojománá, mindezek a falun keresztülfolyanak, és onnét a szászpataki, monorai határon keresztül folynak bé a Nagy Küküllőbe.

Határrészei:

Első forduló Dupa Padure, Herminasza, Scurtu si Viile ungyuluj.

Második forduló Sup Pedure, Braniste, Sub verisor, és Dealu beserici.

Harmadik forduló Ketre csergeu mare, Sub Cosorhej, La Kála Csergeuluj si La Grindei.

Szőlők: La Keris.

Legelők: Kaszta Lupuluj és La kapu Peduri.

Szénafüvek: La Keris és La Mogura, az egész terjedelme 2525 hold.

Mindezen nevekhez semmiféle történelmi nevezetességek nincsenek, hanem sajátságos neveiket, ahogy érték, azt megtartották. Földje termékenységre nézt többféle részénél jó, homokos fekete földdel elegy, és egész barnás. Meglehetős gabonatermő helyek vannak.

BORBÁND

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[83r] Öszveírása Borbánd községes öszves helyneveinek.

I. A megyének, járásnak neve, hová a helység tartozik.

Nemes Also Fejér megye, Károly fejérvári járás.

II. A községnek hányféle neve él most, melyik neve bír országszertei isméréssel?

Magyarul Borbánd, oláhuul Berebáncz, mely utolsó az előbbinek elfordított elnevezése.

III. Volt-e hajdan a községnek más elnevezése?

Hallomás után régebben Forgácsfalvának neveztek.

IV. A község mikor említetik legkorábban?

A 15. században a török háborúk alatt ezen helység már létezett, de csak mint egy majorja Károly Fejérvárnak.

V. Honnan népesítettet?

I. Rákóczi György idejéig csekély számú lakói lehetnek, midőn ugyanis ezen [83v] fejedelem 1649. év február 6-ról kelt diplomája nyomán bételepített 38 családot, kik a szokásos határőri örökösödési katonaságnak alája valának vetve. Ezen 38 család Lugosról telepítetett ide át, adományozván nekik az itteni koronajavakból szántókat, kaszálókat s szőlőket, nemkülönben félévi korcsmároltatási jogot.

Ezen adománylevél [I.] Apafi Mihály fejedelemtől 1666-ban és [I.] Leopold császár által 1702-ben kelt diplomák által megerősítettek, mely három eredeti oklevél mai napig is a községnél tartatik.

Ezen Lugosról beszámazottak katonáskodtak egészen 1848-ig.

VI. Mit lehet tudni a név eredetéről?

Amint beszélük, Forgácsfalvának hívták, mivel rendszerént ácsok lakták, míg a lugosiak béköltözésök után (ekkor 1649-ben már Borbánd név alatt fordul elő) a szőlőművelés nagyobb mértékben folyt, s bora, mely mai napig is a vidék-, de az ország[nak is] egyike a legerősebb boraihoz tartozván, talán épp erejéért Borbándnak nevezik ezen helységet. Annyi most is áll, hogy a nagy ivó is, ha belőle két iccét [84r] ma megivutt, holnap megbánja.

Különben, ahonnét vehette nevét Mezőbánd, úgy származtathatja magát borairól Borbánd.

VII. A község határában előforduló többi nevek stb. Ezen helység határát nevezetesen két folyó folyja át, kétfelé osztja az Ompoly, s érinti a Maros, mely két folyó által szenved átalakulásokat térképileg, valamint talajminőségében.

Északkeleti határán emelkedik az egyedüli hegyláncolata, a *Bilak*, mely kifut az Ompoly medre lánczatából és ezredek munkája után kétfelé mosatva a ragadozó havas vize által, mely eredetét a szomszédos Zaránd megyei Dupe tyálnei hegyláncolatból veszi, s kitérve a legmeredekebb hegyektől, mintegy kilenc mértföldnyi futása után határunkba[n] szakad Erdély anyavizébe, a Marosba.

Fent említett egyetlen magaslata a Bilak, legmagasabb csúcsa a *Kerek domb*, helységünkön felül alig haladja meg az 500 lábat, tehát magasságáért igen jelentéktelen, de nevezetes geológiai szempontból, át lévén hatva kárpáti homokkővel, mely a szomszédos sárdi bányába, úgy helységünk határán is [84v] a naptól lefelé dolgoztatik, s kitűnő építőanyagot ad mind száraz falba, mind pedig víz alattiba.

Igen gyakran találtnak a felső jura mészrétegekbe kőületek, s nevezetesen a Crustaceák szeméi, Tur[r]ilitesek, Pectenek stb. Nem csekély érdekességgel bír a Bilaki határ, réttei kiválólag nevezetes her-

báriumáról, melyen állítólagosan egy oly szűk körbe ritkán találtathatnak annyi fajok egyetemben.

Itten űzte legkedvesebb kutatásait Brassai [Sámuel], Herepei [Károly], s nem ritkán tisztelte meg Bilakunk[ot] római catholicus volt püspök Hajnald Lajos, ki nem áttallá ezen hegyünket gyalog akárhányszor megjárni, hogy végén is, jól megrakodva füveivel, hazatérhessen.

Vannak a Bilaknak még históriai nevezetességei is, de azokról alább, midőn részletezni fogjuk.

A határ egyes dűlőit nevezik:

a. *Az Ompolyon tul*, Sárd felé.

b. *Csigás*, egy emelkedettebb hely, melyen sok csigakövéletek találtatnak.

c. *Templom padja*, a görög nem egyesültek templomjok felett.

d. *A Peducei szőlő*, a Bilak déli részébe alig 18 hold területen, kevés bort terem, de a legerősebb az egész vidéken. Nevét a sok tövisért kapta.

Ezen szőlők keleti részén találtatnak máig is római régiségek, úgymint téglák minden [85r] alakúak, vízvezetések, faragott kövek, sőt, ezelőtt öt évvel több római pénzt is találtak. Jellemzőt különben ezekről mit sem tudhatni.

e. *Izvor forrási szőlők*, ezek teszik Borbándnak jelentékeny szőlőit, noha a terület nem nagy, bora mégis terem, kivéve az utolsó két évkebe. Ezen szőlők középebe van a hírhedt Vadadi sajtoja, hol a régi vendégszeretet kiolthatatlan szenvedélyével máig is folynak a víg szüretek.

f. *Bilak*, kaszáló és legelő, a csúcsa az úgynevezett Kerek domb, mely alatt utóbbi sáncásások alkalmával teméntelen embercsont találtatott. Nem is természetes ezen domb keletkezése, lévén látható kereken a felhányás. Regélik, hogy ezen domb alatti réten éjszakázott a nagy Hunyadi [János], midőn másnap ismét megrohanta a [Maros] Szent Imre alatt tanyázó törököket.

g. *Valya mare*, nagy árkaiért így neveztetik.

h. *Pereo Jovi*, egy mély árok, melyen az országút is keresztülmegy, állítják, hogy régebben csak Pereo marenak hívták, de az országút hídját készítve egy Jovu nevű dolgos, a magas hídról bécsvén, ott találta halálát, s azóta Pereo Jovinak hívják.

i. *Kaszte lunge*, hosszú oldal.

k. *Podei*, magaslat.

l. *Sub Podei*, az alatt feküvén.

[85v] m. *Nádas* (La Belcz), terjedelmes nádasok, tavak, melyek emberi emlékezet óta vízzel telvék voltak, de 1863-ba mind kiásztak, s csak 1864-ben, áradás alkalmával teltek újra vízzel.

n. *La Plop* vagy Holtmaros, hol régente erdős helyek voltak, most kaszálók.

o. *La Szok és Czelin*, gyepes hely.

p. A falu végén a malom mellett.

q. *Braden*, az országút melletti kertek, hová az utolsó években több mulatóhelyek készítették, úgymint a gr. Teleki Samuélé, a borbándi római catholicus ecclesiaé (Csillag csárda), de kiváló a Fogarasi Samuélé, ki sok költség- és fáradsággal egy igen csinos mulatóhelyet készített, hová a fejeváriak nem ritkán kísértálnak egy kedélyes estvét szerzendők magoknak.

Borbánd, október 25-én, 1864.

Kádár János helybéli bíró

Dékáni Ernő helybéli jegyző

x Pujkan János,

x Vásárhelyi János,

x Román János,

x Pujkan Ignác,

x Fata István,

x Román Ferencz, esküdtek

névaláíró Dékányi jegyző

BOROSBENEDEK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.³⁰

[262v] *Benedek*, oláhuul *Benicu*.

Régi magyar helység, egy régi oklevél szerint 1715 [-ben] csak két olá lakosa volt, amazok egy része vár-szolgák lehettek, s tartoztak a diodi várhoz. Régi oklevelekben a helység neve: Janum S. Benedecti, hagyomány szerint a szent benedeki szerzetesek tulajdona. A református templom körül kőromok láthatók, és maga egyébaránt elég tágas templom, úgy látszik építési modorából, mintha fele lenne a réginek. [263r] Találtatnak a helység határán folyvást magyar elnevezésű dűlők, úgymint: Magosmart, Hidegkut, Szökekő, Előmál, Bodor, egy nagy határrész Diod helység felől *Danacza* ezen szótól: „donatio” – így neveztetik [az] ezzel egy végiben fekvő diodi határrészt is.

Lakói a helységnek most többire oláhok, a magyar lakosok elpusztulván főleg 1848-ban.

[263r] Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

BOROSBOCSÁRD

(MAGYARBOROSBOCSÁRD

ÉS OLÁHBOROSBOCSÁRD)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.³¹

Magyar és Olá Boros Bocsárd, románul Bucerde unguresca si romana.

³⁰ Részletes román nyelvű jelentését lásd uo., 87r–88r.

³¹ Részletes román nyelvű jelentése uo., 89r–90r.

Még van ezen megyében hasonló nevű falu, bő búzatermő határáért „búzás” melléknévvel, itt, mivel jó bort terem, „boros” a neve. Alkalmasint Szent Bothardusról nevezik. Régi illír-dák telepítvény, mert a forradalom alatt leégett református egyház falairól az ujjnyi vakolás alatt illír szentek festett képei tűnnek ki, illír aláírással. Amidőn a szomszéd Magyar Igent a bányász németek megölték, ide is jött egy [262v] telepítvény, mert szőlőhegyeinek egyikét Szessae, Szász hegynek hívják, valamint az áltellenben lévő Magyar hegy[nek] (Dealu unguresc). Ez is magyar helység volt, Felső vagy Olá Bocsárdot kivéve. Leégett templomában látszik egy kő ezen írással: „Renovata per Georgium Pál Jud. Commun. 1625.” A határon is magyar dűlők találhatók: Vásárpád, Nagy közép, Kis közép, Kenderes stb., ellenben Olá Bocsárd ősi dák telep lesz, mert annak határán van egy Dobrudeara, Cornetu nevű erdő.

[263r] Krakko, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

BOROSKRAKKÓ (ÉS KIRÁLYPATAKA, TIBOR)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.³²

Helység Krakko, románul Cricao, egyesült határ Tibor³³ és Királypatak³⁴ helységekkel, királyi koronai jóság.

Krakkónak neve a régi oklevelek szerint Karkó, régen szász falu volt, mint most is fennálló gót ízlésű temploma mutatja, a körülte volt várkastély omladékaival. A szászok kihaltával magyar falu lett, mit számos magyar elnevezésű dűlőiből magyarázhatni, mint Bűdös kut, Magos mart, Rozsamál, Ó árok, Száraz hegy, [ugyanígy] erdei: Fábián, Fias stb.

Krakkó vagy Karkó neve eredhet ezen illír szótól: Karka, mely szorgalmat és igyekezetet jelent, megeshetik, hogy Erdélynek ősnépe, az illír eredetű dákok telepítvénye volt.

Ennek fiókhelysége Tibor, régi oklevelek szerint Tibur, keletkezik Tiburtius névtől, melynek tiszteletére emeltetett lett első egyháza.

Második fiókhelység Királypataka, oláhul Craiova, ered ezen illír szótól: cricoven, mely koronát jelent, akár azért, mert régi koronajóság, akár származhatik a helység felett álló kecskekői várról, melynek romjai most is láthatók egy hegyes, kiálló kőszikla tetein, melynek utolsó birtokosa a 15. században Csupor Miklos erdélyi vajda íratik lenni. Egyébaránt az öregebb lakói ezen helységnek azt tartják, hogy régen a fő helység ott lett volna, melynek Karka és Tibor

csak praediumi voltak, különben a helység csekély kinézésű arra, hogy caput bonorum lehetett volna.

[263r] Krakko, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

BORSÓMEZŐ (ÉS CSÓKÁS, LÁZ)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[91r] Borsómező helyneveinek rövid ösmértetése.

[92r] I. Borsómező község Erdélyben, kebeleztve nemes Also fehér vármegye Alvinczi járásában, fekszik a Maros jobb partján, a Károlyfejérvárról Borberekbe menő út keskeny szorulatán felvonulva, gazdag gabonatermő hegyek közt.

II. Neve emlékeztet olta Borsómező, románul Inuri, német neve egyhangzású magyar névvel, s mind a földabroszban, mind országszerte csakis magyar neve ismertetik.

III. A község sem régen, sem jelenben más elnevezéssel nem bírt.

IV. Borsómező az 1670-ben és 1684-ben történt fiscus javainak összeírásában mint község nem említetik, melynek bebizonyításául álljon itt a következő: „Anno 1670 die 10 Junii, midőn a mi kegyelmes urunk őnagysága parancsoláttából és az nemes ország rendelésiből kellett volna az Alvinczi és Borberek fiscus jóságában levő illegitima occupatioknak, abaliniatioknak megvizsgálása és investigálására ki jönnünk, autoritás adatván arra, [92v] hogy a' mely bonumokból post Annum 1657 vagy potentiose vagy quoquo modo contra Iura Regni valaki magának valamit apprehendált, azokat fiscus részire reoccupálnók, helyben hagyván, és kezeknél a' mostani alkalmatossággal mind azoknak birodalmokat, valamelyeket mostani kegyelmes urunk vagy praedecessor fejedelmek kinek-kinek adtak. Item ha ante annum 1657 quoquo modo apprehendáltak, azokhoz sem nyúlván mi mostan, hanem elsőbben holmi objectiojok lévén mi előttünk ott való nemes uraiméknak, elsőbben is azokról deliberálván, tandem rend szerint ez ide alább meg írt mod szerint procedáltunk.”

Itt következik a községek nevei, úgyszintén a fejérvári fiscus jóságához tartozó községek nevei, úgymint Váradgya, Csüged, Kisfalud, Borbánd, Igen, Magyar Boros Bocsárd, Oláh Boros Bocsárd, Maros Szent Imre, Abrugyfalva, Zalatnai jóság, Benedek, Sárd, Diomál, Magyar Orbo, Felső Gáld, Drombár, Oláh Dálya, Táté, Totfalud, Fenes, Also Major s több falvak, de sem az alvincz-borbereki, sem pedig a fejérvári fiscus javainak összeírásában Borsómező mint község nem említetik, hanem igenis mint praedium, mint majorság, takarmánygyűjtő hely, hová az

³² Részletes román nyelvű jelentését lásd uo., 258r–260r.

³³ Részletes román nyelvű jelentését lásd uo., 465r.

³⁴ Részletes román nyelvű jelentését lásd uo., 227r–228r.

akkori uradalom gondnokai, udvarbírái a hegyekről le nem szállíthatott takarmányt, gabonát hordattak. Most azonban mint az alvinczi uradalomnak volt jobbágyfalva, igen nagy kiterjedéssel és népességgel bír, s mint község csakis a 17. század [93r] utófelén említettetik, melyről több adatok bizonyítanak.

V. Borsomező községe román ajkú lakossága az alvinczi uradalom helyén lakott jobbágyok kiházasított gyermekeiből népesítettett. Azonban nagyobb mértékben boldog emlékü fejedelmünk, Leopoldnak 1700-ban kelt adománylevele nyomán, az alvinczi fiscus helyre telepített bolgárok bėjöttével, kiknek is átadattak a jelenleg Bolgária névvel nevezett fiscalis helyek, és az elvett helyek helyébe illető jobbágyoknak adatott Borsomezőn ugyanannyi, és még több is. Úgyszintén telepítettek Alvinczról Karnára, Rakatora és Sibisányba is, ugyan a fiscus helyeire, valamint a bolgárok bejöttével a mostan *Bolgária* nevet viselő helyen lakott nemességgel is tett a fiscus cserét, és nemes helyet adván az bolgárok részire elcserélt nemes birtokért. Mit bizonyítanak a kezeimben levő hiteles irományok.

VI. A név eredetét illetőleg semmiféle hiteles irományokból nem lehet valami megjegyzendőt tudni, hogy az mint község neve ösmertetett volna. Azonban a nép ajkán élő szó hagyományból tudhatni annyit, miként, minek utána a régen pusztá Borsomező igen közel esik egy várromhoz (melyről alább), tehát a várban lakott nemességnek borsót termelő mezője volt, és így az egyszerű [93v] kis darab föld, meglehet tán egyes földművelő által történt elnevezése oly általánossá vált, miként az egy pár év múlva megszokottá lőn, és így a Borsomező nevet viselő kis darab föld körül irtások, az irtásokon majorok, a majorok helyébe házak és lakosok telepedtek, és így született a község jelenlegi neve azelőtt, minek előtte lakója lett volna, és viseli máig is a Borsomező nevet.

VII. A községben előforduló helyek nevei, úgymint: Gorgán, egy igen magas hegycsúcs, melyen azonban igen gazdag gabona terem.

Továbbá Ferecse, Zsidovina, Szegletu és Kasztá Cseteczi, Doszu nukuluj, Megurá, Kasztá Re, Deria és Csokásu, Álunetu, Kasztá Plájuluj, Doszu Bugyili, Zepodia large, Kasztá Dubli, Doszu Botuluj, Kasztá Lázuluj és Czikuval együtt minden jelenték nélküli kopár hegységek, melyeknek némely részeiben szántók és legelők, és nagyjából terméketlen (un-productu) helyek vagynak, melyek a munkás kezek által ciheres és sziklás oldalakból termővé és művelhetővé varázsoltatnak, és így minden földtulajdonos a maga felfogása és tetszése szerint nevezi el [a maga] művelte helyit vagy önmagából történt dologról, vagy azon helyre legelés végett [kihajtani] szokott [94r] marhájáról, mint például Zepodia Bární (Barna ökre legelője), Zepodia Lárge (tágas legelő).

Jegyzés. Borsomező községe határa szélit érinti egy várrom, mely egyesek által hibásan Zebernyiknek neveztetik.

A kezeimben levő százados irományok elég világosan és hitelesen tanúsítják, miként említett vár az Alvincz-Borberekben lakott nemességnek volt légyen menhelye, és nem Zebernyik-, hanem Felső várnak nevezetett, mint tanúsítja azt „Privilegio Sigismundi Regis de Anno 1430”, melyben Zebernyik névről semmi említés. Tanúsítja továbbá „Articuli et Constitutiones Nobilium Universorum Opidi Alvincz cum Boberek Anno Domini 1667”, úgyszintén egy 1693. augusztus 16-án történt vár-conscriptioiban is tisztán látható, miként a még akkor épségben állott vár némely helyeinek kijavítása-, úgy a közcsend és rend fenntartására szoros intézkedések és rendeletek tétettek, úgyannyira, miként mind az egyes házak nemes birtokosai, mind azoknak cselédjei, úgyszintén a várba menekült vidéki idegenyek kemény eskű által köteleztettek a vár törvényei szoros szem előtt tartására. De sehol sem említettetik Zebernyik, hanem igenis „Arce nostra Felsővár cum Castello Alvincz”.

Említettem vár földszinttől magossága a 70 ölet meghaladja, térmértéke a kerítésen belül mintegy három és egynegyed hold, kerítése egy ölnyi vastag szilárd kőfal, [94v] s éjszaki oldalától, hol a felvonó híd volt, görbülettel nyúlik délnyugati oldaláig, mintegy 80 öl hosszúságban, hol megmászhatlan sziklaorom alatt a Marosba szakadó patak csörgedez, s partján földművelők szegény kunyhói szórják el rendetlen egyszerűségben. Északnyugati oldaláról mintegy elszűlyedve látszik a föld, s egy 50 ölnyi mélység riasztja vissza a szemlélőt.

A vár küllöréből bemenve, az éjszaki oldalon szem elé tűnik a kettős kőfal közt a felvonó híd helye, mely mintegy három öl széles és két és fél öl mélységű gödört képez. Továbbhaladva a jobb oldalon délnyugatnak, szem elé tűnnek a kemény sziklából mesterségesen faragott házak, melyek tisztán láthatók, miként emeletesek voltak. Szemben a házak előtt zöld térség terjed el, melynek közepén több sziklaházaktól körözve áll a Tanácsterem, melyet a pásztorfiak attyokról hagyomány után most is Kászá Domnyilornak neveznek. Itt tartattak a gyűlések, s tétettek intézkedések a vár kapitánya által minden szükségességre.

Vagyon a várnak még egy nevezetessége, és ez egy, a szikla tetejéről egész a patak színéig bévészt kút, melynek üregébe a különben messze lévő patakból egy, a szikla alatt fúrt alagúton eresztetett a víz a vár lakóinak szükségök fedezésére, most azonban mélysége alig haladja meg a három ölet, míg épségében 76 öles lánc volt [95r] szükséges a víz felhúzására.

A vár keletkezéséről, illetőleg építőjéről semmi adat, a kezelők, változások és kor viszonyai, miken keresztülment, sehol sem tudhatók, láthatók, a történelem

fonalán csakis 1430-ig lehet visszamenni, midőn a Nadasdy familiának adományoztatott.
Kelt Alvinczen, 1864-ben.

Alvinczi Bacsilla Elek

BUCSUM (BUCSUMC SERBU,
BUCSUMSIÁSA, BUCSUMIZBITA,
BUCSUMMUNTÁN, BUCSUMPOJÉN,
BUCSUMSZÁT)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[19v] *Bucsum*.

Hajdan *Tőkefalva*, áll hat részből, úgymint Bucsum Szat, Bucsum Pojény, másképp Valea Albu, Bucsum Siasza, Bucsum Izbita, Bucsum Muntari és Bucsum Cserbu.

Lakosai állítólag többnyire Szepes megyéből idetelepített németek és székelyek, kik nemzeti nyelvöket feledve, románokká változtak.

Bucsum Siasza felett áll híres szépségű vásott szirt, a Detonáta, melynek közelében a puszkapor feltalálása előtti fegyverdarabok találatnak. Az egész nagy helység bányászatból él, melyet a Vulkoi, Botes és Konczu nevű hegyekben folytat.

Bucsum része Cserbu, hajdon Szarvasfalva, hagyomány szerint a hazai fejedelmeknek vadászkertje volt.

BULBUK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 28 mft.
(Fol. Hung. 1114/21.)

[97r] [Helynevek Bulbuk községből], Hunyad megye, Algyogyi járás.

1. Hunyad megye, Algyogyi járás.

2. Bulbuk község, magyar, német és oláh nyelven is minden ezen névvel ösmeretes.

3. Más elnevezése ezen községnek nem volt hajdan, mind csak ez, de a régebbi emberek mondása szerint ebből származott Valea Mare helysége, mely ma is Valea Bulbukulujnak neveztetik, és Kerpeny helysége is.

4. Hogy a község mikor említetik legkorábban, az nem tudatik.

5. Hogy honnan népesítettett, az se tudatik.

6. Sem historia-, sem néphagyományból nem lehet tudni, hogy ezen elnevezés honnan vette eredetét.

7. Bulbuk község, melybe 70 katasztrális házsám van, fekszik egy magos hegytetőn, egy nagyon kőszirtes helyen, amely mellett van az úgynevezett Peatra Tomi nevű nagy, magos kőszikla, és ezen kívül még van a falu szélén két kőszirt.

A helységbe a házak egy csoportba vagynak, esős időbe utcáin veszedelmes feneketlen sár van, ahol nem képes szekérrel járni.

Gyenge gabonatermő hely, mivel az éghajlat nagy[on] híves, csak tavasz búzát termesztene, törökbúzát csakis a házi kertekbe termesztene, és azt is csak akkor, mikor nagyon meleg nyár van, mikor híves van, akkor nem terem meg. Marhatenyésztésből tartják fenn magokat. Sárga agyagos és nagyon köves földje van, [97v] egynegyed részét terméketlennek lehet venni az egész határból, mivel nagyon köves és oldalos helyek, esős időbe, ami termőföld van, a záporosó mind elmossa.

Amely határ főbb nevei:

Virvu Lemesoji, mely határos Zalathnával és Galatzcal.

Virvu Kornylor és Mutya banki, mely határos Zalathnával.

Pojana Pertzi, határos Zalathnával és Homorod községekkel.

Mutya Osojului, Brinkusa, Kraga, Tyitsora és Mutya Korbuluj, határos Bokaj községével.

Virvu Pimnyitzi, határos Szarakszo- és Akmárral.

Mutya leuki, határos Akmárral.

Gyalu fetzelor, határos Akmárral és Rakato helységekkel.

Bulbuk, augusztus 6-án, 1864.

Ráztövi, helység jegyzője

BUZÁSBOCSÁRD (ÉS PONKA,
SZÉKELYHEGYTANYA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[47v] Helység [neve] *Buzás Botsárd*.

Hajdon három falu volt, úgymint tulajdonképpen Buzás Botsárd, Iszák falva és Lippova. Az első és utolsó falunak elnevezése a mai napig fenntartja magát a népnél, míg a közbelső a közös buzás botsárdi nevezetbe olvadt be.

Hogy ezen falvak mikor szűntek meg önálló falvak lenni, mikor [48r] olvadtak a Buzás Botsárd nevezetbe, nem tudhatni sem iratok, sem szájhagyomány útján, és hogy ezen elnevezések honnét vették eredeteket, semminémű történelmi adatok [által] fel nem világosíthatók.

Nemzetiségek. Buzás Botsárd és Iszák falva a legrégebbi időktől fogva magyar lakosokkal bírt, Lippova pedig oláh volt. Jelenben csak a tulajdonképpeni Buzás Botsárdon laknak magyarok, míg Iszák falva és Lippova oláh lakosokkal bír.

Vallások. A magyarok ev. reformátusok, az oláhok görög egyesültek.

Gazdászatok gabonatermesztés, iparosok nincsenek.

Iskolái. Magyar és oláh népiskolái vagynak, mégpedig jó karba[n], és sikeres tanítással télen által.

Régészeti (archeologiai) tárgyai. A reformatum templomának nagyobb harangja hihetőleg a 14–15. századból, mivel évszáma nincs, az ide mellékelten látható gothus betűk körirataival vagynak.

Folyója az egyesült Kis és Nagy Küküllő, mely délnyugoti határszélét, Bibárczot mossa.

Patakjai. A Karátsonfalvi hegytől eredő Erdő patakja, a Ponka patakja, Mátyus patakja, Szokmánd patakja, Solymos patakja, a Csere és Meleg völgyi patakok, mely a falut metszi keresztül, s az elősorolt patakkal a Vásár padi patakba egyesülve, mind [az] egyesült Küküllőbe ömlenek.

Tavai régen voltak, különösen a Veres János nevezet alatti, megemlést érdemlő nagy tó, jelenben le vagynak csapolva.

Lápjai, nádasok nincsenek.

[48v–49r] A buzás botsárdi reformatum [templom] harangján levő gothusi írása, melynek magyarázatja más nem lehet, mint a felette való magyarázat: „Glorie Deum, nobis omnium – Pater oremur – Ditsőség Istennek – nekünk mindennek atyának – könyörgünk – Buzás Botsárd”.³⁵

[50r] Sós kútja a Tövis völgyi soos kutt, mely használatik nagy haszonnal. Van még az erdőháti, inkább csak alig ízelhető sósforrás.

Gyógyvizei nincsenek.

Hegyei a solymosi, betzei, vadvermi, kis aknai, tövis-völgyi, ikloidi és péterfalvi hegyláncolathoz tartoznak, kelet felől a Függe hegye, Ponka oldala, Tövis völgy éle, északkeletre a Mátyus hegye, éjszakra a Székely hegy és Szőlő hegy, nyugotra a Mogura és Dealu rezori vagy Északi hegye, délre a Küküllő síkja (tér), Vásár pad, Ebhát, Pad, Darvas.

Völgyei: Erdő megetti völgy, Ponka völgye, Plotyok völgye, Soos patak völgye, Mátyus völgye, Solymos völgye, Sokmánd völgye, melyek mind a Botsárdi fő völgygel egyesülve a Küküllő síkjával olvadnak [egybe].

Határának terjedése és annak részei:

Első fordulója. Meleg völgy, Csere, Darvas, Molumba, Kenderes, Ebhát, Tér, Vásárpád éjszak.

Második forduló. Csorda ősvénye, Mogura, Solymos alja, Szőlők oldala, Szarka kut, Vályus, Varga Mihály verme, Csűrők megett, Pad.

Harmadik forduló. Kerekto, Pakuritsa, Nádas to, Haraszt, Veres János tava, Székely hegy, Peres patak, Plotyok, Körtvefák, Függe, Szabo borza, Banabik.

Szőlőhegyei:

Csillag hegy és Virág hegy, úgy a Falusi szőlők hegye.

Szénafüvei:

Tövis völgy, Verőfény, Bika völgye, Tekerő, Palás kut, Soos kúti rét, [50v] Ponka rét, Veres János réteje, Betzei rét, Szokmándi rét, Sztina hidi rétek, Dugási rét, Kö kúti rét és Bibárcz.

Legelői:

a Függe köze, Szarka, Szén égető, Hegyes alatt, Ebakasztó, Motsárló, Csontás.

Erdei:

Határ közt, Hegyes, Czigányok erdeje, Csontás, Szálás, Soos patak, Barna to, Méhes, Haraszt, Ponka, Függek és Szabo borza erdeje.

Továbbá mindezen nevekhez semmiféle történelmi nevezetességek és reginységek[!] nincsenek hozzákötve, legalább az mostan élők közül nem emlékeznek, hanem amint magokból a nevekből is láthatók, egyszer mind magyarok lakták, és később egyes birtokosaitól vagy a hely természeti sajátági alkotás formájától kapták ősrégi időktől fogva neveiket.

Buzás Botsárd helysége

BUZD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[232r] Község: *Buzd*.

Buzd, román elnevezése Boozu. Más elnevezése nincsen.

A községben semmi nevezetességnek nyoma nem látható.

A határrészek elnevezése következő:

a. *De cătră Dostatt* (Hoszutelke felől).

In krepeturi, szántó, ezen átfoly az úgynevezett Pereu Krepeturi, néveredete ismeretlen.

b. *A Spring felőli fordulo*, szántó, ebből egy részletnek neve Valea malaiului, egy másik részletnek La Hulea, egy harmadik részletnek La Limbes, ez utóbbin átfoly az úgynevezett Pereu Limbesului. Hogy mindezen elnevezések honnan erednek, nem tudatik. A forduló határos Drasso és Spring határaival.

c. *Luntsile satului din geosu de mora*, kaszáló, nevét onnat viseli, hogy hajdon itt egy malom állott. Ezen átfoly a Valea nevű patak.

d. *La rozare*, szántó, van benne egy dűlő, Kalea lunga, továbbá Pereu és Sipotielu, nevét utóbbi a benne levő forrásból viseli, amit románul úgy neveznek. Van benne még egy aldűlő, La Tyisz névvel, onnan nevezetvéen el, hogy itt hajdon egy kripta volt, amelynél egy nagy faragvány állott, továbbá egy aldűlő, La Ogrer, még egy más kaszálórész Valea pereului név alatt.

e. *Tyityora*, erdő, határos Drasso és Szeredahellyel.

f. *Pedurea fitsorilor*, erdő, néveredete ismeretlen.

g. *Pedurea Popi*, erdő, onnét viseli nevét, hogy az eklézsiáé.

[232v] h. *Pedurea Gutii sub dealu Miercuri*, erdő, határos a szeredahelyi határral.

³⁵ A harang átrajzolt feliratát lásd a kötet végén (ábramelléklet).

- i. *Pedurea satului sub dealu Miercuri*, erdő, határos a szeredahelyi határral.
 k. *Pedurea sub Teuri*, erdő, határos Szeredahely és Kis Enyeddel.
 m. *Panyika*, erdő, határos Szeredahellyel és Kis Enyeddel.
 n. *Kuretituri*, erdő, határos Kis Enyeddel.
 o. *Sub Costa Sibiului*, erdő, határos Kis Enyeddel.
 p. *Costa Sibiului*, szőlő-hegyoldal.
 q. *Czelina Szatului*, legelő hely.
 r. *Kinipistele*, onnét viseli nevét, hogy mindég kenderet szoktak termesztetni rajta.
 s. *In peri*, puszta legelő, valaha körtés volt.
 t. *La Gár*, szőlőhegy, néveredete ismeretlen.
 u. *La Rându din sus*, szőlőhegy.
 v. *La Progadie*, szőlőhegy, onnét viseli nevét, hogy a temető közelében fekszik.
 w. *Pedurea dein perlitura*, erdő, határos Kis Enyeddel.
 x. *Costa Csokanului*, erdő, határos Kis Enyeddel és Hosszutelkével.
 y. *Pe delnitze in valea bozului*, kaszáló, egy alrészlettel, La pereu. Van benne egy forrás La budaleu név alatt.
 z. *Pe dupa vii*, szabad puszta legelő hely.
 aa. *Gropenyile domnesti*, kaszáló hely.
 bb. *Gropenyile Satului*, legelő.
 cc. *Luncsile de la lunka din sus*, kaszáló, határos Hosszutelkével.
 dd. *Luncsile Satului*, kaszáló.
 ee. *Glodorj*, egy terméketlen hely, forrásos és iszapos.
 ff. *Luntsile Kotsisului*, kaszáló hely.
 gg. *Lunka la Czigány*, kaszáló.
 hh. *Lunka in kápu satului*, kaszáló.
 ii. *Luntsile din Teu*, kaszáló.
 [242v] A Kisenyedi szolgabíróságtól, Vingárdon 6. Januarii, 1865.

Apáty János szolgabíró

CELNA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.

[262v] *Czelna*, mind magyar, mind oláh neve eredhet ezen szláv szóból, celnie, összesített egész, avagy a most is használatban lévő román celnie (gyepes hely) szóból.

[263r] Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

[97r] Czelna román falu Also fehér megyében.

Földesurai voltak gr. Teleki Domokos senior, gr. Teleki Elek, gr. Teleki Ferencz és gr. Teleki Josef.

Lakosai görög nem egyesült vallásúak.

Fekszik hegyek alatt és Károlyvfejérvártól másfél mértföldnyire.

Határja mind hegyes, vegyes, azért csak tavaszvetést vettek.

Legelője elegendő, fája mindkétféle, és mind épületre, mind tűzre elegendő.

Vagyon malmai.

Szőlői sok és igen jó bort adnak, ez teszi inkább jóvédelmeit.

Szűk gabonaterméseket elfedezi pedig Magyar Igen szomszédságában. Ekével, kaszával és szőlőmunkával [folyik] a pénz keresése, ezeknél fogva első osztálybelinek nevezhető.

Mint nevezetesebbek, megemlítendőek a következők.

Benn a faluban vagyon gr. Teleki Domokos senior-nak a nyugoti hegyoldalban egy földalatti pincéje, melybe 6000 akó bor beférne, gr. Teleki Elek pincéjébe pedig egy 650 erdélyi veder vagy 130 akós, 1824-ben készült hordója.

Kinn a határba pedig vagyon az úgynevezett Csumerna nevű határrészben Gaura Henzului nevű üredék, ebbe befoly az úgynevezett Pereu Bejesului, és úgy eltűnik a víz, hogy annak kifolyását senki sem tudja, hogy hol volna.

Ugyanezen határrészben megtanáltatik az úgynevezett Gaura Kalului, az mélyen, kősziklák közt beszórt víz foly ezen is keresztül, mélyen bé a földbe.

És végtére vagyon a Strejka nevű havasi legelőn egy másfél öl átmérőjű, egyenesen lefelé menő üreg, nevezik Gaura lui Stroj, ez mintegy öt ölnyi magasságú és két öl sugárnyi átmérőjű, kisebb körű lyukra megy át. Ez oly mélységű, hogy ha ezen üregbe kő bányászatik, fertály óra után is hallatszik visszhangja, és ahogy beszélnek, ha kutyát behánnak, hát az a magyar igeni határon alól, Jezer nevű tóban, mely egy mértföldnyire vagyon, kijönne.

Czelna, október 10-én, 1864.

Pap László jegyző

CSÁKLYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.³⁶

[263r] *Csáklya*, oláhuul *Cetea*.

Felette áll a helységnek egy messze ellátható magas sziklahegy, melynek neve Csák, ettől jó Csákalya, olá neve az elrontott magyarból jön.

Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

³⁶ Részletes román nyelvű jelentése uo., 102r–103r.

CSÁKÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[14r] Nemes Aranyosszékből lévő Csáko község, oláhul Csikau.

Csáko községe szomszédos Örményessel, Miriszlo, Oláh Lapád, Hidas és Felső Füged községi határai-val.

Fekszik egy rossz, oldalos helyen, mindenfelől hegyekkel van körülfogalva.

A határrészeik kopár, porondos, földszakadások és agyagos földből áll, legkisebb és sovány határ.

A községbéli volt lakosoknak emléktől fogva tudjuk és hallottuk, hogy szabad székel[y] emberek voltak, nemes Aranyosszékből portiofizetők, nobiles contribuentes[!]. Azt is hallottuk a régiektől, írásból is olvastuk, hogy még az 1842. évben ezen községi volt lakosokból négy része önkéntesen katonaságot vállaltak magokra, és így [mint] székel[y] gr[ün]tz huszár a 11. szám alatt híven és becsületesen szolgált a császári-királyi őfelségének az mostani utolsó revolutioig, egyötöd rész akkor a községi lakosokból fegyvert nem vállalván magokra, szabad székel[y], de portiofizető nép maradott. A szabad székel[y]ek közül volt olyan, aki is donatio-, nemeslevéllel el volt látva, mind a katona között, mind pedig a szabad székel[y]ek között most is van.

Csáko, 30. Julii, 1864.

Martin János volt székel[y] huszár káplár m. p.

Pop Petru parinte greco cat. Cicaului

Szkorbutu Petru falusbíró

Sztánts Vászilié esküdt

Dopu Vaszillye,

Bulbuk Vaszillye,

Borda Juon,

Todor Jákob, falu öregei

Martin János falusi jegyző és néviro m. p.

CSOMBORD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[107r] Csombordi helynevek összeírása.

[108r] Helynevek Csombord községéből, Also Fehér vármegyéből.

1. A helység neve Csombord. Vagyon Also Fehér megyében, a Csombordi járásban. Ezen falu nevétől vette nevezetét maga a járás is Csombordi járásnak, és ezen név eredetéről semmi bővebb tudomás nem létezik. Amennyire csak emberi emlékezet visszahat, mind csak ezen név eszméretes, és ez bír elterjedéssel. Csombord (oláhul Csumbrugy) lakói magyarok és oláhok elegyesen. Külön ecclesiájuk van, úgymint ev. reformátusok és görög catholicusok.

Honnan népesítettett, nem tudatik.

Nem [tudatik] az is, mikor említettik legelőbb.

Ezen falu fekszik a Maros folyó keleti partján.

Jegyzés. A Maros folyóján átjáró köteles hajó van Nagy Enyed felé.

Második. Határrész topographiai nevek:

a. Dél felől Maros Szent Király felőli láb *Végláb*, mely egy út által két táblára vágatik, szántó hely.

b. *Csoka*, ugyan szántó hely, Maros Szent Királyig nyúlik.

c. *Közép Láb*, szántó hely.

d. *Feljáró Láb*, detto, a Marosra mennek.

[Ezeknek] a Marosra rúgó végek *Déllő* nevet is visel, azért, mert a marhák itt deleltek ezelőtt.

e. *Szent Királyi gödör* és *Sigo gödre* egymás mellett fekvő, részint szántó, részint kaszáló helyek. Az első, mivel a szent királyi határral szomszédos, a második, mivel régebbi birtokosa Sigo nevezetű volt, nevezettek így.

[108v] f. *Also és Felső Pad*, a hely fekvésétől kapták nevüket, szántó helyek.

g. *Kis havas*, erdő, nagy cserfákból áll, mivel északi oldalba fekszik, hívják így, különben a nevének megfelel, mivel kicsi.

h. Az érintett erdőn alól van é[szak] felé egy néhány d[éli] szántóföld, mit így neveznek, *Tul a patakon*, mivel egy patak foly mellette, a Bago felől jövő patak, és így is hívják, Bagoi patak, Csombord déli végénél a Marosba foly.

i. *Kis havas megett*, részint szántó, részint legelő hely, egyenetlen kopár hely.

k. *Dugás*, szénarét, nevét onnan vette, mivel régebben ezen helyen az érintett patak folyamán malom volt, s miután elpusztult, a víz más árokba vétetett az előbbi bétöltetett vízmosás által, ma már kaszáló hely.

l. *Török szállás*, kaszáló hely, bizonyoson nem tudhatni, honnan vette nevét.

Hihetősen a török háború idején itt voltak megállapodva a törökök, és onnan.

Az eddig elősorolt határrészek mind méltóságos báró Kemény István úr birtoka[i].

m. *Rósok*, szántó hely, út mellett fekvén, mind tiszta rozssal szokott vettetni a madarak miatt, s azért hívják így, most törökbúzás.

n. *Török*, szántó hely, fekvésinél fogva kapta nevét.

o. *Pusztá szőlő*, szántó hely, a szőlők keleti végénél fekvén, így nevezetett.

p. *Almás gödre*, szántó és pusztá hely, régebben erdős hely volt, vadalmafák is lévén, kiirtattak, s innen vette a nevét.

[109r] q. *Pirva*, egy dombon fekvő, kevés szántó-földből álló, vad hely.

r. *Török árka*, néhány szántóföld az erdőre feljáró gödrös helyen.

s. *Pergelet*, erdő, egy részibe pedig marhalegelő hely (Purlitzia oláhul), mivel elégettetett, nevezetét így kapta.

t. *Darabos*, legelő hely, tövises bokros és gödrös hely.

u. *Kis kopasz*, *Nagy kopasz*, bokros legelő hely, mivel kopáros, nevezetett így.

x. *Farkas lyuk*, farkasbarlang volt az oldalában, még máig is megvan a helye, s azért nevezték így.

Egyébaránt a két előbbi pont alatt nevezett helyek általános neve *Leány patak*, községi helyek.

y. *Nagy Erdő*, mivel nagy fák vannak benne, a tekintetes báró úré.

z. *Pap Toja*, erdő, mivel a ref. ecclesiaé és a pap által használtatik, az alsó részin posványos hely van, nevezték így.

j.³⁷ *Akasztófa gödre*, szőlőhegy, a régi időbe a dombján volt az akasztófa.

v.³⁸ *Denyán gödre*, szőlőhegy, egy ilyen nevű ültetett első[ben] ide szőlőt, s azóta nevezetett így.

[w.] *Ut mellett valo rendek*, az út mellett fekvén, innen vette nevét, falusi szőlők.

3. A falutól észak felé menve van az Apahidi forduló, melybe következő elnevezések vagynak, ezen rész a községé:

1. *A Sajto alatt*, a szőlőhegyen alól van, hol a Sajto van, ettől így determináltatott, szántó hely.

[109v] 2. *Sajto alatt Szürkerek*, szántó hely.

3. *Vég Láb a határ között*, szántó hely.

4. *A Berek oldala felé járó földek*, alól a közúton. Mivel a végekkel Berek nevű hely felé nyúlnak, nevezték így. Amitől egy magos oldal által választatik el ezen határrész, s amelynél sokkal alább fekszik: a *Berek oldala*, gödrös, kövecses hely. Hajdon ezen oldal mellett folyt le a Maros.

5. *Berek Apahida felől*, kaszáló hely, a Maros itt járása után berek volt, de kiirtatott.

6. *Karácson Berek*, kaszáló hely, egy ily nevű ember foglalván itt a Maros által hagyott egy darab helyet fel, így maradt ezen név.

7. *Füzes*, szántó hely, fűzfásból csinált hely, ettől kapta nevét.

8. *Porondi rét*, kaszáló és legelő a Maros folyója mellett.

9. *Tul a Maroson Füzes*, nyárfás legelő hely.

10. *Tul a Maroson a kertbe*, kaszáló hely, bé volt hajdon sáncolva és fűzfával kereken ültetve, azért nevezik így.

Jegyzés. Ezen Csombord helységében a forradalom árja minden régebbi irományokat, protocollumot, anyakönyvet elsodorván, csakis az éltesebb emberek szóbeli feladása és birtokkimutatási, [110r] telekkönyvkimutatás segédelmével jegyzettek fel a fentebb elősorolt helynevek.

Melyek feljegyeztettek Csombordon, 1864. november 18. napján.

Molnár István falusbíró
Balika Miklos eküdt
Köble Gergely öreg
Hirtsága Lika öreg,
fent írt helynevek feladói
Molnár Ferentz feljegyző s. k.

CSONGVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[111r] Helynevek Csongva községből Also Fejér megyéből.

Csongva község van Also Fejér megyében a Maros Ujvári járásban.

A jelenben Csongva neve él csakis, és e néven ismeretes országszerte.

Hogy lett volna más neve a községnek, és hogy ez honnan népesítettet, arra a községben élő vének nem emlékeznek, úgy a név eredetét tárgyazó semmi emlék sem forog fenn.

A község határában eléfordulnak a következő határnevek, tudniillik:

La sész topographiai nevű fordulóban:

a. Delniczile dupe gárd, szántóföldek, a község északi részén fekszenek, szomszédságban a telkekkel. Középszerű búzát, inkább rozsot és törökbúzát adnak. Elnevezése hihetőleg ezen helynek a jobbágyok közötti egyarányú felosztásától ered.

b. Kurmezisu, szántófield, jó gabonát terem. Neve a Delnicze és Nyír álo hosszan nyúló sorfield közötti keresztülfekevésitől ered.

c. Nyír álo, szántófield, kövecses hely, azért rendesen tiszta búzával vettetik bé. Neve eredetiről mit sem tudhatni.

d. Mácrás, szántófield, sovány, vizes hely, [111v] gyenge gabonát terem. Neve a régi időben e helyen termő sóskától ered.

e. Lá bálte, szántófield, középszerű gabonatermő hely, nevét az e helyen lévő kiszáradt tó helytől veszi, ahol ezelőtt álló tó volt.

f. Pementurile peszte drum, jó gabonatermő field, nevét a Magyar Csesztve és Maros Ujvár közötti melékországúttól veszi.

g. Meleistyile, régebben csakis törökbúzának használt szántófield, ahonnan ered neve is, a jelenben váltva használtatik búzatermesre is.

h. Lá Motsirle, szénarét, posványos hely, innen eredt neve is.

i. Lá Sztinisor, szénarét és szántófield, gyenge termésű, neve az e helyen lévő egy bokor tövisétől ered.

³⁷ A felsorolás tételeinél először az eredeti latin ábécét használták, így az i-től megkülönböztetett j-t csak most a végén.

³⁸ A felsorolás tételeinél először az eredeti latin ábécét használták, így az u-tól megkülönböztetett v-t csak most a végén.

k. Lá Mures, szántó föld a Maros víz partján, jó gabonát terem, a vízáradásos éveket kivéven.

l. Seszu mik, szénarét, jó szénatermő hely.

m. Losnyiczile, szántó föld, csakis törökbúza-termelésre használtatik. Neve honnan ered, nem tudatik. Másodszor. Lá Hume topographiai fordulóban a következő határnevek vannak:

[112r] a. Lá podély, jó gabonatermő szántó föld, nevét emelkedett állásától veszi.

b. La rezore, sovány szántó föld, neve oldalosságától ered.

c. Dupe hume, északos hely, gyenge gabonatermő föld, neve eredetiről mit sem tudhatni.

d. In vas, szántó föld, nagyon sovány, tövises hely. Neve honnan ered, nem tudhatni.

e. Rezorile dari, szántó föld, nagyon oldalos, sovány hely. Neve eredetére nincs emlékezet.

f. Oreztezile, szántó föld, jó gabonatermő hely, neve honnan ered, nem tudatik.

Harmadszor. La pirlazse topographiai nevű fordulóban vannak a következő határnevek:

a. Lá parlazse, sovány szántó föld, sok és jó forrásvízzel bővítködik, nevére nincs emlékezet, honnan ered.

b. Lá begetser, erdős hely, jó közepes és nagyon rosszal vegyes fája van. Neve honnan ered, nem tudatik.

c. Lá ungy, erdő, közepes fája van. Nevét honnan vette, nem tudatik.

Negyedszer. Lá Funatze topographiai nevű fordulóban találtnak a következő határnevek:

a. Funatzele, szénatermő hely, szénája nagyon kevés és rossz, termésitől [112v] vette eredetét hihetőleg.

b. Lá csokirt, csekély része szántó föld, nagyon gyenge, a nagyobb rész hajdon kenderesnek használt, a jelenben haszonvehetetlen tövises.

c. Lá menesztire, szőlő, erdő és egy pár szántó földje is van, a termés nagyony silány szokott lenni. Itt van egy kápolna, ahová a kegyelmes balásfalvi görög catholicus érsekség szokott nyugalomba helyezni néha egy-egy előregedett lelkész, ki az ide tartozó templom birtokát szokta használni. A hagyomány szerint alapját e kápolnának egy vén jó pástör tette le, mikor, nincs emlékezet reá, oly régi.

Ötödször. Lá Hotonfa topographiai nevű fordulóban vannak a következő határnevek, úgymint:

a. Lá Hotonfa, szántó, kaszáló és tövises hely, még a tövis termés is silány rendesen. Neve honnan ered, nem tudatik.

b. Zsiile szatului, szőlő kertek, közepes bortermő hely.

c. Pe rezare la Zsidosi, oldalos szántó és kopár föld, nevét az e részben lévő zsidó korcsomáktól veszi.

Csongván, november 7-én, 1864.

Barna Sofron falusbíró
Rácz Farkas jegyző m. p.

CSUFUD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[45r] *Csufud.*

Vezán alól, a Nagy Küküllő folyamán lefele nyugotnak, hol átellenben a vízen Balásfalvát elhagyja, [45v] és Balásfalván alól, hol a két Küküllő összeszakad. Ezen két víz mossza Csufud helységének alól a víz felőli alsó oldalát, amikor is avval van szerencséjük, hogy a falu egy nagy oldalba fekszik, mert különben vízáradásakor sokszor elseperte volna. Hogy honnét vette ezen [elnevezést], régészeti mendemondát nem tudni. Azt beszélnek, hogy hajdon a balásfalvi uradalom tulajdonosainak egy majorházok lett volna, hova béres házokok építettek, és szaporodván, hogy felcseréltetett a püspöki fogarasi uradalom a balásfalvival, és Csufud már faluvá lett, azon helységet a szerzetesek jövedelméhez ragasztották, melyet maig is bírnak.

Nevét pedig vette a csúf fekvésű helyéről, mivel a falu maga is oldalos, gödrös és omlásos, félhold alakban [fekszik].

Mind románok és görög egyesült vallásúak lakják.

Most már, hogy közel van Balásfalvához, egy meglehetősen fiú- és leányiskolája van.

Lakosai száma jelen[leg] mint[egy] hatszázra megy.

Egyéb régiségi tárgyai nincsenek.

Vagnak apróbb patakjai, mint Pereu dupe vale, [Pereu] dupe deal és Pereu din Gura Karpenisuluj. Ez [utóbbi] a püspöki nagy erdőből, Din Kerpenis ered, a többivel összefolyólag megyen a két Küküllőbe, ez egy szép nagy erdő.

Ezen kívül La Rodin, megint százados vastagságú tölgyfákkal, mind csak uradalmi, csak a csufudi román egyháznak adományoztatott.

Egy Berkuczu nevű fiatal erdőcske.

[Van] még egy szép erdeje észak felől, La Kerpinis, tölgy-, csere- és gyertyánfákkal, ez a szerzeteseké.

Hegyei:

Dealu Kerpenisuluj, egész palaköből, és La dintra posarici.

[46r] *Határrészei:*

Első fordulóra Berkutz de dupe deal.

Második forduló Podojele dupe Facze.

Harmadik forduló La Kásta és Parva, mind oldalos helyek, kevés a Küküllő terén, mi igen jó gabonatermő hely.

Kaszalói:

Valea dupe deal.

Legelői:

Parva és Kerpenis.

DIÓD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[125r] Helynevek Diod, Also Fehér megye, Nagy Enyedi szolgabírói járás.

Először. Diod község vagy régebben Diod vár alya, románul Sztremesz.

Másodszor. Diod vár alya jelenleg is említettetik a még létező várromról, mely vár kemény vársáncsal és kemény kőfallal volt körülveve. Ezen várrom jelenleg a reformáta ecclesiáé, min fekszik is a temploma.

Harmadszor. Mint Diod vár alya, és románul Sztremesz.

Negyedszer. Vajda István nevű főúrtól, a magyar nemesek- s több székely magyar nemesekből és erdély[i] fajú románokból népesítettetett.

Ötödször. Tudomás szerint egy várlovag vicevajda kapitány, gróf Ballassa Imre által lakott vár- és a község kelet felőli részén emelkedett magos hegyen volt várról neveztetett Diod vár alyának, románul pedig Sztremesznek, hogy két magos hegyszoros völgyön nyúlik el, s minthogy románul „sztrimt” tézsen szorost, innet lehetett belőle Diod vár alya, románul Sztremesz.

Van a községben lévő, napkelet felőli vársánc alatt egy kifogyhatatlan, Berkár nevű forrás, nagyon vastag folyamattal, tiszta, egészséges, jó, iható vízzel, mi mindenkor a legjobb iható forrásvizek sorába tartozik, s a legnagyobb fokú hideg telek alkalmával se fagy meg soha, még csak a belőle kifolyó víz árka se. Nevezetes még a vár mellett lévő, régen volt nagy halastóról, mely magába foglal [125v] mintegy öt hold helyet a körülötte emelt két öl magosságú földtöltéssel, minek jelenlegi tulajdonosai a méltóságos Miksa utódok. Nevezetes még a község dél felőli részén lévő, nagy kiterjedésű gyümölcsöskert- és nagy tábla szőlőről, minek jelenleg is nevek *Vajvoda*, ezek most a méltóságos Zejk család utódié. Mint régi iratokból kivehető, gróf Ballassa Imre vicevajda 1551-be pártot ütött az akkori erdélyi fejedelem ellen, s elfogatván, Fogaras várába záratott és notáztatott, jószágai elvértetvén, Vajda István nevű úrnak adatott.

Hatodszor. A község határai fekszenek a falunak dél és észak felőli magoslatain, határosok Tövis, Al Gáld, Mindszent, Benedek, Csáklya, Fel Gyogy, Diomál és Also Orbo határaival. Talaja terha sárga agyag, több részein tele apró kővel, inkább szárazság-, mint esőzést szeret. A dél felől való részén a forduló neveztetik *Vajvoda meget*, románul *Dupe Vojvoda* és *Pál hegy* vagy *Dálu Pauluj*. Ezen részen nincs innia való forrásvíz.

Az északi részen forduló neveztetik Pincze meget vagy *Dupe pimniczoje*, nevét vette az ott volt várrom alatti pincéről, melynek bójárása jelenleg is látható, kemény kőboltozattal. Ezen szántóföldeken jelenleg is, szántás alkalmával sok régi téglá és meszes kővek

fordulnak fel. Egy más forduló tovább neveztetik Szász pataknak vagy *Vályá Szászuluj*, neve honnan jöttét nem lehet tudni. Ezen fordulóba van egy jó, kifogyhatatlan forrásvíz, mely a munkásokat táplálja nyáron, neve *Kökut*, *Funtina da tyeatre*.

Innen keletre fekvő fordulót nevezik *Barcsai padnak*, *Podu Bartsi*, régentén Bartsai uraságé volt.

[126r] Diod községhez tartozik még egy félreeső határ rész, melynek neve *Tinod*, ez határos nagy enyed-, ujfalu-, tompaháza- és also orboi határokkal, keletről a Maros folyó övezi. Ezen határ rész régentén tartozott az akkori tulajdonos gróf Balassa Imre vicevajdához, mint praedium, ahol legeltette méneseit és tábori lovait. A Tinod nevet kapta csak az mellette nem messze lévő kis magoslaton emelkedett *Tinod* nevű vár- és városkától, mely hely jelenleg a nagy enyedi collegium gabonatermő tulajdona. Ezen hely jelenleg Diod község majd minden egyese tulajdona.

Hetedszer. Diod község fekvésénél fogva szerencsés, bővölködik jó, havasi folyóvízzel, mely Fel Gyogy felől, a havasról mindég elég mennyiségben foly, kettőbe hasítja a falut. Malmai bőséggel, gyümölcse, bora jó, és elegendő gabona- és szénája [van]. Vásárai, piacai a legtöbbször két mértföld[nyire], legközelebbi Tövis negyedóra [járásra]. Utai jók, mely Tövist hasítja keresztül.

Kelt Diodon, szeptember hó első [napján], 1864.

Orbai László községi jegyző m. p.

DIÓMÁL

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[127r] Helynevek Diomál községből, Also Fehér megyéből.

Először. Also Fehér megye, neveztetik az keblezetjében híres Károly fejérváráról, hajdon Gyula kapitányról Gyula fejérvárnak, jelenleg VI. Károly császárról, aki jó modorban fölépítette, Károly fejérvárának neveztetik. Az melynek határán sok régi nagy faragott kővek, latin (deák) betűkkel és emberi s más szobrokkal ellátva találtatnak, az hol hajdon egy fekete (v. Appulium) város és vár fekvéséről emlékül beszélnek, stb.

Másodszor. Diomál községe határos Fel Gyogyal, Remetével (ez havasos, erdős helység), Felső, Közép, Magyar Orboval (ez az utolsó honunk közepébeni török háború idejében egészen magyar ajkú lakosokkal lakta helység volt, jelenleg román ajkú lakosok lakják, melynek határa közepében, az országút mellett, az hol hajdon az magyar falu feküdt, vagyon, létezik az magyar templomnak omladéka-falai, mely az 14. század negyedik tizedébeni,³⁹ szent imrei terén Hunyadi János és Kemény Simon vezérek által levágott-

³⁹ Helyesen: 15. század ötödik tizedébeni (1442).

győzött 40 ezer török tábor zsákmánya vagyonából építtetett, írt Hunyadi János által ugyanazon időben, isteni tisztelet emlékül, hogy az keresztényeket megsegítette az írt pogányokat meggyőzni), és Diod helységével.

Ezen helység al- és fel-, két rendbéli váromladékai[nak] falazatai gróf Balassa Imreh [127v] vicevadját uralja, ki is, hogy az 1551. évben Zápolya János király ellen pártot ütött, elfogatott, s Fogaras várába záratott bé, és notáztatott (per notam infidelitatem), és mind az diodi, mind az almási (Kolos vármegyében) két várai szét-fölvetettek az írt 1551. évben, Vajda Istvánnak adódott donatióban a nevezett Diod helység az oda tartozott falvaival együtt, az kitől származnak az mái diodi birtokosok. Mely Diod helysége hajdon a fellegrvár feletti (Dupe Csetetzelye, Szupt Glodány) váracska megetti Glodány alatti hely terén feküdt, az hol mái napig is régi vastag téglákat és nagy emberi csontokat kaphatni, lehet látni azon helyeni földek szántásakor. Melynek nagyobb határrész dülőin kívül vagyon még egy második, *Tinod* nevezetű határrésze, Nagy Enyed városa határáni réformátus collégium láb szántója szomszédságában, az hol nevezett gróf Balassa Imreh vicevajda tábori lovait, ménését legeltette, az honnan egész lovas csapatjával szállott ki táborba az török-tatár elleni viadalra. Ezen második határrészlet Tinod nevét az tőle nem messze, az Maros vize mellett kis hegyen fekvő Tinod váráról, kis városról vette, mely helyen jelenleg az írt tanoda láb szántója vagyon.

Harmadszor. Diomál helységének más elnevezéséről emlékezet nincsen.

Negyedszer. Diomál helysége mintegy 500 [lakoson] fejjüli telep.

Ötödször. Hogy honnan népesedett Diomál, tisztán nem lehet tudni, hanem úgy beszélnek, hogy mint románok, hol egy, hol más helységekből származtak oda, és így az egészet román ajkú, görög nem egyesült vallásúak lakják.

Hatodszor. Diomál neve eredetéről egyebet semmit nem lehet tudni, hanem köztudomásból ennyit, hogy az úgynevezett Lá Csetetzelye határrész dülő helyen feküdt volna Trájánus idejében egy nem tudatik hányadik colonia telep és várociska, az mely dombos helyen ma is sok vastag téglákat és házfedélcserép-darabokat kaphatni [128r] az azon helyeni földek szántásakor.

Hetedszer. Diomál községe határában előfordul:

Először. *Lá Csetetzelye* határrész dülő, az hol vagyon az hatodik szám alatt is megnevezett vastag téglás cserépdarab, mint az régi városka emlékműjait, és egy kútforrás, mely az nagy szárazság idejében sem szárad ki soha.

Másodszor. *Lá Magure* határrész nagy kő- [és] havasos hely, az honnan a lágyabb kőmésznek, az keményebb

kőépületnek szolgál. Itten *Lá funtiná retse* [néven] jó ivó kútforrás vagyon, mely soha ki nem szárad.

Harmadszor. *Lá bunulyá* határrészben vagyon egy jó kútforrás, mely ki nem szárad soha.

Negyedszer. *Lá Těu* határrészben vagyon egy nagy kútforrás, az melyből cserépcsőken hozatott bé a falu közepében az forrásvíz, ki nem szárad, az hol folyóvíz, patak nem létezik. Az havasos, köves helyén vagyon egy részint az helység tűzi és kerthez való erdeje, más részint az méltóságos római catholikus püspökség épületre való erdeje, melyben sokféle vadak léteznek.

Költ Diomálon, aszerint, amint az 1848. idő előtt kéziratokból (manuálékból) s régi nyomtatványokból, melyek azon gyászos időszakban elpusztultak, és köztudatból, akkori agg, koros egyenektől kinyomoztatott.

21. augusztus, 1864.

Jóó István diodi ősbirtokos
és diomáli helység jegyzője m. t. k.

DOMBRÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[18r] Kimutatása Dombro helységének.

Régi hallomásokból nem Dombrónak, hanem Dimbrau[nak] a rossz dombok miatt neveztetett, mert egy rossz dombos o[l]dalba kezdett épülni.

Ennek a nevezetesebb utcái a Verőfényi nagy utza, Ulitzá Petrigyenilor, mely nagy utcából mégyn egy sikátor a szőlőbe, László Gávriléné sikátora.

Más sikátor megint a szőlőbe: Sikátoru Petrigyenilor.

Ugyan a helységben egy darab kopár hely, nevezik Kaladonak, verőfényi rossz oldal, terméketlen.

Ugyan az utcából mégyn egy sikátor a Dilmai utra, nevezik: Káléa Dilmi.

Más út megint Dilmai kutra járó ut, nevezik: Kalia Dilmi.

A helységen keresztül lefelé foly egy patak, nevezik: Váléa Szátului.

Ugyan egy más patak foly az északi oldalából Dosz nevű legelőről, melyet Parau Otsinak nevezik.

[18v] A Verőfényi nagy utcából a falu felsőjén mégyn egy utca a falun lejáró patakon keresztül, ki a Fügedre menő utba, nevezik a patakit: Kalea la Gligorás és Kalea Grékaji.

Vagyon az északi o[l]dalba egy utca, melyet nevezik ugyancsak Nagy utzának.

Ezen utcából mégyn egy út a falu közepin a legelőre, nevezik: Káléa Csuguduluj.

Egy más út mégyn ezen utcából, nevezik: Káléa beseritsi.

Ugyanezen útból egy sikátor a templom felé, nevezik: Kalea Csügrádestilor.

Megint ezen északi nagy utcából mégyn Felvintz felé, nevezik Vintzi utnak, Kálea Vintzi.

A faluból [ki] egy út, nev[ez]ik: Kalea Toderilor, amely mégyn lefelé.

Megint egy [út] mégyn Moháts felé, nevezik: Kalea Muhátsiului.

Az országúton túl vagy on egy út, mely[et] nevezik Harasztosi utnak.

Egyéb régi oklevelek, nevezetek sem az egyházi, [19r] sem a községi levéltárba nem találhatók.

Dombro, 21. Januarius, 1865.

Török János falusbíró
Papp András jegyző

DRASSÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebeleztet Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határreszek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[233r] Község: *Drasso*.

Ezen község a haza három nyelvén csakis Drassonak neveztetik, a méltóságos gróf Lázár Joseff úr dominális udvarával.

Nevezetességek ezen községben nincsenek.

A határ részeinek megnevezése következő:

a. *Czarina* nevezetű szántó dűlő, fekete föld. Ezen dűlő végénél menyen az úgynevezett Kalea Kutului, onnan viselven nevét, hogy Kutfalvára vezet.

b. *Bratile* nevezetű szántóföld, neve honnan ered, ismeretlen.

c. *Polonizile*, szántóföld, sós hely.

d. *Intre ele lungi* nevezetű szántóföld.

e. *Sfunta*, szántó, néveredete ismeretlen, határos egyfelől Kutfalvával, másfelől Konczával.

f. *De câtră Koncza* nevű forduló, viselven nevét Kontza felőli fekvéséről, szántóföld.

g. *Gropile*, szántóföld, viselven nevét a hely gödrös voltánál fogva.

h. *Lunka Kontzi*, szántó, átvágva a Serata nevű kis patakocskától, mely onnan viseli nevét, hogy sós, ezen szántó határos a kontzai határral.

i. *In Berk*, szántó, melyen átvezet a Kalea Mercuri nevű út, onnan viselven nevét, hogy Szeredahelyre vezet, és Szeredahely román nyelven Merkuria.

k. *La Vij*, szőlő hegyoldal.

l. *La via din Berk*, részletesen szántó, részletesen erdőhely.

m. *Gruszenile*, szántó, határos a szeredahelyi és kontzai határokkal, átvágva az úgynevezett Kalea Singatinului által, viselven nevét onnét, hogy Kis Enyedre vezet, és Kis Enyed románul Singetinu.

[233v] n. *Ircuse*, régebben erdő, jelenleg szántó és kaszáló, határos a szeredahelyi és buzdi határral.

o. *Redeni*, szántó, rossz[ul] termő, agyagos föld.

p. *Pirloazse*, szántó, harmada termékeny, kétharmada sós, terméketlen föld. Itt foly le a sósságáról elnevezett Valea Seretii nevű patak.

q. *Stobeja*, kaszáló, vizenyős, iszapos és nádos hely. Van ezen kaszálóban két édes forrás iható vízzel, továbbá van benne egy zár alatt álló sóskút, tartozik a Vizaknai Császári-Királyi Sóbánya parancsnoksága alá. Ezen sóskútból szabad a községnek minden héten kétszer részesülni, további idő alatt őrizet alatt van. Végre, ezen kaszáló határos a buzdi határszéllel.

r. *Teu Mori*, jelenleg ritkán kaszáló, hajdon állóvíz volt. Ide koncentrál két kis patak, az egyik Valea Springului, azért, hogy Springről jön, és Valea Stobei, azért, hogy a hasonnevű dűlőn foly át, úgy nevezve. Ezen két kis patak egy egykerekű malmot hajt, mely malom magára ványol.

s. *Gyergyaleu*, egy csigadomb, hason úttal a tetőig. 1848 előtt gyönyörű szőlőültetvényekkel volt ellátva, mintegy 18 hold kiterjedésű. A rajta lévő, még most is látható úton kocsizott a gróf ömértósága a domb tetejében volt mulató kis épületbe.

t. *Lunka de sub gredini*, kaszáló, viselven nevét onnét, hogy a kertekhez kirúg.

u. *Lunka nova*, kaszáló, átvágva a Valea Springului által.

v. *Borganyile*, fele kaszáló, fele szántó. Van benne egy forrás, Stiobu dintre hotare név alatt, határos Spring és Buzddal.

[234r] w. *Lunka mare dela Troján*, kaszáló, határos Springgel, úgy a Springi pataktól átvágva.

x. *Labu dela Buritse*, szántó, határos a Valea hotoival, mely egyúttal a méta a [drassói és] springi határ között. Ezen w és x. alatt jegyzettek között menyen a Vingárd-ra vezető út.

y. *La hotaje*, szántó, határos a Valea hotoival.

z. *Doszu*, szántó, nagyon rossz[ul] termő, sós és vizenyős hely, nevét viseli onnét, hogy éjszának fekszik. Átvezet rajta a Károly fejérvárra vezető út, Kalea Belgeradului. Ugyanezen dűlőben van egy fogadó, tulajdonosáról a Platos fogadójának neveztetvén. Ezen fogadó előtt menyen egy Springről Szász Sebesbe vezető út, Kalea Sebisului névvel.

aa. *Mora de ventu*, szántó, rossz[ul] termő, kövecses hely, nevét onnan viseli, hogy ezen a helyen hajdon egy szélmalom állott.

bb. *Strimbélé*, szántó, szakadásos hely, rossz[ul] termő, martos, amiért is nevét viseli, és

cc. *Fatia* nevezetű szántó, mely onnan viseli nevét, hogy napverőfényben fekszik.

[242v] A Kisenyedi szolgabíróaságtól, Vingárdon, 6. Januári, 1865.

Apáty János szolgabíró

ELEKES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása összeírása a Felséges Királyi Főkormányzók 6670. sz. alatt kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás[beli] helységek neveinek és azok magyarázatjai.
A község neve magyarul Elekes, németül –, oláhul Alekus.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1849-be a D[icső] Sz[ent] M[ártoni] alkerülethez, 1850–1861-ig radnothi császári- királyi járáshivatalhoz. 1861-től jelenig és 1848 előtt is Also Fejér megyéhez.

Helybeli elnevezése a vidéknek. Szároz vámi völgy.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor említették legkorábban. Nem tudatik.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesítették. Lakják románok.

Hányféle vallás. Görög egyesült vallás.

A név eredete. [Feltehetően] Elekes család[tól], nem tudatik.

Egyéb nevezetességei. –

A község határában előforduló topographiai nevek.

Határrészek:

Tyikuj.

Berevoj.

Malaistya.

Komsza.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

ENYEDSZENTKIRÁLY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[322r] Rövid leírása Maros Szent Király községének és határának Pesti Frigyes tudós társasági tag részére. Először. Maros Szent Király fekszik a Maros bal partján, Nagy Enyed városához közel, mintegy órányi járás[ra]. [Fekszik] nemes Also Fehér vármegyében, a Csombordi járásban.

Határa szomszédos Nagy Enyed városával, Csombord, Magyar Bago, Magyar Lapád, Magyar Betze és szász ujfalvi falvakkal.

Határa el van osztva három fordulóra vagy dűlőre, melyek közül egyik a Csombord felőli forduló. Nevezetes ezen határ részben nemes Also Fehér megye nagyérdemű főispánja, méltóságos Pogány György úrnak és családjának kápolnája vagy temetkező helye, melyről vette a hely is nevezetét, a Kápolnánál lévő szántó földek.

A Középső forduló vagy dűlő, mely határ részben nevezetes a Bánfy családnak temetkező kriptája, úgy a régi elnevezés szerint a Kendefiek, Gerendiek, most

pedig tekintetes Toth Ferentz úrnak és családjának temetkező kápolnája.

[322v] A harmadik forduló vagy dűlő a Szász ujfalvi felőli. Ezen határ részben semmi figyelemre méltó, dűlője különös nevezéssel nem lévén, feljelentést, magyarázatot nem igényel.

Másodszor. A község emberi emlékezettől fogva országszerte Maros Szent Király névvel bír, helybeli elterjedéssel [is ugyanez].

Harmadszor. Hogy a községnek hajdan más elnevezése lett volna, nem tudatik.

Negyedszer. A község mikor említették legkorábban, nem tudjuk.

Ötödször. Maros Szent Király népe a régibb időben tudomás szerint mind magyar ajkú volt, a község pásztorait kivéve, akik oláhok voltak. Ezelőtti magyar lakóit a természetes halál sodorta el, vagy magtalanul haltak meg, eszerént, hogy más szerencsétlen veszedelem által pusztultak volna el, nem tudjuk.

Maros Szent Királynak mostani lakói állanak 93 házsám alatti családból, melyek közül 27 család magyar, mind evang. reformátusok, 66 család románok vagy oláhok, mindnyájon görög egyesültek.

Hatodszor. A község határán lévő dűlők, úgymint:

Magyar hegy, Tyukos, Kenderhely, Sos szék, Árpa földek, Szederjes, Dinnyés mál stb. elnevezésekről, melyek kicsiny jelentőséggel bírnak, [323r] köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyom[tat]ott emlékekből, eredetéről semmit se kaphatunk.

Hetedszer. A község határán topographiai nevek nem fordulnak elő.

Maros Szent Király, november 21-én, 1864.

x Vakár Joun,

x Takáts Niculae,

x Ognján Toma,

x Birtalan János, falu öregei

x Rátz Joun falusbíró

x Karsai Márton n. esküdt

x Flora Vasziliu,

x Gyórfi János,

x Csumbrugyán Jakob, esküdt

névíró Mólnár József község jegyzője s. k.

FARKASTELKE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[39r] Nemes Also Fehér vármegye, Balásfalvi járás minden helységeiben kiírt régiségeknek és jelenlegi nevezetesebb tárgyaknak leírása.

[41v] Farkastelke, oláhul Lupu, egy igénytelen falu két nagy hegyek közti gödör hosszába, béboltozni lehetne. Hajdon a nagy sűrű erdőség és bokrok léte után hogy egy-egy erdőpásztori lak építettett, míg végre annyira szaporodott a nép, hogy azon régi erdő

kivágtván, most egy csepp erdeje is jelenleg nincsen. Akkor hajdonában a farkasok tanyája és barlangja lehetett.

Mind oláhok lakják, vallásokra nézt görög egyesültek és nem egyesültek.

Egy hosszú utcája [van] sűrű házokkal, 947 lakosokkal.

Nem bír semmi nevezetességgel, 1848 előtt jobbágyok, vagy [42r] legalábbis ötvenen fejöli birtokosok voltak, mind szántóvetők, szegények. Egész határreszek hegyekből és oldalokból áll, sovány, agyagos helyen, fekete barnás és ritkás földje.

Semmi folyóvize, hanem a hegyek oldalaiból kijött forrásából alkotott patakjai vagynak: Pereu Nukuluj, Pereu din Fátze, Pereu de Ovás és Pereu Gergeleuluj.

Hegyei: La Gergeleu, La Ovás és La Csetetze [a] monorai határszél mellett, ugyanezen név alattival szomszédos.

Úgyszólván az egész határt a hegyek veszik körül. Mely öszvesen mégyen 1746 holdra és 228 négyszögölre, nagy része a hegynek déli részeiben szőlőültetvényekkel és meglehetősen jó borterméséről nevezetes.

Határrészei:

Alsó fordulóban Kis kelev és Sursuleu.

A második fordulóban Dealu Csergeuluj, Pedurea peatri és Fatza.

A harmadik forduló Ovás.

Szőlőhegyei:

La Kláke, Virtohu, La Pár és Kis kelev.

Egyéb más nevezetességei nincsenek.

FELENYED

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[149r] [Helynevek] Fel Enyed községéből, Alsofehér megyéből.

Először. Alsofehér megye a benne létező híres Károly Fehérvárról, hajdon Gyula kapitán[y]ról Gyulafehérvárnak, azután pedig VI. Károly császár által megújított erősségről Károlyfehérvárnak, honnan Alsofehér megye mostani nevét kölcsönözte.

Másodszor. Fel Enyed községe határos éjszakkélet- és délről a tőle nem messze fekvő város Nagy Enyeddal, nyugotra pedig Muzsna nevű oláh faluval.

Hegyes-völgyes helység, magyar és román ajkú lakosok honolnak benne.

Harmadszor. Fel Enyed községének, amint károlyfehérvári, később Nagy Enyedre áttételezett ev. református collegium alapítója, Erdély fejedelme Bethlen Gábor okiratai tanúsítanak, más elnevezésről emlékezet nincsen.

Negyedszer. Fel Enyed községe mintegy 4000 négyszögölön fejöli telep.

Ötödször. Hogy honnan népesítettett Fel Enyed, bizonyosan nem tudatik, hanem úgy beszélnek, hogy a nevezett collegium Bethlen Gábor fejedelem által megalapított, és a nemes célra több falvak is mint jobbágyok adattak át, Fel Enyed is azokhoz tartozván, egészen magyar ajkú lakosokkal lakta falu [volt]. Midőn a románok részint földesuraik keménysége miatt, részint vágyból, hol egy, hol más helyről idejövén a collegium tisztei engedelméből szolgálatba, megkedvelvén ezen helyt, s elszaporodtak, most mint ősbirtokosok bírják ők is Fel Enyed egy részit.

[149v] Hatodszor. Fel Enyed neve eredetéről semmit sem tudunk.

Hetedszer. Fel Enyed neve Almagbük nevű réjtjén, amint a falu vénei az atyjoktól örökölt hagyomány[y] szerint beszélnek, a 17. században egy város létezett volna, amelyben lutheránusok laktak, köz[ös] istentisztelet végett a mostani református temetőkertben emelkedett templomba jártak. Midőn a szentegyház a 18. század vége felé lerontatott, cserépdarabok, alap- (fundamentum-) kövek mind a város eredetéről, mind a temetőkertben létező templomról még most is mutatják eredetiségeket. Még máig is tűnnek elő olyan részek a figyelmet vizsgáló elébe, különösen a reformált kis harang, melyek bizonyos város eredetét hirdetik. Hogy minek neveztetett, semmi irat, se traditio nem emlékezik.

Továbbá figyelmet érdemel a Fel Enyed két részre osztó patak, mely a toroczko Varsora és Tarkó hegyeknek soha ki nem apadó forrásaiból ered, többekkel még összetalálkozván, képeznek egy, a vidék legjobb kereskedelmi patakját, hol több malmok húzódnak rajta végig, s végre a közel lévő várostól nem messze folyó Marosba ömlik.

A Dasar nevű ős erdő rész egy igen jó forrás- és hideg fürdővel dicsekszik, melyet a körüli vidék lakói nyáron által szívesen meglátogatják.

Kelt Fel Enyeden, 1864. év szeptember 29-én, amint iratokból, szájhagyományból összeíratható.

Mihályfalvi Sámuel jegyző

FELGYÓGY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[151r] Helynevek [Fel Gyogy községéből].

Also Fehér megye, Nagy Enyedi szolgabírói járás.

Először. Fel Gyogy, románul Soasu de sus.

Másodszor. Azért nevezetik Fel Gyogynak, miután még ugyanezen megyében van egy Al Gyogy nevű község is, ahol csakugyan jelenleg is létezik meleg gyógyfürdő, itt pedig arra hasonló nem tudatik.

Harmadszor. Mint Fel Gyogy vagy Soasu, másképp nem.

Negyedszer. Emlékezettől fogva csakis Fel Gyogy vagy Soasu.

Ötödször. Erdély fajú románokból népesített.

Hatodszor. Miután e községet csakis román ajkú paraszt emberek lakták és lakják, semmi más elnevezést vagy írásbéli hagyomán[y]t a név eredetéről nem tudnak.

Hetedszer. Fel Gyogy községe fekszik két magas hegység közt, határos Dios, Benedek, Csáklya, Havas Gyogy, Remete, Diomál községek határaival. Többnyire havasos, erdős hely határai, melyek nem nagyon rég gabonatermőkké tisztítottak, fekszenek a helység déli és északi oldalain. Talaja többnyire sárga agyag és kő, mely igen kevés terményt ad, termesztermény neme csak tavaszi gabona.

A dél felőli határrész neve *Ketre Cetza*, semmi forrásvíz nélkül.

Az észak felől lévő határrész neve *Bénja*, *Lá Manasztéria* és *Lá funtén*, ahol sok jó ivó forrásvíz található. Nevezetes igen jó boráról, mely sok mennyiségben terem az észak felőli [151v] oldalakon.

Nevezetes igen jóféle piros, úgynevezett gyógyi almájáról, mely mindég képes kemény alkotságáért eltartani más év új terményéig.

Folyóvize, mely a nagyobb havasokról ered s keresztülhasítja a falut, mindég kielégítő, hajt sok malmot és durva gyapjából készült szövetek összeverésekre készült ványoló kerekeket.

Továbbá a lakosoknak az erdő alatti részek mindnyáján vastag nyakúak (gusások), mit a dél felőli oldalból szivárgó forrásvizek ivásokból gyaníthatni [hogyszármazik].

Kelt Fel Gyogyon, szeptember hó 2-án, 1864.

Orbán László
jegyző m. p.

FELSŐCSÓRA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

2. [helység] *Felső Csóra*.

Fekszik napkelet- és délről a Ponor és mogosi Muha nevű hegy, éjszokról és nyugatról az Offenbányai határok szomszédságában.

Tulajdonképpen Offenbányának kiegészítő része lévén, alább nevezetesebb kőszirtjei és hegyei, hol Offenbányáról lesz említés, megnevezetnek.

Áll 87 füstből, 374 lélekből, kik oláhok és mindnyájan görög nem egyesült vallásúak.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László
szolgabíró által m. p.

FELSŐGÁLD (ÉS MAGURA, NEKRILESTI)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[479v] 3. [helység] *Felső Gáld*.

Alig 200 éves telep. Fekszik Benedek mezőváros területén, keletről a benedeki, délről a tiber- és krakói, napnyugotról az intrágaldi, éjszokról a csáklyai határok szomszédságaiban.

Nevezetesebb csúcsai éjszak felől Piatra nyeri, Piatra verde, Bulzu, Piatra capri, melyek között nagy kiterjedésű bükkös és részint fenyves erdők vannak, dél felől a Dumbráva, Csernyicza név alatti tölgyes erdők.

Alább a Sásza és Magura nevű hegyek. Ezek alatt vannak gabonatermő szántóföldjei.

Szőlőhegye Kápolna név alatt esmeretes, melynek tejében máig is létezik egy kápolna, minthogy a szőlő nagy része a római catholicus püspöki uradalomé.

Keresztül folyja egy havas patak, mely eredetét veszi a magosi határon fekvő Negrileásza nevű hegynek északi oldalából. Ezen patakon van három lisztelő és egy fűrészmalom.

Van 238 füstje 1047 lélekkel, kik mindnyájan oláhok és egyesült görög vallást követők. Van 895 [hold] erdeje.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

FELSŐPODSÁGA (ÉS OREST, SZEGÁZS)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebelezett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[181v] XII. [helység] Podsága (Felső), románul Posiaga de susu.

Ezen mintegy 160 füstből álló helység három, úgy mint: Beliore, Oresti és Segazse kisebb részekből [áll], melyek közül az utolsó a két elsőnél két óra távolságra fekszik. E három apróbb részekből összealkotott helységbe szétszórva laknak egyik a másiktól.

Fő helynevek:

1. Aleskuiu. [Kisebb helynevek:]

a. Sub coltiu Aleskului.

b. La kocšanu.

c. La gruiu.

d. Pareu balacsului.

e. Pareu Aleskuiului.

f. La Csitera bolondului.

g. In dostine la Grozsi.
h. La fentina Csukurianului.
i. La Csitera Csukurianului.
j. La fentina Bulgerestilor.
k. La Dimbu pori.
l. La pareu balacsestilor.
m. In Presáká.
n. In dostina Aleskuiului.
o. In Csitera Marienestilor.
p. La Kraiu.
q. La Pareu lui Butá.
r. Troasu Botestilor.
s. La Bumbuzesti.
t. La fentina Korodestilor.
2. Hálcsele. [Kisebb helynevek:]
a. Hálcsi.
b. La Turcsesti.
c. In pareu Halcseilor.
3. Valea Orestilor. [Kisebb helynevek:]
a. La margina Rusgyi.
b. La pareu buduleului.
c. La Kureturi.
d. Valea Orestilor.
e. Priskaia.
f. Intre paraie.
g. La Berna.
h. Dostina Orestilor.
i. In Zepodie.
j. La Orziste.
k. In podereu.
l. In Prihogyiste.
m. Dostina lui Borzos.
n. In valea Orestilor din susu.
4. Capacina. [Kisebb helynevek:]
a. La Hageu.
b. In Capacina.
c. Dosu Capacini lá Stubei.
d. Capacina la Komárnics.
e. Dosu Liasului, 1500 hold [kiterjedésű] bükk- és fenyves erdő, melybe [182r] medvét, vaddisznót, őzöt és farkast lesbe igen sokat lőnek a vadászok. Nevezetét alkalmasint a magyar les nevű szótól vette.
f. Facia Capacini.
g. Zepodia.
h. Gruiu murzi.
i. Vurtopu el sek.
j. Hudá pori.
k. La Lepus.
l. La Poderiesti.
m. Csitera Obodi.
n. Kurmetura.
o. Lepusu Botestilor.
p. La Vurcsolabe.
q. Coasta Rupii.
r. Gura izvoarelor.

s. La trafoi.
t. La Buture.
u. La fázsetu.
v. Lá Mákris.
w. La Belecaia.
x. La Margine.
y. La Runkurele.
z. Dialu fazsetului.
aa. Gruiu Botasului.
bb. La pripore.
cc. La Pajine.
dd. Intre izvare.
ee. Dostina Mákris.
ff. Facia albe.
gg. Alpe la kolciu Balaciului.
5. Dialu mare. [Kisebb helynevek:]
a. La Margine.
b. La Fecii.
c. Zsizná.
d. La Molaia.
e. Facia fundeci.
f. Siesu Hurzobestilor.
g. In dostine la fentina Plosestilor.
h. La fundata.
i. La Vurtoape.
j. In gruii Uliului.
k. La Simonu.
l. In dostina Toportasului.
m. Coltiu Rancsi.
n. La Gruiu.
o. La Coasta Rancsi.
p. La Retite.
q. Coasta Bobanului.
r. La kapu Dialului.
s. Dostina el mare.
t. Lá Bankes.
u. Dialu mare.
v. Capu dialului el mare.
6. Dialu micu. [Kisebb helynevek:]
a. Capu dialului micu.
b. Czermurile Becsestilor.
c. La Teu.
d. La guriselu.
e. Dostina Loboncestilor.
[182v] f. La Prelucs.
g. In Dialu micu.
h. In Dostine.
i. In Zepodie.
j. In valea Plesestilor.
k. Dimbu Rafailestilor.
l. In Seketuri.
m. La margine.
n. La bliderei.
o. Facia Rafailestilor.
p. Blasiu.

7. Szegázse. [Kisebb helynevek:]

- a. Facia lui Misán.
  - b. Szegázse.
  - c. La Rupture.
  - d. La pareu kicseruji.
  - e. La Rupture.
  - f. La Kelba.
  - g. La Kicseruje.
  - h. Valea Zserului.
  - i. Siesu la rupturi.
  - j. In Szegaje.
  - k. Dupe megure in dialu vacsi.
  - l. La poiane in porkereti.
  - m. Valea Margenite.
  - n. La porkereti.
  - o. In Grosz.
  - p. La pareu Tetarului.
  - q. Tieia Piti.
  - r. La Trovase.
  - s. La Seketuri.
  - t. Dimbu Kremeni.
  - u. La Stiolne.
  - v. La Negre.
  - w. La Romaniasa.
  - x. La Csitera.
  - y. La Durai.
  - z. In Runku porkului.
  - aa. La Frazseni.
  - bb. La Gauri.
  - cc. La Grosi.
  - dd. Valea Bulzului.
  - ee. La Lobonciesti.
  - ff. In Gruiu.
8. Beleora. [Kisebb helynevek:]
- a. Bila.
  - b. Capu Bili.
  - c. Dostina Bili.
  - d. Siesu Kraiului.
  - e. La Bolunzesti.
  - f. La Restoake in Muncielu.
  - g. La Mestecin in Muncielu.
  - h. In Muncielu.
  - i. In gruiu.
  - j. In Beleora.
  - k. Valea Beleori.
  - l. La Preluke.
  - m. Retitis si Cermure.
  - n. Retitis si Vurtoape.
  - o. La Retitis.
  - p. Sub Vurtopu.
  - q. Sub Vulturesc la Sargye.
  - r. Sargyeu.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

FELSŐSZOLCSVA (ÉS DEÁLUKÁSZELOR,
VÁLEALÁRGA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[184v] XVIII. [helység] Szolcsva (Felső), románul Selcioa de sus.

Hasonló szép, regényes fekvésű helység [a megelőző Alsószolcsvához], [185r] az Aranyos folyója mellett. Lakházainak száma 300, lakosai románok.

[184v] Fő helynevek:

1. Poenile. [Kisebb helynevek:]

- a. Vilcsa vilcselusi.
- b. Dumbrava.
- c. Coasta lui Bokos.
- d. La Tocsile.
- e. Berk la albiori.
- f. Piatra Tetarului, ezen helyen állomásoztak hajdan a tatárok.

[185r] 2. Streminoase. [Kisebb helynevek:]

- a. Dumbrava tomesi.
- b. Ogrezele.
- c. Sub magure.
- d. Kopacelui.
- e. Fentina cu arini.
- f. Kopacelui el mare.
- g. Fentina maguri, magas, nagy hegyen nagy, bő forrás.
- h. Surupata.
- i. Gruiu veszi.
- j. Din sus de drum.
- k. Zepodia, Valea Zepodi. Gránát pataka, ezen kis folyamba szép nagy gránátkövek találtak.
- l. Valea tomesi.
- m. Climusuri.
- n. Plesa.
- o. Oltár, Oltárkő, gyönyörű, oltárforma szikla.

p. Mosdok.

3. Mátrá. [Kisebb helynevek:]

- a. Brád.
- b. Facia Ignatului.
- c. Intre vaduri.
- d. Piatra galbine.
- e. Mementoaia.
- f. Stina.
- g. Plésu.
- h. Valea mátri, Mátra pataka.
- i. La Obirse.
- j. Metierk.
- k. Oszoiu.

4. Kurehuri. [Kisebb helynevek:]
  - a. Pietrisu.
  - b. Teu lui Merian.
  - c. Kurehuri.
  - d. Valea matri.
  - e. Klics.
  - f. Calnicile.
  - g. Fecie.
  - h. Stubei.
  - i. Dialu caseilor.
5. Kerbuneri. [Kisebb helynevek:]
  - a. Fentina cailor.
  - b. Kerbunerile.
  - c. Preluke.
  - d. Funduri.
  - e. Dialu feci.
  - f. Arsura.
  - g. Kurehuri.
  - h. Steuina.
  - i. Bolosesti.
  - j. Bistraru.
  - k. Facia.
6. Lucaciu. [Kisebb helynevek:]
  - a. Poenicia.
  - b. Pareu reu.
  - c. Pareu fundurilor.
  - d. Seketura.
  - e. Valea Kerbunelori.
- [185v] 7. Száriká. [Kisebb helynevek:]
  - a. Pareu Csunánilor.
  - b. Valea szaricsi.
8. Muncielu. [Kisebb helynevek:]
  - a. Halap.
  - b. Valea valestanului.
  - c. Vurtoape.
  - d. Facia.
  - e. Runkuri.
  - f. Ripa vinere, [ahol] kékkő kapható.
  - g. Valea large.
  - h. Dimbu Creciului.
9. Ruene.
10. Runcu. [Kisebb helynevek:]
  - a. Ruene el mic.
  - b. Pe telpe.
  - c. Ruene el mare.
11. Beloia. [Kisebb helynevek:]
  - a. Runcu el mic.
  - b. Smireia.
  - c. Virvu Runkului.
  - d. Podereu.
  - e. Lunca.
12. Plesa. [Kisebb helynevek:]
  - a. Beloia mice.
  - b. Plesa.
  - c. Macuri.

- d. Dora mice.
  13. Ponorel. [Kisebb helynevek:]
    - a. Dora mare.
    - b. Ponorel.
    - c. La teu Bergyi.
    - d. In grosi.
    - e. Lacu.
- [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
Dávid András szolgabíró s. k.

FELVINC (FELVINC
ÉS MAROSVERESMART)
FELVINC
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
(Fol. Hung. 1114/3.)

[24r] Helynevek Felvincz községéből, Aranyasszékben.

Az első pontra. Felvincz mezőváros esik Aranyasszékben, az Alsó kerületben.

A második pontra. Felvincz városa csak az említett név alatt ösmeretes országszerzte, más elnevezése sem német, sem oláh nyelven nem ösmeretes.

A harmadik pontra. Felvincznek más elnevezése soha sem létezett. Már 1219. évben, II. Endre magyar király idejében említetik Felvincz, amikor is II. Endre Felvinczet az esztergomi káptalannak adományozta. Említetik Felvincz 1231-ben, midőn II. Endre a Felvinczen keresztül szállítandó minden egyes szekér sóból egy kőst a káptalannak rendelt. Említetik Felvincz 1291-ben, amikor III. András magyar király egy okmányban Aranyasszék 30 helységeit elősorolván, legelőször említi Felvinczet. Említetik Felvincz 1551[-ben] Izabella erdélyi fejedelem alatt, amikor is ő Felvinczen a koronával és hozzátartozó jelvényekkel bujdosván, felvinczi Székely Pál házában mulatott, elindulása előtt spanyol katonaság által rohantatván meg, azok által a korona- és jelvényektől fosztatott meg.

[24v] A negyedik pontra. Felvincz legkorábban említetik II. András magyar király idejében, 1219. évben (lásd a fennebbi történelmet).

Az ötödik pontra. Felvincz népesített leginkább kézdiszéki székelyekből, továbbá Udvarhely és Maros székekből.

A hatodik pontra. Felvincz nevének eredetéről sem hagyomány, sem nyomtatott emlékekből mit sem lehet tudni.

A hetedik pontra. Felvincz határán a következő topographiai nevek fordulnak elő, úgymint:

I. fő határrész Első láb elnevezéssel, ennek alhatárrészei:

Dinyéskert, az ottan hajdon korban termesztett dinynyékről.

II. [fő határrész] Másod láb.

III. [fő határrész] Városszere, ennek alhatárrésze: Büdös kút, mely nevet az ezen határrész felső végén levő, posványízü forrásvíztől nyerte.

IV. [fő határrész] Szegényszer, nevét nyerte a föld szegénységétől. Alhatárrésze: Gór.

V. [fő határrész] Szénás ágy, ezen hely szénatermelésre használtatván, nevét onnan kölcsönzi. Alhatárrészek: Agyagos, a föld agyagos talajától.

VI. [fő határrész] Csup, egy magos hegyoldal. Alhatárrész: Földvári gödre, nevét az ezen helyet több éveken keresztül birtoklott Földvári családtól vette.

VII. [fő határrész] Liki, nevét bírja a hajdon korban ott létezett Likitelút nevű helységtől, itten találta egy nagyon kitűnő jóságú forrásvíz. Ennek közelében feketett a helység is, mit bizonyít az, hogy az annak közelében elterülő szántókra jelentékeny mértékben található ma is cserép- és tégladarabokat. Alhatárrészei: Két ut közt, Hideg havas, Nagy és Kis verőfény és Katlan.

[25r] VII. [fő határrész] Völgy, Másod és Harmad völgy, nevüket a hely fekvésétől nyerték.

IX. [fő határrész] Körtvélyes, elnevezését a hajdon korban ottan termett gyümölcstől kapta, mi valószínű azért is, mert ezen határrész szomszédos a Liki nevű határrésszel, hol hajdon népes helység nyomai látszanak.

X. [fő határrész] Nagy hegy, szőlőt termő hegy, melynek alhatárrészei: Szegényszer, a mellette fekvő Szegényszer nevű határrészekből.

Lapádi mál.

Juk.

Katonáné gödre, az ott birtoklott Katona családtól.

Bilok.

Mézes mál, kitűnő jóságú boráról.

Magyarós, hajdon erdős hely, az ottan tenyésztett magyarófáktól.

Tordamál.

XI. [fő határrész] Éhmező, egy kies és szép kiterjedésű szántóhely. Alhatárrészek: Czigány hegy.

Hermán völgye.

Liketes.

Kintses, ennek tövében csergedez egy nagyon jó és bőv forrás Buzogó név alatt.

XII. [fő határrész] Széles parlag, hajdon művelésével felhagytak, jelenleg nagyobb része gabonatermő hely. Alhatárrészek: Pestes szőlő hegy, Patak melyéke.

XIII. [fő határrész] Kistrét oldal, nevét az alatta elterülő rétről veszi. Alhatárrészei: Hegyek között.

Dombroi pad, a közel fekvő Dombró helységétől.

Bartha gödre, az azt birtokolt Bartha családtól.

XIV. [fő határrész] Megyes, nevét veszi a hajdon ottan létezett praediumról.

XV. [fő határrész] Köves, nevezetik köves talajától. Alhatárrészek: Mérnök domb, Laczkó tója, Nyerges, Horgas, a hely fekvésétől nevezetnek úgy.

XVI. [fő határrész] Hosszu. Alhatárrészek: Malomszer, a körülötte lévő patakalmoktól.

Szász hágó.

Rozsa tere, az ottan tenyésző apró rózsabokroktól.

Fityhalom, egy magányosan ott álló magas domb-ról.

Istok.

[25v] XVII. [fő határrész] Sidóvár, egy nagy hegy orma, melynek nyugoti végén egy erődítmény romjai ma is szemlélhetők, s minthogy ottan s Nagy Enyedtől föl Várfalváig régebben több, rómaiak idejében készült téglát találtak, melyeken „Legio V Macedonica” volt olvasható, azt lehet következtetni, hogy a fennebb megnevezett helyen a rómaiak uralma alatt valami kis erődítmény vagy őrhely (vigilia) lehetett. Azt valószínűsíti az is, hogy a rómaiak által művelt maros ujvári sóbányákat ügyelheték, s onnan a tordai salinákhoz vezető útra is ügyelettel lehettek (lásd bővebben Vass Józsefnek „Erdély a rómaiak alatt”⁴⁰ című munkáját). Alhatárrészek: Kert megett, a helység kertjére rúgó földektől.

Fügedi út között.

XVIII. [fő határrész] Csúrszeg, a Maros terén fekszik. Alhatárrészek: Felső szer, a város délnyugoti szélén.

Solymostó.

Kamaradomb.

Alsó rét.

XIX. [fő határrész] Rét, a Maros folyó mellett, a várostól délkeletre terül el. Alhatárrész: Déllő, berkes hely.

Kováts János főbíró m. t. k.

Kováts Albert helyi jegyző s. k.

MAROSVERESMART

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
(Fol. Hung. 1114/3.)

[54r] Helynevek Veresmart helységből, Aranyosszékből.

Veresmart községe tartozik Aranyosszék törvényhatóságához.

A községnek országosan elterjedt neve Veresmart, más néven nem említetik. Hallomás szerint több Veresmart nevet viselő helységek fordulnak még elő, de Veresmart hogy honnan kapta és viseli eredeti és jelenlegi nevét, semmi régi irományok vagy adatok nem mutatják, mivel nem is léteznek helységünk archívumában. Meglehet, Aranyosszék archívumában létező lustrás könyvekben eredeti nevezése látható. A népesítést illetőleg tudni nem lehet, hogy elein miféle nép lakta helységünket, [azt] sem tudhatni,

⁴⁰ Vass József: *Erdély a rómaiak alatt*, Kolozsvár, 1863, 121.

sem [azt, hogy] a mostani nép hogy mikor és honnan telepedett.

A név eredetéről sem írásból, sem hagyományból semmi bizonyost tudni nem lehet, hanem, amint feljebb említve van, hogy Aranyosszék archívumában létező lustrás könyvekből.

A község határában több topographiai nevek fordulnak elő, úgymint:

a. A szántóföldek között: *Shesz, Pogyeréj de katra Feldiora, Afara, Válea Popi, Szalo, Rezoare, Peste parau tresztii, Pogyeri de katra Felvintz, Fátzá, Méri Czikoului, Deászupra Szátului.*

b. Kaszáló rétek között: *Rituri, Paszolya, Tyisziritu, Ritu szatului.*

c. A legelőn: *Tyeretyeu, Bérku Vacsilor, Bérku Boilor.*

d. A szőlőhegy: *Viile* néven fordulnak elő.

Ezen előszámlált név alatt előforduló földek természetéről annyit lehet írni, hogy a szántók barna homok tartalmúak, nagyobb része emelkedett, dombos helyen terül el. Szerfelett szorgalmas művelést kíván és szüntelen trágyázást, a sok esőt szereti, jól művelve meglehetősen fizet.

[54v] A kaszálók meglehetősek voltak, de minthogy fővényes a földje, vagy három évig nagy szárazság lévén, a füvek gyökere kiszáradván, csakis az úgynevezett buriányt termik, emiatt a lakosság nagyobb része kaszálóikat felszántották, kivált a *Rituri* nevű határrészben. Megjegyzést tehetni, hogy mivel a Maros folyama mentén fekszik, a folyam kiáradása egyszer, mind másszor túlságos károkat téveszen a kaszálókban.

Legelője meglehetősen volna, ha a Maros folyama kiáradása által nem iszapolná el. Mivel a Maros mellett fekszik, száraz időben igen sok mezei és úgynevezett muszkatőviset terem, amelyek a jól legeltethetést nagy[j]ára gátolják.

A határrészek semmi figyelmet és megemlítést érdemlő, régi történelmen alapuló elnevezéssel nem bírnak, kivéven a legelőből határrészeket, példának okáért:

Berku Vacsilor, azért neveztetik, mivel azon legelőn mindég tehenek legeltek, s mivel a helység lakosai románok, nyelvöken nevezték el.

Berku Boilor, hasonlóképpen.

A többi határrészeknek eredeti elnevezésök, amint elébb említve van, nem tudatik.

Az előszámlált határrészek topographiai fekvésöknek szomszédosított leírása is szükséges volna, de ez igen hosszadalmas volna, amellet tám nem is érdemes, nem bírván valami történelmi nevezetességgel. A községben létező utcák sem bírnak olyan elnevezéssel, melyek valami különös történelemhez lennének kötve.

Végül annyit megemlít[e]ni lehet, sőt, szükséges, hogy Veresmart községe fekszik keletről Székely Földvár, délről a Maros folyama vagy Maros Ujvár, nyugotról

Felvintz, éjszokról pedig Felvintz és Székely Földvár határai között.

Területe az egész határnak 1576 hold, 1522 négyszögöl.

Lakosai jelenleg három, fő birtokos székelyek, több román nemesek, és többsége felszabadult román. A lakosság a fő birtokosokat – kik római catholicusok, és egyik ev. református – kivéve mind görög catholicusok.

Hogy ezen leírás mennyire felelt meg a kívánt célnak, [55r] nem tudható, adatok hiányában többre menni nem lehetett. Ha van valami figyelmet érdemlő, egy, e tárgyban teendő felszólításra annak kiegészítése a fő birtokosságtól és leginkább méltóságos Béli Gergely úrtól kieszközölhető.

Veresmart, Februárius 9-én, 1865.

Fenesán Tivadar, veresmarti jegyző
és szerzeménybirtokos m. p.

FENES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[19r] *Fenes.*

Hajdon Fülpes, az Ampoly vize bal partja mellett, két templommal. Az Ampoly és a falu pataka körüli bérceken mészgömböletekben kovakövek találatnak. Tőle éjszakra emelkedik a *Dimbo* nevű hegy, 4327, 50 láb tenger feletti magassággal, melyben barlang rejlik, de ebbe csak a hegy tetein függőlegesen álló keskeny vályún lehetne leereszkedni annak megvizsgálására.

Annak tövében áll egy festői szépségű magas kőszirt, a *Kecskekő, Piatra Kapri.*

Lakosai románok, földműveléssel foglalkoznak.

GÁBOD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[173r] Nemes Also Fehér vármegye, Maros Ujvári járásban kebezett Gabud községe.

Ezen község más néven nem ösmeretes, senki más névre nem emlékszik.

Ezen neve ösmeretes Erdélyben, oláhul hívják Gebud.

Hogy honnan népesítettett, arról semmi adat nincs. Jelenben csupa oláhok lakják.

Nevezetes helyi elnevezései a következők: Selistye, Hetugána, Mezerele, La kápéte, Podéj, Teusorok, Lá áluné, Máldáots, In djal, La hume. Hogy ezen határrészek honnan neveződtek, és miről kapták elnevezéseket, nem lehet semmi nyomára akadni.

Zellevestile, ez az öregek mondások szerint 1848 előtt a szellérek által bíratott, s hihető [hogy] ezen határrészeiről kapta nevét.

Kápu djáluluj, ezen határrész egy nagy hegy tetején kezdődik, s nevét a hegyről kapta.

Erdők:

La Durduite, Dupe kaszte, La tyikuj, La komore. Hogy ezek is honnan kaphatták ezen elnevezéseket, senkitől semmi adatot sem lehet tudni.

Van egy nevezetes szénafüve ezen néven, Ritu popi, ez hajdonában a két papé lehetett, de azt most többen bírják.

Lakói görög catholicusok és görög nem catholicusok, nagyobb része görög catholicus.

Ez a község nagyon igénytelen község lévén, hegyek közé bezárva, több nevezetes elnevezésekkel nem bír.

Gabud, 13. november, 1864.

ifj. Benkő Elek helység jegyzője

GÁLDTŐ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.⁴¹

[262v] *Gáldtő*, oláhul *Galteo* ugyanazon folyónak a Marosba való beszakadásánál, mint Gáld vizének tövében fekvő.

[263r] Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

GERGELYFÁJA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[235r] Község: *Gergelyfája*.

Ezen község elnevezése állítólag onnan ered, hogy az első, ki lakházát a jelenlegi községben építette, Gergelynek hívták. Románul nevezik a községet Ungurénnek, németül pedig Gergersdorfnak.

Nevezetességeknek nyomai a községben nem láthatók.

A határ részeinek megnevezése következő:

a. *La Kalea Ohebi*, szántó, onnan viseli nevét, hogy az Ohábára vezető út átnyúlik rajta.

b. *Streichen*, szántó jelenleg, hajdon pedig bokros hely volt, onnan is vette néveredetét, hogy szászul a bokrot Strechennek nevezik.

c. *Lalhák*, szántó, ezen hely hajdon terméketlen volt, és csak kákát termett, miből kosarakat kötöttek, és onnan is neveztetett el, mivel szászul ezen kosárnak való anyagot Lálháknak nevezik. Ezen fordulón átmenyen a Tohátra vezető út, Kalea Teuluj (Tohátí ut).

d. *Hotaru Springului*, dűlő, onnan veszi néveredetét, hogy a springi bika ezen határrészre jövén, a gergelyfájak megölték, és megfizetni kellett, emlékül így nevezték el ezen dűlőt. Állítólag ezen a helyen hajdon falu volt, és gothusok lakták, máig is találhatók kőfalak és edénydarabok, melyek a mostani készítmódortól nagyon különböznek. Azon gothus falut tán *Henyelondgyernek* nevezték volna.

e. *Sub Gruj*, szántó, nevét vette az ottan lévő hasonnevű helytől, mely mellett fekszik.

f. *La Molda*, szántó, itt is találhatók régi kőfalak és edénycserepek, néveredete ösmeretlen.

[235v] g. *Básken*, szántó, régebben erdős hely volt, és miután a szászok ezen erdőt Básnak nevezték, ezen név fennmaradt.

h. *Zandreg*, szőlőhegy, néveredetét a hely porondosságáról hordozza. Ezen szőlőhegy alján foly a Gergelyfája patak, mely csakugyan Gergelyfájához tartozó Kalea Drasovului nevű erdőből ered, és foly a falun át Veresegyházára.

i. *Heunicse*?, kaszáló.

k. *Glodurj*, kaszáló, ingoványos hely, innen vette nevét.

l. *Facia Girdanului*, szántó, néveredete ösmeretlen.

m. *Girdán*, kaszáló, ezen áthalad egy út Kalea Csinad név alatt, vezet Csanádra. Ugyanezen határrészben vagyon a Pokafalvára vezető út, Kalea Peucsi.

n. *Pedurea beserici*, erdő, nevit onnan viseli, mivel az erdő a szász eklézsiáé.

o. *Pedurea satului*, erdő, onnan viseli nevit (falu tulajdona).

p. *Kalea Drasovului*, erdő, nevét viseli a rajta Drassora átvezető útvonalról.

1. *La Keremiz*, egy kis határrész, mit rendesen téglavetésre használ a község még jelenleg is.

r. *Viile nove*, szőlőhegy.

s. *Barch*, szőlőhegy, megnevezésének eredete ösmeretlen.

t. *Herrenbás*, uradalmi erdők régebben, jelenleg pusztá legelő. Ezen legelőnek azon részében, mely Vingárdal határos, hajdon egy udvarház állott.

[242v] A Kisenyedi szolgabíróságtól, Vingárdon, 6. Januárii, 1865.

Apáty János szolgabíró

⁴¹ Részletes román nyelvű jelentését lásd uo., 174r–175r.

GYULAFEHÉRVÁR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60 mft.

(Fol. Hung. 1114/41.)

[505r] Károly-Fehérvár szabad királyi város neve és fekvése.

Károly Fehérvárt – Alba Carolina, Karlsburg, Belgrad – a dákok némely írók szerint Tarnis-, Huszti⁴² állításaként Tarmisnak, a rómaiak a város mellett folyó Apulus – Ompoly nevű – vízről vagy, mint Timon⁴³ írja, megtartott régi nevén Apula- vagy Apulumnak nevezték.

Amazok állítása, kik e városnak Alba-Iulia nevét azon véleményen, mintha O. Augustus nővérét Kotisonak, a géták-dákok királyának adta volna nőül, megindulván, már a rómaiak idejéből, Iuliatól származtatják (F. Fasching: „Nova Dacia”,⁴⁴ p. 50.), a valónak színe nélkül is szűkölködik, miután Suetonius („Octavianus”, 63.)⁴⁵ arról tanúskodik, hogy Augustus odaigérte ugyan Iuliát, de valóban előbb Marcellusnak, majd Agrippának és végre Tiberiusnak adta nőül. Nem több hitelt érdemelnek, kik e nevezetet Marcus Aurelius Antonius Pius Iulia nevű anyjától származtatják, minthogy Alba-Iulia semmi kőiraton elő nem fordul.

Hogy Apulum Tarmisnak, melyet Trajanus, Decebált Tordánál, a Keresztes mezőn legyőzetvén,⁴⁶ legerősebb elfoglalt, és a mostani várnak helyén és környékén állott, mutatja roppant száma ama római régiségeknek, melyek itten a vár építése, az országút építése s majd minden mélyebb ásás alkalmával Maros-Portótól nyugot-északra és Károly Fehérvártól délnyugotra kiásattak. A kőiratok számát 281-re, a másféle régiségeket 70–80-ra teszi Ackner Mihály, Hammersdorfnak e régiségekben [505v] búvárkodó, ágostai hitvallású lelkésze („Die römischen Alterthümer und deutschen Burgen in Siebenbürgen” von M. J. Ackner, Wien, 1857⁴⁷).

E kőirat tanúsága szerint Apulum Hadrian császártól municipiumi rangot nyert, az Antoninok alatt colonia volt, Severtől újból visszanyerte municipiumi rangját. Caracalla idejében colonia néven fordul elő, Gordian alatt harmadszor is municipium

volt (Katancsich: „Geogr. Vet.”,⁴⁸ pars II., p. 297.). [Tehát coloniának] (I. Aureliae. / Apoloniae. / T. Ael. Lupus. / Eq. R. Pontif. / Et. II. Viral. / Coloniae. / Apulensis. / Matri. / Carissimae; Felmer⁴⁹, p. 48.; Seivert⁵⁰, CCXXXVIII.⁵¹; II. T. Laelius T. F. Vet. / Flamen Sac. Q. / Col. Apul. Aram. / Hanc. Romae Con. / P. S. F. C.; Benkő: *Transsilv.*⁵², Tom. I., p. 22–23.; Seivert, CLXII.), majd municipiumnak ([III.] I. O. M. aetern. / C. Iul. Valenti/Nus. inivir Pri/mus. Annualis. / Mun. sep. Apul. / Et. Patr. Coll. Fab. / Mun. s. s. Ex Voto / Posuit.; Seivert, CXX.) neveztetik a fönnt kitett számban talált kőiratokon.

[506r] Mily roppant kiterjedése volt Apulumnak, azt kivehetni a római nagyság emlékeinek itten talált maradványaiból, de mutatja azon körülmény is, hogy a Maros annak közepén folyt át, kerülete pedig ötezer lépést tett.⁵³ Kinyúlt tehát az, mint azt a fenn említettek nyomán kijelölhetni, Sárd déli oldalától kezdve, a várt és [a] Maros-Portora vezető országútnak egész jobb és Limba irányában fekvő bal mellékét magába foglalva, Also-Váradjáig, hol a Sarmategte, vagyis Ulpia Trajana (mostani Várhely) nevű fővárosból kiinduló főút azon mellékúttal, mely Egetától a Veres-tornyon bé Fenyőfalván, Bungárdon, Szebenen, Kis Csűrön, Kis Apoldon, Szeredahelyen és Szász Sebesen átvonul, öszvetalálkozott (Tabula Peutingeriana). Amikor is a Maros oda, hol most a majorbéli görög egyesült templom van, kanyarodván, a császári-királyi téglavető alján át – hol nemrég egy római fürdőnek omladékai ásatnak ki – Poklos felé hömpölyögtetett hullámain.

A magyarok, kik Gyula vezérrel vadászat közben, sűrű erdők közt Apulum romjaira találván, azt – miután a régi magyaroknál szokásban volt minden kőépületet, kastélyt stb. várnak nevezni – várnak s fekete kormos falai miatt Fekete városnak hívták, majd vezéröktől, ki azt újból felépíté s magának lakhelyül választá (Bonfini: *Dec.*, I.⁵⁴, Libr. 1., p. 5–18.; Libr. 11., p. 104.) Gyula Fejérvárnak nevezték.

Bartalis Antal „De ortu et occas. Imp. Rom. in Dacia”⁵⁵ című munkájának 35. lapján azt állítja ugyan, hogy városunkot akkor kezdték Fekete várnak mondani, midőn azt II. Rákóti Györgynek

⁴² Huszti András: *Ó és új Dácia, az az Erdélynek régi és mostani állapotjáról való rövid historia*, Bécs, 1791.

⁴³ Timon, Samuel: *Imago antiquae Hungariae*, Kassa, 1733.

⁴⁴ Fasching, Franciscus: *Dacia nova ex probatis scriptoribus deprompta*, Kolozsvár. 1743–1744.

⁴⁵ Suetonius Tranquillus, Gaius: *Caesarok élete* (nagyon sok kiadással), a hivatkozott hely.

⁴⁶ A gyűjtés idején is általánosan használt, téves toposz.

⁴⁷ Valójában 1856.

⁴⁸ Katancsich, Mathias Petrus: *Istri adcolarum geographia vetus*, Buda, 1826.

⁴⁹ Felmer, Martin: *Primae Lineae, M. Principatus Transylvaniae Historiam, antiqui, medii et recentioris aevi referentes et illustrantes*, Szeben, 1780.

⁵⁰ Seivert, Johann: *Inscriptiones monumentorum romanorum in Dacia mediterranea*, Bécs, 1773.

⁵¹ Valójában CXXXVIII.

⁵² Benkő József: *Transsilvania, sive Magnus Transsilvaniae principatus*, I–II, Bécs, 1778.

⁵³ Humanista toposz, valójában római kori leletanyag került elő itt ekkora kiterjedésű területen.

⁵⁴ Bonfini, Antonio: *Rerum Ungaricarum decades*, Frankfurt, 1581.

⁵⁵ Bartalis Antal: *Ortus et occasus Imperii Romanorum in Dacia Mediterranea*, Pozsony, 1787.

Lengyelországba történt bérontása után a törökök 1657-ben elpusztították, mit Köleséri is „Auraria Dacia”⁵⁶ című könyvének 54. lapján látszik bizonyítani, de mi mégis az első véleményt valószínűbbnek tartjuk, annyival is inkább, minthogy az egész 17. században egy okmányt sem találhatni, melyben Fekete vár volna olvasható, és ezen elnevezés alkalmasint csak a város elpusztításán siránczó, elkeseredett lakosok száján foroghatott. Gyula magyar vezértől nyert nevét tanúsítja a városnak régi pecsétje is, melyen S: Albae Gyulae olvasható.

[506v] Gyulafehérvárt Gyula vezér csak a mostani város fölött uralkodó dombon, tehát Apulumnak csak azon részét építteté fel, melyen a rómaiak kastélya állott. A városnak honi fejedelmeink alatti fekvését következőleg írja le Bethlen Farkas, történetének 12. könyvében: „Fejérvár egyenes, gyönyörű helyen fekszik, mert egy emelkedett, a közel lévő, legjobb bort termő szőlőhegyektől lenyúló térségen áll. Hogy e hely Apulumnak és a rómaiak általunk is említett, feldúlt coloniájának erőssége volt, azt az emlékek romjai és mindkét kapunak fennmaradt tömege, mely a régiségről tanúskodik, nem megvetendő tármokkal bizonyítják. Ugyanis nemcsak falak ropant alapjaira, mikre a földások bukkannak, hanem bolthajtásos pincékre, oszlopok- és más, régi alakú eltemetett művekre is találunk a pince- és kútások. Kőkerítése négyszegű, és kerületében ezer lépést számlál, melynek egyes oldalai két stadiumra távolak egyik szegelettől a másikig. A Fejedelmi lak, mely eleve az erdélyi püspökök által nem megvetendő csínnal építtetett, és nekik régen lakhelyül szolgált, azután Izabella királynő és II. János, Magyarország választott királya és Erdély első fejedelme által jobb karba állíttatott, idő haladtával pedig Bethlen Gábor erdélyi fejedelem által királyi fénnel építtetett s megnagyíttatott, de 1657-ben a tatárok által borzasztó módon elpusztíttatott és elégettetett, délnyugatra fekszik, a városnak terjedelmes szögét képezvén. Mellette Mihály arkangyal nagyszerű temploma, Erdély fejedelmeinek temetkezési helye díszlik. A város fala régi mű, hat vagy hét század előtt Gyula vezér által Apulum nevű szomszéd város falaiból építtetett. A sáncot I. Ferdinand császár kezdé hajdan a falak mellé ásatni, mit azután Bethlen Gábor folytatott ugyan, de kora halála miatt bé nem végezhetett, a város két szögletére mégis téglából nagy és szabályos, földdel tömött erősséget rakván. Két kapuja van, egyik a Maros és Ompoly összefolyásával szemben, ettől ezer lépésnyire távol nyári keletnek fekszik, és mellette lévő kápolnától [507r] Szent György kapujának mondatik; e kapun a farkast szopó Remus- és

Romulusnak a rómaiak által kőbe vésetett képe ma is látható. A másik a nyugati külváros felé néz, és Szent Mihály kapujának neveztetik. Annyi lépésre van az a szőlőktől, mint a Szent Györgyi [kapu] a Marostól. A városnak csak kútveze van, mert az Ompoly éjszakra négyszáz, a Maros keletre pedig ezer lépésnyire van a falaktól. Volt ugyan a régibb fejedelmek idejében egy föld alatti vízcsatornája, mely a vizet az udvarba vezette, de az idő mostohasága által elpusztultnak csak nyomai látszanak. E nyomok mostan is láthatók.

Ezekből világos, hogy Gyula-Fejérvárnak kerített része a mostani várnak keleti részén áll, elővárosa pedig – melynek temploma Szent Mihály kapujától nem egész stadiumra vala távol – nyugotra, a szőlők felé nyúlt. (Bethl.,⁵⁷ 12., p. 226.) Mostani nevét VI. Károly császártól nyerte, ki a Gyula-Fejérvár kerített részének helyén, miután ennek s a külvárosnak lakosait azon vár alatti térségre, mely akkor mező volt, és melyen a mostani város áll, leköltöztették volna, újból fölépíté. A várnak építése 1715-ben kezdődött, gróf Kornis Sigmond kormányzósága és gróf Steinville főhadiparancsnoksága alatt. Az alapkö nagy pompával, 1715. november 13-án, Köleséri szerint november 4-én tétetett le. Elkészült 1738-ban. A mérnöki munkálatokat báró Weisz nevű császári királyi mérnök vezette. A várkapuhoz szükségelt kőfaragványok Bécsből, a császári várlakból hozattak, melyek VI. Károly lovon ülő, életnagyságú szobrával és ennek díszítményeivel együtt hatszázezer forintba kerültek (Lebrecht: „Versuch einer Erdbeschreibung Siebenbürgens”,⁵⁸ 41–44. l.).

Károlyfejérvári nevének keletkezési idejét örökíti amaz emlékpénz, melynek első lapján a várnak képe és egy szárnyait kiterjesztett sas (e fölirattal: „Tutissima quies”), a túlsó lapon pedig e chronosticon áll, melyet – minthogy honi íróink⁵⁹ azt különbféleképpen adják – egy, az itteni csillagdában létező emlékpénzről magáról leírni jónak láttuk:

[507v] LVCe saCra CaroLI sIMILes aLba aCCIpIt ortVs

In soLIDa pRIMVs ponitVr arCe LapIs
IVLIa nata tVI CaroLVs VIM robVr et aVXI
IVLIa sIn LIbeat nVnC CaroLIa VoCer.

Az alsó város egy gyönyörű, de esős időben rendkívül sáros völgyben, éjszakeletről délnyugotnak fekszik, amiért a lakosság, leköltöztetése alkalmával, protestált is. Határai a várral együtt: keletről Drombár, Sospatak és Csüged, délről Marosporto, nyugotról egy Poklostól egész Kisfaludig terjedő heglánc, melynek legmagosabb csúcsa a Mámo. Éjszakról Kisfalud és

⁵⁶ Köleséri Sámuel: *Auraria Romano-Dacica*, Szeben, 1717.

⁵⁷ Bethlen Farkas: *Historia de rebus Transsylvanicis*, Nagyszeben, 1782–1793.

⁵⁸ Lebrecht, Michael: *Versuch einer Erdbeschreibung des Großfürstenthums Siebenbürgen*, Szeben, 1804.

⁵⁹ Vö. Huszti, i. m., 27–28.

Borbánd. Éjszakkéleti és keleti határait az alvárostól ezer lépésre távolt és az Ompolyt éppen annyi távolságra fölvevő Maros, Erdély fő és egyedül hajózható folyamának hullámai mossák, mely Gyergyó délkeleti havasain eredve, és ötvenkilenc órai útjában több patakot és kisebb folyót, nevezetesen Gerendnél az Aranyost, Balászfalvánál a két Küküllőt s itten az Ompolyt keblébe fogadva, Limba alól, Marosporto és Also Váradgya között nyugot-délnek, Poklos alá kanyarodva, innen délnek Magyarország felé halad. Tenger feletti magossága 113 bécsi öl. Földrajzi hosszúsága Páristól 21°, 14', 16" (keletre), szélessége 46°, 4', 16". Uralkodó szelei egymást felváltólag SW és NO, azaz délnyugati és északkeleti, melyek közül amaz legtöbb erőt fejt ki; ez hoz esőt, szélvész, ez töri meg a Maros jegét. E két szél annyira hatalmába tartja a légfolyam irányát, hogy más irányú szeleknek ritkán és csak rövid időig engednek helyet, mi[t] kétségen kívül a Maros völgyének, melyben a város fekszik, délnyugoti iránya s magas hegyekkel környezete okoz.

A légmérő középállása négyévi – 1843–1846 – vizsgálatok nyomán – reaumuri 0 fokra szállítva – 27.319 párizsi", vagyis 28"" – 11"" bécsi [508r] mértékben. A hőmérő legalantabbi állása 20.2° 1845. február hó 20-án, legmagosabb pedig 29.6° 1844. július hó 3-án volt. Középállása 8.43°.

A delejtű elhajlása 1848-ban 9.45° nyugot felé.

A leghosszabb nap 15 órát és 44 percet, a legrövidebb 8 órát és 30 percet tesz, tekintetbe véve a refractiót is, mely 14 percet tesz.

Az időjárás állandó nyomattal nem bír. Általában május, június, július és augusztus havaiban a tiszta, derült napok száma felülmúlja az esős, homályos és borongós napokat, és úgy áll, mint 62:38. A tél rendszerént december közepén köszönt bé, és tart – változó keménységgel – február harmadik hetéig. Némely években már január végén tavaszi napok vannak, és ama tünet, hogy a hideg keménysége oly hosszason és állandóan tartson, mint az[t megörökítette az] „1864. Fejérvár emléklap”, ritkaság. Az ősz ködös, zavaros napokat hoz, de nem ritkán a télből közvetlenül a nyárba helyez, minthogy olykor az esős és dérel látogató április után májusban tikkasztó meleget kell szenvednünk. Nyárban a nagy hőséget csendes szellők enyhítik, ezek azonban reggel és estve gyakran igen hűvesek. Fejérvárnak éghajlata tehát mérsékelt, honunk délibb részén fekszik; innen határán buján terem a növényzet, holdjait gazdag kalászkok borítják el, kertjeiben a legnemesebb gyümölcsök díszlenek, és hegyeiben édes szőlőfürtök érnek, melyekből kitűnő boraink, s köztök a híres rozsamáli forrnak.

Vannak tavaink vagy jobban mondva mocsáraink is, melyeknek kipárolgása, főleg pedig a Maros vize

szünet nélküli hullámozása a hőmérsékletet mindig változásban tartják, és a nappali és éjjeli hőmérséklet közti szembetűnő különbséget okozzák. Innen magyarázható a városunkban szinte honoson – endemice – uralkodó hurutok, csúzok és váltólázak nagy száma. Vannak gyakran záporaink és olykor fellegszakadásaink is, sőt a jégeső és forgószelek is meglátogat. A jégesőt legtöbb esetben [508v] Arad és Bihar vármegyéből kapjuk, mely főleg szőlőhegyeinkre érzékeny csapást szokott hozni. A forgószelet száraz időben látjuk, leggyakrabban a város piacán. Különös tünet, hogy az is, hogy olykor egész nyáron át, az Ompoly völgyén lejövő eső Borbándon átvonulva, a Marosra siet, s azon leszalad, anélkül, hogy városunk és határunk csakis egy cseppet is nyerne belőle.

Az időjárásra nézt ezek forognak a nép száján:

1. Ha a Mámó hegyét köd burkolja vagy – amint a nép magát saját szerűleg kifejezi – ha a *Mámó* pipázik, esőt kapunk, mely addig tart, míg az öreg *Mámó* meg nem unja pipázni.

2. Ha keletről nyugatra és nyugotról keletre húzódván, a felhők összetalálkoznak, tartós, országos esőt kapunk.

3. Ha nyugotról keletre vonulnak a felhők, az idő jóra fordul (D[r]. Ötvös Ágoston, 1855-i „Hetilap”, 14. sz.⁶⁰)

Egyéb határrészei:

a. *Morgó*, melynek keleti részén az országúttól egy-néhány ölnyi távolságra van felállítva Lépes György volt erdélyi püspöknek emlékköve, azon kegyeletből, hogy a halhatatlan emlékű püspök 1442. évben Hunyadi János vezérlete alatt a törökök elleni csatában itt esett el.

b. *Csigás*, ezen határ résznek nyugati, vagyis Kisfalud felőli részén látható egy dombbal körülvett circus, mely a népmonda szerint a rómaiak idejében amphiteatrum lett volna.

c. *Nagy terem*, *Kis terem*, *Tíz lépés*, *Gilányi és Vizes árok*, mind csak szántókból álló határrészek, a vár felett fekszenek, azon helyen, hol 1715. évig maga a város volt, annak [509r] leköltöztetése után pedig szántóföldekké alakították.

d. *Kasza kurate*, *La rogoze*, *Tündérek tava*, *Podej* és *La retse* a vár déli részén, ezen szántók között, a vártól egynéhány lépésnyire találhatik még a fejedelmek idejében is ismeretes *Király kut* és ennek közelében a *Tündérek tava*, mely helyen a régi rege szerint *Fekete vár* feküdt volna.

e. A többi részint szántókból, részint kaszáló- és legelőkből álló határrészek, mint a *Besericutza*, *La Mures*, *La monasterie*, *La csinu csuguduluj*, *Pázsint* és *Sziget*, [sem]mi nevezetességgel sem bírnak.

f. Szőlőhegyei a hegy alját képezvén, állanak a *Kincses*, *Pap pataka*, *Rigomál*, *Előmál*, *Borpataka*, *Kis*

⁶⁰ A *Hetilap* Kolozsváron jelent meg.

és Nagy Ökrös, Sajgo és a Rozsamál, híres bort termő hegyekből.

g. A Nyirlo nevezet alatti erdőbe jelentékenyebb nevek a Mámo, Kecskeméti árka, Leánypataka és Tolvajok kutja, mely kútból akkor, amidőn a város a szőlők aljába, vagyis a jelenlegi vár felett feküdt, cserépcsövek által vezetett a víz a városba.

Károly Fehérvárt, március 1-jén, 1865.

Kovács Elek helyi tanácsos

Láta Váradi helyi főbíró

HÁPORTON

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[182r] Helynevek Háporton községéből, Also Fehér vármegyében.

Háporton községének (oláhul Hopirtá) alsó részét a régebbi oklevelek szerint Magyar Háportonnak nevezték, s hogy azon időben magyarok is lakták, a most tiszta olá ajkú nép közt élő Asztalos (most Sztelus), Száva, Szakáts, Vajda magyar hangzású családnevek is eléggé bizonyítják.

Területén és határán [nincsen] semmi régészeti és történelmi nevezetesség.

A falu közepén levő teret, ahol a vándor fazekasok, faedénnyel kereskedők áruikkal állomásozni, a község ifjú népe pedig innep- és vásárnapokon táncmulatságait tartani szokta, Partá Teretzkeinek nevezik, mely elnevezést a 17. század közepe felében itten élt akkori birtokos Thorotzkai család idejére lehet felvinni, mint amely családnak bérházasodás útján pedig a mostani birtokosoknak udvara a nevezett tér tözsomszédságában mai napig is megvagy.

A Magyar Lapád felől való fordulóban lévő helynevek: Kasztá Teretzkei, La keremiz, Kasztá Furtsilor, Kasztá Nutsilor, Kasztá Meáluluj, Szurduk, Podine, Lá Ultoj, Szubt tufe, Hiliboká, Lá rezare, Lá Ádunyire, Kasztá Lopézi, Ritu Lopézi.

[182v] Az Asszonnépe felől való fordulóban lévő helynevek:

Ritu Asszinipului, Kasztá Ádunyiruluj, Livádia, Teurele, Gerenátye, Goronyis, Lá kepráru, Lá Árbunár.

Az Ispánlaka felől való fordulóban lévő helynevek:

Szubt Padure, Lá Teu, Lá Krutse, Lá Úrszu, Lá Gergeleje, Lá viile Szátuluj, Lá Lungerá, Putsaszá, Hágeo, Lá sipu Flori, Butojá, Gyálu Suguduluj, Kasztá Gordinuluj, Grapá Kuri, Kasztá Styobuluj, Oltyeny, Gurgujátá.

A Rindik nevezetű fordulóban lévő helynevek:

Rindik, Riptyile Nyáskuluj, Kasztá Dotséstyilor, Kályá Csunzsi, Kopatsel, Finátzele, Fundeturá Teuluj serp, Kasztá Popi, Mujéra marte, Vályá re, Lá Tyéj, Gropty, Hejágy.

Háportonban, november 16-án, 1864.

x Fleser Todor falusbíró

x Feleugyán Tenászie

x Pedurján Vaszilie

hűtös esküdtek

Miko helyi jegyző által m. p.

HARI

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása öszveírása a Felső Királyi Főkormánysház 6670. sz. alatt kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás helységei neveinek és azok magyarázatjai.

A község neve magyarul Harri, németül –, oláhul Heria.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1848 előtt és jelenleg is Also Fejér megyéhez, a Szent Benedeki járáshoz tartozott. 1848–1855-ig a maros ujvári, 1853–1861-ig a radnothi császári- királyi járáshivatalhoz.

Helybeli elnevezése a vidéknek. Szároz vám környéke.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor említették legkorábban. Régi neve nem tudatik, anynyi igen, hogy ezen helység a rómaiak alatt állott, nemrégiben sok római pénzt kaptak.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesített. Magyarok és románok.

Hányféle vallás. Református és görög nem egyesült vallás.

A név eredete. Nem tudatik.

Egyéb nevezetességei. 1658. augusztusban egy portyázó török csapat az aranyosszéki székelyek által itt megveretett, az eltemetett törökök kincsei után a lakosok most is ásnak.

A község határában előforduló topographiai nevek. Határrészek:

Somodi.

Diofás.

Csata köz.

Nagy és Kis hágo.

Tekenyös.

Nemes hegy.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

HAVASGÁLD (ÉS NEKRILESTI)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[480r] 5. [helység] *Intragáld*.

Nem régi telep, múlt század közepén mint pásztorok kezdtek meg az ottani lakást két völgyben, széjjel-

szórt házakban. Nekrale nevű család települt volt először egyik völgybe, mely völgy éppen ezen nevet kapta.

Jelenleg 155 füstöt és 744 lelket számlál.

A Nekrale völgy felett szép fenyves erdő van egy magas és nagy kiterjedésű hegy oldalán. Ezen hegy derekán kiálló kősziklában képződik 200 vedernyi üregben az úgynevezett Fürdő, melynek vize magából a kősziklából esőként csepeg az üregbe, s torkolatán lezuhan.

Ezen fürdőnek volt és jelen század elején is sok beteges látogatói voltak, hol a jéghideg és kristály tisztaságú víz ivás[a] és zuhanyolás által betegségüket, nyomorékságukat elvesztették. Jelen időben, mivel bajos az útja, kevesen keresik föl. Forrása lezuhan a völgyben folyó patakba.

A fürdőn alól keletre van a Török árok. A nemzedékről nemzedékre ájtott monda szerint a törököket, midőn a bányavidékekre akartak berontani, a felette levő kőszirtokról kövekkel mind legyalták.

A két intragáldi völgyet két patak [480v] futja keresztül, melyek eredetüket veszik a magosi határon lévő, Negrielsa nevű hegy kelet és déli oldalából. Mindkettő a Török árok alján egyesülve, iszonyú kőszirtok között a felső gáldi határon keresztül, úgy Benedek-, Mindszent-, Alsó Gáldon és ezeknek határain lefutva, Gáldtő és [Maros] Szent Imre között a Marosba szakad. Néhány ványolót, több lisztelő malmot és egy fűrészmozgatót, pizstranggal bővítködi. Nevezetesebb kőszirtos hegyei Virvu Poéni aszkunse, Gruju Bajesului, a Muncsel és Kala bala hegyetű, mely a metesdi határtól elválasztja az intragáldit délkelet felől.

Lakosai mind görög egyesültek.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

HAVASGYÓGY (ÉS TEKSESTY)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[180r] Helynevek [Havas Gyogy községéből], Also Fehér megye, Nagy Enyedi szolgabírói járás.

Először. *Havas Gyogy*, románul *Dalu Soasului*.

Másodszor. Havas Gyogy vagy Dalu Soasului régen a tatárjárás elől Fel Gyogyról elszakadt emberekből alakult.

Harmadszor. Ezen község most is említetik többféle elnevezésen, úgymint Texas és Krisztes.

Negyedszer. Említetik legkorábban *Havas Gyogy* vagy *Dalu Soasului* [néven], alakulásától fogva.

Ötödször. Erdély[i] fajú románokból népesedett.

Hatodszor. Ezen község alakult tudomás szerint négy familiából, és fekszik négy különböző ágban, úgymint: Textest nevezik az első alakító Texáról,

Krisztyest Krisztia familától, Moruskánt a Moruska familiáról, Hirbest a Hirbea familiáról. Ezen ágak, falurészek fekszenek egyik a másikától mintegy jó két óra távolságra, roppant nagy, meredek kősziklás, erdős oldalakon.

Van a községnek két temploma, egyik Texasbe, a másik Krisztyesbe, borzasztó magos hegyeken. Van egy papja, ki rendre jár el szolgálattenni lóháton.

Hetedszer. Határai szerteszét, magos oldalakon, mindenik familiának külön csoportozatba. Többnyire csak kapával ássák fel a földet, mivel a nagyon meredek és sok kő mián másként lehetetlen, mindég csak tavaszi búzát vetnek, árpát, zabot, [180v] és hariskát. Aratások mindég csak október havába esik, szénájok bőségesen terem erdők közt tisztásokon, a termény hazahordása csak szánal lehetséges.

Ivó forrásvizek a legjobbak, és sok mértékben találhatók.

Folyóvizek is van, a sok forrásból összegyűlt vízből lesz malmocskákat hajtó patak.

Ezen község határos délről a csákyai határral, nyugotról Intre Gáld, Mogos, Ponor és Remete határai-val, éjszokról és keletről Fel Gyogy határával.

Kelt Havas Gyogyon, szeptember hó 5-én, 1864.

Moruske Mafteu jegyző m. p.

HOSSZÚASZÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37. mft.

(Fol. Hung. 1114/26.)

[207r] *Hosszúaszo*i helység tartozott régebben is, úgy jelenleg is nemes Küküllő megyéhez.

Ezen falu németül Langenthalk, románul pedig Huszuszeunak neveztetett és neveztetik.

Ezen faluban laknak szászok, románok, zsidók és nemes magyarok, akiknek felszabadulásokig mind szolgálatot tettek.

Hogy ezen helység nevezetét honnan vette legyen, mikor és [honnan] népesedett, sem az köztudomásokból, sem pedig hagyományokból tudni nem lehet.

Hanem hogy ezen helység két hegyoldal között fekszik, szőlőkkel és erdőkkel el vagyon látva, az alsó sor telkeknek végek mellett foly le egy patak, amely eredetét az hosszsupataki helységnek felső faluvége hegye oldalából veszi, és befoly a Nagy Küküllő vizébe. Ezen patak záporosóhullás alkalmával sok károkat okoz lakosainak gyümölcsös és veteményes kertjeikben, úgy az hidakba is.

Továbbá vagyon még egy tó, ahol a Nagy Küküllő vize az maga árkát elhagyván, másfelé vette folyását, ezen már tóvá vált. Több apró forrásai lévén, soha ki nem szárad, nádas terem benne. Ezen tóban az nők kendereiket bizodalmasan áztatják.

Ezen helység határaitban [207v] a kijelölt kérdések szerint egyebek nem találhatók.

Szomszéd határai peding Lunka, Lodormány, Hosszupatak és Glogovetz helységek határrészei. Erről adjuk ezen hiteles levelünket a mi tudomásunk szerint, Hoszszuaszon, 1o Decembris, 1864.

Voszilia Sztoján falusi bíró
Johán [-]dorfer fő esküdt
[---]⁶¹ m. p. jegyző által

IGENPATAKA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.⁶²

[262v] *Igenpatak*, oláhul *Igiel*.

Magyar Igen mezővárosnak felső része az Igenről nevezett patak mentiben, most külön helység, lakói oláhok eleitől fogva.

[263r] Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

INAKFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
(Fol. Hung. 1114/3.)

[31r] Helynevek leírása Inkafalva községét illetőleg. Inkafalva községe fekszik Aranyosszék délnyugoti határszélében, délről a Maros folyama, délnyugotról Torda vármegyéhez tartozó Décse községe, keletről Felvintz mezőváros határainak szomszédságikban.

Inkafalva e néven említettett legkorábban, s ezen nevezetét jelenleg is bírja. Minthogy román lakosai vannak, sejtetik, hogy a múlt időkben dús lentermesztésétől nyerte, mely román néven *in*-nak hívatik. Beszélük, hogy hajdon magyarok laktak volna.

Népessége a szomszéd Also fejér megyei és Torda megyei községekből származott, minek egyik bizonyítéka lehet [a] ruházati egyformaság.

A község határában előforduló topographiai nevek a következők:

Berkurile, ezen név a Maros folyama mellett elnyúló kaszálóknak egy részecskéit bírja, mely fűzfa ültetvényekkel telve lévén, hihetőleg ezért neveztetett Berkuline[!], magyarul Berek. Ezen kaszáló réten előfordulnak Lá punte, Peszte bálte, La teo, elnevezésekhez magyarázattal nem szolgálhatunk.

Van a birodalmi út felett, mi a község határát kettémetszi, egy hely, magos ponkon emelkedik, Zsido vár [név] alatt ismertetik. Ennek elneveztetésére semmi adatunk nincsen. Mint a hely fekvése mutatja, s egyéb ásatások folytán kikerült téglák és kődarabok azt tanúsítják, hogy ottan régentén vár lehetett. Ezen helynek a dél felőli része meredek, kopár legelő. A

képzeltető vár helyin jelenleg szántóföldek tanálatnak, a szántóföldek helynevei között még következő helynevek fordulnak elő: La grégyin, Podesu, Zsidioti, Megyes, Gyálul betrinu, Lázuri, Grapá nemesuluj, Pe válye, Furcsele latu din szuszu si in zso-szu. Ezen helyek többnyire a Zsido váron felyül, egy emelkedettebb lapályt képeznek.

Inakfalva, január 25-én, 1865.

Argyius Vaszi jegyző m. p.

ISPÁNLAKA (ÉS SZÁRAZVÁMTANYA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása öszveírása a Felső Királyi Főkormányshéz 6670. sz. alatt kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás helységek neveinek és azok magyarázatjai.

A község neve magyarul Ispánlaka, németül –, oláhul Spánláká.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1848 előtt és jelenleg is Also Fejér megyéhez, a Szent Benedeki járáshoz tartozott. 1848–1855-ig a maros ujvári, 1853–1861-ig a radnothi császári-királyi járáshivatalhoz.

Helybeli elnevezése a vidéknek. Szároz vám völgye.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor említettetik legkorábban. Nem tudatik.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesítettett. Románok.

Hányféle vallás. Görög egyesült és görög nem egyesült vallás.

A név eredete. Nem tudatik.

Egyéb nevezetességei. Ennek határán vagyon egy patakon keresztül egy híd, amely hídnál vámot vesznek az utazótól, azért neveztetik vámosnak.

A község határában előforduló topographiai nevek. Határrészek:

Suglod (praedium).

Sorasgyi[?].

Lungile.

Dudou.

Zepogye.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

KISAPAHIDA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[370r] Apahida helység leírása.

Először. Oláh Apahida falu Also Fejér megye Csombordi járásában, Nagy Enyedtől északkeletre, mintegy fél mértföldnyire, a Maros folyónak bal

⁶¹ Bizonytalan olvasatú személynév (családnév).

⁶² Részletes román nyelvű jelentése uo., 209r–210r.

partján, az víz színétől mintegy 50 öl magosságú tér-
helyen, kevés részbeni oldalba lakó telkekkel.

Másodszor. Oláh Apahida néven ismeretes ország-
szerte, oláhu Pázsida.

Harmadszor. Más nevezeten nem fordult sohasem.

Negyedszer. Ezen helység a 17. század elején ne-
vezetessé vált azon Boronkai kastélya által, mely a
helységnek vízmenténi folyásába, azon több száz
öleket tartalmazó magos oldalából, a helységen alól
mintegy 20 ölnyi távolságba, a már fennebb emlí-
tett 50 öl magosságú hegyoldalból, mintegy közepe
tájából, az Maros folyója felé kinyúló csúcsán állott
a Boronkai kastély. Hová, irományi tudomásunk
szerint, miután a Básta vad és Erdélyt pusztító cso-
portjai minden falusi erődöket öszveromboltak, az
ország főurainak nagy része ide mint biztos véd-
helyre húzódtak, mit bizonyít az is, hogy Basta fő-
vezérnek egy Lodi nevű alvezére romboló csoportja
ellen [370v] a kastélyba lévő dicsőségesen dacol-
ni tudtak, s mely kastélyi hely jelen század elején a
romboló árvizek és nagy jégmenés által romboltatott
meg. 1840. évben egészen meg is semmisítettett a
kastély helye.

Ezen kastélynak léténél fogva a helység is a Boronkai
családé volt, s ezen birtoklást a 17. század elején
Kapitány nevű uraság bírta irományi tudomásunknál
fogva, s ugyan a 17. század közepe táján a Váradai csa-
lád bírta. Jelenleg ez utóbbi családagból Bogoméri,
Virágháti, Váradai, Szöts család bír, a többi békíró,
vásárlás útján bírnak több főurak is.

Ötödször. Népesülése ősidőbeli lehet, kevés népes-
séggel, mivel a határrésze nagyobbára erdőnek emlí-
tetik. Mit bizonyít még a jeleni időbe is a határnak
szinte fele része erdősége, mely ősi erdőség létéből
csakis múlt század végével fogyott ki, s jelenleg apró
fájú erdőség az egész.

Népe oláh, lakik 68 lakrészbe ugyanannyi család, kik
közül van egy magyar család, három személyből, re-
formátus vallású, és 352 oláh személy, görög egyesült
hitűek.

Hatodszor. A falu neve eredetét honnan vette, nem
tudatik.

Hetedszer. Határa nagyobbbrészent hegyes és oldalos,
catastralis felmérés szerint 1215 hold 1413 négy-
szögöl területből áll, miből is erdő-, berek-, szőlő- s
keves szántó- s kaszálóval 660 old 1467 négyszögöl
a birtokosoké, 554 hold 1546 négyszögöl a felszaba-
dult jobbág্যoké.

Határai a helységnek kelet felől Mikloslaka oláh falu
és Csombord, délről Csombord helység, nagyobb-
brészent magyar falu. Nyugotról Nagy Enyed város,
északról Gombás, oláhokkal vegyített magyar falu.

A helység fő határrészei: Gombás felőli, több [371r]

alhatárrészekkel, Csombord és a Maroson túl Nagy
Enyed városa felől több apró határrészekkel.

Mely határrészekből megemlítést érdemel Gombás
felőli határrészbe a *Magura* nevű erdőrészt, mely ma-
gos hegy tetein említették a jelen élők részéről az úgy-
nevezett Török osztály helye, mi hihetőleg Mihály
vajda idejéből lehet. Mit bizonyít az, hogy az ország
török pártfogási állásánál ezen erdőrésze aljánál való
völgyébe áll a *Grapá Ungurulu* nevű hely, hol a ma-
gyarok táborozó helyére emlékeztet annak egy dom-
bos helyén körüli, és a hely élén mindkét felől több
száz öltre menő, jelenleg is látható sáncolás.

E falu hegyeiben találhatók sok kő, s nagyrészt göm-
bolyúságban s vékony erekbe kőszén is.

A falu közepén van egy forrás, mely lássa el a község
lakóit és marháit vízzel. Azon tovább az erdőkből egy
jelentéktelen kis patak, mely hosszas szárazságba me-
rőbe kiszárad.

A helység határának a magoslatoni lapályföld része
homokkal vegyített fekete föld, oldalos helyein agya-
gos, a Maros terén lévő homokkal vegyített porondos
föld.

Oláh Apahidán, 29. november, 1864.

jegyzette Szöts Ferentz jegyző

KISMINDSZENT

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei
Alsó Igeni járásban⁶³

[263r] *Mindszent*, oláhu *Meszentea*, mely elron-
tott neve a magyar elnevezésnek. [Nevét veszi]
Mindszentek tiszteletére épült egyházától.

[263r] Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

KISOMPOLY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerü-
let, Felső Magyar Igeni járásban

[485v] 11. [helység] *Ompoicza*, oláhu Ampoicza.

Szomszédos keletről a sárdi, délről a totfaludi, metes-
di, éjszakról a magyar igeni határokkal.

Nevét vette a Kis Ompoly vizétől, mely fennebb 7.
sz. alatt⁶⁴ írva van.

189 füst- és 982 lelket számlál.

Fehér fővénykő teleppel bír, a magyar igeninél kemé-
nyebb természetű. Emlékoszlopok, kővályúk s egyéb
épületekhez szükséges részek munkálatára alkal-
mas. Fattyús márványköve és fedélhez használható,

⁶³ Részletes román nyelvű jelentése uo., 347r-v.

⁶⁴ Vagyis Metesdnél.

fedélcserép vékonyságú palaköve, egyszersmind alabástromteleppel is bír.

Délnyugoti és éjszaki határai említve vannak 6. és 7. szám alatt, hol Magyar Igen és Metesd mint szomszédok fordulnak elő.

Területén nevezetesebb pontok a Kecse (Kápra) nevű, s másik, ettől nem messze, Hantsu nevű kőszirt. Mindkét kőszikla alatt barlang létezik. Az első alatt mintegy 120, a másik alatt mintegy 40-50 ölnyi hosszúságban, mindkettő járható. Különböző alakú cseppkövek láthatók bennök. Az elsőben egy hideg forrás van, szembetegség ellen használják, rendszerint március végén jön elő, és júniusban elapad. Ezekről fennebb, éjszakra van a Cseteczia nevű, magos kőszirt. Ez alatt mintegy 36 öl szélességű völgy nyúlik fel a Fraszin nevű magoslatig. A völgyben néhány család lakik.

[486r] A völgy fel a Fraszin hegytetőig kaszálónak használtatik. Irtoványos, mellékoldalai tavaszgabonát teremnek. A falu felett van egy magos hegy, melynek neve Virvu popi, alatta szép kiterjedésű szőlőhegy és a mészégető kemencék árka, melyen lefolyó víz említett hegy oldalában lévő kőszirtből csorog ki. Igen hideg, jó, iható víz.

Ezen alól lévő völgy Ompoicza torkolatának nevezetik, melynek kelet felőli oldalán két nagy, 30–40 öl magosságú mészkőszirtok asztagformára emelkednek fel. Egyikének oldalából a földön felül mintegy három ölnyre jó vízű forrás foly ki. A felettki oldalról nagyon tiszta, kettős visszhangot adnak ezen kőszirtok.

Erdei Alsó éjszak és Felső éjszak (Doszu din zsos és Doszu din szusz) [néven] említetnek.

Ezekén kívül vannak a Pereu Muczi, Pereu Ketzenilor, Pereu Koszorului és Vályá Mika nevű erdei.

Van 13 lisztelő köve és négy ványolója, melyeket a Kis Ompoly mozgat.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

KOSLÁRD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.⁶⁵

[263r] *Koslár*, oláhul *Coslaru*.

Ezen név sem nem magyar, sem nem román, hogy miből keletkezett a név, bajos meghatározni. Eredhetett ezen szláv szóból: guszlar (hegedűs) vagy kuslár (gyík). Egyébaránt bizonyosabb eredete ez: a helység határa lápos, süppedékes, tele fűz-, nyár- és rakottfabokrokkal, melyek alkalmasok kas, kosár, fonott hambár készítésére, mely utolsónak olá neve

„kosu, koser”. Ezen kas-, kosárkötőktől a szomszédok elnevezték, lett Kosular, Koslár. Lakosai románok.

Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

KURPÉNY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 28 mft.

(Fol. Hung. 1114/21.)

[97v] [Helynevek Kurpeny községből], Hunyad megye, Algyogyi járás.

1. Hunyad megye, Algyogyi járás.

2. Kurpeny község, magyar, német és oláh nyelven is minden ezen névvel esmeretes.

3. Más elnevezés nincs és nem is volt.

4. Hogy a község mikor említettetik legkorábban, az sem tudatik.

5. Bulbuk községéből népesítettetett.

6. Hogy ezen elnevezését honnan vette, nem tudatik.

7. A község, melybe most 95 házsám van, fekszik a Bokaji pataknak egyik ágán jobb felőle, mely patak képezi a főutcát. A helység fekszik ezen pataknak a két szélén. A kertekbe természetnek törökbúzá, keves mértékbe gyümölcsösek is van. Tavaszbúzá és zabot természetnek. Nagyobb része határoknak terméketlen, mivel nagyon meredek hegyek közt fekszik, és [98r] emiatt többnyire pusztá, oldalos helyek.

A határnevei ugyan a Bulbuk községe nevei, mivel egy határok, és adójok együtt van.

Bulbuk, augusztus 6-án, 1864.

Ráztötvi, helység jegyzője

KÚTFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[237v] Község: *Kutfalva*.

Ezen községnek más elnevezésére nem emlékezünk.

Román nyelven Cutu, magyar és német elnevezése Kutfalva.

A községben semmi nevezetességeknek nyomai nem láthatók.

A község határrészeinek elnevezése a következő:

a. *Dosu* nevezetű szántó dűlő, határos a szász sebesi határral.

b. *Costa Slatini*, ezen dűlőnek keleti végébe foly a Slatina nevű patak, mely a dályai és kutfalvi határ között képi a határmétát.

⁶⁵ Részletes román nyelvű jelentése uo., 253r–254v.

[238r] c. *Gorganu*, szántó hegyoldal, néveredete ösmeretlen.
 d. *Costa la Sfuntă*, szántó dűlő, határos Drasso és Kontzával, néveredete ösmeretlen.
 e. *Via nova*, szőlőhegy, jelent[ése] új szőlő.
 f. *Zepodia*, szőlőhegy, neve honnan ered, ösmeretlen.
 g. *Costa lui Petru*, szőlőhegy, rossz termő, kövecses hely, határos Raho községe határával.
 h. *Labu din Selts*, szántó, nevit onnét viseli, hogy fűzes van a lábban.
 i. *Dupa deal*, szántó forduló, nevét onnét viseli, hogy egy hegy megett fekszik.
 k. *Lunka din susu*, kaszáló, ezen átfoly az úgynevezett Székás pataka, határos a kelniki határral.
 l. *La Sipot*, szántó dűlő, van benne egy forrás Sipot név alatt, a dűlő is erről viselvéen elnevezésit.
 m. *Via la Berk*, szőlőhegy, néveredete ösmeretlen.
 n. *Berku domnescu*, erdő.
 o. *La Slatina*, szántó és részletesen kaszáló.
 p. *La Zglimbok*, kaszáló, neve honnan ered, nem tudatik.
 [242v] A Kisenyedi szolgabíróaságtól, Vingárdon, 6. Januarii, 1865.

Apáty János szolgabíró

LOMBFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[288r] Kimutatás.

Limba községe határrésze és abban találtató, névvel nevezhető minden helyei megnevezése.

Először. A község mostani és előbbeni neve mind a három nyelven?

Ad 1. Magyarul és németül a mostani és régebbi neve *Limba*, és oláhul is azon névvel nevezik.

Másodszor. Volt-e más neve a községnek régebb?

Ad 2. Nem volt.

Harmadszor. A községet hol és mikor emlegetik többször?

Ad 3. A politikai, törvényszéki és adóhivataloknál.

Negyedszer. Honnét vette ez a község eredetét?

Ad 4. Minthogy nem talátnak semmi régi irományok, nem lehet tudni [288v] eredetét.

Ötödször. Hogy nevezik ezen községet a geographiában?

Ad 5. Limba.

Hatodszor. A határnak részeiről és abban található minden, névvel nevezett helyeiről?

Ad 6. A határnak van hat fordulója.

Az első *La Varari*, ennek egy darab szántórészét nevezik *La Coliba Barcului*, más részit *La Negiri*. Vagyon tovább egy hegyoldalszakadás, nevezik *Ripia álbe*.

Tovább vagyon egy patak, nevezik *Pereu Muntionului*.

Vagyon tovább két hegy és domb, az egyiket nevezik *Tyitsoru Satului*, a másik *Titsoru Cutti*. Ezen fordulóban talátnak az erdők, [289r] amelyiknek egy részit nevezik *Dumbravia*, a más részit *Bercutz*. Ezen forduló egészen szántó.

Második fordulót nevezik *La Fatia Rodinilor*, ezen forduló egészen szántó.

Harmadik forduló *Gruju cu dune Péttri*. Ezen forduló egészen szántó, tanátnak benne egy domb, nevezik *Gruju Pareuczului*. Tovább tanátnak egy tó, nevezik *Teu lui János*.

Negyedik fordulót nevezik *La Lunci*. Ezen forduló kaszáló, tanátnak benne egy darab tós hely, nevezik *La Gloduri*. Tovább egy gödrös hely, nevezik *La Gropi*, és ennek a fordulónak egy darab kaszálórészét nevezik *La Rituri*. Ezen kaszáló mellett tanátnak több dombocskák, nevezik *Castia Riturilor*.

Ötödik fordulót nevezik *La Lunke*, ennek egy [287v] darab kaszálórészét nevezik *La Prosin*, egy darab szántórészét *Balta Tenesai*.

Mindezen fenn említett elnevezéseket a jelen községi lakosság úgy érte, hogy honnét vették, nem tudják.

Plesa Nicolae jude

x Sergyán Thoma,

x Komsa Todor, falu öregi
 általam Komáromy jegyző

LŐRINCÉVE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[292r] Lőrinczéve falu leírása Pesti Frigyes magyar akadémiai tag tudományos használatára.

Lőrinczéve falu [fekszik] Alsó Fehér megye Csombordi járásában, a Maros bal partján. 1850-től 1861-ig Károlfhehérvári vidék Nagy Enyedi járásába volt osztva.

2. Csak ezen néven ismeretes, oláhul mondva Lorintzu.

3. Más elnevezése nincs és nem volt.

4. Több század óta említve van fennállása.

5. Honnan népesült, nem tudatik, hihetőleg ősidőbeli magyar település, minthogy mindég ugyanezen magyar családok lakták, ma is csaknem mind magyarok lakván.

6. Néveredete nem tudatik. Rév van a Maroson, mely rév név eleibe Lőrincz név ragasztatott, vagy egy révbirtokosról, vagy, ami hihetőbb, tán az első ottani révéstől, kinek neve Lőrincz lehetett. Így ez meg nem határozható.

7. Van három fordulója, úgymint: Hegy dűlő, Hosszu dűlő és Kotina dűlő, és Kocson néven is. Honnan vette ez utóbbi nevét, nem tudhatni.

Aldűlők: *Hosszu*, *Kocson*, *Nagy földek*, *Szöllők alatt*, *Veres rétek*, *Kert megett*, *Kispataknál*, *Horgos*, elnevezéseik fekvéseik után léve.

[292v] Földe feljebb fekete, a Maros partján porondos, jól termő, többnyire lapály, legelő helye szikes. Kaszálója jó a Maros mellett, csak hogy ennek áradásai sokszor megrontják. A hegyen csak eső időben terem jó fű, máskor kevés.

71 számmal van lakház, ugyanannyi családdal, kik közül 53 magyar család van, mintegy 220 lélekszámmal, és oláh család 18, mintegy 73 lélekszámmal.

A magyar családok közül a két birtokos háznál római catholicusok, a többiek reformátusok. Ezeknek a falu közepén kőből épült templomok van – melyet Vajna Dániel úr építtetett e század elején, s a papnak és tanítónak alapítványt tett – és egyosztályú elemi tanodájuk. Az oláhok görög egyesült vallásúak, van fatemplomuk, szolgálni ide a megyekeréki pap szokott járni.

Birtokosok a múlt század végén s jelen [század] első tizedeiben voltak Vajna Antal megyei főbíró és testvére Vajna Dániel, utóbbi az elsőnek fiától, Lászlótól megszerezte a jószág részét, mely most nője öröklése után Tolnai Gábor birtoka. Vajna Antal egyik leánya Szőcs Farkas nője lévén, így egy rész birtokosa ennek utóda, Szőcs Károlyné.

Határán, [a] megyekeréki határ szomszédában egy pár csatahalom látható, ősidők maradványa.

Határos napkeletről Megykerék, napnyugotról Magyar Orbó, délről Diod, Maros Béd, és Megykerék, éjszokról Tompaháza faluk határaival, határa egy részét a Maros hasítja.

Jegyzette Lőrinczrévén, november 13., 1864.

Bayer Antal jegyző

MAGYARCSERGED

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[42r] *Nagycserged*. Ezen név alatti esméretét vette emberi emlékezettől fogva, mint a balásfalvi uradalomhoz kapcsolt birtoka volt a tulajdonosoknak. A mintegy 1007 lélekszámmal [lévő] lakosai bulgárok és oláhok, hajdonában nagyobb része bulgarusok voltak, kiket Bethlen Gábor hozott bé Erdélybe. Van egy templomoknak harangján ezen írás: *Gloria in excelsa Deo*, bulgáruul *Jo sehadit mefusit* Anno. D. 1659. Vallásokra nézt lutheránusok, most már nagyon megapadtak, alig 32 lélekszámmal vagynak.

A [lakosok] nagyobb része mind román, szántóvetők és marhaterenyésztők.

Van az oláhoknak is egy köztanító által télen áti, gyermekeknek készült iskolájuk.

[42v] Folyói nincsenek, hanem csak patakocskáik: La Pereu Arbului, Valea viilor és La Pereu Seliman, amelyek is a falu alsó részén keletről egyesülve, a Szászpatáki és Monorai patakokba folyva, bemegegyen a Nagy Küküllőbe.

Van egy bedugott sóskútja.

Hegyei:

La Cetate, egy, a legmagasabb a hegyei közt, mely a monorai és farkastelki ugyanazon név alatti hegylánczattal egybetart. Erről a régészeti közmonda azt mondja, hogy egy vár lehetett, és beszélnek, hogy a mostani élőknek ősapjaiktól hallva és jöve át hozzák, hogy ott pinceformára akadtak, s ott a szó nagy visszhangot (echo) adott, és azon hegytetőn lett volna egy városocska, hol egy hercegnő lakott, és azon hegy oldalában egy kút lévén, a hercegnő abból ivott. Ma is úgy nevezik azon helyet, Funtina Kreicza. Osztán azon omladványaiból rakatott volna a nagy csergedi lutheranum templom.

Apróbb hegyei: La Magura, erről azt mondják, hogy [névét] vette volna Magurai névtől.

Vannak völgyei: Valea Selimanuluj, Valea viilor, Valea Arburilor, Valea Popi, Lunka és Troján, ami onnét vehette eredetét, [hogy] dugás, mely magyar szó.

Határrészei:

Első fordulóba: Subt Kosorheiu, Verizer, Valea Selimanuluj és Virsoga.

Második fordulóba: Faczea viilor, La mugura deasupra arburilor, Calea Teuluj, Valea arburilor, Fatza arburilor és Kala Blasuluj.

Harmadik forduló: Delnice, Grobisteu, Dupe deal, Dealu Popi, Valea Popi, Sividoi és Sarature.

Szölők:

Vii romunilor és La vii.

Szénafüvek:

Kreicza funtini, Kala Blasuluj, Sub Horgoslig és Deasupra Farkasligului.

Legelők:

Grindei, Lunca Grindeuluj és Dealu opritu boiler.

Erdők:

Cosorhei, Verisor, Farkaslig, Veres pataku, Pedura popi és Arburu.

Földje agyagos fekete, iszapos homok, jó gabonatermő hely.

MAGYARCSESZTVE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[299r] Helynevek Magyar Csesztve községből, Also Fejér megyéből.

Magyar Csesztve községe van Also Fejér megyébe, Maros Ujvári szolgabírói járásban.

Nevezetét hogyan nyerte, nem tudni.

Fekszik a Maros partján, igen szép hely.

A falu igénytelen, alig száz füstöt számlál, hasonló egy mezősi falvához. [A] kertek puszták, alig látni egy-egy akácfát, azt is nem oláh industriások [telepítették], hanem egy-egy vándormadár hullatá el magát.

[A] lakosok kevés magyar és cigány, több oláh.
 Ezen községben előforduló határnevek, úgymint:
 1. Első dűlő, a Kertek meget topographiai nevezete – a község mellett kezdődik, és felnyúlik a Bezerokig. Földje fekete, tömött, szurkos föld, rozst és török-búzáat termi jobban.
 Második forduló az Utak között, ennek is fekete [a] földje, a fennebb írt gabonanemeket termi. E forduló felnyúlik a Puszta bago völgyéig.
 Harmadik forduló topographiai nevezete Füzes, ennek földje nem oly kötött föld, kissé homokos.
 4. [Negyedik forduló] a falu mellett a Rétek, inkább perjefüvet teremnek.
 [299v] 6.⁶⁶ Erdeje a birtokosoké, meglehetősen rendbe, a községé pedig rendetlen kezelés miatt gyenge.
 Ezen helység semmi ritkasággal nem dicsekedhetik.

Timár János falusbíró
 Imecs Domokos jegyző

MAGYARFORRÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása öszveírása a Felső Királyi Főkormánysház 6670. sz. alatt kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás helységek neveinek és azok magyarátjai.

A község neve magyarul Magyar Forro, németül –, oláhul Feréu.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1848 előtt és jelenbe is Also Fejér megye Szent Benedeki járáshoz tartozott. 1848–1861-ig a Maros Ujvári és Balásfalvi fő kerülethez.

Helybeli elnevezése a vidéknek a Szároz vám völgye.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor említetik legkorábban. Nem tudatik.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesített. Magyarok és románok.

Hányféle vallás. Református és görög egyesült és [görög] nem egyesült vallás.

A név eredete. Forro Demeter bíván, hajdon az egész község mind magyarokkal volt bételepítve.

Egyéb nevezetességei. –

A község határában előforduló topographiai nevek. Határrészek:

Zopej.

Dosz.

Szpod.

Keráre.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

MAGYARIGEN

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[480v] 6. [helység] *Magyar Igen* (Magyarigen), német neve, vagyis inkább szász: Krappen dorf.

Kisdéd mezőváros, körülövezik keletről Sárd, délről Ompoicza, nyugotról Metesd, éjszokról a czelnai és bocsárdi határok.

332 füst- és 1394 lélekből áll, [lakosai] ev. református-, római catholicus-, görög egyesült-, görög nem egyesült- és izrealiták.

Van négy temploma: egy római catholicus, egy ev. református, egy görög egyesült és egy görög nem egyesült. A református templom épült 1784-ben, a jeles Bod Péter akkor élt vidéki esperes és helybeli pap vezénylete alatt.⁶⁷ Egy az erdélyi díszesebb ev. református templomok közül.

[481r] Nevezetesebb pontjai a Kőbánya, mely tartós, fehér fővénykövet hoz elő. Emlékoszlopok- és épületekhez szükséges faragványokat állítanak ki belőle.

Ezen felül van szép kierjedésű szálas tölgyfás erdő, melyet Tölgyesnek neveznek, oláh neve Rogozsina.

Ezen felül nyugotra a Vashegy, mely vaskövet ad, miről nevét is vette.

Fennebb a Lator vára, oláh neve Latriara.

A Balz vagy Bulz nevű kőszirt.

A Réda hegye.

Az előbbinek éjszaki, az utóbbinak keleti oldalából két forrás ered, melyek az igeni Nagy patakba folynak, egyesülvén.

Fennebb a Kakas nevű, magas csúcs.

Alatta egy szép forrás, mely [az] előbb neveztetett patakba foly.

Ugyanezen hegygerincen még fennebb a Grohotyis kőszirt-csúcs.

A Ponorell név alatti kaszáló.

Ennek aljába a Pokol tó, melynek kiterjedése mintegy 5 holdnyi, mélysége 4–5 öl. Ezen tóból ered, vagyis inkább omlik ki a tó torkolatán alól mintegy 200 ölnyre az igeni patak, mely Nagy pataknak is neveztetik. Keresztülfutja Magyar Igent, Sárdot és területét, beszakad az Ompolyba Kisfaludon felyül. Több lisztelő malmot és egy fűrészt hajt.

[481v] Említett tón felül van a Kanyitzka nevű legelő, melynek kiterjedése mintegy 200 hold. Felső részén éjszak felől van a Ló lyuka nevű, függélyes mélységű barlang, melybe olykor a felette lévő völgyből összegyűlt víz befoly. Hihetőleg összefüggésben van az előbb nevezett tóval.

⁶⁶ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

⁶⁷ Bod Péter 1769-ben hunyt el. A templom utóda, Deák János idejében épült, 1781–1783 között.

Nem messze ezen barlangtól a Beszerika nevű barlang, mely az 5. pont alatt említett intragáldi határt elválasztja az igenitől. Ezen barlang járható mélysége mintegy 100 öl, cseppkő különféle alakú képződmények láthatók benne. Torkolata mintegy 4 öl széles, mely annyira elapad, hogy belső végén továbbmenni nem lehet. Az egész üreg több apró lyukakká válik, de hogy tovább is tart az üreg, onnan bizonyos, hogy a nagy barlang körüli téren [a]mint ló vagy marha elényárgal, kitűnő dobogás észrevehető. Szakértő emberek kutatását megérdemelné.

Előbb írt tónak éjszaki részén van egy meredek, kőszirtos oldal Farkasalja név alatt, alább a Rankuj hegye. Szomszédságában a Tyukmony patak, mely felett hajdan bányászat folytattatott, miért Bányász hegynek neveztetik ma is.

[482r] Alább, ezen hegy szomszédságában Czelna felől a Bradaczel hegy. Ennek oldalából eredő forrás befoly az említett patakba.

Következik a Csorba vagy Csorbája hegy, a Kereszt árka és Vágott kő,⁶⁸ a Lejtős hegy s az alatt Tilalmas név alatti erdő.

Szembe ezen hegyen a délkeletnek fekvő, 60 hold [kiterjedésű] Magura nevű szőlőhegy a czelnai szőlőhegyek szomszédságában, kitűnő bort terem. Ezen szőlőhegy alatt foly le a Czelna pataka.

Szántófldjei: Kopács, Czelna pataka, Ördög verem, Rétek utja, Hossszúláb és Gondos alja nevek alatt fordulnak elő.

Nevezetes a Gondos nevű szőlőhegy, mely egy tagban 238 hold, eloszlik Also, Közép és Felső Gondosra. Ezek pedig Csóvás, Kincses, Egyházdomb és Világos név alatt esmereteseek.

Kaszálói, keresztülszökve a sárdi határnak egy részét, a híres botanicus füveket termi, Bilak hegy oldalának egyik északi részén és aljában léteznek. Hajdon Nyilaknak neveztetett, azért, mivel a körülette fekvő községek-, Borbánd-, Sárd-, Magyar Igen-, Boros Botsard-, Krakko- és Vajasdon a fejedelmek pusztái lakván, közöttük volt táblákra, a táblák pedig fűtszám szerint nyilakra osztva, később a nyilakból jött a Bilak nevezet. [482v] A nyilak közepén volt a fejedelmi botanicus kert, mely dombot most is Fejedelmi kert vagy rétnék neveznek, oláhul Ritu krájuluj. Az itten termő virágokat és gyógyfüveket május hónapjába gyűjtik a szakértők, széna murváját – kitűnő erős illatú – a köznép több betegségek ellen, fürdővel használja.

[483r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

MAGYARKAPUD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[312r] Helynevek Maros Kapud községéből, Also Fehér megyéből.

1. Megyének neve Also Fehér.

2. Községnek hányféle neve él most?

Csak egy, Maros Kapud, és ez ismeretes országszerte.

3. Volt-e hajdon a községnek más elnevezése?

Nem.

4. A község mikor említettik legkorábban?

1600 körül.

5. Honnan népesítettet?

A magyar ajkúak Bánfy Hunyadról és a Szilágyságból, Bagosból, a román ajkúak pedig több falvakról gyülekeztek.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomott emlékekből a név eredetéről, értelméről mindegyik nyelvű helynévre nézve?

A Maros nevét a Maros folyó vizéről kapta, mely éppen mellette foly, a Kapud névnek értelme pedig az adatok hiánya miatt nem tudatik.

7. A község határán előforduló több topographiai nevek:

Először. A *Szocséj nevű dűlő*be:

a. *Szocséj*, többnyire szép lapályos szántófield, a Szocséj nevet a mellette lévő Szocséj nevű legelőtől kapta.

b. *Versengő*, ez egy hegyvölgyes szántófield, [312v] s felemelkedett darabjaiban sárga agyag találtatik, s helyen-helyen még kő is.

c. *Kisto*, ez egy két hegy közötti lapályos szántófield, mely hegyekben erős szürke kő találtatik.

II. *Magura dűlő*ben a Magura nevű nagy hegy, amelynek teteje szántófield, és melynek tetején hajdon valami erősségnek kellett lenni, mivel még most is tégladarabok, vasdarabok s egyéb régi eszközök találatnak.

a. *Nagyto*, ez egy két nagy hegy közötti lapályos szántófield, melyben egy ritkán kiapadó tó van.

b. *Görbe föld*ek, ez egy nagy darab hegyes szántófield, melynek barázdái görbén mennek, s innen kapta a Görbe nevet.

c. *Felső Tanorok*, ez egy, a falun felüli kaszálófield, melyben több vizes, mocsáros hely és öt kút is van.

III. *Pedosz nevű dűlő*ben:

a. *Opritu Kajilor*, ez jelenleg kaszáló, régentén lótilalmas volt, s van benne 11 holdnyi szőlő is ültetve.

b. *Csajános*, melynek egy része kaszáló, más része pedig tövises legelő.

c. *Lunka*, ez szép lapályos szántófield, mely mellett a Maros hömpölyög, és gyakorta réájá kiárad.

⁶⁸ Megjegyzendő az, hogy a Vashegyen kezdve megnevezett pontok Alytos hegy aljáig 4800 hold erdőt képeznek, melynek egy

része tölgyös, $\frac{3}{4}$ része bükkös és magyaros. (A jelentés oldalszé-
li jegyzete.)

[313r] *Lunka* melletti szántó mellett vagyon egy félkört formáló berek, mely mellett a Maros vize ki-gyózik[!].

d. *Lunka peste Mures*, ez egy szigetet formáló szántó-föld a Maroson túl, melyet kerít egyfelől egy nádos kiapadhatatlan tó és másfelől pedig a Maros.

e. *Viz közötti berek*, a Maros közepén.

f. *Rity*, ez egy igen omladékos, hegy-völgyes, rossz lege-lő, melynek egy része már a Maros medríbe omlott.

g. *Pedosz ket[r]e Rity*, ez egy hegyes, forrásos, észkos és szakadásos szántóföld.

IV. *Nyerkora* nevű dűlőben:

a. *Pegruj*, ez dombos és barázdáin tövisekkel bénőtt szántóföld.

b. *Nyerkora*, ez hegyes szántóföld, és nevét a mellette lévő Nyerkura[!] nevű kis erdőtől vette.

c. *Nyerkora* nevű kis erdő, melyen ezelőtt nagy fák is voltak, most pedig csak bokrok vagynak, mely egy nagy csúcson van.

d. *Gerkorai kenderes földek*, ezen kis darab szántóföld, mely mellett forrásos hely és a nyerkorai kis erdő is van, igen jó kenderet terem.

[313v] V. *Hegymegett*:

a. *Barázdák*, ez egy legelő, s minthogy hajdon szán-tóföld lévén, a barázdái most is látszanak, innen a Barázda név.

b. *Szénafü*, ez egy igen szép és sok oltatlan alma- és körtefákkal bénőtt nagy, hegyes kaszáló.

Maros Kapud közséje elöljáróitól, 19/11., 1864.

Tamás János falusbíró

Csortea Juon n. esküdt

Bekő Moses helység jegyzője által m. p.

MAGYAR LAPÁD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[303r] Helynevek Magyar Lapád helysége (falu) fek-vése leírása minőségeivel együtt.

Magyar Lapád helysége fekszik Also fejer megye Csombordi járásában, 682 magyar ajkú lakossal. Kiterjedése 2375 hold és 298 négyszögöl, miből szántó 891 hold 916 négyszögöl, kaszáló 623 hold 1506 négyszögöl, szőlő 66 hold 1455 négyszögöl, legelő 511 hold 961 négyszögöl, erdő 161 hold 306 négyszögöl. Terméketlen helyek, mint utcák, patakok és utak 121 hold 654 négyszögöl, a következő megjegyzésekkel:

Először. Magyar Lapád helysége eleitől fogva Magyar Lapádnak hívatik, senki sem emlékszik más nevre, írásbeli okmányaink pedig nincsenek erre nézt.

Lakossága tiszta magyarok, kik szolgálatot tévő job-bágy emberek voltak 1848-ig, inkább a gróf Rhédei és gróf Béli familiák jobbágyai voltak.

Van benne 120 parasztház egy reformatum temp-lommal és vele egybefoglalt kótoronnyal, a mellette lévő szép papilakkal.

Másodszor. A helység fekszik az öt körülkerítő ha-táraival együtt Magyar Bago, Maros Szent Király, Magyar Betze, Vadverem, Fugad és Háporton hely-ségek határai között.

A helység maga igen szép téren fekszik a körülötte felemelkedő kis hegysor között, innen Nagy Enyed felé, Csombord helysége mellett elfolyó Maros vizére lenyúló térségen, Nagy Enyed városától mintegy órai járásra délkelet felől.

A határán előjövő nevezetesebb részek (dűlők):

Harmadszor. *Nagyvölgy* Háporton felé felnyúló térsé-gen fekszik, áll szántókból, igen jó határrész.

Negyedszer. Az úgynevezett *Pad tere*, ez egy fennsík-ból álló tér Fugad és [303v] Vadverem felől. Igen hi-deg hely, minthogy közepes emelkedésű hegyen lévő fennsíkon fekszik, áll szántókból és kaszálókból.

Negyedszer.⁶⁹ *Hosszu*, egy Magyar Betze felé mene-dékesen emelkedő, oldalos helyen fekszik, áll szántó-földekből és egy kevés, oldalos erdőkből.

Ötödször. *Lepény mező*, fekszik Maros Szent Király felől, hegyes oldalos, hápahupás helyek. Áll szántók-ból, kaszálókból és szőlőkből. Egy része *Télek* név alatt, a Magyar Bago felé lemenő országútja mel-letti teres helyen fekszik. Itt foly le Csombordnál a Marosba szakadó Magyar Lapádi patak, mely Magyar Lapád felett emelkedett hegyekből, valamint a szom-széd Magyar Betze, Vadverem, Fugad, Asszonynépe, Háporton helységek hegyeiből ered. Más folyója vagy tava nincs Magyar Lapádnak.

Hatodszor. *Várnál*, ezen határrész Magyar Lapád fe-llett északra felemelkedett meredek, kopár hegyekből álló, magos helyek Háporton felé. Ezen hegyeken és oldalakon van Magyar Lapád községének majd min-den marhalegelője, közte imitt-amott vagy egy-egy darab erdő is.

Hetedszer. *Hegy Szőlők*, a Várnak nevezett határrész-nek délre fekvő oldalai, mi szőlőkből áll, igen jó, dél-nek fekvő szőlőhegy, igen híres bort teremne, hogyha szorgalmasabban művelnék.

Jegyzés ezen szó[ról], *Várnál*. Van a helység felett északra egy járhatatlan, igen meredek hegylanc, és ennek a legmagosabb részén van egy mintegy tíz öl átmérőjű kerek sánc valami épületomladvánnyal, vár-forma kinézésű, eleitől fogva Várnak hívták. [304r] Úgy látszik, s ezt is mondják, hogy a régi tatáros idő-ben valami vigyázó helynek emelték volt.

Több magyar lapádi értelmesebb emberekkel egyet-értőleg, leírtam Magyar Lapádon, november 18-án, 1864.

Kozma Ferentz helységi jegyző s. k.

⁶⁹ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

MAGYARPÉTERFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/26.)

[263r] Helynevek Magyar Péterfalva községből.

Magyar Péterfalva tartozik nemes Küküllő vármegye Magyar Bényei járásába.

Magyar Péterfalva (románul Petrifalau), mely név csak helybeli és vidéki elterjedéssel bír, de országszerre csak mint Magyar Péterfalva ismeretes.

Hogy e község más néven neveztetett volna, s más nép lakta volna, mint magyarok, nincs reá sem szájhagyomány, sem semmi írott vagy nyomtatott okmány, sőt, mon[d]hatjuk azt, hogy e község a reformátio kezdete után mindég mind magyar református helység imádta a magyarok istenét, nem lakván benne másféle népelem.

Bizonyítja ezen egyház református létét a szent úrvacsorát kiszolgáltató borkehely, mely 1640 feliratot visel, önként következik, hogy már azelőtt is magyar reformátusok dicsérték az ég urát a helységben, miután az említett pohárt tiszta és szép magyar fölirat ékesíti.

Fekszik ezen község a Kis Küküllő jobb partján, északról körülkoszorúzva félkör [263v] alakban egy hegylángolat által, mely félkör koszorú annál díszesb, mivel Bachus emberi emlékezet előtt oda igen jó és messzi ismeretes szőlőtőkkel díszít e koszorút.

A község határán előforduló többi topographiai nevek a következők:

Először. *Sziget*. Nevét onnan veszi, mert a Kis Küküllő félkör alakjába körülvévén, belőle félszigetet alkotott.

Másodszor. *Kőbánya*. Ez egy jócska nagyságú hegyvonat, mely nagy sok követ foglal belsejében, amit gyakran nem kis meglepéssel ki is emelgetnek belőle, természetes nevét is innen vészi. E Kőbányának még a következő mellékhatárai vannak, melyek mind saját keblein és oldalán fekszenek:

a. Süketberek, Magyar gödör, két hegy közt [fekvő] és hosszú földek.

b. Ravaszlyuk, egy oldalos és szakadós hely, gyakran történnek rajta süllyedések.

c. Borsospad, egy igen oldalos hely.

d. Tövishely, egy bokros és tövises oldal.

[264r] 2. *Telek*, egy nem kis nagyságú szénatermelő hely, melyet keresztülmet sz a Nádas és Csuka pataka, a második a Csuka nevű tulajdonosról veszi nevezetét, mivel útjának nagyobb részét annak birtokán teszi meg.

Lopátz, több hegyek közt egy kis tért elfoglaló, lapályos hely.

Szélkerek, több határrész széleinek öszverugása közt meglehetősen kiterjedést foglaló erdőség.

Székagy, szántó határrész, melyen átfoly a Magya[ro]si patak, e patakon túl Magyaros nevet visel.

Szénaság, egy tövises és bokros legelő.

Barázdák, egy oldalos [hely], melynek oldala grádicsalakú, tövises legelő.

Hegyeshegy, legelő, melynek van egy hegycsúcsa, melyről egész kör alakba öt-hat mértföldnyi távolságra tájékozást kivehető kilátást élvezhetni.

Nyáros, egy nyárfákat termelő erdőcske.

Szilvafás gödör, szántóföldeket magában foglaló lapályos határrész.

Akasztófaláb, hasonlóképp ez is, s nemkülönben *Várad porondja*.

Alájáro, szántókat magában foglaló határrész egy magosacska domb alatt, mely dombon át egy út vezet e községtől negyedórányi [264v] távolságra eső Balásfalva mezővárosába.

Bábakosara, egy szakadós, palás hely.

Papvölgyi, egy kis lapály két domb közt, mely egészen szántva van.

A szőlők Sugus és Magyaros néven léteznek, hogy e nevek honnat erednek, nem tudhatni, tán Bachus adá nekik ezt.

Forrás csakis egy létezik, a Ribiczi kutja, nevét azon tulajdonosról veszi, kinek földjén ad élvezetet jó vízzel a szomszoknak.

Ami a helynevek nevezetét illeti, azoknak eredetéről a legnagyobb utánjárás dacára nem lehetvén semmi felvilágosodásra jutni sem köztudomás, sem hagyomány, sem írott vagy nyomott emlékek nyomán, azok hiánya mián.

Magyar Péterfalva községe előjáróságától, Péterfalván, 7/2., 1865.

Gáspár István,

Balás Lőrincz,

Molnár András, helység öregei

Tömösváry [jegyző által]

MAGYARSOLYMOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[251r] Helynevek Kis Solymos községiből, nemes Also Fehér megyéből.

Kis Solymos községe van nemes Alsó Fehér megyében, Károly Fejérvár vidékben, a Csombordi járásban.

Népesített a szomszéd faluból, Magyar Beczéből. Szájhagyomány szerint azt mondják, hogy a határon a helységtől délkeletre fekvő, Kornuj nevű magas hegy északi oldalán, a mostani cserés és magyarófás erdőnél a régi időkben sokkal nagyobb szálcs cserefák lévén, ezen erdőkben sok sólyommadarak tartózkodtak, és ettől kapta az elnevezését a helység.

A szántóföldek dűlönkénti elnevezése a következők:

Templom meget, Gödör.

Nádas, ennek közelében régente egy nagy nádas-tó volt, jelenleg ki van száradva, s ezen nádas-tóról vette a forduló az elnevezését.

Meggyes domb, ezen dombon sok meggyfák voltak ültetve, s ettől kapta ezen dűlő az elnevezését.

Oldal alatt, Barázdák.

Erdő alatt, Falun fejül.

Beczei hegy, a beczei határ mellett.

Kurta láb, Hosszú földek, Bürkös láb, Rác láb, Falu végén.

A kaszáló rétek elnevezései következők:

Nagyrét, Kő kut, Hosszu nyilak, János deák rét, Lunka.

Farkasjuk, ezen hegymagaslaton régente egy farkasfogó verem ásott, ennek helye most is látható, a köznép a verem nevet lyukkal cserélte fel, s azolta ezen névvel neveztetik.

A legelő Szakadások névvel neveztetik, minthogy többnyire összevissza szakadozott helyek.

Van a mezőn egy marhaitató kút, [251v] Borzástkut. Ezen kút elnevezését onnan kapta, hogy a hozzá közel lévő szántóföldeken sok gyalogborza terem.

A Kornuj nevű magas hegy aljában szép térhely terül el, s ezen térhelyen a közelebbi időkben egész téglakot vetett ki az eke. Azt mondják az öreg emberek, hogy itt hajdon templom, mások azt mondják, hogy falu volt.

Kis Solymos, november 10-én, 1864.

Elekes Sigmond jegyző

MAGYARSÜLYE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása öszveírása a Felséges Királyi Főkörmányszék 6670. sz. alatt kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás helységek neveinek és azok magyarázatjai.

A község neve magyarul Magyar Süllye, németül –, oláhul Siléu.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1848 előtt Also Fejér megye, Szent Benedeki járás, 1849–1852-ig Küküllővári, 1852-től 1861-ig Radnoth, 1861-től újból Also Fejér [megye], Szent Benedeki járás.

Helybeli elnevezése a vidéknek. [Tartozik] Szározvám völgyéhez.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor említetik legkorábban. Nem tudatik.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesített. Románok és magyarok.

Hányféle vallás. Görög nem egyesült és református.

A név eredete. Nem tudatik.

Egyéb nevezetességei. Jó boráról nevezetes.

A község határában előforduló topographiai nevek.

Határrészek:

Nemes hegy.

Veress csere.

Elekes gödre.

Hideg kut.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

MAGYARSZENTBENEDEK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása öszveírása a Felséges Királyi Főkörmányszék 6670. sz. alatt kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás helységek neveinek és azok magyarázatjai.

A község neve magyarul Szent Benedek, németül –, oláhul Szinbenedic.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1848 előtt és jelenbe is Also Fejér megye, Szent Benedeki járás. 1849[-tól] Küküllővári, 1850-[tól] 1861-ig radnothi [császári-királyi járáshivatalhoz].

Helybeli elnevezése a vidéknek. Kutak mellyéke.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor említetik legkorábban. Régentén a [Szent] Benedek szerzetessége bírta. Római catholicusok voltak.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesített. Magyarok.

Hányféle vallás. Református, unitárius, görög egyesült, görög nem egyesült vallás.

A név eredete. Szent Benedek barátok birtoka lévén, és [őnekük] zárdája.

Egyéb nevezetességei. A Patzalai család kihalván, Betski, Török, Mohai, Fosztó, melyekből csak az utolsó él.

A község határában előforduló topographiai nevek.

Határrészek:

Papok völgye.

Trauzner völgye.

Körmives völgye.

Vizes.

Kigyos.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

MAROSBÉLD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[67r] A Pesti Frigyes magyar akadémiai tagnak felkérése következtében további használatra és feldolgozásra Béld helysége leírása.

1. *Maros Béld*, németül Béld, oláhul Bélgyu, nemes Also Fehér megye Nagy Enyedi járásában fekszik,

múlt évtized alatti felosztáskor Károlyfőhérvári vidék Tővisi kerületében volt kebeleztetve.

2. Maros Beld néven esmeretes országszerte.

3. Más elnevezése soha nem volt.

4. A legrégebbi időktől óta említetik a helység, de mikor települt, meg nem határozható.

5. Básta alatti üldözés korában a lakosság, mely akkor részben magyar ajkú volt, szétszóratván s elpusztulván, a megmaradtakból s különböző szomszéd helységekből idetelepedettekből újranépesült. Most 46 népes házhelyet és 13 hurubát számít.

Lélekszám 269, kik között a magyarok főbb birto-
kosok: hat urasági osztályrésszel közüllők helyben lakván Vajasdý János, Tővissi Lászlóné, Űtő Ferentz és Horvath Joseff. Helyben nem lakó béirtokosok: Boros Lajos, Árkosi Lajos, Málnási Ferentznő, Nagy Sándor, Ebergényi Moses, Sigmond Berta, Tővissi Lajos, Zejk Danielnő, Kovats Sándor utódai, Lukátsfi Ferentz és Szőrtsei Bálint. Helyben lakó magyar családfők és hozzájuk tartozók 16 számot számlálnak, és mind református vallásúak. A lakosság többi része [67v] felszabadult úrbérese, oláhok, görög egyesült vallásban.

6. A helyek nevezéséről, eredetéről nincs köztudomás, úgy egyes helyei nevezéséről se.

7. Három fordulóra van osztva a határ, úgymint:

a. A *Felső forduló*, melyben dűlők vadnak: *Oda fel, Kis Berek, Ungy, A Pad, A Lőrintzrévei utnál.*

b. Az *Also forduló*, melyben dűlők vadnak: *Gerenda to, Kurták* s több aldűlők.

c. A *Kukuritza forduló*, melybe minden évben kukurica vetődik, a *Kertek megetti* fő és aldűlővel és a Séz (Tér) nevű közlegelővel.

Szántók öszvege 381 hold 739 négyszögöl.

Kertek és kaszálók öszvege 352 hold 1595 négyszögöl.

Szőlők öszvege 3 hold 923 négyszögöl.

Legelők öszvege 139 hold 1470 négyszögöl.

Berek öszvege 6 hold 1190 négyszögöl.

Terméketlen helyek öszvege 60 hold 1269 négyszögöl.

Térmérték öszvege 745 hold 786 négyszögöl.

Határa. Napkelet felől [a] Maros folyója választja el Megykerék helységétől. Ugyanaz választja el észak felől Lőrintz réve helység határa nagyobb részeitől. Nyugot felől az also orbai és diodi határok. Délről megykeréki Plop nevű berek, Tővis, Patzal kut határrészek.

[68r] Talaja a Pad nevű helyen porondos, köves, másutt fekete föld és szikósas.

Többnyire lapályban fekszik, a Maros partján.

Szomszédjába, a tövisi határban csatahalmok vannak. Ugyancsak Tővisen és Orbon, melyek között a helység fekszik, vannak a Hunyadý János által a [maros] szent imrei csata és törökökön vívott győzelem emlékére 1443-ban építtetett templomok, honnan

következtethető, hogy a helység határa is beleesett a csata színhelyébe akkor és más időkben.

Maros Beld, október 4-én, 1864.

Id. Vajasdý János helységi jegyző által m. p.

MAROSCSÚCS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[309r] Nemes Also Fehér vármegye, Maros Ujvári járásban kebeleztetett *Maros Csucs*.

Ezen község régebben is Csucsnak hívatott.

Nevét onnan kapta traditio után, hogy térhelyen feküvén, volt egy csúp, miről elneveződött Csucsnak.

Előbb tiszta magyar falu volt, azután telepedtek oláhok, most lakják magyarok és oláhok.

Hogy honnan népesítettett, azt tudni nem lehet.

Ezen néven ösmeretes a jelenben.

Ezen község határának nevezetesebb elnevezett helyei: Livadia, ez a rész a Maros melletti térhelyt van.

Borsoföld, mit nagyobbára borsóval vetnek, honnan kapta a nevét.

Fulo, ez hogy mitől neveződik, semmi adatra nem lehet találni.

Lákos.

Kápolna, erről is az marad[t] fenn, hogy [ott] valaha kápolna lett volna.

Fagyos, Gyetzár, ez észkos helyen feküvén, leghamarabb megfagy, s erről nevezték Fagyosnak és Gyetzár. Borzás, a hely erősen termi a vadborzát, mitől kapta nevét.

Csorgo, Honal, hogy miről neveződtek el, nem lehet tudni.

Erdei:

Bagoly verem, erről az a traditio, hogy régen, mikor ősfákból állott, a baglyok ott tanyáztak, miről kapta azon elnevezést.

Tatár erdő, ez hogy mikor és hogy kapta elnevezését, nem lehet tudni.

Nevezetes folyója a Maros vize, mi éppen a község mellett foly, kiáradásakor egy részit elborítja a községnek, és sok károkat is okoz.

Mint kicsin község, több elnevezésekkel nem bír.

Maros Csucs, 8/11., 1864.

ifj. Benkő Elek helység jegyzője

MAROSGOMBÁS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[310r] Maros Gombás helység leírása.

1. Maros Gombás falu Also Fejér megyében, a Csombordi járásban, Nagy Enyedtól északra, mintegy mérföldnyi távolságra a Maros bal partján, víz színétől mintegy tíz öl magosságu lapályon.

Másodszor. Maros Gombás néven ismeretes ország-
szerte.

Harmadszor. Más nevezeten nem fordult [elő] soha-
sem.

A helység lakói magyarok, oláhok, szám szerint 183
magyar, 166 oláh. Lakik 71 lakrészben ugyanannyi
család.

Negyedszer. Ezen helység ősi telepítvény, s az első íz-
beli birtokosnak a 16. századba egy Almádi család
[mondatik], mit a báró Kemény család követett egész
e század elejéig, mikor is a gróf Teleki családra [310v]
szállott, s jelenleg is a gróf család tulajdona.

Ötödször. Ősidőre tehető az magyar ajkúaknak it-
teni megtelepedések, mivel a jelenleg benne lakó
oláhok[ról] a mai időbe élők közül az állítatják, hogy
csakis két oláh családot értek, azok a 18. század végén
hozattak az akkori uraságok által a helységbe.

Ezen helység területe catastralis felmérés szerint 881
hold és 306 négyszögöl, mely területből 318 hold és
1371 négyszögöl szántóba, kaszálóba, szőlőbe, erdő-
be az uraságé, 407 hold és 950 négyszögöl szántó-
ba, kaszálóba, szőlőbe a felszabadult úrbéreseké, 154
hold és 980 négyszögöl közlegelőnek használtatik az
urasággal közösön.

Hatodik. A falu nevét honnan vette, nem tudatik.

Hetedik. Határa nagyobb részint a Maros terén van,
a többi része is lapályos helyen fekszik, kevés oldalos
szántója van.

Határai a helységnek napkeletre Miklos laka oláh
falú, délre Oláh Apahida oláh falú, [311r] napnyu-
gotra Nagy Enyed városa, északra Miriszlo, nagyobb-
részint magyar falú.

A helység fő határrészei [vannak] Apahida felől és a
réteken, vagyis téren, s a Maroson túl Enyed felől.
Ezen határrészekbe említést érdemel a Pakos nevű
[a] Maros partján, vagyis téren, egy 75 hold és 220
négyszögöl területű, szilfás és tölgyfás urasági nagy
berek, melybe lévő fák többszázados léteket bizonyít-
ják, miután 16 öl magosságra és másfél öles széles-
ségbe mutatkoznak, s az ott lévő szilfákon nagyon
jóízű, ennivaló gombák találhatók.

Határán semmi egyéb folyó vagy forrás nincs, csak a
Maros vize, ahonnan lássa el magát a nép vízzel.

A helység határának a magos, dombos terén lévő
földre nagyobbára homokkal vegyített, a Maros terin
homokkal vegyített porondos.

Gombás, 10. November, 1864.

jegyzette Szóts Ferentz községi jegyző

MAROSKARNA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[219r] Karna helyneveinek rövid ösmértetése.

[220r] 1. Karna Erdély-, nemes Alsofejér vármegye-,
Alvinczi járáshoz tartozó román község a Maros jobb
partján, két hegy közé szorult patak partján fekszik.

2. Mind régi, mind jelenlegi neve Karna, és sem né-
metül, sem románul más neve nem ösmértetik.

3. Nem volt más elnevezése.

4. Már a 15. században említetik mint Karna, de ko-
rántsem mint község, hanem mint az alvinczi urada-
lomhoz tartozó praedium, vagyis mint nevezést nyert
első rész.

5. Alvinczről kiházasított jobbágyok gyermekeiből, s
nagyobbrészt az Alvinczre 1700-[asok]ba bételepített
bolgárok alkalmával (lásd Borsomező).

6. A név eredetét illetőleg léteznek százados iromá-
nyok, de azokban is egyszerűen mint Karna olvasha-
tó, köztudomásilag pedig semmi sem [tudható].

7. A község határán több erdőrészek fordulnak elő,
melyekben szántók, kaszálók és legelők nagy terjede-
lemben [219v] vagynak, úgymint:

Gros, nevezetes nagy, tölgyes erdő.

Doszu preszotyehelor, ciheres apró erdő.

Pereu Totsi, árkos hely, melyből a fa elvitele nagyon
bajos.

Bezšanu, *Doszu Beszeritsi*, *Verful Kicsori*, *Vértopete*,
Doszu Tamnyi, *Doszu Betrini*, minden jelentőség nél-
küli erdők, melyekben jelen[ben] sok és nevezetes
vadak vagynak.

Síkmezeji:

Kimpu din szusz pe linge Mures, egy igen hosszúra
nyúló rét a Maros jobb partján.

Kimpu din szusz pe linge drum, egy hosszú határrész
az út mellett.

Viile in szpátele gredinilor, nevét csakis magyarítva
kell [ejteni], és jelentősége érthető, ugyanis Szőlők a
kertek háta megett.

Folyója a község derekát keresztülmetsző Karnai pa-
tak, mely tulajdonképpen eredetét a zalathnai ko-
hóktól veszi, és másképpen eredeti neve Vályá Zlegni
(Zalatnai patak).

Kelt Alvinczen, 1864-ben.

Alvinczi Bacsilla Elek

MAROSKOPPÁND

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[316r] Nemes Also Fehér vármegye, Maros Ujvári járásban kebeleztet Maros Koppánd.

Ezen község 1121-be hívatott Kopának, mi ma is látható a ref. templom közepire helyezett emlékiratból, mi az említett évbe tétetett Maros Kopa első birtokosának, Somlyainak. 1678-ban Apafi fejedelem alatt hívatott Koppánnak, jelenben Koppándnak, oláhul Kopándá, és ezen név alatt ösmeretes a jelenben. A Kopándu elnevezést a közelebbi időbe kapta, amikor az olá nemzet több nyelvekből öszveszedett grammatikájok szerént minden név után szeretik használni az *u*-t, úgy Koppándhoz is ragadt egy hosszú *ú*, és lett Koppándu.

Hogy honnan népesítettet, azt tudni nem lehet, annyi bizonyos, hogy elébb magyar község volt, és azután szállingóztak az oláhok.

Jelenben lakják több magyar, mint olá család.

Van ezen község határán egy füzes berek, mi egy század óta hívatik Dosa berkeinek, nevét kapta Dosáról, ki mint tulajdonosa azon akkori időbe igen regényes füzes bereknek, többször ott töltötte idejét, és oda magának tanyát készített, és ott lakott, erről elnevezék Dosa berkeinek, oláhul Ungyu Dosinak.

Van egy nevezetes szőlőhegy, mi Magyarok hegyének hívatik. Erről az a traditio, hogy azon hegybe legelőször egy magyar család plántált szőlőt. Minthogy elébb magyar község volt, magyarok által [316v] ültetett bé, és ez máig is magyarok hegye, és csak magyarok által bíratik, még eddig senki más ott szőlőt nem bír.

Nevezetes folyója a Maros, mi épp a község oldalát mossa, mi nevezetes károkot is okoz, csaknem egész kis határát elmosta.

A községen alól mintegy 200–300 ölre, Vajdaszegen felül szakad az Aranyos a Marosba, és így két erős víz teszi csaknem minden évbe a tetemes kárt.

Fordulói a két szomszédos falváról, Csucsról és Káptalanról neveződik, Csucs felőli forduló, Káptalan felőli forduló.

Van a falu felett délre egy völgye, mi Palás völgynek hívatik azért, hogy csakis palás kőből áll, úgyhogy nagy záporosó hullása alkalmával az egész falvat megtölti palával.

Mint kis község, több nevezetes helyi elnevezésekkel nem bír.

Maros Koppánd, 10. november, 1864.

Enyedi Sándor helység jegyzője s. k.

MAROSNAGYLAK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[358r] *Nagy-Lak.*

Nagy Lak helysége fekszik Erdélyben, a Maros bal partján, Alsofehér megye Maros Ujvári járásában.

Fekvése gyönyörű, mondhatni festői, s Erdély legszebb fekvésű helyei közé tartozik.

A helység csaknem két részre oszlik. Egyik – s ez újabkori telepítvény –, melynek egy részét román ajkú lakosok lakják, a Maros terével egy színvonalban van. A másik, mely a hajdankor emlékével bír, melyet kizárólag magyarok laktak, a Marosra nyúló s a folyam színe fölött mintegy 70 lábnyira emelkedett hegysíkon terül el, honnan elragadó látványt nyújt az annyira szép Maros terére. Ha idegen jön, és e helyről széttekint, mintegy megbűvölve érezi magát, s fáj megválni a helytől, mely számára egy perc alatt a természet minden változásait szeme elé varázsolá. De még az itt született is, kinek bár megszokottá válhatott a hely, akárhányszor lehet e nagyszerű panorámán elmerengve látni.

E helység kétségkívül eredeti magyar telep, s hagyomány szerént egy Nagy nevű volt, ki legelső telepkövét lehetett, s innen eredett neve is. A nép legelsőbb Nagy-Laka, azután hihetőleg, tán a rövidebb kimondásért, Nagy Laknak nevezte, s e nevezetet változatlanul megtartotta a jelen korig, s ezen ismeretes országszerte. [358v] Mikor élt Nagy [nevű lakos], s melyik évben kezdett épülni a helység? A hagyomány, úgy látszik, nem tartotta fenn, de hogy mindenesetre egyik Erdély legrégibb helységei közül, eléggé világosan bizonyítja a reformátusok kéttornyú ódon egyháza,⁷⁰ mely ezer csoda, hogy még [fennáll], távol környéken egyetlen rom nincsen, mely nemzeti múltunkra emlékeztetne. Annyi kül ellen dúlása és balviszály között mennyi századok hosszú során át e kis hazát érte, még[is] épen maradt.

Építéséről a hagyomány többféleképpen sorol, némelyek szerént Bebek Imre, mások szerént pedig Tomorinak, a Mohács terén elesett érseknek egyik leánytestvére építtette, kinek azon időben Nagy-Lak, Maros káptalan, Ispán-laka és több szomszéd helységek birtokában voltak, sőt, Káptalan, mely Nagy-Laknak majorja volt, ekkor kapta nevezetét, valamint Ispán-laka is, ahol az ispánja lakott. A két hagyomány közül hogy melyik bír nagyobb valószínűséggel, írott vagy nyomtatott adatok nem léve kezeink között, nehéz meghatározni, nem tartom azonban feleslegesnek a templom rajzát az 1854. évi alakjában⁷¹

⁷⁰ A templom becsatolt rajzát (metszet egy 1854-es nyomtatványból) lásd a kötet végi ábramellékletként.

⁷¹ Az 1855. évben a templom régi födelét megújították, toronycsúcsait leszedték, és laposan, deszkával földték be, s a két to-

rony közé egy deszka tűzfalat emeltek, egyszóval régi alakjából kiforgatták. (A jelentés lapalji jegyzete.)

ide mellékelni, hogy a szakértők alakja- és építészeti modoráról jobban megítélhessék, melyik században épülhetett. E templomnál azonban még inkább utal a helység [359r] régiségére az 1862. évben egy birto- kos telkén talált régi épület alapja, melynek, alakjá- ból ítélve, templomnak kellett lennie, s hihetőleg an- nak rombadőlte után, s nagyrészt tán köveiből épült a jelenleg meglévő.

A népesítést illetőleg: a hajdankorban Nagy, Tomori, Bebek és Csorong nevű családok laktak a helység- ben, s a Csorong család utolsó ivadéka Csorong Ersébetnek máig is megvagyon síremléke a reformátusok templomában, csak hogy a sírirat nagyon nehe- zen olvasható. Egy Ciliánus nevű szerzetes is lakott is, s hagyomány szerint a káptalani határban egy szőlőt épített, mely akkor mindjárt Péter nevezetűt kapott, mit jelenleg is bír.

1620-ban Sarádi és Kölczei családok említetnek régi kötlevelekben, de a családok már végképp kihaltak. A jelen században a magyar ajkú lakosok egy része magyarországi, más része székely eredetű, kik részint örökösödés, részint vásár útján bírnak itt, a román ajkú lakosok pedig a múlt század két utolsó évtize- de- és a jelen században, és szomszéd helységekből települtek ide.

Az egész határ kiterjedése 3547 hold 670 négyszögöl, melyből maga a helység házai- és kerteivel együtt 148 hold 678 négyszögölet foglal el. A catastralis fölvé- tel szerint a következő fő és [359v] alhatárrészekre oszlik:

Első fő határrész Maros tere. Alhatárrészei: Fok, Falu rétje, Viz közt, Plopoknál vagy Nyárfáknál, Tanarog, Porond, Also berek.

Második fő határrész Nagymart, pad és tér. Alhatár- részei: Nagymart, Pataktő, Magyaros alatt, Padtető, Pad oldal, Feljaro, Tér, Keresztnél, Vajdaszegán kut- nál, Dozsánál vagy Dobolyi malmánál.

Harmadik fő határrész Szöllők és Szöllők alatt. Alhatárrészei: Az uton alol, Az uton felyül, Falusi szőlők, Verőfény, Falusi szőlők felett, Boholcz alatt vagy Munkás hegy alatt, Ökör hálás.

Negyedik fő határrész Somodi és Csibi. Alhatárrészei: Farkasverem, Somodi torka, Plása, Plása alatt, Kopácsok megett vagy Szálas megett, Hula alatt, Hula, Váro oldal, Csibi.

Ötödik fő határrész Domokos a Zilai patakkal. Alhatárrészei: Zilai patak, Harii utnál, Domokos, Vaczkoros.

Hatodik fő határrész Kincses, Halom a Rezorákkal. Alhatárrészei: Rezorák vagy Barázdák, Csernát pata- ka, Kremenis vagy Kővecses, Kertek megett, Somodi utnál, Zilai patak, Halom megett, Halom, Halom alatt, Kishidnál, Szilvás tető.

E határrészek közül a nagyobb rész a hely fekvése- és természetétől vette nevezetét, egynehánynak pedig,

mint Farkasverem, Somodi, Plása, Varo oldal, Csibi, Zilai patak, Domokos és [360r] Csernát pataka, hogy honnan vették nevezetöket, még hagyományból sem tudhatni.

Nagy Lak, november 9-kén, 1864-ben.

Fosztó Ferencz falu jegyzője m. p.

MAROSÖRMÉNYES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[44r] Örményesi előjáróságtól tekintetes dülőbiztos Csongvay Lőrincz úrnak, Csegezbe.

Tekintetes dülőbiztos úr felszólítása folytán ezennel tudomásunk szerint falunknak históriáj[í]t] követke- zőleg előterjesztjük.

Első [kérdésre]. Aranyas Örményes fekszik legszél- sőbb dél részről Aranyasszékbén, két hegy közt, me- lyek az országútról, azaz maros dētse- és miriszlai határral kezdődnek, és rúgnak napnyugod[!] felé, a csákoí és felső fügedi határra.

Ezen hegyeken bokros erdők vadnak, közben több szakadások, a legnagyobb szakadás 28 éves, a legkö- zelebbi földszakadások két évesek.

Nevezetes ezen erdőkön a Nyurlo nevű hely, legelő, mely kis hegygel egybe van kerítve, és azon mind[egy] 500 vadalma- és vadkörtvefákkal el van látva, közben vadnak víztók.

[44v] Az örményesi határon találtató kövek neveze- tesek pincékre, és közel városokon nagyon hordják, ez egy kereskedés [van] a szegény emberekre nézve. Gabona jó terem, csak sok trágya kívántatik, széna- hely kevés van.

Secundo. A faluban van 85 ház, és mind románok lakják, és földmíveléssel keresik élelmeket.

Tertio. A falu régentén közelebb volt az országúthoz, és csak a régi kuruc világba hozatott nyugod felé, a hegyek közt.

Quarto. Ezen falu önkéntesen fegyvert vett 1762- ben, és összezatlakozott, mint székely huszárok a székely huszárezredhez, és ebbe az állásba voltak is 1851-ig.

Örményes, 20. január, 1865.

Porka Tanasi esküdt
Rátz János jegyző m. p.

MAROSSZENTIMRE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.

[263r] *Szent Imre*, oláhul *Szintimbru*.

Régi helység, 1441-ben már megvolt, mert Heltai [Gáspár] említi az ottan történt nagy ütközetről.

Templomát, mely most is fennáll, Hunyadi János építette a réginek helyére, mely hasonlólag Szent Imre herceg tiszteletére volt emelve, miről vette nevét a helység.

[263r] Krakko, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

[318r] Maros Szent Imre fekvése, határrészei megnevezésének leírása 1864. szeptember 30-án.

Nemes Also Fehér vármegye, Also Igeni járás, Erdélyország.

Maros Szent Imre magyar falu, Szent István magyar király Imre herceg fiáról neveztetik.

O[l]dalát mossa [a] Maros folyó vize. Felette dicső Hunyadi [János] török praedából épített catholicus temploma, most református templomnak használta, mely csata történhetett 1440-ban. A csata pedig Fehér vár és szent imrei határ között kezdődött.

Határrészei pedig ezek:

Először. A faluból Fehér vár felé kimenő végén csaknem éppen a falu végén vagyon egy kőkereszt, erről elnevezték La Krucsa, azaz A keresztnél.

La Skurte, mivel a földek abba az rendbe kurták.

Másodszor. La Krucse Zeketorie, azért nevezik, mivel az marhák ott hevertek délre, jó[l] termő hely, szántó.

Harmadszor. Gura Rituriloru, a rétek torkába, mivel az Maros folyó vize mellett vagyon egy szép törökbúzás és kaszáló, azzal szembe vagyon azon szántó dűlő.

Negyedszer. Intra fogadae a Rituri, Fogadók között levő rét. Nevezik azért, mivel az országút felette mégyen, és az út mellett fogadók léteznek, nemkülönben a Maros folyója mellett is ugyanazon réten fogadók vannak. Ezen rét régebben egy nagy erdő volt, hova menekültek azon időben, amikor az pestis vagy döghalál uralkodott, az emberek a döghalál elől.

Ötödször. Bilag. Humma, ezen dűlőt azért nevezték Humának, mivel oly lágy köve vagyon, ahonnét régebben a köznép meszelte a házát, azon kőből készítették habarccsal házokat, meszelték.

Hatodszor. Peste Parau Bilaguluj, azért nevezik, mivel vagyon egy nagy árok, és innét vette eredetét, magyarul a Bilagi árkon túl levő dűlő. Ezen határrész egy nagy oldal, három részre vagyon osztva, úgymint:

a. Marhalegelő, sok esőt kívánó föld.

b. Kaszáló, igen jó szénát termik, mikor esős idők járnak, hogy sok szénát lehessen kaszálni. Nevezetes a sok jó, gyógyszerű burjányokról, gyűjtik a gyógyszerészek. Nevezetes arról is, mivel a törökök sok ideig lakták, tanyájok volt azon, Bilag nevezet alatti oldalas helyen, fekvése napkeletre vagyon.

c. Harmadik része szántó, jó gabonát termő [318v] hely, tisztabúzáat, tavaszi gabonát, nevezetesen török-

búzáat jól termi. Lisztje szaporább, mint [a] más helyeken termett törökbúzáknak.

7. Sub gura Bilaguluj, Peducei. Nevezetét vette innét, hogy éppen Bilaggal vagyon szembe. Peducej, ez a név, Peducej, azért neveztetik, mivel régebben tövises hely volt.

8. Peducei Kis erdeu, ez a kis erdő nevű határrész Peducej határrész mellett vagyon, nevezetét pedig vette, mert régebben erdő volt, most pedig gabonatermő, oldalas hely.

9. Sub Vii, azért nevezik, mivel 1848 előtt nevezetes bor termett, most pedig szántó, gyenge gabonatermő hely.

10. Koszta Ojesdi, vette eredetét onnét, hogy Vajasdi határhegy oldalába fekszik, délre, szántó.

[319r] Nota bene. Ezen Vajasdi hegyvégnél napkeletre mégyen az ország[os] postaút, amellet mindjárt egy nagy, lapos kő vagyon, állítólag Mezet bég fiával együtt ott esett volna el.

[318v] 11. Koszta Ojesdi Vii, azon vajasdi oldalba fekvő régi szőlő, 1848 előtt nevezetes bort termett, most szántó.

12. Malaiste, ezen határrész csakis azért neveztetik, mivel régebben mindig törökbúzáat vetettek [bele], magyarul Törökbúzás, most pedig őszgabonával vetik.

13. Podeut Fentinele, ezen név azért neveztetik, mivel egy kis dombon vagyon, és sok forrásai vannak.

14. La vále vojiesdi, azért neveztetik, mivel egy patak jön Vajasd felől, és éppen ezen dűlőnek oldalát mossa.

15. Peste vale, mivel ezen dűlő a patakon túl vagyon, azért nevezik [így].

Törökbúzás hely, homokos hely.

16. In teu, a Toba, nevezetét vette, mivel forrásos jelenleg is, régebben pedig tós hely, nádos volt, most kaszáló, de nagyon rossz szénát termik, a marha legkisebbet sem hízik tőle.

[319r] Nota bene. Ezen To nevezetű határrészben sok posványos helyek vannak, ahol Lépes György lovával belesüllyedt, ott a törökök levágták, és Fehér váron innen vagyon egy nagy kőkereszt, odáig futott, és ott elhalt. Dicső legyen emléke!

[318v] 17. In Teu la Pasiste, a Toba a gyepen, ezen helyrész egy szép sima, jó szénát termő hely, onnét is vette nevét.

18. Szinte innét, napkeletről, Gáldtótól egy Vále Gelzi nevű patak különbözteti, és az választja el.

Maros Szent Imrén, Szent Mihály hava⁷² 30-án, 1864.

Török Károly
helység jegyzője

⁷² Szeptember.

MAROSÚJVÁR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[324r] Nemes Alsó Fehér megyében, a Maros-ujvári járásban keblezett Maros Ujvár akna statistikai kimutatása, s eredete és jelene fennállásának á[ll]talanos leírása.

Maros-Ujvár akna létrejött 1791-ben, azelőtt Bánca név alatt, mint praedium, a mostani F[első] Maros Ujvárhoz tartozott.

1791-ben, amint a sóakna megnyitattott, kezdettek ide megtelepedni a más sóaknákról a munkások, valamint szintén a közel lévő falvakról is, és így vette kezdetit Maros Ujvár akna, mely colonia, telep név alatt áll fenn ma is.

Azonban a hagyomány szerint küldött ezen sóbányához a magas császári-királyi kormány kiszolgált öreg katonákat is, akik mint munkások itt megtelepedtek, s a helység népesedését elősegítették.

Ezen nevezet alatt, Bánca, van most azon hegylanc félkörben, mely Maros Ujvár akna kelet-dél részén magaslik, s melynek déli részén imitt-amott százados tölgy- és vadkörtefák – vackorfa név alatt – állanak, s ezen hegy oldalán van az úgynevezett legelő.

A Bánca hegy gerince válassza el a felső maros ujvári és szilvási határt a maros ujvár aknai határtól.

Maros Ujvár akna helysége, ahol fekszik, a beépítés előtt részint szántóföld és kaszáló rét, részint pedig legelő volt, a legelő részén imitt-amott tölgy- és vackorfák, amelyek rendre, amint beépítették, kiirtódtak. Még ma is fennáll egy agg tölgyfa a sóbánya területén, amely a múlt 1863. évben körülkerített, hogy fennmaradhasson az utókornak átadhatóság végett, és ezen agg fa ma is „goruny” nevezet alatt áll, mely oláh szó lévén, magyarul tölgyfát teszen.

Van ezen telepnek egy rétje a nyugoti részén, melynek a Maros vize melletti szélén vagyon a Hajógyár, az á[ll]talanos elnevezése *Király-rét*, mert a magos császári-királyi kincstárhoz tartozik. Amely részén a hajógyár van, azon hely neveztetik Platz, onnan veheti ezen nevezetet, mert a hajó készítéséhez s négy-öt-száz sóhajó elhelyeztetéséhez tágas hely kívántatik. Itt van a hajógyári császári-királyi tiszti irodája s személyzete. Van faanyagraktára.

Maros Ujvár akna északnyugoti részén, éppen a Maros [324v] folyama mellett vannak a sópajták, melyeknek egy része még a miriszlói sóraktárból szállított ide. Minthogy pedig a Maros folyam járását továbbvitték, hogy annak vize a sóaknába be ne szivároghasson, egy 103 öl hosszú sópajtát éppen most költöztetnek át az úgynevezett Uj Maros medréhez, melynek nagyobb része már fel is állítottott, s az idáig szolgáló vasúton fogják a sót abba lerakni.

Van az O és [Uj] Maros vize közt igen szép növésnek indult berek, néhány nyíl szántó, körülötte kevés kaszáló hely is. Van továbbá innen a Maros vizén, Resztoka név alatt néhány nyíl törökbúzásnak használható nyíl szántó, a régi felső maros ujvári malom árka félkörben választja el az utcától.

Megjegyzésül még a Bancza nevű legelő helyről. Ennek határrészei: Gropa buczi, Páduricse, Pogyeréj, Gropa Sztavaruluj, La funtinicze és Gropa furcsiloru. Benn a helységben a sótelep valósággal 1792-ben nyitattott meg, ennek hossza mintegy 450, szélessége 280 öl, mélysége 65, három sarokkal ellátva és hét osztállyal. Azonkívül három újonnan nyitott bánya. Az úgynevezett *Tagban* napi bánya [van], melyben nappal dolgoznak, s mintegy egy éve, hogy a föld színéről lefelé kezdték vágni a sót, már fedél alatt is van.

Évenkénti sótermelés 900 000–1 000 000 mázsányi. Nagy fő- és altiszi személyek, több munkafelügyelő, s mintegy 600 munkás, néha még több is. A napszamosok a helyieken kívül a közel eső szomszéd falvak lakóiból pótoltatnak, rendes napibér mellett.

Van Maros Ujvár aknának a magas császári-királyi kincstár gondozása alatt átjáró köteles hídja, amelyet a magas császári-királyi kincstár haszonbérbe szokott kiadni. Néhány év óta többnyire helyt állott, hol a nagy víz, vízáradás, [325r] hol pedig a nagy szárazság miatt, s az utolsó esetben legtöbbszörre gázlón jártak át a Maroson, [máskor pedig] a nagy víz miatt a közel eső magyar csesztvei köteles átjárót vették az utasok igénybe, mint a jelenben is.

Maros Ujvár aknán van mintegy 2400 lélek, ennek háromötöde román-, kétötöde magyar- és más ajkú. Van római catholicus, református és egyesült catholicus temploma, mindenik egyházmegye külön-külön iskolákkal ellátva.

Maros Ujvár aknán, november elsején, 1864.

Kópi István
helység jegyzője m. p.

MAROSVÁRADJA

(ALSÓVÁRADJA

ÉS FELSŐVÁRADJA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[326r] Kimutatás.

Also és Felső Maros Várodja egyesült községek határrészei és azokban tanáltató névvel nevezhető minden helyei megnevezése.

Először. Az egyesült községek mostani és előbbeni neve mind a három nyelven.

Ad 1. Magyarul Also és Felső Maros Várodja, németül Maros unter und Ober Orda, oláhul Orda din Josu si din Susu.

Másodszor. Volt-e más neve az egyesült községnek régebb?

Ad 2. Nem volt.

Harmadszor. Az egyesült községet hol és mikor emlegetik többször?

Ad 3. A politikai, törvényszéki és adóhivataloknál.

Negyedszer. Honnét vette ez a község eredetét?

[326v] Ad 4. Minthogy semmi régi irományok nem tanáltnak, nem lehet tudni.

Ötödször. Hogy nevezik ezen egyesült községet a geographiában?

Ad 5. Maros Also és Felső Várodja.

Hatodoszor. A határnak részeiről és abban tanálható minden, névvel nevezett helyeiről.

Ad 6. A falunak van négy fordulója.

Az első nevezik *La Lunke*, azon fordulóban tanáltatik egy egerfaerdő, nevezik *Zevoi*. Tovább egy fűzfás erdő, nevezik *Fudae*. Ezen fordulón keresztül foly a Sebes vize, melyik hajt négy malmot, az egyik[et] nevezik *La Budza*, a másikat *La Zevoi*, a harmadikat *La Castia Fiscusului*, a negyedik *In Sat*. Tovább tanáltatik a Sebes vizének régi folyó helye, [327r] *La Riu el Mort*.

Második forduló nevezik *la Dubliham*. Tanáltatik ezen fordulóban egy nagy patak, nevezik *Valia Vinczi*. Tovább tanáltatik az hegyek között egy legelő, nevezik *Tyirasz*. Más része szántó, nevezik *Triarzuri*. Ugyanezen fordulóban régebbi időben mind erdő volt.

Harmadik forduló nevezik *La Gorgun*, ennek egy része szántó, melynek a közepén egy nagy tó tanáltatik, melytől *Lacnak* nevezik. Másik része kaszáló, nevezik *Csokus*. Tovább tanáltatik egy darab szántó, nevezik *Gruju lunga*. Más darab szántórészt nevezik *Gruju Vaszi*, még egy más szántórészt nevezik *Tri Grujjece*.

Negyedik forduló nevezik *Seszu la Bordian*. Ennek egy része szántó, veszi nevezetét egy szakadásról, ahol sok nagy kövek vannak, az Maros része [327v] felől leomolva. További szántórészt nevezik *Hulanak*, nevezetét veszi egy hegyről, mely határos Szász Sebes-, Alvincz-, Lámkerék-, Limba- és a Maros folyamával.

Mindezen fent említett elnevezések[et] a jelen községek lakosai úgy érték, s hogy honnét vették, nem tudják.

x Stoja György falusbíró Also Maros Varodján.

x Pitya Gligor,

x Gyulai Benyea,

also varodjai öregek

Muntyan Androne,

felső varagyai bíró m. p.

x Muntyan Miheille,

x Moldovan Juon, falusi öregek

általam, Komáromy jegyző

MEGGYKERÉK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[334r] Megykerék helység leírása Pesti Frigyes magyar akadémiai tagnak tudományos használat végett.

1. *Megykerék* falu, Also Fehér megye Csombordi járásában, a Maros bal partján.

1849 után 1861-ig beosztva volt Károlfhehérvári vidék Nagy enyedi kerületébe.

2. Megykerék néven ismerve országszerte, oláhul Meskráku.

3. Más nevezeten soha nem fordul elő.

4. Úgy látszik, ősidőben telepedett, mindég e néven fordult elő a 15. század előtt is. Régibb okmányoknak hirtelen kézhez nem kaphatása miatt elég legyen csak következőket felsorolni: 1584-ben, mint látszik, már annak előtte Bényei Bertalan részére adományozott megykeréki egész jószágba lett beigtatásról jelentésből egy törvényes átírás (transum[p]tum) fordul elő a károlfhehérvári káptalanbani országos levéltárban Div. C. 1. F. 1. nro. 50. [szám alatt].

1610-ben pokafalvi Török János és Becski Anna megykeréki s más e megyébeni jószágrészeit illetőleg egymás közti kölcsönös [334v] bevallást (mutual fassio) tettek, ugyancsak károlfhehérvári országos levéltári okmány szerint, „protocollo magnifica folio”.

1711-ben [II.] Rákóczi Ferenczel Török országba bujdossot s később notáztatott Mikes Kelemen is bírt valami részt Megykeréken.

Ugyanazon század első évtizedében a szárhegyi Lázár család egyik ágazata, jelesen [Lázár] János birtokában volt a falu egy része, tőle azt, úgy a többi részt a zálogba tartó Köleséri Sámuel királyi kormányzéki tanácsostul magához szerzé kászoni Bornemisza János erdélyi udvari alkancellár 1720–1730 között, s azóta [az] egész falu [a] báró Bornemisza család birtoka volt a jobbágyfelszabadulásig. Melynek folytán 50 jobbágyállomány utáni 708 hold 414 négyszögöl úrbériségi tér öszvegért kapott a család úrbéri kárpótást, ide nem számítva a még utólagosan kárpótlandó területet. Majorsági úrbirtok tesz szántó-, kert-, kaszáló- stb. állományrészekben mintegy 500 holdat. Egész helység határa catastralis felmérés szerint 1450 holdon fejül van.

5. Népesülése nemzetünk első honfoglalási idejére tehető, s népe magyar volt, múlt század végén még az elpusztult magyar egyház romjai vagy legalább némi nyomai látszottak a falu főterén.

Magyar lakói, akik még a szaporodó oláh lakosok között találtattak is, a Basta öldöklő korában 1603 körül [335r] végképp elpusztultak. Mostani lakói oláhok, görög egyesült vallásúak, s máig is csak fából alkotott templomuk van.

85 lakházban ugyanannyi család lakik, mintegy 260 lélekszámmal.

Magyar család itt csak egy lakik: Török Antal, e megyének 1861-ig volt alispánja, mely család három s a magyar ajkú cselédség 12, s így összesen a magyarság itt 15 tagból áll.

6. Honnan vette eredetét e falu neve, nem tudható.

7. Határa nagyobb része hegyen fekszik, melynek egyik tetején a földesuraság *Tömpe* nevű erdője van. Három fordulója van, úgymint: lörinczrévi, beczei, béldi, szomszéd faluk felé fekvések szerint nevezve. Dülői és aldülői jelentéktelen oláh elnevezéssel bírnak (úgymint Kaszta, Dela Mures, Dela Ulm, Dupé beszerika, Czarín, Lunka, Pamunturj mare, Szereture, Delnicz szubt gyál, Gyn gyál in zsosz, Din colo de gyál, De pe kaszte, Din perj, Din vale in szusz, Grape mits és májr, Tyersits, Kinyipistye, Grujaczere, Gura valyi, Igyiturj, Din gaur, Rezäre, De ketre Beld, Vijeje vech és Szubt kaszte stb.).

A földesúri földek nagyobb tagokban lévén, legnagyobb része Földes uri földek, oláhu Pamunturj domnesty néven írván.

Határai a helységnek kelet felől Becze és Kis Solymos magyar faluk, délről Paczalka, nyugotról Béld, éjszokról Lörinczréve magyar- és Tompaháza oláh falvak határai. [335v] Megjegyzések. E falu határában a hegyoldalon fel, úgy a végében a határnak, egymástól negyed mértföldnyi távoli két helyen, ugyanis a szántóföldeken, annyi századokon át eltöredezett főzőedény- és hamvveder-cserépmaradványok bőven találhatók.

E helységnek és szomszéd Lörinczréve helységnek összerúgó mezején négy halom látható, melyek a Basta korabeli, vagy még inkább a Hunyadi János korabeli csatahalmok, ugyanis a szentimrei csata felnyúlt hihetőleg eddig, mit azon csata emlékére a Hunyadi János által a szentimrei templommal egyszerre építtetett Tövis-, úgy Mégykerékkal átellenben építtetett, most az országút szélén, szemben álló magyar orbói templom hinni enged. De még régiebbek, úgymint a népvándorlás, vagy még azt megelőzőtt csaták maradványai [is] lehetnek e halmok.

E falu hegyeiben sórétteg lenni állíttatott szakértők által, a hegy aljában a faluban a kutak vize sós, a lapály egy része szikszós. A határ többi része fekete föld, néhol szivajos, egy része agyagos. A Maroshoz közeli hely porondos és köves. Egy jelentéktelen csermely ered a hegyoldalban egy kertben, s a falu közepén átfolyva, a határba elenyészik.

A Maros feljebb elválasztja a falu határát Béld falujétól, alább a határt vágja ketté. Néha, különösen pedig idén, 1864. évben tetemes kárt tett.

[336r] A Marosnak falu felőli partján egy ős erdőnek már csak néhány száz darabból fennálló maradványa terül el, mely urasági tulajdon, s az ős fák 5–6 százados, már hanyatló tölgy- és cserfák.

A birtokos báró családnak óázlészű, tornyokkal ékített kastélya e helységet a vidék egyik jelentékeny pontjául mutatja fel.

Megykerék, 13/11., 1864.

jegyzette Török Antal m. p.

Pesti Frigyes úr kívánalmának eleget teendő, e leírást bővebben tettem, abból tudományos céljához elegendő anyagot kívántam szolgáltatni.

METESD (ÉS ISZKA, LUNKA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[482v] 7. [helység] *Metesd*.

Ezen községet keletről és dél felől Ompoicza, Magyar Igen, északnyugotról Preszáka és Fenes erdős bércei szomszédosítják.

125 füstből áll, lakosi száma 575, oláhok, és nem egyesült görög vallást követők.

A Nagy Ompoly folyja keresztül, mely ered a Zaránd megyében kebelezt Dupa piatrai Gros név alatt ösmeretes szirtos, erdős hegy északi oldalából. Több hegyi patakokkal egyesülvén Totfalud, Sárd, Kisfalud területén, bemegy Borbándra, Károlyfejérváron felyül a Marosba.

Hajt Metesden egy, de ezt kezdve Fejérvárig, beleértve a szomszédos Pojana község malmait, 36 lisztelő köves-, egy puskaort őrlőt és egy arany-ezüstnyújtó morgót.

Metesden helyt van egy vendéglő és mészégető katalnók, hol igen jó meszet égetnek, a római catholicus püspöki uradalom birtokában.

[483r] Nevezetesebb hegyei és köszirtjai:

Preszáka felől Gros hegy, Virvu faczi.

Fenes felől a Magura erdős csúcs.

Intragáld felől a Muncsel tető, a Kalabala hegytető, melynek nyugoti oldalából eredő forrásból hegyi patak válvá, lefoly, és beleszakad Metesdnél a Nagy Ompolyba, Iszka név alatt. A Kalabala alatt van Lunka nevű völgy, melyben hét-nyolc család lakik. Ezen völgyön foly le a Kis Ompoly, Ompoiczán keresztülmenve, beszakad a Zalathnára vezető országutat keresztülvágólag a Nagy Ompolyba, melyen lisztelő malom is van.

Ezen Kis Ompoly eredetét veszi a Kanyiczka név alatti, fennebb említett legelőnek déli részén. Az Ompoicza felől van a Holló vagy Korbu nevű köszirt, és körülötte a püspöki tölgyes erdő ugyanazon név alatt.

A falu felett van a Gurgujáta és Lilia név alatti két, magos köszirt.

3733 hold és 609 négyszögöl erdeje van, mely részint a községé, részint a római catholicus püspöké,

[fekszenek a] fennebb írt bércek és csúcsok körül, és ugyanazok neveit viselik.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László
szolgabíró által m. p.

MIHÁLCFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[52r] Helynevek Mihály falva községéből, Alsó Fehér megyében.

Alsó Fehér megye, Balázsfalvi járás.

A község neve Mihály falva, a Bach-rendszer alatt Michelsdorfnak neveztetett el, azonban ez[en] elnevezést senki sem használta.

Úgy látszik, hogy ezen község, melyet jelenleg oláhok laknak, valaha magyarokkal volt népesítve, mi onnan is kitűnik, hogy a község lakói között most is vannak, kik magyar nevet viselnek, mint Barna, Szabó, Kereszti, Körösi stb., míg lakói több része odatelepült jövevényekből áll, mint Tiusán (Tövisről), Hatyegan (Hátszegről), Krisán (Körözsről jött) stb. De határrészei elnevezése is azt bizonyítja, hogy Mihály falva magyar helység volt, mint Dumelcs (gyümölcs), Metikuta (Máté kútja), Netzig (nagy szeg), Hálásteu (halastó), Horgásteu (horgastó).

E helység keletkezte idejéről itt tudomás nincs, épp úgy nevének eredete sem tudatik. E község határában előforduló dűlők nevei:

A Küküllőn innen:

Ungiu mori, Seszu din sus, Fáró, Csora, Kantsa, Kinepiste, Nagy szeg (erdő), Pe Obrazse, Dealu perului, Sub dealu perului, Lunka Szekásiului, Lenge sipot és Mérikuta alosztályaival: Hágou, Dumelcs, Vártape, Comora, Zsellerszsk, Podu csonti, Podu csonti la Tou Heni[n]gului, Stauina mare, Stauina de medilocu, Stauina mica, Lunka Székasiului din sus, Seszu din sus, Valea vii (legelő), Lunca bovilor.

Szölők: Ritu, itt az egyesült Küküllő a Marosba foly.

A Küküllőn túl: Ungyiu largu, Krikkó (erdő).

A Maroson túl: ismét Krikkó (erdő), mely az előbbinek kiegészítő része, s ezelőtt mintegy 20 évvel, Kozslárd helység megmentésére történt átmetszés következtében a Maros folyón túl szakadt.

Mihály falva fekszik a Küküllő bal partján, közel a Küküllő és Maros összefolyásánál, a közlekedés ezen folyón át hajó által történik.

A község áll 320 házból, melyben 1701 lélek lakik, kik közül 915 görög egyesült, 786 görög nem egyesült vallású. Mindkét vallásfelekezetnek külön [52v] templomaik vannak.

Lakói mezőgazdasággal foglalkoznak.

MIKÓSZILVÁS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[382r] Nemes Also Fehér vármegye, Maros Ujvári járásban kebelezett *Olá Szilvás*.

Ezen község más névvel nem hívatott, nem is volt soha más neve, csak ez, és ezen neven ösmeretes egész Erdélybe. Oláhu is Szilvásu.

Hogy honnan népesítettett, azt tudni nem lehet.

Lakják oláhok.

Nevezetes elnevezései a *Rindik*, ez gyaníthatólag valamikor vár volt, mit ki lehet venni [abból], hogy a természet munkája nem lehet, hanem mesterkelt. Találatnak benne különféle alkatú csigák és petrificatumok, jelenben egy szép erdő.

Bántza, ez honnan nevét, semmi adat nem tudatik.

Lárgu, ez egy tágos hely, mi hihető[en] arról is kapta elnevezését.

Obursie, ez is, hogy miről neveződik, nem lehet tudni.

Nesmelye, ez is honnan neveződik, nem lehet tudni.

Különben a község egy elzárt lyukba fekszik, hegyek közt, csak gyenge gabonát terem.

Alig száz füstből álló kis község.

Egyéb nevezetes helyi elnevezései nincsenek.

Olá Szilvás, november 11-én, 1864.

Király István helység jegyzője

MIRISZLÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[349r] Helynevek Miriszlo községéből, Alsó Fehér megyéből.

Először. Also Fehér megye, neveztetik Károly fehér váráról, hajdon Gyula kapitányról Gyulaféhérvárnak, az melynek határán jelenbe is sok régi kövek latin betűkkel és más szobrok is találatnak, miről a rege az, hogy azon a helyen hajdon egy város, Appulium név alatt lett volna.

Másodszor. Miriszlo helysége határos keletről a Maros folyó- és gombási határral, délről Nagy Enyed-, nyugatról O[láh] Lapád- és Csákoval, éjszokról örményes- és détsi határ[ral].

Fekvése a Maros folyó jobb partjától mintegy 1200 öl távolság, egy Csáko felől jövő árokba.

Harmadszor. Miriszlo helységének más elnevezéséről emlékezet nincs.

Negyedszor. Miriszlo helysége mintegy négy százezer fejjűli telep.

Ötödször. Hogy honnan népesítettett Miriszlo helysége, tisztán nem lehet tudni, azt regélik, hogy valamely hajdúvárosi elszármazott magyar ajkú egyénből népesült.

⁷² Szeptember.

Hatodszor. A helység neve eredetéről semmit sem lehet tudhatni, régélik, hogy a helység a 16. század körül a mostan *Nagy és Kis Puszta* határrészen [349v] feküdt volna, ahonnan a tatárok pusztítása alkalmával a 16. század közepén a megmaradt lakosok feljebb, az erdő között lévő árokba, ahol jelenbe a helység áll, telepedtek.

Hetedszer. Miriszlo helysége határa területén előforduló nevezetesebb határrészek:

- a. A *Nagy és Kis Puszta*, hol régen a helység feküdt.
- b. A *Vörös fűz*, hol a 16. században a tatárok az erdélyi magyaroktól keményen megverettek.
- c. A *Vas*, *Tisztás* és *Nyerges*, erdős, hegyes bérce, a Torotzkai hegyekkel némi öszveköttetésbe van, legmagasabb a Nyerges teteje, a falutól északra esik.
- d. *Czik* és *Abronsos* határrész a falutól nyugatra esik, ez is némi öszveköttetésben áll a Torotzkai hegyekkel.

Folyó[ja] a Maros a határ keleti részén, más folyamok, kutak a határban nem léteznek.

Kelt Miriszlon, 1864. év szeptember hava 30-án, a helység öregeitől adott utasítás nyomán.

Balogh János
helység jegyzője m. p.

MOGOS (ÉS BIRLESTY,
KOZSOKÁNY, MAMALIGÁNY,
MLÁKA, VÁLEABARNI)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[483r] 8. [helység] *Magos*, oláhul Mogos.

Keletről Intragáld, délről Bucsum, nyugatról Lupsa, északról Muncsel és a ponori határok szomszédosítják.

652 füstből áll. Lakosai száma 3054.

Öt ágazatra oszlik, öt temploma van külön völgyekben, melyek közül kettő egyesült, három nem egyesült vallású, és mindnyájan oláhok.

[483v] Az ágazatok: Kozsokány, Vályá Bárnai, Birlésty, Miklésty és Mumuligány nevek alatt esmeretesekek, a legnagyobb családokról kapván neveiket.

Nevezetesebb pontjai a Kokaza, Mlaka, Furcsituri, Negrileasza, Magulicsa, Kringurata, Pridlop. Ezek vannak a déli és nyugoti részen. Észak felől a Kapaczina nevű hely, mely elválasztja a Magost Ponortól.

Folyóvize a Negrileasza, északi oldalából ered. Igen kevés vizű, úgyhogy szárazság idején nem bír egy követ hajtani.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

MONORA (ÉS GORGÁN)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[39r] Nemes Also Fehér vármegye, Balásfalvi járás minden helységekben kiírt régiségeknek és jelenlegi nevezetesebb tárgyakkal leírása.

[41r] *Monora*, szászul Donnersmarkt, oláhul Manarade.

Lakosai szászok és oláhok.

Vallásokra nézt lutheranusok, 718 lélekkel, és görög egyesültek, 470 lélekkel.

Szántóvetők, vagynak [a] szászok közt kevés iparosok is.

Iskolájok a szászoknak kettő jó karban és a legjobb rendben, egy fiú- és leányoskolákkal ellátva. Az oláhoknak is van egy nevezetessége, egy régi kivonati jegyzékbe az áll, hogy 1862-ben úgy hívták, *Donnerstag markt*. Mind a balásfalvi uradalomhoz tartozó jobbágság volt.

A Nagy Küküllő folyó mellett, hosszában mossa a szászok alsó lakóházait és kertjeit kelet-déli része felől. Nevezetes patakjai nincsenek, mind legfennebb a hegyek közt lévő, forrásos helyről lefolyó patakocskák, melyek a Küküllő vizébe folynak, vagy egy sós-kútja Gold berg név alatt.

Hegyei:

La csetecz, erről az a monda, hogy a kurucok alatt lett volna egy már akkoriban is egy omladozott vár, amikor is osztán végképpen elpusztult. Lehet találni cserépedényeket és tégladarabokat, jó massából készültek. Szászul neve Burghügel.

Egy más *Goldberg* = Aranyhegy. Ezen magasabb hegyláncai után kisebb hegyek veszik [körül] afelől részit nyugot felől, míg a Küküllő folyóig elapadnak, szász csanádi határ széléig, [a] Gorgán nevű hegy végéig. Még egy hegy északra Dalu Blasuluj, vette nevét Balás, Blasius névtől.

Határrészei:

Első forduló: Am Goldberg, Burghügen, semmi nevezetességeket mondani erről, hogy [nevüket] honnan vették, nem tudhatni.

[41v] Második forduló: Rastbaum = La plop, Depevie, Derstat also és Felső Derstat, Rittsteig, Mantl.

Harmadik forduló: Veisen berg, Kholing, Traubengraben, oláhul Gorgiu, Kolenberg, Siffring berg és Vaier berg.

Rétek: Felső Flekken, Kreitz berg.

Erdők:

Raubes, oláhul Rabas, Stempfen, Feszelsberg, Rittsteig, Kolen berg, Siffring és Felső Fleken.

Szőlők:

Hinter der Garten, Klosberg, Finden [---],⁷³ In den jungen, Oben jungen, Gradt és Ujj Stijrisberg.

⁷³ Sorvégi, bizonytalan olvasatú szó.

Legelők: Zwissen den Veingarten és Straben
Földtani alkotása fővényes, sárga agyagos és fekete föld.

MUNCSAL

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[483v] 9. [helység] *Muncsel*.

Határai: kelet-délről magos- és lupsai, éjszaknyugatról lupsa- és offenbányai határ.

Az Aranyos jobb és bal partján áll, 97 füst- és 455 lélekből.

Az Aranyos jobb partján levő rész Kaputának nevezetik, a másik rész Hermaneásának.

Nevezetesebb hegyei a Herman hegye, az ebből eredő patak egy kis völgyön foly le, hol régi felhagyott, a rómaiak által művelt bányatorkok és olvasztókemencék romjai láthatók. Felettök több kőszirtok között nádmézsüveg-forma, kitűnő mészkő- (dolomit-) szirt, Kecsekő, Piatra Kapi[] emelkedik, melynek éjszaki oldalából meleg forrás jön ki. Az offenbányai bányászat számára meszet is égettek ki itt.

Offenbánya felől van a tölgyes és [484r] kőszirtos, Koncz nevű hegy, melynek délkeleti alján ömlik az Aranyosba a Herman pataka.

A Kaputa név alatti, kevesebb számú község széjjel-szórt házakban lakik. A más része rendezett házakban, ezen vonul keresztül az újon épített országút.

A Koncz hegy aljában van egy nagy költséggel és igen jó móddal épített gátja a császári-királyi fiscusnak, mely a vizet az offenbányai olvasztókohókra és ércetörőkre vezeti ezer öl távolságban, jó darab helyt boltozat alatt.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László
szolgabíró által m. p.

MUSKA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[20r] *Muska*.

Egy völgyben az Aranyos jobb partján, nem bír semi nevezetességekkel.

Lakosai egyáltalában románok, többnyire földműveléssel és csak kevesen bányászattal, mint napszámosok, Verespatakon foglalkoznak.

NAGYENYED

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60. mft.
(Fol. Hung. 1114/41.)

[534r] Helynevek N[agy] Enyed városából, Alsó Fehér megyéből.

N[agy] Enyed város, önálló tanáccsal és törvényszékkal, Alsó Fehérben fekszik.

Neve magyarul N[agy] Enyed, minthogy ugyanezen megyében Kis Enyed nevű helység is van, s szinte N[agy] Enyed mellett, az itt átfolyó patak mellett feljebb Fel Enyed.

A krónika szerint N[agy] Enyed ezen néven már 1200 körül előfordul. 1849-ben történt elpusztulása előtt eredetiben létezett egy határbejárási okmány a város levéltárában, melyben ugyanazon néven említetik.

Az ódon építésű, jelenleg luth. egyház templomán létező felírás szerint az eredeti templom 1333-ban kezdetett, és 1334-ben végeztetett bé.

Németül neve Gross Enyed, külön szász neve nincs. Oláhul vagy románul Ajud, mely név némelyek gyanítása szerint még a rómaiak uralma alatt, egy ott létezhetett Janum Judae-ból⁷⁴ származhatott.

Latinul neve *Annia via*, Annius utjáról, mely a Károlyfehérvár és Maros portus között volt római *Apulum* nevű telepei, hihetőleg a Tráján utja folytatában, a Tordán létezett, *Salina* nevű római teleppel összekötötte.⁷⁵

A határrészek elnevezéséből ítélve főleg magyar telepedők által népesített, mely nemzetiség itt kiválóan túlnyomó, s hasonló alapon következtetve, még szász telepedőkkel is, kik azonban jelenleg kevés számmal bírnak.

Város főbb utcái:

Magyar utca, mely leghatározottabb és népesebb, magyar telepítésre mutat. Tövis, Miriszlo, Szentkirály utcák a hasonló helységekbe vezetők, s arról nevezettek el.

Varcagás utca, hihetőleg elrontott német név, ebből [hogy] Schwarze Gasse, mely utcában a legnépesebb reform. és luth. egyházak közös temetője van.

Alszeg, a városnak az átfolyó patak mentén fekvő alsóbb része.

Porond, ugyan az említett patak mellett fekvőleg, több apró utcácskából álló felső része-, mint a patak árjának kitett, alantabb fekvéséről nevezetethetett el.

[534v] *Kápolna*, egy, a város közelében, a ref. collegiumtól nem messze fekvő, dombos, szabad tér, hová egy sírhalomba Enyednek 1704-ben, a kuruc háborúk alkalmával lett elpusztításakor elvérzett tanuló ifjak temetettek el, hihetőleg attól vette nevét.

A város szőlőhegyeit illetőleg megjegyzendők, hogy nagyjából tisztá magyar elnevezésűek, úgy mint:

⁷⁴ Téves néveredeztetés.

⁷⁵ Torda későbbi területén valójában a római Potaissa volt, míg Salina a későbbi Marosújvár területén jött létre.

Őrhegy, melynek magos s messze láthatára a város közelében fekvő hegy csúcsa[n] hihetőleg villongások idején őrhelyül szolgált.

Körtvefája, ott létezett agg körtvefákról neveztetett el.

Lövőszin, [benne] Nagy és Kis rétes, Kukuk, Sajtopatak, Szent István hegye, Szent Ersébeth, Földesi Kert, szőlők, elnevezésük eredete nem tudatik.

Farkaspatak, *Békamál*, előbbi egy erdő közelébeni szűk völgy, utóbbi lankásabb völgy, egy átvonuló patakka.

Ujjhegy, legújabban felfogott szőlőhely.

Hosszu, aránytalanul a többi hegyekkel szőlőkhöz képest, hosszan nyúló darabjaitól. Továbbá:

Hellos, e szóból: Herzlos.

Grintyen, e szóból: Gründchen.

Gálprity, e szóból: Goldberg vagy Kahlberg.

Fránkut, e szóból: Frauengut.

Első, Közép és Vég herzsa, egymás folytatában három külön hegycsúccsal bíró, messze kilátású szőlőshegyek, gyaníthatólag e szóból, *Heerschau*, talán vigyázó őrhelyekül szolgálhattak.

Gerepen, vagy e szóból, Gräben, vagy ebből, Gerippen, származott, több apró bévágásokkal bíró hegyoldal. E rontott német nevek hihetőleg ezen szőlőhegyeknek a szász telepedők általi művelés alá vételéből származhattak.

A határrészek kiválóan mind magyar elnevezésűek, többeket említve meg, úgymint:

Köberek, egy köves hely, itt-ott rajta létező fák, faültvények ottlétét gyaníttatja.

Ebhát, egy rövid hegygerincen fekvő határrész.

Sos szék, soda[!] kivirágzással gyakran ellepett határrész.

Mintás, számos mintaféle[!] növényeiről.

[535r] *Felső és Alsó Bogántos*, a patakra vonatkozólag fekvése után, művelés alá vétele előtt túlnyomóan termett bogáncsnövényekről neveztettek el.

Köves domb, nevét méltán viseli.

Akaszto domb, egy, a város közelében fekvő domb körüli határrész, hol régebben halálra ítélt bűnösök végeztettek ki.

Holtmaros, egy, a Maros folyó által elhagyott mederből képződött határrész.

Hidegkut, egy közelében fekvő bő forrásos helyről neveztetett el.

Incédi berek, *Lippai berek*, *Csoka berek*, két előbbi hasonnevű családokról, utóbbi a berekben tanyásozott számos csókáktól neveztetetett el. Mindenike a Maros folyó közelében fűzzel bénított helyekből vétetett művelés alá, egyáltalán a berek szó többnyire fűzzel bénított vízparti helyeket vagy szigeteket jelent.

Bagolyjuk, egy, a nevezett határrésszel szembe fekvőleg a Maros folyó meredek és sziklás partjától, melynek hozzáférhetlen hasadékaiban baglyok tanyásoznak, veszi eredetét.

Száguldó utra rugo láb, a Száguldó ut környéki határrész, a Száguldó ut régi hadjáratok alatti száguldózásra és kicsapásra emlékeztető.

Török szállás, Enyednek a tatár és török pusztító hadjáratai alatti elpusztulása korából, mint azon megtelepedő s megszállási helyéről veszi nevét.

Sárvár domb, a Maros partján egy[ik] felől meredek fekvésű, dombos hely az úgynevezett Tinod közelében, mely térhely és praedium, talán a Castrum Tinod lehetett rajta.

Megjegyzendő, hogy a város sem szőlőhegyei-, sem más határrészeinek oláh vagy román eredetű külön elnevezése nincs.

Írásbeli adatok nem szolgáltatottak, miután azok Enyednek 1849-ben január 8-án s következő napjain történt elégetése- és elpusztításakor a levéltárral együtt megsemmisültek.

A Nagy Enyedi Tanácsból, március 30-án, 1865.

kiadta Virágháti Farkas főjegyző m. t. k.

NAGYLUPSA

(ÉS HADARÓ, LÁZURJ, LUNKA,

LUPSAPATAK, MONOSTOR)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezve.

[177r] IX. [helység] Lupsa.

Ezen helység Torda megye Alsó kerületének nyugotra legutolsó falva, a járás nevezetét e falvától vette: Lupsai járás, vagyis lupsai szolgabírói hivatal. Székhelye a szolgabírói hivatalnak Alsó Jára.

E helység négy elszórt részekből áll: Lupsá szát, Lupsa Hadaro, Valea Lupsi és Monasteria Lupsi (Nagy Lupsa, Hadaró Lupsa, Lupsa völgye és Zárda Lupsa). Nagy, mintegy 800 füstből álló helység, lakosai románok.

Fő helynevek:

1. Hadaro.

2. Lupsa szát. [Kisebb helynevek:]

a. Malaiste.

b. Pareu Cristianului.

3. Monasteria. [Kisebb helynevek:]

a. Valea mare.

4. Magura do bri si Tomnateku. [Kisebb helynevek:]

a. Kuptoruse.

b. Parau kuptorusi.

c. Magura Dobri.

d. Tomnateku.

e. Valea tomnatekului.

5. Megura peraelor. [Kisebb helynevek:]

a. Tirzuse.

- b. Szuszaju.
- c. Csilnele.
- d. Pe dupe Magure.
- e. Csinzitura.
- f. Plesi.
- g. Magura Parailor.
- h. Valea mice.
- i. Dialu szaszaiului.
- 6. Doszu. [Kisebb helynevek:]
- a. Facia Runksorului.
- b. Doszu Runksorului.
- c. Csilne.
- d. Szuszaiu.
- e. Molidiile.
- f. Fentina recse.
- g. Gruju intre Lups.
- h. Sgyeburoasza.
- i. Coasta Ruski.
- j. Gruiu lui Dan.
- k. Pareu Ciunzilor.
- l. Pareu tutuli.
- m. Valea fentini recs.
- n. Pareu Ursului.
- o. Izvoru el mare.
- p. Valea Cinkului.
- Nota bene. Az *n.* és *p.* alattiak nagy erdőségek.
- 7. Poalele si Csertesu. [Kisebb helynevek:]
- a. Karafa.
- b. Dosu serboiului.
- c. Pareu poalelor.
- 8. Lunca satului.
- 9. Runkurele.
- 10. Dialu lui Mihaiu. [Kisebb helynevek:]
- a. Lunca.
- b. Podereu.
- c. Coasta Csiresilor.
- [177v] d. Váru.
- e. Lazuru.
- f. Priplupa.
- 11. Runku. [Kisebb helynevek:]
- a. Boata.
- b. Virvu csertesului (magas hegy).
- 12. Serboi.
- a. Serboi.
- b. Kukutisu.
- c. Pogecsava.
- d. Facia Serboiului.
- e. Tomnatiku.
- f. Pripore.
- g. Ortoaie.
- h. Csiunzi.
- i. Parou csori.
- j. Valea pripori.
- k. Virtezse.

- 13. Dumbrava. [Kisebb helynevek:]
- a. Korabána.
- b. Birlá.
- c. Dumbráva.
- d. Moga.⁷⁶
- e. Coasta re.
- f. Mnyikudia.
- g. Plesi.
- h. Pareu mnyikudi.
- 14. Pareu mare. [Kisebb helynevek:]
- a. Hálcsi.
- b. Dostina Mnyikudi.
- c. Pareu mare.
- d. Szelistea.
- 15. Máku. [Kisebb helynevek:]
- a. Intre vaduri.
- b. Magulicsa.
- c. Valea seszi.
- d. Facia Mákului.
- e. Máku.
- f. Dosu Mákului.
- g. Dimbu Vadanului.
- h. Virtoju.
- i. Ferdeie.
- j. Pareu Mákului.
- 16. Csitera. [Kisebb helynevek:]
- a. Corlate.
- b. Olosu.
- c. Dialu sztini.
- d. Retita.
- e. Hensu.
- f. Csitera.
- g. Sztirninoasza.
- h. Poartasu.
- i. Poienicia.
- j. Feletinu.
- k. Virvu poartasului (magas, kopasz, kősziklás hely).
- 17. Lunka Hadareului.
- 18. Muncielusu si Bune lászá. [Kisebb helynevek:]
- a. Podu Crucsi.
- b. Coasta Czarini.
- c. Dialu Crucsi.
- d. Muncielusu.
- e. Malaiacia.
- f. Siesu Sageului.
- g. Dupe piatra muncielusului.
- h. Facia muncielusului.
- i. Muncielusu Hadaroului.
- j. Dialu Brázdi.
- k. Tisitoaia.
- l. Dialu Lupsi.
- m. Honcsi.
- [178r] n. Apa recse.
- o. Borá.

⁷⁶ Sorvégi, a kötésből adódóan bizonytalan olvasat.

p. Siesu muncielusului.

q. Zsurzesti.

r. Plesi.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

NAGYMEDVÉS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása öszveírása a Felséges Királyi Főkormánysház 6670. sz. alatt kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás helységek neveinek és azok magyarozatai.

A község neve magyarul Medvés, németül –, oláhul Médvés.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1848 előtt Also Fejér megye, Szent Benedeki járás, 1849–1852-ig Küküllővári, 1852-től 1861-ig Radnoth, 1861-től újból Also Fejér [megye], Szent Benedeki járás.

Helybeli elnevezése a vidéknek. Kutak mellyéke, mivel folyóvíz nincsen, csak kutak.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor említették legkorábban. Bethlen Miklos, ország generálisa telepítette.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesítették. Magyarok.

Hányféle vallás. Református.

A név eredete. Végtelen, ős erdőkkel volt körülveve, s hihetőleg medvék tartózkodtak [benne], hihetőleg nevét is onnan kapta.

Egyéb nevezetességei. Jó boráról nevezetes.

A község határában előforduló topographiai nevek. Határrészek:

Dellők.

Csuhások.

Csere csicsaj.

Hosszu földek.

Kenderes.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

NAGYOMPOLY (ÉS DUMBRÁVA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[19v] *Valya doszului*.

Szinte egy mértföld hosszúságú falu, szétszórt házakkal, Dumbrava nevű hegyben cinóbert s néha kénesőt is találnak.

Lakosai románok, bányászattal és földműveléssel foglalkoznak.

NAGYPONOR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[486v] 13. [helység] *Ponor*.

Területe összerűg éjszokról a szolcsvai (Torda megye) határral, nyugotról az offenbányai, délről a magosi határokkal.

456 füstje és 2371 lakosa van.

1849-ig egy községet képezett Magossal. Akkor vált el, esmeretlen okból, a volt kerületi hivatal beleegyezésével. Most két község, és külön előjáróság által kormányoztatik.

Három templomuk, annyi megyére osztva, és külön papjok van. Mindnyájan görög nem egyesültek.

Külön völgyekben, valamennyire rendezett házakban és részint elszórtan a hegyeken laknak a családok.

Nevezetesebb hegyei keletről a Kopács vagy Kopacz, nyugotról a Muha. Mintegy 50–60 holdnyi teresebb része ingoványos, mohhal benőtt, mely alatti tőzegtelep bevonul a nevezett hegy alá.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

OBRÁZSA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[51r] Helynevek *Obrázsa* községéből, Alsó Fehér megyében.

Alsó Fehér megye, Balázsfalvi járás.

A község neve *Obrázsa*. Más neve nincs, nem is volt, ha csak fel nem akarjuk említeni a Bach-rendszer alatt germanizált, de senki által el nem fogadott Augendorf nevét.

E község a 18. század utolsó felében keletkezett, Obrázsa nevű praedium helyére, melynek egy része mihályfalvi, más része az oláh csesztvei határhoz tartozott.

Népesítették ahonnan lehetett, s nevét a hasonnevű praediumtól vette.

Obrázsa jelenleg 95 házból áll, 575 lakóval, kik nemzetiségre oláhok, s a görög egyesült vallás követői.

Van téglából épült imaházuk, melyet néhai gr. Eszterházy János őexcellenciája és neje, br. Bánffy Ágnes ezelőtt 36 évvel építettek. Van továbbá sövényből épült, zsindelyfedéllel ellátott kisdiskolája.

Lakói foglalkoznak mezei gazdasággal, s másnemű iparág vagy kereskedés teljesen hiányzik.

E községben csak 22 gazda bír külső örökséget az urasági allodiumból, a községhez csatolt *Zepodia* és *Zlátina* nevű praediumokból, de közvetlen a helység mellett semmi birtoka nincs, s amint kilép, a mihályfalvi vagy csesztvei határt éri. Kivételt tesz az urasági

birtok, mely a helységek újabb constatirozásánál fogva Obrázsa községhez csatoltatott.

Obrázsa fekszik egy fennsíkon, az egyesült Küküllő bal partján, ezenkívül *Horgastó*, *Zepodia* és *Zlatina* nevű praediumait érinti a *Székás* nevű patak jobb partja, mely a *Kotorhó* és *Lunka Staniloru* nevű határrészein át a Küküllőbe ömlik.

Határrészeit, úgy, amint közelebbi időben constatirozott, fel lehet osztani Falu melletti és Székáson túli határrészekre.

A Székáson túlit ismét *Zepodia*, *Zlatina* és *Horgas tó* nevű alhatárrészekre. Rendes dűlők kijelölve nincsenek. A Falu melletti határrészek nevei következők:

Dealu perului (úgy látszik, valamikor körtvélyes lehetett).

La Hamur.

La Sipot.

Gradina mănzilor.

La Strungi.

Ritu gasteloru.

[51v] Sub peri.

Ritu Taurului.

La cosztis.

La Cotor, e helyen régi építkezések nyomait leli a szántóvető.

A Székáson túli részen, a Zepodiában ezen alrészek fordulnak elő:

La stini.

Pasiunea satului.

La Jezer.

Curu gruiului.

Zepodia mica.

Fleseraszka.

Hegedüs láb, itt a kapások egy Hegedüs nevű udvari tisztet megöltek.

La Butura.

A Zlatinai alrészben pedig:

Calea Mori (a Székáson lévő kétkövű malomért), Gura Zlatini, Tyiturile, Urzikariu, La fontana sarata (az itt lévő sóskútért), La Piatra, Ripa galbina, la Artion, la Saratura nevekkal.

A Horgastó alrészben:

Coasta, Fundu és Coadă horgastoului elnevezésekkel. E község Lechky nevű cseh mérnök által történt catastralis felmérés óta elég helytelenül Oláh Obrázsanak íratik az újabb térképeken, holott más Obrázsa nem fordul elő.

OLÁHCSESZTVE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[53r] Helynevek *Oláh Csesztve* községből, Alsó Fehér megyében.

Alsó Fehér megye, Balázsfalvi járás.

A község neve *Oláh Csesztve*, az újabb keresztelekor Thalmühl nevet kapott, de ezt bizony senki sem akarja használni.

E község keletkezési ideje nincs tudva, egyébiránt régi falu, miután tornyában lévő egyik harangján [az] 1548 évszám áll, s a csesztvei mostani vendégfogadó, mely valaha gr. Gyulafiék kastélya volt, ajtója felett még 1848-ban ezen felirat volt olvasható: „Vide siste ne cadas. 1666.” Továbbá, bizonyítja nemzeti erdélyi fejedelem Báthori Sigmond collationalissa, mely 1ma Julii, 1592-ben kelt a marosi hajó jogára nézve, mely akkor mint caput boni – hoc O. Csesztvéhez tartozott.

Oláh Csesztve jelenleg 102 házból áll, [---]⁷⁷ lakóval, kik nemzetiségre nézt mind oláhok és görög egyesült vallásúak.

E község fekszik a Küküllő jobb partján, s határa elnyúl egészen a Marosig.

Határrészei a következők:

A Küküllő jobb partján: Lunca poduri, Costa el mare, ennek részei Parau cornelor, Parau carelor, Zepodia furcilor, Zepodia, Falusi szőlők, Vártapele, Priponu, Urasági szőlők.

Ezen Coasta mare, kivéve a Falusi s Urasági szőlőt, legelőnek használtatik, de az inpopulatio és commercialis viszonyokra kedvező fordultával, kedvező fekvésénél fogva, többszáz holdra rúgó kitűnő szőlőt adhat.

Ezenkívül még következő helynevek fordulnak elő: Netyig (erdő), Livadia, Szilvás, Ungiu, Vinarszerie, La Cruce, Gruiu crucii, Saratura, Inurile, Valcelele, La Calea Batii, La Rozare, La Seszu, Zsellerész, Lunka, Dunaritye, Zavoiu, Kásarét.

A Küküllő bal partján, túlnyúlva Obrázsa községén: Fundu szeltsilor, La Rituri, La Cotorhó, Cinepiste, Tau Iuj Filip, Lunca Székásiului, Stauina, Piatris és Dealu perului.

Lakói földművesek, és a helységen át Fehér vártól [53v] Medgyesre menő út vezet keresztül.

OLÁHDÁLYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[372r] Öszveírása Oláh Dálya községe összes helyeinek.

I. A megyének, járásnak neve, hová a helység tartozik.

Ad I. Nemes Also Fehér megye, Károly Fehérvári járás.

II. A községnek hányféle neve él most, melyik neve bír országszerte ismerettel?

⁷⁷ A pontos szám hiányzik a kéziratból.

Ad II. Magyarul Oláh Dálya, olá hul Daja.
 III. Volt-é hajdon a községnek más elnevezése?
 Ad III. Emlékezetünk szerint más neve nem volt.
 IV. A község mikor említettett legkorábban?
 Ad IV. Elhalt öreg atyáinktól úgy hallottuk, hogy ez-
 előtt 500 évvel is megvolt.
 V. Honnan népesítettett el?
 Ad V. Mielőtt a püspöki uradalom jobbágjai kiháza-
 sítottak.
 [372v] VI. Mit lehet tudni a név eredetéről?
 Ad VI. Minthogy régi irományaink nincsenek, más
 semmit sem tudunk.
 VII. A község határában előforduló többi nevek:
 Ad VII. Ezen községnek határa három részre oszlik,
 közönségesen hívják a Szászsebes felől valót *Vale Oji*.
 Ugyanezen részben több nevek is vannak, úgymint
Virtopu, Pagyina, Oszrigyina, Valea Szélcsi.
 A közbelső forduló neve Vingárd felől, hívják *Kálea*
Bergyinului. Gyálu Girbomului, Kála vingardului,
 Kála cigánului, Gyálu karszioului, Vála lakului,
 Vála bészercsi. Ezen hely inkább soványos.
 A felső forduló, váraljai határrész mellett, *Kintétori*,
Kálá orbi, Czárinile dupe moldovénye, Gyálu
Csugudului. Doszu Szélisti, ezen helyen volt egykor
 Szelistye nevű helysége.
Kálá bélgreadului, Kálá Seusi, Kálá Hészrie, Vála
Szeráte. Vagyon egy kis patak, melynek sós a vize,
 de csakis akkor van [benne] víz, mikor hosszas esők
 vannak.
 [373r] *Vála Sztrézsi*, ezen részt azért nevezik úgy,
 hogy ottan közel van Sztrázs nevű helység.

x Juon Iszpász falusbíró
 x Szimion Tyiszoj
 x Nyihaile Hibbán
 x Prikup Hiszrián
 x Ádám Merzsinán
 x Szimion Hiszrián
 x Juon Csuka Pavel
 x György Csib a Jánii
 névalíró Csűrös Ferencz jegyző által

OLÁHGORBÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebeleztet Kis
 Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határré-
 szek, valamint az azokban előforduló különböző he-
 lyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek
 leírása.

[238v] Község: *Oláh Girbo*.

Ezen község megnevezése mindég csak Girbo volt,
 mind a három haza-nyelvén.

A községben nevezetességek nincsenek, a határ része-
 inek megnevezései a következők:

a. *Intra vale* nevű forduló onnat viselvén nevét, hogy
 két patak között fekszik.

[239r] b. *Hambok*, erdős hegy, néveredete ösmeret-
 len.

c. *Intre paduri*, szántó forduló, nevét onnét viseli,
 hogy erdők között fekszik. Ezen fordulóban van az
 úgynevezett Dumbrava erdő, tovább a Pap János és
 Pisti, egyszersmind a Csicsora nevezetű erdők.

d. *Tufele* és *Bucsi* nevezetű erdő.

e. *Tufele la Padurea mare* nevű erdő.

f. *Vurtoape*, legelő, viseli nevét a hely gödrösségéről,
 határos a strázsai határral.

g. *Padurea Szászului*, onnan viselvén nevét, hogy
 ezen erdőt valaha a falu egy szásznak adta zálogba.

h. *Lunka*, udvari kaszáló hely.

i. *De cătră Strazsa* forduló, szántó, onnan viseli nevét,
 hogy Strazsa felől fekszik, és határos vele. Ezen for-
 dulóban van egy részlet, melyet neveznek

k. *Gyezuini*, egy másik részlet pedig szőlő, úgyneve-
 zetű Viile de la Kalea Belgaradului[!], azért úgy ne-
 vezve, hogy alatta menyen egy Fejérvárra vezető út.

l. Az *Ohába felőli fordulóba*, Intre velli nevezetű he-
 lyen valaha állítólag falu lett volna, Girbova név alatt,
 jelenleg semmi nyoma nincsen.

m. *Viile de kătră Ohaba*, szőlőhegy, azért úgy nevez-
 ve, mert Ohaba felől fekszenek.

n. *Peri*, legelő, valaha körtvés lehetett, onnan vette
 nevét. Átvezet rajta egy út, mely viszen Dályára és
 Szász Sebesre.

[242v] A Kisenyedi szolgabíróaságtól, Vingárdon, 6.
 Januári, 1865.

Apáty János szolgabíró

OLÁHTORDOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[458r] Also Fejér megye Szentbenedeki járása öszve-
 írása a Felséges Királyi Főkörmányszék 6670. sz. alatt
 kelt magas rendelete folytán a fenn írt járás helységek
 neveinek és azok magyarázatjai.

A község neve magyarul Oláh Tordos, németül –,
 olá hul Turdás.

Politikai felosztása régebben és jelenben. 1848 előtt
 és jelenbe is Also Fejér megye, Szent Benedeki járás-
 hoz tartozott. 1848–1861-ig a radnothi császári-ki-
 rályi járáshivatalhoz.

Helybeli elnevezése a vidéknek. [Tartozik] Szároz
 vám völgyéhez.

A község hajdani elnevezése, és miótától és mikor
 említettik legkorábban. Nem tudatik.

A lakosok nemzetisége, és honnan népesítettett.
 Románok.

Hányféle vallás. Görög egyesült vallás.

A név eredete. Nem tudatik.

Egyéb nevezetességei.

A község határában előforduló topographiai nevek.

Határrészek:

Alopior.

Gura lákuruluj.

Sub vaj.

Komoricza.

Ujszo.

Szent Benedek, október 30., 1864.

Zeyk Ferenc szolgabíró

OMPOLYGALAC

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[19r] Galatz.

Az Ampoly jobb partján fekszik. Egy szép sírházon kívül más nevezetességei nincsenek.

Lakosai, melyek a földműveléssel foglalkoznak, románok.

OMPOLYGYEPŰ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[19r] Prészaka.

Ezt is kétfelé hasítja az Ampoly vize.

Bibarcz nevű völgyében szép barlang tátong.

Lakosai egyáltalában románok, földműveléssel foglalkoznak.

OMPOLYKISFALUD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[245r] Öszeírása Kisfalud községe öszves helyneveinek.

Primo. A megyének, járásnak neve, hová a helység tartozik.

Ad primo. Kisfalud, nemes Alszo[!] Fejér megye, Károly Fejér vári járáshoz tartozik.

Secundo. A községnek hányféle neve él most, melyik névvel bír országzerte isméréttel?

Ad secundo. Régentén (oláhul) *Sátu Mik*[nek] nevezték, jelenleg országzerte Kisfalud névvel neveztetik.

Tertio. Volt-e a községnek más elnevezése?

Ad tertium. Nem volt más, mint *Sátu Mik*.

Quarto. A község mikor említetik legkorábban?

Ad quartum. A mostani emberek annyit mondanak,

az atyjoktól, nagyatyjoktól hallották, hogy mikor a kurucok Erdél[y]t dúlták, már a *Sátu Mik* megvolt.

Quinto. Honnan népesítettet?

Ad quantum. Az országnak minden részeiből, mert aki honnét, micsoda helységből elszármazott, azzal a helység nevével nevezik ma is többnyire vezetéknéveket, példának okáért: Oltyán Toma Oltvidékéről származott, Bisztran Andereje Bisztráról, [245v] a Kriszánok Körös bányáról, Barbantsányi Borbándról, és így tovább a többiek is.

Sexto. Mit lehet tudni közmondásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről, mindegyik nyelvű helyre nézve?

Ad sexto. Közmondásból, hagyományból a mostani emberek annyit tudnak, hogy ez a helység ahol most fekszik, határostól együtt fiscalitas volt, nagyszerű salétromgyár volt, most is láthatók a dombok és gödrök.

Írott, nyomtatott emlék a név eredetéről itt a helységben nem tudatik, hanem mégis annyit mondanak az öregek, hogy a krakkoi dominium levéltárában meglehet, hogy lehetnek arról szóló irományok, vagy pedig a nagy szebeni méltóságos exacturatus levéltárában.

Ahol a gödrök és dombok jelenleg is láthatók, az úgynevezett Zovoj nevű részben taláztatik, jelenleg azt a helyet bírják kisaludi román birtokosok, úgymint Popa Andreje és Juon, Muntyán Szándú és Petru, császári-királyi puskaporgyár kertjük-kerítésük közt. [246r] Hetedik. A község határában előforduló topographiai nevek, példának okáért mező, dűlő, szántó, forduló, legelő, kaszáló, puszta, szivatag[!], liget, berek, erdő, rengeteg, zúg, háta, tanya, csárda, major, szőlőskert, szőlő, árok, irtvány, tisztás, hát, halom, domb, csúcs, magoszlát[!], fennsík, hegy, hegygerinc, hegylanc, szikla, bérc, banya, barlang, ösvény, szoros, zuhatag, forrás, kút, orr, tó, folyó, patak, mocsár, posvány, láb, ingovány, nádos, rév, komp alias rév, gázló, sziget stb. stb., falurészek, utak, terek és utcák nevei, megemlítvén a nevezett tárgyak fekvését, határait és szomszéd területjeit.

Nota bene. Fák és épületek nem tartoznak ide. A felvételnél valami nevet nem kell kihagyni.

Kikérdezendők egészben a falu vénei, jegyzői, papjai, erdőszei[!], vadászai, bányászai, nagy segítségül szolgálnak az adókönyvek, telekkönyvek, birtokívek s egyéb katasztrális munkálatok, egyházi mátrikulák, jegyzőkönyvek és monographiák.

Ad septimum. Dupe grégyin nevű határrész a telekkönyvben is azzal a névvel neveztetik, mint amivel [a] felmérészet előtt is nevezték. Gróf Teleki Pálné önagságának is van egy lábocska szántóföldgye Dupa grégyin név alatt a telekkönyv szerint, de egyébaránt a kertek megett, a többi falusiak földgyeikkel egy sorban és szomszédságokban van. Ennek a lábnak tulajdonneve Lábu delá Szopru, azért neveztetik azzal a

névvel, hogy hajdon, mikor a salétromot Kisfaludon csitálták[!], azon a lábon színek (soprujok) voltak.

III. Következik Intre határ nevű határrész, ennek kiterjedése tart a károly fejér vári határtól elkezdve, Pone lá kále krutsi, az országúttól elkezdve egész az hegy oldaláig. Ezen kiterjedésű határrészben a felmérés előtt, valamint most is, némely határrészek más névvel is bírnak, tudniillik Cselin si In gropi.

[246v] IV. Következnek a szőlők:

Az elsőnek neve Gyiile hel batrini, melynek kiterjedése kezdődik Intre határ nevű részhatár szélyétől, és tart egész a Parau hel máré nevezetű árokig, felyülről a méltóságos krakkoi dominium r[espective] fiscus Frunzár nevű erdeje, melyet az közös falu erdejéből foglalt el ezelőtt mintegy 60 évvel.

Van még egy másik szőlő is, melynek neve Gyie din Parau, kiterjedése a Frunze nevű erdő mellett lefolyó Parau hel máre nevű árokon felyül, egészen a Kostis és Podej közlegelőig, igen jó ízű és könnyű, iható bort terem.

V. Következik a Vále Auruluj nevű határrész, nevét kapta azért, hogy egy árokat Vále Aurulujnak hívnak, mely árok, mihelyt egy záporosó hull, mindjárt el szokott önteni, és az Vále Aurulujban lévő földeket széltében megtrágyázni kovacsval. Ezen határrésznek kevés hasznát vesszük.

[247r] VI. Borsin, Curetsetura nevű szőlőhegy, jó bort [adó] terméséről nevezetes. Ebben a táblában foglalódik gróf Teleki Pálné önnagysága Dumitrás árkában lévő egy szép tábla szőlője, a szomszédjai felyülről a fiscus, grófnő és a Hajdu familia allodialis erdek, alólról a Fundujban lévő szőlők.

VII. Luntsele hel nou, többnyire mind törökbúzá, kevés szénát termő határrész, kiterjedése a sárdi[!] országút hosszától elkezdve, egész a Luntsele hel vetyeig.

Luntsele hel vetye törökbúzá és szénát termő határrész, egyfelől Luntsele hel novu, másfelől az Ampoly folyóvíz folyása, harmadik felől a Seszur nevű határrészek a szomszédok.

VIII. Seszur, elegy-, törökbúzá, ős- és tavaszúzá szokott termeni. Seszur név alatti határrészben van foglalva egy darab határrész, minek neve Heles tou, most is látszik a megnevezett helyen a halastónak a medre, mint[egy] 400 négyszögölből áll. Megeshetik, a fejedelmek idejében csináltatták, semmi írás nincs helységünkben róla, a megsejtelést megérdemli. Szomszédjai az egésznek egyfelől Luntsele hel vetye, másfelől borbándi határnak [247v] egy része, harmadik felől a károly fejér vári Csigás nevű határ, negyedik felől a Zovoj és a zovojbani lakosok.

Következik a kisfalud[i] közös erdő és regelő[!], a földesurakéval együtt. Károly fejér vár felől a fiscus Frunzár nevű erdeje, onnét felmenvén a Hulán, egész

Intre Tiskuig⁷⁸, itt találkozik öszve a kisfaludi határ a sárdival, és innen továbbmenvén, Sárd felől érjük [a] Dupa dolea nevű helyet. Ettől továbbmenve, azon az úton találjuk a Vále Sárdulujt, és tovább a Kurmaturát. Itt is s még továbbmenve, mindenütt a megnevezett helyeken keresztülmenő út[on] – ami a Kurmaturától elkezdve, a fiscus, gróf Teleki Pálnő, a Hajdu famillia erdőjök végén egy hegyre felmenő út – a hegy tetejéig, és onnét lefelé menve, a Hajdu famillia erdeje mellett lévő út a méta Kisfalud és sárdi határ közt, egész az Oprus Ilia kerttye végéig, és innét az országútig. Sárd felől a kisfalud[i] közerdő és legelője terjedése tart a fiscus Námtsu tyisztuluj nevű erdő[je] szélén [lévő] árok[ig], amit közönségesen neveznek Vale Auruluj. Ezen megnevezett méták közt [van] Kisfalud helységének az erdője és szabad legelője, a földesuraké pedig tilalmas lévén, marhákot nem engednek járni benne.

A fenn megszomszédolt község[i] erdő és legelő a következő megnevezéseket foglalják magokban, így következnek: Dupa dolya, [248r] Vurvu hel máré, Fatsa hel máré, Kostisu, Faristya, Vurvu hel mik, Kaste touluj, Gregyine luj Nistor, Gregyine luj Bukur, Gregyine luj Szávu, Kurmatura, Pogyej.

A fenn megnevezett három kertet, amint mondják a falu öregei, hogy azon három emberek által irtatott volna ki az erdőből, úgymint Nistor, Bukur és Szávu, minél fogva ma is viselik a helyek a nev[e]iket, most már közlegelőnek használtatik. Mikor Erdélyt a kurucok pusztították, akkor csinálták volt a kurucok elől elbújtak a kertet.

Három árkok is jöven le az erdőből, melyeknek tulajdonnevük a következő: Parau hel Mare, Parau Bábí és Vále Auruluj, mikor záporosozések vannak, megbecsülhetetlen károkat okoznak a szántóföldekben, sokat örökösön használhatatlanná tészik, úgy megrakják kovacsval.

Kisfalud felől az erdők és közlegelő métái az erdő széjin lévő szőlők és a szántóföldek egész Pone la Kornu pusti[ig], innen felfele menve a pusztán, mind a hegy élit tartva, a fiscus Frunzár nevű erdő[je] melletti útig, mely mindenütt a bércezen vezet felfele, egész a Gregyine luj Nistor[hoz], és innen tovább lá Hulá, és még is tovább, Intre Tisku nevű helyig.

Károly fejér vár felől vagy egy darab legelő és erdő [248v] a Károl[y]fejér vár városával perben, és még tovább Sárdal is egy darab erdő a kisfaludi erdők szomszédságaiban, melynek a métái következnek Károly fejér vár vár felől a Kintses dombtól elkezdve, felfelé menve Vále fetye nevű árkon a Zeketuráig, onnét tovább, mind az árkot tartva, Pone la Plopi.

Innét is továbbmenve a patakon, Pone la Alunétu hel mare, feljebb az árkon menve, Pone la Pojána Szomnoroasse, azon felyül találkozik a thotfaludi

⁷⁸ Utólag ártjavított, bizonytalan olvasatú szó.

határral. Innet lefelé jövő út Pone la Kurmatura Theutsuluj. Innet is lejjebb jövőn, egész a Huláig, mind az út a méta.

Eddig tart a Károly fehér vár városával perben lévő erdő. Következik a Sárddal [szomszédságban] levő erdő, mely szinte perben van Kisfaluddal, métái a következőképpen vannak:

Theutsi Kurmaturától kezdve, a Király kutig menve, a kút mellett menő út, mind az úton továbbmenve, az köves utat tartva, egész a Pojana Laszkulujig, innet menve a második köves úton lefele, egész Dupa Doleá[ig], ahol két árkok öszvetalálkoznak, [tovább] a két árok öszvetalálkozásától, honnét egy ösvény keresztül viszen egész a Hajdu famillia erdeje oldaláig. Ennyiből áll a szárdiakkal[!] perben lévő erdő.

[249r] Menyünk tovább, folytatva a falu határai körül a méták megnevezését Oprusza Juontól kezdve, La luntsele hel nou határszélyén menve, egész a felső porondujukig[!], innet keresztülmegy az Ampor[!] folyó vizén, a kisfaludi eklézsia szántóföldje és a sárdi határ közt egész Álb Magdalina földjéig, emellett is elémelve, keresztüljön az Ampojon, tart a méta egész az Gropa Barabatsuluj útig. Itt vége a sárdi határnak. Következik a károly fejérvári Csigás. A Csigás utat tartva métaul egész kisfaludi Krisán Todor földje melletti kertek felemelt dombmétéig, innet tovább egy árkon keresztülmenvén, és a stock kerítése mellett halad felfelé a károly fehér vári püspöki nagy kiterjedelmű láb melletti úton, az országutat is felyülhaladó úton, egész in Gure vále Fetyi nevű árokig, egész a Kintses dombig.

A falu határa körül megvannak a méták nevezve eddig. Következik Kisfalud fekvése, kiterjedése, utcái megnevezése:

Kisfalud helységiben két nevezetesebb utcák vannak, az egyiket hívják [249v] Nagy utcának, ez képezi úgymondván csaknem [az] egész falut. Semmi nevezetes nem létezik itt. A második utcát hívják Ulitse vergye, ez a része a falunak azután telepedett erre a helyre, hogy a salétromkészítéssel felhagytak, több lehet, mint száz éve. Ezen a helyen a salétromfőzőknek színjeik voltak (oláhu sopru), még most is azon a néven nevezik.

A harmadik részét a falunak teszik azon lakosok, aki[k] a malomra menő víz csatornáján alól laknak, Zevojnak nevezik. Zovojeni, ez a lakhely eredetét vette magától a helytől, minthogy hajdöntől fogva, valamint most is, Zovojnak hívják, nem csak ott, ahol lakják, hanem még tovább is.

Egész Kisfaludot oláhok lakják, csakis két magyar birtokos lakik Kisfaludon, és egy száz, aki [a] puska-por fábrikánál máiszter.

Nevezetes Kisfalud arról, hogy sok dinnyét és [250r] káposztát termesztene, miből sok szép pénzt húznak bé. Határa népességéhez képest szűk.

Folyóvize is van, az Ampoly folyójok, a Ripa rosujnál a nagy hídtól kezdve van készítve a károly fejérvári malmokra vizet vezető kanális, mely a megnevezett Ripa rosujtól elkezdve, Kisfalud határát kétfelé metszve jön a helységig, a helységet is kétfelé hasítva megyen tovább Károly fehér várig, s onnét a Marosig, hol [azzal] egyesült.

Nevezetes még Kisfalud egy lisztelő malomról, [tulajdonosa] gróf Teleki Pál neje, a puska-poros gyárról és a stockról, vagyis ezüstnyújtóról, mind a kettő császári-királyi [fiscalitási tulajdonban].

Kisfaludon, október 26-án, 1864-ben.

Avrim Iuon

x Komlos Juon

x Hajos Andreje

x Bistrán Andreje

x Moldoveán Záhária

x Moldoveán Ilia

x Barabás Juon és

x Kanabé Mihály

megbízott jegyző, mindnyájon ebben a dologban bizottmányi tagok

OMPOLYKÖVESD (ÉS VÁLEAMIKA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[18v] *Petrosán.*

Zalathnán mindjárt alól, áll két falurészből, úgymint maga a falu, *Szat*, melyet az Ampoly vize kétfelé hasít. Temploma trachyt dombon díszít ad a különben egyszerű helységnek.

A másik része [19r] a *Valya mika* ¼ órával alább, regényes völgyben, két templommal ellátva áll.

Lakosai románok, többnyire földműveléssel foglalkoznak.

OMPOLYMEZŐ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[486r] 12. [helység] *Pojána.*

Körülövezik keletről az Ompoly vize, délről Borsómező, Alvincz, Rakató, éjszokról a preszákai erdőrések.

112 füst- és 470 számból álló lakosai, kik mindnyájan görög nem egyesült oláhok.

Nevezetesebb csúcsa a Bab, oláhu Bobu. Ebből ered azon patakocska, mely a községen keresztül az Ompolyba foly.

[486v] A Medve hegy, Dealu Ursului, ennek déli oldalában eredő forrás befoly a Medve torkolat nevű helyen a Nagy Ompolyba. A szorost oláhul Gura Ursuluinak nevezik. Itt halad elé a Zalathnára vezető országos postaút. Felette van a Dumbráva nevű, szép vastag, tölgyes erdő.

A Nagy Ompolyon van négy lisztelő malma és korcsmája.

Összesen 2593 hold erdeje [van].

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

OMPOLYSZÁDA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[479v] 4. [helység] *Gauran*.

39 füst- és 175 lélekből álló község, [lakói] oláhok és görög nem egyesültek.

Körülövezik a borsómező-, poklos- és pojánai határon levő erdőrészek és a Nagy Ompoly. Délnyugoton nevezetesebb hegyei a Gorgán, [480r] a Medve, oláhul Ursu magaslat.

Van az Ompoly vizén három lisztelő malom.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László
szolgabíró által m. p.

POKLOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[406r] Kimutatás Poklos községe, határrésze és abban találtató, névvel nevezhető minden helyei megnevezése.

Először. A község mostani és előbbeni neve mind a három nyelven.

Ad 1. Magyarul és németül a mostani és régebbi neve Poklos, oláhul pedig Paklisa.

Másodszor. Volt-e más neve a községnek régebb.

Ad 2. Nem volt.

Harmadszor. A községet hol és mikor emlegetik többször.

Ad 3. A politikai, törvényszéki és adóhivataloknál.

Negyedszer. Honnét vette a község eredetét.

Ad 4. Minthogy nem talátnak semmi régi irományok, nem lehet tudni eredetét.

Ötödször. Hogy nevezik ezen községet a geographiában.

[406v] Ad 5. Poklos.

Hatodszor. A határnak részeiről és abban található minden, névvel elnevezett helyeiről.

Ad 6. A határnak van hét fordulója.

Elsőt hívják *Lá Sziget*. Ezen fordulóban találtaik még egy darab szántó hely, nevezik *La Rittisor*.

Vagyon egy káposztás hely, nevezik *La Valye*. Találtaik egy *patak*, amelyen van egy átjárás, nevezik *Vadu Mujéilor*.

Második fordulót nevezik *Casta Curale*, egy része szántó, egy része pedig erdős hely, az erdő tetején vagyon egy nagy domb, nevezik *Gruju lui Tyeseri*.

Harmadik fordulót *Dupe Dial*, egy darab szántórészit nevezik *Zepodia lui Sui*. Van tovább egy gödrös hely, nevezik *Entrea Pezune*.

Negyedik fordulót nevezik *La Szelistie*. Ezen forduló [407r] csupa erdőből áll, ahol találtaik egy nagy domb, nevezik *Gruju Ozolii*. Tovább vagyon egy nagy patak az erdőben, nevezik *Pareu Makului*.

Ötödik forduló *La Rimetia*, ennek egy része szántó, a más része kaszáló.

Hatodik forduló *La Vadu Reti*, egy része szántó, a más része kaszáló. Vagyon azon fordulóban egy patak, nevezik *La Vadu cu Lespesi*.

Hetedik forduló *La Beisinsza*, egy darab szántórészit nevezik *La Gura Szpinului*.

Nyolcadik forduló *La Stine*, ennek egy darab erdős helyét nevezik *La Tarnicze*, és ezen erdőben egy hegygerincen neveznek *Mutija Plési*.

Kilencedik forduló *La Zepodie*. Ezen fordulóban vagyon egy hegygerinc, nevezik *Mutia Celinului*. Az erdőben egy darab kaszáló, nevezik *La Hidicsa*. Újonnan egy hegygerincet neveznek *Mutia Cornetului*. Egy darab kaszálórészit nevezik [407v] *Pila Lacuri*, más kaszáló és erdős részit nevezik *La Bretaia*, s minthogy ezen forduló határos Borsómezővel, azon oldalát nevezik *La Margina Cerpinisului*.

Tizedik fordulót nevezik *La Cimp*, szántó, melynek egy része forrásos, mély forrásvizek egybegyűlnek [rajta], és egy kis patakba foly, mely több ágakra oszlik, nevezik *Obezsia*. Más része kaszáló, *La Todineszi*. Tovább tanálatik egy darab szántórész, nevezik *La Valia Tejiului*, ahol egy folyó patak van.

Mindezen fent nevezett elnevezéseket a jelen községi lakosság úgy érte, s hogy [nevüket] honnét vették, nem tudják.

x Florea Nikulai falusbíró

x Josza Gyorgy,

x Vaszi Nikulai, községi öregek
általam, Komáromy jegyző

RAKATÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[408r] Rakato helyneveinek rövid ösmértetése.

[409r] 1. Rakato. Erdély, nemes Alsofejér vármegye Alvinczi járásához tartozó község, fenn az erdős, sziklás helyeken, igen elszórva fekszik.

2. A községnek más neve nem volt, úgyszintén most is mind a három uralkodó nyelven csakis Rakatonak nevezetik.

3. A községnek jelen nevén k[ív]ül más neve nem ösmértetett, sem tudomás arról nincsen.

4. A 15. században Rakato már említették, azonban nem mint község, hanem csakis mint az alvinczi fiscalis dominiumhoz tartozó majorságbirtok praedium.

5. Az uradalom Alvinczen lakott jobbágyaiból, kiknek gyermekeit kiházasítván, a pusztai erdei jószágokba telepítették, de nagyobb mértékben 1700-ban Alvinczre jött bolgárok alkalmával.

6. Köztudomásból s illetőleg a nép ajkán élő hagyományból tudhatni annyit, miként a név sokkal előbb keletkezett, mint a község maga, s még lakói azokon kívül, kiket az uradalom oda kiházasított, nem is volt, midőn a község említették. [409v] Értelmét illetőleg pedig minden jelentés nélküli.

7. A község határán előforduló topographiai neveket érdeklőleg:

Verful Grosi, erdős rész, a karnai határon levő Gros erdőnek nyugati része.

Kapu dialuluj, egy roppant bérce csúcsvége, amelyről nevezetik is.

Faczá Kélyánuluj, nagy, bükkös erdő, mely a napkelével szemben fekszik.

Kasztá Strimbi, Álunyetu, melyekben sok magyaró terem.

Pereu Sztini, egy igen kellemes fekvésű hely, melyre a juhászok isztinájokat szokták építeni.

Kasztá Plájuluj és Fintina Krájuluj, mivel a régen Alvinczen lakott fejedelem kellemes vadászhelye volt, maga a forrás Király kutjának neveztetett.

Fent elősorolt erdőrészekben még számos forrás létezik, de sem név, sem jelentő mondat nem él egyik felől is.

Kelt Alvinczen, 1864-ben.

Alvinczi Bacsilla Elek

REMETE (ÉS BÚVÓPATAK,
REMETEISZOROS, REMETEKOLOSTOR)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[487r] 14. [helység] *Remete*, Remetiu oláhul.

Nevét az ottan hajdonában volt remeteklastromtól vette.

Határai kelet-délről Felgyógy, nyugotról Ponor, éjszokról Szabaderdő, Vláháza, Nyírmező és Bedelő. Nevezetesebb pontjai:

Éjszokról a Székkő, kőszirtos hegy, oláh neve Széku. Ezzel egy kapcsolatban a Tarkó, keleti részén a Pilis. A Tarkó a monda szerint arról nevezetes, hogy a ta-

tárokat, midőn a bányahelységekbe szándékoztak betörni, ezen Tar- vagy Tatárkő szirtos magoslatról verték agyon a tatárokat, és pusztították el annyira, hogy hírmondó sem mehetett el közülök. Innen vette nevét, oláhul is Tarkeunek nevezetik.

Nevezetes éjszaki részén a Ponoron is keresztülfolyó patakocska, mely éjszaki részén bezuhan egy kősziklatorszoroson, mintegy kétórányi távolságra a föld alatt bökken ki Szolcsvánál, hol az Aranyosba foly, Buvó patak név alatt. Üregén szinte a befolyásáig fel lehet menni, sokan látogatják. Nevezetes Remetén a kősziklaszoros, hol a Negrileasza oldalából és a Muháról lejöő patakocska lezuhan 100 és több öl magosságu [487v] mészkőszirtok között, iszonyú zúgással. Említett kőszirtok között több üregek és mély barlangok léteznek. Ezek közül sokakhoz járulni a magosság és meredekség miatt nem lehet. Ezen szoros aljában van a fennebb említett klastrom romja, hol egy kis templom és iskolaház van. A templom homlokzatán olvashatni: „Renovata tempore Mathei 1460”. Ezen klastromhoz tartozó szántók és kaszálók említett templom papjának fizetésül van[nak] adva máig is.

25-30 családból áll a megye, görög nem egyesült vallású oláhok.

A kaszálók és szántók Pamintu, Ritu és Fintina Calugariloru [néven] esmeretesek, minthogy a kaszálók közepén egy nevezetes forrás van.

Füstjei száma 419, népessége 2053 [fő]ből áll.

Néhány ványoló és lisztelő malmai vannak, többnyire az említett szoroson alól és felül.

Nevezetes erdeje Doszu blidarului név alatt esmeretes, igen szép, bükkös erdő.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László
szolgabíró által m. p.

SÁRD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[487v] 15. [helység] *Sárd*.

Kicsi mezőváros, 248 füstből áll, és néhány pusztatelekből. Népessége 1240 lélek.

[Fekszik] Károly Fehérvár közelében, itt kezdődik a Hegyalja.

Határai. Keletről a Bilak nevű hegy. Ezen hegy kezdődik a sárdi határon, nyugoti végén és kezdetén [488r] van egy igen jó vízű, kompos kút. Hossza hozzávetőleg ezen hegynek megtart egy mértföldet. Kelet felőli vége [maros] szent imrei határán van. Délről Borbánd és Kisfalud, éjszokról a magyar igeni határ szomszédosítja. Nyugotról Ompoicza.

Nevezetesebb hegyei:

A Nyarló, mely egy vonalban van a károly fehérvári és tothfaludi erdőkkel. Az egész tölgyfaerdőt képez, és mintegy 1000 holdat tesz.

Az előbb említett Bilak hegynek délkeleti oldalán vannak az Efraim, Kecskemál és Tallószér nevű szőlőhegyei. Ugyanezen hegy éjszaki oldalán a Szent Márton erdő, alatta éjszokról szántóföldek, Szent Márton dülő név alatt, és kaszálók.

Ugyancsak a Bilak közepe táján van egy felemelkedettebb keskeny domb, Fejedelem asztala név alatt esmeretes. 1442. évben, midőn Hunyadi János a törököket megverte, ezen ponton ebédelt a fejedelem,⁷⁹ azért nevezetik Fejedelem asztalának.

Ezen kerek hegy aljában, nyugotra van a Tövíses vápa nevű erdő, aljában vannak a szántóföldek: Tövíses vápa, Pad, Berek tere és Tallószér név alatti dülőkre osztva.

Van a községben egy ev. református és egy görög nem egyesült templom.

Lakosai többnyire oláhok, minthogy 1848-ban a magyar családok közül 48 legyilkoltatott.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László
szolgabíró által m. p.

SÁSZÁ (ÉS VINCA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.

[183v] XVI. [helység] Sászá és Vinczá.

A forradalom előtt a IX. szám alatti Lupsa községgel egy helység, a forradalmon innen elkülönített helység. Az anyaközségtől két óra távolságra fekszik, mintegy 200 számból álló lakházai annyira elszórtak, hogy mindenik ház megjárására négy órai idő szükségeltetik.

Fő helynevek:

1. Szuligátá. [Kisebb helynevek:]

a. Fundu feletinului.

b. Tisi.

c. Szuligata.

d. Csertezsú.

e. Mocsirle, magas hegyen ingoványos és süllyedéshely.

f. Piatra vilcsi.

g. Buzesti.

h. Piatra arse.

i. Virvu mocsirlerol.

j. Zepodia.

k. Runku.

l. Csertezsú de mislok.

m. Kolcui Roski.

n. Dimbu honcsilor.

o. Szurpostu.

p. Csertezsú el miku.

q. Piatra Szuligata, magas, regényes kőszikla, melynek tetejéről messzire elláthatni.

r. Dialu Ciunzsilor.

2. Heregsu. [Kisebb helynevek:]

a. Clinu.

b. Teu.

c. Cinzitura.

d. Dimbu Habianului.

e. Gyergyaleu.

f. Horaiczá.

g. Heregsu el mare.

h. Dialu intre siesi.

i. Virvu Czikului.

j. Dostina Czikului.

k. Bradoaia.

l. Tirfesti.

m. Boikáni.

n. Podereu koccoli.

o. Dimbu Romanilor, ezen helyről az a rege az öregektől, hogy hajdon a rómaiak itten tartottak volna egy hosszas ülést sátrak alatt.

p. Heregsu de mislok.

q. Teucze.

r. Klofá si Muncielu mare.

s. Murgeu, magas kőszikla.

t. Poiana.

u. Heregsu el micu.

3. Sageu. [Kisebb helynevek:]

a. Poiana ei mare.

b. Virsi, Virvu Virsilor, magas, regényes kőszikla.

c. Steregoaia.

d. Coasta re.

e. Dimbu Kocsali.

f. Sageu el mare.

g. Coasta lacului, magas hegyen 7-8 öl mélységű tó.

[184r] h. Coasta siesi.

i. Tarnicze mare.

j. Gyimara.

k. Tarnicze mice.

l. Sageu micu, Virvu Sageului, magas, regényes kőszikla.

4. Magura albilor. [Kisebb helynevek:]

a. Magura albilor.

b. Romaneasa.

c. Kolanalu.

d. Dostina maguri.

⁷⁹ Hunyadi János valójában erdélyi vajda volt, fejedelmi címet nem viselt.

- e. Dialu albilor.
- f. Kurmetura.
- g. Pareu scailor.
- 5. Margaia. [Kisebb helynevek:]
- a. Kurmetura mare.
- b. Rakurele.
- c. Paducsel.
- d. Hordoba.
- e. Mergaia.
- f. Facia margai.
- g. Margaiczá.
- h. Muruna.
- i. Maksinu.
- j. Valea lunga.
- k. Vadu.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

SPRING (ÉS ÁRVÁDTANYA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebeleztet Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[239r] Község: *Spring*.

Ezen község csakis ezen név alatt ösmeretes.

A falu nagyon kisdud, és semmi nevezetességek nincsenek ben[ne].

A határrész[ek] megnevezései következők:

[239v] a. *Vidacut* és *Molda*, szántó forduló, a rajta átfolyó hasonló nevű patakról veszi nevét, határos Drasso és Kutfalva határával. Ezen fordulóban van két út, a Drassora és Szász Sebesre vezető utak.

b. *Fordulasiu carpeni*, szántó, viseli nevét a rajta fejlő álló erdőről, sárga porondos föld.

c. *Gruju Racsí*, szántó és részletesen kaszáló, nevét viseli a rajta átvezető Valea Racsiról. Ezen dűlőben néha falu vagy város lehetett, mivel még most is találhatók téglák stb. jelek.

d. *Météslofa*, szántó és kaszáló dűlő, viseli nevét a rajta fejlő álló erdőről, melynek hasonló elnevezése, azonban [a] név eredete ösmeretlen. Rossz[ul] termő.

e. *Dealu Tecului*, szőlőhegy.

f. *Dealu mare*, szántóföld, átmegy rajta a Tohái út és Valea Teului (Tohái patak).

g. *Costa czigli*, erdős hely, átfoly rajta a Gergelyfái patak. Részletes szántó, határos Hosszutelkével.

h. *Dealu Bozului*, erdős hely és legelő, átmegy rajta a Buzdra vezető út, Kalea Bozului.

[242v] A Kisenyedi szolgabíróságtól, Vingárdon, 6. Januárii, 1865.

[Leírta] Apáty János szolgabíró

SZARAKSZÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[444r] Also Fehér megye Alvinczi járása.

Szarakszo községe az Maros északi partján, az Hegyaljában feküve, határos keletről Akmar helysége határával, nyugotról Bokajjal.

Határa keletről *Kaszta Plopi* nevezetű, melynek egyik része agyagos, másik része meszes földet tartalmaz. Terméketlen hely, csakis tavaszgabonát terem.

Nyugotról az helység szőleje, jó bortermő helyek.

Délről az Maroson túl, hol ugyancsak a helység *Cso-reszk* nevezetű határa, mely az siboti és bokaji határokkal határos, ősz[gabonának] jó gabonatermő helyek.

Északról tölgyes erdő az helység felett.

A Kaszta Plopi határ mellett van az *Seszu plotyi* nevezetű hely, itt volt régentén az falu az monda szerint.

A helység áll mintegy 66 lakóházból és ugyanannyi román családból, melyeknek egy része görög nem egyesült, más része görög egyesültek, s á[ ]taljában az egész földművelésből s marhatenyésztésből él.

Kelt Szarakszon, 1864. szeptember 8-án.

Szebeny jegyző által

SZÁRTOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[488v] 16. [helység] *Szárto*.

Az Aranyos bal partján fekszik, 139 füstöt és 645 lelket számlál.

Határai. Keletről Piatra bai nevű kőszirtos hegy, délről Offenbánya, nyugotról [az] offenbányai Dumbráva nevű erdő, éjszokról Brezesd.

Egy havasi patak folyja keresztül, mely ered a Sztrimtur nevű havas éjszaki részéből, pizstranggal bővölködik. E patakon van három lisztelő malmocskája és egy ványolója.

Felette levő magosabb hegyei nevezve vannak Offenbánya rovat alatt.

[489r] Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

SZÁSZCSANÁD (ÉS HEGYITANYÁK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[39r] Nemes Also Fehér vármegye, Balásfalvi járás minden helységeiben kiírt régiségeknek és jelenlegi nevezetesebb tárgyaknak leírása.

[40r] *Szászcsanád*, szászul Scholten, lakosai szászok és oláhok.

Ez egyszer a nagy Bánfy Dienes birtoka volt, kit I. Apafi [Mihály] lefejeztetett, azután fiscalitás lett, majd végül megint a Bánfy családnak adományoztatott, azon ágnak, amely osztán chatolizált. Most már többen bírják az uradalmat.

Valami más régiségi nevezetességre menni nem lehet, régészetei sincsenek.

Gazdag, terjedelmes, nagy határa és erdei vagynak.

[Lakosai] mind szántóvetők, főleg a szászok szép szőlőhegyeiben termesztik a legjobb borokat.

Vallásokra nézt a szászok lutheránusok, az oláhok unitusok és disunitusok (nem egyesültek). Oskolái vannak különösen a szászoknak, igen nagy haladásal haladnak.

Folyó: A helység határának keleti része szélében foly a Nagy Küküllő.

Patakjai számtalanok, melyek közül is egy különös nevezetességgel nem bír.

Nevei: Pereu Scurtu, szászul Nailand graben, Vaiden graben, Rorbach, Valea lupuluj, Rorbach, Pereu Plopului, ez[ek] is mind a Székás nevű nevű kis folyóba folynak.

Tavai: Laku mare, Laku mik, Gross taich, Klein taich, örökös állóvízzel.

Mocsárok: La butoroj baitoval, járhatatlan, mély sepedék.

Lunka Korisului, Hanauf, kisebb.

[40v] *Határrészei:*

Első forduló:

Ketre Keris, Hanfau, Rizelberg, Hinter den Kapen, Skurtu, Najland, Ruptur, Seratur, Henterberg, Fatza.

Második forduló:

La Rede, Reisen vald, Veiden graben, Pereu, Tailungen sesu, Hinter halt, La Regen, Misterich vale, Vaiden rekite, Furtan, Capu dealuluj.

Harmadik forduló:

Mitel grund, Netrabis, Ferden grosen, Valea sub pedure mare, Kechenden der mile de kete mare, Molda mare és Dupe vii.

Kaszálói:

Hanfau, Lunka korisuluj, Hamen auf la Fegedo rosu, Sora auch la Sedrila.

Legelői:

La magura, Dupe padure si La deal.

Hegyei:

A legmagosabb [a] Hochberg. Dealu mare ennél is magasabb, mely egymásba folyó hegylánczataival átövezi a több apróbb hegyekkel együtt a határszél nagy részét, úgymint: La Komanda, La Regen, La Hula mare és La Hula steilor.

Szőlőhegyei:

Vein gart, Hinter berg, Geczun berg, Hinter grund langen, mind jó, nagy terjedelmű szőlőhegyei, híres bort termesztnek.

Erdők:

1. Padura frumase, egy, a falu felett igen szép erdő.

2. Netrabis.

3. Padura mare, ez is szép nagy erdő, hanem [1]848-ban nagyon megapasztották.

4. Reris,

5. Alunis,

6. Kasta Alamaruluj,

7. Pe deal,

8. Pedura vii,

9. Kornisu,

10. Regya mare,

11. Regya mik, semmi nevezetességgel nem bírnak, mind terjedelmes nagyságúak.

Nem lévén tehát semmi történelmi nevezetessége, a jelen élőknek, kik a régi őseik hagyományaikból mondhatnának valamit, [a jelentés] azonnal bérekesztetett.

Lakosai száma öszvesen mintegy 100[-at] fejül haladók.

SZÁSZPATAK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[46r] *Szász Patak.*

Ez hajdon, amint mondják, [a] szomszéd monorai határhoz tartozott volna, és amint a helység is mutatja, nagy erdők lehettek, ahova erdőpásztori lakot tettek. Ezek megszorodván, és a balásfalvi uradalomhoz is tartozván, Szász Patak nevet kapott, mivel ma is egy patak hosszában van a falu.

Kicsin falu, mintegy 470 lélekszámmal.

Nemzetiségek mind románok és görög egyesültek, [neve] oláhu Spetak. Egy derék lelkészek fáradozása után most építettek egy oskolát, remélhető sikerrel. Mind pásztori és szántóvető emberek.

Patakja: egy, mely a falu közepét hasítja, a monorai határon keresztül foly, a Nagy Küküllőbe ömlik, neve Valea Spetakuluj. Van egy sóskútja, tőszomszédja a monorai sóskútnak.

Hegyei:

Dealu dosului, Gergeleu. Dealu Nii, erről azt mondják, hogy egy karám lett volna a hegy tetejébe, és az ő nevéből hívnák Dealu Niinek.

Határrészei:

Első fordulóban La gropa.

Második forduló Mesdinale.

Harmadik forduló Rupturule.

Kicsin határa mintegy 1566 hold.

Szőlőhegyei: La grope.

Erdei: Kindedu, Spetatsel.

Semmiféle történelmi nevezetességek nincsenek.

SZÉKELYFÖLDVÁR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[46r] Székely Földvár helységének leírása.

Tartozik Aranyosszék Also járási dűlői hivatalához.

Határos [vele]: keletről Székely Kocsárd községe, délről a Maros folyója, nyugotról Veresmart községe és éjszokról Felvintz és Harasztos községei határai.

[A] községnek neve a rómaiak idejében Feuldvára. Székely Földvár nevét vette, midőn az idetelepitett székelyek a tatároktól visszafoglalták, hihetőleg a helység közelében lévő várhelyről vette Földvár nevét.

Régen az egész helység székely telep volt, mi onnan világos szájhagyomány szerint, hogy II. Apafi fejedelem alatt harcolván a nemzet, [a faluból] 50 székely állott ki. Most a túlnyomó elem az oláh, kik a szomszéd megyékből ide beszaporodtak.

Nevezetességei:

A helységtől nyugotra eső várhely, hol még máig is ásatás vagy szántás közben régi, rómaiak által hátrahagyott kőfaragványok, oszlopdarabok és más római uralkodók pénzei talátnak. Hogy római telep volt, igazolja a gyakran talált vízvezető esőcsövek és egészben talált négyszegű téglák, mely téglákon [a] XIII római szám látható.

Nevezetességeihez tartozik még a Maros Ujvárt Tordával összekötő Traján útja, mely a helység határán vonul keresztül, [46v] a helyen-helyen nyomai még ma is láthatók.

SZÉKELYKOCsÁRD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[48r] Székely Kotsárd falva fekszik nemes Aranyasszék Also kerületébe, dé[l]ről a Maros, északról Harasztos, keletről Torda megyei oláh falu Vajdaszeg, nyugatról Székely Földvár szomszéd[j]ában, a Maros folyó terin.

Székely Kotsárd ezen nevezetét akkor kellett hogy kapja, mikor egész Aranyasszék lakossága a tatárok által kipusztítván, azon földterület, mely ma Aranyasszéknek neveztetik, IV. Béla király által a kézdi 70 családból álló, magokat a Toroszkó feletti kősziklán volt, de jelenbe végképpen elpusztult várba a tatárdúlás ellen megvédett családoknak adományoztatott Géza király által.⁸⁰ A jeleni neve Székely Kotsárd.

A község neve már a „Kis tükör” nevezetű könyv⁸¹ által esmeretes, bár nem épp dicséretes oldalról, de

nevezetes arról, hogy Bátori Sigmond fejedelem kivégeztetett nevelője, Gálfi tanácsos mint helybéli birtokos, hátrahagyott írásában kedves tájéku és fekvésű magyar helységnek nevezi. [Amikor] [I.] Apafi Mihály a Betlen Gábor fejedelem adományai által Károly Fejér várra került evangelico ref. főtanodának székhelyit Nagy Enyed városába végképpen elhelyezé, az ország akkori tanácsosaival itt Székely Kotsárdon, a Szilágyi András akkori főtszt lakásán tartott gyűlésben határozta el.

Mindazokról Benkő Károly Székelyföld ismertetéséről készített bűvárlatában⁸² bővőbb felvilágosítást nyújt.

[48v] Népesült Székely Kotsárd helysége előbb kézdi, azután udvarhely- és marosszéki bételepedett és Háromszékről ide hozatott magyar családokból. A népességnek, mely egyezer száz körül határozódik, [összetételében] vagynak [a magyarok mellett] a szomszéd falvakból oláhok is, kik szolgálatképp ide telepedvén, ide való lakosok.

A helységben templom van kettő, egy a reformátusoké és a más a disunitusoké. A magyar ajkúakon kívül öt család római catholicus.

E községet átmetszi a vásárhely–nagy enyedi és megyes–tordai két commerciális út.

A Maros vizén kívül folyói nincsenek, de van négy patak folyó:

A Határ patak a keleti határszélbe.

A Jopatak, mely a határ közepén, az úgynevezett Kőkut hegyen eredvén, a helységen kétágúlag délre és nyugatra foly, és jó ivóvizével a helység lakosait táplálja.

A Roszpatak a helység nyugati szélén, ennek vize is rossz, de északról Harasztos helységnél zúgással bírván, azon innen hegyekkel körülvetve völgyön folyván, áradásai s duzgás szakadásai által nagy áradatokat s károkat okoz esőzések alkalmával.

Tavai nem nagyok, vagynak öt szám alatt:

a. A Harangosto vette a nevét arról, hogy a fejedelmek alatti villongós időkben a reformátusok harangjai közül egy nagy harang oda rejtetvén el, és az törökök által megtanálván, Bukurestbe vitetett, s ott, hogy mi történt vele, tisztán nem tudatik, és annak emlékét tartja ma is a nevezett tó.

[49r] b. A Közép tó, nevezetét vette arról, hogy a legelő közepén képződött, [a] Maros folyam árkanak elhagyása által.

c. A Hárámto, az onnét vette nevét, hogy a Közép dűlő lapályos magaslatán, nem messze egymástól képződve áll, s kifolyások nincsen.

Maga a helység feküdt [a] Rákotzi Ferentz-féle forradalomig a helység mostani fekvése felett emelkedő

⁸⁰ Hamis oklevélre stb. visszavezethető, zavaros szöveg.

⁸¹ Losonczy István: *Hármas kis Tükör*, Pozsony, 1773.

⁸² Benkő Károly valóban készült megírni Székelyföld ismertetését, de valószínűbb, hogy Benkő Józsefről van szó, akinél ezek az adatok is szerepelnek (Benkő József, *i. m.*).

hegyen, honnan a Jopatak eredetét veszi, az úgynevezett és most is meglévő Kőkutból.

A mostani helyére leszállítását okozta az, hogy a helységnek magaslaton fekvése, azt a csatározó táborozások állomásozó helyére alkotván a fejedelmek alatti időkben, sokszori kipusztítások volt azon fekvési helyétől.

Határrészek:

a. A *Lovas*, amikor a helység azon helyen volt, a nevezett határnak ezen részébe lovaskatonák laktak.

b. A *Veres*, itt történt a nagy véres ütközet a kurucok és labancok között, elesvén a lovasok Veres nevű kapitányok, azt arról nevezik Veresseknek.

c. A harmadik határrész a *Halom*, nevét vette azon két halomról, hogy a csatában elhullott katonák azokba eltemették. [Alhatárrészei:]

A *Cserevár*, szántó.

Rokajuk, kaszálók.

Konyák, a Maros terén, nevét vette a régebben birtokolt és most is a helységben terjedelmes Konya familliától.

A *Tofarka*.

Tóra járók.

Turosok.

Keleti és nyugati *Mély völgy*.

Feljárok.

Völgyrejárok.

[49v] *Püspök ut*, ez arról veszi nevét, hogy hajdonába a püspökök ezen útjokon tették megyéjükbe útjokat.

Tékenyős.

Muranra járok.

Murmak[?].

Gombás pad.

Magyarosok.

Átal járok.

Akasztófa láb.

Also és felső Vég lábok.

Kölös földek.

A *Nyilak*.

Tövis berek, törökbúzások.

A *Dobogo*.

Háram ág.

Funduly.

Cserés, nevét veszi arról, hogy régen cserfás volt, de most törökbúzás szántó.

Szőlőhegyei a közös birtokosságnak az *Ohegy*, *Disznoszer*, a *Meleg odal* nevű szőlőhegyek, igen jó, erős bort termenek, de nagyobb mennyiségben soha.

Nagy szorgalommal mívelt szőlőhegyek egyes birtokok részén:

a. Tekintetes Foszto Ferentz Mézes mál nevű szőlője.

b. Tekintetes Foszto Károly Életbértz nevű szőlője.

Kelt szájon lévő őshagyományok nyomán, Székely

Kotsárd falusbíróságának 1865. januarius 20-án tartott üléséből.

Musnai Tamás falusbíró

Konya István jegyző

TOMPAHÁZA (ÉS MAROSÚJFALU)

MAROSÚJFALU

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[452r] Nemes Also Fehér vármegyében, Szász ujfalu helységnek helyirata.

A helység fekszik a Maros folyó bal partján, a víz színtől mintegy 4 öl magaslaton. Ezen vízen a helység lakosai és távolabb vidékről jövők egy köteles hajó által közlekednek a szomszéd, délre eső Nagy Enyed városával.

A helység lakói magyarok és oláhok, szám szerint magyar 104, oláh 165 lélek. Házsám 56.

Az említett helységben a falu közepén áll az evang. ref. egyház. Ezen egyház úgy látszik, hogy a 17. század közepén épült, külalakjára nézve előbb erdélyi szász templomokkal egyforma, déli homlokzatán a kijavítás ideje látható: 1795.

Ezen helység a régi időkben több magyar lakosokat számíthatott, mert a még most életben lévő öregek visszaemlékezve 60 évvel, azt mondják, igen kevés oláhok voltak lakói, mit is onnan lehet valósággal következtetni is, hogy a más felekezetnek egyháza nincsen a helységbe.

Az egyház tisztét egy helybe lakó lelkész viszi végbe, van egy énekvezére, aki egyszersmind tanító is.

Ezen helységnek szomszéd helységei: keletről Becze, délről Tompaháza, ezen helységgel falván[k] egybe van forrva. Kelet-északra Maros Szent Király, [452v] és végre északnyugatra Nagy Enyed városa.

Határrész leírás:

A helység határa egyenes téren halad felfele keletnek, egészen a szomszéd beczei tetőig.

Három nevezetesebb fordulóra oszlik:

a. *Tompaháza felőli forduló*.

b. *Közép forduló*.

c. *A véglábi forduló*.

Az első fordulóhoz számítjuk a *Pad* nevű helyet. Ezen elnevezés veszi eredetét egy 4 öl magosságú domb emelkedésből, de miután az említett egyenes emelkedésen felhaladunk, ismét egy szép egyenes térrel találkozunk.

A második határrésznek közepén túli része elnevezetik *Tónak*.

A harmadik határrésznek egy része elnevezetik *Váncsának*. Emelt végében van az úgynevezett *Szászskut*. A többi emelkedettebb helyei elnevezetnek *Horlitztető*-, *Beczei ut*-, *Nagy szénafű*-, *Kis szénafű*-,

Közlegelő-, Berkutz- és végre a Maroson túl Keringőre. Katasztrális mértéke a helység területének: szántó 545, szénafüve 270, szőlője 7 hold, legelője 155, erdeje 22, és végre terméketlen hely 103 hold, egy holdra 1600 négyszögöl számítva.

Tiszta jövedelme ugyan a legújabb kiszámítás szerint 3771 osztrák értékű forintot tesz.

Visszatérve némely egyes helyrészekre, megemlíten-dő a Szászok névvel előforduló hely. A monda azt regéli, hogy ezen helyen egy szász település[ű] falu lett volna a 16. századnak a végén, innen költözködtek volna beljebb a Maros partjára be később az ezen helyet lakta szászok, ahonnan a helység elnevezését kapta volna: Szász Ujfalu. Ezen monda mennyire igaz, valóságos igaz adatot róla nem kapni.

[453r] Ezen Szászok nevű helyen van egy forrás, némely évszakra oly kevésbé mutatja magát, hogy szembe sem ötlő, kikerüli az ember figyelmét, némely évben, ami már [18]48-on innen megtörtént többször, tavasszal jó korán megered, és oly bővön foly ki ereiből a víz, hogy egész kis patakat képez. Innen van az Közép fordulóba megnevezett Tó név, mert ezen patakka alakult forrás [az] egész lapályos részt, útjába kapva, eláraszsa. Régebben egész tót képezett, később a helység lakói medret készítettek, és most szorgalmason, meder által kivezetik határunkról.

A Végelábra megemlíti Váncsa nevű határrész ve-szi nevezetét egy birtokos nevére, amely birtokos élt 1780 körül. Még azon évek körül az említett Váncsa nevű hely jobb részét a helybeli evang. reform. egy-háznak, mint canonica portiot ajándékozta. Még nagyobb hitelességű az, hogy Váncsa név van az úrvacsoraosztáson használt poháron és tányéron,⁸³ melyek ma is léteznek. Az adományozott földeket is bírja az egyház ma is.

A föld létrészei:

A föld létrészei a téren homokkal vegyített pala, az emelkedettebb részein kavicsos homok, végre a dom-bokon sárga agyag, pala vegyítésű.

A Maros folyó jobb partján fekvő földek kivételképp gyűlevész homok és pala létrészekből áll[nak].

Szász ujfalu, 20. november, 1864.

Csoma Károly jegyző

TOMPAHÁZA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[467r] Tompaháza falu leírása Pesti Frigyes magyar akadémiai tag tudományos használatára.

Először. Tompaháza falu van Alsó Fehér megye Csombordi járásában, a Maros bal partján. 1850-től fogva 1861-ig volt a Károlfejérvári vidék Nagy Enyedi kerületébe osztva.

Secundo. Csak ezen néven nevezetes, oláhul is úgy hívatik.

Tertio. Más elnevezése nem volt.

Quarto. Több század óta említve van.

Quinto. Egykoron, midőn a Maros völgyén többnyi-re magyar lakosok voltak, itt is több magyar lakott, de a Básta korában azok szétszórattván, oláh lakosokkal népesült más falvakból is.

Sexto. Adoma után állítatik, hogy e falu mostani szőlőhegyén, mely Tompának neveztetett, volt csak egy ház, s ezt Tompaházának nevezték el, később az ott lakott ember család[j]ából és másokból a falu mostani helyén telep alakult, mely utóbb Tompaháza faluvá vált.

Egyébiránt a 17. században még élt s azután kihalt Tompa birtokos család tompaházi előnevet használt, s hihető, e család is adhatta a falu nevét.

[467v] 7. Van három fordulója, úgymint: Szentkirály felőli, Lörinczréve felőli és Maros felőli, fekvéseik után nevezve.

Aldulói jelentéktelen oláh elnevezésűek.

Földe fekete és jó[l] termő. Mindenféle gabona ter-mesztetik, de legfőbb termény a törökbúza, mely jól díszlik.

Kaszálói a Maros partján jók, fenn a hegyén gyen-gébbek.

74 házzal, ugyanannyi családdal bír, mintegy 300 lélekszámmal. Majd mind oláhok, görög egye-sült vallásúak, máig is csak fából alkotott templomuk van.

Főbb birtokos van három, úgymint Toth Josefné, Erős István, református vallásúak, és Senner Agoston, római catholicus. Magyar ajkú lakos helyben van két család, nyolc lélekszámmal.

8. Határos keletről Megyerék és Ujfalu, éjszokról Ujfalu, napnyugotról Diod és Magyar Orbo, délről Lörinczréve faluk határaival.

Jegyzette Tompaházán, november 13-án, 1864.

Bayer Antal jegyző

TOROCKÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[327r] Torotzko városa részéről az ide mellékelt nyomtatott ívben tett kérdésekre a fenn írt közönség a következő adatokba teszi feleletét. Mely szerint:

1. Torotzko tartozik Torda megyéhez, ezen név alatt Torotzkói járásban találtató kicsin mező-bányaváros, melyben is a lelkek száma mintegy 1800.

2. Torotzko városának országszerte csak egyedül ez[en] neve van, Torotzko, s csak egyajkú a lakosság, tudniillik magyarok. Vallásokra nézve unitáriusok lakják.

⁸³ A Váncsa név fel van metszve. (A jelentés lapszéli toldása.)

3. Ezen közönségnek soha sem volt más elnevezése, sőt mondhatni, sohult sincsen más ezen név alatt, mint Torotzko, ahol is a legjobb ekevasok készülnek.

4. Torotzko említetik 1200[-asok]tól fogva, amikor Stájerből kijöttek, vette nevezetét a vasolvasztás közben folyó olvadék vassalakról, amidőn itten taracznak neveztetik, innen deriválódott Torotzko. Viselete ezen népnek inkább szászos, munkálatjokra nézt szorgalmatosok, főleg a bányászat és vastermesztés műveiben.

5–7. A torotzko lakosoknak őseik, elődeik mint vasművesek az Austriai birodalomból, Stajer Országnak Ajzen Vürtzel nevű városából Torotzkora hozattak szabad bányászkodásra és a vaskészítésnek [327v] folytatására bizonyos privilegium mellett, II. András magyar király uralkodása ideje alatt, 1200. év[ek]ben,⁸⁴ a városnak levéltárában lévő másolatok útmutatása szerint, s minekutána mint austriai vasműves gazdák kijöttek és megtelepedtek, aztán kohókat, vagyis olvasztókat és verőket vagy jobban mondva hámorokat építettek. Csakugyan lehetett azelőtt is bányászkodás, amint tapasztaltatik, de a vas természetesi kezelést kevés újítással most is szinte csakis azon nyomon folytatják, mint mikor kijöttek.

Nevezetes, hogy a hámorokat is a magok saját neveikre nevezték, tudniillik: Tobisak, Boslák, Göndöl, Brotár, Kriza, Vernes, Koronkai, Simon, Echárdt, Krakko, Pálok és Vajdák verejének, s mai napig is, midőn [a] hámorok öszves száma kilenc, azon név alatt vagynak, az többi[ek] nemrégén leégtek.

Sok változásokon ment keresztül ezen közönség.

Ismételvén kijöveleket, a fenn írt austriai bányászgazdák II. András király által azon privilegiummal voltak megajándékozva, mint amellyel Stajer Országban is éltek, mit később 1291-ben III. András meg is újított volt, mely privilegium a már megnevezett minden oklevelekre [328r] hivatkozó transmissionalis 273. és 276. lapokon le van írva, bizonyít[ék], s mint austriai bányászok és vasművesek, szabadságosok lévén, íratik, melyben a jobbágyságról szó sincs, mégis annak ellenére a Torotzko családból később, hogy földesúr vált, Rabutin generálist arra bírván, hogy a lakosokat jobbágyság alá kényszerítette, s szolgálat terhe alatt is voltak egészen 1848. év fél év[é]ig.

Továbbá, köztudomásilag, azon tapasztalás is valósítja azt, hogy austriai németek voltak, mivel a bányákba kellő szükséges eszközök is német nyelvből deriválódtak, miszerént spreitz, kaszt, steng, hant. A bánya felső rész[e], tudniillik a feje felett, neveztetik Fést, az alsó fele Zsój, a lefele szálló Sott, az egyenes oldal Hangat, a termés körüli jelek Lett[nek] neveztetnek. Úgyszintén a hámorbeli eszközök is hasonlólag, vala-

mint Plébank, Unvég, Zsojban, Rinban, Lajz, Stötz, Ferczengellő, Spáring, egyszersmind a temető hegy is Bérgejnek neveztetik, ahonnan ered: Berg, mint szó. A közönségben lévő utcák, név szerint:

Kelet felől Kövár uttza, ez arról neveztetett, hogy ennek felette vagyon egy nagy hegy, mi neveztetik Székelykönek. Ezen látszanak: forró mésszel, kőműves munkával rakott rejtékvárak vagynak, melybe a tatárok, labancok és az Hora-világ elől menekülések végett húzódtak el, s ezen utca Kövár uttának mondatik.

Also és Felső Piatz sor, Szentgyörgy uttza, Vidaj uttza, Borév vagy Also uttza, [328v] mindezek azon helységek felé vezető utcák, azért neveztettek a megírt módon.

Továbbá, Torotzko felett vagyon egy nagy hegy, az elébb említett Székelykö, ez is köztudomásilag arról vette nevét, hogy a torotzko lakosokat veszélyes állapotban székelyek mentették meg, azóta is hozzá járuló erdős helyeikkel Aranyosszék bírja.

Jegyzés. A határrész nevei felhúzással vagynak kijelölve.

Alább nyomulva kezdődik *Kő oldal* határrész, *Ut alatt, Ut felett, Halom, Remete patak, Hamma, Felső remete*, mely szomszédos a Tilalmasi erdővel. Ez is azért, mivel örökké, mint eklézsia erdeje, tilalom alatt lévén, neveztetik Tilalmasnak.

Kezdődik nyugot felőli részben a *Nyáros*, a *Bértz*, melybe vagynak a bányászatok, úgymint a Simonok és a Vén, Vernes, Tubákos, Német, Vashincton, Prudentzia, Mezőség.

Enteres oldal, Pokol völgy.

Bagoly bánya völgy, ez is arról neveztetik, hogy a vaskőtelepnek egy szárnya a napi világra kinyúlólag ért, melynek kicsi gödribe a bagoly fészkel, és annak fiai keresésiben vezéreltetett bányászatra, s máig is Bagoly bányának neveztetik.

A községből Bányákra vezető út *Bodor hágo*, mely szomszédos a *Leányok vára* név alatti határrésszel, ez is arról neveztetik, hogy a veszélyes [329r] üdőkben tatár- és labanc-, kurucjáráskor a leányok föld alatti rejtékebe, bányákba rejtezhöz menekültek, s azóta neveztetik Leányok várának.

Következik *Cziblok* határrész, mely szomszédos *Ostor zsák* néven lévő határrésszel.

Nyíras oldal.

Továbbmenvén, Echárdtok és Vajdák bányája mellett szomszédos a *Lohajtok tere* és *Falom oldala* erdeje, itt vagyon Mátyás nevű bánya. Tudva [van], miszerént a Mátyás fiakról kapva haszonra, Mátyásnak neveztetett. Úgy Kigyos bánya is, mivel a kigyót megölni szándékoló ember a vaskő vénára, erekre találván, nagy bányászat keletkezhöz, neveztetett Kigyosnak.

⁸⁴ A privilegiumot „megörökítő” átírások (lásd alább) késői hamisítványok.

Komporik, erdős hely.

Irgan, *Nyiras*, *Getsemáné*, *Tsorgo árka*, *Nagy Buják* és *Kis Buják* határrészek.

Aranykut. Hogy a régiek verkesek[!] is lévén, egyzersmind aranyat mostak [benne], nevezetett Aranykutnak.

A fenn írt közönség több adatokkal most jelenben nem tud szolgálni, mely is tisztelettel ajá[n]latik.

Kelt Torotzkon, 30. július, 1864.

Pál Simon torotzkoi bíró s. k.

Tobiás Ferentz jegyző m. k.

Láttam Almásy János
szolgabíró

TOROCKÓGYERTYÁNOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[122r] Helynevek Gyertyános községből, Torda megye Torockoi járásából, 1864.

[122v] 1. Torda megye, Also kerület, Torockoi járás, Gyertyános község.

Oláh helység, magyar neve [a Gyertyános]. Jelenleg Valea néven nevezik, és Valisora románul.

Ezen helység a Torockoi völgy öt helységei közül az egyik. Itt veszi kezdetét az Enyed felől feljövő kőszoroson fejlül a Torockoi völgy.

2. A községnek jelenlegi neve magyarul Gyertyános, oláhul Valea Valisora.

3. Régi neve oláhul Kárpenyis volt, mi megfelel a mai magyar Gyertyános nevezetnek.

4. Régibb időkből fennmaradott irományokban Kárpenyis, Gyertyános neven említetik.

5. Első népesedése, úgy tudatik, nem nagyon régi, alig van 200 éves, kik is a volt hajdani Torockoi család földesuraik [által] telepítették oda, elsőbben csak hat család, most azonban 70 családból és 350 lélekből áll.

6. Egyéb mellékneve nincs a helységnek.

7. A község határán előforduló topographiai nevek oláhul (ámbar nagyobb részinek saját magyar neve is van): Ritu Domnyilor, Moynyle, Lá Mársiny, Subt Dáte (Malomkö alatt), Ptyátra lunge (Hosszúkő), Gyálu Rátyisuluj, Zepodia pestyeri, Lunká, Lá Peár (A körtve fánál), Gurá Tyei (Kötorka), Dilma sipotuluj (Csurgo domb), La Tyeia (A Köbe), Dupa kurmature, Zseminyi, In Tarnycza (Terhesek utja), Dumbrává, Muntye luj Dregoj, Kápu muntyilor, Sztina batrine, Czontya, Sztirminá, Lá Bogdán, Lá Sesz, Fásatzel, Oszoile, Gruí furmosz[!].

Andrád jegyző

Láttam, Almásy
szolgabíró

TOROCKÓSZENTGYÖRGY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[333r] Helynevek Torotzkó Szent György községből, Torda megye Torotzkoi járásából, 1864-be.

[333v] 1. Torda megye, Alsó kerület, Torotzkoi járásban fekszik Torotzkó Szent György községe. Ezen járásnak öt helysége, úgymint: Torotzkó, Torotzkó Szent György, Gyertyános, Bedelő és Borév helységek [együtt] régi, sajátágos elnevezéssel Torotzkoi völgy név alatt esmeretes, melyet azért hívnak völgynek, hogy egy szép kis térséget formál a körülte felemelkedő magos hegyek és kőszirtok alján.

A térség kezdődik az Enyed felől feljövő, Kőbeli szoros útnál, s mikor ezen szoros útból kiér az ember, az egész Torotzkoi völgy eleibe terül, és csaknem az egész láthatóvá leszen, s ezen völgy középpontján fekszik Torotzkó Szent György községe.

Ezen völgy lakosai mindnyájan földesúri hatalom alatt voltak a felszabadulásig. A földesurak voltak a Torotzkai család, kik is a felszabadulás idejéig öt családra voltak szakadva, úgymint:

1. A grófi család, kiknek családfője gróf Thorotzkai Miklos.

2. Két bárói család, báró Thorotzkai János és báró Torotzkai Josef testvér atyafiak, és

[334r] 3. két nemesi család, méltóságos Torotzkai Sándor és [Torotzkai] Lászlóé. Ezen családok mindnyájan Torotzkó Szent Györgyön laktak a felszabadulásig, vagy ha ott nem laktak folytonosan, de mindeniknek külön udvarháza volt, de amelyek a forradalmi időbe, 1849. július 31-én a faluközönsséggel együtt mind elégettettek a szomszéd falvi oláhok által, kiknek vezetőjük egy Fodor Vaszilika nevű bisztrai oláh pap fia volt, egy iszákos, részeg ember, aki első iskolai tanulását itt, Torotzkó Szent Györgyön kezdte volt.

Ezen Torotzkoi völgyet körülövező hegyeket, kőszirtokat nevezik: az Enyed felől békjövő szorosnál úgynevezett *Kő* vagy *Köbe*, a kelet felőli hegyvonal *Székely kö*. Ennek tetején van egy még most is látható régi vár omladéka, a *Székely vár*, melynek építetőjéül Torotzkai Celeust⁸⁵ mondják, aki is a tatárok pusztításakor ezen várba volt menekülve, s a kézdi székelyeknek azt ígérte, hogy ha őtet ott a tatárok ellen megvédik, egy darab erdőséget birodalmából nékik ad, [334v] és meg is oltalmazták, s ő szavát beváltotta, s az erdőséget ma is bírják az akkortájban Aranyosszékbe V. István király által megtelepített székelyek.

A nyugoti hegyláncot, kőszirtokat nevezik: Ragadozó, Ordos kő. Ezen hegyvonalak dél felőlről északkeletre vonulnak az Aranyas folyóig, ahol *Borév*, az utolsó

⁸⁵ Valójában Ehellős, de a korszak több szerzője használta így.

Torotzkoi völgy[i] helység fekszik az Aranyas jobb partján, és itt, ezen helységnél a Torotzkoi völgy végződik. Legnagyobb kiterjedése ezen völgynek a torotzkó szent györgyi határba esik.

2. A községnek régebbi elnevezése is köztudat szerint Torotzkó Szent György volt, és ezen név alatt ismeretes országszerzte.

3. Hogy volt-e hajdon más elnevezése, arról semmit se tudunk.

4. Régi idők oltá csakis ezen néven említettett.

5. Első népesedése honnan volt, azt nem tudjuk. Mondják azonban, hogy volnának olyan családok is, akik a Torotzkora Felső Austriából ide bányász- és vasmívelés végett megtelepedett [335r] lakosokkal egyszerre jöttek volna ki, és itt telepedtek meg. Különböző több székely és oláh ajkú lakosok telepedtek ide, és máig is egy-egy megtelepedik, s amely idegen ajkú itt megtelepedik, az elveszti nemzetiségét és magyarrá lesz.

6. A Torotzkó melléknevet, úgy tudjuk, a szomszéd Torotzkó bányavárosától nyerte. A Torotzkó név pedig származhatott ezen szótól: „taratzk”. Így nevezik itt a vas öszevolvasztásánál kifolyó salakrészt. Egyébként ezen helység lakosai is a torotzkaiakkal egyforma szokást, különös, egyforma, sajátos viseletet, öltözetet [hordanak], és egy nyelvet beszélnek.

7. A község határán előforduló topographiai nevek: Hegy alatt, Asztal láb, Togát, Halasto, Füzes, Megyes kert, Sántzolt rétek. Kö oldal (ezen Kö oldali szikla oldalában van egy nagy, természetből alkotott, úgynevezett *Kőjuk*, melynek belsejébe télen át turma juhok járnak éjjeli nyugalomra, nappal pedig a kőszikla oldalon keresnek élelmet magoknak).

Nyerges, Köfarka, Kö mege.

Oriás kő juka. Erről írta a szép regét Gyulai az óriás [335v] lyánkáról.⁸⁶

Geszteg, Meleg csere, Szoros patak, Szép erdő, Móri hegyesse, Csuts, Jári György kutja, Tilalmas csurgo, Nyárlo, Csitsere, Átal, Nagy horgas, Sikattyu, Nagy hoszszu, Völgyi rétek, Rövid, Nagy kápolna, Kenderes tó, Csür alatt, Kertek alatt, Alsó láb, Ló kert, Köz rét, Pap rét, Kerek rét, Eger, Ilyés dombja, Kis kápolna, Kis hoszszu, Kaliba rét, Veresek réte, Köszörü, Nyiras él, Jakab irtása, Kovatsok réte, Nagy Pál kő, Korlát, Kis Nyárlo, Hoszszukő. Ezen Hoszszukő nevű kősziklába van egy mély, természetből alkotott üreg vagy barlang, mit sok utazók meglátogatnak, s meg is érdemi a megnézést.

Mészkö lapossa, Hirius, Berek előtt, Ur erdő, Cserefák, Lorán kút, Kis vápa, Homlok, Pap rétin alól, Malom út, Kádár rét, Porgalát, Kép alatt, Malomhát, Lovak rete, Alsó átal, Alsó kerek eger,

Felső kerek eger, Sáros rét, Hideg kút folyama, Bedelői hegy oldal, Akasztó domb, Közep Telek, Pál Deák rétje, Szekrény vápa, Szeminek árka, Pupos kö odal, Boros János kő, Kotza getzi, Vajda kút, Kert mege, Kis patak, Bakó föld, Szél föld, Vár kert.

Vár oldal északról és délről. [336r] Itt vagyon egy magos, felemelkedett kőszirt a falutól egy jó puska lövésnyire, melynek tetején egy régi vár áll, melyet minden itt keresztülutazók meglátogatnak. A falu ifúsága áldozócsütörtökön ide ki szokott gyűlni, és kőbe vésett lyukakba puskaport fojtva, mint a bányászok szoktak, nagy lövöldözéseket szoktak véghezvinni a Jézus mennybemenetele emlékére. Ami már ma csakugyan kezd ritkulni, minthogy puskaport nem kaphatnak oly könnyen, mint régen.

Hogy ki építette, nem tudjuk, de hihető, [hogy] az itten lakott hajdoni földesurak, a Torotzkai család építhette a tatárok és törökök bűtései ellen menedékhelyül. Legutoljára menedékhelyül szolgált Torotzkai István kuruc vagy Rákotzianus vezérnek és hadjának 1704-ben. Ekkor nevezett Torotzkai István izengetvén az Enyeden lévő labanc vagy német katonaságnak, akik is ide feljövén, a várba húzódtott Torotzkait hadjával együtt a várból kikergették, amikor mindkét részről többen estek el, nevezetesen Kováts Moses és Szakáts Miklos kuruc hadnagyok, akiknek sírjokot emlékkő jelezi. Ekkor a vár felgyújtatott, elégettetett, s azolta pusztán hever, jelenleg két oldalfala le is dőlt. Ez alkalommal a falu is a temp-lommal együtt merőbe elégettetett.

Megjegyzendő, hogy Torotzkó bányaváros, mi egy fél óra járás Torotzkó Szent Györgytől, sem akkor, sem 1849-ben [nem pusztult el], épen maradott, nem égettetett el. Torotzkó Szent György pedig akkor is, 1849-be is elégettetett.

[336v] Szilas patak, Szilas kö, Ragadozó tető, Kis irtás, Közép él, Bedevesze, Kandó vápa, Penete kö, Mézes kut vápa, Meszes oldal, Falom oldal, Szuszný vápa, Ördögös tó, Fenyő patak, Fenyő kut, Kis almás, Szilas, Havas, Farkas juk, Nagy erdő, Havas patak, Tolom patak, Getse rét, Vidaj hát, Király rét, Aszalos, Szellő, Veresskö oldal, Nyárló vápa, Fenyves oldal, Tiszta oldal, Bazár oldal, Szardó hegy, Körös malom, Avas oldal, Kántos, Ordas kő (ez egy magos kőszirt), Kis kö, Asztal kö, Fel kohos, Padman alatt, Szurdék, Kis erdő nyaka, Halas ton fejjül, Nagy kert vége.

Lejegyezte Andrád Ferentz
jegyző s. k.

Láttam Almásy [János]
szolgabíró

⁸⁶ Gyulai Pál elbeszélő költeménye, Chamisso-adaptáció (*Az óriás leánya*).

TÓTFALUD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[479r] Helynevek Alsó fehér megye, Zalathnai kerület, Felső Magyar Igeni járásban.

[488v] 17. [helység] *Tothfalud*, oláhul Tautz.

102 füst- és 492 lelket számít, mindnyájan görög nem egyesült vallásúak.

Az Ompoly jobb partján fekszik.

Határai. Délkeletről a sárdi és károly fehérvári Nyarló nevű erdőrészek és a poklosi erdő, melyet Vadosnak neveznek. Ugyanitt nyugotról borsómezői erdőrészek.

Az többi onnét kapta nevét, hogy ottan a római catholicus püspöknek vadaskertje volt, mely be volt kerítve, ezért oláhul Gradinanak nevezték, és azon név alatt ösmeretes máig is.

Nevezetesebb hegyei:

A Sóllyomkő, ez alatt vagyon [489r] egy magas kőszirton egy régi váromladék, állítólag Czibor Péter építette volna. Fennebb a Korlát név alatti szirtos kő, mely [a] tothfaludi határt elválasztja a szomszéd gauránitól. Átjőve a Nagy Ompoly vizén, a Metesd és Tothfalud közötti tért Riménak nevezik, melyen alább van a Dombrava nevű erdő. Efelett egy magos kőszirt, melynek neve Ökörkő, oláhul Piatra boului. Említett erdő lenyúl az ompoiczai torokig.

Van három lisztelő malma. A Zalathnára vezető postaút mellett van egy csapszék, mely a római catholicus püspöki uradalomhoz tartozik.

Összesen van 738 hold erdeje.

A kiírt községek között Sárd, Magyar Igen és Felső Gáld kiegészítő részei a Hegyaljának. Ompoicza, Metesd, Gauran, Totfalud és Pojána [együtt] Ompoly mellékének neveztetnek, együttvéve Remete, Intragáld, Ponor, Mogos [neveztetnek] Hegyi falváknak. Offenbánya, Felső Csóra, Muncsel és Szártos Offenbányai fiscusos uradalom név alatt esmeretes. Az egész járás területe nagyságához képest a Topánfalvi járáshoz mérve második Alsó Fehér megyében.

Összeíratott Sárdon, október 16., 1864.

Vadadi László szolgabíró által m. p.

TÖVIS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[469r] Helynevek Tövis községből, nemes Also Fehér megyéből.

1. Tövis községe tartozik a Nagy Enyedi járáshoz, nemes Also Fehér megyében.

2. A községnek neve magyarul Tövis, románul Teusiu és németül Dreikirchen, mely utóbbi kevésbé ösme-

retes, és ezen elnevezés ered a helybeli három templom egyiránybani lététől.

3. A községnek más nevezetiről emlék nincs, mint Tövis és Teusiu, a Dreikirchen nevezet az újabb időkben nyerte.

4. A község mikor említettik legkorábban? Nem tudatik.

5. Honnan népesítettett? Tudomás szerint egyesek megtelepedéséből.

6. A helynevek eredetének értelméről nem bíratik más tudomás, mint hogy a Dreikirchen a három templom lététől veszi elnevezési eredetét.

7. A község határában előforduló topographiai nevek következők:

Szírbesty, egykor Szírbev nevű család birtoka.

Csikásztó, sok csík van benne.

Holtmaros, egykor a Maros árka volt.

Királyrét, volt fejedelmi birtok.

Veres, természetes vereses föld.

Kasztá bárány, pusztahely lévén, juhok és bárányok legelő helye volt.

Barátok rétye, egykor a Hunyadi [János] által épített catholicus templom- és klastromhoz tartozott birtok.

Kovácsmál, híres tűzkovák találatnak.

Düllő, sima, lapályos szántóföld.

Kajcs, ingoványos rét.

Burjános, sok burjány terem, különben kaszáló rét.

Tövis, 1864. szeptember 18-án.

Bretoy Dumitru bíró m. p.

Tóth Lajos jegyző

TŰR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[43r] Balásfalvi járás nemes Alsofehér vármegyében. Tűr magyarul, Türiu romanulu [románul]. Németül Thür, híres gyógyvizéről, mely a határán forrik.

Lakosai. Lakosai magyarok, románok.

Ezen községben három vallásfelekezet van, reformátusok, chatolicusok és görög egyesültek laknak.

Nemzetiségek, úgy szinte népek száma összevéve 1100-ra rúg, melyből mintegy 140 számú reformátusok, 400 szám chatolicusok, a többi[ek] románok. Legelső alapját ezen községnek a reformátusok vetették meg, ők telepítették, későbbben iminnen-amonnan szállingóztak a románok is, és mint úrbéri szolgák, fiscust szolgáltak. Egy része a lakosoknak mint jobbágyok, más része mint zsellérek voltak, akik mind békében éltek egész 1827-ig. Ekkor zavar történt több okok mián a magyar ajkúak között, és egy része kiválva, katolizáltak Kovács Ignátz barát alatt.

Vallásfelekezetek. Reformátusok, chatolicusok, román jellemű görög egyesültek.

Foglalkozások. Földművelők.

Iskolák. Iskolák vannak mind a három felekezetnek, amelyben rendszeren foly a tanítás.

Régiségek. Semmi sincs.

[43v] *Folyói, vizei:* A Nagy és Kis Kűkülő kigyózik el észak felől, egyesülve napnyugatnak.

Patakja: Parau depe vale (vagy Sospatak), napnyugot felől délnek keresztülág a helység napkelet felől való végén, és befoly a Kűkülőbe.

Tavak: Nincs.

Mocsárok: Nincs.

Ásványok: Nincs.

Gyógyvize: Vagyon egy igen hasznos gyógyvíz a hideglelés ellen, jó vértisztító, salétromos ízű, mindenfelé hordják csekély árért. A forrás faragott kőből van kirakva, és csorgó alakra van alkotva. Cérnaszál vastagságnyira folyik, a legfinomabb tisztasággal bír. Ennek feltalálója vagy megtalálója fiscusi udvari bíró Morasan volt, ki délnek idején az uradalmi juhokat megittatva, ennek nyomán jutottak hozzá.

Hegyláncok: Dialu dintre hotara, mely környezi a napkeleti [44r] részeit befolyva, egész délnyugaton keresztül, éppen nyugotnak terjed. A hegyek közt legmagasabb az úgynevezett Gergileui hegy, mely a község határszéleit nyugotról ivezi[!] körül.

A községet egy kis hegy környezi félhold alakban kelet-dél felől, melynek oldalában fekszik a községnek egy része, a más része lapályon fekszik. Az egész község háromszög alakban fekszik, Fegeu név alatt.

Szántók:

Első forduló, kelet-dél felől, Bakár vulkán név alatt. Második forduló Lá Kobalos, Kurtarét, itt egy 20 köblös darab szőlővel elfoglalva. Ugyanezen fordulón esik az előbbiszor megemlített gyógyvíz, mely Türi viz név alatt jön elé, országszerte híres gyógyerejéről. Itt ezen fordulón több helyt vannak kisebb források, a gyógyvízhez hasonlók, minden részben tisztaság és salétromos ízében, melyeket a juhászok megpróbáltak, magok és nyájaikkal is tapasztalták annak laxatív erejét.

[44v] Harmadik forduló Pesessu, Tul a vizen forduló, nyugat-észak felől, a Kűkülő csavaros folyása mellett.

Kaszálók:

Szilisod, széles oldal.

Parau rosii, Parau Ohabi – Veres egyház patak, Ohabai patak és Padina.

Legelők:

Nagy vőgy, Nagy vegyi.

Stauini.

Fegeu, Fűgő.

Lunká, Lunka.

Találtnak még kelet-dél felől egy-egy patak oldalában állati csontvázok kövesülve, innét nem messze, egy Vulkán nevű hegy oldalába, kövesült csigatalepek

találtnak 1855. év óta, egy éjjeli, nem nagy földingás óta.

Szomszédságok: Kelet-dél felől határ: csufudi határ. Délnyugot felől: ohabai, tohái és besenyei határszélek. Nyugat-észak felől: karácsonfalvi határszél.

Erdők: Nincsenek.

Kertek: Nincsenek.

Tűr, 30/10., 1864

általam, Málnásy Antal jegyző

VAJASD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[262r] Helyiratok magyarázatja az Alsó Fejér megyei Alsó Igeni járásban.

[263r] *Vajasd*, olá neve *Oesde*.

Mezőváros, lakói magyarok és oláhok, az első a régi Básta és Batori Gábor hajdúinak maradéki. Régi oklevelek szerint is hajdú telepítvény, 1848 előtt tartoztak a székely huszárezredhez. Lakói, mint vitéz hajdúk maradékai, most is erélyes, bátor emberek, de nyersék is. Ezen helységtől kezdődik a Bilak (Béluk), a fűvészek előtt is nagy hírben álló hegy, nev[ét] alkalmasint a szép és jó[l] tejelő teheneiktől nyert vajkészítményből veszi.

Krakkó, október 21., 1864.

id. Biró Miklos

[473r] Vajasd helység helyneveinek leírása Tánzos János jegyző által.

Vajasd, augusztus első [napján], 1864.

[473v] Vajasd helység fekszik nemes Alsó Fehér megyének Magyar Igen nevű járásában, Tövisről Károly Fehérvárra vezető országúttól jobbra, egy párezernyi lépés távra, hova zöldellő fűzfásorok közt, jó karban tartott töltött út vezet, mely a helységben Nagy Útnak hívatik, s helységünkől kiérve, a Borsós nevű kaszálónkon keresztül Sárd, Magyar Igen hegyalji falvakba vezet.

Helységünknek csupán két neve él. Magyarul, németül, szászul Vajasd, oláhu pedig Oesdea, hajdon Vojesdea. Míg az első neve országszerte ismeretes, addig ez utóbbi csupán környéki elnevezéssel bír.

Községünknek más elnevezése sem írásban, sem pedig szóbeli hagyományban nem maradt fenn, miből következtethetni, hogy nem is bírt más nevezettel soha.

Községünk legkorábban említettik Robert Károly alatt, 1335-ben, egy határjárási oklevélben, melyből az tűnik ki, hogy akkor Sárd, Magyar Igen, Krakkó hegyalji falvakkal együtt a gyulafehérvári káptalanhoz tartozott, s népes falu volt.

Határa messzebb terjedő volt a mostaninál, Krakkó felé Délkútig és Blingyis aljáig terjedt, Gáldtő, Alsó Gáld és Szentimre falvak hatalmas birtokosai által is

megnyírbáltatott, úgyhogy most, beleértve a helységet is, 1570 négyszög holdnyi területtel bír csak.

Hogy azon időben vette-e nevét, vagy ki tudja még azelőtt hány századot látott ezen név alatt, nem tudható, mivel helységünk őskora is, mint sok más, kétes homályban borong. Századok, ezredek merültek el a feledés sötét tengerébe anélkül, hogy léteüket monda, egy rege vagy egy gyászoló kőrom megörökíthette volna.

Nem tudom, a teremtés kezdetétől fogva a világesemények hosszú során a hajdoni nemzetek fejlődő, virágzó és hanyatló korán a világesemények [474r] színpadán minő szerepet foglalt el, csekély ösmertemet túlszárnyaló mű lenne azt is vizsgálnom, minő erőhatásoknak köszöni mostani téres alakját: a Maros, Kükülő vagy Ompoly romboló hatásának-e? De azt szigorú búvárlat nélkül is látom, hogy itt a hajdoni római építésznek nyomai fénycsillámul szolgálnak még most is a rómaiak uralkodására, s a legutolsó tudós telepvizsgáló Ackner alighanem hibázott, midőn [a] Brucla nevű coloniát Vajasd helyett Krakko határába tette,⁸⁷ minthogy ott nyomai sem lelhetők a hajdonkor építészének, míg helységünk határán keresztülvonuló országútjának a hajdoni Traján útjára való építéséhez élő emberek emlékeznek, hogy ezen ősepítész romjai építőanyagot szolgáltatnak. Ezenkívül a Danczkai kutja körül még ma is szemlélhetők ilyeszerű elpusztult romok gyász emlékei. Már csak ezekből s a Traján útjának helységünk közelébeni átvonulása, valamint a rómaiak fűvészkertjének (Bilak) közelsége is elég érvül szolgálnak állításom bebizonyítására, Brucla nevű római telepnek Vajasd helységébeni lételei iránt. Dicső uralkodás! Alig másfél század, s nyomait 11 századig tartó rombolás sem tudta végképpen eltörölni. Aurelianus római uralkodó a keletről előrenyomulókat csatáit nem tudván fékezni tovább, 274-ben Kr. u. kihúzával sergeit Erdélyből, uralkodásuk emlékeit átengedte az idő és emberek egyaránt romboló erejének.

Tizenegy század emléktelen sírján lépünk keresztül! Mekkora roppant időszak, minden emlék nélkül! Megrendül a honfi keble egy ily nagy sír felett, melyre Klio még annyit sem írt, mit fedez e roppant sírhalom. Itt névtelen emlékek nyugosznak! Pedig mennyi öröm-, fájdalom-, jóllét- és nyomort fedezhet e nagy [474v] sírhalom! De hagyjuk el, ne vizsgáljuk tovább e fájó emléket.

Robert Károly uralkodása oltá Bethlen Gábor erdélyi fejedelem uralkodásáig Vajasd helység lakói török-tatár dúlások által-e vagy más istencsapása által, egészen elpusztított. Erről is hallgat a kró-

nika. Bethlen Gábor ugyanis 1616. április 17-én Fehérvárra honyulást hirdet, hogy előadja a töröknek Lippára való érkezését s kemény fenyegetőzéseit, ha ebbéli szándékát azonnal nem teljesítik. Az ország rendei, hogy egyebet megmentsenek, beleegyeznek Lippa átadásába, de a lippai lakosok ellentszegülnek ezen határ[o]zatnak, miért a fejedelem Lippát haddal megszállja, s június 12-én beveszi, de méltányolva bennök a honszerelmet, nemhogy megbüntette volna ellentszegülésükért, hanem a várórség főbbjeit jószágokkal, a népséget eltelepítéssel elégítette ki, s Lippát a temesi basának június 14-én átadja. Fájó kebellet hozta e nagy áldozatot a derék fejedelem, de ez áldozattal békét szerzett a hazának.⁸⁸

Hogy mennyire becsülte ezen fő vég hely derék lakóit, kitűnik abból, hogy Lippa magyar lakosinak Fehérvár és Tövis közt levő Vajasdöt ígérte és adta lakásul, sőt azt is kiváltságokba adta, hogy közülük bárkik hova telepednek az erdélyi birodalomban, mind személyük, mind házuk és szőlőörökségük teljes nemesi szabadságban, minden dézsmától és egyéb exactióktól való szabadságban tartassanak in perpetuum.⁸⁹

Nem érdektelen, sőt történeti nevezetesség Bethlen Gábornak e tárgyban kiadott szerződés- és kiváltságlevelét idesorolni, mely következőleg hangzik:

„Mi Bethlen Gábor, Istennek [475r] kegyelméből Erdélyországnak fejedelme, Magyarország részeinek ura és székegyek ispánja, adjuk tudtára mindenkinek, akiknek illik, hogy az hatalmas győzhetetlen török császárnak egész húsz esztendőttől fogva sokszori kényszerítéséből, mostan pedig szegény hazánknak közönséges veszedelmének eltávoztatása miatt kényszerítettén, országunkkal egyetemben kellett arra mennünk, hogy Lippa várát megüresítsenők, kiről való végzésünket ennek előtte való gyűlésünkben articulibusban írtattuk volt. De a lippai vitézek némely tekintetből, sőt némely embereknek tanácsadásukból, ösztökélésökből az mi és országunk végzésének nem akarván engedni, mű is nagyobbak ítélvén egy nemes országnak megmaradását, hogysé mintegy Lippának és lippai vitézeknek állapotjoknak meg nem változását; ahhoz képest haddal, lövészerszámminkkal, országos táborral Lippa alá szállván és városát ostrommal megvévén, az várat is egynehány nap alatt vitatván, hogy mind az két részről az keresztien vérnek nagyobb kiontása ne következne, és az török tábor is közel lévén, ostromlását szorgalmazván, az lippai vitézeknek utolsó veszedelmök eltávoztatnék; hozzájuk való kegyelmességünkől hűt alatt ilyen conditiókkal végeztünk velek.

⁸⁷ Ackner, Johann Michael: *Die Colonien und militärischen Stand-Lager der Römen in Dacien*, Bécs, 1857.

⁸⁸ Kővári [László]: *Erdély története*, IV, 222. (A jelentés lapalji hivatkozása.)

⁸⁹ Szalárdi János *Siralmas krónikája* (Kiadta Kemény Zsigmond, Pest, 1853.), 36. (A jelentés lapalji hivatkozása.)

Elsőbben: Hogy a vár megadása legyen bizonyos főemberek kezében, mind a három nemzetség közül, kik is viseljék az egész ország tekintetét, kiknek olykor és oly móddal tartozzanak arra adott hűtök szerint az várat kezükbe adni, mikor szekereknek jó részével, elől feleségeket, gyermekeket költöztetni kezdik, amazokat is ezalatt bocsássák bé, és az várat kulcsával együtt adják az ország főemberei kézben.

Másodszor: Assecuráljuk kicsinytől fogva nagyig a várbeli magyar, oláh, rác nemzetségeket és Erős Benedekkel, Szabó Kelemennel ott benn lévő két gyaloginkat fejenként, hogy feleségestől, gyermekestől, marhástól, minden javakkal, kár és bántás nélkül elbocsátjuk és kísértetjük, eddig való cselekedeteikről meg nem emlékeztetvén, örök feledékenységbe vetjük, sem törvénnyel, sem hatalommal akármi úton is semmi időben őket azért sem magunk nem bántjuk, nem [475v] bántatjuk, sem másoknak bántani nem engedjük, sőt ez mostani adott hitünknek effectuálása után, mint több igaz híveinket, oltalmunk alá vévén, egyebek ellen is oltalmazni akarjuk, azok, kik pedig itt Lippában akarnak maradni, vagy másuvá való menetelre szándékuk lészen, mindeneknek szabad békességes úton való maradása lészen mifelőlünk.

Harmadszor: Hasonlatosképpen mostani kiköltözésekben ezen hűtleveleinknek tartása szerint elegendő lovag, gyalog kísérőket és oly nevezetes főembereket, valakiket arra való gondviselésre ismét táborunkból kívánnak, azokat adgyuk Nagy Gergely és Csomaközi András uramék mellé, kikkel minden kár és bántás nélkül, nagy békességesen, magunk szekereinken Jenőbe elkísértetjük. A zálagoknak pedig ezen hitünknek erejével, melyet most egymásnak adattunk, visszaadásra mind az három részről legyen, annakutána igen békességesen, mikor őkegyelmők Jenőbe fejenként bémennek.

Negyedszer: Mert hogy Lippának megadása egész országu utolsó veszedelmünknek eltávoztatásáért vagyon, kárvallásukért az itt való vitézeknek, valakik jószágokat Lippával elvesztik, azoknak helyében Bihar, Zaránd vármegyében és egyebütt is jószágot adatunk. Annak felette az hadnagyoknak, együtt az két gyaloginknak és Lippában lévő egyházi nemességnek Vajasd nevű pusztá helyünket Fejérvár megyében örökben adatván, abban is megnemesítjük. A városi rendnek, magyarnak, rácnak, oláhnak ugyanott Tahidat[!], azoktól, kiké most volna megcserélvén, nekik adatjuk örökben, és abban meg is nemesítjük, melyben a nemes ország is confirmálja őket mindenféleképpen.

Ötödször: Mindezekről a jószágokról és nemesítésekről és akiknek ide hagyandó jószág helyében más jószágot adatunk is, mindazokról donatiojukat, pri-

vilegiumokat pénz nélkül, halogatás nélkül megadatjuk, és az jószágokat ajándék és imide-amoda való mutogatás nélkül tisztviselőinkkel kezökben bocsátjuk. És ez felett minden elprédált és vitt marhájakat is felkerestetvén, megadatjuk. Mindezekben az megnevezett Lippában lévő mindenféle rendekkel ekképpen végezvén, fogadjuk a mi igaz keresztyéni hitünkre, hogy annak a végzésnek minden részeit, punctioit igazán, fogyatkozás nélkül beteljesítjük, magunk is megtartjuk, és másokkal is mindenekkel megtartatjuk.

Melynek nagyobb bizonyosságára és erősségére adtuk ez mű pecsétes, kezünk írásával megerősített leveleünket minden időbeli mentségökre és magok oltalmazására.

Datum ex Castris nostris ad obsidionem Lippensem positus, Die 12a Junii 1616.

Gabriel Bethlen
Simon Pecszi cancellarius.”

[476r] Az itt közlött fejedelmi okmány Vajasd újranevesítésének bizonyáglevele, mit a magyar, székely, szász nemzetségből álló hadak és Lippa alatt táborban levő nagyságos urak és fő nemzetes vitézlő népek is megerősítették, és nevök alatt kiadták.

A fejedelem pedig az elköltözés után 1617-ben július első napján Fehérvárt kiadott kiváltságlevelében beíratta a Vajasdra költözettek neveit. Mind szép hangzású magyar nevek. Ezen fölül lakházuk, templomuk és iskolájuk építésében is fejedelmileg segítette, nemesi jogokkal, kiváltságokkal megajándékozta. A kiváltságlevelé alá van írva a fejedelem és secretarius Bölöni Gáspár által.⁹⁰

Miután most is határrészei hatvanhat felé oszolvák, következtethetni, hogy 66 család jöhetett akkor ide, az igaz, hogy elszaporodás által nagyon elaprózódtak az eredeti birtokrészek, de az eredeti felosztás szolgálat most is zsinórmértékül a határkiegyenlítéséknél. A Nagy Út mellett kétfelől nyúlik el a 66 possessio, de két vége felől újabban épült, elszórt utcájú beépítésekkel szaporodott s szaporodik folyvást, csak az a kár, hogy építészetök az újabb kor ízlésének sehogy sem megfelelő. Az egész helység két-három ház kivételével sövény- vagy boronafalú, tapaszos oldalú, szalmafedelű házakból áll. Lakházaik egyszerűek, viseletök hasonlóan. Jellegök heves, makacs természet. Lakóinak kétharmada – 400 – magyar és egyharmada – 200 – oláh.

A helység körül sima térség terül el a határa, kivéve erdős és bokros legelő részét, mely egyedül emlékeztet hegyes-völgyes Erdélyországra. Az egész térség keletre, a Maros vízének lejt. De vegyük rendre: Helységünk déli oldalán nyúlik el egy oldal, a híres, hagyományilag római fűvészkert Bilaknak a folytatása.

⁹⁰ Vajasdi volt határvonalai község leveleiből. (A jelentés lapalji adatolása.)

Ennek legkeletibb lejtős végít nevezik Hegyfarkának, mivel éppen az említett hegyláncnak végét képi. Ettől nyugotra van a Szőlőhegy, hajdon szőlőtermő hely volt.

Ez alatt északra a Szőlőhegyek alatti szántók.

Ettől nyugotra van az úgynevezett Körtvélyes legelő hely, vackorfákkal beültetve.

Emellett van a Somos, somfákkal beültetett oldal, s ennek alján a Temető, hajdon temetkezési hely volt.

Az említett Körtvélyes alatt nyúlnak el az Alsó forrási földek, hajdani forrasságokról neveztek így el. Itt látszanak máig is némi római rommaradványok.

Ettől megint nyugotra vannak a Szőlőkertek, gyenge bortermő hely.

Ettől délnyugatra, az oldal felső részén van az úgynevezett Kiserdő, ciheres, bokros hely, és ennek tetején a Királyi ebédő. Mondaszerűleg Hunyady [János] itt ebédelt volna a maros szent imrei hely megsemlélésakor.

A Kiserdő alatt és tőle délnyugatra fekszik a Kiserdő oldaláni szénatermő hely, ettől nyugotra a Hadnagyi rét, a helységünk volt székely huszárságának hadnagyi rétje.

Ettől délre az Oldal, legelő hely.

Ettől délnyugatra a Borsós, illatos szénatermő hely, füve közt sok vadborsó terem.

Ettől északnyugatra nyúlnak el a Rétek, melynek keleti szélét Patakok közti réteknek híják, mivel a Krakkói patak ágai közt fekszik.

Ettől északra vannak a Rétre dülő szántók, ezeknek nyugati felén az Apró földek, [476v] kis keskeny földek.

A Rétre dülő földektől északra nyúlnak a Középlábi földek, ezektől északra a Hosszú Külső Lábak, hosszúságokról neveztetnek így.

A Hosszú Külső Lábaktól keletre a Kis Külső Lábak, a krakkói és alsógáldi szántókkal határosok.

A Külső és Közép Lábaktól északra esnek a Kertek megetti dülő, a helység kertfenekaitól nyúlik délre.

Ettől keletre van a Malom útja, a gáldi malomba ezeknek a végein mennek télen át örölni.

Ettől keletre vannak a Tövis útra dülő földek, a Tövisre vezető gyalogútra nyúlnak végeikkel.

Ezeknek legkeletibb felét, mely az országútjáig nyúlik, hajdon Kölesföldeknek hítták, hihetőleg sok kölest termeltek ott. Ma Fövény a neve, fövényes talajáról nevezik így. Foly végeinél a Gáldi patak.

A Tövis utra dülő földeknek az északi végében vannak a Gyepek nevű földek. Ezek nemrég még kaszálók voltak, s úgy bontották föl szántóknak.

A Fövény és Tövis utak végétől délre nyúlnak el az úgynevezett Tői szántók, és ezeknek a végén vezet ki a község útja az országútba. A község[i] úttól délre a Tői kaszálók, tós, mocsáros hely eső időkben. A Tői kaszálók végeinél foly el a Krakkói vagy, mint régebb hítták, Karkói kanyargó patak.

Az ország útján túl, keletre van a Tó nevű nagy rét. Ezt hajdon Vitéz rétének, később Dindár tójának is nevezték tulajdonosaikról.

Ettől északra van az ugyanazon Tó tulajdonosához tartozó vendéglő, ettől északra a Fogadok közti földek, mivel feljebb még egy más lévén, a közte esők helyesen neveztetnek így.

Ezeiktől keletre a Közbelső járói földek, melyeknek egy részét a Bethlen gátjának nevezik, mivel hajdon a Bethlenek bírtak alább egy malmot, melynek itt fentebb gátat szoktak kötni. A Bethlenek gátján túl van La Spiny nevű határrész, törökbúzás.

Ettől keletre a Diofa vagy La Nuk nevű szántók, hajdon ezek közt egy diófa volt, s erről kapta nevét.

Ettől nyugotra levő földek a Malom előttieknek neveztetnek, mivel éppen a ref. eklésia malma előtt terülnek el, s nyúlnak északról az alsógáldi határhoz.

Ettől nyugotra fekszenek a Hosszú nevű földek, hosszúságokról vették nevüket.

A Hosszú földektől keletre fekszenek a Zálagos nevű szénarétek. Hajdon tiltott legelő volt, honnan az utolsókat ha kieresztették, megzalogolták, innen van a neve is. Ez éppen határos a gáldtői és szentimrei határral keletről.

A Zálagostól nyugatra van egy kis elkülönült kaszáló rét, a Rekettyés. Hajdon apró füzetet termett, ma csak egynehány nagy öreg fűzfa van rajta.

Ettől délre a Vajasdi patakon túl vannak a Danczkai kutjánál levő földek. Danczkairól vette nevét, kinek ott hajdanában egy kútja lehetett. Bővizű forrása ma is megvan, csak a körülte elterjedő mocsártól alig hozzáférhető. Keletről szomszédos a maros szent imrei határral.

Ettől délre vannak Köves úti földek, keletről a szent imrei határral, nyugatról pedig az ország útjával határos, miért nagyon elkövesedett hely, innen vette a nevét is.

Vége.

VÁLEAMÁRE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 28 mft.

(Fol. Hung. 1114/21.)

[98r] [Helynevek Valea Mare községből], Hunyad megye, Algyogyi járás.

1. Hunyad megye, Algyogyi járás.

2. Valea Mare, magyar, német és oláh nyelven is azon néven ismeretes, ezen névvel ismeretes.

3. Más elnevezés nincs és nem is volt.

4. Hogy a község mikor említettik legkorábban, az sem tudatik.

5. Bulbuk községből népesítettett.

6. Nevét is arról vette, hogy Valea Bulbukulujnak nevezték és nevezik ma is.

7. A község, melybe 117 házszám van, fekszik a Bokaji pataknak bal ágán, amely patak a helységet két részre osztja, minthogy ezen patak képezi az utcát, és azon kívül a házak széjjelszórva vagynak az egész határon.

Határa ezen helységnek is egy Bulbukkal, és ugyanazon természetű föld is, itt is csak a kertekbe természetnek törökbúzá, a tavaszbuza és zab termesztetik nagyobb mértékbe.

Határának elnevezése ugyancsak a bulbukival egy, mivel adózókönyvek is egy.

Valea Mare, augusztus 5-én, 1864.

Ráztövi, jegyző

VERESPATAK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

[20r] *Verespatak*.

A legkiterjesztetebb bányahelység Erdélyben. Bányászati [foglalkozás] üzletett[!] még a rómaiak által is, tanúsítják a bányászati készletek és eszközök, melyek időközben a régi bányaüregekben és omlásokban találhatók.

Itt van a Csetatye nevű barlang, egy nagy kiterjedésű, még a rómaiak alatt feldolgozott bánya.

Különben Verespatak helysége több bányászati ösmeretet igényel, s erre vonatkozó statistikai adatokat az Abrudfalvi Bányanagyi Hivatal útján szerezhetők. Eredete az abrudbányai városával annyival is inkább össze van kötve, amennyivel Verespatak 1849-ig Abrudbánya város hatósága alatt állt.

VÉZA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

A Nagy Küküllő partjától mindegy 40–45 lépésnyi távolságra. Kis oláh falu, egészen oláhság [lakja], és görög egyesült valláson vagynak.

A kezdettől fogva a Balásfalvi uradalomhoz tartozott, mind jobbágyok szolgáltak, különben is Balásfalvától csak a Kis Küküllő választja el.

Mindegy 25 lélekszámmal [bír]. Foglalkozások a szántás-vetés mesterség. Szegény, semmi nevezetes régiségi tárgyakról nincs [más] emlékezet, mind az, hogy erdős hely lévén, valaha pásztori kunyhókból alakított faluvá lett, amint még ma is mutatják azon sok szép és ős, nagy vastagságú erdők, melyek mind a Balásfalvi uradalomhoz tartoznak, mind példának okáért *Kerbunál*, vette nevét a szénégetésről.

La Komlos, Nyis[-]teu⁹¹, mind nagyok.

Ezenkívül egy bokros erdeje, La Kandideu Berki a falu alsó végében, a Küküllő partjáig. Mondják, hogy volt hajdonában egy szép berke, hol tám sétahelyül szolgált volna az Apafi családnak, de már most csak voltát siratja.

Hegyei:

Keletről *Rozare*, délről *Kaszta Detunatzi* és *Dealu dupe vii*.

Határrészei:

Első fordulóban *Valea mare*, a Nagy Küküllő partján fel délnek ez a legtermékenyebb, porondos vegyült fekete földje.

A második forduló *Kaszta Detunatzi*, és

a harmadik forduló *Podei de peste deal* és *Dela Kaszta*, mind szegény, sovány, vereses palás, s helyenként feketés ritkán földje.

Legelője *La Komlos* és *La Rede*.

Szőlősegei csak falu hosszában, a kertek végeiben.

VIDALY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.

[186v] XXI. [helység] Vidaly, románul Vidolmu.

Alsó, vagyis északi oldalát az Aranyos folyama mossa. Igénytelen, mintegy 60 füstből álló község, szinte egész [187r] határa merő[ben] kavics és kő, határa egészen kősziklával övezve. E kősziklák közül az úgynevezett Ordás [a] legmagasabb, ennek tetejéről messzi távolságra elláthatni.

[186v] Fő helynevek:

1. Mazariste.

2. Sumustzele. [Kisebb helynevek:]

a. Paraele.

b. Prislopu.

c. Berku Ursului.

3. Pleasa. [Kisebb helynevek:]

a. Valea Szásztilor.

b. Poiana Lupului.

4. Baiasu. [Kisebb helynevek:]

a. Stirminile.

b. Facia Stirminilor.

c. Dosu Stirminilor.

5. Valea Vurtopului.

6. Virvu stini. [Kisebb helynevek:]

a. Zepodie.

b. Facia Zepodielor.

c. Dosu Zepodielor.

⁹¹ Bizonytalan olvasatú helynév.

[187r] 7. Piatra korbului. [Kisebb helynevek:]

- a. Osoju.
- b. Undiu.
- c. Stina.

d. Valea Kristi.

9. Valea Osoiului. [Kisebb helynevek:]

- a. Valea Osoiului.
- b. Gruiu Kristi.
- c. Grindele.
- d. Lunka bucilor.

9. Piatra Osoiului. [Kisebb helynevek:]

- a. Pareu terniciori.
- b. Pareu scufundos.
- c. Pareu urdasului.

10. Gruiu Edrazsie. [Kisebb helynevek:]

- a. Kolcurile.
- b. Facia kolcurilor.
- c. Dosu kolcurilor.

11. Urdasu. [Kisebb helynevek:]

- a. Dialu brazilor.
- b. Rogozele.
- c. Curetura.
- d. Valea recse.

12. Arsice. [Kisebb helynevek:]

- a. Dilma lui boros.
- b. Ritu budi.

13. Obirsa. [Kisebb helynevek:]

- a. Seciu.
- b. Poiana Dancsului.

14. Poienicia. [Kisebb helynevek:]

- a. Malaiele.
- b. Facia malaistelor.
- c. Dosu malaistelor.

15. Lupaia. [Kisebb helynevek:]

- a. Pareu padisului.
- b. Valea birnelor.
- c. Padurea popasce.

16. Vama. [Kisebb helynevek:]

- a. Vama ei mare.
- b. Vama ei mice.
- c. Dosu vami cu virvu kolciului.

17. Fenaciele. [Kisebb helynevek:]

- a. Fenaciele el mare.
- b. Fenacie el mice.
- c. Dosu fenacelor.

18. Piatra neagre. [Kisebb helynevek:]

- a. Piatra neagre ei mare.
- b. Piatra neagre ei mice.
- c. Dosu piatri.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András
szolgabíró s. k.

VINGÁRD (ÉS ÁRVÁDTANYA,
MAGYARÁDTANYA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[240v] Község: *Vingárd*.

Ezen községben vagyon 360 házsám.

Lakja magyar, szász és oláh, magyar kevés, szász több és oláh még több. A magyarok reformátusok, a szászok lutheránusok és az oláhok görög nem egyesültek.

Van a helységben négy templom, egy régi, kereszténység kezdetével épített, bírják jelenleg a szászok, egy, az udvarhoz kapcsolt kápolna, bírják a reformátusok, egy kicsi sövény-, a cigányoké, és egy cserefa boronából készült, bírják az oláhok. Ezen templomok nevezetességei:

Először. A lutheránusoké. Ezt építtette [241r] egy francia barát a mellette levő Paris nevű szőlővel egy rengeteg erdő közepette, az akkor volt Vingárd községtől félórai távolra. Volt mellette egy barátklastrom, melynek fundamentumát ez év nyarán kapta meg méltóságos szentkatolnai Biro Lajos úr. Ezen templomot a Lengyel honból benyomult unitáriusok elfoglalták a már ekkor itt lakott szász jobbágyoktól, és bírták, míg a szászok segítséget kapva, újból visszafoglalták a 15.[!] század⁹² felé. Az akkor Szebenen túl nyomult unitáriusok kikergettevé e vidékről, úgy telepedtek le Sztás Keresztur környékén, és azolta megmaradt a vidék minden szász helységében azon szokás, hogy az estveli takarozó harangozás után háromszor kongatják meg a nagy harangjokat azon hála kifejezésül, hogy Isten megengedte nekik, szentháromsághívőknek – az egy Isten[t] hívőkön győzedelmeskedve – visszafoglalni templomokat.⁹³

Ezen épület gót alakú, kívül a homlokzatain a Geréb család címere, valami gót alakú körirattal, mely magos fekvéséért olvashatatlan.

Ugyancsak benn, a sanctuarium felette bolthajtásain Geréb, Corvin és Kornis címerek láthatók.

Ezen templom alatt kriptá is van, három faragott kő, latin feliratú ajtóval, mely alapítója olvashatatlan, Erdély e helységében bírt aristocrata családaié. A templom déli oldalába bévakolt epithafium szerint a kriptába nyugszik az 1678-ban meghalt Kendeffi Gábor, neje, Daniel Borbára, Kata, Gábor és Gáspár gyermekeivel.

⁹² Olvasata: 16. század.

⁹³ Történelmi alap nélküli szóhasználat, amelyről a 18. századi erdélyi unitárius egyháztörténeti munkák sem tesznek említést.

A hagyomány alapját az képezheti, hogy 1617-től a település egyik birtokosa – fejedelmi adomány révén – az unitáriusnak tartott hidvégi Mikó Ferenc fejedelmi udvarmester lett.

[241v] Ezen templomtól nyugotra, valami 250 lépésre van a reformátusok temploma, a báró Intzédi-féle udvarhoz kapcsolva, mely épület a reformatio előtt valószínű apáclakostrom volt, és a templom apáca-templom, hanem az akkori birtokos Teleky család a reformata vallásra állván, ezen apáclakostrom[ot] templomával elfoglalta.

Ezen templom építéséről minden kisszerűségénél fogva is látható, hogy catholicum templom volt, csak hogy a mostani bérjáró későbbre készült. Az apácák alatt magából az épületből volt bérjáró, amint az öregek beszélik, egy föld alatti út volt a két lakostrom közötti közlekedésre.

Harmadszor. Az úgynevezett cigány templom az eredetét onnan veszi, hogy a híres Lázár János, ki a székelyek felfegyverzésében tevékeny részt vett, mint Erdély országos elnöke, kit férgek ettek meg, nőrablás bűnéért fő- és vagyonvesztésre ítéltetvén, azokat a pápa közbenvetésével visszakapta azon feltételek mellett, ha hét önálló catholika egyházat állít.⁹⁴ Hat főbb jószágában a gombok helyett kereszteteket tette[te]tt, és a hetediket építette Vingárdon az unitusok számára, kik az itt lakó cigányok.

Vingárd helységit Corvin János adja a híres Geréb családnak, ezen család kihaltával leányágon, házasság útján egész 1848-ig Erdély minden nevezetesebb aristocrata családai bírták, de 1853-ba báró Radáknő, született Rédai Klára úrasszony nagyobb részén összevásárolta, és eladta 1856-ba a nagy enyedi ev. ref. főiskolának, eszerint most [242r] birtokosok a nagy enyedi főiskola és nyugalmazott főkörmányszéki titkár szentkatolnai méltóságos Biro Lajos és Biro Sándor urak.

Vingárd helysége szomszédos dél felől Oláh Dályával, Kutfalvával, Drassoval és Springgel, hol a görög egyesült érsek vette meg most három éve gróf Petrichevich Mark úrtól [a] neje, Bethlen Hermína úrasszonnyal kapott jószágot. Ezen falvak határát érintve ment által Vingárd[nak] Kárpis nevű határait átszelve a régi Apulum-, most Károly Fehérvártól Colonia Singativa-,⁹⁵ most Kis Enyed falvába vezető út (római). Ahogy ezen út bérkezik Dályáról Vingárdra, volt egy csinált tó, mely most lecsapolva oláhul Teu popinak nevezetik. Ettől alább forrásokból eredő, kiszáradhatatlan patakocska foly, melynek medre területét Valea retzinak neveznek, meglehet, az ott volt tón fészkelő és környékén legelő számos vadréce tanyázásáért. Keletről szomszédos Vingárd községe Gergelyfájával.

A község egyes határrészeit hívják Arbur-, Gus-, Dricu- és Magyaratnak.

a. *Gus* nevű határrész egy földjébe szántás alkalmával több ízbe kaptak, főleg most három éve Domitianus-féle vert aranypénzt, melyet szentkatolnai Biro Lajos úr hét forinton megvett. Ezen határrész mellett van b. *Haravisca*, kaszáló, vette nevét [---]-ból⁹⁶, úri rét, határos Ohabával és Oláh Girboval, e két falut érinti az úgynevezett Gibartzi határrész és a Stogorj.

Ohaba falva nevezetes arról, hogy 1860-ban határára hullott egy két mázsás meteor, melynek egy [242v] része vagyon a balásfalvi seminarium teczájába, a másik része megvásároltatott a bétsi ásványgyűjtemény számára.

Vingárd községe gazdaszata áll búza, törökbúza és kevés len termesztés[é]ből, főbb cikk, mely a földmívelőt pénzezi, a bortermés. Bora jó kezelés mellett állandó farkasszőrű, jó vékony asztali bor, legjövedelmezőbb pedig az erdőség.

A határ földjei nagyobbára agyagos, néhol salétromos, más helyekben az alap fővényrétegek. Közel eső városok Károly Fejérvár, Szász Sebes, Szeredahely, egy-három-négy órányi távolságban.

Volt ezen helységben a múlt század vége feléig egy huszárkaszárnya, mikor is Kőhalomban költöztetett a Joseff husárok részére, fő állomásuk Nagy Enyeden lévén.

A kisenyedi szolgabírószágtól,

Vingárdon, hatodik január, 1865.

Apáty János
szolgabíró

ZALATNA (ÉS BOTESBÁNYA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[18r] Statisticai jegyzetek Also Zalathnai járásban lévő helységek, azokban találtató helyi elnevezések és más nevezetességek összeírásáról.

Zalathna a rómaiak korszakában Auraria minor – Köleséri⁹⁷ szerint, akit az utána élt történészek vakon követtek, mert ő semmi adatot nem hoz fel állítása bémeghatalmítására, és még eddigelé semmi emlékké vagy pénz erről nem tanúsít.

E régi város, melynek nevét nem tudjuk, alább fekvő a mostaninál, a Pál patak körül, az hol emlékek korunkban is találtak, jelesen pedig 1825-ben találtak egy kőlaguna, melyben a bor úgy meg volt sűrűdve, mint a szilvaíz, és a széttört lagunából úgy hegendett ki, mint egy kis tömlő, fehér hártával bévonva.

Zalathna bányaváros fekszik egyfelől a 3090 lábnyi magasságú Zsidóhegy, [románul] Sidanu, [németül]

⁹⁴ Gróf (1703–1772) Lázár János mindvégig megmaradt a református hiten, 1773. március 9-én temették el Gyalakután az általa építtetett sírboltba. A katolizálásra vonatkozó adat más személyre vonatkozik.

⁹⁵ Téves adat, ilyen nevű római kori colonia nem ismert.

⁹⁶ Bizonytalan olvasatú német nyelvű szavak.

⁹⁷ Köleséri Sámuel: *Auraria Romano-Dacica*, Nagyszében, 1717.

Judenbeng kopár ormú hegy sarkai alatt, másfelől 1299 láb tenger feletti magasságban.

Hagyomány szerint Dekebál dák király zsidó bányászokat telepített volt az elpusztult régi városba, melynek emléke a Zsidohegy, valószínűséget adnak ennek a verespataki bányákban találtatott némely tabula [18v] ceráták, hol az említett korszakban hasonlólag zsidó bányászok működtek.⁹⁸

Zalathnán egyesül két kártékony havasi patak, a Troján, helyesebben Tráján és Malom pataka, melyeknek egyesülésénél kezdődik az Ompoly.

Lakosai képviselik Erdélynek minden nemzeteit, de legtöbb közülök a román. Itt van székhelye az Erdélyi Császári-Királyi Bányakapitányságnak, aranyváltó, kohászat, erdészeti hivatal és postaállomás is létezik benne.

A város alsó végén templom nagyságú két szép épületben toronymagas aranyolvasztó kemencék füstölnek.

Négy templom, fiú- és leányelemei iskolák, stb.

Bányászatot folytat Braza, Ruzsina, Facze bájá, Botes és Vulko hegységben aranyra, fuhlércre és kénkavicsra, mely a Fácze Baján és Ruzsinában hatalmas területekben jön elő.

A malomgátak völgyében porcelánagy[ag] bőven van. A kárpáti fővénykő keményebb, nemes[ebbjéből] emlékköveket, kereszteket és malomköveket stb. fagnak ügyes kőfaragói. A római emlékkövek is ezen kőből készültek, melyek oly hosszas időtől óta alkalmas épen megmaradtak.

Nevét mindenesetre vette a szláv szóból: zlati = arany = forint.

---

⁹⁸ Késői szerzők téves állítása.

KOLOZS MEGYE

aranyosszéki, valamint torda
vármegyei települései

ALSÓJÁRA (ÉS EGRESPATAK, MACSKAKŐ)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezve.

[174r] V. [helység] Jára (Alsó), románul Jára de jos. Nevezetét kapta Felső Járának a tatárok általi feldúlása után. Felső Jára melyik évben pusztult, bizonyosan nem tudhatni, de hogy valaha létezett, bizonyítják kemény alapzatú templomának romjai, a mellette lévő kriptába most is meglévő csontvázak és pincék. E kies és szép fekvésű helységet az úgynevezett Jára folyama, mely a Haller havasból veszi eredetét, s ezen nagy kiterjedésű havast hosszába, Olá Fenesi havast, Felső Füle havassa-, asszonyfalvi és kisbányai határokat érintve, lesiet sebes folyamával Alsó Jára határának, melyet hosszába megfutván, a bikalati, szurdoki, magurai és berkesi határokat kettéhasítván, az Aranyos folyamba belésiet, hírneves, iható, jóízű vize [van]. E helységnek nyugoti végét érinti a járai határról lefolyó Medgyes pataka, és befoly Jára vizébe.

Jára folyama nevezetét vette onnét, hogy egész útja alatt Jára helysége [a] legnevezetesebb község. Jára vidéke nevezet alatt következő helységek értetődnek: Bikalat, Hagymás, Ruha Egres, Pusztá Egres, Kákova (Ivánfalva), Kisbánya, Kisbánya havassa és Asszonyfalva (románul Szecselu).

Fő helynevek:

1. Alrét. [Kisebb helynevek:]

- a. Alrét.
- b. Kecse domb.
- c. Kamarás pataka.
- d. Togát pataka.

2. Egrespataka. [Kisebb helynevek:]

- a. Egrespataka.
- b. Denevölgy.
- c. Hamarág.

[174v] d. Kőttető.

e. Legények dombja.

f. Szénégető.

g. Vártető.

3. Csonkás. [Kisebb helynevek:]

- a. Csonkás.
- b. Hiszok gödre.
- c. Fejéritő hegy, sok mésztartalmú kövéről kapta nevezetét.
- d. Kertek megett.
- e. Kápolna tere.

4. Roppo. [Kisebb helynevek:]

- a. Hivák pataka.
- b. Fűz kut.

c. Roppo.

d. Kereszt mező.

5. Megyes. [Kisebb helynevek:]

- a. Szilas.
- b. Megyes tető.
- c. Sipotzel.
- d. Soos.
- e. Tölgyfás.
- f. Ebéd hely.
- g. Medgyes torka.
- h. Bodonos.
- i. Bűdös hely.
- j. Czarkó.
- k. Létai ut alsó.

6. Feljárai tér. [Kisebb helynevek:]

- a. Telek.
- b. Létai ut felső.
- c. Piküléc.
- d. Rigó pataka kisebb.
- e. A pintzéknél.

7. Feljára. [Kisebb helynevek:]

- a. Feljára.
- b. Rigó pataka nagyobb.
- c. Pápa gödre.
- d. A Templomnál.

E szép és kies fekvésű fő és kisebb helyneveken létezett Felső Jára.

8. Telek. [Kisebb helynevek:]

- a. Mester berke.
- b. Telek.

9. Pága. [Kisebb helynevek:]

- a. Alsó tér.
  - b. Felső pad.
  - c. Osztófű.
  - d. Pága.
  - e. Tolvaj pataka.
  - f. Ivánfalvi (Kakovai) patak.
10. Nyires. [Kisebb helynevek:]
- a. Felső tér.
  - b. Nyir alatt.
  - c. Nyires.

11. Almáspataka. [Kisebb helynevek:]

- a. Almáspataka.
- b. Ebhajtó.
- c. Verő.

12. Macskakő. [Kisebb helynevek:]

- a. Macskakői praedium Alsó Járahoz tartozó, 40 füstből álló [község], Felső Jára elpusztítása utáni román telepítvény.
- b. Folyadék, románul Kureture, omladékos hely.
- c. Kővecses oldal.
- d. Nyerges szája.
- e. A széna füvek alatt.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

[67r] Helynevek Torda vármegyéhez tartozó Egerbegy mezővárosából.

Először. A mezőváros tartozik jelenleg Torda vármegyéhez, korántabb volt Kolos megyéhez, s még régebben Aranyosszékhez is béosztva. Ezen kívül létezik még Erdélyben Kolos megyében és Medgyesszékben is két ilyenű helység.

Másodszor. Egerbegy mint mezőváros, mely privilegiumát 1817-be nyerte el, csak így esmeretes országszerzte, és más elnevezéssel nem bír.

Harmadszor. A jeleni nevét bírja hajdon időtől fogva. Negyedszer. Legkorábbani említésére tiszta adat nem tudatik.

Ötödször. Az ország földgye hajdonkori elfoglalása idejében magyarok települván e helységbe, mely bizonyos onnan, hogy az eredeti fő birtokos családok birtokolnak ma is. Később hozattak ide románok, mint földművelő jobbágyok, kik jelenleg is ezen minőségből, mint felszabadultak, a népesség egynegyedét képezik.

Hatodszor. Néverediségét homály borítja.

Hetedszer. A város fekvést nyert az Aranyos folyó vize keleti partján, a Tordától lenyúló hegylánc megszakadása között. Határfekvése szomszédos keletről Felső és Also Detrehen, Mező Örke, délről Aranyos Lona, Gyéres Szent Király és Gyéres mezővárosa, nyugotról Torda városa, és északról Mező Nagy Csán határáival. A keleti határrészben Felső és Also Detrehen, valamint Mező Örke határaik szomszédosságában áll 900 hold területű közlegelője, mely különböző nevek alatt esmerhető, úgymint:

Urkom, mely egy magas hegydomb háta megett terül el, Also és Felső Detrehen határaik mellett.

Soos láb, mely laposabb és aljasabb helyen fekszik, melyben több helyeken sós savany[!] kiütések vannak.

Kis és Nagy Horgos, ezek a hegyormó felé horgadással nyúlnak ki.

Hegymege, mely a város fekvésétől [67v] kezdődő hegylánc megett terül el. A város keleti oldalát körülkeríti egy mintegy 200 öl magosságú szőlőhegy, melynek neve *Örhegy*. Ezzel szakadottan és az Aranyos folyóval párhuzamosságban délnek nyúló hegymagoslat, mintegy fél [mér]földnyi hosszúságban szőlőtőkkel béplántálva, melyeken vidékünknek kedvező idők alkalmával évenként mintegy 40 000 erdélyi veder kedvelt bor teremni szokott. Ezen szőlőhegy lévén a következő elnevezésekkel, tudniillik:

Vénhegy, mi legkorábban plántáltatott.

Virgo, Torotzkai hegy, mely utóbbi a gróf Torotzkai család tulajdona lévén, erről neveztetik. Ezek szom-

szédosak Mező Örke határával. Ezen szőlőhegy és az Aranyos folyója között találtatik egy egyenes területű, homokos tulajdonsággal bíró, veteményes kert alakban használtató, *Also tér* nevet viselő határrész (itt terem a vékony levelű és tömörségéről nevezetes káposzta, valamint a vékony szálú finum kender). E határrész szomszédos Aranyos Lona határával.

Innen dél felé az Aranyos folyó vize jobb partján a *Viz köze* név alatt egy füzes és gyümölcsös, szomszédos Gyéres Szent Király és Gyéres határaikkal, nevét, minthogy több versen az Aranyos folyó vize kiáradása idejében körülkeríti, ez okból vette.

Nyugotról Torda felől lévő határrészek nevei:

Szilas, tulajdonképpen szilfás, erdője az ev. református egyháznak.

Csokás, suvadásos hegy, melynek rétegei között a csókák költeni szoktak, mi okon így neveztetik.

Kodits, kavicsos természetű, szántóföldeknek használtatik. Ezen határrészből ered egy meleg forrású patak, mely a várost keresztülfolyva, tél- és nyárba egyforma nagyságba, az Aranyos folyóba a város déli része szélénél enyészik el.

Kenderes kert, e[z] hajdon kendertermesztő hely volt.

Kölös láb, régebben kölöstermő hely.

Külső tér, egész teres alakú.

Csova, hegycsúcs a határszélben, honnan [68r] a határszél fekvése jelképpen kivethető.

Cserepad, hajdon cserés volt.

Pap völgye, Szakállós, ezek két hegyoldalt képeznek a Nagy too észkába.

1–7. lábak, melyek mind szántóföldeknek használnak, neveiket a felosztás alkalmával így nyerték:

Kis és Nagy Ördöngös, nagy kiterjedésű kaszálók.

Megnéző, ezen határrész mellett Mező Nagy Csánból Tordára vezető út vonul el, ez nevezetét szülőatyák szájáról átvéve, mostan a Mező Nagy Csán határában kebeleztet. Hajdan Boldusz név alatti helység a tatárok által legyőzve, a helység öszves népei szaladásban ezen megnéző helyen érettek el és gyilkoltattak le, hová a tatárok elvonulása után a környék lakosai a holttestek megnézése végett gyakran járultak, miből ezen határrész elnevezése keletkezik.

A Mező Nagy Csán felőli határrészek éjszak felől:

Birok szénafüve, hajdani Biro család tulajdona.

Matskás, melynek hegyormai üregében vadmacskák tanyáztak.

Rozsás, melyben sok vadrózsabokrok termettek.

Kökényes, hol máig is a kökénybokrok ki nem irthatók.

Ezen megnevezett határrészek egy szakadatlan hegyoldalt képeznek, melyek alján egy bécsapolt, tíz hold területű tó létezik, mely a vidéknek igen előnyűl szolgál finum kenderáztatásul.

Barom járás, most szántó, régen volt baromlegelő.

Égövolgy.

Téglásfar, ez egy meredekes oldalt képez, hol a hajdani kor romjainak maradványok találhatók.

Isten kassa, két hegy nyúlása közötti, igen gazdag gabonatermő hely.

Kisvölgy, az Isten kassával szomszédos, hasonló alakban, de kisebb területben fekszik.

ARANYOSGYÉRES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[119r] Helynév kimutatása Gyéres nemes városa részéről.

a. Gyéres mezővárosának diplomája adatott 1610-ben, mint adománylevél, [a] fejedelem által.⁹⁹

b. Mint testőrző katonáknak, római szent birodalmbeli és erdélyi [Bethlen] Gábor fejedelem által nemesítő adományos privilégiuma van és adatott.

c. Gyéres mezővárosa kastélyához még volt adva Gyéres városán és határán kívül mint jeles érdek-ként, mint testőrző katonáknak Olá Tohát helysége, Olá Szentjakab, Detre, mint Szent Kok és Béok nevezetű, Torda megyében lévő, de csakugyan Gyéreshez tartozó falvákat, minden rajtok lévő jussal együtt.

d. Ezen határrészekből jelenleg is mint praedialis birtokhelyet a felső detreheimi és also detreheimi határon bírnak a gyéresi birtokosok.

e. Őseinktől, mennyire emlékezünk, hallottuk beszélni, hogy a nevezett falvákat, azoknak határait eleink kéntelenek voltak eladni, miből lovakat, harci szerszámokat vásároltak az akkori pláj szélekeni hadakozás végett.

f. Továbbá, az adománylevélnél fogva, bíró helyett minnyájok megegyezéséből válasszanak egy kapitányt.

g. Azon ügyek, melyeknek tárgya nem menyen többre 50 forintnál, ha valamelyik fél az itten hozott ítélettel meg nem elégednék, appellatio útján a fejedelmi udvarhoz vitethetnek, az ország törvénye ebben a részben sérthetetlen maradván.

h. Az ispányok, alispányok között a gonosztetteket megvizsgálják, ha nem, ezeknek szorgalmatos megvizsgálása és érdemlett büntetése a kapitány és 12 esküdt végrehajtása [alá tartozik].

[119v] i. Időnként közülek, akik arra valók és alkalmasok lennének, a fejedelmek lovas testőrző katonái között helyet érdemeljenek.

k. A katona quartélyozástól örökre ment[ess]é tétesenek és legyenek.

l. Senkinek élelmet adni, mint tisztviselőknak is, ajándékokat, élelemre valókat adni nem tartoznak.

m. Lovat, szekeret, soha semmiféleképpen ne adjanak.

n. Ha valamelyik közülek végső rendelés és örökös nélkül halna ki, akármely Ghéreshez tartozó faluban laknék, annak fekvő és felkelhető javai testvéreire és atyafiakra, akár köztek, akár egyebütt lakjanak, szálljanak, ha pedig ezek sem találtatnának, úgy reájok sem, úgy reánk sem, hanem Ghyéres városa lakosaira és azoknak maradékaira szálljanak.

o. A főbb nemesek szerint a magok számokra hordott portékákról harmincadot ne fizessenek.

p. Közikbe jó hírű, nevű emberek telepedhetnek és származhatnak, ki akik másoknak jobbágysai voltak.

q. A levelek pecsétlését használják zöld viaszban, mely az adománylevélben megengedett.

r. Esztendőnként három sokadalmak tartassanak, első márciusban, Gergely pápa napján, a második Úr napján, a harmadik octoberbe, Orsolya napján. Hetivásár minden héten vasárnap.

Továbbá pedig, ami a helynév-összeíratást illeti, Gyéres mezővárosa létezik Torda megye Also kerületében, úgymint:

a. A községnek neve Gyéres mezővárosa, a régeiktől úgy hallatott, hogy hajdonában Gyéres város a külhatáron, az úgynevezett Nagy Füzibe állott.

b. Gyéres mezővárosa 1610 előtt is megvolt, de az adománylevelét akkor nyerte.

[120r] c. A kiváltságlevélnél fogva jó hírű-nevű egyének által.

d. Az adománylevél szerint.

e. A község határán előforduló többi topographiai nevek, például mező, dűlő, szántó forduló, legelő, kaszáló stb. e következők:

a. Külhatár részbe van egy Kápolna [néven] nevezett részhatár, az hol van egy kőhalom, miről a régiek azt beszélnek, hogy ottan két testvér van eltemetve, birtok feletti harcolásokért meggyilkolták egyik a más.

b. Onnan eljőve van Pojáni rugobeli határrész, ezt azért nevezik Pojáni rugonak, hogy Poján határára megy véggel.

c. Van Feljaro részhatár, ezt azért nevezik úgy, mert a határrészen felfele megy véggel.

d. Van Nagy és Kis Füzi nevezetű részhatár. Ezen határrészen lett volna hajdonába Gyéres, de hosszas háborúzás által a község a mostani helyre telepedett.

e. Van Nagy Középláb és Kis Középláb határrész is.

f. Van Tuzok halom, az hol van egy halom is, miről azt beszélnek, hogy háborúzás alkalmával elhalt testek temetettek oda.

g. Van Tohát és Kapus részhatár is, hihető, hajdonába valami tó is lehetett ott, mert most is helyen-helyen mocsáros a hely.

h. Következik a Hegy alja, mely határ rész[b]en neveztetett Kati kutyta helynek, Büdös kutnak, hol látszanak valami gödrök, miről a régeiktől úgy hal-

⁹⁹ 1610-ben Báthory Gábor fejedelem mezővárosi rangra emelte Gyérest. A kiváltságokat Bethlen Gábor is megerősítette.

lottuk, hogy ottan volt a tatárok konyhájok. Ezen helyen van egy szép forrású kút jelenleg is. Még ezen kívül határunkon több nevezetes kutak, források vadnak, melyek mind jó, iható vizek.

k. Van Nagy Sárét[r]e rugo, Kis Sárét[r]e rugo nevezetű határrész, ezek is mind szántók.

l. Van a Tér nevezetű határrész, itt is van egy halom, melyről hasonlólag a régiek azt beszélték, hogy háborúzási elhalt testek vadnak odatemetve, egyébaránt megjegyzendő, hogy az egész Gyéres városa határát lehet mondani térségnek, kevés hegyrész van ezen határon.

[120v] m. Következik az úgynevezett Tilalmas részhatár, de tagosítás alkalmával felosztatott, azon jelenleg közlegelő nincsen, mindenki marháját saját birtokán tartja. Ezen részhatáron is van egy halom.

n. Van az úgynevezett Rét nevezetű hely, mely kaszáló. Ezen részhatárba vagynak különb-különb nevezése[i] a helynek: van Eskút rét, van Péter laka, van Rakas rugo, van Öt ölös.

o. Innen lejö[ve] van [a] Berekbéli részhatár.

p. Van Berek előtti részhatár is, szántó, ezeknek több elnevezett részhatára van. Van Csikos to részhatár, ezt azért nevezik úgy, hogy hajdonába a régiektől azt hallottuk, hogy volt ottan valóságos csikostó, melybe sok csík termett, de kiaszott.

Van Ösven nevű hely, ezt azért nevezték [így], hogy keresztül a földeken ösvény volt.

Van Sántz nevezetű hely, ezt azért hívják Sántznak, hogy sánckerítéssel van ellátva.

Van Eskút rét nevű hely, ezt is azért hívják Eskút rétnak, hogy régebben az esküdtek bírták.

q. Van Víz köze, ezt azért nevezik Víz közü részhatárnak, hogy vizek közt fekszik.

r. Van egy magyar és román Káposztás, külön egyik a másiktól.

s. Van két temetkező hely, külön a magyaroké a románoktól, a magyarokét hajdanába Pusztá szőlőnek nevezték, mert szőlő termett ottan.

t. Van Burgandiabéli részhatár is.

Továbbá Gyéres városa községében minden háznál nevezetes jó, iható kútvezek vagynak, és források, csorgók is.

u. Az Aranyas vize Gyéres városa határán keresztül-foly, mellyel ugyan helyenként kevés mértékben határos Egerbegy határa is, de Gyéres városának túl az Aranyason is van birtoka.

Még van a Rákos pataka, mely keresztül-foly egész Gyéres városa határán, jó iható víz[zel bír]. Hajt három malmokot, ezekből kettő két-két kerekű, egyik egykerekű. Ezt azért nevezik Rákos patakának, hogy rákok teremnek benne jelenleg is.

[121r] A határrésznek terület[ével] szomszédos helységek Egerberg, Gyéres Szent Király, Aranyos Polyán és Torda várossa.

Gyéres mezővárosa tanácsától, Gyéresen, január 3., 1865.

ifj. Pataki Josef városi kapitány m. p.
Károlyi István jegyző m. p.

ARANYOSIVÁNFALVA

(ÉS HAVASTELEP, VÁDPATAK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebelezett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.

[174v] VI. [helység] Kákova, [175r] magyarul Ivánfalva, közönségesebb elnevezése Kákova Jéri, minthogy Jára községétől fél órai távolságra van.

E helységet egy, a határról eredő patak egyenes[en] kettőbe hasítván, s Jára határának tartva, ennek megbecsülhetetlen károkat okoz, Alsó Jára községében belésiet a Jára folyamába.

Fő helynevek:

1. Lunka Gontzi. [Kisebb helynevek:]

a. Pareu intre hotare.

b. Zsezsui.

c. Teu bondi.

d. Gruiu vacarului.

e. Fazsecielu.

f. Csitera mare.

g. Dielucu.

2. Arceriu. [Kisebb helynevek:]

a. Holdele Csori.

b. Pareu fazsetului.

c. Gruiu simi.

d. Coasta teurilor.

e. Fentina recse.

f. Trestia.

g. Pesaka.

h. Virvu arceriului.

i.¹⁰⁰ Arinisu.

j. Vurtopele.

3. Kuretura, seu Gruiu hulpilor. [Kisebb helynevek:]

a. Pareu ceteci.

b. Cetate, Iván vára, mikor épült, nem tudhatni, jelenleg a vár romjai láthatók.

c. Gruiu hodiului.

d. Csiresu.

e. Stubei.

f. Rosinile.

g. Gruiu birzi.

h. Mocsirla Biki, nevezetét a Kákován nagy ágazatú Bika családtól kapta.

¹⁰⁰ A h. tétel-megkülönböztetés ismétlődött, átírtuk.

4. Mecskásu. [Kisebb helynevek:]
 a. Mecskásu.
 b. Ketisi, magos hegyek.
 5. Plesa. [Kisebb helynevek:]
 a. Munura varatikului.
 b. Dialu boncsi.
 c. Dosu Popi.
 d. Munsă.
 e. Pareu runksorului.
 f. Siesu.
 g. Virvu Osoiului.
 h. Kecinelu.
 i. Obirsa.
 6. Purkaretiu. [Kisebb helynevek:]
 a. Pareu purkaretiului.
 b. Dilma Ilestilor.
 c. Nega.
 d. Calea krencsi.
 e. Meru bárnı.
 f. Calea ungurelului.
 g. Calea Vadului.
 h. Gură nergesului.
 i. Márgă.
 j. Vurcsolabe.
 k. Fenaciele.
 7. Sgyeburoasa. [Kisebb helynevek:]
 a. Priszlopu.
 b. Láita.
 c. Pareu flori.
 d. Vrenicsoara.
 e. Steuinile.
 f. Setria.
 h. Boiniku (magas hegy), nagy kiterjedésű, ökör[nek] tilalmas.
 i. Pareu muntelui.
 j. Pareu secu.
 k. Dostina Láiti.
 l. Dostina inpuciti (bűdös, ingoványos hely).
 m. Odislana.
 n. Pareu hulpilor.
 o. Gruiu hulpilor.
 p. Dostina mescasului.
 q. Lunca maitabicului.
 [175v] 8. Pareu Cserkului. [Kisebb helynevek:]
 a. Ritu el Sándoresk.
 b. Tabla Toagyaske.
 c. Táblá Béldi.
 d. Táblá Cserestilor.
 e. Táblá Szigeti.
 f. Táblá Amporai (báró Apornő).
 g. Táblá lui Tamás.
 h. Táblá Szentkereszti bárónu.
 i. Táblá Horvatului.
 j. Táblá Domokusi.
 9. Blidericza. [Kisebb helynevek:]

- a. Pareu blidericzi.
 b. Pareu feredeului.
 c. Pareu paltonului.
 d. Koszoru.
 e. Baltele (ingoványos, mocsáros, süllyedezett hely a legmagasabb hegyen, és nagy kiterjedésű).
 f. Valea vadului, e folyam [a] Kákovai (Ivánfalvi) havasról ered, [nagy] kiterjedésű térségen, mintegy 30 füstből álló család lakja, Kákova községéhez tartozik.
 10. Pareu muncseilor.
 11. Facia Ursului. [Kisebb helynevek:]
 a. Pascoile.
 b. Pareu láiti.
 c. Dostina láiti.
 d. Grosi.
 e. Facia grapelor.
 f. Virvu pascoi.
 g. Facia ursului.
 h. Dialu siesului.
 A 9–10. és 11. fő helyek nagyobbára erdőségek és legelők.
 [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
 Dávid András szolgabíró s. k.

ARANYOSMOHÁCS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
 (Fol. Hung. 1114/3.)

[42r] 1864. 20. augusztusán 797. szám alatt hozzánk küldött utasítás nyomán Mohács helysége minden hozzátartozó határrészei elnevezésének leírása, azon utasítás szerint kikérdezve a falu örögjeit és felhasználván minden hagyományt, a következőképpen.
 Először. *Mohács*, ez helységünknek századokon át ismert neve.
 Másodszor. Ezen névvel nem csak környékünkben, de országszerte ismeretes, és ezen helységet tiszta román ajkú nép lakja.
 Harmadszor. Nem akadhatunk nyomára, ha volt-é hajdon más nevezése.
 Negyedszer. Hogy mikor említettett legkorábban ezen helység, ezt is vastag homály borítja.
 Ötödször. Ezen helység megnépesítéséről is sem irományaink, sem pedig szóbeli hagyományunk nincsen.
 Hatodszor. Ezen név eredetéről, mivel sem írott emlékeink, sem pedig hagyományaink nincsenek, sem pedig a román nyelvből ki nem magyarázható értelme, tehát ez is bizonytalan.
 Hetedszer. Ezen helységhez tartozó határ különböző elnevezéseket viselő részei:
 a. *Szántóföldek*:
 Fátzá pereuluj, Versa padoloj, Ossále, Pereu maji, Pereu menzuluj, Vála jepi, Kárábgyiile, Hertop,

Zepogye, Karkas, Vezoiny, Mezeristy, Gyálong, Ragaze, Budure, Fentená bobuluj, Doszu, Fentená hegedosolaj, [42v] Gropoj, Podu dombreuloj, Gyóvá, Lá peeri.

Kaszálók:

En fruntza, Kapetsele, Végyénia, Teu bátsiloru.

Szőlőhegyek:

En ullá, En koszte, En zszosz.

Erdők:

Majá, Doszu, Fátzá kuráte, Gruisaru mike, Gruisaru mare, Fátzá mare, Dosztyiná tyingiloru, Pagyereje.

Legelők:

Prigara, Beltotsile, Aszpenyásza.

Mohács községe, valamint minden hozzá tartozó részei a fenn írt elnevezésekbe írvák, s mindezen elnevezésekből csak az világlik, hogy ezen helységet eredetétől fogva csakis román ajkú nép lakhatta.

BÁGYON (ÉS BOGÁTPUSZTA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[12r] Bágyon helysége fekszik Aranyosszékből, melyet adománylevél szerint [V.] István [király] szakított ki Torda megyéből a kézdi székelyek számára, IV. vagy Kun László adománylevelet ad róla nekik, a számúzott vagy III. András király megújítja kérésükre, s majd Sigmond, Ulászló és Mátyás is megerősíti. Adta pedig hűségükért, példának okáért, mikor a kunok fellázadván királyi személye ellen, zászlót emeltek volna, a székelyek leültették, ismét, mikor a tatár a hazának nagy részét feldúlta és kirabolta, s nagy sereg láncra fűzöttekkel haza akarnának térni, a székelyek Toroczkon várnák, velük szembeszálltak, s többet ezernél a rabigából megszabadítanak, ezekért adja nekik Kun László Oronos földjét.

Bágyon hogy honnan vette nevezetét, arról sem hagyományilag, sem történelmileg feljegyezve semmit se találunk.

Hogy mikor települtek ide lakosai, arról is hallgat a historia, de hogy mai lakosainak legnagyobb része az ide letelepült kézdi székelyeknek ivadéka, azt mind a családok nevei, mind az onnan kihozott ős szokások mai napig való megtartása, mely főleg a munkaképességben és az akarásban nyilvánul, eléggé valószínű.

Ezeknek legnagyobb része 1764-ben szélbeli lovas katonákká tettek, s viselték a fegyvert saját zsoldjokon a történelmileg nevezetes 1848. évig, amikor is a már eredeti szerkezetéből egészen kivetkezett volt székely katonáskodástól, mely aljasabbá lett a jobbságágnál, végzeteszerűleg megmenekültek; de sokan közülök katonáskodások ideje alatt megmenekültek javaiktól [12v] is egészen, mert ugyanis ha lova elpusztult egy családnak, ahelyett testi büntetés terhe alatt mást állítani köteles volt, s így történt

aztán, hogy csekély értékű lévén a falu, több család többszöri ló és katonai öltöny állítása miatt tönkrement.

Bágyon határának kiterjedése mintegy 7000 hold, mely részint térségből, részint hegyes-völgyes helyekből áll.

Fekvése idomtalan alakú, s így határos tizenegy helységgel.

Földe közép termékenységű, s főleg szép térségéni határrésze dúsan kamatoz a reá fordított fáradalomért. Emelkedettebb helyein a termőréteg (stratum) felettébb vékony, olyannyira, hogy ha trágyával nem pótoltatik, csak silányul teng a növényzet.

Nevezetesebb határrészek:

1. *Bogát*, ennek helyén régen falu volt épülve, s a kézdi hősöknek adományozva, de ma utcáin aranykalászos inganak, és ásatások után a régiségbúvár nevezetességekre akadhatna a földben lévő téglák és cserépről.

2. *Mocsár*, ezen szántóföldnek helyén régen akkora tó volt, [hog] a szántást meggátolta, innen vette nevezetét, ma a legszebb[en] termő hely.

3. *Bogáti kelevölgy*, ez egy nyugotról keletre nyúló kaszáló, a bogáti térségtől egy hegyorom választja el, innen van tehát neve: Bogátra kelő völgy.

4. *Sosviz*, egy hegyes kaszáló, nevezetihetileg onnan vette, mert egyik oldalán sós vízforrás van, különben is fekszik ezen hely a tordai és ujbátori sóaknákkal egyvonalba.

5. *Pap völgye*, kaszáló rét, a papságnak nagyobb kiterjedésű réjtéről vette nevezetét.

[13r] 6. *Tér oldal*, egy nagy kiterjedésű hegy, melynek tetején gyönyörű rónaság terjed el, innen van tehát [neve:] Teres oldal.

7. *Esztorok* vagy *Asztorok*, egy völgy nyugotról keletre húzódva, melynek északi oldala meredek hegygel van szegélyezve, mely terméketlen, kivált száraz évben. Ezen terméketlenségéről vette nevezetét: Apszutorok, azaz terméketlen.

8. *Fiastó*, szántóföld, ennek helyén fél századdal ezelőtt vadrecék tanyáztak, ma a legszebb szántóföld.

9. *Borzás per*, szántóföld, hol máig is a földi borza, mint dudva, előli a kalászos növényeket, hihető, régebben még bujábban teremvén, arról vette nevezetét.

10. *Patak folyás*, a faluból eső idő alkalmával kifolyó patakról neveztetett el.

11. *Kőkút*, ettől nem messze van egy kőből épült kőkút, mely a legjobb forrású kút [az] egész határon, ettől északra fekszik a Kőkút nevű határrész, s rövidítés okáért lett belőle Kőkút.

12. *Járdován kuttető*, egy dűlő a bágyoni határon, mely magaslaton fekvő határrész aljába szépen csergedező forráskút neviről neveztetik.

Lakosainak száma 1400, kik vallásokra nézve unitáriusok, ev. reformátusok és görög egyesült hitűek.

Főbb foglalatosságok földművelés, baromtenyésztés. Megjegyzésre méltó, hogy benn a helységben saját szükségleteire elegendő s meglehetősen ivóvíze van, de határán künn két forrásánál több nincs, és egy nádas tava, melynek víze nyárba egyedül táplálja [13v] a község barmait, úgyhogy az idegen békások munkálkodásuk ideje alatt barmaik számára egy mértföldnyi távolságról kéntelenek vizet hordani marháiknak, ami a földművelésre nagy akadállyal van, s csökkenteti is a föld becsértékét.

Ipar, gazdaság és kereskedelem nem nagy haladást tének eddig elő, jóllehet a gazdasági téren kezdének idomulni az újabb kor kívánalmainak megfelelő gazdasági rendszerhez.

Irodalmi és művészeti tekintetben haladni kíván Bágyon is.

A nevelés is jó karba helyeződni kezd, s ha sikerül, csakis e téren előhaladás mentheti meg az anyagi és szellemi elbukástól.

Bágyon, 1865. január 27.

Gaal Lajos falusbíró m. t. k.

Csep Tamás, Bágyon községe jegyzője s. k.

BÁNYABÜKK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[36r] Helynevek Bányabük községből, Torda megyéből.

Bányabükk eredett ezen szóból, megfordítva bükk-bánya, most is meglévő nagy bükkös erdeiről.

Ezen község a tatárútás után épült oda, ahol van. Régen volt Magyar Bányabük az alább említendő, Pusztá nevű helyen, honnan a templom és udvarház romjai a 17. század végén vitettek a mostani udvarház melléképületei felépítésére.

Határrészek:

Tövisses (oláhul: Spinis), tövisses martok közötti szántók.

Ispánok völgye (Vallia spanilor), ezen helység fiscalitás lévén, hajdan a szóhagyomány szerint az ispánok lakása volt.

Rumunok helye (La rumuni), a régi Magyar Bányabükben oláhok is lakván, ezen hely az ők kiszakasztott helyek volt.

Borsos (Mazerele), szántók a határon.

Pusztá (La pusztá), itt volt a hajdoni Magyar Bányabük, melynek romjai feljebb említették, és Pusztának neveztetett.

Posványos patak (Paroul szirk), erdő.

Kurta (La kurta), erdők.

A *Pocsollya* (La balte), egy pocsolya környékében fekvő, nagy darab erdős hely.

[36v] *Kis bükkös* (Fascel), nagy terjedelmű bükkös sarjerdő.

Kakukkok tere (Pojana cukului), a kakukkok ennek körében máig szeretik mulatni az ők heteikben, erdős hely.

Tolvajok kutja (Fintina tolhariloru), az országút készítése előtt a Torda és Kolosvár közötti közlekedést megtámadó rablók tanyája körül egy kút a nagy erdők között egy patakban.

Nagy bükk (Fáset hel mare), 200 éves, ős bükkös erdő, melyről a község is vette nevét, azelőtt még nagyobb lehetett.

Farkas fogo (Luptiste), itt farkasfogó vermek voltak.

Borzás patak (Paraul szocului), a patakon termő sok borzafáról, erdő.

Őzös patak (Vállea Kapriorii), az itt tanyázó sok őzokról, erdő.

Sárkány patak (Paraul Zmeului), a mesés világból maradt neve az erdőknek.

Posványos hegy (Dealul rosini), egy posványos hely felett fekvő erdős domb.

Úrhölgy dombja (Kastea Damnii), hihetőleg a községi tulajdonos- vagy egy hölgynek mulató helye, egy szép kinézésű, magos helyen fekvő erdős helyről, most is tölgy szálaserdő.

Község erdeje, e[z] most is Padurea satului.

Bányabük, 1864. szeptember elsején.

x Makavej Gligor falusbíró

Komjátszegi Moses jegyző m. p.

BÁNYAHAVAS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebelezett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.

[176v] VIII. [helység] Kisbánya havassa.

Ezen mintegy 170 fűtből álló helység[ben], öt nagy kiterjedésű és több kisebb helyneveken annyira szét-szórva laknak, hogy egyik szomszéd a másiktól csak akkor tud valamit, midőn egyik a másiktól holmit kölcsönöznek. A legtávolabb lakók innep- és vásárnapokon a templomba lóháton járnak, még magának is élelmet viszen, hogy midőn a templomból kijön, ehessék. Kisbánya havassa románul Muntele Baisori.

Fő határnevei:

1. Dialu mamalizestilor, e fő hely nevezetét a Kisbánya havassán jelenben létező Mamaliga családtól vette. [Kisebb helynevek:]

a. Fentina pietricseli.

b. Dialu lui Mare.

c. Dialu Grozavestilor.

d. Dialu Csirebestilor.

- e. Dialu Vutcestilor.
  - f. Dialu Felestilor.
  - g. Dialu Csazestilor.
  - h. Dialu Czolestilor.
  - i. Dialu Tirsestilor.
  - j. Dialu Vurtenestilor.
  - k. Dialu Ledarestilor.
  - l. Dialu Huinestilor.
  - m. Dialu Abdrudenestilor.
  - n. Dialu Marisenestilor.
  - 2. Voika. [Kisebb helynevek:]
    - a. Valea Voicsi.
    - b. Táblá Horvátului.
    - c. Táblá lui Béldi.
    - d. Táblá Bethleni.
    - e. Táblá lui Pápai.
    - f. Táblá lui báron Szentkereszti.
    - g. Táblá Domokosi.
    - h. Táblá lui Cziczini.
    - i. Táblá lui Ferenczi.
    - j. Táblá lá Nagyestilor.
  - 3. Facia szake. [Kisebb helynevek:]
    - a. Valea Feci Szeci.
    - b. Dialu Tyokestilor.
    - c. Dialu Czopestilor.
    - d. Dialu Pascaestilor.
    - e. Dialu Hertyesztilor.
    - f. Dialu Kozmestilor.
    - g. Dialu Muntenestilor.
    - h. Dialu Gyermenestilor.
    - i. Dialu Vaidaestilor.
    - j. Dialu Korobenestilor.
  - 4. Zsera, Kisbánya havassa helységének legmagosabb hegye, messzi távolságra elláthatni. [Kisebb helynevek:]
    - a. Valea Zseri.
    - b. Zepodia.
    - c. Apa seritare (bugyogó és lobogó víz hegytetőn).
    - d. Gebriana.
    - e. Krincu Krincilor.
    - f. Virvu voscatului.
    - g. Facia ei mare.
    - h. La lecusu.
    - i. Valea re.
  - 5. Gruiu Edrasie. [Kisebb helynevek:]
    - a. Táblá Bethleni.
    - b. Táblá Domokosi.
    - c. Táblá lui Béldi.
    - d. Táblá Cserestilor.
    - e. Táblá Horvátului.
    - f. Táblá lui Pápai.
    - g. Táblá lui Cziczini.
- [177r] A tulsó, azaz a 10. lapon¹⁰¹ leírt 5 fő helyneveken lévő kisebb helynevek majd mind az ottan lakó

családi nevekről és békíró birtokos uraktól vették nevezetüket.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

BIKALAT (és BIKALATHAVAS)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[172r] I. helység Bikalat, románul Bikalatu. Hajdan Bükks alatt, nevezetét alkalmasint a felette lévő nagy bükkes erdősegtől, mely jelenleg csak bokros és cihhererdőből áll, s nagyobbára irtvány, vette.

E községet egy, a határról lefolyó patak egyenes[en] kettőbe hasítja, s kiáradásakor tetemes károkat okoz. Neve a Helységben lévő patak, románul Pareu satului, e helységet egy néhány ölnyi távolságra elhagyva, bésiet az úgynevezett Jára folyamába.

Fő helynevek:

1. Lazu, magyarul Irtvány. [Kisebb helynevek:]

a. Valea din jos.

b. Gura dosului.

c. Teu lui melin el mare.

2. Parau csecieli. [Kisebb helynevek:]

a. Teu lui melin el micu.

b. Singer.

c. Fazsecelu.

3. Malaiste. [Kisebb helynevek:]

a. Rezoarele.

b. Dostina.

4. Retetisu. [Kisebb helynevek:]

a. Petriciana.

5. Dosu lui Petru. [Kisebb helynevek:]

a. Vlamina.

b. Osoiu.

6. Gruiu hudi. [Kisebb helynevek:]

a. Priolagele.

b. Romanasa.

c. Rodelele.

d. Fentina Costi.

7. Facia Riului (Aranyas verőfénye). [Kisebb helynevek:]

a. Pereu Pascului.

b. Dilma balani.

c. Vindereu.

d. Dilma Micudi.

8. Facia hudi. [Kisebb helynevek:]

a. Fazsetu.

b. Zsezuin.

¹⁰¹ Uo., 176v.

- c. Retunzel.
 9. Csitera. [Kisebb helynevek:]
 a. Merize.
 10. Sukeniasa. [Kisebb helynevek:]
 a. Sub cale.
 11. Siesu. [Kisebb helynevek:]
 [172v] 12. Ritu peste vale.
 13. Rezorele bodiului. [Kisebb helynevek:]
 a. Zepodia.
 b. Grapa komori.
 c. Grapa karini.
 d. Baiesu.
 14. Muntele Bikalatului. [Kisebb helynevek:]
 a. Bila.
 b. Pareu mutului.
 c. Gura tiei.
 d. Fentina de face.
 e. Fentina diabolui.
 f. Pareu izvorului.
 g. La vurtop.
 h. La seszu.
 15. Bila si Dostina. [Kisebb helynevek:]
 a. Grapa Todorestilor.
 b. Kertes.
 c. Kozmaia.
 d. Zepodia.
 e. Bredoile.
 f. Teieturi.
 g. Trovase.
 [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
 Dávid András szolgabíró s. k.

BORRÉV

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
 (Fol. Hung. 1114/49.)

[45r] Borrév község részéről az idemellékelt nyomtatott ívben tett kérdésekre a fenn írt község e következő adatokban teszi feleletét:

1. Borrév tartozik Torda megyéhez, a Torotzkoi járásban található, kevés népességgel bíró község. Őszvesen 50 fűstből áll.
  2. Borrév községnek csak egyedüli neve *Borrév*, s csak egyajkú lakosság [lakja], tudniillik románok, s görög nem egyesült vallásúak.
  3. Ezen román községnek soha sem volt más elnevezése, csak *Borrév*.
  4. *Borrév* községe említetik több századok óta, valamint
  - 5–6. köztudomásilag Trájánus idejétől fogva származtak ki, és lettenek görög nem egyesült vallásúak, s mint a szomszéd helységekbe, [itt is azzal] foglalkoznak, s napszámoskodásból élnek.
- Határrészei silány terméketlenek, amelyek is következők név szerint:

- a. A község melletti határ rész Lunka, Boristyle. Továbbá Ptyátra sztinyi, ez arról neveztetik, mivel a juhok tanyája lévén régebben, s neveztetik: Sztine. [45v] Bolduzser.
 Plása, egy kőszirt.
 Doszu, ez egy északos hely.
 Telnyitsora, Retyitz, erdős helyek és határrészek.
 Ezen kívül több adatok kijelölésével ezen község nem szolgálhat.
 Kelt Borrév, 30. Julii, 1864.

x Tolán Mihály falusbíró
 Tobiás Ferentz névő és jegyző m. p.

CSEGEZ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
 (Fol. Hung. 1114/3.)

[16r] Csegez helység leírása.

Mely hegyek és erdők közt fekszik, mintegy 140 házból álló falu.

Lakói magyarok és oláhok, a magyarok unitáriusok, az oláhok görög nem egyesült vallásúak.

Ezen falu alsó végén egy szép forrás egy nagy kőszikla oldalból három lyukon foly ki, ez télbe a legmelegebb víz, úgyhogy lábbeli nélkül is benne egy-két órát el lehet ülni anélkül, hogy az embernek a lába megfáznék, nyárba pedig a leghidegebb, jó iható, egészséges víz.

Vagyon a második határ részben a Bikhavas nevű helyen egy forrás, régentén Lészás berek kuttyának hívták, hír szerint azért, mivel akkor az egész csegezi határ mind erdős hely volt, s azon forrás mellé telepedett le egy Lésza Marko nevű ember, ki is magának oda hajlékot készítvén, azon erdőben telepedett le.

A harmadik határ részben a Kis bükk nevezetű hely alá, megint egy forrás mellé Zsebe János nevű ember [telepedett le], mely forrás most is Zsebe kuttyának hívtatik. Ezen két ember volt az első lakos Csegezen, melyet régebben Kiegezen hívtak.

Vagyon a harmadik határ résznek déli részében Réz bánya név alatt egy kőszikla oldal, ezen oldalon vagyon két vagy három bánya, melyekből nemrégibe a legjobb rezet ásták, de most ezekbe több időtől fogva nem folytattatik a bányászat.

A hatodik határ résznek északi része Csomar név alatt erdős helyet képez. Ebbe is vagyon egy gyönyörű szép forrás Hályagas név alatt, ez is nyárba a leghidegebb s egészséges víz. Vannak ezen határ részben több apróbb források, melyek közül némelyiket nyárba alig lehet inni, oly hideg.

Vagyon a nyolcadik határ részben Székely kö név alatt egy nagy meredek kőszikla, ennek egyik felében egy várkerítés romja látható, hír szerint a tatár futáskor építették oda. Ezen várkerítés mentette meg [a] több helyről odagyűlt emberek életét a tatárok kezeik kö-

zül, mivel csakis azon a helyen, hol most a kerítés romja látható, lehet a kőszikla tetejére feljárni. A többi része azon helynek oly meredek, hogy oda semmiféle állat fel nem mászhat.

A Fehér patak, Péter kert, Tyukmonyos, Torsa megett, Szebeni vár, Galambos nevű [16v] határrészekben is láthatók nagy kőszirtok és hegydombok. Ezen határrészeknek egy része erdős hely, de jobb része a vízmosság által terméketlenné vált, most csak a nagy árkok és köves puszták oldalai láthatók.

A Kerek gát, Rakottyas, Nyállo, Nádas patak, Buza büke, Nyíras, Köporos, Ujfogás, Liget, Nagy gyümölcs, Nagy Csomar nevű határrészek szántóföldek, de ezeknek egy részében annyi kő van, hogy alig lehet két coll vastagságnyi földet felszántani. Ezen köves földek csakis a tavaszbúzákat termelik.

Az egész csegezi határ többnyire mind köves hely, és ezen kövek egynémelyikéből a legszebb meszet lehet égetni, hozzáértő emberek több nevezetes köveket is találhatnak.

Öszveírta Csegezen, január 16-án, 1865.

Csegezi Károly községi jegyző s. k.

FELSŐAKLOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[178r] XI. [helység] Oklos (Kis), románul Ocolisu Miku.

Igéntelen, kicsi, mintegy 76 füstből álló helység egy keskeny völgybe, két hegy közé annyira beszorítva, hogy esőzések alkalmával [a] kerti terményeket egyfelől a helységet kettévágó meglehetősen folyó, másfelől a hegyekről lefolyó [178v] több apró patakok gyakran semmivé teszik, amint történt a jelen évben is június hó 19. napján.

[178r] E helységbe következő kis patakok zuhannak le:

- a. Pareu plopului.
- b. Pareu pelucilor.
- c. Pareu lui Sztán.
- d. Pareu marcului.
- e. Pareu negreci.
- f. Pareu lui Serbán.
- g. Valea re.
- h. Pareu keli Jéri.
- i. Pareu Liki.
- j. Pareu Zepodi Lazurilor.
- k. Pareu merului.

Fő helynevek:

1. Huda. [Kisebb helynevek:]

a. Pareu hudi.

b. Pareu kerbunerilor.

2. Dialu Jéri.

3. Valea re. [Kisebb helynevek:]

a. Pareu stubeiului.

b. Pareu priolegelor.

4. Neteru.

5. Ciunzi. [Kisebb helynevek:]

a. Valea trestii.

b. Valea okoliselului.

c. Valea Csertesului.

d. Pareu Rineti.

e. Pareu osoiului.

[178v] 6. Dialu Féli.

7. Osoiu. [Kisebb helynevek:]

a. Osoiu el mare.

b. Valea bradului.

8. Dialu mestacenului. [Kisebb helynevek:]

a. Dialu mestacenului.

b. Vurtopu.

9. Zará. [Kisebb helynevek:]

a. Zará.

b. Osoiu el micu.

10. Lázu. [Kisebb helynevek:]

a. Brenase.

b. Teieturi.

c. Lazu.

11. Gilá. [Kisebb helynevek:]

a. Redecinile.

b. Zepodia Lazului.

c. Gilá.

d. Osoiu de mislocu.

12. Zdirmni. [Kisebb helynevek:]

a. Pareu Itului.

b. Pareu Gili.

c. Pareu osoiului.

d. Pareu secu.

e. Pareu serbului.

f. Pareu stirpte.¹⁰²

g. Pareu Terniciori.

h. Pareu Capri.

13. Stina. [Kisebb helynevek:]

a. Ripa bodi inpucita.

b. Pareu bokáni.

c. Caprá.

d. La bucsu.

e. Fentina albe.

f. Plesá.

g. Stina.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

¹⁰² Sorvégi, a kötésből adódóan bizonytalan olvasat.

HARASZTOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
(Fol. Hung. 1114/3.)

[27r] Harasztos helységének megnevezése.

Harasztos helysége fekszik nemes Aranyosszéknek csaknem a közepén, mintegy 1500 lakossal.

Lakosai különbözők, úgymint magyarok, románok és kevés cigány, mely számnak többségét foglalja el a református magyarság.

A helység népe foglalkozik a földműveléssel, mégpedig nagy szorgalommal. Kereskedése semmi sincs, csak amit [a] földbirtok jövedelmez.

Határa terjedelmes van, és jó, úgyannyira, hogy nagyobb részt trágya nélkül is a legjobb és sikeresebb tiszta búzát termi, más része is a határnak ad gabonát eleget. Megjegyzendő ezen helység tiszta búzájáról, hogy az tordai piacon a legkellemetesebb.

Kaszálója nagyon silány, és egy része, mely a hegy ormain fekszik, éppen terméketlen, s azért ezen helység széna szűkébe van, de azért az esős évekbe mégis terem, amennyi szükségeltetik.

Van egy nevezetes kaszálója, az úgynevezett Tohely, mely a legjobb szénát adja, de az árvíz örökösön tönkreteszi.

Vize nagyon kevés van, és rossz, úgyannyira, hogy a 700 hold legelőn legelő számtalan marhák csakis az esőzések alkalmával meggyűjtött [27v] pesses tóvizekkel táplálthatnak, de azért szép marhák neveltetnek fel.

Fája, köve, mesze, fövénye, agyaga éppen nincs, mely anyagokat csakis nagy fáradsággal s költséggel szerezheti meg a nép.

Szőlőhegyei vagynak, s tűrhető[en] jó bor terem, de a helység számára nem elegendő, azért kén[y]telen más helységekből is hozni.

Nevezetes helyei az úgynevezett Rapo hegy, Meggyes csup, Csere csup és Kápolnatető, mely hegyen, a falu felett felemelkedve díszlenek, és ahonnan a nemes szék csaknem minden helység[ének] határa és az egész Keresztes mező látszik.

Van a falu felett nyugotról egy kis erdő, mintegy 40 hold, ennek nagyobb része az ev. ref. eklézsiájé, a többi az apróbb birtokosoké, mely kis erdő megemlítést érdemel ezen mezőség helyen, s van benne 30 forint- és 40 forinttal érő tölgyfa, s emellett az reformata eklézsiának van két tagba mintegy 70 hold besáncolt törökbúzája, mely évenként az eklézsiának igen szép jövedelmet hajt bé.

Megemlítést érdemel az úgynevezett Trájánus uttya, mely a helység határa egynegyedét hasítja ketté.

Még vagynak aprólékos helyei, melyek megemlítést nem érdemelnek.

Összeírta a harasztosi elöljáróság, 1864. augusztus 10-én.

HASADÁT (ÉS JÁRAVIZE)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[128r] Helynevek Hesdát községéből, nemes Torda vármegyéből.

1. Nemes Torda vármegye, Szentlászlói járás, Hesdát községe.

2. A községnek neve magyarul *Hesdát*, románul Hesdát, ezen két néven esmeretes, ide van csatolva a havason egynéhány ház Jára vize név alatt.

3. A községnek más elnevezése nem volt, hanem mindég ezen a néven említettett.

4. A nevezett község régi, de hogy mikor említették legkorábban, nincs semmi adat róla.

5. Hogy honnét népesítettett, nem lehet tudni. Hihető, hogy a népvándorlaskor telepedtek ide a mostan itten lakó románok elei.

6. A név eredetéről semmit sem lehet tudni. Annyi bizonyos, hogy ahol ma a falu fekszik, hajdon erdős hely volt, s amint népesedett, irtották ki az erdőket, s csináltak szántó- és kaszálókat.

7. A község határán eléforduló nevek:

Lunke, teres hely, kaszáló.

Kimpu Litii, a szomszéd Léta helységgel határos szántó.

Valea Streutzi, egy kis patak, a magyar létai határból ered.

Mocsirle, tós hely.

Guruetze, szántó.

Ográdie, szántó.

Pedura Beseritsi, Ecclesia erdeje.

Pereutze, egy kis patak.

Záreu, szántó.

Tyitsera, szántó és kaszáló.

Kopáts, kaszáló.

Kasztá Birloguluj.

Zepodie, szántó.

Ritu Ilai.

[128v] Frisae, szántó.

In Fusi, szántó.

Kasztá Kocsini, erdős hely.

Grosz, kaszáló.

Lá Kutie, szántó.

Lá Stine.

Lá Bob, erdős hely.

Kerbuner, kaszáló.

Kasztá Jéri.

Tyicsera boeruluj, kaszáló.

Gura urszoi, kaszáló.

Doszu Lázárestilor, kaszáló.

Lá Buru, kaszáló.

Lá Fintea.

Lá Obursie, kaszáló.

Lá Kotzofei.

Lá Luncs, kaszáló.
 Lá Lisku, kaszáló.
 Pereu Besului, egy kis patak.
 Lá Frászin, kaszáló.
 Lá Szots, kaszáló.
 Lá Gorgeleu, erdő és legelő.
 Lá Dregán, legelő.
 Doszu surduluj, legelő.
 Pereu Hugyile, egy kis patak és körülte legelő.
 Gabriána, havas legelő, itt van a Hesdái havas tetein a legjobb ivóvíz, amely olyan hideg, hogy nyolcadrészt egyhuzamba nem képes [senki] meginni.
 In Tárnitze, legelő.
 Intre Jere, oldalos hely, alatta foly az úgynevezett Jára vize.
 Lá Podur, havasi legelő, s egy darabjába nagyon mocsáros lévén, az utazók gyaloghídat csináltak reá, s innét van a neve.
 Lá Máse, egy nagy ovális kő.
 La Netede, legelő, szép sima hely.
 Lá Ptyátra inkelekáte, legelő.
 La Tyine, legelő.
 Ptyátra álbe, legelő hely.
 Dobrin, fenyves erdő.
 Valeá Jéri, körülte kaszálók.
 Runkul Jerisor, legelő.
 Tyitsera, legelő.
 Fersie, kaszáló hely.
 In Plopty, kaszáló.
 Prislopu, erdő és legelő.
 Sopurla, erdős hely.
 Mársina, kis fenesi határszél, kaszáló.
 Bankis, erdő.
 Bogya, kaszáló és erdő.
 Ptyicsorás, legelő.
 Pereu bursi, egy kis patak.
 Lá Báje, [itt] hajdon bányát akartak nyitni, erdős hely.
 Lá Kinei, erdős hely.
 Lá Betriná.
 In Alunyis.
 Gyálu Pléskutzi, erdős hely.
 Lá Korn, egy szarvforma, erdős és kaszáló hely.
 Tyicsera Kornilor.
 [129r] Zepode máre, erdős hely.
 Tyicsera ungyului.
 In Valia pleskutzi, egy kis patak.
 Gru de mislok, szántó hely.
 In Oás, kaszáló.
 Tyicsera lui Germán, szántó hely.
 Rusinase, kaszáló hely.
 In Straia, szántó.
 In Ketzinas, szántó.
 Pe Pod, emelkedett hely, szántó.
 La Sudere, kaszáló.

Gyálu krutsi, itt egy fakereszt van felállítva.
 Valea máre, szántó hely.

Kasztá luncsi.

Lá Stupeture, az oláh létai határszélbe, ahol egy kis malom is van, és hogy vize kevés, meg szokták rekeszteni, s innét van a neve.

Hesdát, 1864. augusztus 29.

Püspöky András jegyző m. p.

JÁRABÁNYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebelezett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[175v] VII. [helység] Kisbánya, románul Baisoara.

Kies és szép térségen fekvő helység, Érczpataka és Jára folyamok által szinte három egyenlő részre elosztva.

Fő helynevek:

1. Medgyes. [Kisebb helynevek:]

a. Valea alunilor.

b. Dusa.

c. Priolagele.

2. Pareu Liti (Létai patak), nevezetét [a] mintegy 40 fűtből álló Magyar Léta nevű községtől vette.

3. Zsiisoara.

4. Coasta stezi. [Kisebb helynevek:]

a. Rogazele.

b. Bucsum.

c. Dilma Jankulestilor.

d. Obirsa.

5. Seszuri. [Kisebb helynevek:]

a. Dilma dinului.

b. Dilma kukului.

c. Dilma Filipestilor.

[176r] d. Dilma lui Gredine, Kisbánya községében létező Gredine családtól vette nevezetét.

e. Dilma lui boiák.

f. Dilma lui friske.

g. Kolciu czápului.

6. Facia muncseilor. [Kisebb helynevek:]

a. Valea jerci (Érczpatak), mintegy 60 fűtből álló bányatelep, bányáiban jelenleg szép mennyiségű arany, ezüst és ón találtak. E bányákat már a rómaiak is művelték. E bányának jelenlegi tulajdonosa Verespatakon lakó Ebergényi Sándor.

7. Dosu muncseilor.

8. Dostina bokului.

a. Valea bokului (Bak pataka), e kis havasi folyóból sok fekete és veres foltú pisztrangot halásznak ki.

b. Jertivia.

9. Dostina nergesului. [Kisebb helynevek:]
 a. Pareu kocsin.
 b. Pareu muierilor (Asszony pataka).
 c. Grapa Krisanului.
 d. Fentina lupului.
 e. Fentina ursului.
 f. Grapa Dumani.
 g. Pareu Nergesului.
 h. Pareu gosi.
 i. Ritu ursului.
 j. Nergesu el micu.
 k. Kuretura.
 10. Dilma Graecului, nevezetét a Kisbányán jelenleg is létező Grek családtól vette. [Kisebb helynevek:]
 a. Coasta petrisului.
 b. Pareu kepriarelor (e kis folyócska mellett az őzők szeretik tanyázni).
 c. Pareu mugercsi.
 d. Zepodia.
 e. Dostina jerci.
 f. Dialu mestacenului.
 g. Prericile.
 h. Padurea besericii.
 i. Pareu avasului.
 j. Ruenisu.
 k. Dumbrevicia.
 l. Karbunerile.
 11. Facia Nergesului. [Kisebb helynevek:]
 a. Ritu susi.
 b. Fentina Zsupuniesi.
 [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
 Dávid András szolgabíró s. k.

JÁRAMAGURA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
 (Fol. Hung. 1114/49.)

- [171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.
 A Lupsai járásba kebelezett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arábiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.
 [178r] X. [helység] Magura, románul Megura.
 Igénytelen, kis, mintegy 40 fűstből álló helység, két hegy közé annyira beszorítva Alsó Járától keletre egy óra távolságra, hogy szinte bé lehetne fedni, csupán egy be- és kijáró útja van szekérrel.
 Fő helynevek:
 1. Ritu mare. [Kisebb helynevek:]
 a. Dupe dial.
 b. Dupe gruiu.
 c. Fazsecelu.
 d. Facia baikului.
 e. Meturoiu.

- f. Pareu krucsi.
 g. Pe vale.
 h. Tiszá.
 i. Ritu mare.
 j. Tufele rusi.
 2. Seliste. [Kisebb helynevek:]
 a. Rezoarele.
 b. Stenaia.
 c. Sub fazsecel.
 d. Kapu Selisti.
 e. Dupe dialu.
 f. Priologu.
 3. Valea agrisului. [Kisebb helynevek:]
 a. Valea agrisului.
 b. Gruiu bradului.
 4. Fazsecelu. [Kisebb helynevek:]
 a. Dostina bradului.
 b. Fazsecelu.
 c. Curu stenai.
 d. Pripore.
 e. Steuinu.
 5. Veraticu. [Kisebb helynevek:]
 a. Veraticu.
 b. Lunca mare.
 c. Priporu.
 d. Lunca mice.
 e. Gruiu Jéri.
 6. Riptile. [Kisebb helynevek:]
 a. Osoiu.
 b. Sistesi.
 c. Striga.
 [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
 Dávid András szolgabíró s. k.

JÁRARÁKOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
 (Fol. Hung. 1114/49.)

- [271r] Helynevek Oláh Rákos községéből, nemes Torda vármegyéből.
 1. Nemes Torda vármegye, Szent Lászlói járás, Oláh Rákos községe.
 2. A községnek neve magyarul Oláh Rákos, románul pedig Rachis Rumunescu, ezen két néven ismeretes.
 3. A községnek más elnevezése nem volt, hanem amint épült, kapta a nevét, s ma is azon a néven említetik.
 4. A nevezett község régi, de hogy mikor említették legkorábban, nincs semmi hagyomány róla.
 5. Hogy honnét népesített, nem lehet tudni, hihe-tő, hogy a népvándorlaskor telepedtek ide a mostan itten lakó románok elei.
 6. A név eredetéről semmi bizonyost tudni nem lehet. Egy kis patak foly a községen keresztül, amely a falun kívül nem messze ered, s ezen patakba régebben

nagyon sok rák tenyésztett, s többen jártak ide rákászni, s hihető, hogy innét vette nevezetét.

7. A község határán eléforduló nevek:

Gyálu, dombos hely a falu felett.

Varsile, míveletlen hely volt, közelebb fogatott fel, használatos a község számára.

Teeturile, erdős hely a falu közelébe, s többnyire vágott.

Gyálu mare, erdő.

Kálá Litii, a szomszéd Oláh Létára járó út.

Sés, erdő, teres hely.

Holdá Bogyi, kaszáló, hajdonába valami olyan nevű ember bírta s úgy maradt fenn a neve, egy darab tisztás hely az erdő szélébe.

Csotyin, kaszáló.

Dimbu Csotyinile, erdő hely.

La Mare, itt nemrégibe lisztelő [271v] malom volt, most már kaszáló hely.

Dimbu mori, a malom feletti dombocska, erdős hely.

Ritu judile, a község kaszálója, hajdonába a bíró használta, most pedig minden évbe felnyilasták, s mindenki kap egy nyilat.

La Drumur, kaszáló, itten talál össze a Rákosról kiemenő és a Tordára járó úttal.

Pedura Imbri, erdő.

Valea Dráguluj, egy kis forrásból eredő patak.

Dimbu Hodrestilor, a tulajdonosokat mostan is Hodrá[kna]k nevezik, oldalos hely.

Dimbu Iliestilor, a tulajdonosok ma is Ilie nevűek.

Pereu Ráchisuluj, a falun keresztül foly, Oláh Fenes felé.

Tresztire, szántó.

Tologáne, kaszáló.

Foltis, kaszáló.

Dobrusa, szántó.

Muntile, szántóföld.

Péreu perilor, egy kis patak.

Gyálu perilor, hajdon sok vadgyümölcs termett, mostan szántó.

Pliskovu, szántóföld.

Suaile, szántó.

Valeá masi, egy kis patak.

Dálu csori, szántó hely.

Valea ritului, kaszáló.

Vurtape, szántóföld.

Gyálu Lázuluj.

Válea Bogyesi, egy kis patak.

Kalea Tírgului, egy gyalogút, mellette szántók, itt járnak Kolosvárra vásárba.

Kasza luncsi, oldalos hely, szántó. Alatta van a Lunka, lankás kaszáló.

Pereu gyészi, egy kis csorgóból ered, hajdon nagyon sűrű erdő volt körülr.

Gyálu striketzi, erdő, víz általi árkolások vannak rajta. Pedura Biseritsi, hajdon ecclesia erdeje, most urasági.

Dumbráve, erdő, dombos hely.

Intre perae, egy kis erdő két kis patak közt.

Ritu Biseritsi, ecclesia kaszálója.

Kimpu máre, kaszáló, teres hely.

Pereu Melinilor, hajdon borostyán volt a patak mellett, ez a Füle felé folyó patak.

Ritu la Mara Fili.

1864. augusztus 28.

Püspöky András jegyző m. p.

JÁRASZURDOK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztet községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvék.

[185v] XIX. [helység] Szurduk, románul Szurduku, Jára folyama e helység alatt foly el. Igénytelen, mintegy 75 házból álló község, sok ciheres erdeje [van].

Fő helynevek:

1. Poiana. [Kisebb helynevek:]

a. Sub vale.

b. Sub Boru.

c. Ritu.

d. La Baies.

e. Fundu poieni.

f. Suvaia.

g. Valea negri.

h. Dialu poieni.

i. La Plopti.

j. La Stubei.

k. La Steuin.

l. La Strimture.

m. Merele bune.

n. Dialu keleioie.

o. Teusoru.

p. La Retitele.

q. La Csitere.

r. Imu rosiu.

s. Ritu Ili.

t. Dupe garduri.

2. Valea Agrisului, a III. számú¹⁰³ Ruha Egres községében eredő patak. [Kisebb helynevek:]

a. Beleatu mare.

b. La Vád.

c. La lecusu.

d. Valea re.

e. Valea mice.

¹⁰³ Ruhaegres (lásd ott) leírása a III. a Lupsai járásban.

f. Valea steuinu.
 g. Lunca vadului.
 [186r] 3. La Aries, Facia riului, Dialu din sus (Aranyos verőfénye). [Kisebb helynevek:]
 a. La lunci.
 b. Gura pareului.
 c. Lá lac.
 d. Bereciuna.
 e. La osoi.
 f. In tiusuri.
 g. Veraticu.
 h. Sirinca.
 i. Kurmetura.
 j. Dobroi.
 k. Ogreszlie.
 l. Csiresi.
 m. Lunca ariesului.
 n. Seva.
 o. La purtale.
 p. Hirtop.
 q. Negutu.
 r. Steuin.
 s. Kerbunaria.
 t. Pareu kerbuneri.
 4. Dialu din sus, Delnicia poieni. [Kisebb helynevek:]
 a. Dostina.
 b. Virvu hisului, őzők és vaddisznók tanyája.
 c. Facia osoiului.
 d. Fentina rusilor.
 e. Dosu mare.
 f. Lupaia.
 g. Facia hisului.
 h. Hisu.
 i. Stina.
 j. Csetate.
 k. Facia feciorilor.
 l. Fazsecselu.
 m. Pe Obirse.
 n. Facia Dumbraviei.
 o. Dosu.
 p. Facia Stezi.
 q. Sub osoie.
 r. Zepodia Vesi.
 s. Poienile.
 t. Virvu bradului.
 u. Lazuri.
 v. La morminturi.
 w. Poduri.
 x. Valea de susu.
 y. Delnicia poieni.
 5. Ritu Grohoti, ezen határrészben a rómaiak a szabadba bányászkoztak. [Kisebb helynevek:]

a. Gura bradului.
 b. Kinepistile.
 c. Sub piatre.
 [187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.
 Dávid András szolgabíró s. k.

KERCSED

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
 (Fol. Hung. 1114/3.)

[32r] Helynevek Kertsed községéből, Aranyosszékből, a nemes aranyosszéki tekintetes tisztségnek folyó 1864. évi 797. szám alatt, a felsőbbség kegyes rendelte folytán, a járási tekintetes dülő úr 407. szám alatt körözött parancsa eredményéül magyarázva, a kiküldött utasítás szerint pontokként.

1. Kertsed esik Erdély országnak [a] Maros nagyobb és hajókázható, s az ország keleti szélén, a Kárpátokból béágazó, Csofron kö és Sipos nevű hegyek közt, Gyergyó fiúszékben eredő és az országot nyugotra átfolyó s abba az ország közepén Vajdaszegnél béömlő s nyugotról a Bihari havasból kiforró Aranyos kisebb folyói és a Torotzko bányaváros felett magát ország-szerzte magasztoson kimutató Geszteg és Székely vár név alatt esmeretes, magos köszirt között elterjedő, kies tájú Aranyosszék területének éppen közepe táján.
 2. Ezen falunak jelenben több nevezete nincsen, s nem is volt tudtunkra soha, mert ha tekintjük az Árpádok alatt 1270-től 1272-ig uralkodott V. István alatt, az általa kézdiszéki őseinknek, és IV. Béla, [V.] István atyja alatt, [32v] ki magyar hazánkot tönkretűtő mongolok- vagy tatároknak 1243-ban történt hazatávozásuk után is ottan-ottan, kisebb-kisebb rabló csapatokban el-eljővegetések alkalmával magokat félelmissé tett rabló tatárokon vett győzelmük jutalmául adott adománylevelét Aranyosszéknek,¹⁰⁴ mely csakugyan a boldogult, hagyományozó király Mária nevű leánya után másodunokája, és így nem egyenesen az idegen házokból uralkodó királyok közé számítható Robert Károly magyar király által újított és megerősített példányból olvasható nevezet, már a 14. század első felében Kertsed *Kierhethnek* van írva – de ezen nevezés állításunk szerint inkább az akkori írásbéli *methodusnak*, nem pedig a szólásformának vagy kiejtésnek tulajdonítható. Tehát csakis az esmeretes országszerzte, s ez eredeti székely nevezet, tudniillik Kertsed.

Mondhatja bárki, hogy az érintett ajándéklevelben említett 30 helységek nevei említetnek, tehát nem a székelyek nevezték el azokat, s nem eredeti nevek Aranyosszék helységeinek nevük. Hogy volt, mint volt, meghatározni bajos, de azt merjük állítani, hogy ha székely őseink idetelepedésük előtt nagy-

¹⁰⁴ Valójában a mongolok 1241-ben vonultak ki, a kézdi székelyek pedig V. Istvánnak tett szolgálatokért nyerték az adományt.

részbe oláhok lakták is Aranyosszék [33r] földét, mégis a székelyek elnevezéseik állanak ma is, sőt a tisztán oláhok által lakató aranyosszéki falvaknak is székelyes elnevezéseik vagynak, mint Hidas, Csáko, Moháts stb. Állításunkat igazolja az is, hogy a mai olá nevezések deriválódnak a székely nevezetektől, nem pedig ezek azokról, mint például Básin (Bágyon), Cságz (Csegez), Kiend (Kövend), Kirzsegye (Keresd), Kutsargye (Kotsárd) stb., és még egy olá nevezetű sincs a székbe, melyből deriválnék a székelyes nevezet.

3. Ezen pontra már megfeleltünk az előbbi pontban.

4. Ezen kérdés is meg van oldva csekély véleményünk szerint a második pontban.

5. Mi volt Aranyosszék V. István koráig, fejtsék meg az okosok és bölcsek, vármegye volt-e vagy sem? S ha az, magába volt-e vagy másból szakítottat? Egyből-e vagy többől evalescált? Szabad föld vagy király, vajda propriuma volt? Ezekről sok a vélemény, s mely nemzet örökölte ez előtt, ezt is sötét homály fedi, legalább előttünk. Hanem azt tudjuk, hogy az új székely gyarmatosok lakói nem voltak képesek bényesíteni azt egészbe, s jelenleg is nagy rész oláhság bírja annak egy szegét délnyugaton. Nem a jobbágyság felszabadítása [33v] olta, de azelőtt is székely szabad kiváltsággal élő birtokosokból álló, s 1764-be felállított erectio alkalmával felfegyverzett, s azolta 1849-ig mint szélybéli lovas katonaságot viselt a nemzet.

6. Ezen pontra is megvan a felelet a második pont alatt.

7. Kertsed határa, mely áll maga Kertsed határából s a szóhagyomány szerint két kis praediumból, 3765 holdakra és 864 négyszögölökre terjed. Ezen területen sok apró határrészek és határrésznevezetek említetnek, úgyhogy azokat mind megemlíteni unalmas is volna, s mivel jelentéktelen nevek is többen vagynak, érintjük tehát az érdekesebbeket topographiai renddel, elhagyván ezen rendből az érdektelenebbeket.

a. *Kenderáj*, Kertsednek legrégibb szőlőhegye, inkább nyugotnak, mint délnek álló fekvéssel. Nagyszerű hegy, egészséges, jóízű bora terem, az alján felmenő kerítésen kívül látszanak nyomai a hajdonkori szántó nyílagnak. Hihető[en] kender vetésre használtattak, innen van neve ma Kenderágy helyett Kenderáj.

b. *Nagyáj*, nagyszerű határrész, szántó, kaszáló és legelő helyekkel vegyesen. Ennek egy kis része a falu közelében nevezetik Nyergesnek, hol csak az ív részekben is [34r] egy ekenyomnyira tábori eszközöket, karddarabokat, tudniillik lópatkókat, kengyeleket, nyílvevesszők végire alkalmazni szokott szigonyokat kaptak gyakran a szántó emberek. Itt kétségkívül, ha nem ütközet, legalább egy kisszerű csata eshetett, de mikor, erről sem szóhagyomány, sem írott adat nem találtatik. Véleményünk az, hogy régebben nem eshetett, mint az úgynevezett kuruc világkor, ugyanis

mikor a kurucok 1704-be Holdvilágnál s Sibonál a császáriak által báró Tige vezetése alatt szétverettek, eloszolván, nagyobb-nagyobb seregek apróbb csapatokban még darab ideig fenntartották magokat, és viaskodtak több helyeken az úgynevezett labancokkal, kik hasonlóul, élelem hiánya miatt s nyereségvágyból apróbb csapatokba tettek körutakat, s ottan-ottan öszvecsaptak a már csak bujkáló kurucokkal, kik les helyeikből kicsaptak elleneikre. Ilyen eseteket említenek több egyházi jegyzőkönyvek – jelesen a kövendi. c. *Létom*, melytől veszi nevezetét az úgynevezett Létom országos út Kolosvár és Szeben között, mely ezen falu határát derekon kettévágja.

d. *Désa* [és]

e. *Tamás völgye*, egymás hosszába északról délre nyúló, kies szép két völgy, szénafüvek [34v] egymástól egy kies szép hegysorral elválasztva. Ezekkel éppen szembe

f. *Tompa* [és]

g. *Fejéregyház* viszont két völgy délről északra nyúlólag, hasonló hegysorozattal egymástól elválasztva. Már ezekről szépen szól a szóhagyomány, mely így hangzik: Tompa és Fejéregyház két kis falu volt a két érintett völgyben, melyeknek közös templomok volt fenn a két völgyet s illetőleg falut elválasztó hegyen, s ezen állítás nem is alaptalan, mert a templom helye ma is megvan, s alapja romja most is kitétsző, s nemrégiben is ástak ott kercsediek téglát sütő kemence fenekibe vakondot. A Tompával szembe lévő Désa és, viszont, Fejéregyházzal átellenbe álló Tamás völgye közt álló hegysorozat fokán vagyon egy kerek, kedves lapály, érezhető, de már letörpült gyepek ülésekkel, hol a nevezett két kis falu fiatalsága szokott ünnep- és vásárnapokon táncolni. Honnan a tatárok az ifjúságot egykor elrabolták, les helyeikből megrohanták azt, s így lett vége a két falunak is a tatárok pusztításai mián. Melyeknek megmaradt lakói békázódtak Kertsedbe, az erdők közé, s velek, tudniillik [a] kertsediekkel egyesülvén, így lett a két falu prédává vált határa kertsedi határrá. [35r] Látszanak ma is jól a két praediumban lévő régi szántók nyomai, most kaszálók.

Mikor lehettek prédává azon faluk, a szóhagyomány sem mondja. Ha voltak is ezen faluk, úgy kétségen kívül a IV. Béla alatt kegyetlenkedő mongolok-tatárok idejében pusztultak el, mert már az V. István által adott ajándéklevélben ezen nevezetek nem fordulnak elő, hacsak az abban említett Kerekigház (mely jelenben sincs meg, s holléte sem tudatik) nem volt tisztán Fejéregyház.

Ezen négy, egymás ellenében lévő völgyet középen elkülöníti egymástól Lentsés nevezet alatt egy hosszú völgy, a Kertsedből Harasztosra járó, és az országúton átvágó út hosszában. Ez is kaszáló, s mivel jóféle fűvet s sokszor vadlencsét terem nagy mértékben, neve is azért lett Lentsés. Ebbe is van egy nevezetes kút

vagy forrás, mely amellet is, hogy posványban és ingoványban poshad, igen jó, iható vízzel kedveskedik, s egyedüli éltetője víz dolgába [az] egész szénafüven munkálódó embereknek, dolgozó és heverő barmoknak, mert még eset nem volt reá, hogy valaha, a legnagyobb szárazság idején is kiszáradt volna.

A szóhagyomány azt tartja, hogy azon kútba [35v] eresztetett a rablás elől a fennebb említett két falu közös templomharangja, s ma is ott van feneklődve, de a posvány miatt hozzá nem juthatni. Ezen állításba is rejlik igazság, mit az is valószínű, hogy az csegezi tehetős, Simándi nevű, a kút közelébe birtokos ember mintegy 30–40 évvel ezelőtt maga költségén áthozatott egy kőgárgyát azon kútra, s rövid időre az is úgy elfeneklett, hogy még nyoma sem látszik. Hát még a harang hol lehet!

Ezen kúttól alig egy párszáz lépésre két, még nagyobb-szerű, egymással átellenbe álló két völgyet találunk:

h. *Rákosi völgy*, az első nagy részbe volt a hajdoni korba fimagzat nélkül elhalt és így elenyészett Solyom nevű, egy kertsedi emberé, kinek leánygyermekai jogán ma több aranyos rákosi és várfalvi (régien Turdavár) birtokosok nagyrészből birtokosok, innen neve Rákosi völgy.

i. *Dombroi völgy* a második, szomszédos lévén a dombroi határral, innen neve Dombroi völgy.

k. *Olána*, a Kertsedtől déli szomszédságában eső, Moháts nevű olá helységtől Tordára vezető útról nevezetve.

l. *Nyirtér* (régien az Almafáknál), ezen részint nagyszerű határrészről is a traditio [36r] szépen szól, hogy ezen tudniillik valaha nagyobb-szerű ütközet lett volna. Mikor? Meghatározni nem lehet. E véleményét igazolja, hogy e határrésznek a mohátsi határral összeütközésénél, a kelet felőli, egy nagyszerű dombon három, egymás irányába és egymáshoz közel mintegy 10 lépésre álló, hirtelen magos dombok vannak, amint látszik, emberi munka által elkülönítve. Valószínűleg vagy védhalmok lehettek vagy temetkező sírdombok, de kutatás ezekre nézt sohasem tetetett tudtunkra.

m. *Hagymásáj*, hihető[leg] nevét vette a sok kígyó-hagymát termő tulajdonságáról.

n. *Sombor uttya*, honnan eredhet a nevezet, tudni nem lehet, így hát a faluba érve viszont, honnan kiindultunk, azt déli és északi oldalon környezik Rosamál, Hegymeg, Sándormál, Völgy, Kertmeg, Kialto, Kömál, Uj szőlő és Csere köz nevű szőlőhegyek, egészséges jó bort termők.

Nevezetes a helységben az egyetlen ivókút a falunak nyugoti felső végén, az erdőkről lefolyó patak árka közepén. Ennek készítéséről, hogy mikor és ki által készítettett, még szóhagyomány sincs. Vize ritkítja párját egész országba, s az a sajátságos tulajdona van, hogy tiszta edénybe hét hó számra eláll, [36v]

ha megmelegszik nyárban, s éjjel újra kihűl, ugyan-azon jó ízzel bír, mintha akkor merítnék, északnyugotról eredő forrásából. Sokan úgy vélekednek, hogy [a] forrás az egy mértföldnyi távolságra eső Aranyos vizéből volna, mivel olykor, mikor az zavaros, a kút vize is szürke színt vált. Mennyibe lehet ez valószínű, ítéljék meg a természet bűvárai.

A falun kívül a határnak nyugoti fele részit a helység erdei foglalják el különböző nevek alatt, de azon nevezetekbe különös megjegyezni való nem rejlik.

Mivel Kertsed mintegy egynegyed mértfölddel esik dél felé félre a várfalvi régi ősi Turda vár tövéről eredő s éppen a Székely Kotsárd határát mosó Maros közt sebes rohammal folyó Aranyos szép kies rónájától, fekvése hegyek közt találja helyét, s így határában is sok magos hegyek vagynak. Nevezetesebb ezek közt a Hoja a falu mellett, Lombértz, Ördög ora, Farkas lyuk, Kerek hegy, Perres és Feketés nevű hegyei, melyek általánosan mind vízetlenek, s bár egy forrás sem építi azokat.

Kertsed, 15. augusztus, 1864.

Községi megbízásból feljegyzette
Koronka Lajos községi jegyző m. k.

KISFENES (ÉS KISFENESHAVAS, PLOP)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[146r] Helynevek Kis Fenes községéből, nemes Torda vármegyéből.

1. Nemes Torda vármegye, Szent Lászlói járás, Kis Fenes községe.

2. A községnek neve magyarul Kis Fenes, románul Feneselu. Ide tartozik a havason két praedialis hely, ahol lakosok vannak megtelepedve rég idő óta, Plopty és Cserk név alatt esmeretese, s úgy említődnek.

3. A községnek más neve nem volt, az érintett két praedialis hely is Kis Fenes név alatt jön elő, csak mikor havasi emberrel van baj, [akkor] említődik megkülönböztetés okáért.

4. A nevezett község régi, de hogy mikor említették legkorábban, nincs semmi adat róla.

5. Hogy honnét népesítettett, nem lehet tudni. Hihető, hogy a népvándorlaskor vonultak a mostani románok elei, mint havasos helyre, a mostani Kis Fenesre, s úgy épült a falu.

6. A név eredetéről mit sem lehet lehet tudni.

7. A község határán eléforduló nevek:

Pod, szántó, emelkedett hely.

Gyelnitze, szántó, ez fel van osztva egyforma nyilakra.

Keétár, szántó.

Dupe Keétár, lankásabb szántó.

Bucsunile, szántó.

Gyálu Tárcki, szántó.

Pereu lupoi, egy kis patak, Oláh Fenes felé foly.

Gyalu lupoi, egy hegy.
 Pereu lui Petrik, egy kis folyó patak.
 Gropá Kori, egy árok.
 [146v] Pereu Tyicseri, egy kis patak.
 Zepogyeare, szántó.
 Tyicsera mare, szántó.
 Zepogye, szántó.
 Denesae, szántó.
 Valea Ominilor, egy kis patak.
 Grapa Kinilui.
 Gyalu kinei.
 Pereu strigoi, egy kis patak.
 Valea Sekéri, egy kis patak.
 Lá Krutse, szántó, itt egy kereszt van felállítva.
 Melejézt, szántó.
 Vurtopu muntyelui, szántó.
 Intre Perae, két kis patak közti hely.
 Gergelee, szántó.
 Ketzinás, szántó.
 Holdile mukuluj, erdős hely.
 Pereu arinilor.
 Ponyitza szekéri, erdő.
 Gyálu sori, erdő.
 Styube, erdős hely.
 Kurmeture rosie, szántó.
 Ptyetrécze, köves hely.
 Kasztá fenesu mik, erdő.
 Vunta, erdő.
 Sub holgye, erdő.
 Kolnicsele, erdő.
 Dimbu hászurilor, erdő.
 Dumbrevitsa, erdős hely.
 Fruntya lui Stán, erdő.
 Dosu gurile arsi, erdő.
 Pereu obursi, egy kis patak.
 Dosu bradului, erdő.
 Kurmeture, kaszálók.
 Osoj, kaszálók.
 Fentina lui Lukáts, egy kút, körüle nagy kiterjedésű kaszáló.
 Tufoi, erdő.
 Gurile arsi, kaszáló.
 Cseteczelile, erdő.
 Oasu, kaszáló.
 Zepogye oásului.
 Pripor, kaszáló.
 Marsina, határszél Hesdát felől, kaszáló.
 Tirpa.
 Obursa.
 Vurtop, kaszálók.
 Gyálu bradului, hajdon fenyves volt, most bükkös erdő.
 Zepogye vészi.
 Fentinelele, kaszáló.
 Hancsile, legelő és kaszáló.

Dosu ársi.
 Tarnitza.
 Lupaja ársa, Cziklu, Zepogya arsi, mind kaszálók.
 Ritu Bogyi, kaszáló.
 Betrina.
 Alunyisu, erdő, magyarófás.
 Dimbu afinyisului.
 Plopty.
 Tyestyiesu.
 Pojana.
 Pereu mare.
 Pereu Teeturilor, patak.
 Funtina ursuluj, olyan nevű ember csinálta a kutat.
 [147r] Megure, erdő.
 Griku brási, erdő.
 Pereu Grosilor, La Sopurla, Dosu Obresilor, Kasztá ársi, Kasztá Fenesu mare, Kasztá Abrudánilor, Kolczu lui Dát, erdők.
 Kusztüre, legelő.
 Runkul jerisor, Csérku Dimbu cu Kále, Pereu Krutsi, La Ptyátrá kecseli.
 Dobrin, fenyves erdő.
 Ápe re.
 Korofána máre.
 Dimbu stánoilor.
 Korofána mike.
 Gyálu kalului.
 In Tárnitze.
 Lobodistile.
 Plopis.
 Dimbu Cindicului.
 Valea sojmului.
 Valea nagre, patak.
 Brádu lung, erdő.
 Hanká máre.
 Lá Kolcz.
 Kis Fenes, 1864. augusztus 29.
 Püspöky András jegyző m. p.

KOMJÁTSZEG

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
 (Fol. Hung. 1114/49.)

[153r] Helynevek leírása.
 Megye Torda, község Komjászeg.
 Komjászeg a fejedelmek kora alatt a Gyerőfi családnak erdő közötti nyári mulatóhelye volt, s az ott lévő konyháról mondatott Konyhaszegnek, s így lett neve Komjászeg.
 Dűlők nevei:
 Vaspéter, szántóföldek.
 Tormás, a tormatermésről.
 Erdőfar, végződése az erdőknek.
 Szilvás, az ott lévő vadszilvafákról mondatik.
 Rakottyás, a rakattyafákról.

Hegyes, a hegyekről.
 Bikafü, régen a falu bikájának kaszálója.
 Hátdomb, lóhátához hasonló hely.
 Kenderes, a kenderről.
 Rákospatak, a termendő rákokról.
 Akasztófa oldal, az akasztófáról.
 Farkas völgy, a farkasok gyakori járásáról.
 Komjátszeg, 1864. augusztus 10-én.
 Komjátszegi Moses jegyző s. k.

KÖVEND (ÉS BOGÁTPUSZTA)
 OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
 (Fol. Hung. 1114/3.)

[38r] Helynevek Aranyasszék Kövend községéből (Erdélyben).

1. Kövend a Székelyföld ötödik és legkisebb, a többiek közül különálló törvényhatóságának, Aranyasszéknek egyik községe, az 1848 előtti időkben Aranyasszék közgyűléseinek székhelye. Fekszik a helységtől egy órányira, a havasokból előtörő Aranyos folyam által alkotott gyönyörű térségen, melynél terjedelmesebb tér a háromszékit kivéve alig létezik becses hazánkban. E térben van foglalva a Keresztes mező is, mely a régi római-dák harcokból már ismeretes. Nyugotról és délről erdőkkel koszorúzott bércektől [van] övezve, de amely erdők igen elszaporodtak.
2. A község neve minden nyelven Kövend, csak az oláhok kiejtése hangoztatja azt *Kuendnek*.
3. A község a jelen nemzedék emlékezete óta mindig Kövendnek neveztetett, csak a legrégibb, többszázados okmányokban fordul elő néha *Kuend* néven.
4. Legelsőbben az 1289-ben, a Kun László magyar király által adott donacionalis levélben említetik Kuend néven, azon 30 falvak között, melyek lakosainak az említett király Aranyasszék földjét részint vitészségök jutalmazására, részint a király hadai számára szolgáltatott harci paripák díjában adományozta, de amely falvakból napjainkra csak 22 jött le.
5. Aranyasszék egész magyar ajkú lakossága, úgy Kövendé is, mely vegyítetlen magyar ajkú, s mely a székely jelleget ős eredetiségében mind e mai napig megtartotta, Háromszék Kézdi székéből származott. Az említett, 1289-be költ donacionalis levélben említi IV. vagy Kun László, hogy azon földet, melyet már előde, V. István adott vala a harcos székelyeknek, újabban nékiek adományozza, [38v] határait kijelöli. Ez[en] adományozást III. András utolsó Árpád-házi király 1291-be megerősíti. Az adománylevélben említve van, hogy a kunok ellen is igen jó szolgálatokat tettek a királynak, 1284-ben Turuchon (Toroczko) várát és az abban elzárkózva volt Toroczky Celeus erdélyi alvajdát felmentvén, az aranyasszéki székelyek valami tatárféle népek ostroma alól, ezért az alvajda saját birtokából is ad nekik egy részecskét Toroczko

közelében, melynek egy részét *Bükk erdő* név alatt ma is Kövend bírja.

6. A helység nevének eredetéről mi tudomásunk sincs.

7. A helységen keresztülfoly egy patak (Kövendi patak), mely a szomszéd bágyoni határ Magyaró fő nevű erdejéből ered. Száraz időben kiszárad, esőzések idejében kiárad, s ilyenkor iszapjában itt-ott dús nyereséget adó aranymosást folytathatni.

A helység utcái, Nagy utsza, Kis utsza, Alszeg stb. néven, egyenesek s elég szélesek, s az oláh vidékekről érkező idegen előtt azonnal feltűntetik a különbséget, amely egy jól rendezett székely és egy oláh falu között országszerte létezik.

A helység közepében [van] egy templom, melynek alapfalazata oly régi, hogy még a hagyomány sem tartotta fenn építési idejét, magos kőkerítéssel véve körül, melyen a lőrés ma is látszanak, s melynek falai közt, adatok nyomán sokszor sikerrel állotta ki a falu népe a tatár és úgynevezett labanc hadak ostromát.

Határrészek nevei:

1. *Csere allya*, A Bágyon felőli fordulón, a felette lévő domb másfél század[dal ez]előtt még cserfaerdővel volt borítva, innen [van] nevezete.

2. *Bágyoni kert*, a bágyoni határra rúg, melytől mély árok választja el.

3. *Kurta tó*, régen egy részét tó borította.

4. *Nagy tó*, nagyobb részét tó borította a régi időkben, most a jobb természetű földek közé tartozik.

5. *Pánczél kert allya*, a hagyomány szerint régen egy Pánczél nevű család birtoka, mely nem oly régen halt ki Kövendről.

6. *Hosszú*, a leghosszabb földek itt vannak.

7. *Köláb*, a hagyomány szerint hajdan a [39r] szomszéd Rákos község- és Kövendnek egy harangja lévén, ez a két falu közt egy kölábra volt helyezve, innen a határrész elnevezése.

8. *Borsó föld*, sovány határrész, régebben csak borsót termesztettek rajta.

9. *Kígyós tó*, egy kised tó van benne, melyen régebben kígyók is tanyáztak.

10. *Hancsa*, nem tudhatni a név eredetét.

11. *Eger kerék*, hajdon egerfák borították.

12. *Agyag verem*, agyagos föld.

13. *Tövis szer*, rossz mívelés után most is csak töviset terem.

14. *Vér völgy*, a hagyomány szerint valamely ott táborozó ellenségnek készített a szomszéd székely faluk egyesült népessége a régi időkben borzasztó vérfürdőt.

15. *Éh mező*, ismét a hagyomány szerint az ott táborozott ellenségnek éhség miatt kellett onnan eltakarodni.

Erdők:

Szabad erdő.

Kapus és Hosszu oldal, egy kapuforma nyílás viszen oda.

Szőke mál.
Omlás tere, omladékos hely.
Szőke fű.
Magyarossa, magyarófás.
Tövisses, tövistermő hely.
Meleg oldal.
Hideg kút pataka, jó kúttal bír.
Nyárfa völgye, nyárfás.
Szöllő allya, szőlő van közelében.
Magyaró mál, szőlő és gyümölcsös jelenleg, míveletlenebb része magyarófát terem.
Pad oldal, pityókás.
Bükk, Toroczkó melletti erdő.
Kenderes, kinder- és burgonyaföldek.
Kövendi rét, a falut ostromló labancok táborozási helye a Rákoczy forradalom idejében, hol ma is sok „Pro Libertate” feliratú pénzek találatnak.
Ezekon kívül bír még a helység, mégpedig nagy mennyiségben, az á[l]talánosan úgynevezett *Bogáton*, amely e határrészekről teljesen elkülönített s a helységtől egy jó órányi távolságra, Bágyonon túl fekvő, nagy területű hely. Itt feküdtek nagyobbára azon fennebb érintett donacionalis levélben írt aranyasszéki falvak, melyek egy későbbi tatárjárás alkalmával teljesen elpusztítatván, határaikat a megmaradt falvak osztották fel azon egész 1848-ig érvényben állott törvénnyel, hogy senki földjét el ne adhassa, sem felibe mívelés végett [39v] ki ne adhassa, hanem maga tartozzék azt mívelni vagy pénzen míveltetni, ha pedig három évig földjét míveletlenül hagyná, ki a harmadik év Pünkösztje harmad napján legelőbb megbarázdolja, örök joggal azé legyen. Itt az egykori falvak nevét csak egy[-egy] kaszáló tartotta fenn, mint példának okáért Kis Bogát, Nagy Bogát, Fejér Egyház, Dese stb.
Kis Bogát nevű részit éppen Kövend bírja, hol a kaszálókból mind e mai napig kiirthatatlanok a régi gyümölcsfák minduntalan kisarjadzó csemetéi. Bővebb leírásában azért nem ereszkedünk e helynek, mert az egész terület a bágyoni földkönyvbe van felvéve a földméréskor, tehát onnan kiírandó.
Kövend, augusztus 12., 1864.

Nagy Josef megyebíró m. p.
Egri János jegyző m. t. k.

KÖZÉPPETERD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[164r] Statisticai és topographiai kimutatása község Peterd, románul Petridulu de midilocu helységnek az 1864. év július hava 25. napján.
Először. Közép Peterd, románul Petridulu de midilocu, egy román falu Torda vármegye Alsó kerületében, Torotzkai járásban, székhelye Torda.
Mintegy 470 lélekkel [bír].

Eredeti neve Petridulu de midilocu, és pedig Petrid, ettől a román szótól, petrisu = kövecses neveztetik, mivel igen köves határa van, de midilocu[nak] azért hívatik, mert a három Peterd között mintegy középponton áll.

Ezen helység népesítése pedig szóbeli hagyomány szerint Pusztá Szent Király helységből történt, néhány századdal ezelőtt.

Közép Peterd határában a következő topographiai nevezetesebb helyek találatnak:

Másodsor. A tordai hasadék, románul Chéa, a helységtől fekszik keletre, magyar elnevezését Torda városától, mint e vidék nevezetesebb helységétől vette. A román elnevezését pedig, Chéa = kulcs, a hasadékknak azon tulajdonától vette, minthogy barlangjai által századokon keresztül mint egy kulcs elzárul. Erősségül, menedékhelyül szolgált a környékben és távolban lakóknak az országban időnként rohanó és száguldozó ellenségek elől, úgymint a tatárok és törökök idején.

Vannak a tordai hasadéknek részletes topographiai elnevezései, melyek itten sorban következnek:

a. Siura Balichi, ez egy csűr alakú kőbarlang, ahol egy Balika nevezetű vitéz román saját banderiumával itten tartózkodva, igen gyakran a törökökre ütött, azokat megverte, végül maga és emberei ismét visszahúzódtak biztonság végett.

b. Pórta de feru, ezen a helyen lehetett egy vaskapu a tordai hasadék éjszaki részén, amiről részént a nép ajkán fennmaradott nevezet, részént a vaskapu még fennmaradott és a kőszirtbe vágott nyomai kénytetnek hinni, hogy valóban, hajdonában még nagyobb biztonság és erősség tekintetéből a tordai hasadék éjszaki részét elődeink óriás vaskapuvál zárták be.

c. Grohotá, ez egy bokros hely a tordai hasadék kőszirtjei között, azonban ezen elnevezést sötét lepel fűdi.

[164v] d. Calasturu, egy barlang a tordai hasadékban, igen hihető, [hogy] a keresztények üldözése idején ezen barlang templomul, klastromul is szolgált keresztényeinknek.

e. Cetati, a tordai hasadékban két szembe fekvő barlang neveztetik így, melyekben több ezerre menő ember az ellenség üldözései elől védelmet és menedékhelyet talált.

f. Pesterea hornariului, ez is egy barlang, amelybe egy tordai kéményseprő kincskeresés végett kötéllel leeresztetvén társai által, ahonnan miután ki akarták volna húzni, nagyobb ellenszegülésre talált, és így belemaradt, beleveszett, és innen, ezen román szótól, hornariu = kéményseprő, kölcsönözte nevét.

g. Pesterea Modosai, hasonlóan egy barlang a tordai hasadékban, sőt hajdonta több ideig egy Madasné nevű fejér személy katona kedvesével férje elől elbújálva élte világát, akitől is kölcsönözte nevét.

h. Balta lui Danila, ez Hesdát patak egy mély örvé-
nye a tordai hasadék közepe táján, ahová egy Danila
nevezetű ember belefűlt, mitől aztán nevét kapta.

i. Fantina lui piperiu, ez egy igen jó vízű forrás a tor-
dai hasadék nyugoti oldala első részében, ennek ere-
deti elnevezése bizonytalan.

Harmadszor. Cerburia, Közép Peterd déli részén, je-
lenleg szántó, hajdanta erdős hely, ahol szarvas találta-
tott, és e román szótól, cerbu = szarvas, nevét is vette.
Negyedszer. Védiuini, bokros hely nyugotra, ahol je-
lenleg bokrok találhatók.

Ötödször. Vulpine, bokros hely nyugotra, gyakran a
rókák tanyája.

Hatodszor. Obirsia, szántó és kaszáló, ezen név ere-
detéről nem tudhatni.

Hetedszer. Valea mare, jelenleg kicsiny patak, haj-
donta azt mondják, hogy a törökök gátok által a vi-
zét felfogták és mintegy halastóvá alakították át, ahol
aztán számtalan halat szaporítottak.

Nyolcdaszor. Dealu Bethleni, meglehetősen jó erdő,
hajdonába Bethlen birtok lehetett.

[165r] Kilencedszer. Mealul, a helység éjszaki részén,
alabástromköveiről nevezetik így.

Tizedszer. Zapodia, szántó a falu délnyugati részén,
eredeti nevét honnan kapta, nem tudatik.

11. Dealu Nensiului, erdős hely nyugotra, nem tu-
datik neve eredetisége.

Közép Peterd, 26. július, 1864.

Baritz János görög cath. román lelkész
és jegyző m. p.

Látta Almásy János szolgabíró

MAGYARLÉTA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[194r] Helynevek Magyar Léta községéből, nemes
Torda megye Szent Lászlói járásában.

Ezen helységnek jeleni *Magyar* neve igen hihetőleg a
mostani tiszta magyar ajkú nép törzshivadékától eredt,
a második neve, *Léta* származhatott a római uralom
alatt az ugyanazon hangú latin szótól.

Ezen helységet hajdon szászok lakhatták, mely idő-
ből most is vagyon a helység mellett a hegyoldalon
elvacskolva zöldellő borszőlő törzsök.

Hogy ezen helységnek is a múlt századok viharos, ke-
serű poharát kóstolnia kellett, bizonyos onnan, hogy
határán, különösen az erdőszéleken igen sok rejt-
ékgödrök, földvermek maradványai mutatkoznak,
amit ma Ördög veremnek neveznek.

Ha eredetét fürkésszük e helységnek, a traditióból
úgy tudjuk, hogy fekvése helyén hajdon iszonyú
rengeteg erdő volt, s egy Gorgán Máté nevű épített
az erdőbe egy házat legelsőben, a falu mostani alsó

része tájára, és onnan vette volna terjedését. Fekvése
egy magaslatnak alkalmas kis völgyében van, honnan
bármely szomszéd helység felé vegyük utunkat, lefe-
lé lejtünk. Határára idegen folyó egy is bé nem jön,
hanem kebele számos jó forrásokat fokaszt, melyek
közül egy a helység mellől kisded folyamat áraszt-
ván, a falut végigfolyja, s majd a Jára vizét, oda érven,
szaporítja.

Ezen helység eredete régiségére vezet a köztudomás
szerént az is, hogy ez hajdon határos volt Magyar
Peterd, Magyar Szilvás, Al Jára és Szent László fal-
vakkal, de mostani határa nagyon [194v] a helység
körül van szorulva, melynek apróbb részei nevezet
szerént a következők:

Weressmart, ez földje veres minőségéről veszi nevét, s
igen jó forrásvizet bocsát magából a közhaszonra s az
alatta lévő kis lapály nedvesítésére.

Wár utja alatt, itt kövecses szántók foglalnak helyet,
maga az út, mely a helységből kifelé egy darabig csu-
pa kőpénz, s az út melletti fél ölös mélységű árok a
temérdek kőpénz mennyiségét mutatja, úgy a több
határrészekben is felesen található.

Ezen út vezet az erdőbe egy ó korbéli romladozott
vár környékére s magához a várhoz is, melynek egy
iszonyú kőszirt tetejére lett építtetéséről és létele tör-
ténetéről nem tudunk többet, mint amennyit Kővári
László erdélyi régiségekről írt munkájából röviden
tudhatunk (lásd Kővári régiségeit¹⁰⁵). Csak annyit
még szóhagyományból tehetünk ezen Géczi vár tör-
ténetéhez, hogy annak ellenség által vagy miformán
lett öszveromlásakor egy szoba, annyi épségben meg-
maradt. Hogy tolvajbandát rejthetett magába, az is
osztán észrevétel után hivatali erő által lerombolva,
semmivé tétetett, s most jelenleg a bámulásig csudál-
ható keménységgel épült vár körfalain kívül éppen
a kőszirt éléről emelt két-három ölnyi magosságú,
csonkosított szegletfal gyászolja több századok előtt
volt virágzó korát! Itt megemlítenő egy szűkebb szá-
jú, kád alakú faragott kövekből rakott kút, melynek
mélysége a telvények miatt nem tudható. A vár egy
kőszirt tetejére alapíttatott, s oda a bójárat hogy hol
lehetett, most nem tetszhető, s az azt látni kívánók-
nak igen alkalmatlan, út nélküli kőoldalon kell felha-
tolni. A vár belvilágát most bokrok foglalják [el].
Ezen várnak bővebb történetére magam is szeretném
jutni, de semmi adatot reá nem talállok!

[195r] *Kis nyír*, neve hajdoni nyírfás erdejétől szár-
mazott, most kopasz hely, szántóföldek foglalják.

Simon domb, e dűlő a helység mellett emelkedett
kövecses dombról neveződik, hihetőleg neve hajdo-
ni Simon nevű birtokosáról ragadott reá, ezt igen jó
gabonatermő földek környezik.

Kő alji rend, a helységgel szembe lévő legmagosabb
kőszirtől származtatta nevét, gabonatermő hely.

¹⁰⁵ Kővári László: *Erdély régiségei*, Pest, 1852.

E magos kőszirt alólól tekintve, hegyesnek mutatkozik, de tetejére menve, bámulatos hely, szép tere vagy on, használható kaszáló rétek foglalnak helyet rajta.

Felhágó, a hegyre menő szántóföldekről neveződik. *Mocsoja*, kaszáló, forrásos hely, innen ered a fel[j]ebb említett, s a helységen keresztülfolyó kis patak.

Bükk elő, *Borsószér*, *Irtovány*, az erdő alatti szántók.

Sándor föld, részint kaszáló, részint szántó.

Füzes, neve a fűzfáról [van], lapályos vizes kaszáló hely.

Bánszere, magaslat, szántó részletek.

Hosszu, a szántók hosszóságáról.

Csorgo domb, egy igen jó, kősziklából eredt forrásról nevezik, e dombot szántók foglalják [el].

Nyir, magos hely, szántók, hajdon erdő lehetett.

Nyir megett, a Nyir hegynek oldala, szántók, itt van a fel[j]ebb említett szőlőtörzsök-maradvány.

Nagy és kis telek, a helység mellett, szántók foglalják [el].

Kovács mál, ez is hegy, oldalát szántók foglalják [el], aljában jó források vagynak.

Átol, egy kis magoslat, a rajta átjáró földekről nevezik [így].

Füle völgy, [a] szomszéd helység Felső Fülére vezető völgy, kaszálók borítják.

Nyakvágó, a helység mellett keletre kicsi magoslat, szántó hely.

Járai ut alatt, *Tekerület*, *Bodonos kut*, *Vérőfény*, *Nagyi domb*, ezeket hajdon erdők foglalták [el], most szántó részletek.

[195v] *Patak* az ott lemenő patakról neveztetik [így], szántó részlettel.

Csorgó, igen jó forrásról a helység mellett, szántók.

Kabolás, *Nagy és Kis Sorb oldal*, *Deák kert*, *Nyirbércz oldal*, *Mészkö*, *Csonkás*, *Kő oldal*, ezek erdőrészek.

Ezen érdekelt osztályok a magyar létai egész határ apróbb részeinek elnevezése[i], melyekről több és bővebb értesítést nyújtani nem tudunk.

Kiadta Magyar Létán, szeptember 13-án, 1864-ben
Krasznai Szakáts János magyar létai
helvét hitvallású pap és jegyző m. t. k.

MAGYARPETERD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[202r] Statistikai kimutatás Magyar Peterd községének helynevezéseiről.

1. A megyének és járásnak nevei.

Torda megye, Toroczka járás.

2. A község neve, s hányféle névvel bír.

Magyar vagy Also Peterd.

3. Volt-e a községnek hajdan más nevezése, s jelenleg melyekkel bír.

A tatárok idejében volt Szarkád neve, és így Szarkád tatárok általi elpusztulása után Also Peterd neve tetett.

4. A község mikor említetik legkorábban.

A község 1000 éven felül öregek hagyományai nyomán említetik.

5. Honnan népesítettet.

Köztudomásból csakis Szarkád községe népeiből népesítettet, mely községünkötől egy 500 öllel tovább feküdt, s amazok pedig Traján maradékai[nak] nevezetik magokat.

6. Mit lehet tudni köztudomásból vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről mindenik nyelvű helynevére nézve.

Minek után Szarkád falu az első tatárbejövettel elpusztított, a hely szép kinézése tekintetéből Curia Petri nevű helyre építették a községet, ahonnan jelenleg Peterdnek neveztetik.

7. Szántó és kaszáló dűlők és megnevezése[i], valamint tudható név-, nevezési eredetéről.

Szántók:

Tabora Sousa, a volt tatár táborozások helyinek neveztetett.

Butucsei, erdős hely lévén, s elpusztulván, az erdő a Csutkás vagy Butukos nevet kapta.

Pareu Nyaguluj, nem tudatik, honnan neveztetett, állítólag egy Nyag nevű egyén birtoka után.

Szarkadia, a tatárok által elpusztított község nevérol.

Valea Indolului, az Indalról jövő patak nevét viselő.

Kapolna, az N. Sándor kápolnájáról, mely csak múlt 1848[-ban] romb[olt]atott szét.

Zepodie, a hely lapályosságáról.

Subt muntye, az peterdi Muntya nevű hely aljának neveztetik.

Rodos, egy Rudás nevű régi tulajdonos nevérol.

Stubei.

Grapa krutsi, Kereszt ködre[!], egy ottan levő fakeeszt nevérol.

Legelők:

Muntya, azaz Tordai hasadék vagy Peterdi hasadék szomszédos helye, nevezetes a hasadékban levő üresség és Balika csüre.

Gyalu Petri, Péter legelső volt peterdi tulajdonos nevérol.

Padurea Beserici, az unit[us] ecclesia volt erdeje.

Gyalu Stiopuluj, Stiopi helység nevérol ered, erdős hely.

Jegyzés. Megjegyzendő, miképp valami fontosságú helynevezések nem léteznek.

Kiíratott Magyar Peterden, július 27-én, 1864.

Popa Ursz falusbíró

Balint László bíró

Látta Almásy szolgabíró

MEZŐCSÁN (ÉS ANDICS, BOLDOC,
CSURGÓ, DOSZUNÁPULIJ, FUNACILE-
DÜLŐ, CSÓKA, STINKUTDÜLŐ,
SÁROSPATAKDÜLŐ)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[259r] [Helynevei] Torda megyében, a Mezőségi járásban fekvő Mező Nagy Csán helységének, mely helységnek és határának kiterjedése 14 000 hold. Szomszédos mező ör-, szopor-, szent jakab-, mező böö-, felső detrethem-, egerbegy-, torda-, koppándi és szindi határokkal.

Kérdőpontokra következő felvilágosítás:

1. Torda megye, Mezőségi járás.
2. Mező Nagy Csán, a lakosságának legnagyobb része román, kevés magyarság is lakja.
3. Nem volt más neve a helységnek.
4. Nem tudhatni.
5. A szomszéd falvakból egy része.
6. Nem tudhatni semmit.
7. A dülők nevei:
  - a. *Ignátzur*, oldalos hegyes, palaköves hely.
  - b. *Horzsinyetza*, hegyes szántóföld, mely fekete földet tartalmaz, egy része kaszáló rét, sima hely.
  - c. *Czikugyei*, oldalos hegy, mely legelőnek használtatik nagyobb része, alja szántóföld, fekete és sárga földet tartalmaz.
  - d. *Gropa Szentiványi*, oldalos sovány hely, legelőnek használtatik.

[259v] e. *Gropa Szentjacobuluj*, egy tekenő alakban fekvő, legelő hely, alja kaszáló rét.

f. *Urszisele*, egy hegyen lévő gödrös és gérás hely, szántóföldeknek használtatik.

g. *Gropa lui Urda*, fekete és sárga földek, vegyített szántóföldekből áll.

h. *Doszu és Fátzá Románuluj*, oldalak, sovány legelő helyek.

i. *Funátzele Szátuluj*, egy hegyen felemelkedett kaszáló és szántó helyekből áll, föld fekete vegyületű.

k. *Sáros patak*, tekenő alakban lévő kaszáló, alja kaszáló rét.

l. *Doszu Gloduluj*, völgy- és hegyből áll, kaszáló hely, de sovány természetű.

m. *Strukuti forduló*, lapályos szántó- és kevés kaszálóból áll, fekete, sárga és palás vegyületű földből áll.

n. *Fátzá Klusuluj*, rossz szántóföldekből áll, gérás és palás vegyületű földje van. Nagy oldal az egész rész.

o. *Doszu és Fátzá Csorgouluj*, két oldalhegy szemben, sovány természetű szántókból áll.

p. *Funtina popi*, szántóföldje fekete földdel vegyített, kaszáló rétje jó.

q. *Doszu és Fátzá Anditsuluj*, hegyes, sovány gérás természetű hely.

r. *Gyéna*, ez nevének megfelelő hely.

s. *Csés*, kaszáló, jó természetű, szántó kevés benne.

t. *Doszu Napuluj*, detto.

[260r] u. *Bagamira*, kaszáló és szántó.

x. *Sztirkuj*, detto.

y. *Surá luj Venitzei*, itt volt a hajdonkorban Venitzei Gábor csüre, kinek négy darab praedialis helye volt, de következőre, sokfelé feldaraboltatott.

z. *Huda*, szántó és kaszáló hely, több a kaszáló.

j. *Nezleajá*, detto.

v. *Butzur*, kaszáló hely, kevés szántó.

w. *Pikuletz*, szántó hely, kaszáló kevés.

aa. *Gropa Popi*, oldalos hely, szántója silány, az aljában lévő kaszáló rétek igen jók.

Az s. betűtől elkezdve mind praedialis helyek.

bb. *Boldutzi forduló*, rege, hogy hajdon óriás lakta vár volt, némely helyeken fundamentum kőrakás találtak, és egy daram[!] hely Templom helynek nevezte-
tik. Szántókból és egy darab ciheres erdőből áll.

cc. *Koltáva*, jó szántó és kaszáló hely.

dd. *Fejére*, praedialis hely, kaszáló, szántó kevés, hajdon Fejér Kata birtoka volt, most többfelé oszlott.

ee. *Peszte Teu*, kaszáló, jó, kevés szántóval, itt ezelőtt nemrég tó volt, de a tagosítás alkalmával elbocsátott, s ma azon hely kaszáló és így praedialis hely.

ff. *Padura luj Mányi*, kaszáló hely, kevés szántó van, praedialis hely.

gg. *Vállyá luj Kati*, fekete és sárga földdel vegyített szántóföldje és jó kaszáló rétje van. Ezen forduló is a Fejér Kataé volt.

hh. *La ritu Szátuluj*, kaszáló rét, jó minőségű.

MÉSZKŐ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[40r] Helynevek nemes Aranyosszékből Mészkő községében.

Először. Nemes Aranyosszék, melyhez tartozik Mészkő községe.

Másodszor. Mészkő községének csak egy neve él ma, mellyel ma is neveztetik, Mészkő, és ismeretes országszer-
te.

Harmadszor. Mészkő községének más elnevezése nem volt.

Negyedszer. Mészkő községének határán több apró határrész elnevezések előfordulnak a következőkben.

A Felső fordulóban a Farkas ör, Hegyes kő, Vágott kő, Hesdát pataka, mellette napnyugatra az erdeje, mely neveztetik Nagy széna mezőnek, Vigyázdombnak, Nagy és Kis Csumának, Feredő pataknak, Muntya vagy Hegyláncz, melyet a Hesdát pataka kettévág. Ebbe van két nevezetes barlang, melyek közül a nagyobbik bényúlik a déli hegyláncolatba mintegy 60-70 ölnyre, a kisebbik barlang az északi [42v] sziklába

mintegy 50 ölnyre, és mind a kettőnek a szája emberei kéz által vagyon kirakva.

A Közöpső forduloban Átol, Pardé, Száraz patak.

Az Also forduloban Lejáro, Émező, Bértz tető, Észak, Halmok köze.

A község alatt foly az Aranyos vize. Keletre a községet kereken veszik [körbe] a szőlőhegyek különböző elnevezéssel, úgymint: Készelyes, Szőjkemál, Szarvas, Kőmál, Agyagos, Sosmál.

Költ Mészkon, augusztus elsején, 1864.

Gálfi János falusbíró

Kereki Josef községi jegyző m. p.

MIKES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[255r] [Helynevek] Mikes községből, Torda megyéből.

Mikes helysége hogy honnan vette eredetét, tisztán nem lehet tudomást szerezni, hanem ezelőtt 140 évvel volt egy birtokos, Valko János nevű uraság, tőle szállott a fiscusra, innen később br. Josika családra vövése útján. Most jelenleg ő és Paget János [a] nagyobb birtokosok, apróbbak is vannak.

A külhatár részei pedig a következők:

Először. A Vallé funatzi (magyarul Kaszállo hely), amely is a kaszáló helyről vette eredetét. Itten apró erdei vannak a birtokosoknak, és az embereknek kaszálói.

Másodszor. Tou határrész, ez veszi eredetét több apró, tós helyekről. Ezen részben van használat alatt egy sóskút, mely a Tordai Sós kamara felügyelete alatt áll, és csak Mikes helysége minden héten pénteken, gazdasága után kap sós vizet, azután újra bészaratik. Az örököt fizeti az aerarium, három condrás román és két polgár örökdi. A sóskút a Tordai sóhegygel van összekötve, és onnan mondják, hogy folyamát veszi. Szomszédja Tur.

3. Virtop helyen vannak szántók és bokros erdős helyei a birtokosoknak. Szomszédja Komjászeg.

4. Prillos, részben itt is szántók és cseplez erdőnyílak, nem tudatik eredete. Szomszédja Turi erdők.

[255v] 5. Oláru lá Szok, eredete nem tudatik, egész kiterjedése erdőt foglal magában, mintegy 10-től 40 évig, szomszédja a Bánya bükk határa.

6. Geina la fontina fáguluj, ez is mind erdős hely, Kolos Monostor és Csürelje határjaival szomszédos.

7. Sugulya név alatt fekszik a falu megemésztett erdős helye, melyet szelistei határ környez.

8. La Ogrorél helyen is van nagyobb, 10-30 éves erdők, a birtokosoké, Felső Puszt Szent [Király] szomszéd határa.

Mely helység határleírása részleteivel együtt bévégetett Mikesen, október 5-én, 1864.

Vencel István helyi jegyző m. p.

PUSZTASZENTKIRÁLY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[281r] Puszt Szent Király leírása, amely kebeleze[ve] van] Torda megyében és Szent Lászlói járásban.

Nevit kapta egy elpusztult Szent Király helységtől, amely délre, egy dombon volt, jelen[ben] szántó, tartozik az közép peterdi határhoz.

Az helység most két részre szakad egy szántóláb által. Az nyugoti részt most is sokan hívják Két büki fogadoknak, mivel az irányába Szelistye patakán volt egy helység, Két büknek neveztetett, pedig csak 20 házzszámból áll az most úgy neveztetett Puszt Szent Király.

Népesedése. Közelebből, rendre több falvakból származtak.

Ez[en] községnek három határrésze vagy a catastralis munkát szerént.

Első az indali határ szomszédságában, egy kútról veszi nevét, Funtine Romitanu, az Hesdát pataka mellett, lapos és napnak fekvő oldal egy kevés erdővel.

Második határrész Fátze Priporu, itt az első részin volt hajdan egy falu, melyet Szarkágyiának hívtak.

Csakugyan azon határrészben vagy a hely is, ahol Két bük nevű falu volt, tudomásunk szerint mind a három falvak a keresztes- és tatár háborúkor pusztult[ak] el.

A harmadik határrész Csora, az egy nagy hegy, a Hesdát patakától délnek fekszik, szántók és a hegy teteje erdő, az magyar szilvási és szelistei határ szomszédságokban.

Tudomásunk szerint írtuk, semmi dokumentumot nem találtunk.

Románajakú nép lakosai vagynak.

Puszt Szent Királyt, 21. Juli, 1864.

Suta Todor falusbíró

Szelesán Juvon kisbíró

névő Vig Joseff jegyző

PUSZTASZENTMÁRTON

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[283r] Helynevek Puszt Szent Márton községből, Torda megyéből.

Puszt Szent Márton hogy miről vette nevét, nem tudatik, mintegy a 16. századnak az eleiről való fiscalis telepítvény. Kővár vidékiből származott Timbus nevű két testvér volt az első települő. A Betlen család keze alá [került], mely grófi család elzalogosította ezen községet egészen, és jelenleg is perli a Rédei successoroktól, mint fiscalis portiot.

Határrészek:

Templom hegye, a templom felett elterjedő szántók, oláhu Deálu beszerichi.

Ingovány (Zepodea), szántók a községi határon.
 Irtovány (Tejeturi), erdőből irtott szántók.
 Rődi völgy (Vallea Rödului), Rődről jövő patak terén
 lévő rétes kaszálók.
 Kis to (Teu micu), kaszálók.
 Nagy to (Teul mare), kaszáló.
 Nagy erdő (Padure mare), emléken felüli, vágatlan
 ős erdő.
 Szent Mártoni erdő, a tulajdonos uraknak szálás er-
 dejek a község határán.
 Puszt Szent Márton, 1864. szeptember 1-jén.
 x Nyág Juon falusbíró
 Komjátszegi Moses jegyző m. p.

RUHAEGRES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
 (Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.
 A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban össze-
 írása, a községek római, a fő helynevek arábiai számok-
 kal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezve.
 [173r] III. [helység] Egres (Ruha-), románul Agrisu.
 E helységet egy, a község határáról és a községben
 levő nagy forrásból eredő kis patak szinte kettéha-
 sítja, határát mintegy 400 ölnyire megfutván a járai
 határszélbe. Kiadásakor tetemes károkat okozván
 a szurduki határnak tart, s beléfoly a Jára folyamába.
 Neve Egrespatak, románul Valea Agrisului.
 Fő helynevek:

1. Mazeriste. [Kisebb helynevek:]
  - a. La kinepe.
  - b. Facia lui Bálint.
  - c. Pe dosu.
  - d. La ovasel.
2. Siesu Csiteri. [Kisebb helynevek:]
  - a. La toptila.
  - b. Siesu grapeloru.
  - c. La pirvu.
3. Facia pikulecelor. [Kisebb helynevek:]
  - a. Kadá mediesului.
  - b. Pe dialu.
  - c. Sub steuin.
4. Siesu komori. [Kisebb helynevek:]
  - a. Lá fentina pasi.
  - b. La rotunda.
  - c. La vurtolape.
- [173v] 5. La kopács. [Kisebb helynevek:]
  - a. Supra kopács.
  - b. Pe podierei.
  - c. La fentina Popi.
  - d. La pikuletii.
6. La funacie.
7. Dosu satului. [Kisebb helynevek:]
  - a. Pe dial.

- b. La dolie.
- c. La fentinele.
- d. Pe sub kalea mare.
- e. La podu fentineloru.
- f. La pietrar.
- g. Intre gruiuri.
- h. La priolage.
- i. Valea dusi.
- j. Valea ripti.
8. Zepodia. [Kisebb helynevek:]
  - a. Pe gruiu.
  - b. Ritu Sdioni.
  - c. Valea dusi el mare.
  - d. Valea satului.
9. Muntele agrisului. [Kisebb helynevek:]
  - a. Steuin.
  - b. Facia steuinilor.
  - c. Dostina steuinilor.
  - d. Pareu Csori.

[187r] Also Járaban, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András szolgabíró s. k.

SINFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
 (Fol. Hung. 1114/3.)

[20r] Nevezetességek a felső sinfalvi határba.
 Ezen falu neve hajdon, a tatárjárás előtt *Kerek domb*
alya volt, mivel a falu felett vagyon egy kerek domb,
 amelyről volt nevezete. A tatárjárás után pedig a sok
 szenvedések s nyomorúságok miatt Sinfalvának ne-
 veződött, és máig is Sinfalvának hívatik.
 Ezen dombon vagyon a római catholicus templom,
 melynek patronája Boldogságos Szűz Mária, és azért
 a legnevezetesebb búcsújárása Erdélynek.
 Ezen templom körül vagyon egy igen kies temető,
 hová a lakosok vegyesen temetkeznek, kivétel nélkül.
 Ez kőfallal van kerítve.
 Sinfalvának lakói Háromszékből, Kézdi és Miklosvár
 fiúszékekből származtak, miután innen az ellenséget
 kiűzték, ide telepedtek, és mind vérrel vett földet el-
 foglalták, és úgy alakultak a falvak és azok lakói.
 A folyó, mely a falu mellett foly, Aranyosnak híva-
 tik, melyben sok aranyat mosnak, s azért neveztetik
 Aranyos folyónak, a szék is Aranyosszéknek.
 A *Hesdát*, ez is folyó, a hegyek közül zuhan alá. Ebbe
 a folyóba vagyon egy tó, amelyről azt hiszik, hogy
 feneke nincs, amelyben sok nagy halak vagynak, és
 megirtóztató nagy kígyók is.
Erdei, hegyei:
 A *Fokadás*, erdős hely a teteje, de az oldala egyenes,
 magos kopár kőszirt, mint a torony oldala, amelyről
 sok marhák lehullanak, és porrá lesznek.
 A *Fejér kö*, ez is kopár kőoldal. Ez alabástromkő,
 amelyből jó meszet égetnek. Ennek felette egy ma-

gos hegyen vagyon a *Bába vára*, melynek csak romjai látható[k], roppant magos hegyen. Ennek oldalain a marhák legelnek.

Ezzel szembe fekszik a *Vigyázo domb*, ez erdős hely, ez azért hívatik Vigyázo dombnak, hogy régen a futásos időkben az erdőkben menekült lakók [ott] örködtek. Ebben a hegyben a földbe még máig is a lakók némü kard- és nyíldarabokat kapnak.

Vagyon még egy úgynevezett *Görén kö*, ez olyan magos, mint egy torony, amely, midőn mellette beszélnek, visszafelel, a szóra visszhangzó.

Vagyon egy más hely, *Domokos*, ez is kösziklás hely, ebben találtatódott most jelenben egy ezüst- és rézbányára mutató véna.

[20v] Vagyon továbbá egy más árok, *Hegedü pátká*-nak hívatik. Itt régi rómaiak idejébeni némü, kőből vágott fürdőkádok látszanak lenni, mivel némü kénköves víz foly ki a kőből. Ezzel szembe, a Szőke oldalba timsó forrik ki a kőből, az hol még némü régi bányauregek is láthatók.

Továbbá gabonatermő határa csakis rozst és elegyes búzát terem, még azt is úgy, hogyha jól megtrágyázzák, és háromszor megszántják egy nyáron.

Felső Sinfalva, 1864. június 31-én.

Bálint Sámuel falusbíró m. p.
Zsigmond Joseff községi jegyző

SÜTMEG

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[314r] Sűtmeg leírása, amely kebelez[ve van] Torda megyébe és Szent László járásba.

A község egy völgybe fekszik, egy kis folyópatak foly keresztül [rajta].

Romány nyelvűek Sutunak hívják.

Népesedése kezdete nem tudatik.

Lakosok románnyajkúak, jelen[ben] ötven házámból áll.

A határa hat részre oszlik.

Az első határrész a Hesdát patakától kezdődik, [neve] Lá Pod, hegyek- és gödrökből áll, a hegy szántók- és legelőnek használtatik, a gödrei kaszálók, a Magyaróság határa szomszédja.

A második Muntsel, mivel nagy hegy oldala. A falutól keletre fekszik, szántók és legelő, Magyaróság határa szomszédja.

Harmadik Intre mér, mivel [ott] sok vadalmazfák voltak, attól vette nevét. Egy magos hegyoldal, szántók és forrásos hely, onnan ered azon kis folyó, amely [a] helységen keresztül foly, a Ruha Egres határával szomszéd.

A negyedik Lá Kopáts, azért kapta ezen nevet, mivel hajdon nagy, tőkés fákból álló erdő létezett, jelen[ben] szántók, kevés nyíres erdőből áll. Egy hegy oldala, a ruha egresi határ szomszédja.

Ötödik Butsom, hegyek, völgyek, szántók, ingoványos kaszálók, az alsó filei határral szomszéd.

A hatodik Girsobe, mivel kanyarod[ik] az He[s]dát patakánál, hegy és gödrök, szántók és kaszálók, a csurilai határ szomszédja.

Hogy tudomásunk szerint írtuk, bizonyítunk, Sűtmegen, 21. augusztus, 1864.

x Popa Prékop falusbíró

x Kopil Tyinu kisbíró

névíró Vig Joseff jegyző

SZÉKELYHIDAS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37. mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[29r] Numirea locului.

Comuna Hidisiu in meritu Scaun al Ariesiului.

1. Aceasta comuna sa cine de sus-numitu nobilizat Scaun al Ariesiului, si acest scaun tot nobilizat Scaun al Ariesiului s-a chemat, in carea si comuna nastra se-au luat dreptumul de locuire ca cei mai vechie nobilizata comuna romana.

2. Aceasta comuna Hidisiu nemaiaزند alt nume scimbatoriu, si prin tata patria umbletare asta se-au cinut numele cunoscetoriu.

3. Aceasta comuna in veduvie despre numirea sua de nume niciodata n-a fost, ci tot cu acest nume dein inceput trejend si pana in zioa de astadi cu numele de Hidisiu se lauda.

4. Cumca aceasta comuna inceputul seu nume dein invecchiti antetatori nostri n-au auzit, cumca si-l-a luat togma si pana atunci, chend vrednicul de pomenire rege sau o chirmuitoriu tari innaltul D. Domn Mihaila Appaffi, care dein drumu Ajudului luendusi cheletoria sua in drept peste hotarul si comuna nostra unde venind [29v] norocit pena in marginea comunei nastra, trecund cu bravul seu inselat chal, piceorul dein drept al calului in vremea trecerei pe pod si-l-au potignit in pod, carea cu mare bravura si vitesie serend deincolo, s-au reintors cu vederea sua intreband pe generalul seu de sotie, cumca ce fu principa serirei calului lui asea neprazna; atuncea intrebatul se resolvea in acestea cuvinte, innalte domnule, cauta de vedi cha aicea si pod este, dupe respunsul lui de atunci in limba magyara grei regele (hát híd is van itt), care in limba romana asilia insemnare sua da: si pod este aci. Si asea vrednicul rege sfinti numele satului nostru (care si mai neinte tot cu numele Hidisiu au treit), cumca Hidisiu, dara sa ramie satului acestuja, care ape numele magyara se foloseste *Hidas*.

5. Inpopularia sua dupa dreapta cunostintia dein cei mari invecchiti antetatori nostri ca comuna nobilizata romana si de la acei nobilizati antetatori romani s-au luat pluralitatea inpopuleri suale de la uni ca aceja

cari, ca nobilizati romani locutori, au slugit patria si inperatului ca gaveri[!] husari sub regimentul al 11-lea.

6. Precum in pontul al 4-lea, denumirea sua comuna nastra de Hidisiu. [30r] si-au luat-o dein stintia publica, si noi ca urmetori lor, asta-i stim numele cu carea si asta azi treim.

7. Comuna nastra dreptul rend al hotarului sau dupe descrierea partelor topografice:

Spre amezza nopte *Dilma Cruci* si *Ligettyiu*, carea sa invecineaza pena la on loc cu hotarul invecinatei comune Ceagzu.

De aicea spre sfintit *Grapele* si *Csomoru* si-ntr-acestea pena la alt loc e vecin hotarulu Ceagzului.

De aicea in drum oblu in sus spre apus asea numita *Padurea Scaunului*.

De aicea *Montele Fegetu* cu carea sa invecineaza cu opidul Tresceu. De aicea spre amezzadi sa invecineaza cu hotarul Sengeorgiu si Reciselulu Romanu.

De aicea alta partele *Trovasiu* carea is-il ia denumirea sua de la unica padure, carea sa foloseste si sa birue de calea 12 neamuri nobilizate.

De aicea *Branistea*, si aceasta sa invecineaza cu hotarul Reciselului Romanu.

De aicea in dreptu Funatiulu locul cositoriu de obste comunu, carea sa-nvecineaza cu hotarul Lopezi Romane si a Ciceului.

Podisorulu si *Castea Janyi*, si aceasta sa invecineaza cu hotarul Ciugudului de sus.

De aici oblu jara in drept spre amezzanoapte *Dosurile*, carea se invecineaza jaras pena la in loc cu hotarul Ciugudului de susu, [30v] jara in capetul seu cu hotarul Baginului.

Tate denumirile de nume a acestor partele a hotarului nostru numirilor luendu-siu dein cei mari inveciti antetesorii aj nostri, asea si noi, si pena in zioa de astadi, cu acelea numiri le folosim, si treim dupe ele. De la antistia comunale Hidisiu al 27 Ianuariu, 1865.

Juone Flora antiste comunu
Jacobu Popa notariu comunu

SZENTMIHÁLY (ALSÓSZENTMIHÁLY,
BOGÁTPUSZTA ÉS FELSŐSZENTMIHÁLY)
ALSÓSZENTMIHÁLY (ÉS BOGÁTPUSZTA)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
(Fol. Hung. 1114/3.)

[8r] Helynevek Erdélyben, Aranyosszék Also Szent Mihály falva helységéből.

1. *Also Szent Mihály falva* a Székelyföld ötödik és legkisebb, a többieként külön álló törvényhatóságának, Aranyosszéknek egyik községe. Fekszik az Aranyos vize mellett, gyönyörű szép térségen. E térben van

foglalva a Keresztes mező is, mely a régi római-dák harcokból már ismeretes.¹⁰⁶

2. A község neve minden nyelven Also Szent Mihály falva, csak az oláhok kiejtése szerint Szimnyihály.

3. A község a jelen nemzedék emlékezete óta mindig Also Szent Mihály falvának neveztetik.

4. Legelsőbben az 1289-ben a Kun László magyar király által adott donacionalis levélben említettik Also Szent Mihály falva néven azon falvak között, melyet lakosainak az említett király Aranyos földjét részint vitészségök jutalmazása, részint a király hadai számára szolgáltatott harci paripák díjában adományozta, de amely falvakból napjainkra csak 22 jött le.

5. Aranyosszék egész magyar ajkú lakossága, az Also Szent Mihály falvájé is székely, Háromszék és Kézdi székéből származott. Az említett, 1289-ben költ donacionalis levélben említé IV. vagy Kun László, hogy azon földek[et], melyet már előde, V. István adott vala a harcias székelyeknek, újabban nekik adományozza, határait kijelöli. Az adományozást III. András utolsó Árpád-házbéli király 1291-ben megerősíté. Az adománylevélben említve van, hogy a kunok ellen is igen jó szolgálatot tettek a királynak. 1284-ben Torochon (Toroczko) várát is az abbani elzárkózott volt Toroczky Celeus[et], Erdély [8v] akkori alvajdáját felmentvén az aranyosszéki székelyek valami tatár féle népek ostroma alól, azért az alvajda saját birtokából is ada nekik egy részecskét Toroczko közelében, melynek egy részét *Bükk erdő* név alatt ma is Also Szent Mihály falva bírja.

6. A helység nevének eredetéről semmit sem lehet tudni.

7. A helységen keresztül foly egy patak (Kövendi patak), mely a szomszéd bágyoni határ Magyaró fő nevű erdejéből ered, száraz időben kiszárad, esős időben kiárad, s ilyenkor egy helyen kárt, más helyen iszopja dús nyereséget ad.

A helység utcái Nagy utsza, Kis utsza, Uri utsza és Alszeg. A helység nyugoti végén vagyon két templom, egyik református és a másik unitárius templom. Mellettek vagyon egy malomba járó út, mely elválasztja Also Szent Mihály falvát Felső Szent Mihály falvától. Ide járnak templomba a felső szent mihály falviak is, a belső emberek is itt laknak, kivéven a református lelkészt, ez általellenbe lakik a templommal Felső Szent Mihály falván. Vagyon egy görög nem egyesült templom is a falu dereka táján, az Aranyos folyója felőli részben a községnek.

Határrészek nevei:

1. *Felső Bodog*, felső szent mihály falvi határ szomszédságában napnyugotra. Ennek egy része a br. Miske Ferenc birtokában van jelenleg, a nagyobb részét méltóságos Nagy Elek úr bírja.

2. *Felső Bodog* ugyan a jelenlegi neve, régen *Porgolátás*, mivel mindenki porgolatot tett a földje végéhez,

¹⁰⁶ Vö. 20. jegyzet.

mivel a falu mellett volt, a tagosítással méltóságos Nagy Elek úr birtokában vagyon.

3. *Éh mező*, ez azért hívatik úgy, hogy nagyon terméketlen porondos a földje, jó művelés után terem csak. Ez is, [akárcsak] a Bodog, a méltóságos Nagy Elek úr birtokában vagyon.

[9r] 4. *Also Bodog*, az országút és a Trajanos utja körül, hívják Két ut közinek, melynek szomszédja a Keresztes nevezetű falu Torda vármegyé[ben].

5. *Kis kut láb*, a mellette lévő kis forrás lábjától neveztetett. Felső Szent Mihály falva határával szomszédos, bírják több kisebb birtokosok.

5.¹⁰⁷ *Tohelyes láb*, itt régen nagy tó volt, most jó művelés után gabonatermő föld. Egy kicsi része most is megvagyon a tónak, kivált eső időben, bírják többben.

6. *Epres tető*, a bágyoni határszélben, régen sok része parlagba hevert, és sok epret termett, bírják többben.

7. *Kender ágy*, az országút mellett, itt régebben sok vadkender termett. Ezen helynek csaknem a dereka táján, az országút mellett egy utászház építtetett. A végiben vagyon egy kút, Sajkut néven, itt régen volt egy falu, Sajfalva.

8. *Kápolna*, itt régen egy kápolna volt, mit Mihály vajda épített.

9. *Veres kő láb*, itt volt egy nagy, széles veres kő ezen határrész közepe táján, s azért neveztetett úgy, most többek birtokában vagyon.

10. *Közép láb*, ez két határrész között áll, azért hívták Közép lábnak, bírják jelenleg többben.

11. *Kurta láb*. Ezek a földek kisebbek és kurtábbak, mint más földek, az oláhok Fundojnak hívják, mivel ez a határ szélében vagyon, a bágyoni határ szomszédja. Bírják felső járási dúlóbiztos Nagy Miklos és nyugdíjas kapitány Szarvadi Antal urak.

12. *Leján vár*, itt régen egy vár volt, hír szerint tündérleányok lakták, mely[n]ek sáncai most is látszanak.

13. *Szabad Bogát*. Ez a feljebb megírt donationalis levélben írt aranyosszéki falvak [egyike], melyek egy későbbi tatárjárás alkalmával teljesen elpusztítatván, házaikat, határokat a megmaradott falvak osztották fel egész 1848-ig érvényben állott törvénnyel, hogy senki földjét el ne adhassa, sem felibe művelés végett ki ne adhassa, hanem maga tartozzék azt művelni vagy pénzen műveltetni, ha pedig földjét [9v] három évig műveletlenül hagyja, az ki a Pünköszt harmadnapján legelőbb megborozdálja, örök joggal azé legyen. Ennek szomszédja a pojáni határ szélén előjáró út, mit Szász utnak hívnak, ezen az úton hordják a szászok a borokat eladni Tordára, Kolosvárra. A mostani tagosítás alkalmával tekintetes Miske Imre, György Ilka, és özvegy Pataki Sándorné birtokába jutott.

Kaszáló rétek:

14. *Borzás*, ezen rét laposain sok borza termett, azért hívatik ezen a néven. A déli szélén vagyon most is jól látható *négy domb*, melyekből több évben éjjel kőkoporsókat hánytak ki a temetőkeresők. Régi háborús világ alkalmával négy testvér királyfi volt hír szerint oda temetve, jelenlegi birtokosa méltóságos Nagy Elek úr.

15. *Nagy Rét*, ezt egy jól megporondozott út választ[ja] el a másiktól, hívják *Közép lábnak* is. Ezt egynehány nagyobb birtokos úr bírja.

16. *Belső láb*, ez vagyon a többin belől az Aranyos vize felől, rárug a Tordai hegy berekre véggel.

Foszágok:

Foszágok, vagyis pusztá telkek a falun kívül, keletről feküsznek. Ezeket azért hívják [így], hogy mivel ez a közönség helye volt, felosztott régen a nép között egyenlően. Most bírják Kis János, Dési András és Dési János. Ez is tagosítás alá vétetődött.

Nyilak:

Nyilak, ezek is a falutól elkezdve, le kelet felé a Soja berkéig rúgnak. Ezek azért hívatnak [így], mivel nyíl szerént osztattak fel, tetején marhalegő volt.

Soja berek, ennek egy része fűzfavesszőket terem, más része kaszáló. Ez régen süppedékes hely volt, most is gyakran az Aranyos vize kiárad, s benne sok károkat okoz. Bírják többben, az Aranyos vize mellett fekszik, a Tordai berekre rug véggel.

[10r] *Legelő:*

1. *Csiga*, vagyis Viz köze. Itt gyakran az Aranyos kiárad, a víz más-más folyást vészen magának, a folyások között vagyon legelő hely, azért híjják Viz közinek. Csigának pedig azért, mert áradáskor csigákat is hajt le a víz. Ennek az alsó végén vagyon egy nyolckövé malom, melynek a gátja az Aranyoson keresztül vagyon kötve, tulajdonosa tordai Virág Dénes úr.

2. Túl a vízen, itt az Aranyos mellett, ugyan egy szép kis legelő, *Tisztás* névvel. Ez a hely onnan neveződik így, mivel ez nagyon tiszta, minden bokor nélküli.

3. A *Nyugado*, itt nyugosznak a Mészkörről Tordára járók.

4. *Mogyoros*, itt vagyon egy oldalba sok magyarófa bokor, azért hívatott így.

5. A *Hosszu*, ez régebben szántó volt, itt voltak a leg-hosszabb nyilak, azért hívatott így.

6. *Nagy vápa*, ez egy mi[!] gödör, az oláhok nevezték így, azért hívatott így.

7. *Déli domb*, itt deleltek régen a marhák.

8. *Pardély*, itt régen egy *Pardély* nevezetű falu volt, most is kaphatni szeg- és tégladarabokat. Ez a legelő vagyon Felső Szent Mihály falva, Szind és Torda határa szomszédságai között, felosztva minden birtokos része külön-külön.

¹⁰⁷ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

Szőlő:

A *Pardélyi szőlő*, ez a fenn írt faluról kapta nevét, jól művelt szőlő, keveset termő, bírják többen. Ez vagyon a legelő közepén, túl az Aranyos vizén, a falutól észak felé fekszik, egy oldalba.

[10v] *Erdők*

1. *Vontato*, ez vagyon a várfalvi határon, a várfalviak és felső szent mihály falviak erdeje között. Azért hívják Vontatonak, mivel a fát onnat gúzsokba rakva, a földön, szekér nélkül vontatják le az aljba, mivel ott szekérrel járni nem lehet.

2. A *Bük*, ez is a várfalvi határhoz tartozik, Torotzko közelébe. Ott nagyon sok bükkfa terem, azért hívják Büknek.

3. A *Szármán*, ez a kövendi határon vagyon. Ezt hír szerint valamelyik fejedelem ajándékozta volt a székely fejérnépeknek[, akik] valami szolgálatot tettek a tatárjáráskor. Itt mind nyárfa terem.

A közönség határán pedig nincs sehol erdő, amiján sokan szűkölködnek fa dolgából, a tehetősebbek is nagy fáradtság után, alig tudnak télire egy-egy kevés tűzfát házok szükségére megszerezni.

Ezen also szent mihály falvi helyek összeíratlak az előljáróság által, 2. Novembris, 1864.

Miske Imre főbíró m. p.

Toth Lajos jegyző m. p.

FELSŐSZENTMIHÁLY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[22r] Helynevek *Felső Szent Mihályfalva* községből, Aranyosszékéből (Erdélyben).

1. Ezen község tartozik Aranyosszékhez, és képezi a Keresztes mezőnek egy részét.

2. A község csak *Felső Szent Mihályfalva* nevezet alatt esmeretes, román nyelven is Szt. Mihályu din sus név alatt nevezetik.

Harmadszor. Más elnevezése ezen községnek nem volt. Negyedszer. A községnek ezen a néven elnevezése hogy mikor kezdődött, nem tudatik.

Ötödször. Népesített Kézdi Vásárhelyről.

Hatodszor. Hogy ezen helység miről vette a mostani elnevezését, nem tudatik.

Hetedszer. A község határán előforduló topographiai nevek, úgymint:

Bodok, ez egy lapályos térhely a falu közelében, szántóföld.

Peresláb, ez vagyon az also szent mihályfalvi határ szomszédságában, s minthogy per útján jött *Felső Szent Mihályfalva* birtokába, onnan vette ezen nevezetét.

Bokorszer, ez régebben egy tuskés, bokros hely lévén, onnan vette nevezetét, s most is, mint silány hely, a leggyengébb gabonatermő határrész.

Korsokő láb, itt egy birtokos szántójába ősi, korsó alakú kő vagyon felásva, mi jelenbe is megvagyon, s erről vette nevezetét ezen határrész.

Nagy horgos, itt a földek nagy horgosan mennek, mintegy sarló alakban, s erről vette nevezetét.

Kincses verem, itt régebben bizonyosan sok kincset találtak, mert a régi ásásoknak még most is némi bizonyos jelei látszanak.

Patakrajáro, ezen határrésznek a végibe foly el egy patak, amiről is nevezetik.

Vér völgy, régi emberek hallomásai szerint két szomszéd birtokos birtokjok határa felett összeveszvéen, annyira, hogy egyik a másikat meg is ölte, s innen vette nevezetét.

Kövendi hosszú, ezen határrészbe a szántóföldek hosszára rúgnak a kövendi határra, s azért nevezetik Kövendi hosszúnak.

Rokajuk szer, ezen határrésznek [22v] egyik vége oldalas helyre rúgván, ottan mindeztideig sok róka szokott barlangokat csinálni és ottan lakni, amiről vette ezen nevezetét.

Ujj fel fogás, ezen határrész ezelőtt 50 évvel a közlegelőből szakított ki szántónak, mi az akkori birtokosok között egyenlő arányban fel is osztatott.

O fel fogás, ez az előbbi határrésznel jóval előbb, a közlegelőből szakított ki szántónak, s az akkori birtokosok között egyenlő arányban felosztatott. Ezen két felfogás az 1850. évig minden ötödik-hatodik esztendőben, aszerint, amint a birtokosság szükségesnek látta, új felosztás alá bocsátatott, és az azon idő alatt házasult új birtokosok aránylag részeltettek.

Felső Csiga, a község felső végén.

Also Csiga, a község északi szélén, az Aranyos folyam mellett, mindkettő közlegelő, s minthogy az Aranyos folyama mellette tekervényesen foly, csavargólag, onnan vette a Csiga nevezetét egyrészint, másrészint pedig onnan, hogy sok csigolyafűzfá terem benne.

Sz[en]t Lélek, ez egy magos hegyen fekvő hely, hol a régi emberektől hallomás után egy kápolna lett volna, aminek romjaiból régi tégladarabok és faragott kövek még most is talátnak, s minthogy szent helynek maradványa, arról vette nevezetét, most jelenbe kaszáló.

Ördögös, hegyes-völgyes kaszáló.

Lágy föld, ez is kaszáló, s bár hegyen fekszik, mégis sok posványos és ingoványos hely vagyon ottan.

Szindi völgy, a felső szent mihályfalvi és szindi határszélben fekvő kaszáló, egy nagy völgyben.

Pad, egy magos hegyen fekvő kaszáló, melynek tetején szép térség vagyon.

Felső Szent Mihályfalván, szeptember 20-án, 1864.

Bajka Sándor községi jegyző m. p.

Szathmári Sándor falusbíró m. p.

SZIND

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[294r] Numirile locurilor din comunitatea Sándu = Szind, comitatul Turda = Torda.

[295r] Szind község, Torda megye, Toroczkoi járás. Az elsőre. Szind község most is, valamint régebb, Torda megyéhez tartozott, most is [oda] tartozik.

A második, harmadik és negyedik[re]. Szind községnek csak ezen egy ösméretes neve vagyon. Említenek két elpusztult helységet: Pardé (Pordie) és Kukullo (vagy Kovácsstelek régi iratokban), mely említés valósága az elpusztult helységek helyein időnként kapható rommaradványokból is igazoltatik, mely elpusztult helységekből népesültek gyanítható a mostani Szind.

Ötödik és hatodik. Apafi [Mihály] erdély[i] fejedeleme alatt is így íratott a neve, de csodálatos nevezetét honnét nyerte, nem tudatik.

Bátori [Zsigmond] fejedeleme alatt Joannes Szindi mint generális említetik a keresztesi táborozásba, ezen kihalt család Erdély falvaiban is szép birtokkal bírt.

Hetedikre. Határ topographiai elnevezések:

Sándorhegy, mely nevét tulajdonosa keresztnévéről s hegyes voltáról [kapta].

Kerekborza, sok borzaterméséről.

Ravasz, a terméketlen voltáért.

Pardé, volt faluhelységről.

Tekenyős, situsáért.

Nádos, a kerülte termeni szokott nádról.

Rét, kaszáló hely.

Hosszuvölgy, situsáért.

Öreg földek, *Horgos*, situsáért.

Szillas, régebben *Émező*, terméketlen voltáért.

Völgy, situsáért.

Nagyhegy, emelkedettségéért.

Tér vagy régebben *Kasztótó*, terességéért.

Hegyeskő, *Agyagos*, *Domos*, *Havas*.

[295v] *Kukullo*, [nevét] régi elpusztult helység nevéből nyerte.

Lokut, a Rakotyás patak mellett, hol a ménés ivott.

Buna vagy *Kovácskut*, most *Buna* nevezetű, igen bő vizű, sziklából csergedő, jó forrás.

Asszony kutya, hihetőleg br. Josika Annától, nagyságos öreg br. Apor Péternő eleitől elnevezetett kút.

Szind *Torda* és a nevezetes *Torda hasadék* között, egy mélyedésbe fekszik, hol régebb nagy erdők léteztek, ma is ölös hosszúságú petrificált vastag cser[e]fák tanálhatók, mit a tanált téglá-, kályhadarabok, fundamentummaradványok és időnként tanált apróságok, például fazék, kések, marhacsontok, kézi őrlőmal-mok, nagy köszörűkövek mutatják.

A hegyeken pedig őrházoknak tetsző fundamentum-mok léteztek, és ma is talán megtanálható.

Nagy, bűvő barlangja a *Lábosjuk*, mint egy bolthajtásos templom nagyságú, két oszlopon, hova sok száz ember elférhetne.

Bolthajtás, egy barlang, mint egy csüszáj.

Kossu Nyágului, nagy, hosszú barlang, a hasadék patakáig nyúló.

Álgyiná, kisebb barlang.

Grohota, *Cseregő csup*, *Zujeni*, *Balika vára*, melyről egy külön füzetbe írva is vagyon, részint német szerző, részint Kővári László úrtól magyar munkájában. Ez a nevezetes Torda hasadéknak Szind felőli szikla-oldalában létezik, viszont szembe, vis-à-vis álló barlanggal, kőszikla oldalában.

[296r] Vagyon a helységünknek szép fejér porcelán-földje, melyből Batizon és Görgénybe porcelánt készítenek. Feles gipsze, sok mészkőve és építőköve, melyből, valamint most Torda városa, építőanyaggal látja el magát. A Tordai Sőhivatal 270 ölös tunelt (alagutat) épített, úgy régebben a rómaiak Dierna város építésénél provideáltak, a látható nyomok igazolják.

Van egy nagy kenderáztató tó is a szindi határon.

Kelt Szinden, augusztus 15-én, 1864.

Ramonczay János görög egyesült lelkész
és jegyző m. s. k.

Látta Almásy János szolgabíró m. p.

TORDA (TORDA ÉS ARANYOSPOLYÁN,
BOGÁTPUSZTA, KIRÁLYRÉT, LABODÁS,
PALACKOS, VIRÁGOSVÖLGY)

ARANYOSPOLYÁN (ÉS BOGÁTPUSZTA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[4r] Helynevek *Aranyas Polyán* községből, Aranyos-székből.

Aranyas Polyán község tartozik Aranyosszék törvényhatóságához.

A községnek országosan elterjedt neve Aranyas Polyán, más néven nem említetik. Több Polyán nevű helység fordulván elő az országba, az Aranyos folyója melletti fekvéséért kapta az Aranyos nevet, hogy a többiektől megkülönböztessék.

Régi elnevezése (1270-ben) *Pálámteluk*, legalább az V. István által adott adománylevelbe ezen néven fordul elő. Azon időben nem ezen a helyen feküdt, hanem jelenleg gabonatermesztésre használtató határnak *Elecsdomb* nevű részén. IV. Béla alatti tatárdúlás által pusztítatván el a falu, úgy telepedett a jelenlegi helyre, s kapta a mostani, előbb leírt elnevezést.

Ezen község legelőbb 1240-be említetik, amennyire tudni lehet, régebb is fennállhatott, de adatok nincsenek, miből meggyőződést lehessen szerezni, hogy tisztán melyik évbe keletkezhetett (Aranyosszék levéltárába megeshetik, hogy lehetnek adatok).

A népesítést illetőleg tudni nem lehet, hogy azon időben, mikor legelőbb említetik mint község, mi-féle népek lakták, s azok honnan telepedtek. A mostani *polyáni* lakosok az tatárdúlás által elpusztított *Palanteluk* község megmaradott kevés lakosaival és IV. Béla király által Kézdiszékből, a tatárok ellen segítségül kihozott székelyekkel népesített be, vitézségük jutalmául kapván az uratlanná vált helyeket.

A név eredetéről sem írásból, sem hagyományból semmi bizonyost tudni nem lehet, írásbeli adatoknak pedig a lefolyt 1848. évi események miatt nincs birtokába, mert akkor mind a községi, mind a magánosok levéltárai feldúlattak.

A község határában több topographiai nevek fordulnak elő, úgymint:

a. A szántóföldek között: *Bogát, Elecs*, [4v] *Elecsdomb, Kis alájáro, Nagy alájáro, Középláb, Hoszszu, Kurta láb, Éhmező, Borozdák, Gyéresi rugo* és *Porgalát láb*.

b. Kaszáló rétek között: *Nagy rét, Rákos fő, Tőkésrét, Rákos köze, Sárrét, Moritz, Rákos horgos, Akasztófa rugo, Also berek* és *Kolcsos*.

c. A legelők [között]: *Keményi berek, Soos, Vizek köze, Nagy berek, Mező széle* néven fordulnak elő.

Ezen előszámlált név alatt előforduló földek természetéről annyit lehet írni, hogy a szántók barna homok tartalmúak, nagy része emelkedett dombos helyen terül el, szerfelett szorgalmas művelést kíván, és szünteleni trágyázást. A sok esőt szereti, jól művelve meglehetősen fizet.

A kaszálók általában gyengék, nagy része vizes mocsáros helyen fekvén, igen sok sáét terem, kivált eső időbe, nagyon gyengén jövedelmez.

Legelője meglehetősen, nagyobbára az Aranyos folyója mellett és körül terülven, nyári meleg időbe igen jól legelnek a marhák.

A határrészek semmi figyelmet és megemlítést érdemlő, régi történelmen alapuló elnevezéssel nem bírnak, nagyobbára fekvésöknél fogva nyerték elnevezéseket, mint példának okáért:

Hoszszu, azért, hogy szerfelett hosszúra nyúlik.

Közép láb, mivel a határ közepén fekszik.

Szőlő földek, hogy hajdan szőlő volt.

Kurta láb, mert kurtára nyúlik.

Ami itt fel nem említetik, ha szinte az elnevezésből lehetne is valami történelmi okra következtetni, adat hiányába ki nem magyarázható, mindazonáltal hagyományból némelyikről keveset lehet felemlíteni, például:

Állítatják, hogy a *Bogát* nevű határrész elnevezését kapta ezen hely egy részén feküdt s IV. Béla király alatti tatárdúláskor elpusztított *Bogát* nevű helységtől.

Tovább, *Nagyvér* nevű kaszáló rét a Keresztes mezeje folytatásának, vagyis egy részének tekintetik. Ezen helyhez annyi [5r] történelem van kötve, hogy Trajan

és Decebal ezen sík téren csatáztak, a rómaiak győzelmét jelelő, öszvenhánt s begyepesedett kis halom ma is fennáll, s ezen halmokról a körülek elterülő rét nevezetik némelyek által *A halomnál* (hogy ezen a sík téren valójában csatározott Trajan Deceballal, azt historiai adatok is igazolják,¹⁰⁸ de ásatások alkalmával kiásott hadi eszközök, [d]zsidák, lovas katonákkal eltemetett szerszámok is bizonyítják).

Ezen község határán több kisebb-nagyobb tós és mocsáros helyek vannak, saját neve csak kettőnek van.

Az egyik *Rákos*nak neveztetik, mégpedig azért, hogy teméntelen rák van benne. Téren foly által Nádas és Sátés patak között, s ezen község határából átfoly a gyéresi határba, hol több forrásoktól táplálva már akkorára nevelszik, hogy kisebb malmok elhajtására elégséges.

A másik *Elecs pataka* név alatt fordul elő, elnevezését, amennyire a hagyományból tudni lehet, azért kapta, hogy az Elecsdomb határ egyik része mellől ered. Itt már szükség volna tudni, hogy az Elecs név honnan eredt, de erre sincs tiszta adat. Némelyek beszélnek, hogy itt létezett volna egy Elecs nevű falu, s arról neveztetett volna el, többben pedig azt állítják, hogy ezen névtől, *Elcsdomb* kapta inkább az elnevezést, s úgy lett belőle *Elecsdomb* s a mellőle eredő *Elecspatak* elnevezése. Beszélnek még azt is, hogy éppen Polyán község ott lett volna, s azon időbe *Elecs polyán* nevet viselt volna, de ez is bizonytalan! Hogy csakugyan ezen helyen valaha falu lehetett, igazolja azon körülmény, hogy a szántóföldekből az eke fundamentomköveket és téglákat vet ki, s több darab faragott kövek is találtak, mindazonáltal miről tiszta tudás nincs, másképpen nem előadható. A felhozott Elecspatak egy azon különös tulajdonságát lehet felemlíteni, hogy forrásától kiindulva, a szántóföldek között kifoly a nagy rétig, s ott mintegy 150 lépésnyire eltűnik, oka még nincs kitalálva.

Az előszámlált határrészek topographiai fekvésöknek szomszédosított leírása is szükséges volna, de [5v] ez igen hosszadalmas lenne, amellet tám nem is érdekes, nem bírva valami történelmi nevezetességgel. A községben létező utcák sem bírnak olyan elnevezéssel, melyek valami különös történelemhez lennének kötve.

Végül annyit megemlíteni szükséges, hogy Polyán község fekszik északról Torda városa, keletről [Aranyos] Gyéres mezővárosa és Gyéres Szentkirály, délről Bágyon és kövendi Bogát nevű határrész, nyugotról két Szentmihály falva és Keresztes község határai közt.

Területe az egész határnak 2593 hold 997 négyszögöl.

Lakosai jelenleg szabad székelyek és oláhok.

Van két vallásfelekezet: református és görög catholicus.

¹⁰⁸ Vö. 20. jegyzet.

Hogy ezen leírás mennyire felelt meg a kívántaknak, nem tudható, adat hiányába többre menni nem lehet. Ha van valami figyelmet érdemlő, egy e tárgyba teendő felszólításra annak kiegészítése mindig eszközhető.

Aranyos Polyán, 18/1., 1865.

L. Fekete János birtokos

TORDA (ÉS KIRÁLYRÉT, LABODÁS,
PALACKOS, VIRÁGOSVÖLGY)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60 mft.
(Fol. Hung. 1114/41.)

[580r] Torda.

A római uralkodás alatt, mint a Dáciába fekvő 10 coloniák egyike, *Salinae* név alatt volt esmeretes. Egyik városi történész Saxredonianak is nevezte, talán a várostól nyugatra nem mesze fekvő kőhegyektől, azonban e nevet a történészek nem osztják, mert a létező adatok szerint Tordának a római uralkodás korbéli neve *Salinae*.¹⁰⁹ Így nevezetvéen a kelet felőli hegyekben gazdagon fekvő sóteleptől.

Salinae mégis nem áll kelet felőli sóhegyeken, hanem a mostani, völgyben fekvő városnak nyugoti oldalán, egy fennsíkon feküdt, melynek állását egy hosszú négyszegben, nagy, faragott kővű váralap alakban ma is szemlélhetni.

Ezen várnak a föld négy része felé nyíló kapui közül a keletit maga Szamosközi történészünk is látta, feljegyezte, s adata által gyönyörű leírásnak ad Bethlen Farkasnál¹¹⁰ alkalmat.

Ezen felső katonai városnak [580v] voltak vigiliái, ma is felelmérhető egy, a Nagy Tündér szőlőtetőn és Első tér vég ormán, sőt mindjárt a délnyugoti térvölgyben egy más, kisebb, erős négyszegű vár – a Trájánus által épített s romjaiban az Aranyos folyóban kis víz alkalmával ma is látható kőhíd őrzésére építve. E kőhíd kötötte össze a Harasztos felé ma is látszó Trájánus úttal. Ezen kőhíd körüli, ma is Leány várnak nevezett vár mellett már iparos és kereskedői város létezett, egész azon egyesült patakig terjedve, melynek a közel levő hegyekben eredve, s Tordát keresztülfolyva, az Aranyos folyóba szakadnak.

Bizonyítja annak virágzó voltát az építési ásatások s árkolások alkalmával vagy szántás és szőlőművelés közben a földből felötülő edények, téglák, faragványok, emlékkövek, oszloprészek, milyenek számtalan háznál beépítve, ülő- vagy mosópadnak használva, ma is nagy bőséggel találtnak. Melyekből fel lehet esmérni, hol lakott 1700 év előtt a kőfaragó, fűsűs és vasműves, pedig mennyit hordottak el a műértők és

régiségbúvárok. Herkulesnek rézből készült kesztyűji és cipője néhai József nádor [581r] ritkaságai között láttatott, a szebeni Bruk Antal[!]¹¹¹ – és kolozsvári múzeum-gyűjtemény nem egy Tordán lelt jeles darabot bír. Gyalakuti Lázár István több gömbölyű oszlopokat vitetett gyalakuti kastélyához, Harkányi Miklós református pap és esperes a nagy enyedi református collegiumot gazdagította műdarabokkal, s mai napig minden megyei főispány hordatott el darabokat, s ezért vannak Czegén a gróf Vas-kertbe (nem napucái, min Momsen is csodálkozott,¹¹² hanem salinai emlékkövek). Thoroczko Szent Györgyön gróf Thorotzkai Pál épületeiben salinai faragványok, a gyéresi Josika-féle pince bolthajtása salinai faragott kövekből építve, s vitettek még Bornemissza főispány s mások, s így a hely színén maholnap kevés emléke fog maradni a római rövid kor munkásságának és nagyságának.

Igaz azonban, hogy a római kort megelőző dácus korának is mutatkoznak a mai Torda területén maradványai, különösen a dácus mytrák (áldozó kövek), melyek a római korbéli áldozó süveges férfaktól kucsma alakú fővegekkel különböztetnek meg.

[A dácusok maradványai továbbá] azon nagy üregek az akkor fejül művelt sóbányákban, melyek a rómaiak rövid ideje alatt ki nem ásathattak, [581v] hanem már általok használni tartatnak, s különösen az, hogy Décébál, az utolsó dák király egyik döntő csatáját Trájánussal a Torda melletti Aranyos folyónál, a Keresztes mezőn tartotta fenn,¹¹³ melyről történelmi szépséggel íratik:

Itt kötöze Tráján sebessit szaggatva ruháit, Római hősökkel Dácusok alszanak itt.

A rómaiak bukása után a magyarok egyik vezére, Turda, látván e helységeken fennállt várak romjait, s azokból az építkezésre mutatkozott előnyt észlelve, a só-, arany-, vasércekben, kőben, mészen, fákban és füvekben gazdag s ezért minden elenyészett népektől lakott vidéket a bétóduló népeknek egy részével megállapodott, és bételepíté azt. Mint tényt írja le azt Szamosközi, s ki ebbe kételkednék, világot nyer a Turda fő család létezéséről Béla névtelen jegyzőjétől, ki [582r] Turda püspököt, mint szereplőt említi fel; és mert hasonnevű nagy magyar telep Magyar honban is létezik.

Hogy Torda az első magyar királyi Árpád ág alatt mindég virágzó hely volt, igazolják adománylevelek, határkijáratások, és akkor is udvarnicusoknak nevezett nemes családokról írásbeli hagyományok, és Tordába olvadtak össze több szomszédjába lévő kisebb helységek.

céljából. Torma Károly az ő bátorítására kezdte meg Erdély római feliratos köveinek közlését. A hivatkozott cegei feliratos kövekről lásd Torma Károly: Római feliratok Erdélyből, *Archaeologiai Közlemények* 1863, 146–148.

¹¹³ Vö. 20. jegyzet.

¹⁰⁹ Vö. 48. jegyzet.

¹¹⁰ Bethlen, *i. m.*

¹¹¹ Olvasata: Brukenenthal.

¹¹² Theodor Mommsen 1857-ben látogatott Erdélybe a tervezett *Corpus Inscriptionum Latinarum* számára való adatgyűlés

Torda akna, a törvényekben külön említett, de köz-igazgatásilag nemes Torda városához tartozó sóigazgatóság és só kezelő telep.

Van még egy *Botorom* nevezetű szántó dűlő, hol egy elpusztult falunak létezését állítják. Adataira azonban nem juthatunk.

Szent Mihály is Tordához tartozott, csak az 1625-beli törvénycikkely tette az Aranyos székkal egyenlő állapotban. Melyből ők azt akarják kiolvasni, hogy a tordai szép Berek egy részéhez joguk volna (lásd LX. edict. az „Approbatában”¹¹⁴). Miután ezen ke-
rek számban, mely [582v] 10 000 lélekből és 9/10 részben tiszta magyarokból álló, ősi nemes városnak, melyhez hasonló jogokkal Nagy Enyed és Dés hasonló nemes, de kisebb terjedelmű városok bírtak, s melynél fogva competens helyeket a mindég organi-
záló Bach rendszer is feltalálni nem tudta, mintegy 20 000 holdat tévő határának alkatrészeiről némi fo-
galmak keletkezett.

Tekintsünk a fenn említettekén kívül létező határ-
helynevekre, melyek nagyobbbrésint a fekvés és hely természetéből s néhány történelmi okból veszik álta-
lában magyar elnevezésű eredeteket, úgymint:

Szőlőhegyek közt:

1. Fűttenyő.
2. Átal vető.
3. Ujj hegy, közelebb felfogott szőlőhegy.
4. Sás.
5. Sos, sós rétegekről.
6. Hangás, visszhangzóságáról.
7. Varga mál, legtöbb Vargák birtokosáról.
8. Borkut, bő terméséről.
9. Mézesmál, édes mustjáról.
10. Bethlen, egykori birtokosáról.
11. Kebele.
12. Pallosmál, palás kövület tartalmáról.
13. Kerekdomb, alakjáról.
14. Sandal.
15. Vén hegy, legrégibb művelésről.
16. Kukuk.
17. Lomál, mely szőlőhegy vagy többször felhagya-
tott lólegelés érdekében, vagy a közel lévő fuvaros
lovak legelőjéből okozott károkért [583r] neveztetett
így.
18. Feredő, a közel lévő sós fürdőkert, melynek alján
is vannak szép sósvízű tavak.
19. Sosmál.
20. Csokás.
21. Roka.
22. Szent János, fennebb említett volt község hegye.
23. Tartza,
24. Sina, nem esmert okokból.

25. Mart allya felső,
26. Mart allya also,
27. Kőmál,
28. Magyaros, elnevezésök természetéből.
29. Bagoly.
30. Sülye.
31. Pardé.
32. Üstökmál.
33. Csillagmál.
34. Tündér, Kis és Nagy, egy római őrhely oldalá-
ban.
35. Rozsamál, hol bár vadrózsák is teremnek, de
azok közt lefolyt egy eseményért Más málnak is ne-
veztetik.
36. Szindi völgy, Kis és Nagy, minthogy Szind köz-
ségére terjed.
37. Csorgo, ott folyó vizéről.
38. Fordulo, a hegy állásáról.
39. Aranyosmál, az Aranyos folyóhoz közelségéről.
40. Also Mál.
41. Közép Mál, minthogy két szőlő közt fekszik.
42. Jeges, hideg természetéről.
- Valamint a *szántók* és *kaszálók* többnyire fekvésektől
és használatat[i] [583v] módoktól veszik nevezetö-
ket, úgymint:
1. Akasztó oldal.
2. Kesztyűs.
3. Meleg völgy.
4. Ketskés.
5. Lapos tető.
6. Kis Jeges.
7. Nagy Jeges.
8. Király rét, minthogy fiscalitas, királyi jogon bíráto
nagy rész.
9. Gorgány, Görtsős, egy tevehátúlag álló kaszáló
hely.
10. Kőkut.
11. Kamarás, kamarai birtok volt, minthogy csak-
nem a föld színén áll a só.
12. Termejesztő.
13. Szelek telek.
14. Oltár völgy.
15. Kerek to.
16. Csorba völgy.
17. Sos patak.
18. Lotilalmas.
19. Járdovány.
20. Kurta völgy.
21. Veszszős.
22. Meleg völgy.
23. Szalonnás.
24. Sos far.

¹¹⁴ Erdély országának háromra osztatott törvényes könyve, Első
könyv (*Approbata Constitutiok*), az 1541–1653-beli ország-
gyűlési határozatokkal.

25. Sebestyén.
26. Pap völgy.
27. Tilalmas.
28. Borzos.
29. Járai völgy.
30. Szeles völgy.
31. Palatzkos.
- [584r] 32. Ördöngös.
33. Nagy hoszszu völgy.
34. Czondraszál.
35. Békás.
36. Vérgödre, a Vér család ivadékaitól bírva.
37. Farkas juk.
38. Labodás.
39. Gyilkos kút,
40. Szabad föld, mely a nemes városnak adó alá nem tartozott birtoka.
41. Őri ut, az Őr községében menő út.
42. Varjas csere.
43. Krákos[!].
44. Setét völgy.
45. Biro völgy.
- 47¹¹⁵. Szénás völgy.
48. Csáni hid, Mező Nagy Csánba vezető útról.
49. Kis virágos,
50. Nagy virágos, bő virágtermésről [neveztetek].
51. Kigyos.
52. Ádám völgy, melyben lévő tóba egy Balás nevű birtokos szekerstől együtt beléveszett.
53. Vaskapu, a természet által megerősített hegylanc melletti határrész.
54. Kenderes.
55. Rózs mező.
56. Kádár domb.
57. Ó és Ujj Csipkés tere, több részei közül egyik neveztetik Harkányi kőnek, mivel ottan egy Harkányi nevezetű birtokos megöletett.
58. Csipkés vápája.
59. Bika rét.
- [584v] 60. Boros gödre.
61. Csere pad, mely határrész egykor kicseréltetett a Fehéri járással.
62. Kis és Nagy peres völgy.
63. Bodonkut.
64. Péterlaka.
65. Gyéresi szőlőtető, minthogy azon község szőlő-hegyei felett fekszik.
66. Csoka tető.
67. Lejáro.
68. Bagoly vagy Szarvas völgy.
69. Hegy.
70. Posta rét.
71. Keresztes, a fenn említett Keresztes mező egy része.
72. Köves.
73. Pardé.
74. Tordai vár.
75. Ujj tordai vár.
76. Malom oldal.
- Folyók nevei:*
1. Aranyos, mely a belőle mosni szokott aranytól kapta nevét.
2. Rákos patak.
3. Sós patak.
4. Szindi patak.
5. Sos Farkas patak.
6. Dants patak.
- Tavak:*
7. Virágos tó.
8. Labodási tó.
9. Péterlaki tó.
10. Ujj tó.
11. Kőlykőd tó.
12. Kétágu tó.
13. Csáni anyagos tó.
- [585r] *Berkek:*
1. Posta réti berek.
2. Az Aranyos folyamon túl egy nagy fákkal létező Nagy berek.
3. Az Aranyos folyamon inneni Kis berek vagy Szétsényi nevet viselő sétatérés liget.
- Torda város szabad erdején előforduló, különböző nevezet alatti részek:*
1. Kapus tető.
2. Kapus oldal.
3. Kapus uttya.
4. Kapus patakja.
5. Torok.
6. Sugo patak.
7. Farkas hegy.
8. Farkas patakja.
9. Oltárkő.
10. Kerek vágás.
11. Setét völgy patakja.
12. Ördöngös.
13. Ivánka tető.
14. Ivánka patakja.
15. Ivánka.
16. Ivánka völgye.
17. Ivánka patakja.
18. Peselő kő vagy Fekete kő bércze.
19. Csergő oldal.
20. Tekintő oldal.
21. Tekintő kő.
22. Kalibák helye.
23. Veres kő.
24. Sárga kő allya.
25. Rét.

¹¹⁵ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

26. Hideg kut.
- [585v] 27. Vasbánya.
28. Nagy Szálás.
29. Kis Szálás.
30. Kis hálás.
31. Kőrtvélyes.
32. Kőrtvélyes völgye.
33. Kőrtvélyes bércze.
34. Kőrtvélyes patakja.
35. Őrvély kő.
36. Száraz vontato.
37. Száraz völgy.
38. Száraz völgy bércze.
39. Léány kő.
40. Őrke sziget.
41. Pokol rév.
42. Magyaros.
43. Magyaros patak.
44. Jég erdő.
45. Erdő rét.

A város Hesdái erdejének nevezetesebb részei:

1. Torda Hasadék, melynek közepe tája északról a határ.
  2. Szent Laszlo lova patkoja nyoma, mely van a bérctetőn a határvonal szegletén.
  3. Feredő kutja, ahova kanyarodik a bérctől dél felől a határvonal (régbben ennek gyógyerőt tulajdonítottak).
  4. Feredő pataka.
  5. Hesdát pataka.
  6. A Porjuk, melyről Gyöngyösi István kéményseprő Kis János halálát megénekelte.
- Több történelmi s különösen a magyar korra vonatkozó nevezetességeiről, [586r] Tordának országos fontosságáról szólni külön értekezés tárgya, s valamelyik polgárnak kötelme lesz.
- Torda, március 17., 1865.

Szigethi Sándor városi h[elyettes] főhadnagy
Veress István jegyző

TORDAEGRES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezvők.

[172v] II. helység Egres (Pusztá-), románul Stiopti. E helységet egy, a határról lefolyó patak szinte kettőbe hasítja, kiáradásakor tetemes károkat okoz, neve a Helységben lévő patak, románul Valea satului. Ez a község határát mintegy 600 ölnyre megfutván, belé-
siet a Hesdái, vagyis a Tordahasadéki folyamba.

Fő helynevek:

1. Argilusa. [Kisebb helynevek:]
  - a. Pe drik.
  - b. Sugeu.
  - c. Goroni.
  - d. Piatra lui Denile.
  - e. La Krucsieze.
  - f. La Czarine.
  - g. Intre drumuri.
  - h. La Krucse.
  - i. Paronca.
  - j. Valea agrisului.
  - k. Sub mal.
  - l. La arine.
  - m. La fentine.
  - n. La pereu fentini.
  - o. Pikuleti.
  - p. Podu el vechiu.
  - q. Dupe pikuletu.
  - r. Zepodia.
  - s. Pareu secu.
  - t. Pareu Lupului.
  - u. Virvu goronilor.
2. Tamesoia. [Kisebb helynevek:]
  - a. Dupe krucse.
  - b. Coasta mare.
  - c. La ocele.
  - d. Dialu Hasmasului.
  - e. Butureu.
  - f. Intre paraie.
  - [173r] g. Ritu mare.
  - h. Lunca siesului.
  - i. Trovasu.
  - j. Dupe trovasu.
  - k. In fundae.
  - l. Dialu hinszurilor.
  - m. Facia Ceszari.
  - n. Ceszaria.
  - o. Podu Ceszari.
3. Redecinile. [Kisebb helynevek:]
  - a. Ritu báli.
  - b. Surile.
  - c. Pe sub hinsuri.
  - d. Zepodia.
  - e. Veduciu.
  - f. Pe sub porca.
  - g. Facia Natului.
  - h. Strimtura.
  - i. Poiana.
  - j. Gura poieni.
  - k. Poienicile.
  - l. Csotnile.
  - m. Kepriora.
  - n. La dostior.
  - o. La fentina Simi.

- p. Intre vei.
- q. Pareu albini.
- r. Dupe gruii.
- s. La gruii.
- t. Sub margin.
- u. Zevoi.
- v. Reteteiu.
- w. Berku.
- x. Malaista.
- y. Sub malaiste.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András
szolgabíró s. k.

TORDAHAGYMÁS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[171r] Torda megye, Alsó kerület, Lupsai járás.

A Lupsai járásba kebeleztetett községek betűsorban összeírása, a községek római, a fő helynevek arabiai számokkal, a kisebb helynevek a, b, c. stb. betűkkel jegyezték.

[173v] IV. [helység] Hagymás, románul Hesmásiu. Eredetibb neve lenne Tormás, mivel kertjeibe a torma nagymértékbe terem.

Fő helynevek:

1. La Siesu. [Kisebb helynevek:]
  - a. Coasta el mare.
2. Dupe Beserike. [Kisebb helynevek:]
  - a. Szeliste.
3. Valea dusi. [Kisebb helynevek:]
  - a. Facia dialului.
4. Dupe dialu.
5. Zepodia mare. [Kisebb helynevek:]
  - a. Grapa lui Petrus.
6. Valea agrisului. [Kisebb helynevek:]
  - a. Csotinine.
7. La csoarele. [Kisebb helynevek:]
  - a. Stubei.
  - b. Guricioru.
8. La ociele. [Kisebb helynevek:]
  - a. Coasta el mice.
  - b. Ociele mice.
  - c. Bani lui matics.
  - d. Dialu fentini.
9. Pietricelele. [Kisebb helynevek:]
  - a. Intre lunci.
10. Vurtopele. [Kisebb helynevek:]
  - a. Arinei.
11. Lunca. [Kisebb helynevek:]
  - a. Komorelele.
12. Hinsuri.

13. Muncielu. [Kisebb helynevek:]

- a. Ovaselu.
  - b. Zepodia.
  - c. Lunca sintkraiului.
  - d. Pedura Beserici.
- [174r] 14. Hesmeselu.

15. Continutu satului.

[187r] Also Járában, szeptember 19-én, 1864.

Dávid András
szolgabíró s. k.

TORDASZENTLÁSZLÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[317r] Szent László helynevei összeírása.

Szent László helysége esik nemes Torda vármegye Szent Lászlói járásába.

Ezen helységnek csupán ezen neve, Szent László él most, ezen neve esmeretes országszerte, amely román nyelven Szavadislaunak nevezetik.

Ezen helységbe van egy összeomladott kastély, mely, amint Josika István regényébe említetik, ez előtt valami három századdal a Markházi Pálé volt. A felhozott regénybe említetik, hogy azon romladott kastélynak valamelyik zugába hamis pénz is veretett Markházi által, s úgy tűnik fel most ez új korba, mint igaz tény, mivel ezen összeomladott kastély ismét, mint Phoenix hamvaiból, feléledt, mivel báró Bornemissza János úr önagysága által újanon felépíttetett, gyönyörű kastéllyá alakított a századok óta hamvaiba hevert kastély, amelynek pedig midőn fundamentumai ásattattak, megtaláltattak Markházi pénzolvasztó kanális csatornái, amelyen folyt a felolvasztott érc. Amely veres rézből van alakítva, amint a rozsdá miatt belőle kivehetők.

Szent Lászlónak az ősi időkbe volt még más elnevezése is, hihetően azon időből, amidőn 1142-ben II. Géza német honból a szászokat kihívván, és Erdélynek azon részébe, ahol most vannak, telepíttetek meg, mint amely hely népetlen volt, amelyet a Moldovába élő kunok gyakori béütése tett pusztává. Ezen időben kapta volt ezen helység Szász Szent László nevét, meglehet, hogy ezen helységbe is telepíttetek azon időbe szászok, s ezekről neveződött volt Szász Szent Lászlónak, de ezek hihetően az akkor itt élő népekkel összevgyűltek, vagy valami catastropha miatt innen kipusztultak.

Szent László legkorábbani elnevezése hihetően 1077-re, Szent László király korára esik.¹¹⁶

Hogy honnan népesíttetett, tudomásunk nincs, úgy adatunk sincs erre. Hihetően Szent László néverede-

¹¹⁶ Valójában 1285-re. Nem is lehetne László szentté avatása (1192) előtti. 1077 az uralkodásának a kezdete.

te Szent László királyról van, [ami] abból is kitetszik, mivel azon idő után élő nemzedék is haláson emlékezik vissza Szent László királyra. Kitetszik Szent Lászlónak egy 1718-ba öntetett harangjáról, ezen fejülrátjáról is: ORA PRO NOBIS BEATE REX LADISLAUS anno Domini 1718.

A község határán előforduló nevek a következők:

Keletre fekszik az Átal, Nagy völgy oldal, Hegyi parlag, Ur rétje, Bázsa völgye, Orbános, Ilomás, Szurákos, Nádas völgye, A Far, Farbércze, Szilva kutja. Ezen kút hihetően valamely gyógy[ító] ásványtartalommal bír, mint amelyhez távol helyekről betegek zarándokoltak eddig elő. Az állítatik ezen kútról, hogy sokféle nyavalyákat elűzött, meggyógyított, most kevés vize van.

Havas bűke, Jo leány bércze, Rápo, Hosszak, Olá reménye, Telek kutja, Rákosi bércz, Két csonkási erdő, Rákos pataka, Nagy erdő, Rákosi erdő.

Délkeletre Bencze fő, Bencze, Nagymező.

Délre Elesbércze, Lengyelfeji erdő, Csókás, Kapsa, Kőbánya oldal, Lengyel.

Póka vára, ez egy kerek dombon levő csúcs, amelyről sokat mesél a nép, hogy ott valami kincs lenne, de semmi épület vagy rom nincsen rajta.

[317v] Kőves kut tere, Egerkut és nyire, Kishesdát, Kormány dűlő, Kőre tető, Isten kassa nyire, Měj völgy, Rakotyás, Sáros kut és feje.

Kápolna, itt mutatkozik egy rom, ahová hajdan búcsúra jártak a catholicus atyafiak, emellett van zarándokcsorgója.

Nyugotra ettől Nyíres domb, Máté cseréje, Kertelés, Sötét völgy, György kertje, Vide kutja, Kő alatt, Berkés árok, Vadász kert, Olá kert.

Aranyos, Verőfény oldal, e kettő közt foly az Aranyos pataka. Ezen oldalon vannak ős, elhagyott, emberi emlékezetet felülhaladó, földbeni fúrások, bányászatra készült lyukak. Hihetően azon időbe itt megtelepedett szászok kezdték, akiket II. Géza behívott volt, és akik a bányászathoz azon időbe értettek, de ma elhagyott állapotba van. Innen veszi nevét mind a hely, mind a patak.

Láto domb, Farfa ágyási erdő, Aranyos, Pad.

Ezeiktől északra Pad nyire, Kenderes kert, Tekenős völgy, Szőlő oldal. Ezen oldalon, [melynek neve] Szőlősrét, bortermesztés volt hajdon, hihetően ez is II. Géza által ide behívott és megtelepedett szászok idejében, még ma is van egy-egy szőlőtőke.

Tamás pataka, Darab erdő, Kis erdő, Kis erdő alya, Urberek.

Szent László, 30. augusztus, [1864].

Kovács István
helységi jegyző m. k.

TORDATÚR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[337r] Helynevek [Túr községből].

Torda megye, Szent Lászlói járás, Túr község[ből].

A hagyomány Apafi Mihály-korabelinek mondja.

A magyarok Magyarország, Nagy Várad, Komád, Nagy Bánya vidékéről és a Székelyföldről telepedtek ide, az oláhok vidékiek.

Túr néveredetét onnan mondják, hogy volt Apafinak egy Jobbágy Benedek nevű vadásza, kinek egy ezen környékbeli vadászat alkalmával, ebéd után a fejelelem jókedvében azt ígérte, hogy amekkora „túrt” tudsz csinálni lovaddal, míg poharam kiiszom, tied legyen, ezért kapta ajándékba.

Doszu, a falu megetté silány hely, jelenleg legelőnek használják.

Tormás, hajdon sok tormát teremhetett, ma silány legelő a falu mellett, a komjátszegi határszélbe.

Bábahalma, a komjátszegi és indali határszélbe, szántók tövises borozdákkal, hol a kökénycserje bővön tenyész.

Csonka, egy kis erdő az indali határszélbe. Volt Túrnak egy csonka bikája, ezen erdőcske Indalhoz tartozván, a bikát innen behajtották, kiadni semmiképpen nem akarták. A bika Indalon megdöglött, ezért perrel nyerték el a túriak, amikor elnevezték Csonkának, a hagyomány szerint.

A felső szénafű több elnevezéssel, melyeket a hely természetéből lehet kimagyarázni: Csegely – V alakú kaszáló, Nádos, Szegénység, Nyírfás, Nyomulás, Borsós, a Keresztnél stb., Petrezselymes, mindenik magával hordja a nevét.

Decsenge, több elnevezéssel, a havasra járó út és koppándi erdő mellett, több apró elnevezéssel, például: Agyag verem, Csegely, Akasztófa domb, Koppándi határra rugó, Kőszéle, Decsenge árka stb.

Kis Kőhegy, a Decsenge árkára rúg, mellette egy kőhasadék, melynek túlsó oldala *Nagy Kőhegy* nevezet alatt a legjobb törtkövet szolgáltatja a Tordától Kolosvárra [337v] menő országútra. Ezen két kőhegy közötti hasadékon foly le egy apróbb malmokat hajtó patak, amely Tordánál az Aranyosba ömlik. A kőhegy mindkét oldalában több apró barlangok vannak. A Kis Kőhegy jó épületkövel látja el a falut.

Büdös kutra rugó, a koppándi határszél és az országút mellett van e közt egy бүдöскő ízü forráskút, [vize] megiható.

Tőoldal, a falu alatti rét tős része feletti szántó hely, az országútjára megy véggel.

Kis Nyerges, az országút mellett, nyerges alakú.

Rozsapatak, az országút keleti felére rúg reá, szántó és gyepek vegyesen, sok szeder- és kökénycserjével.

Dancs köve, egy darabocskos kősziklás hely, mindkettő a koppándi határszélben.

Petlend, a koppándi, tordai és puszta csáni határok szegélyezik, hajdon falu volt, de a tatárjáráskor elpusztulván, határa ezen része a túrihoz csat[olódott]. *Tátok*, a puszta csáni határszélben, vegyes, szántó és parlagnak hagyott helyekkel, a benne levő szakadások miatt.

Alsó szénafü, az országútra jó véggel, s körülbelől hajdan Petlend falvához tartozott.

Nagy nyerges, a puszta csáni határ és az országút között, átellenben a fennebb írt *Kis Nyergessel*, nyereg alakú.

Képtere, a puszta csáni határ és az országútja között egy kis teres szántó.

Kis Rósás, *Nagy Rósás*, a puszta csáni határ és az országútja között kőkeny-, rózsabokrokkal telt kövecses, silány szántók.

Kocson, a puszta szent mártoni és [puszta] csáni határok mellett[i] és Hármás fogadók feletti szántók.

Hármás fogadók, az országútja mellett hajdan csak három fogadó volt, innen vette elnevezését.

Zúgó, az országútján alóli szántók komjátszegi határszélbe, az itt elfolyó patakon hajdon dugások voltak a halak miatt, minden dugásnál malom is, ami ezen helynek folytonos zúgását okozta, innen az elnevezés.

Komjátszegi tóoldal, a Hármás fogadók [338r] és komjátszegi Tó felett.

Libarét, a falu melletti apró kaszálócskák, hol a patak miatt többnyire a libákok tartják.

Kenderes, a patak és Komjátszegre járó út közti kenderföldek.

A *Rét*, éppen a falu alatt, a nevezett patak keresztülvágja, ahonnan halad a kőszikla közé, amit idegen elhinni nehezen akar, míg saját szemeivel meg nem győződik.

Historiai nevezetességet még adomába sem tudnak többet Túrrol. Megjegyzendő azonban, hogy a falu-nak egy részit Szithiának nevezik, többnyire magyarok lakják ma is.

Írásbeli hagyományra nem akadtam, a falu véneitől semmit sem tudtam meg.

Horváth Ferencz jegyző

VAJDASZEG

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.
(Fol. Hung. 1114/49.)

[341r] Helynevek Vajdaszeg községből, Torda megyéből.

Először. Vajdaszeg azért neveztetik Vajdaszegnek, hogy régentén cigányok lakták, és azoknak vajdájok volt, és erről neveztetett Vajdaszegnek, [így hívják] e mai napiglan is. [Fekszik] a Maros folyója mellett, és az Aranyos is itten szakad a Marosba, Vajdaszeg déli végén.

Másodszor. A keleti dülő Sos Szentmárton felől Gyásziprá zsjilor, azért hívják [így], hogy alatt az oldalba szőlő vagyon jelenleg is, ezen földek szántók. Harmadszor.

Szupt Obrése, ezek is a keleti dülőhöz tartozók, azért nevezik az írt névvel, hogy régentén egy pakulárt Obrésának hívtak, és mindég oda járt a juhokkal, és arról neveztetik Szupt Obrésának e mai napiglan is. Ez valami sovány és vizenyős hely.

Negyedszer. Lá krutse, ezek is szántóföldek, azért hívják Lá krutse, hogy ottan örökké kereszt volt, és van most jelenleg is.

Ötödször. Lá zsjilye elpusztij, ezen rend szántóföldeket azért hívják La zsjilye elpusztij, hogy ottan régen szőlő volt alól, egy kis oldalba.

Hatodszor. Lá káljá grinduluj, ezek is szántóföldek, azért hívják Lá káljá grinduluj, hogy a Gerendre menő út mellett vagynak.

Hetedszer. Lá furts, szántóföldek, azért hívják Lá furts, hogy ottan régen akasztófa volt.

Nyolcdaszor. Keremidá, szántóföldek, azért hívták és hívják Keremidá, hogy ottan olyan veres föld vagyon, mint a téglá. Itten vagynak szép források és kutak.

[341v] Kilencedszer. Lá szetyestyile, sovány vizenyős szántóföldek, azért hívják Szetyestnek, hogy ottan minden falusinak vagyon földje.

A nyugoti forduló Székely Kotsárd felől:

10-szer. Gyálu el ku nume, szántóföldek, ez vagyon két árok között, egy kis hosszukó domb, és aztot régentén hívták Lingyiknak, és mostan azért hívják Gyálu ku nume, hogy szégyellik a néven hívni az öreg emberek.

11-szer. Lá tyetraszá, szántóföldek, azért hívják Tye-traszának, hogy nagyon kövesek a földek.

12-szer. Lá vályá mori, ezek is szántóföldek, azért hívják Vályá morinak, [hogy] ottan [a] vajdaszegi és kotsárdi határok között egy patak gyűl össze több forrásokból, és ezen patakon vagyon 8 lisztelő malom, és azért hívják Vályá morinak az ottani szántó- és kaszálóinkat.

13-szor. Lá teusor, szántóföld, azért hívják Teusornak, hogy ottan vagyon most jelenleg is egy tó.

14-szer. Gyin zsos de drumu Turzi, azért hívják úgy, hogy alól vagynak a Tordai úton, itten vagyon egy darab sítés, ingoványos hely is.

15-ször. Gyásziprá kaszti ulmilor, szántóföldek, ezeket azért hívják úgy, hogy ottan az oldalba régen szilfák voltak.

16-szor. Sub kasztá ulmilor si In Valtsele, ezt azért hívják úgy, hogy az hegy alatt vagynak, a Valtselát pedig azért, hogy ottan foly egy kis csergedező patak.

17-szer. Kasztá el szetyászke, ezt azért hívják úgy, hogy ezen oldallal keletről a falu körül van véve ezen oldallal, egész a kotsárdi határig.

18-szor. In Sész, ez a falu északi végén egy kis térhely, kaszáló- és szántóföldek, ez volt és jelenleg is a neve Sész.

[342r] Kaszálók:

19-szer. Gyemesu, ezt azért hívják Gémesnek, hogy ez egy ingoványos hely, amelybe beléfol azon patak, amely a 8 malmot forgatja, és ez egy ingoványos hely, azért hívják Gémesnek.

20-szor. Ritu el szetyész, kaszálók, ezt azért nevezik Ritu el szetyésznek, hogy ottan minden embernek vagyon egy nyilja.

21-szer. Pe bálte, ez is kaszáló, azért nevezik Pe bálte, hogy itten egy tó vagyon most jelenleg is.

22-szer. Pe bálté kirligáte, kaszáló ez is, ezt azért nevezték úgy, hogy vagyon a nyílak közepén egy horgas tó, és azért hívják Pe bálte kirligáte.

23-szor. Pepenyistyile, mostan kaszálók, régen dinyenyések voltak, és azért hívják Pepenyistyának.

24-szer. Koltzu rituluj, kaszáló, ezt azért nevezték úgy, hogy amint a nyílakot felosztották, még maradt egy kis pocakforma, és aztot hívják Koltzu ritulujnak.

25-szor. Skruntáru máre, Skruntáru mik, kaszáló nyílak, ez volt a nevek örökké, Skruntár.

26-szor. Kinyetyistye máre, Kinyetyiske mike, szántók és kaszálók, azért nevezik Kinyetyistyának, hogy oda vetik a kendert. A Maros melletti szántóföldeink, harmadik forduló, délről:

27-szer. Dupe to, Gyelnyitze máre, Gyelnyitze mike, ez azért nevezik Dupe to, hogy egy tó mellett vagynak jelenleg is.

28-szor. Lá ritt, szántóföldek, ezt azért hívják Lá rit, hogy régen kaszáló rétek voltak, és most is úgy hívják, Lá ritt.

29-szer. Lá prund, ez vagyon a Maros partján, és egy részét keresztülvágta a Maros, Káptalan felől. Nagyon porondos hely, azért hívják Lá prund, a Maros vize mellett fekszik.

[342v] A közlegelők:

30-szor. Az Osztruj, azért hívják Osztrujnak, hogy a Maros folyójával körül van kerítve.

31-szer. Dupa Grégyin, azért hívják úgy, hogy a kertek végébe van.

32-szer. Veszsző berek a Dozsa berkibe. Volt régen tén egy Dozsa nevű ember, és arról neveztetik Dozsa berkének.

33-szor. Bérku rupt, Veszsző berek, azért hívják Bérku rupt, hogy a Maros és Aranyos folyói közt vagyon, és rontja mind a két felől mind a két folyóvíz, azért hívják Bérku ruptnak.

34-szer. Szupt zsi, az Aranyos folyó vize mellett, szántóföldecske, azért hívják Szupt zsi, hogy a szőlők alatt vannak.

35-szer. Szupt ripa, szántóföldek, egy nagy hegyaljba vannak, és azért nevezik Szupt ripa. Ottan va-

gyon egy nagy mart, hogy az aljból írtózás a tetejibe nézni.

36-szor. Zsijilye, más nevek nincs a szőlőknek.

Hogy az írt község és határrésze nevei hogy az írtak szerint neveztettek egytől egyig, arról mi alább írtak bizonyítunk, mint község örögoi[!],

Vajdaszegen, 1864-ben, 29/8.

x Hoportyán Jákobb

x Muresán Vaszi

x Pável Dumitru

x Hoportyán Toma

x Hoportyán Pável

VÁRFALVA (VÁRFALVA ÉS ARANYOSRÁKOS)

ARANYOSRÁKOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[6r] 1. *Aranyos Rákos* helysége fekszik Aranyosszék Felső járásába[n].

2. A községnek csakis a fenn írt neve él.

3. Hajdon a községnek Egritze volt a neve, neve eredetét vette a mellette dúsan hajdon termett s nőtt egerfákról.

4. A község mikor említették legkorábban, nem tudatik.

5. Népesített a fenn említett Egritze és a hajdon elpusztult Also Sinfalvából.

6. A község neve eredetét veszi a hegyeiben bár gyéren található arany, s a rajta átfolyó, hason nevet viselő patakról, mely nemrégiben a rákkal bővülkedett, s jelenben is kaphatók.

7. A helység határában lévő topographiai nevek Első lábok, Közép lábok, Hoszsuk, mind egyenes fekvésű, agyagos szántóföldek.

a. Ebrész, lisse[!], köves oldal, hajdon nagy erdőség volt a vele szomszédos terület, s minthogy a nevezett helyen csakis apróbb tövisbokrok termettek, a vadászkutyáknak tisztás részük nyilván, ahonnan a vadászok által nevezett eb-résnek.

b. Abrahám hegye, neve eredett egykori tulajdonosáról, Biro Abrahámról.

c. Finta oldal, birtokló Finta familliaról neveztetik.

d. Bak nyomos, kissé oldalos szántó, hajdon erdő hely volt, s akkoron Vad nyomos nevet viselt.

e. Tő mál, egyenes területű, agyagos szántóföld, a vele [6v] szomszédos, baromcsorda itatása végett készült tőről vette neve eredetét.

f. Cseremező, részbe egyenes, részbe oldalos fekvésű hely, nagyobb része szőlőművelés alatt áll, más része nyírfás. Hajdon szép csereerdőt termő hely volt, nevét vette a cserefákról.

g. Pusztá szőlő, délnek fekvő oldalos hely, részint szőlő, részint szántó. Neve eredett onnan, hogy hajdon pusztás hely volt.

h. Betze vágás, észak[os], nyírfás oldal, hajdon egykori Betze tulajdonosáról vette neve eredetét.

i. Szőlő mál, délnek fekvő oldalos hely, részint cserfás, részint bokros hely, hajdon helyen-helyen szőlőfák is találtak benne, amiről is neveztetett Szőlő málnak.

k. Csapatoka, völgyes és nyírfás hely, nevezetét vette esős időben völgyein folyani szokott csavargó patakról.

l. Kása halom mellyéke, egy közönséges nyírfás domb, neve eredetét vette hajdon egy szép leány szerencsétlen esetéről. Ugyanis a szép leány hajdon kását vitt az ott erdőllő embereknek, útjába véletlenül szeretőjével találkozott, s ahelyett, hogy lába alá nézett volna, lángolva szeretett kedvese szemébe tekintve, megbotlott, s a kásás fazakat elejtette, s eltört, innen neveztetett Kása halomnak.

m. Papok erdeje, mivel a papok kepefájok innen vágatott, nevezik Papok erdejének.

n. Tó helyes, lankás emelkedésű hely, esős időben apróbb tócskák szaporodnak belé.

o. Szén égető, hajdonában jó erdős hely vala, holott sok szént égettek, miről is van a jeleni neve.

[7r] p. Közép bértz, egyszerű nevét vette a mellette kétfelől fekvő bércektől megkülönbözött nevérol.

q. Buza oldal, nevét vette a csegezi határbeli búzaföldtől eredetétől.

A helységen átfolyó patak veszi eredetét Csegez helysége keleti végén lévő kősziklából, a csegezi határon keletről jöve foly a rákosi határon, innen északra fordulva, befoly a várfalvi határba, nagy kősziklák között egy torkolaton, viszont keletnek fordulván, Rákoson át a várfalvi határba, aholott is az Aranyos vizébe szakad, nevet nem változtatik.

Kelt Aranyos Rákoson, augusztus elsején, 1864.

Csipkés István falubíró m. p.

Székely Boldisár jegyző m. p.

VÁRFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.

(Fol. Hung. 1114/3.)

[52r] Helynevek Várfalva községből, Aranyosszékből. Primo. Várfalva fekszik Aranyosszékből, Felső járásban. Secundo. A helységnek egy neve van, Várfalva, ez esmeretes országszerte.

Tertio. Régebben neveztetett Vár ajjának, azért, hogy a falu északi napnyugati részén vagyon egy leromladott vár.

Quarto. A község mikor említetik legkorábban, nem tudatik.

Quinto. Háromszékről elsőbben, annak utána béházasodás útján többből-többre szaporodott a helység lakosai[nak száma].

Sexto. Semmit.

Septimo. A falu keleti részén vagynak szántóföldek, ez neveztetik Falura rugo láb és Motsár határrészeknek. Ez mellett foly le az Aranyos vize, mely ered az Albákról, és határos a sinfalvi szántókkal.

Dél-napkeleti része Várfalvának Aranyos Rákossal [határos], déli részen vagynak Patak oldali uraki szőlő hegyek, Felső mezőn Kenderes határrészek. Ezek mellett foly le az úgynevezett Rákos pataka, mely ered Csegezből és az erdőken lévő forrásokból.

A falu dél-napnyugati részén vagynak hegyes-völgyes erdők, ez neveztetik Karé és Totvaj, itt határos a rákosi erdőekkel. Efelett vagyon a tökési határrész, tovább a [52v] hideg kuti határrész, itt határos a csegezi szántókkal és rákosi erdőekkel.

Tovább a Nagy hegyes oldali határrész, itt határos a szent mihály falvi és sinfalvi erdőekkel.

Bük, Két águ, Aranyász oldal határrészek, ezek mind erdős helyek. Ezen határrészek mellett foly le az Aranyos vize. Az Aranyos vizén túl vagyon a Szanyoli erdő határrész, itt határos a szent mihály falvi erdővel. Ez alatt vagyon a Vizek nevű kaszáló határrész, itt határos a sinfalvi kaszálókkal.

Várfalva falv[n]k és határos részei ebből állanak.

SZEBEN MEGYE

ALMAKERÉK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[146r] Almakerék, Malmkrog, 112 lélek. Ősrégi neve származtatható [onnan], hogy sok almatermését az első települők valamely keréken törték ecetnek, mely több kerekés gép a szász falukba jelenben is divatos (zermalmen – Malmkrog).

Itt van Apafi György híres [sír]emléke Nicolai szobrásztól.

Természeti ritkaság, hogy e faluban és környékén szarkát soha senki sem látott.

Leírása 45. szám alatt.¹¹⁷

ALSÓGEZÉS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[146v] Also Gezés, Ghizasu din jos, 753 lakossal. Leírása 54. szám alatt mellékelve.¹¹⁸

Neve eredete a gizgaz szóból származhatott. Hihető, [hogy] az első telepedés erdő közt [lévén], kalibákba szállván, azok körül sok szemét és gaz halmosult össze, innen gazos. Lehetne [származtatni] a gemse [nevű] vadkecske fajú állatokról is, mik az itteni erdőkbe tanyázhattak.¹¹⁹

BALÁZSTELKE (ÉS KALIBÁK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
(Fol. Hung. 1114/26.)

[136r] Helynevek Balástelke községéből, Küküllő vármegyéből.

1. A megyének neve? A járásnak neve?
2. A községnek hányféle neve él most?
3. Volt-e hajdon a községnek más elnevezése?
4. A község mikor említették legkorábban?
5. Honnan népesítettett?
6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyom[t]atott emlékekből a név eredetéről, értelméről, mindegyik helynévre nézve?
7. A község határában előforduló többi topographiai nevek.

A fennebbi pontok megfejtése:

Ad 1. Küküllő vármegye, Tatárlaki járás.

Ad 2. Három: Balástelke, Klein Lhasendorf, Bleselu.

Ad 3. Nem.

Ad 4. Nem tudatik, semmi adatokra nem lehet találni.

Ad 5. Köztudomás szerint a magyar birtokosok által elsőben, mint földművelők, szászok telepítették

ezen helységbe, mint jobbágyok, [136v] de mint-hogy ezen nemzetből uralkodó betegségek által sokan kihaltak, s ezáltal nagyon megkevesedtek, a földek parlagba maradtak. Későbbben oláhok telepítették helyekbe az országnak mindenik részéből, [ezt] bizonyítja az oláh családoknak neve, mert azon falunak nevét, ahonnan ide származtak, mostanig is megtartották.

Ad 6. Köztudomásból lehet annyit tudni, hogy ezen helység nevét veszi Blasius Csereytről, ahonnan nevét hordozza (Balásfalva) is, de minthogy Balástelke helysége kisebb volt, kapta nevét, [mely] magyarul Balástelke, németül Klein Lhasendorf, oláhuul Blaselu, és így különböztetett meg Balásfalvától.

Ad 7. Mező van éjszak felől, melynek neve Kis és Nagy szénafű, az elsőnek egy része nevezetetik Magyar szénafűnek is.

Ezen helység határos keletről Pocstelkével, délről Megyes városával, nyugotról Báznával, éjszokról Völcz- és Magyar Sárossal.

[137r] Oszlik a határ négy dűlőre:

a. Az első dűlő nevezetetik a Kalibáknál, La kalibi, áll szántóföldekből, apróbb kaszálókból és erdőkből. Nevezetét veszi az ezen határrészben lévő több erdőpásztori házokról (kalibák). Ezen dűlőben van:

A magyar sárosi és pocstelki határ között a körösi határon van a Magyar mező, egy térhely. Azon innen Balástelke felé egy, az erdőkbe menő útszoros, az úgynevezett Vas kapu, ahol a hegyormokon tudomás szerént a magyaroknak a tatárokkal véres ütközetek történt hajdonába, s innen a tatárok legyőzve nyugot felé vonultak (Tatárlakára). [Ez most] egy helység, s itt vettek újból magoknak hadi állomást, ahol későbbben az utának menő magyar tábor által körülvéve, merőbe tönkretették.

b. Fruntea dialului, áll szántóföldekből, apróbb kaszáló részekből és erdőkből. Nevezetét veszi ezen dűlő a föld jóságától, termékenységtől.

c. Dialu Völczului, áll szántóföldekből és apróbb kaszáló részekből. Nevezetét [137v] veszi a szomszéd falu, Völcz és ezen helység között lévő hegyvonalról.

d. Czelini, áll legelőből, alatt fekvő kaszáló rétekből, szántóföldekből, apróbb kaszáló részekből, és délről erdőkből, melyeket Dumbrávanak neveznek. Itt a határon, az erdők között vezet egy szekérút Megyesről a nevezetes báznai sósfürdőre és tovább Küküllővárra. Mind a négy dűlő forrásokból eredő kis patakokkal vannak elkülönítve. A földje a határnak fekete, kevésbé homokkal vegyítve. Kövecset teljességgel az egész határon nem lehet találni, de találhatni egy-két singn[y]ére a földbe nagy kerek, kék, kemény és homokos, lágyabb köveket.

¹¹⁷ Részletes német nyelvű jelentés, lásd uo., 7r–9r.

¹¹⁸ Részletes román nyelvű jelentés, lásd uo., 14r–16r.

¹¹⁹ A bekezdés valójában Felsőgezés (lásd alább) névéhez tett,

megelőző megjegyzés, amely azonban értelem szerint Alsógezésre is vonatkozik.

Délről a helységtől nem messze fekszenek emelkedett helyeken három dűlőben a szőlőhegyek:

1. Baglyos, nevezetét veszi a hegytetőn lévő erdőben tartózkodó sokszámú baglyokról.

[138r] 2. Czigány völgy, Valea Cziganului. Ezen szőlőhegy alatt a völgyben régebbi időkbe sátoros cigányok ütötték fel sátrókat, s innen kapta nevezetét.

3. Ujszőlők, Viile noave. Ezen szőlőhegy későbbben állítottatott fel, irtott erdők helyébe.

Bora mind a három hegynek kitűnő jóságú, erős és nagyon tartós, seprőjén eláll több évekig, és annál jobb és erősebb lesz, miről már többször próba tétetett.

Források az egész határon bővibe és jó vízzel találtnak.

Patak a határon négy foly, melyeknek vize mind a forrásokból eredő. Három éjszokról jön le a hegyekről, s a falun alól veszi fordulatát nyugotnak, ahol egyesülve, Hideg patak, Parou recse nevet kap, s innen a báznai és bajomi határon folyó patakokkal egyesülve, [138v] Küküllőváron alól a Kis Küküllőbe foly be.

A negyedik patak újból forrásokból veszi eredetét, és foly éjszokról délnek, a pocstelki réteket kettévágva, bé a faluba, s onnan tovább más patakkal egyesülve, Megyesen felyül a Nagy Küküllőbe. Itten megjegyzendő az, hogy a balástelki határra más falu határáról semminemű víz bé nem foly.

Továbbá találtnak a határon három posványok, egy a szőlőhegyek alatt, egy a Kalibáknál, és egy az alatt fekvő rétekbe, a tetejeken a föld fejéres.

Vannak a Kalibák felől lévő dűlőbe sok nagyobb és kisebb kerek dombok, vagysis halmok a természetől öszverakva.

Éjszak felé a Vas kaputól felvonuló hegyormon a szomszéd helység, Magyar Sáros határán az erdőbe van egy hegycsúcs, mely ezen a vidéken a legmagosabban fekszik, ahonnan tiszta időbe Erdélynek minden részét [139r] lehet látni. Ezen hegycsúcs a mappírozás alkalmával is mint legmagosabb hely használtatott a rajz felvétele alkalmával.

A keleti részen Balástelkétől a Vas kapun alól, délre, Pocstelke felé a két helység határa között van egy kerek tó, melynek a közepe nádas, a szélén köröskörül két öln[y]ire nád nélküli vízzel kerítettik bé. Ezen tónak már többször méretett meg mélysége, de fenekére nem lehetett találni, mely okból nevezete (Tengerszem)¹²⁰ Feneketlen tó, soha el nem apad vize. Tartózkodik benne sok apró békahal és sok enni való béka, s minthogy télen által is ritkán fagy bé, vadrecétet is találni benne majd minden időben. Kifolyása ezen tónak nincsen.

Balástelke, november 24., 1864.

Fejér Mihály helybeli birtokos és jegyző által m. p.

BÓLYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[81r] Helynevek Bolya községből, Felső Fejér megyéből.

[82r] Magyarul Boja, németül Ball, oláhul Buja.

Nemes Felső Fejér megyéhez tartozik, s fekszik Isztina, Schalko, Sárdorf, Ingodály, Mihályfalva, Vurper és Szelindek szomszédságaikban, az öt első falu[k] szinté[n] Felső Fejérhez tartoznak, a két utóbbi Szébenzékhez.

Nevezetesebb határrészei: Tolmoalele, Zepodia, Kuripa és Schoprich.

A falu között két patak foly, a Kálba és Valea Algyilor, mely előbbi víz az áradáskor nagyon kártékony és sebes. Van a községbe egy dombra építve egy kastély, mely a régi időkbe a háborúk alkalmával, mint egy rendes vár, felvonóhíddal volt ellátva. Ezen vár az úgynevezett „veres barátok” által építtetett, s későbbre Mihály vajdának is lakhelye volt, azonban minden bizonyosabb adatok hiányoznak, mert a forradalom minden e tárgyra vonatkozó adatokat megemésztett. Úgyszintén arról sem lehet adatot kapni, hogy a község mikor említetik legkorábban, valamint hogy honnan népesítettetett.

A falut lakják magyarok, szászok és oláhok.

A név eredetéről sem található adat.

Népessége 1100-1200, oláhság annyi van, mint magyar és szász öszvesen.

Van a községben négy templom, görög catholicus, római catholicus, ev. lutheránus és ev. református.

Bolya, augusztus 17., 1865.

László

BÜRKÖS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[146r] Bürkös, Birgisiu, 871 lakossal. Hajdan Emberestelek néven lent a Hortobágy mellett fekvő monda szerint, s a falu jelenlegi helyén tanyák, csűrök voltak, mik nagy bürökkel körülnöve, innen Bürkös.

Leírása 49. szám alatt mellékelve.¹²¹

ECSELLŐ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

¹²⁰ A szó utólagos, sor feletti bejegyzésben.

¹²¹ Román nyelvű jelentését lásd uo. 57r.

[234r] Község: *Etsellő*.

Ezen község örökségtől oláh falunak ösmeretes, magyar neve Etsellő, románul Atsiliu, németül Tuschalunek nevezetik.

A falu közepén foly az úgynevezett Valea Urszului, néveredetét honnan veszi, nem tudatik.

A határrészei megnevezése a következő:

a. *Lunka*, szántó forduló, viseli nevét onnan, hogy térhelyen fekszik.

b. *Ungyu Kriszti*, szántó, határos az omlási határral, [234v] átvezet rajta az omlási út: Kalea Omlasului.

c. *Livadia*, szántó, határos az omlási határral.

d. *Dealul obirsi*, forduló szántó, átvezet rajta az apoldi út, Kalea Apoldului név alatt, határos az apoldi határral.

e. *Sesz*, szántó, nevét onnan viseli, hogy térhelyen fekszik.

f. *Kordinile*, kaszáló, neve honnan ered, ösmeretlen.

g. *Viisore*, szőlő hegyoldal.

h. *Viile pe Vale*, szőlő, onnan viseli nevét, hogy a patak van.

i. *Dricu Kálé Rimeti*, szőlőhegy, határos a nagy apoldi határral, néveredete ösmeretlen.

k. *Padurea Rimeti*, erdő, határos a nagy apoldi határral, kettészakasztatva a Nagy Szebenbe vezető országút által.

l. *Foenatiu*, kaszáló rét.

m. *Dricu Mialului*, szántó, vette nevét a föld tulajdonságáról, fejez agyagos, rossz[ul] termő.

n. *Mogoradia*, kaszáló, melyben találhatik egy fogadó Fegedeu beserici (a templom fogadója) név alatt, ott menjen a Nagy Szebenbe vezető országút. Határos a genesi és szelistyei határral, van benne egy darabocskára részleterdő is.

o. *Dumbrava*, legelő, találhatik rajta egy fogadó, Toth Ferentz úr hajdoni tulajdona.

p. *Zepodia*, kis erdőrésztlet, határos az omlási határral.

q. *Dricu Malaiu Rati*, szőlőhegy.

r. *Gredinile latzi*, kerti hely gyümölcsökkel.

s. *Viile kuretsi*, szőlőhegy.

t. *Dricu fetzi vii*, szőlőhegy.

u. *Vurtoape*, szőlőhegy.

v. *Koasta Glodului*, szőlőhegy.

w. *Koasta Omlasului*, szőlőhegy.

x. *Karpinis*, erdőhely, határos az omlási határral.

[242v] A kisenyedi szolgabíróaságtól, Vingárdon, 6. Januárii, 1865.

Apáty János
szolgabíró

ERZSÉBETVÁROS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60 mft.

(Fol. Hung. 1114/41.)

[483r] Helynevek Erdélyben, nemes Küküllő megyében kebeztetett szabad királyi Erzsébethvárossa községéből.

Először. A helységnek jeleni neve Erzsébethváros, mely Erdélyben, nemes Küküllő megyében fekszik.

Másodszor. A község jelenben nevezetik: Erzsébethváros, németül Elisabethstadt, románul Ibásfalau.

Harmadszor. A községnek hajdoni elnevezése volt Ebesfalva, mellyel a köznép még most is él.

Negyedszer. Hogy a község legkorábban mikor említettik, a tanács levéltárba semmi adat nem létezik, azonban mint falu, Ebesfalva nevezet alatt, évszázadok oltá, mint kiváltságos mezőváros, Erzsébethváros név alatt, 1733., mint szabad királyi város pedig ugyanezen nevezet alatt 1791. év oltá áll fenn.

Ötödször. Népesítették ezen község az örmény nemzet azon családai által, melyek erdélyi fejedelem I. Apafi Mihály idejében Moldovából költözvén bé Erdélybe, az akkor Ebesfalva név alatt létezett faluba letelepedtek, az említett fejedelem által befogadtattak. Egyébaránt az örményeknek ezen helységekben megtelepedésekig azt magyar, román és új parasztok vegyesen lakták, kik [mellett] is ezeken kívül más nemzetiségű lakosok is több s kevesebb számmal jelenleg is vagynak az örményeken kívül a helységben.

Hatodszor. Az Ebesfalva név eredetére nézve semmi adat nem létezik, s hitelt érdemlő hagyomány sem jött át az örmény nemzet tudomására, egyébaránt Erzsébethváros neveztetését az örmény nemzet választotta, VI. Károly császár 1733-ban, Mária Terézia 1758-ban, József császár 1785-ben kiváltságlevelekben erősítették meg, olyformán, hogy magyarul [483v] Erzsébethváros-, latinul Elisabethopolis-, németül Elisabethstadtnak neveztesse, ennek örök emlékére a piaci, örmény szertartású fényes templomnak főoltára is Szent Erzsébeth névre szenteltetett. Végre ezen elnevezése a helységnek I. Ferdinánd öfelségétől is 1837. augusztus 15-én nyert szabad királyi városi kiváltságlevélben is megerősített.

Határrészek:

A város határai állanak szántó- és kaszáló-, legelő- és erdőkből, melyek neveztetnek a következők szerint:

I. *Kenderes*, egy határrésznek fő neve, melyben különbözőféle nevezetű helyiségek léteznek.

a. *Kenderes*, a városnak Holdvilág nevezetű szomszéd falu felőli, részint tér-, részint pedig oldalos helyen fekszik, nevezetét veszi onnan, hogy régebb időkben kenderes földnek használtatott.

b. *Kis Promontorium* vagyis *Kis szőlő hegy*, azon okból, hogy csakis néhány birtokos által bíratik, *Kis Promontorium*nak nevezetett.

c. *Gropá kererilor*, egy hegyoldal, melynek aljában szántóföldek léteznek, nevezetét vette onnan, hogy azon helyről több ösvények a távolabb eső határrészekhez rövid úton vezetnek.

II. *Bálta Serpoi*, egy más határrésznek fő neve, melyben az alább nevezetű helységek találhatók, úgymint:

a. *Bálta Száke*, egy, a hegyek között találatos tér, nagyobb részben oldalsó szántó, kaszáló és bokros erdős hely, melynek aljában egy mocsáros hely létező, nevezetét onnan vette.

b. *Kurmeture*, egy legelő hegyoldal, melynek név eredetéről senki sem emlékszik.

c. *Bálta Serpoi*, egy mocsáros és nádos térség [484r] két fiatal erdős hegy között, melyben régen kígyók tanyáskodtak, kígyós mocsárnak nevezetett.

d. *Kosztjá Lunge*, egy meredek, hosszú hegyoldal, melynek alján szép tér szántóföldek léteznek, felső része bokros erdős.

III. *Kosztá Mántsuluj*, egy más határrésznek fő neve, melyben az alább nevezetű helységek léteznek, úgymint:

a. *Gye a szuprá koszti hel márje*, egy oldalsó szántó hely, nevezetét pedig veszi onnan, hogy az előbb írt *Kosztá Lunge* nevezetű hegytetőn fekszik.

b. *Lázu Juzi*, egy darab oldalsó szántó hely, mely hagyomány szerint nevezetét vette onnan, hogy egy *Juga* nevezetű román irtotta ki.

c. *Gropá Opri Tomi*, egy erdők közötti szántó hely (lyuk), mely *Oprá Tomi* nevezetű román által bíratott valaha, saját nevééről nevezetett.

d. *Lázu Opri Atyim*, egy kis tér, nagyobb részben oldalsó szántó hely, melyet *Oprá Atyim* nevezetű egyén irtván ki, nevezetét tőle vette.

e. *Gropá Grozi*, egy erdők közötti oldalsó szántó hely, mely régebbi időkben egy *Grozá* nevezetűnek birtoka lévén, eredetét onnan vette.

f. *Gropá Porkuletz*, egy erdők közötti oldalsó szántó hely (lyuk), mely helyen emlékezet szerint sertésköcsér létező, nevezetét onnan vette.

g. *Gropa Sámuki*, hasonlólag egy erdők közötti lankás szántó hely (lyuk), mely egy *Samuka* nevezetű egyénről, ki azt régebben bírta, vette eredetét.

h. *Lá kápu koszti Mántsuluj*, egy erdők közötti, inkább tér szántó hely, a név eredetéről mit sem tudhatni. Egyébiránt a fennebb említett helységek részint fiatal, részint szálós erdőkkel vagynak körülvéve, és azon erdők is ugyanazon nevezetekkel bírnak.

IV. *Vályá Nutsilor* vagy *Padu szpárt*, fiatal erdők közötti erdős [484v] kaszáló hely. Nevezetét hagyomány szerint onnan vette, hogy az odavezető úton bizonyos helyen volt híd elromlásával, állítás szerint, szerencsétlenség történvén, *Padu* spártnak nevezetett.

V. *Meru boerilor*, egy határrésznek fő neve, melyben az alább megnevezendő helységek foglaltatnak.

a. *Meru boerilor*, egy ugyanazon nevezet alatti erdős rész, melynek alján néhány kaszáló vagyon, név eredetéről nem emlékezhetni.

b. *Fentená Patarilor*, szántó és kaszáló hely, melynek közepén már egy elhagyott és alig látható kút vagyon, és amely helyen régebbi időkben kikövezett kút volt, melyhez marhák itatására válók is voltak alkalmazva. Traditio szerint bizonyos pap állítván fel, magyarul *Papok kutya*, nevezetét onnan vette volna.

c. *Gropá Zsudeluluj* és *Gropá utzé*, egymás mellett erdők közötti, nagyobb részben szántóföldek, melyek állítás szerint *Zsudely* és *Utza* nevezetű egyéneknek használatokban lévén, jeleni elnevezéseket is azon régi birtokosokról vették.

Jegyzés. A feljebbi helyek is erdőkkel vagynak körülvéve, és a feljebbi helyek nevezetével bírnak.

VI. *Sub Hulá Márje*, egy határrésznek fő neve, nevezetét pedig vette onnét, hogy egy erdők közötti meredek hegyen kell a várossal szomszédos szász, *Hundorf* nevezetű faluba menni. Ehhez tartoznak még a következő nevek alatti helységek:

a. *Gropá Szakátsuluj*,

b. *Gropá Burnetyi*,

c. *Gropá Gyorgyi*, mindhárom külön-külön erdők közötti hegyek (lyukak), melyek az előbb írt nevezetű egyének által használtatván régebbi időkben, ma is azok nevével nevezetnek, az ezek feletti lévő, többnyire szálós erdők is azon nevezettel bírván.

d. *Gropa huli Szentivanu*, egyfelől erdős, másfelől meredek kopár hegy közötti, részint szántó és kaszáló hely. Nevezetük onnan, hogy ezen helyen keresztül, az erdők szélén van vezetve a *Szentivánra* vezető út.

[485r] e. *Fentená Jeduluj*, egy oldalsó, többnyire szántó, balra fiatal erdős, jobbra magos kopár hegy közötti hely, bal felőli oldalában létezik egy kút, melyben traditión és a felvett öregek állítása szerint egy gidó találatos volna megdögölve, és azóta *Fentená Jeduluj*nak nevezetük.

f. *Gyalu kápoluj*, egy magos hegy, melynek tetein régebbi időben kis kápolna létezett, romjaiból kevés máig is látható, nevezetét pedig a kápolnáról vette. Alja oldalsó szántó hely.

VII. *Nagy Promontorium*, egy magos szőlőhegy. Ehhez van kapcsolva *Vályá kunduluj* nevezetű határrész, melyen a *Kundra* vezető, de felhagyott út melletti patak foly le a város rétein keresztül a *Nagy Küküllő*be.

VIII. *Pojána*, ezen nevezet alatti helységben több szántó és kaszáló földek vagynak, a név eredetéről azonban mitsem tudhatni.

IX. *Gyalu gyin Mislók* vagyis *Dumbrává*, egy határrésznek közepe és egy magos hegytetőnek igen szép tere, ahonnan a *Fogarasi* havasok igen jól láthatók,

többször kaszáló- és kevés szántóföldekből áll, egyfelől fiatal és *Dumbrăvănă*-nak nevezett erdővel van körülvéve. Nevezetét pedig állítás szerint vette onnan, hogy magas hegytetőn és más hegyek közt, középen fekszik.

X. *Eper hegy*, régen *Akasztófa hegy*, magas hegyoldal, mely a városon alakult selyemtenyésző társulat által a közönség beleegyezése- és átengedésével kerítettetvé, és eperfacsemetékkal láttatván el, Eper hegynek neveztetik. Régebb azonban Akasztófa hegy nevezete volt, azért, hogy a hegytetőn akasztófal volt felállítva. XI. *Pereu Rituluj*, egy külön nevezet alatti oldalsó határrész, nagyobbára szántóföldekkel, melyek közepén egy patak a városi Nagy Lunka nevezetű kaszáló réteken keresztül foly le a Nagy Küküllőbe. Azon okból pedig, hogy esőzések alkalmával mindkét hegyoldallról leomlózó csoportos víz a kaszáló réteket elárasztani szokta, *Pereu Rituluj*-nak neveztetett.

[485v] XII. *Pusztá hegy*, egy, a határszélen Szász Ernyére vezetőleg fekvő meredek hegyoldal, egyszersmind kis szőlőhegy, azonban meredeksége miatt annak felső része sem szőlőnek, sem szántó vagy kaszálónak használni nem lehetvén, Pusztá hegynek neveztetett. Aljába szántó és kaszáló földek vagynak, felső része, úgy Szász Ernye felőli oldala fiatal erdő.

XIII. *Nagy Lunka*, a város egyik vegetől a szász ernyei határszélig, a hegyek mellett Szász Ernyébe vezető út és a város mellett Szász Sáros felé lefolyó Nagy Küküllő vize között fekszik. Igen szép tér, nagy kaszáló hely, mely közönségesen Lunkának, kaszálónak szokott neveztetni.

XIV. *Almás kert*, egy bekerített szép tér szántó hely, mely a városi Ujj utca és Kokorován nevezetű háztelkek kertei és az ország út[j]án a városhíd felé vezető majorok között, Sáros határa felől pedig a Nagy Küküllő vize mellett fekszik. Almás kert nevezetét nyert pedig azért, hogy három oldalról gyümölcsös kertek között legyen.

XV. *Heves*, egy, a város közelében, a Holdvilág községi határral szomszédos szép térhelyen fekszik, a város mellett lefolyó Nagy Küküllő vize által egészen bekerítve. Nagyobb részben szántó, kevés kaszálóból áll, nevezetét pedig vette a szomszéd szász sárosi határról.

Megjegyzendő, hogy mivel a fennebbi összeírásban előforduló helyek többször mind román elnevezéssel bírnak, az örmény nemzetnek e városban lett megtelepedésekor is azon nevezettel bírnak, következőleg azokról a hagyomány és ezen alapuló emlékezeten kívül semmi alapos és hiteles adat nem létezik.

Az Erzsébethvárosi Tanács 1865. március 28-án tartott üléséből:

Komáromy János
főbíró

FELSŐGEZÉS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[146v] Felső Gezés, Ghizasú din sus, 715 lakossal. Neve eredete a gizgaz szóból származhatott. Hihető, [hogy] az első telepedés erdő közt [lévén], kalibákba szállván, azok körül sok szemét és gaz halmosult össze, innen gazos. Lehetne [származtatni] a gemse [nevű] vadkecske fajú állatokról is, mik az itteni erdőkbe tanyázhattak. Leírása 53. szám alatt.¹²²

HORTOBÁGYFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[207r] Helynevek [Hortobáty falváról]:

Hortobáty falva, [németül] Harbach, Kornetzeln román nyelven,¹²³ mai napig is [így] neveztetik, mostan tartozik nemes Felső Fehér vármegyéhez.

Először. Az írt helység régebben is tartozott nemes Felső Fehér vármegyéhez. Birtokos uraké volt az egész, nevezete magyarul Hortobáty falva közönsége.

Régi időtől fogva, amint mondja magát megnevező Vajda Sigmond 96 évet töltött, hogy Margondai nevű familiáé volt, osztózasok után két sessionját egyik testvér eladta a szász nemzet hét bírának, s az eladások után Szeben városához tartoztak, s ottan is, mint jobbágyok, robottal szolgálatot tettek egész a felszabadulásig. Tehát vármegyéhez tartoztak, két forint adó fizetéssel voltak. Következőleg székhelyhez vagy hatósághoz nem voltak, csak ideiglenesen Frekhez, Talmátshoz és Szebenszékhez. Adatok csakis a hét bírának eladott hét session lakó egyéneké.

Másodikra. A községnek országszerte-szét van három nevezet alatt élő neve, Hortobáty falva, Harbach, Kornetzeln, és az utolsó országszerte-szét esmeretesebb.

Harmadikra. Más elnevezést nem tudnak, eleitől fogva Kornetzelnnek elődeiktől hallották.

Negyedikre. Kezdetől fogva, úgy mostan is.

Ötödikre. Nem tudják, csakis [úgy] felelhetünk, hogy ivadékról-ivadékra.

Hatodikra. Köztudomásból és emlékből, román nemzet volt több lakos, kevesebb magyar.

Hetedikre. A község határán előforduló nevek:

a. *Sauli mező*, határszél, a Hortobáty folyó vize által lesüllyesztett helyért sajnos neveztetett Saulinak.

b. *Gruju Nyikóilor*, áll egy kerek dombból, melyet ma is Nyikuj ivadék bír, [az ő] nevekről neveztetett.

c. *Via Dsurka*, régentén szőlőhegy volt, s mai napig a Dsurka utódok bírják, most szántóföldek.

¹²² Részletes román nyelvű jelentés, lásd uo., 155r–158v.

¹²³ Részletes román nyelvű jelentése uo., 268r–v.

[207v] d. *Gruju Soku*, neveztetik arról, hogy ez egy kerek, nagy domb, ahová a kornetzel és nutseti ifjúság régentén mulatni, táncolni, mint határközre, gyűltek.

e. *La Szteserie*, régentén cserés erdő volt, most pedig szántóföldekké lettek, amint hallottuk elődeinktől, ezelőtt mintegy 200 évvel.

f. *Intre Pareo*, ez neveztetik azért, hogy két forradásos árkok között van, az határ szélén.

g. *Kurmetura*, neveztetik azért, hogy a körüle lévő szomszéd falvak határa szélei rúgnak a nevezett Trimétra, ahol egy nagy halom van felemelve Kornetzel, Nutsét és Szakadát községeknek.

h. *Paro Nouluj*, ez erdős hely, ezen nevezetét úgy értük és tudjuk, és megyen Dálya, Szakadát és Kornetzel községek erdőbeli halmokra.

i. *Válya Déji*, neveztetik azért, hogy a dályai erdőhatár szélén az erdőről egy folyópatak foly le a Hortobáty vizébe, azért nevezik Válya Déjinek.

k. *La paro huli*, mezőhatár, innen is a veresmarti és dályai határ között forrásvíz foly le, és a kornetzel határszél egybeütközik a dályai és veresmarti határral.

l. *Dumbrevitza*, ez[en] név neveztetik arról, hogy régentén erdő volt Dumbráva név alatt, mostan szántóföldek.

m. *Pe Sesz*, ez[en] név alatt értük, mely egy egyenes térhelyen fekszik, testvizes szántó.

n. *Zevoj*, úgy értük ez[en] név alatt, mely véggel rúg a veresmarti határszélbe.

o. *Vértöpe* nevű, úgy értük ez[en] hely nevezetét, lapályos kaszáló.

p. *Ungyu mori* nevű kaszáló, ahová bérúg a veresmarti határszél [208r], azért neveztetik Ungyu morinak, hogy a malomhoz tartozik azon szegelet kaszáló.

Kornetzel, 17. március, 1865.

x Toma Popa falusbíró
x Orga Moga Pável
x Orga Makris
x Nyikulaj Vaszi
x Vajda Sigmond
Teleki jegyző

INGODÁLY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[213r] Helynevek *Ingodály* községből, nemes Felső Fejér megyéből.

[214r] Magyarul Ingodály, németül Engethal és oláhul Minyindoala.

Tartozik nemes Felső Fejér megyéhez, és fekszik Boja, Hidegviz, Mihályfalva, Péterfalva, Schaldorf és Mardos szomszédságaikba, az első öt falvak szinte Felső Fejér megyéhez tartoznak, az utóbbi Megyesszékhöz.

Nevezetesebb határrészei: Pojana, Podvorie és Kum-pene.

A falu között egy patak foly, Csarmen.

A falut lakják oláhok és szászok.

Lakossága térszen 230 lelket, nagyobb része oláh.

Van két temploma, görög catholicus és ev. lutheránus.

A szükséges adatok hiánya miatt a többi pontok nem világosíthatnak.

Ingodály, augusztus 17., 1865.

László

ISZTINA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[211r] Az Erdélyi Nagy Fejedelemség, nemes Felső Fehér megye, Bolya völgye, Hidegvizi szolgabírói járás, Isztina helysége.

A község elnevezése.

Erre nézt írott adatok hiányában a szóbeli hagyomány azt mondja, hogy lakott hajdan ezen falva észkos hegyoldalán egy román nevű juhász egy isztinába, s ennek családjából származott és épült a ma is létező falva, melynek román neve Stenie, magyarul Isztina, németül Stein a határáni sok kőről, minthogy itten máig is kőbánya van.

Ezen helységet mind románok lakják, részint görög egyesült, részint görög nem egyesült vallásúak, külön-külön templomokkal.

A helység népesítése idejét homály fedi.

I. Ezen helységnek három forduló határa van, úgy-mint: Also, Közepső és Felső [határ].

Az Also forduló határ szomszédos Mihájfalvával, Szász Vessződdel és Rüssel, és a Bolya völgyin lefolyó Kálba fő patakkal. Ezen határba sok román nevű helyek vannak:

Pereu Nouluj, egy száraz mély árokkal, tovább Csétetzává Nouluj, ez [211v] egy nagy bokros hegy. Tovább Pereu Véli Visi, ezen hat öles mély árokba ered egy kis patak, s beléfol a Kálbába.

Tovább Diálu Mori, magyarul Malomhegy, mivel az alján folyó Kálba a mihájfalvi határon lisztelő malmot hajt. Ezen hegyen vagynak szántók s néhol bokrok.

Továbbá Hodobáná, ez egy bokros erdő.

Továbbá Lá Pojén, szántókkal s bokrokkal.

Tovább Intre Peráe, mivel itten két mély, száraz árok van, szénarétekekkel.

Tovább Diálu Vijilor, ezen hegyen vagynak szőlők és legelő.

Tovább Hinszur, Hodéj, itten kaszálók vagynak.

Tovább Gropile Polmadilor, legelővel s mély, száraz árokkal.

Tovább Gruju Pászkuluj, legelővel s bokrokkal.

Tovább Tiszkü Zevojásuluj, bokros legelővel.
 Tovább Diálu Rusuluj, szántókkal s legelővel.
 Tovább Pereu Drákuluj, iszonyú mély árokka, omlásokkal, süllyedésekkel, bokrokkal egy nagy hegyen.
 Tovább Lá Kolib, az itteni viskókban erdőörök laknak, vagyon itten erdő és rét.
 Tovább Fersét, itten szálas bükkerdő van.
 Tovább Zevojes, szántókkal.
 Tovább Lá Rity, szántókkal.
 Tovább Tiszkü Humi, szántókkal.
 Tovább La Nyerie, posványos hely.
 Tovább Gruju Rátzuluj, omladékos legelő.
 Tovább Pereu Báli, omladékos, nagy hegy, iszonyú mély, száraz árokka.
 Tovább Kasztá Gutujuluj, kaszálókkal.

II. A Közepső határ.

Szomszédos napnyugotról Szelindekkel, napkeletről Bolyával. Vagnak itten román nevű helyek:
 In Kureture, kaszálókkal s [212r] szántókkal.
 Tovább In Fundeture, rétekekkel.
 Tovább In Csétetze, kaszálókkal s bokrokkal.
 Tovább In Vália Luntsi, szántókkal.
 Tovább Lá Sugrásztru, rétekekkel.
 Tovább Kasztá Pétri, itten vagyon a kőbánya.
 Tovább Pereu Urzikáruuluj, iszonyú omladékos, árkos.
 Pojáná Turguluj, itten szokták az idevaló lakók vásárra menve marhajokat legeltetni.
 Tovább Pirlitur, itten vagyon erdő.
 Tovább Sészu Dialu Csari, szántókkal.
 Tovább In Pádine, nyíres legelővel.
 Tovább Kasztá re, iszonyú magos, meredek hegy.
 Tovább Gruju Gyorgyi, egy domború szántó, mely egy Gyorgya nevű oláhé volt.
 Tovább Gruju Dumbrévi, bokros legelő egy nagy hegyen.
 Tovább Pereu Gauri, egy magos hegy iszonyú mély árokka, ered benne egy kis patak, s beléfoly a Kálbába.
 Tovább Tiszkurile, erdőekkel.
 Tovább Pereu Turkuluj, azért neveztetik Török árkanak, mivel az itteni mély árokba a hajdoni háborgós időkbe az isztinaiak egy lányuk elrablásáért egy törököt megöltek.
 Fátzá Turkuluj, erdővel.
 Tovább Kotsabé, szántóföldekkel.

III. A Felső határban.

Ezen határ szomszédos napkeletről Bolyával, napnyugotról Mihájfalvával, itten is román nevű helyek vagnak:
 Kasztá Szkinisari, tövises legelővel.
 Tovább Pereu Szkinisari, egy itteni mély árokba ered egy kis patak, beléfoly a falu patakjával egyesülve a Kálbába.
 Tovább Vália Mori, itt van a Kálbán az isztinai határon egy lisztelő malom, itt vagnak szántók.

Tovább Rozaré, rétekekkel.
 Tovább Sészu hel din zsos, szántókkal.
 Tovább Diálu Tisuluj, szántókkal.
 Tovább Livértz, rétekekkel.
 Tovább Ápá Tiszkü Nouluj, jó, iható, mezei, vastag erű kifolyó kútvizéről nevezetes. Ezen kutat kaszáló rétek környezik.
 Több felszólított és szakértő emberek feladása szerint felvette

Josa László
 szolgabíró

KISENYED

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezt Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[235v] *Kis Enyed* község.

Ezen község egy 1725-ben kelt irományban is Kis Enyed név alatt említettik, románul hívják Singatin-, németül pedig Klein Enyednek.

A faluban [236r] semmi nevezetességeknek nyoma nincsen.

A falu forrásos, és igen jó vize vagyon. Átfoly rajta az úgynevezett Valea nevezetű patak, mely árad a kis enyedi határból és foly be a kis apoldi határ szélén, az úgynevezett Székásba.

A fenn említett 1725-be kelt iromány szerint ezen falu lakosai száz jobbágyok voltak.

A község határrészeinek megnevezése a következő:

a. *Sészu*, szántó dűlő, viseli nevit terebélyes fekvéséről. Határos a kis apoldi határral.

b. *Glodurj*, magyarul nádas, viseli nevit posványosságáért.

c. *Poény*, dűlő, kaszáló és erdős-cíheres hely, nevét onnan viseli, hogy hajdon erdő lévén, sok irtások tetettek benne, s ezen irtásokat hívják oláhu: Poény.
 d. *Fátzá*, szántó dűlő, viseli nevét a napverőfénybeni fekvéséről.

e. *Intre kelj*, dűlő szántók, határos Buzd határával. Nevét onnét viseli, hogy két határút fogja közül, az úgynevezett Kalea Konczi és Kalea Bozului. Van ezen dűlőben egy aldűlő Valea Ruszoi név alatt, szántók és kaszálók. Vannak erdők ezen dűlőben, Retundu és Berku szátului.

Valea Ruszoi magyarul hívják a Kurutzok árkanak, ezen megnevezés onnan veszi eredetét, hogy a kurucok idejében e helyen árkokat ástak, és oda vonták magokat a falusiak.

Retundu veszi nevét az erdő szép kerekességétől.

Berku Szatului azért, hogy a falu erdeje volt.

Ezen dűlőben van egy aldűlő Pérj nevezettel, onnan viselvén nevét, hogy itt régebb körtvés volt, most szántóföld.

[236v] f. *Branistye* vagy *Blaniste*, erdős hely, hajdon nagy erdő volt, és onnan viseli nevét, hogy a román a fahasábokat blánának nevezi, határos Buzd határával. g. *Valia Gruszámi*, kaszáló, nevét viseli a rajta termő hasonló nevű fűről, melyet a románok gruszámának neveznek. Van egy forrás benne, La Butaleu nevű.

h. *Bucsinu*, nagyobb része erdős hely, tőkés, nevezete onnan ered, hogy az oláhok a tőkét bucsumnak neveznek. Ehhez tartozik Valea hertzi aldűlő, apró ciheres, mit az oláhok hercisnek neveznek.

i. *Lekuts*, erdő, egy közepén álló tóról viselvén nevét. k. *Zepodia*, erdő, onnan neveztetvén, hogy sötét rengeteg volt, és oláhuul zepodia sötétséget jelent, határos Buzddal.

l. *Valea Perului*, erdős hely volt, most vannak benne kaszálók is, nevét az ott volt körtvésekről viseli. Van benne egy aldűlő, Csokán nevezetű, onnan viseli nevét, hogy csákány alakú fekvése vagyon, határos Hosszu Telkével.

m. *Dosz* dűlő, erdők és kaszálók, Hosszutelkével határos. Nevezik Dosznak azért, hogy éjszának fekszik. Ezen dűlőben van egy Beszerikutza nevű erdős hely, név eredete ösmeretlen.

n. *Obirsa*, apró ciheres, vannak kaszálók is közte, határos Nagy és Kis Ludossal. Van benne egy aldűlő Poték név alatt, erdős hely, a több rajta átvezető ösvényekről viselvén nevét.

Ezen l, m, n. alatt jegyzettek között van egy völgy kaszálókkal, elnyúlva, ezen átfoly egy gyakorta száraz patak.

o. *Dobia*, szántó és kaszáló nagy hegy, melyen meszsünnen hallik a hang, erről nevezetes. Határos Nagy Ludossal. [237r] Van benne egy aldűlő, [a] Karpinis nevű szántó.

p. *După urzikárij*, dűlő szántó és kevés kaszáló, forrásos hely. Nevezetét vette onnan, hogy sok csalán terem.

q. *Intre vii* vagy a Szőlők közti dűllő, szántókból áll, nevezetét vette onnét, hogy szőlők közt van.

r. *Tokaj* nevezetű szőlőhegy, nevét onnan viseli, hogy nagyon jó bort terem, s a legmagosabb hegy.

s. *Urzikárij*, szőlőhely, a sokat termő csalánról elnevezve.

t. *Padini*, szőlőhegy, lapályos fekvéséről viseli nevét.

u. *Csokirlie*, szőlő, magoslatot jelent román nyelven.

v. *Banka*, szőlőhegy, néveredete ösmeretlen.

w. *Dosz* nevezetű szőlők, neveztetvén az éjszaki fekvésről.

x. *Regya*, erdőhely, onnét neveztetik, hogy hajdon a gróf Rhéday[!] tulajdona volt.

y. *Fundatura*, a Regya melletti szántó aldűlő, Nagy Ludossal és Kis Apolddal határos. Neveztetik így azért, hogy két hegy közti szorosban fekszik.

z. *Valea Bancsi*, szántók, nevezetét vette egy hasonló nevezetű emberről. Foly rajta egy kis patak a Szekásba.

aa. *Veres lunka*, kaszáló hely, onnét viseli nevét, hogy Veres nevű volt.

bb. *Kapu dealului*, szántó, neveztetvén onnét, hogy egy lánc végénél fekszik, ebben van a Gyalu luncsi.

cc. *Vurtoape* dűlő, szántók és kaszálók, nevezetét vette onnan, hogy nagyon szakadásos a hely.

A faluban találatnak igen lágy kényköves források, melyek csak fehérneműk mosására alkalmazhatók.

[242v] A Kisenyedi szolgabíróaságtól, Vingárdon, 6. Januarii, 1865.

Apáty János szolgabíró

KISPÉTERFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[449r] Nemes Felső Fehér megye, Hidegvizi szolgabírói járás, helység Péterfalva.

2. Ezen helységnek nevei három nyelven: magyarul Szász Péterfalva, németül Petersdorf, oláhuul Petisdorf.

3. Ezen helységnek emberi emlékezet olta nem volt eddig más elnevezése, hanem, mint jelenben, nevezetik országszerte Szász Péterfalva.

4. Ezen helységnek régebben is, most is ezen nevezete volt, amelyen most neveztetik. Lakja három nemzet, úgymint szász, román és cigány, egy lutheránus és egy görög catholicus templomokkal.

5. Hogy honnat népesített ezen helység, homály fedi. Annyit szóbeli hagyományból tudhatni, hogy ezen helység előbb a közeli és szomszédos Visza nevű folyóhoz közel létezett, ezelőtt négy vagy öt századdal ezelőtt, és akkor ottan neveztetett Ripa falvának – ezen helyen máig is nyoma van egy akkori temetkező[hely]nek –, de a sok gyújtások miatt az ottani lakók az erdők közti beljebb költözve, alakították a mostani helyen a most is létező helységet, és neveztetett későbbre a mostani nyelvű neveken.

Ezen helységnek vagynak három forduló határai: Alsó, Közepső és Felső [határ]. Ezenkívül vagyon két, kis lisztelő malmokot hajtó fő patakjai, amely ezen helység határában ered. [449v] Határán keresztül beléfol a szomszédos, Visza nevű folyóba.

I. Az Alsó fordulo határ:

Szomszédos északról nagy sejki, délről hidegvizi helységek határ[a]ival. Ezen határrészben vagynak a román nevű Lá Hule, németül Hollveg, itten vagyon egy bokros, magos oldal, alján szántók.

Tovább Lá Piátre, [németül] Beim Stein, egy mély, száraz árokkal és szántókkal.

Tovább Gaurá Meszisuluj, [németül] Belger grund, itten vagyon egy magos, erdős oldal, egy iszonyú mély árok, alján szántók.

Továbbá vagyon Andreas grund, románul Gaurá Portri, vagyon itten egy magos legelő oldal, iszonyú mély árok, alján szántók és kaszálók.

Tovább vagyon németül Mittelrück, románul In Árin, vagynak itten egerfa- és nyírfabokrok, szántók és kaszálók.

Tovább románul Minyindáts, vagynak kaszálók.

Tovább In Kápu Diáluluj.

Lá Pereu popi, egy mély, bokros árokkal, szántókkal és egy mezei, kifolyó, jó ízű ivókúttal.

Tovább In gura Minyindátsuluj, szántókkal, kaszálókkal.

Tovább Lá pereu Grászuluj, szántókkal, kaszálókkal.

Tovább In Szteuine, németül Auf der breite Kaile, vagyon erdő.

Tovább In Stirter, [németül] In der Eichen, kaszálókkal.

Tovább In Gaura Portzi, [németül] For Andreas grund, omladékos, bokros.

II. Középső határ:

Szomszédos északról nagy sejki, keletről az ingodályi határral.

Itt vagyon a roman nevű Grinyert, erdős hegy, alján szántókkal.

Tovább Gaurá lăkuluj, mély árokkal, erdővel, szántókkal, kaszálókkal.

[450r] Tovább Kasztá Vidigrentsuluj, bokros oldalal, szántóval és kaszálókkal.

Tovább Vidigrents, mély árokkal, szántókkal, kaszálóval s erdővel.

Tovább Kasztá Mori, ezen hegy alatt vagyon egy ezen helység patakján lévő lisztelő malom, szántókkal, kaszálóval.

Tovább Grapá Furtsi, szántókkal.

Tovább Kasztá furtsi, ezen hegy tetein régebben akasztófa volt felállítva, alján szántókkal.

Tovább Lá Sztrimture, szántókkal, kaszálókkal.

Tovább Grapá viilor, szőlővel, alján szántóval, kaszálóval s bokrokkal.

Tovább Dupe Belser, Hinter dem belserlok, három mély árokkal s bokrokkal.

Tovább Erbsberg, legelővel.

Tovább Im Hilltsen, szőlőhegy.

Tovább Am Belserloch, szőlőkkal, legelővel.

Tovább Am Spitzenberg, szőlővel, bokrokkal, kaszálóval.

Tovább Unter der Gibel, szőlővel, alján szántókkal.

Tovább Kleinen grund, szőlővel, szántóval, kaszálóval.

Tovább Veingarten, szőlőkkal, kenderes delnicékkal.

Tovább Sub Mesztáken, For den Birken, erdővel, szántókkal, kaszálókkal.

Tovább Lá Buteleu, nyírbokros árkokkal, szántókkal, kaszálókkal.

Tovább Gruju Mitzirosuluj, erdővel, kaszálóval

Tovább Lá Kerára Bortzi, erdővel, szántókkal, kaszálóval.

Tovább In Roabe, erdővel, szántókkal, kaszálóval.

Tovább Kasztá Rabi, erdővel, szántóval, kaszálókkal.

Tovább Roten Homm, Kinepistéli szkurté, szántóval, kaszálóval, bokrokkal.

Tovább Kintsi lung, erdővel, kaszálóval.

III. Felső határ:

Szomszédos keletről sályai, ingodályi és mardosi határokkal. Itt [450v] vagynak:

Lunká Szátuluj, rétekkal.

Tovább Grapá Zsivertoi, szántókkal, kaszálóval.

Tovább Lá Kerári Minyindali, rétekkal, szántóval.

Ieruni, bokrokkal.

Tovább Srevin, szántókkal, kaszálóval.

Tovább Gruju Popi, kaszálóval, szántóval.

Tovább Pe szkrafá, rétekkal.

Tovább Lá Buteleu, szántóval, kaszálóval.

Tovább In gropi, rétekkal.

Lá gaurá lupuluj, rétekkal, bokrokkal.

Lá fontiná hotzilor, bokrokkal, rétekkal.

Tovább In Pojáne, erdővel, rétekkal.

In Diálu Belkeuluj, Auf der Molden grundberg, szántókkal, réttel.

Moldengrund, bokrokkal, szántókkal, réttel.

For den Zieben gestern, szántókkal, kaszálókkal.

In Rombus, bokrokkal, árkokkal, szántókkal, kaszálókkal.

In der Lagers, szántókkal.

Lá Hulá Mardesuluj, szántókkal, erdővel.

Auf der Eben, szántókkal, kaszálóval, bokrokkal.

An der Hellt, szőlőkkal, alján szántókkal.

In der Rinnen, szántókkal.

Omrichberg, legelővel, alján kenderessel.

Auf der Hom, legelővel, erdővel.

A felszólított öregebb és szakértő emberek feladása szerint felvette

Jósa László szolgabíró

KONCA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határresek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[237r] *Koncza* község.

Ezen község fekszik a Szebenbe vezető bánati[!] úttól balra, áll 70 házból.

Mindhárom haza nyelvén csakis Konczának nevezetik.

Határa alig 700 hold, azoknak [237v] részletes megnevezése a következő:

a. *Spin*, szántó forduló, egykoron tövises hely lévén, onnat neveztetett el, mert spin románul töviset jelvényez.

b. *Koskán*, szántó forduló, keletnek fekszik, és a nagy hegyoldaltól viseli nevét.

c. *Kosztá*, szántó, éjszkos hely, nevit onnat viseli, hogy hegyoldalon fekszik, és román nyelven a hegyoldalt általában Kosztának hívják.

Ezen falu határát keresztülfolyja a Szekás vize, mely mintegy másfél órányira, Kis Apold helységből, több öszvefolyó patakokból ered. A faluban látszanak egy református templom romjai, mely arra mutat, hogy ezen községben hajdon magyaroknak kellett lakniok.

Ezen igénytelen községnek semmi erdeje nincsen.

Allítólag onnat ered a község neve, hogy Abafi[!]¹²⁴ Kutfalvát bírván, itt tartotta ménes kancáit, mely időben ezen község még Kutfalvához tartozott volna.

[242v] A Kisenyedi szolgabíróságtól, Vingárdon, 6. Januarii, 1865.

Apáty János
szolgabíró

MÁG

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határrészek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[238r] Község: *Máág*.

Máág egyszerű megnevezése mindég az volt.

Van benne egy lakház ruina, mely az alkalommal, midőn a falun át országút volt, postaállomásnak alkalmaztatott. Ezen ház oly régi, hogy fennállására senki sem emlékszik.

A faluba öszvetalálkozik három patak, egyik jön éjszokról, Valea mare nevezetű, nyugotról jön a Valea Kozi Jepi nevű és a Valea Kapriori, éjszokról ugyan jön a Valea fantini.

A határrészek megnevezései a következők:

[237v] a. *Tjityora* nevű erdő, határos Runksorral.

b. *Dricu kureturilor*, erdő, van benne nagy szakadás.

c. *Gyalu kapriori*, erdőhely, ezen erdő egyik részlete Zepodia nevű, egy másik részlete Dosu vali mare, mely megyen határosan a kiscsúri határral, Vizaknáig.

d. *Tjiszku porcului*, erdő, határos Vizaknával.

e. *Dosu si Fatia kolibelor*, erdő.

f. *Fatia Kodi Jépi*, erdő, néveredete ösmeretlen.

g. *Tjiszku Szopi*, erdő, határos a toporcsai határral.

h. *Tjiszkuletze*, erdő, határos az omlási határral.

i. *Dosu Kodi Jépi*, határos Omlással.

k. *Fatia Kodi Jépi*, határos az omlási határral.

l. *Doszu kapriori*, határos az omlási határral.

m. *Fatia si Doszu fantini*, határos az omlási határral, a kettők között van az Omlásra vezető út.

n. *Guretzile*, puszta rét.

o. *Fatia és Doszu merului*, a Fatia és Doszu között foly az úgynevezett Valea merelor.

p. *Dricu Kremenetiului*, szántó forduló, egy Mestekenis nevezetű részlettel.

q. *Lunka*, kaszáló.

r. *Fatia luntsi*, erdő.

s. *Braniste*, erdő, határos a szetseli határral.

[242v] A kisenyedi szolgabíróságtól, Vingárdon, 6. Januarii, 1865.

Apáty János
szolgabíró

MARTONFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[328r] Helynevek Martonfalva községből, nemes Felső Fejér megyéből.

[329r] Magyarul Martonfalva, németül Martinsdorf, oláhul Metisdorfu.

Tartozik nemes Felső Fejér megyéhez, és fekszik Zalatna, Vecsérd, Felső Gezés, Rovás, Martontelke, Almás és Musna községek szomszédságaiba, az öt elsőbb nevezett falvak szinte Felső Fejér megyéhez tartoznak, a két utóbbi Megyesszékhez.

A határon keresztülfoly a *Kálba vize*.

Népessége 740-745 lélek, legnagyobbbrészt szászok, kevés oláhság.

Van két temploma, ev. lutheranus és görög catholicus. A szükséges adatok hiánya miatt a többi pontok feleletlenül maradnak.

Martonfalva, augusztus 17., 1865.

László

MARTONTELKE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[146v] Martontelke, Mortesdorf, 734 lakossal. Rákóczi fejedelem idejéből kiváltsággal, miszerint 1848 előtt földbirtoki pereiket a faluszékről a megyesi magisztrátushoz fellebezték.

[330r] Helynevek Martontelke községből, nemes Felső Fejér megyéből

[331r] Magyarul Martontelke, németül Mortesdorf, románul Motisdorfu.

Tartozik nemes Felső Fejér megyéhez, és fekszik Mardos, Baromlaka, Schája, Szász Ivánfalva, Musna és Martonfalva szomszédságaiban, az öt első falvak tartoznak Megyes székhez, az utolsó Felső Fejér megyéhez.

¹²⁴ I. Apafi Mihály fejedelem.

Nevezetesebb határrészei: In Zeund, Über die Gülle
és Ober der Zusse.

Népessége 800-850 lélek, legnagyobbbrszt szászok.
Van két templomuk, ev. lutheranus és görög catho-
licus.

A szükséges adatok hiánya miatt a többi pontok fele-
letlenül maradnak.

Martontelke, Augusztus 16., 1865.

László

MIHÁLYFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[337r] Az Erdélyi Nagy Fejedelemség, nemes Felső
Fehér megye, Bolya völgye, Hidegvízi szolgabírói já-
rás, *Mihályfalva* helysége.¹²⁵

I. A helység elnevezésének eredete.

Ezen helység elnevezése eredetéről írott adatok nin-
csenek, hanem vagyon a községhez közel, tulajdon
határán napnyugot felől egy vár alakú, kerek magos-
lat, ennek alakjából gyanítható, hogy ottan hajdan
vár volt épülve. Találtak ottan ezelőtt 30 év körül régi
római vastag cserép-, vastag téglá- és római ezüstpénz
darabokat. A népmonda azt állítja, hogy ezen vár fa-
laiból az akkori idevaló lakók ezen várhely felszínére
templomot kezdtek építeni, de amit nappal épített-
tek, éjjel, valami megmagyarázhatatlan hatalom az
építő anyagot azon helyre költöztette, amely helyre
közvetkezőleg építették ezen helység lakói 1434-
ben a máig is fennálló lutheranus szász templomot,
amely többnemű alakjából úgy tűnik fel, hogy az ró-
mai catholicus templom volt hajdan. Azt is állítja a
népmonda, hogy mikor ezen templom elkészült, az
azt követő első éjjel ezen templom külső kerületét az
akkori időjárása körülhavazta.

A fenn említett várnak hajdani vagy alapítója, vagy
lakója Barta Miháj volt, ami abból gyanítható, mi-
szerént ezen helység most[an]i nevei: román nyelven
Barta, magyarul Mihályfalva, németül Michelsdorf.
Ezen vár különben nevezetik: románul Csetetzuje,
magyarul Váratska.

Ezen helység népesítése eredetét a régiségnél fogva
homály fedi, különben már régolta ötajkú nép lakja,
úgy mint magyar, szász, román, zsidó és cigány.

Vagyon ezen helységbe négy templom, úgy mint
[337v] a magyaroknak egy 1600[-asok]beli reformá-
tus, kőfalból való, a szászoknak egy lutheranus, nem
rég, fából, egy más a mezőn 1434-beli kőfalból, a
románoknak egy greco-catholicus új, kőfalú temp-
lomjuk a falvában.

II. Vagyon ezen helységnek egy közlekedő útja, mely
ezen helységet és határát keresztülmetszi, és összekötte-
tésbe vagyon a nagy sejki és szent ágotai postautakkal.

III. Ezen helységnek vagyon egy fő patakja, neve né-
metül Kaltbach, magyarul Kálba, románul Kálbá.
Ezen patak ered a szász almási, szász martonfalvi és
vurperi határokból. Ezen patak lisztelő malmokat
hajt, keresztülfoly ezen helységen, határrészein, és a
szomszéd Hidegvíz nevű helység mellett beléfoly a
Visza nevű folyóba.

IV. Ezen helységnek három fordulóból álló határa
vagyon, úgy mint: Felső, Közepső és Alsó [határ].

A Felső forduló határ fejjel felől, napkeletről hatá-
ros a bolyai és ingodályi határokkal. Itten vagyon a
Neszindala völgye, ebből ered egy kis patak, mely be-
láfoly a közel lévő Kálba fő patakba. Ezen völgyet-he-
gyet környezik, s csak a kis patak kifolyásánál vagyon
nyílása. Vagynak ezen völgybe szántóföldek, rétek és
erdő, melynek román neve Doszu Neszindali. Ezen
hegyláncan alább vagyon egy kis magaslat, románul
Gruju lui Gávriale, alább vagyon a román nevű Lár-
ga völgye, melybe vagynak szántóföldek, kaszálók.

Ezen hegyláncan alább vagyon a román nevű Diálu
Lárgi, ezen hegyen vagynak szántóföldek, kaszálók és
erdő. Ennek alsó részén a Kálba fő patak mellett va-
gyon egy térség, ennek neve minden nyelven Livértz,
vagynak itten szántóföldek és kaszálók. Vagyon it-
ten még egy nádas tó, neve magyarul Szalántzi too,
románul Láku Szelántzi. A Kálba fő patak folytán
alább vagyon a román nevű Vádu Stenii, magyarul
Isztinai rév a Kálbán által. Ennek környékén vagynak
szántóföldek, posványos rétek.

[338r] A fenn nevezett hegyláncan alább vagyon
a román nevű Váliá Vijilor nevű völgy, magyarul
Agghegy. Ezen völgybe ered egy kis patak, mely
beléfoly a hegynyílásnál a közeli Kálbába. Ezen fő
völgybe vagyon egy kisebb völgyecske, román neve
Gropá Dánsuluj, emellett vagyon még egy román
nevű, Doszu lui Mozi nevű kicsiny, bokros magos-
lat. Vagyon még itten egy román nevű, erdőre kijáró
út, neve Hulá Dozi. Vagyon még itten egy kis völ-
gyecske, románul Nukár, magyarul Dios, az ottani
sok diófákról. Ezen völgy tetein vagynak erdők, sző-
lők, alján szántóföldek, kaszálók.

Ezen hegyláncan alább vagyon egy magoslat, romá-
nul Gruju lui Solomon, magyarul Salamon Dombja.
Emellett vagyon még egy kis pusztaszőlőhely, most
kaszáló, románul Vijile lui Jaksi. Ennek környékén
vagynak szántóföldek, kaszálók, a magoslaton egy
kicsiny erdő.

Ezen hegyláncan alább vagyon a román nevű, tér-
helyes erdő, Sesztutzur, alább más román nevű erdő,
Láku Nouluj, magyar[ul] Oláh Ujfalusi Too. Ennek
mesés eredetéről mondja a nép, miszerént hajdan
ezen helyen egy román ajkú kicsiny falva létezett,
románul Nou, magyarul Oláh Ujfalu, ennek lakói
többszöri viszálykodás után megölvén egy juhászfut,

¹²⁵ Részletes német nyelvű jelentését lásd uo., 341r–242v.

ennek családjától féltekben ezen helység lakói megszöktek, nem tudatik, hová.

Ezen hegyláncon alább vagyon a román nevű téres erdő, Sészu Bortzi. Emellett vagyon még egy erdős hegy, román neve Gruju hel mare. Itten vagyon még a Kálbára lefelé menve a román nevű Gitigráng, Vijile de Mislok, Memuje, Vijile deletur, Kasztá Vájdi (magyarul Vajda Hegye), Kordést (magyarul Kardoshegy). Ezen hegyeken szőlők, aljain szántóföldek, kaszálók vagynak.

Ezen hegyláncon alább vagyon a románul Zepodie nevű völgy, ennek tetein erdő, alján szántóföldek vagynak, s egy három [338v] öl mélységű árok, melybe ered egy kis patak, román neve Pereu Zepodiji. Ezen kis patak a völgy alján beléfol a Kálbába.

Tovább vagyon a román nevű Doszu Véli Puntzi, magyarul Pallovölgyi északos hegy, erdős.

Ezen Felső forduló határ dél felőli része határos az isztinai és szász vessződi határokkal. Itten vagyon egy hegy, románul Diálu Mori, magyarul Malom hegy, ezen hegyen vagynak szántóföldek, kevés kaszálók. Ezen hegy nevét veszi az alján folyó Kálba vízen fekvő lisztelő malomról.

Tovább és alább vagyon a Torma völgye, románul Vália Hiránuluj. Ezen fővölgybe még egy kicsiny román nevű völgyecske vagyon, Grapá Gyorgyentsuluj, mivel itten régen erdőt irtott ki egy Gyorgyents nevű szász lakos, és ezen helyet szánthatóvá alakította. Ezen fő völgyben van egy négy öl mélységű árok, melybe ered a szász vessződi határon egy kis patak, mely beléfol a Kálbába, itten szántók s kaszálók vagynak.

Tovább vagyon a román nevű Veltseluse völgye, Diálu Veltselusi, magyarul Veltselusa Hegye, Gropile Nikulitzi (Niculaj gödrei), Doszu véli vesszenduluj. Ezen hegyeken vagynak erdők, szántók, kaszálók, az alján román nevű Lunká hej Máre, magyarul Nagy rét, posványos. Tovább vagyon a román nevű Pereu luj Szim. Ezen nevezett helyeken vagynak szántók és kaszálók.

b. A Középső forduló határ, napkeletről szomszédos a hidegvízi határral. Itten vagyon [339r] a Pallo völgye, románul Váliá Puntzi és Intre Grujetze. Vagyon itt erdő és szőlők, egy völgy öt öles mély árkába ered egy patak, s beléfol a Kálbába.

A fenn írt hegyláncon alább van a Pasko hegye, románul Kasztá luj Peskeu, ennek tetein vagyon erdő, alján a román nevű Kinéty, magyarul Kenderes, mivel itten kender termesztetik. Itten alább s feljebb szántók s kaszálók.

Alább vagyon a román nevű Diálu Begleni, magyarul Bethlen hegye.

Diálu Vijisori, ennek tetein egy román nevű kis tó, Lekutz, alább van románul Pereu Visori. Ezen hegy alján a Kálba mellett van románul Tenerazse, nevezetük az itteni füzes kaszálóról. Ezen völgybe egy öt öl

mély árokba ered egy kis patak, mely beléfol a közeli Kálbába. Tovább vagyon egy Grivaja völgye, ennek északos oldala románul Doszu Grivoji, ezen oldalon vagynak szántók, kaszálók s kopárság.

A Középső határ déli része határos a szász vessződi határral, itten van a Vessződi völgy, románul Vália Vesszenduluj.

Ezen völgybe a szász vessződi határon ered egy kis patak, s beléfol a közeli Kálbába. Itten vagyon egy omladékos, posványos kaszáló, román neve Ruptur, ezen völgybe vannak szántók és kaszálók. Tovább vagyon a Rédei toja, románul Láku Rézi.

Vagyon még itten egy román nevű, erdős magaslat, Doszu Rézi, vagynak itten szántók és kaszálók.

Tovább vagyon a román nevű Sészu Rézi, magyarul Rédei térsége, ezen családnak egy ottan volt nagy földéről, itten szántók vagynak.

Alább van a román nevű Sub Rede, magyarul Rédej alatt.

Alább egy domb, románul Gruju Berzi, szántók- és kaszálókkal.

Tovább vagyon a román nevű Grapá Jankuluj, Janko gödre, szántókkal.

Tovább románul Rozare, szántókkal s kaszálókkal, a szász vessződi határ mellett. Itten van egy kifolyó kút, melyből ered a Pereutz nevű patakocska. Ezen kút neve magyarul Vajda kuttya, románul Fontiná Vájdi. Tovább vagyon egy magos dombon fekvő Barta várának a helye, tetein szántókkal, oldalán kaszálókkal. Alább a helység felé vagyon egy román nevű füzes kaszáló: Tenerazsi.

Alább valami posványos kaszáló, oláhul Rogyin.

Tovább a román nevű Pereutz patak, beléfol a Kálbába.

Tovább oláhul Gruju Moldi.

Alább olá nevű Molda, magyarul Tekenyő, mivel olyan alakú a hely, szántókkal, kaszálókkal.

[339v] Ezen határ keleti részébe van egy téres tetejű hegy, románul Pojáne, szántóföldekkel. Mellette románul Grivaje, ezen völgyben ered egy öles mély árokba egy kis patak, mely alább befoly a Kálbába. Tovább egy román nevű hegy, Zepodie, alább Pereu Száviní, a Szabin öt öl mélységű, víztelen árka. Tovább más hegy, románul Kasztá Furtsi, mivel régen ezen hegy tetein akasztófa volt felállítva. Tovább románul Váliá Meruluj, ezen kis völgybeli hat öles árokban ered egy kis patak, s beléfol a Kálbába. Tovább románul Geunasze, itt egy hat öl mély, száraz árok van. Alább vagyon egy hely, románul Lá Krutse, mivel itten az út mellett egy fakereszt van felállítva. Ezen fenn elsorolt helyeken néhol pusztá kopár oldalak, néhol szántók, néhol kaszálók találhatók.

Több felszólított öregebb és szakértő feladása szerint felvette

Jósa László szolgabíró m. p.

MIKESZÁSZA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37 mft.
(Fol. Hung. 1114/26.)

[272r] Mikeszásza helységének leírása.

Mikeszásza kebelevezve van Küküllő vármegyében, fekszik a Tatárlaki járásban, a Nagy Küküllő folyama mellett.

Jelen használatba lévő nevét vette a gróf Mikes család-tól, ki ide száz lakosokat telepítvén, Mikes Szászáról lett rövidítve Mike Szásza. Mind magyar, mind román nyelven így használtatik, *Szász* neve pedig, mind szászul, mind németül általánosan használják: *Feigendrof*!]. Ezen nevezett szóhagyomány szerint azon német szóból vette eredetét: orrfeigen, mivel a szászok idejében itten egy nagy pofozódás történt volna, és azolta kezdettek innen a szászok elpusztulni, s helyökbe magyarok, románok és későbbi időbe zsidók is származtak, kik jelenleg lakják.

A községnek fekvése lapályos, fölötte szép és jó bortermő szőlőhegyek fekszenek.

Erdeje bőségesen van.

Határja alkalmas gabona- és szénatermeszre.

Dűlői közül kiemelkedő a *Váláré* románul, mely magyarul rossz, patakos helyet teszen, és *Kerpinis*, magyarul *Gyertyános*, és más névvel *Kerbunes* vagy magyarul *Holt szenes*. Ezen dűlő egy része szántó-, kaszáló- és szőlőből áll, más része pedig erdő. Méltán hordja ezen nevet, Rosz völgy, mert sok helyen forrásos, sepkedékes és csaknem járhatatlan, több ágazatán csergedeznek források csekély árkocskákból. Melyekben többféle kővé vált tárgyak, úgymint fadarabok, törökbúzacsövek, fenyőalmák és kőszemek talátnak, miket záporosó alkalmával a víz kimos és alább hord.

Mikeszásza, december 8-án, 1864.

Bartok Ignác
falusi jegyző

[NAGYSEJK]

HIDEGVIZ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[197r] Nemes Felső Fehérmegye, Bolya völgye, Hidegvizi szolgabírói járás, helység Hidegviz. Ezen helység még néhány helységekkel együtt a Kálba folyó körül alakítják a Bolya völgyét.

2. A helységnek három neve vagy. Magyarul Hidegviz, német Kaltvasser, oláhul Kelvász. Ezen nevek országszerte esmeretesek. Ezen helységet nagyobbrészt oláhok, kis részbe magyarok, szászok és cigányok lakják. Vagyon itten az oláhoknak két kőfalú templomjuk, régebben részint görög egyesültek, részint nem egyesültek, de később mind a két külön

felekezet összeolvadt, és már mindnyájan görög egyesült vallást gyakorolnak.

3. Ezen helységnek régebben sem voltak más nevei.

4. Hogy a község mikor olta említettetik, homály fedi.

5. Hogy honnan népesítettetik, nem tudhatni.

6. A név eredetéről semmit se tudhatni.

7. Ezen helységnek három forduló határa van, úgy-mint:

1. Hotáru din Ripá.

2. In Perutz.

3. Pe Viszá.

Ezenkívül vagy. itten a Kálba fő folyó, mely ezen határt keresztülfolyja, és ezen helység mellett beléfoly a Visza nevű folyóba. Ezenkívül vagy. itten egy kereskedelmi [197v] út, mely összeköttetésbe van a nagy sejki és szent ágotai postautakkal.

I. Hotáru din Ripá.

Szomszédos keletről az ingodályi, szász péterfalvi és nagy sejki határokkal s a Viza folyóval. Itten vagy-nak:

Az oláh nevű Livádiá, kaszálókkal.

Grapá Szlimnitsánuluj, szántókkal.

Sészu, szántókkal.

Mará luj András, Ungyulyuj Bogdán, kaszálókkal.

Peduritse, szántókkal.

Pereu hel szek, egy mély, száraz árok, szántókkal.

Dupe diálu viilor, szántókkal.

Teis, szántókkal, kevés kaszálókkal.

Rogyine sub Teis, posványos kaszálókkal.

Pereu Geunaszi, egy iszonyú mély árokkal.

Intre perae, szántóval.

Pereu Rogyini, posványos kaszálóval s szántókkal.

Gyorgyaje he mike, bokros nyírfabokrossal.

Diálu Gyorgyai, szántókkal.

Gyorgyaje hej mare, nyírfabokrossal.

Lá Szots, szántókkal.

Pereu Szotsilor, kaszálóval.

Pereu Rotariuluj, kaszálóval, mély árokkal, s folyó kis patakja beléfoly a Ripa patakjába, mely Ripa patakja ered Szász Péterfalván, s beléfoly a közeli Viszába.

Pereu Kárpínuluj, szántóval, kaszálóval.

Ungyu Gyorgyi Hilá, mivel ezen földrésznek ottan egy szántója volt, kaszálókkal.

Ungyu Rupt, kaszálóval.

Lá Lunká szgyéri, mivel ennek ottan nagy rétje volt, szántókkal és kaszálóval.

Lá Lunká Bojeriuluj, szántókkal, kaszálókkal.

Grapá Opri Fretzie, kaszálókkal.

Gurá Fázsilor, kaszálóval.

Fundeture, kaszálóval.

Fontiná Mitri, kaszálóval.

Váliá Minyindali, kaszálóval.

[198r] Rozora Strotsilor, nyírfabokrossal.

Fontiná Meiguluj, nyírfabokrossal.

Tyiszkulu luj Bár, nyírfabokrokkal.
 Grapá vérzuluj, nyírfabokrokkal.
 Intre kéli, nyírfabokrokkal.
 Rozoru Fázsilor, nyírfabokrokkal.
 Fontiná Retse, itten vagy on egy kifolyó, jó, iható hi-
 degvizi kút, melynek vizéből telnek meg az itteni falu
 csordaitató válúi, nyíres bokrokkal.
 Kotu Obirsi, nyíres bokrokkal.
 Kasztá Fázsilor, hegyes, nyíres bokrokkal.
 Sészu kolibilor, nyíres bokrokkal.
 Kosztisu, nyírfabokrokkal.
 II. In Perutz.
 Szomszédos keletről a mihályfalvi, nyugotról és dél-
 ről a szász vessződi határokkal. Vagynak itten:
 A román nevű Diálu Meruluj, szőlőkkel és szántók-
 kal.
 Grápá Piti, szántókkal.
 Lunká luj Kirlig, kaszálókkel a Kálba folyóig.
 Lá Iruge, magyarul Malom árka, mivel itten a hely-
 ségnek a Kálbán egy lisztelő malma van. Vagynak
 itten szántók is.
 Lá Tylie, itten való az idevaló református magyarok-
 nak temetkezőik.
 Fátzá Pereutzuluj, szántókkal.
 Sészu Pereutzuluj, szántókkal, kaszálóval. Itten va-
 gyon egy, a mihályfalvi határon eredő kis patak, mely
 beléfol a közeli Kálbába.
 Gruju lui Oprán, szántókkal.
 Lá Lekutz, egy ottani kis tóról, kaszálóval, szántók-
 kal.
 Pe Diálu Poduluj, ezen nagy hegyen vagynak szán-
 tók.
 Kasztá Poduluj, szántókkal, kaszálókkel.
 Pereu Poduluj, itten vagy on egy, a szász vessződi ha-
 tárba eredő kis patak, beléfol a Kálbába.
 Doszu poduluj, szántókkal s legelővel.
 Pereu putzuluj, szántókkal s kevés kaszálóval.
 [198v] III. Lá Viszá.
 Ezen név ered onnan, mivel ezen határrész nagyobb-
 részint a Visza folyó mellett fekszik. Szomszédos egy-
 felől a szász vessződi, másfelől a nagy sejki határokkal,
 a falu mellett elfolyó Kálba patakkal.
 Vagynak itten románul:
 In Gurá Viszi, szántókkal, kaszálókkel.
 Gruju Fintini, mivel itten régen egy kút volt, de már
 a Kálba elvitte, szántókkal.
 Sészu, szántókkal.
 Pereu Sészuluj, szántókkal.

Deálu Poduluj, szántókkal.
 Kasztá Poduluj, legelővel, szántóval.
 Lá Gujisor, szántóval, kevés kaszálóval.
 Valiá Poduluj, szántókkal.
 Pereu Poduluj, szántókkal.
 Doszu Poduluj, szántókkal, kevés kaszálóval.
 Gropile luj Brinzej, kaszálóval s kevés kaszálóval[!].
 Lunká Viszi, kaszálóval s kevés szántóval.
 Kasztá Putzuluj, egy kis patak.
 Doszu Putzuluj, szántóval s kevés kaszálóval.
 In Bálte.
 Lá Podu séjtsi, itten vagy a Visza folyón egy híd az
 ottani postaúton, kaszálókkel, kevés szántókkal.
 In Czelin, itten vagynak szántók és kaszálók.
 A felvett öregek és szakértő emberek feladása szerint
 összeírta

Jósa László
 szolgabíró

OLÁHTYÚKOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[146v] Gaina, 297 lakossal. Gaina = tyúk [román
 szóból]. Sok fajdyúk húzódván meg hajdani erdő
 mély völgyében, melybe épült. Leírva 57. számú
 mellékletbe.¹²⁶

OLTSZAKADÁT

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 44. mft.
 (Fol. Hung. 1114/29.)

[154r] Herrmannstädter Stuhl, ungrisch Szakadát,
 sächsisch Szakédát, rumänisch Szekedat.
 In Urkunden heißt die Gemeinde Villa Czekdat, vil-
 la Szekadt.
 Die erste Erwähnung geschieht in eröftesten
 Pfarrerzeugniß[?], in den Urkunden kommt der
 Name zu erst im Jahre 1306¹²⁷. Vor Der Name der
 Gemeinde ist nicht zu erklären. Die Einwohner sind
 evangelische Ungarn und Rumänen, beide scheinen
 die verwüstete Ortschaft nach dem Jahre 1420 be-
 völkert zu haben.
 Der Ortsried erhält keine charakteristischen Namen.
 Wald- und Flurbenennungen sind in zu rumänisch
 und ungrisch.¹²⁸

*Villa Czekdat, villa Szekadtnak nevezik. Az első említés az egy-
 házi regestrumban[?] történik, az okmányokban a név először
 1306-ban fordul elő. A község nevét nem lehet megmagyarázni.
 A lakosok evangélikus magyarok és románok, mindkettő úgy tű-
 nik, 1420 után népesítette be az elpusztult települést. A helyi
 lápnak nincsenek jellegzetes nevei. Az erdő- és határnevek román-
 nul és magyarul vannak.*

¹²⁶ Részletes német nyelvű jelentés, lásd uo., 384r–386r.

¹²⁷ A település első ismert okleveles említése Zakadath néven
 egy 19. századi hamisítványban. Vö. *Erdélyi okmánytár II.*
 (1301–1339), regesztákban jegyz. közléstesi Jakó Zsigmond,
 Budapest, 2004, 50.

¹²⁸ Magyar fordításban: *Nagyszeben szék, magyarul Szakadát, szá-
 szul Szakédát, románul Szekedat. Az okmányokban a községet*

Din funtina Rumunului, La huliscoare, Gruju luj Czurzs, De laturile la Onyi lui Jacob, Rindu czarini, De laturile luj Nan Valea kaszelor, Cararea Nutsetului, La strimptura Pa pod mol, Podurile de Stezsár ku poschunye, Hinszurile La ograde, Subt hulle, Mizsloku Hinszurilor, Sub coaste Lulj, Pastea Pokurarului, Gruiu lui Borzan, Bozsniaku, Poreu Bozsniagului, Rippe alb, Calea perilor, Entre perauele din szusz, De laturile Blagi, La podu Laitze, Entre perauele din zszosz, Rindu doszului, Livezile Pereu doszului, Dupe gruii podului, Pereu Gali, Gruiu Dankului, Pisku blidarului, La kapu keruntoilor, Gruile lui Rafalie, Glodurile, Dupe coaste, La pereu Zsmeului En gura vei, En valea al mike, Coastele vii, Groape luj Szász János, Groape Mitri, [154v] Koasta viilor din szusz, La pereu Leschi, Pe Gavanya, Rogyine, Din zszosz de kale, Prundu kotori, Prundu din zszosz, In Prundasze, Pe drept apa ac szerata, Prin mizslok,	Bodonkut Magyarosnál Czurzs dombja Falu végén A Szőlők alatt Falu patakja Nutseti ösvenyen fejül A pad molon Felső erdő Az Ogradon A Szoros alatt A Hinszurának közepe A Luli oldal alatt A Pokurar mezőnél Fejül a Bozsniaktól Bozsniáknál Bozsniak patakja Fejér oldal Körtvés utnál A Felső patakon köszt A falu szélén A hideságnál Az Also patakon köszt Dosz rendjibe Dosz patakja A várhegy megett Gali patakja Danka dombja Tálos patak bérczén Keruntoi végénél Zsugrán dombja Az Iszokba Az oldal megett Határpatak A Kitsi patak A Szőlők oldala Szász János gödre Mitre gödre Felső szőlők oldala Leső patakja A Gáványán Rogyinába Alol az uton Kotorok porondjába Az also porondjába A Porondacsán A sos víz iránt Porond közepén	Mai ketre Avrig, Pe czerhuri, Prundu din szusz, En zecsuri, Prin mizslok, Balta krapilor, Valea podului Pojana Ibloancsi Piatra luj Balint, Dobrotestile, Pe la kremisz, La iepeture, Tencreu, Pe la Bulbocz, Dupe rogoazse, La vadu, En girila, La livadia popi, Prundu moheri, Pe la podischor, Delniczele cele lunzs, En Girle pe groape, Punincse Balta beszericsi, Pe ruge, En stoguri Lunka din szusz, Kapu szatului, Ketre valea nucsilor, Entre vei, Frundeczaele, De la vine Ketre Oltu, Trischu, Ketre riu, Lunka Szekedetzi, Rindu din koacse, Rindu din mizslok, Rindu ketre Porumbak, Gura riului, Pojana mare, Vale de mizslok, La crucsa Opri Jank, [155r] Groschl, La valea Gobli, Schesu luj Vajvoda, Entre lakuri, Puturoszu din koacse La gruii din koacse, Subt Brunacze, Prigoane Subt toasta moaschi, Fogetzillu Koschkanyea La laku Kumuschinoille,	Frek felől A marton A felső porondba A tizedbe A középbe Pozsárostó Várhegy patakja Bálint köve Dobrotestba A tégláknál A Jepeturaban Tanarokba Balboknál A sás megett A kert végénél Az érdbe A pap rétinél A Mohorok porondjánál A hidacsánál A hoszszu nyilba Az érdbe a gödörbe A templom tojánál A gödörbe A felső lokon Falu végén Dio pataknál A patakok közt Porondocsán Az Oltnál Fűsbe A patak mellett Poronbáki hajonál Innen a réten Közép rendbe Porumbák felől A rét sorka Nagy mezőbe A közép patak Janku keresztje A nagy mezőn A Gobli patakjánál A Vajda teriben A tavak között Az also Vajda dombja Brunacze alatt Moasche oldala alatt Hencsegés tónál
---	--	--	--

La pisku lui Goble, Laku luj Adam, Subt malu, Gruju Zsugreanului, Intre pereule Szekeri, Peru luj Zaharie, Subt Tein, Piscu mare, Pa la coasta Bohatsului, Sub dealu Oburshie, Gruiu bergyi En furcsiture, Pojana luj Vintille, Doszu Narti Laku Bojerului, Peru luj Stan Pisku nucsilor, Koasta Mandi, De a supra coasta Szirbului, Pe la funtina Rumunului, Wald [erdők]: En repausze de ketre Gumboake [---] en Poenitza, De a supra funtini, Kopasta monastiri, Pereu lui Zetsch Entre piscuri, Pojana Buhului, Funtina ac retsche, Pisku el kurat, En rupturi, La Meteusch En mereoborshie, La koadá kicsiri, Dumbrava La Tebarte Dealu korbului, Entre Tschirmoazse, Pojana perului, En surrupeturile, Piscu lui Vintille, Gunoiture Groape jepelor, Pereu Voduleczului, [155v] La Monastire Podura din Zsosz, Podura de fag, Pojana podi, En koadá tuffi, En Lasz, La Coliba,	Goble bérczin Adam fájánál A Mál alatt Zsugrean dombja A rozsos patakba Zaharie körtvefánál A hársfa alatt A nagy bértz Bohát's oldala Hegy alatt A közép patakba Az erdő alatt A Bojér tojánál A dio bércz Mándi dombjánál Fejül a rác'z oldalak felett A Bodonkutnál A szabad erdőbe A kut felett Monostor felett A Közbértz felett A Buha mezőn A hideg kutnál Tiszta bérczen Sóadásokba Az almafák között A Kicsiri farkában Korbu megett A Tschirmok között Körtvés mezőben Sóadásokba Vintille bércze Lovak gödre Voduletz patakja Also erdő A bükfa erdő Podja mezeje Az erdő véginél Felső erdő a cserefánál A Colibánál	Picu Cerbuneri, Piscu Gavanilor, Pereu Noului pene la dealu Bukschi, La hulla ac mike, Pojana Seposului, Groapa Bojenyi, La beszerikutza La coada subt malului, Pojana redoaje, ROVÁS OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft. (Fol. Hung. 1114/15.) [416r] Helynevek Rovás községből, nemes Felső Fejér megyéből. [417r] Magyarul Rovás, németül Rosch, románul Reveselu. Tartozik nemes Felső Fejér megyéhez, és fekszik Sárdorf, Felső Gezés, Martonfalva és Mardos szomszédságaiba, a három első falu Felső Fejér megyéhez, az utolsó Megyesszékhez tartozik. Nevezetesebb határrészei: Valea el lunge, Valea Gézesi és Valea Metisdorfului. Népessége 452 lélek, nagyobb része oláh, a többi szász és kevés magyar. Van két temploma a községnek, ev. lutheranus és görög catholicus. A falu közepén foly keresztül a Martonfalvi patak. A többi pontokra nézve a megírt utasítás szerint nem találván adatokat, azok feleletlenül maradnak. Rovás, augusztus 15., 1865. László SÁLFALVA OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft. (Fol. Hung. 1114/15.) [422r] Helynevek Sárdorf községből, nemes Felső Fejér megyéből. ¹²⁹ [423r] Magyarul Sárdorf, németül Sárdorf, oláhul Saldorfu. Tartozik nemes Felső Fejér megyéhez, és fekszik Salko, Boja, Felső és Also Gezés, Rovás, Ingodály és Mardos szomszédságaiba, az hat első falvak tartoznak nemes Felső Fejér megyéhez, az utóbbi Megyesszékhez. Nevezetesebb határrészei: <i>Hircza, Csuuucs, Alvasan, Fazseczelu.</i> Az egész falu oláhság, és népessége térszen 488 lelket. Van egy görög catholicus temploma. A falu között foly a <i>Kálba vize</i> és az <i>Alvasan pataka</i> . Ezen közönség vagy falu régebben bizonyoson németek által volt lakva, miután a neve német, azonba az
---	---	--

¹²⁹ Részletes román nyelvű jelentése uo., 424r–425r.

adatok hiányoznak, s a többi pontok megfeleltetésére is hiányoznak az adatok, bővebb felvilágosítás nem adathatik.

Sáldorf, augusztus 17., 1865.

László

SALKÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[420r] Helynevek Salko községből, nemes Felső Fejér megyéből.

[421r] Magyarul Sálko, németül Salko, oláhul Selkeo.

Tartozik nemes Felső Fejér megyéhez, és fekszik Boja, Sálforf, Also Gezés és Vurper szomszédságaiba, a három első falvak tartoznak nemes Felső Fejér megyéhez, az utóbbi Szebenszékhez.

Nevezetesebb határrészei: *Hircza, Braniste és Podu Mundri*.

Az egész falu oláhság, és népessége számlál 260 lelket. Van egy görög catholicus temploma.

A többi szükséges adatok hiánya miatt a többi pontokra nem adathatik felvilágosítás.

Salko, augusztus 17., 1864.

László

SZÁSZVESSZÖD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[147r] Szász Vessződ, Wassid, 951 lakossal. Leírása 69. sz. alatt.

Régészeti tekintetben a szász templom tornyában szép hangzású harangok nevezetesei, melyekeni körírás, gót alakú, ismeretlen betűkkel, a helység és környék lakói előtt olvashatatlan.

[454r] Nemes Felső Fehérmegye, Hidegvizi szolgabírói járás, helység Szász Vessződ.

2. Ami a helység nevezetét illeti, emberi emlékezet olta ezen nevei voltak és vagynak, úgymint magyarul Szász Vessződ, németül Vasszid, románul Veszeud.

3. Ezen helységnek köztudomás szerént a jelenin kívül más nevei nem voltak s máig sincsenek.

4. Ezen helység régen is úgy említettett, mint most.

5. Hogy honnat népesítettett? Homály fedi, egyébiránt három nemzet lakja, úgymint magyar, szász és oláh, egy magyar református, egy szász lutheránus és egy greco unitus templomokkal.

6. Ezen helység nevei eredetéről se írásbeli, se szóbeli hagyományi adatok nincsenek.

7. Ezen helységnek három forduló határai vagynak, úgymint: Also, Közepső és Felső [határ]. Vagyon ezen helységnek egy fő patakja, mely ezen helységen keresztül beléfoly a szomszédos, közeli Kálba patakba.

I. Az Also forduló határ.

Szomszédos délnyugotról a rüsi határral, északról a hidegvizi és nagy sejki határokkal.

Itten vagynak közelebből a román nevű Lá Mesztékén, ez azért neveztetik így, mivel hajdon itten nyírfaerdő létezett, de ez későbbre kiirtatván, ma szántónak használtatik.

Van még Pereu hel máre, pedig kicsiny, száraz árok.

Tovább Fontiná Rotáriuluj, [454v] itten ered egy kis patak, s beléfoly a közeli Rüsi patakba, szántókkal és kaszálóval.

Tovább Dialu luj Pávai, a Pávai hegyen, ez neveztetik egy hajdoni Pávai által ottani bírt földről, szántókkal, kaszálóval és egy kis tóval.

Tovább Lá Krutsá he Mike.

In Sész, mivel ezen téren egy kis kereszt van felállítva, szántókkal és kaszálóval.

Lá fontiná Popi, mivel itten egy papnak egy rétjiben egy posványos felhagyott kútja volt, szántókkal és kaszálóval.

Sipotu luj Boldos, mivel egy hajdani Boldos nevűnek ottani rétjibe egy onnan kifolyó vizű csorgója vagyon, szántókkal.

Vália Rusuluj, szántókkal és kaszálókkal. Ezen helyen vagyon egy kis patak, vagyon rajta az országos postaúton egy híd. Ezen patak beléfoly a közeli, Visza nevű folyóba.

In Váliá Gloduluj, egy omladékos, posványos árok szántókkal, kaszálóval.

Sészu furtsilor, mivel ezen téres helyen akasztófa volt felállítva, szántókkal, kaszálókkal.

II. A Közepső forduló határ.

Szomszédos északról a hidegvizi, keletről a mihájfalvi határokkal. Itten vagynak:

Velkutzá, vagyon egy posványos kifolyó árok szántókkal, kaszálókkal.

Váliá Putzuluj, egy posványos, jóízű, iható, kifolyó csorgóval, szántókkal s kaszálókkal.

Sészu Kentzi, szántókkal.

Pereu Kentzi, Köntzei patakja, kifolyó, szántókkal, kaszálókkal.

Sészu Kusbi, szántókkal.

III. A Felső határ.

Szomszédos keletről a mihájfalvi és délről az isztinai határokkal, szántókkal, kaszálókkal.

In Redéá, szántókkal, kaszálókkal.

Pereu Véli Veszeuduluj, a Vessződi patak, beléfoly a Kálbába, szántókkal, szőlőkkel s kaszálóval.

Sészu véli, Váliá Hiriánuluj, szántókkal, kaszálókkal, szőlővel.

Pereu luj Elekes, [455r] szántókkal, kaszálóval.

Lá Fontiná Popi, vagyon itten egy jó vizű kút, szántókkal, kaszálóval.

Váliá Hiriánuluj, szántókkal, kaszálókkal.

Hodobáná, kaszálók, erdő.

Kureturile, kaszálókkal.
 Diá szupreá Ripi, erdővel.
 Grujetze, erdővel.
 Pojane, erdővel.
 Diá szuprá Kosztisuluj, erdő.
 Diá szuprá Miáluluj, omladékos, süllyedékes legelő.
 Lá Lekutz, legelő.
 In Fundeture, bokros legelő.
 In Tejeture, bokros legelő.
 Pedure hej máre, erdővel.
 In Kárpín, bokros legelő.
 Obirsá, tövises legelő.
 Grapá luj Farkas.
 Lá Komáre, legelővel.
 Visprig, legelővel, szőlővel.
 Pereu szomi, szőlővel, kaszálóval.
 Lá Beszerike Ungurászke, szőlővel.
 Lá Kolibe, szőlővel, kaszálóval.
 Lá Pedurá luj Kászoni, erdővel, kaszálóval.
 Lá Tyilie, szőlőkkel.
 Lá Tyász, mivel itten szőlősajtoló volt.
 Lá Trésztije, szőlőkkel, kaszálókkel.
 Lá Memuje, szőlőkkel.
 Dupe Diál, szőlőkkel, omladékos.
 Meskehely, szőlőkkel, kaszálókkel.
 Dupe gárdur, szőlőkkel, kaszálókkel.
 A felszólított öregebb és szakértő emberek feladása szerint felvette

Jósa László
 szolgabíró

SZECSEL
 OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
 (Fol. Hung. 1114/15.)

[231r] Nemes Also Fehér megyében kebelezett Kis Enyedi járás községei és az azokhoz tartozó határresek, valamint az azokban előforduló különböző helyiségek megnevezéseinek és más nevezetességeknek leírása.

[239v] Község: Szetsel.

Ezen község mind a három haza nyelvén Szetsel név alatt ösmeretes.

A községben semmi nevezetesség nyoma nincsen.

A határ részeinek megnevezése a következők:

a. *Szortzile din giosu*, szántó forduló, átvezet rajta egy út az erdőre, Kalea merului név alatt. Ezen forduló végénél foly egy úgynevezett Cserna voda nevű patak.

[240r] b. *Fatia Drumului*, szántó dűlő, átvezet rajta a fenn nevezett Kalea merului, a Cserna vízen át. Ezen dűlő onnan viseli nevét, hogy a Nagy Szebenbe vezető országút mellette vezet el. Ezen a fordulón átvezet a Pereu bradului nevezetű patakocska, és foly be a Cserna vodába.

c. *Zevaje*, egy darab szántóföld.

d. *Szortzile din susu*, nagy szántó dűlő, átvezet rajta a Kalea pojénilor nevezetű út. Továbbá van ezen dűlő közepén egy tó, *Lacu* név alatt ösmeretes, állandó vízzel.

e. *Postrungi*, szántó, ezen szántó végénél elvezet az Omlási út a Csernavodába.

f. *Costa vakarilor*, szántó hegyoldal, neve eredete ösmeretlen.

g. *La Berbosia*, kaszáló, határos a szelistyei határral.

h. *Dealul Csokirlui*, forduló szántó, határos egyfelől a szelistyei határral, másfelől a nagy szebeni országgal és Réu nevezetű patakkal, átvezet rajta a Kalea mori nevezetű út.

i. *Lunka mare*, kaszáló, átvezet rajta egy Kákovára vezető útvonal.

k. *Lunka mika*, kaszáló.

l. *Lunka din giosu*, kaszáló, határos Orláthal.

m. *La Gurujetz* vagy *Petrice*, szántó forduló, határos az orláthi határral és az országgal.

n. *La Kuretsi*, kis szántó hely.

o. *Facia drumului*, erdős hegy, határos a krisztiáni határszéllel.

p. *Doszu merului*, erdő, határos a krisztiáni határral.

q. *Tyiszkul Urszoi la Stau lu Nyikora*, erdőhegy.

[240v] r. *Fatia viiloru*, *Doszu mare* nevű erdő, határos a krisztiáni határral.

s. *Doszu cel miku*, erdő, határos Krisztiánnal, átvezet rajta a Máágra menő útvonal.

t. *Gruju Jepurilor*, erdő, határos Rusztsorral és Máággal.

u. *Tyityora*, erdő, határos a máági határral.

n. *Zevoje*, puszta, terméketlen hely, lapály, egy Zevoj nevezetű forrás van benne.

z. *Meruntzis*, erdő lapályos téren, határos Máággal.

x. *Tjétura lui Juon*, erdő, néveredetek mind ösmeretlen.

y. *Valea hotarului*, erdő, átfoly rajta hasonnevű patak, onnan is viseli az erdő a nevét, határos a máági határral.

z. *Dumbrava*, nagy erdő, határos Máággal és Szelistyével.

aa. *Berkuroszu*, erdős hely, határos a kakovai határral és Szibiéllel, van benne egy részlet, Maguritsa név alatt ösmeretes.

[242v] A Kisenyedi szolgabíróaságtól, Vingárdon, 6. Januárii, 1865.

Apáty János
 szolgabíró

SZENTJÁNOSHEGY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[146v] Szentjánoshegye, Nucset, 641 lakossal. Oláh neve a nuc [román] = nux [latin] = dió szóból szár-

mazhatott. Hihető, sok dió termett ott. Helynévileg leírva 56. sz. alatt.

[356r] Helynevek:

Primo. Szent János hegye, [románul] Nutsét községe nemes Felső Fehér megyéhez tartozott, mint szintén jelenben is. Hogy miért gyakoroltatik inkább román nyelven, nevezetesen Nutsét, nem tudjuk.

2. Nutsétnek egyéb más nevét nem tudjuk, magyarul Szent János hegye, németül Johannis berg, inkább használtatik országszerte-szét Nutsét neve.

Harmadikra. Nem tudjuk, hogy lett volna más elnevezése, mint Nutsét.

Negyedikre. Nem tudatik.

Ötödikre. Nem tudatik, á[ll]talánosan azt felelhetjük, hogy Krisztus urunk születésétől fogva, s rendre-rendre népesedett.

Hatodik. Köztudomásból, elődeinkről maradt törzsökös neve helységünknek a nyelvek között Nutsét. Hetedik. A község határán előforduló nevek az alábbiakban:

a. Lá Vályá Hotaruluj, azért neveztetik [így], hogy a szomszédos holtzmani közönséggel tőszomszéd, és egy mezei patak válassza, a Hortobáty folyó vizébe való folyás[s]a[ll]. Által, a patakon innen nutséti, a patak folyásán túl a holtzmani határ.

b. Vályá Urszuluj, ezen nevezet onnan származik, amint őseinktől hallottuk, hogy régentén nagy erdő hely volt, most is egy része bükkös erdő, ottan az akkori időben egy medvét láttak, azért neveztetik ma is Vályá Urszulujnak.

c. Paro Tyetri nevezetű hely, ez mái napig is nagy erdő, bikkes erdő. Őseinktől hallottuk, hogy ennek-előtte mintegy 200 évvel tolvajok lappangottak ottan, s a körül lévő helységben lakott föld népei mint tolvajokat elidézni vagy elfogni, csoportosan kergetve, a tolvajok szembeállottak és verekedtek, kövekkel egymást haj[i]gálták, verték, onnan hozódik Pereu Tyetri neve.

[356v] d. Vályá Szirbilor nevű hely, szántóföldek. Eredete ezen névnek, amint hallottuk eleinktől, onnan van, hogy hajdonában a Szirb nemzetek táborba szállottak a kurucokkal, elkergették a kurucokat, és helyt maradtak a Szirb nemzetek, meglehet, mi vagyunk utódaik.

e. Kápu Gyáluluj, szántó határrész, mely vonódik onnan, hogy az egy nagy hely, hosszú, és a határ szélén van, a korneczeli közönséggel szomszédos. Ottan van a nutséti határ szélébe.

f. Gruju Satuluj, nevezetét vette onnan tudásunk szerint, hogy régebben Korneczeli és Nutsét közönségek ifjai egybengyűltek innepnapokon, és ottan mulattak, táncoltak, s mai napig fennmaradt neve.

g. Lunka Mnyika, nevét vette onnan, hogy a nutséti lakosoknak mindenkinek volt [ott] egy-egy darabcska kaszálója, s azért neveztetett Kis Lunkanak.

Nutsét, május 17-én, 1865-ben.

x Juon Stephán Popa falusbíró

x Nyikuláj Bogdán,

x Nyikuláj Boboroda

esküdtek

x Juanne Onika,

+ Togyor Boboroda községi tagok

névalíró Teleki jegyző által

VIZAKNA (ÉS SZÉPTELEP)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60. mft.

(Fol. Hung. 1114/41.)

[597r] Helynevek a Vizaknai közigazgatási hatóságból.

Ezen hatóság fő helye *Vizakna*. Hozzá tartozik egy falu, *Mundra*.

1. Fekszik Alsó Fehér megyében.

2. *Vizakna*, németül Salzburg, rumánul Ogna.

3. Hajdon, tudniillik az 1200[-as] év[ek] előtt ezen város neve *Salis Fodina* volt, így vagyon említve II. Andrásnak 1222-ben június 13-án kiadott piriveligiumában, mely által a vizaknai királybírótság felállítottatik, és a nevezett király által Vizaknai Imrének ajándékoztatik. Így vagyon egy most is használatban lévő pecsétnyomó körüli írásában, de ennek készítése ideje nincs reámetszve. Azonban azon jelenség, hogy II. András 1222-ben kiadott privilegiuma szerint a királybírótságot Vizaknai Imre nyerte el, arra mutat, hogy a Vizakna név már azelőtt gyakorlatban volt.

Vizakna (Viz Akna) nevét nyerte szóhasználat szerént abból, hogy még a rómaiak idejéből fennmaradt, [597v] fordított kúp alakú sóaknai már rég vízzel teltek meg. Eredeti neve mindenestre Salis Fodina és Salzburg, mert a magyar elem csak későbbben lett túlnyomóvá Vizaknán.

A helybéli ref. egyház jegyzőkönyvei szerint 1327-ben helybeli pap volt Chumadras, utána jött Thomas stb. stb., és az első magyar pap volt 1596-ban Dévai Mihály, utána pedig mind magyar papok a mai napig, így látható lévén, hogy Vizaknán a százszok telepedtek először, a német elnevezés eredetibbnek mutatkozik.

4. A község legkorábbi említése nem tudatik, a helybeli sótermelés és annak modora a rómaiak idejére mutat, valamint az is, hogy határa[ban] több helyein római edények, faragott kövek és pénzek találhatók.

5. Népesítése bizony[y]talan és igen változó, amint a fent írtak is tanúsítják.

6. A név eredetiről hihetőleg a fenn állítottak adhatnak felvilágosítást, és alább a 7. pont a. alatti írtak.

7. A község határán előforduló topographiai nevek következők:

a. *Várhegy*, fekszik a város felett, délnek nézve, oldalon szőlőhegyekkel. Ezen kúp alakú hegyen vár volt,

[598r] tanúsítják a hegyben talált épületi maradványok, tehát Burg és a só, Salz adták eredeti nevét, *Salzburg*.

b. *Tábori hely*, az előbbi Várhegy név alatt írt helytől nyugotra terjedő, emelkedett térség.

c. *Magyarok tere*, szántóföldek, itt csak magyaroknak volt szabad régente, sőt 1840 körül is földet venni.

d. *Sásos kis csepercse*, kaszálók, és

e. *Száraz kis csepercse*, szántók.

f. *Nádas*, kaszálók, régente fejedelmi tavak.

g. *Simitzoly*, szántók, itt sok római maradványok [vannak].

h. *Magyaros*, kaszálók, régen erdő.

i. *Királyrét*, kaszálók, régen erdő.

k. *Vaczkoros kis csepercse*, legelő, régen erdő.

l. *Fekete erdő*, *Darázs csere*, *Kerek kis erdő*, *Nagy erdő*, *Rakattyás*, erdők.

m. *Vajda kuttya*, kaszálók benne.

n. *Tolvajok kútja*, jó forrás.

pa. *Szék*, fiscalis erdő a bányák körül, szikes hely.

q. *Ingó domb*, szántók.

[598v] r. *Tehenek tója*, kaszáló és szántók.

s. *Geréb tó*, kaszáló, a Geréb házhoz tartozik.

t. *Csatorna*, szántó és kaszáló, öblös hely.

u. *Polgár mező*, a polgárok közt felosztott szántó.

x. *Jakab csere*, kaszáló, régen erdő.

y. *Vissza folyó*, nevét onnan vette, mert nyugotról keletre foly.

z. *Geréb ház*, történelmi emlékü ház[ak] egyike ez is. A vele öszvekött királybíróság a Szászföldön léte-

zett, és többnyire megszüntetett gerebiatusoknak, melyet II. András 1222-ben Vizaknai Imrének, beszercei grófnak a királybírósággal donált, régebbi története nem tudatik. Ezen ház tulajdonosai tartottak törvényt minden kézre keríthetett gonosztevők felett, sőt, [V.] László király 1455-ben Vizaknai Miklosnak, a vajda fiának ius gladii is adott. A Vizaknai család kihalásával gróf Haller Péter az első, Haller Rupertnek a fia, nyerte donacionaliter II. Ferdinand császár és magyar királytól 1559-ben. Később Szentpáli kézre került zálog és csere útján, de ez meg nem állható lévén, újból a gróf Haller család kezére [599r] jött, és ott vagyon ma is. Jelenlegi [tulajdonosa] örökös királybíró gróf Haller Josef, de a hivatal helyettese által folytatattja.

A geréb szó hivatalt jelent, mert a Haller család és Vizakna közt 1587. évben kötött egyezmény második és negyedik pontjában ez vagyon: hogy a geréb, úgymint királybíró képe ott üljön, s fő legyen, s tiszte szerint a városnak gondját viselje, mint királybírája. Aki tehát a Geréb házat bírja még ma is, az Vizaknának örökös főtisztje valósággal is, nem csak cím szerint. *Mundra* falu a vizaknai határból kiszakasztott területen fekszik, és régi neve *Nyoltz forintos hegy* – *Tövisses hegy*, mert Szentpáli Ferentz nyolc forintokon tartotta árendába 1681-ben, s azután a várostól népesített, a vidéki oláhságból. Mikor kapta a *Mundra* nevét, nem tudatik, de 1701 körül népesített. Vizaknán, február 9-én, 1865.

Timár Károly

HUNYAD MEGYEI

**magyar nyelvű felvétel a szász királyföldről
(függelék)**

[48r] Leírása Romos helyi községeinek.

Romos helyi község származását és idejét bizonyosan nem tudhatni, neve azonban Romosról jó, amely község egy félóránnyira északnak fekszik. A krónika szerint Romoczel [néven] hajdon Romoszt nevezték, a bévándorlott németek által alapított. Romos helyi tehát, mint azután egynéhány századdal később alapított románok által, és jelenleg is románok lakják, egészen a havas alatt fekszik. Határos Wajdéval, Romosszal, Szászvárossal, Kasztoval és Kudsérral.

1. A *Tomnatyik* nevezetű helyről ered egy patak egy forrásból, amelybe a havasról más kicsi források belészakad[nak], amely Romos helyi községében keresztülmegy, amely folyóvízen három lisztelő malmok építettek, amelyet Romos helyi községe használ.

2. Vagyon egy *Berkurile mezeristye* nevezetű szőlő, az eredetét vette [onnan, hogy] bokros helyekből foglaltatott fel szőlőül, és más, egyéb tavaszi gabonával műveltetett.

3. Egy *Ográdé* nevezetű szőlő, az eredetét vette [onnan, hogy] régentén bé volt kerítve, és kaszálólul használtatott, annak utána többnyire szőlő termesztetett.

4. *Vale viilor* lévő dűlő, ez eredetét vette [onnan], miszerént az havasról és az erdőből egy kis patak eredett, és az szőlők alatt foly, de egészen Romoszig.

[48v] 5. Vagyon a *Lunka din susz* levő határdűlő, amely éppen a falunak az alsó végén kezdődik, és ezen dűlőben van egy kisebb határrész, amely *In Pertz* neveztetik, eredetét vette [onnan], miszerént az határrész régebben nem volt felosztva, és azután innen osztott[ák] fel.

Vagyon ezen dűlőben egy más határrész, amely *Rovinának* neveztetik, régebben a falun keresztülmennő folyóvíz ott járt, és innen vette az eredetét, nevezését.

6. Van a *Lunka din sosz* nevezetű dűlő, amely egészen Romoszig nyúlik le, és ezen dűlőben van két határrész, amely *Prundurnak* neveztetik. Amikor az Váló Viilor[on] levő patak kiüti magát, az egész határrészt eliszopolja.

A más határrésze neveztetik *Intre Jazurj*, régebben ottan malom volt, és a víz árkáról vette eredetét.

7. Van *Kosztis* nevezetű dűlő, oldalos helyen van, és onnét vette eredetét, nevezését.

8. Van *Kodrisor* nevezetű dűlő, amely kaszálólul használtatik, dombos helyen fekszik, innen neveztetik Kodrisornak.

Van ezen határ résziben egy kis erdő is, amelyet minden húsz évek lefolyása alatt tüzelőfául használtatik,

neveztetik *Muntyenalt*, és az eredetét innen vette, mivel magos helyen fekszik.

9. Van egy szőlő is, neveztetik *Fatza varului*, kösziklás és meszes, az egész dűlő is innen vette az eredetét.

[49r] 10. Van egy dűlő, amely *Runknak* neveztetik, és ezen dűlő többnyire szőlőhely, szőlőül használtatik, amely régen bokros hely volt, és azután csináltatott szőlőhely- és kaszáló[nak].

11. *Baldja* nevezetű dűlő fenn van a havason, többnyire szénarétül, szénának használtatik, elegyes bükkös erdővel. Honnét vette ezen nevezetet, nem tudatik.

12. *Csunzs* nevezetű dűlő van fenn van a havason, többnyire ottan csak a havasi juhászok laknak. Az egész hely majdtég egészen a havasi juhászoké. Hajdonába egy Iván Nesteo nevezetű juhász azon dűlőben a fákot kiszáraztotta, lenyeste, s magának oda egy darab helyet elfoglalt, s egy kis kunyhócskát épített, s azon időtől fogva neveztetik Csunzsnek.

Ezen határrésziben még van fenn a havason egy bükkös erdő is, amely neveztetik *Albi*. Ezen helyen egyfelől a romos helyi lakosok a bükkös erdőrészt többnyire épületre való fának használják, fizetés mellett. Másrésztől találatnak ezen helyen kaszáló szénarétek, amelyek minden évben használtatnak széna gyanánt. Honnét vette az eredetét, nem tudatik.

13. *Dumbrava Mike* és *Dumbrava Máre* nevezetű dűlő, amely mind a két erdőrész tölgyes erdő.

[49v] A *Dumbrava Mike* tölgyes erdőrész minden húsz év alatt egyszer levágatik, amely fát tüzelőfának, szőlő- és kertkarónak is használja a falusi népség. Szoros tilalom alatt van az egész erdőrész. Azért neveztetik *Dumbrava Mike*, hogy minden húsz év alatt egy versen levágatik.

Dumbrava Máre tölgyes erdőrész régi időtől fogva, 200, 300 évektől nagy tilalomba tartatott, ahol makktermő fák találatnak. Az egész termés, a makk a falusi népek sertései által etetnek meg, és azért neveztetik *Dumbrava Máre*, hogy azon erdőrészt eszerént tula[jdono]lták, s bírják sok századok előtt is, és használják most is.

Ezen erdőn innen van egy darabocska szabad hely, amely éppen kezdődik a helység végén alól, amely *Prihodistyanak* neveztetik. Ezt a marhák legeltetése végett használja a népség.

Ezen alól következik egy más darabocska szabad hely, amely *Bérknek* neveztetik, berkes és fagyökeres hely, hasonlólag pascum gyanánt használja a népség. Nevezetét vette, miszerént bokros, gyökeres, kopár hely.

Emellett a falunk túlsó részén kívül Kudsir fele menvén, találatik egy darab szabad helye, mely [50r] neveztetik *Lázu Mungutzi*. Ezen darabocska szabad hely pascum gyanánt használtatik a marhák számára, eredete maradt egy Mungucza nevezetű személyről.

A szabad hellyel együtt Romos hely helységének [le-
gelője].

Továbbá van egy darabocskas szabad hely, amely ne-
veztetik *Kalugernek*, pascum gyanánt használtatik a
marhák számára. Eredetét lehet hogy vette régebben
vagy egy kalugertől hajdonába.

[50v] Romos hely, 6. április, 1865.

x Pánfillie Mihaille község[i] előljáró
x Dénille Toader esküdt
x Juon Krecsuneszku esküdt
x Juon Kertzu esküdt
x Aposztu Rovina esküdt
x Waszillie Ketenits mint szolnok
Jakots M. jegyző által

BRASSÓ MEGYEI

**további adatok
(Pótlás az I. kötethez)**

LONGODÁR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.

(Fol. Hung. 1114/15.)

[148v] Longodár, 753 lakossal. [Nevének eredete] régi gót szó, az angol Longwoog, hosszú völgy, mi megfelel mostani német nevének, Langenthal. Leírása 21. szám alatt.¹³⁰

ÜRMÖS¹³¹

I.

Határrészek:

II. Rét.

1. Lokert – kerteléssel elkülöní[te]tt hely, hol korábban a Maurer család ménes falkáját legeltette.
2. Pásint – régen csakis szénatermesztésre használtott, ma nagyobb része szántóföld.
3. Gátlás – az Ólt kiömlései ellen gátakkal védett hely.
4. Déllő – régen a marhacsordákat itt deleltették.
5. Gyenge to kerülete – az ily nevű tóról.
6. Miklosvári rév – hajdan e tájatt volt átjárás az O[lt] folyón a szomszéd Miklosvár községbe.
7. Cserforka – vagy az ezen helyen birtokoló Csere családról, vagy a már kiirtott cserjés cihe[re]ktől vett elneveztetés.
8. Almező.
9. Ujto kerület – hasonnevű tóról.
10. Gátszeg – ez is gátakkal védett hely.
11. Méjhid szeg – átellenben a miklosvári határon, alatt fekvéséért, Méj hidnak nevezetett hídról.
12. Darko alma – nincs adat róla, miért nevezetik, különben farkasalmát nagy mennyiségben termő hely.
13. Orotás – az Olt vízmosásai helyén kiirtott porongy- és csigolyavesszőktől nyert ez elnevezést, melyeknek irtása ma is tovább-tovább folytatatik.
14. Zsup meljéke – erről az a gúnyos adat, hogy az itt elvonuló, Zsup árka nevű vízérben egykor bőven tenyészett nádából vágták és kötözték volna nádzsupjaikat a felvidéki, illetőleg fűlei és bardoczi bordakötők.

Tavak:

1. Lokert tava.
2. Miklosvári to.
3. Gyenge to – fekszenek az Olt folyó által a miklosvári Rét határrészből egy tömegben átszakított helyen, melyben a miklosvári tekintélyes Gyenge családnak is volt birtoka.

4. Kőpeczi to – e körül néhány kőpeczi birtokosoknak vagyna[k] szénatermő helyei.

5. Nádas to.

6. Ujto – a több tavaknál későbbben keletkezett tó.

III. Also határ:

1. Macskalík – valószínűleg egy fenn szűk, mély, alább kiszélesült árokról nyerte tájnevét.
2. Orotás alja és teteje – régebben kiirtott határrész.
3. Hosszu bércz.
4. Csere tető – nemrégiben levágott csereerdő helye.
5. Kihágo.
6. Erdő András kutja – ilyen nevű földész által alakított kútról.
7. Csihános köze, Csihános patak mellett – e patak mellékin nagy mennyiségben tenyészik a csalán.
8. Oldal.
9. Szentegyház cseréje – ezen csere az unitárius eklézsia erdeje volt, ma szántónak használtatik.

IV. Közép határ

1. Lapáj – hegyi magaslat lapálya.
2. Pusztás – 35 évvel ezelőtt még míveletlen állott.
3. Patak Oldal – a völgyben folyó patakról.
4. Ajtai ut mellett – senki nem tudja, miért nevezetik így, midőn a nagy ajtai határral nem is szomszédos.
5. Kőbányán – egy darab sziklás helyről, melynek köveit a jelen vasúti szükségletekre valóban bányászák is.
6. Hosszu rakottás – kiirtás előtt nagy részben rakottafafa-cserjéket termett.
7. Száraz patak – a patak itten végképpen kiszáradott.

Patak:

Vállu patak – forrása közeliben medre vállú alakú.

V. Felső határ:

1. Törvényfa pataka mellett – a patakfőnél régen törvényfa volt felállítva.
2. Horgas föld – az egyes szántók horgason nyilazvák.
3. Móses orotása – ilyen nevű erdő rész alatt.
4. Farkas orotása – hasonnevű erdő rész alatt.
5. Gyapju kebel – nincs adat róla.
6. Katlan száda – valamikor mészégető katlanok füstölögték a vele szomszédos erdő szélén.
7. Kerek hegy oldala és alja.
8. Sugo – mellette mintegy suhogva csergedező erdei patakról.
9. Utkelő – a szomszédos Apácza községgel közlekedő út által átmetszve.

¹³⁰ Részletes román nyelvű jelentés, lásd uo., 290r–v.

¹³¹ Járása több községhez hasonlóan, felvétele hiányzik a Pestyújteményből, de formai elemek és datálása alapján egyértelmű, hogy meghúzza, másrészt személynévanyaggal bővítve, ezt küldte be hét évvel később Kriza Jánosnak Gálfalvi István.

Közlőve: Kriza János: *Vadrózsák II. Erdélyi néphagyományok* (Összegyűjt., szerk., bev. tan. és jegyz. közléteszi Olosz Katalin), Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2013, 564–566. A szöveg átírását forrásközlésünk szempontjai szerint igazítottuk.

10. Hidegfok.
  11. Kőmpöly.
  12. Egiptom tava – az eg[y]iptomi téglavetésnek emlékére – mert itten hajdon sok téglát vetettek.
- VI. *Erdő határrészek:*
1. Kerek hegy.
  2. A Kőz – apáczai erdővel határos.
  3. Katlan száda.
  4. Siro bércz – a szelek fuvallása itten mintégy síró hangon visszhangzik.
  5. Farkas orotása,
  6. Moses orotása – a most élő megöreggebb emberek se tudják, miről neveztetnek így, úgy vélekednek, hogy legalább az utóbbi erdőrészt az itteni Mozes család elődje[!] kezdhette irtogatni és a kiirtott részt felszántani.
  7. Ökörfej bércz – szarvas ökörfej alakú.
  8. Áfonyás – az itten bőven termő áfonya erdei gyümölcsről.
  9. Patakfő.
  10. Két árok köze.
  11. Nyugovo helj – innen is, túl is nagy hégyoldal – az erdőlők rendszeren e ponton szokták pihentetni igás marhájakot.
  12. Agaskő – kétágúlag felnyúló sziklakövekről.
  13. Gabrilla – oláhos elnevezés, közös erdő rész ágaston falva oláh községgel, meglehet, valamikor Maurer Gábor birtoka. Ezen erdő részben két bőv

forrás, melyeket az űrmősiek nagy és kis forrásnak, az ágastonfalviak a forrásokból kifolyó patakokot Vorso patakoknak nevezik.

14. Nyáras – sok nyárfát termő.

15. Teppej – erről azt mesélik, hogy egykor, valamikor bizonyos Teppe nevű remete lakhelye lett volna.

16. Kőcsoport – no itt vagyon is nagy helyen annyi gömbölyű és nagy kődarab, egymást érőleg össze csoportozva, hogy még a vízözönnek is, azt hiszem, nem kis erőlködéssel lehetett ily szép rendben és szabályosan azokat össze rakni.

17. Kutfej.

18. Borzás árok – ezen erdő részben sok földiborza termik.

19. Csermő kut – benne két bőv forrású, tiszta vizű forráskút, melyeknek kifolyásai regényes csergedéssel a hegyoldalból együtt öszveszakadva alakítják az úgynevezett Teppej patakát.

20. Fekete-hegy – csak nagyon száraz időjárásakor nem borítja köd e hegycsúcsot – másképpen is nagyon árnyas hely.

Megemlítenők még az erdő részbeni Dán kutja és pataka és a Székelyek árka – ezeknek ilyen nevezések okára se tud senki rámutatni. Továbbá: Sugo pataka, Kovács pataka, Vállu patak, Akasztó vagy törvényfa pataka és Dán pataka, ezek egy része már fennebb megemlítvék.

Ürmös (Erdővidék), 1872. Gyűjtő: Gálfalvi István.

MAROS MEGYEI

**további adatok
(Pótlás a III. kötethez)**

BESE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[146r] Bese, Peschendorf, 894 lakossal.
Neve hihetőleg erdők közti fekvéséről. Besch vagy
busch (szász neve az erdőnek) – erdősfalva.
Helynevekről leírása 42. szám alatt mellékelve.¹³²

KERESD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 20. mft.
(Fol. Hung. 1114/15.)

[146r] Keresd, Kreisch, 1289 lakossal, gr. Bethlen
Gábor régi várkastélyával egy magas kerek bástyato-
rony a régi építészet remeke. A vár sáncfalán egy grá-

nitkőből faragott női szobor, fátyolozott fejjel. Alakja
használt Zampa¹³³ márvány mátkájához.

Neve hihetőleg a köralakú völgyben fekvéséből ere-
dett (Kreis). Lehet azért is, hogy a Küküllő völgyből,
Dános faluból a délre hosszan bekanyaruló völgyön
hosszan felmenve, szintúgy keresni kell, míg oda-
érünk. Leírása 43. szám alatt.¹³⁴

¹³² Részletes német nyelvű jelentés, lásd uo. 63r–65v.

¹³³ *Zampa vagy A márvány hölgy* c. francia nagyopera (magyarra
ford. Szerdahelyi József).

¹³⁴ Részletes német nyelvű jelentés, lásd uo., 270r–273r.

MUTATÓK

HELYMEGJELÖLÉSEK ÉS SZEMÉLYNEVEK MUTATÓJA

- A Bodonkútnál 164
 A Bojér tojánál 164
 A Buha mezőn 164
 A bükfa erdő 164
 A Colibánál 164
 A dio bércz 164
 A falu szélén 163
 A Far 143
 A felső lokon 163
 A Felső patakon köszt 163
 A felső porondba 163
 A felső szénafű 143
 A Gaván bérczin 164
 A Gáványán 163
 A Gobli patakjánál 163
 A gödörbe 163
 A halomnál 137
 A hársfa alatt 164
 A hegy alatt 164
 A hidacsánál 163
 A hideg kútnál 164
 A hideságnál 163
 A Hinszurának közepe 163
 A hoszszu nyíl 163
 A keresztnél 70
 A kert végénél 163
 A Kicsiri farkában 164
 A kis szorosk 164
 A Kitsi patak 163
 A közép patak 163, 164
 A kut felett 164
 A Lőrintzrévei utnál 66
 A Luli oldal alatt 163
 A Mál alatt 164
 A marton 163
 A Mohorok porondjánál 163
 A nagy bértz 164
 A nagy mező 163
 A Pad 66
 A pad molon 163
 A pap rétinél 163
 A patak mellett 163
 A patakok közt 163
 A pintzéknél 107
 A Pocsollya 113
 A Pokurar mezőnél 163
 A Porondacsán 163
 A rét sorka 163
 A rozsos patakba 164
 A sás megett 163
 A sos víz iránt 163
 A szabad erdőbe 164
 A szenes bérczin 164
 A Szőlők oldala 163
 A Szoros alatt 163
 A tavak között 163
 A tégláknál 163
 A Templomnál 107
 A templom tojánál 163
 A tizedbe 163
 A Tschirmok között 164
 A Toba 70
 A Vajda teriben 163
 A várhegy megett 163
 Abafi (*Apafi Mihály, I*) 158
 Abrahám hegye 145
 Abrontsos 75
 Abrud patak 17
 Abrud Sat (Abrudfalva) 17
 Abrudbánya 17, 101
 Abrudbányai patak 17
 Abrudfalva (l. még Abrud Sat, Abrugyfalva) 17, 101
 Abrudkerpenyes l. Kerpeny, Kerpenyes
 Abrugyfalva (Abrudfalva) 31
 Ackner, Johann Michael (l. még Ackner Mihály) 98
 Ackner, M. J. (Ackner, Johann Michael) 51
 Adam fájánál 164
 Ádám Merzsinán esküdt 81
 Ádám völgy 140
 Afara 49
 Áfonyás 176
 Agaskő 176
 Ágoston falva (Ágostonfalva) 176
 Agghegy 159
 Ágostonfalva l. Ágoston falva
 Agre 18
 Agrippa, Marcus Vipsanius római császár 51
 Agrisu (Ruhaegres) 131
 Agyag verem 125, 143
 Agyagos 48, 130, 136
 Aiaku gredinilor 23
 Ajtai ut mellett 175
 Ajud (Nagyenyed) 76
 Ajzen Vürtzel 93
 Akasztó domb 77
 Akasztó domb 95
 Akasztófa domb 143
 Akasztófa gödre 37
 Akasztófa hegy 153
 Akasztófa lább 91
 Akasztófa oldal 125
 Akasztófa rugo 137
 Akasztó oldal 139
 Akasztó vagy törvényfa pataka 176
 Akasztófaláb 64
 Akmár 17, 33, 88
 Al Gáld (Alsógáld) 39
 Al Gyogy (Algyógy) 43
 Al Jára (Alsójára) 127
 Alájáro 64
 Alba-Iulia (Gyulafehérvár) 51
 Alba Carolina (Gyulafehérvár) 51
 Albae Gyulae (Gyulafehérvár) 52
 Albák 146
 Albelele 22
 Albi 171
 Álb Magdalina birtokos 84
 Alekus (Elekes) 42
 Aleskuu 44
 Álgyiná 136
 Algyógy l. Al Gyogy
 Algyogyi (Algyógyi) járás 28, 33, 58, 100
 Alkenyér l. Sibot
 Almabük 43
 Almádi család 67
 Almafáknál 123
 Almakerék 149
 Almás (Szászsalmád) 158
 Almás (Váralmás) 40
 Almás gödre 36
 Almás kert 153
 Almás pataka 107
 Almási (Almásy) János szolgabíró 28
 Almásy (l. még Almási, Almásy) János szolgabíró 94, 95, 127, 128, 136
 Almásy (Almásy) János szolgabíró 136
 Almező 175
 Alol az uton 163
 Alopior 82
 Alpe la kolciu Balaciului 45
 Alrét 107
 Alsó átal 95
 Also berek 69, 137
 Also Bodog 134
 Alsó Bogántsos 77

- Also Csora (Alsócsóra) 19
 Also detrethem (Alsódetrethem) 109
 Also Detrethem (Alsódetrethem) 108
 Alsó éjszak 58
 Also erdő 164
 Alsó-Fehér (Also fehér, Also Fehér, Alsofehér, Alsó Fehér, Also Fejér, Also Fejér, Alszo Fejér) vármegye 17–19, 22, 24–26, 28–31, 34–37, 39, 41–44, 49, 50, 54–76, 79–82, 84–86, 88, 91, 92, 96, 97, 102, 150, 155, 157, 158, 166, 167
 Also File (Alsófüle) 132
 Also fordulo határ 154
 Also forduló határ 165
 Alsó fordulo határ 156
 Alsó forrási földek 100
 Alsó Gáld (Alsógáld) 19, 55, 97
 Also Gezés (Alsógezés) 149, 164, 165
 Also Gondos 62
 Also határ 154, 156, 159, 165, 175
 Alsó Igeni járás (Alsóigeni járás) 19, 30, 31, 35, 50, 56, 57, 58, 69, 70, 97
 Also Jára (Alsójára) 18, 21, 22, 25, 46, 47, 77, 79, 88, 102, 107, 110, 111, 114–116, 119, 121, 131, 142
 Also járás 90
 Alsó kerek eger 95
 Alsó kerület (Aranyosszék) 47
 Alsó kerület (Kolozs vármegye) 25
 Alsó kerület (Torda vármegye) 17, 20, 21, 24, 27, 44, 46, 77, 87, 94, 101, 107, 110, 113, 114, 116, 118–120, 131, 141, 142
 Alsó láb 95
 Also Major 31
 Also Mál 139
 Also Maros Várodja (Marosváradja) 71, 72
 Also Orbo (Alsóorbó) 39, 66
 Also Peterd (Magyarpeterd) 128
 Also Pad 36
 Also Piatz sor 93
 Alsó rét 48
 Also Sinfalva (Sinfalva) 145
 Alsó szénafű 144
 Also Szent Mihály falva (Alsószentmihály) 133, 135
 Also tér 108
 Alsó tér 107
 Also uttza 93
 Also Váradgya (Marosváradja) 53
 Also varodja (Marosváradja) 72
 Also Véglábok 91
 Also-Váradja (Marosváradja) 51
 Alsóaklos I. Nagy Oklos
 Alsóbajom I. Bajom
 Alsócsóra (I. még Also Csora) 18, 22
 Alsódetrethem I. Also detrethem, Also Detrethem, Detre
 Alsófüle I. Also File
 Alsógáld I. Al Gáld, Alsó Gáld, Gáld, Galda de dseos
 Alsógezés I. Also Gezés, Ghizasú din sus
 Alsóigeni járás j. Alsó Igeni járás
 Alsójára I. Al Jára, Also Jára
 Alsókarácsonfalva (I. még Karácsonfalva, Karátsonfalva, Oláh Karátsonfalva)
 Alsóorbó I. Also Orbo, Magyar Orbo, Magyar Orbó, Orbo
 Alsópián I. Szász Pián
 Alsópodsága I. Podsága
 Alsorét 23
 Alsószentmihály I. Also Szent Mihály falva, Szentmihály falva
 Alsószolcsva (I. még Selcioa de jiosu, Szolcsva) 21, 46
 Alsótatárlaka I. Tartaria, Tatárlaka
 Alsóváradja (Marosváradja) 71
 Alsózalathnai járás (Also Zalathnai járás) 17, 33, 49, 76, 79, 82, 84, 101, 103
 Alszeg 76, 125, 133
 Álunetu 32
 Alunis 89
 Alunyéj 19
 Álunyetu 86
 Alunyisu 124
 Alvasan pataka 164
 Alvinc I. Alvincz, Vinc
 Alvincz (Alvinc) 22, 31, 33, 67, 72, 84, 86
 Alvinczi uradalom (fiscalis dominium) 23, 31, 32, 67, 86
 Alvinci járás (Alvinczi járás, Alvintz járása) 17, 18, 22, 31, 67, 85, 88
 Alytos hegy 62
 Am Belserloch 157
 Am Goldberg 75
 Am Spitzenberg 157
 An der Hellt 157
 Ambrus hegye 24
 Ambrus pataka 24
 Ampoicza (Kisompoly) 57
 Ampoj (Ompoly folyó) 84
 Ampoly (Ompoly folyó) 49, 82, 83, 84
 Ampor folyó (Ompoly folyó) 84
Andrád Ferentz jegyző 28, 94, 95
András, II, magyar király 47, 93, 167, 168
András, III, magyar király, 47, 93, 112, 125, 133
Andrási család 29
 Andreas grund 157
 Ankáék folyama 21
 Ankáék pataka 21
 Annus utja 76
Antoninok I. Antoinus római császári dinasztia 51
Antoinus római császári dinasztia I. Antoninok
 Apa recse 78
 Apa seritare 114
 Ápá Tyiszku Nouluj 155
 Apáca I. Apácza
 Apácza (Apáca) 175
Apafi Mihály, I, erdélyi fejedelem (I. még Abafi, Appaffi, Mihaila) 28, 29, 68, 89, 90, 136, 143, 151, 158
Apafi Mihály, II, fejedelem (I. még Apafy) 26, 27, 90
Apafy (Apafi Mihály, II.) fejedelem 23
Apafi család 101
Apafi György 149
 Apahida 37, 56, 57, 67
 Apahidi fordulo 37
Apáty János szolgabíró 35, 41, 50, 59, 81, 88, 103, 151, 156, 158, 166
 Ápe re 124
 Apold (Nagyapold) 151
Apor Péternő, báró 136
Aposztu Rovina esküdt 172
Appaffi, Mihaila (Apafi Mihály, I) 132
 Appulium (Gyulefchervár) 39, 74
 Apró földek 100
 Apszu torok 112

- Apulum (Gyulafehérvár) 51, 52, 76, 103
 Arad 23
 Arad vármegye 53
 Arany hegy 75
 Aranyas folyó (Aranyos folyó) 94
 Aranyas Örményes (Marosörményes) 69
 Aranyas Polyán (Aranyospoján) 136
 Aranyas verőfénye 114
 Aranyas vize (Aranyos folyó) 110
 Aranyász oldal 146
 Aranyasszék (Aranyosszék) 47, 69, 90, 125, 126
 Aranyasszék Also kerülete 90
 Aranykut 94
 Aranyos (Aranyos folyó) 21, 24, 28, 46, 53, 76, 86, 108, 133, 136, 137, 143
 Aranyos folyam (Aranyos folyó) 21, 24, 101, 125, 135
 Aranyos folyó (l. még Aranyas folyó, Aranyos, Aranyos folyam, Aranyos vize) 131
 Aranyos pataka 143
 Aranyos Polyán (Aranyospolyán) 110, 138
 Aranyos Rákos (Aranyosrákos) 123, 146
 Aranyos vize (Aranyos folyó) 130, 133–135, 146
 Aranyosbánya l. Offenbánya
 Aranyosgerend (l. még Gerend)
 Aranyosgyéres l. Ghéres, Ghyéres városa, Gyéres
 Aranyosivánfalva l. Ivánfalva, Kákova, Kákova Jéri
 Aranyoslonka l. Lunka, Ujfalu
 Aranyosmál 139
 Aranyosmohács (l. még Mohács, Mohács)
 Aranyospolyán l. Aranyas Poján, Aranyos Polyán, Palánteluk, Pálánteluk, Poján
 Aranyosrákos l. Aranyos Rákos, Egritze, Rákos
 Aranyosszék (l. még Aranyasszék, Scaun al Ariesiului) 36, 48, 49, 54, 56, 90, 93, 94, 105, 108, 112, 117, 121, 122, 129, 131, 133–136, 139, 145, 146
 Arbur 103
 Arburu 60
 Arceriu 110
 Argilusa 141
Argyius Vaszi jegyző 56
 Arina 20
 Arinei 142
 Árkis pataka 19
Árkosi Lajos birtokos 66
Árpád (nagyfejedelem) 121, 125, 133, 138
 Árpa földek 42
 Arsice 102
 Arsuru 47
 Aszalos 95
 Asszonnépe feláll való fordulóban 54
 Asszony kutya 136
 Asszony népe (Asszonynépe) 25, 26, 54, 63
 Asszony népu (Asszonynépe) 26
 Asszony pataka 119
 Asszonyfalva (Havasasszonyfalva) 107
 Asszonynépe l. Asszonnépe, Asszony népe, Asszony népu
 Aszpenyásza 112
 Asztag kö 95
 Asztagláb 95
Asztalos család 54
 Asztorok 112
 Átal 95, 143
 Átal járok 91
 Átal vető 139
 Átol 128, 130
 Atsiliu (Ecsellő) 151
 Auf der breite Kaile 157
 Auf der Eben 157
 Auf der Hom 157
 Auf der Molden grundberg 157
 Augendorf (Obrázsa) 79
Augustus, Octavianus római császár 51
 Auraria minor (Zalatna) 103
Aurelianus római császár 98
 Austria 93, 95
 Auszttria lásd Austria, Felső Austria
 Avas oldal 95
 Az almafák között 164
 Az Also patakon köszt 163
 Az also porondba 163
 Az also Vajda dombja 163
 Az érdbé 163
 Az erdő alatt 164
 Az erdő végénél 164
 Az Iszokba 163
 Az Ogradon 163
 Az oldal megett 163
 Az Olnál 163
 Az uton alol 69
 Az uton felyül 69
Avrim Iuon esküdt 84
 Bab 84
 Bába vára 132
 Bábahalma 143
 Bábakosara 64
Bach, Alexander belügyminiszter 74, 79, 139
Bachus római isten 64
Bacsilla Elek szolgabíró 23, 33, 67, 86
 Bacsu 17
 Bagamira 129
Bagdi György 26
 Baglyos 150
 Bago (Magyarbago) 26, 36, 42, 63
 Bagoi patak 36
 Bagoly bánya 93
 Bagoly verem 66
 Bagoly völgy 140
 Bagolyjuk 77
 Bagos (Szilágybagos) 62
 Bágyon (l. még Bagin, Básin) 112, 113, 122, 125, 126, 133, 134, 137
 Bágyon felöli forduló 125
 Bágyoni kert 125
 Baia-su 101
 Baiesu 115
 Baisoara 118
Bajka Sándor jegyző 135
 Bajom (Alsóbajom) 150
 Bak pataka 118
 Bak nyomos 145
 Bakár vulkán 97
 Bakó föld 95
 Bálánu 18
Balás nevű birotokos 26
 Balásfalva (Balázsfalva) 19, 26–28, 38, 64, 101, 103, 149
 Balásfalva falu (Kisbalázsfalva) 26
 Balásfalvi fő kerület 61
 Balásfalvi (Balázsfalvi) járás 26, 42, 75, 88, 96
 Balásfalvi (Balázsfalvi) uradalom 38, 60, 75, 89, 101
Balás Lörintz 64
Balassa Imre, gróf (l. még Balassa Imreh) 39
Balassa Imreh, gróf 40

- Balástelke (Balázstelke) 149, 150
 Balászfalva (l. még Balásfalva) 26, 27, 53
 Balászfalvi járás (l. még Balásfalvi járás) 74, 79, 80,
 Balázstelke l. Balástelke, Blaselu, Klein Lhasendorf
 Balboknál 163
 Báldá 17
 Baldja 171
 Balika csüre 128
Balika Miklos eküdt 37
Balika nevezetű személy 126
 Balika vára 136
 Bálint köve 163
Bálint László bíró 128
Bálint Sámuel falusbíró 132
 Ball (Bólya) 150
 Ballamir (Balomir) 17
Ballo család 29
Balogh János jegyző 75
 Balomir (l. még Ballamir) 19, 22
 Balta beszericsi 163
 Balta krapilor 163
 Balta lui Danila 127
 Bálda Serpoi 152
 Bálda Száke 152
 Balta Tenesai 59
 Balta unguraszke 28
 Baltele 111
 Balz 61
 Báncza hegy 71
Bánfy család 28, 42, 89
Bánfy Dénes 89
 Bánfy Hunyad (Bánffyhunyard) 62
Bánffy Ágnes báró 79
 Bánffyhunyard l. Bánfy Hunyad
 Bani lui matics 142
 Banka 156
 Bankis 118
 Bánszere 128
 Bántza 74
 Bánya bükk határa 130
 Bányabük (Bányabükk) 113
 Bányabükk (l. még Bányabük, Magyar Bányabük) 113
 Bányahavas (l. még Kisbánya, Kisbánya havassa) 113
 Bányák 93
 Bányász hegy 62
Barabás Juon 84
 Barátok rétye 96
 Barázdák 63–65, 69
Barbantsányi család 82
 Barbara bánya 24
 Barch 50
 Barcsai pad 39
Barcsay Abrahám 19
Barcsay Ákos erdélyi fejedelem 19
Barcsay (l. még Bartsai) család 19, 22
Barcsay Sigmond 19, 22
 Bardoc l. Bardocz
 Bardocz (Bardoc) 175
Baritz János lelkész 127
Barna család 74
 Barna ökre legelője 32
Barna Sofron falusbíró 38
 Barna to 34
 Barom járás 108
Barta Miháj birtokos 159
 Barta vára 160
Bartalis Antal 51
Bartha család 48
 Bartha gödre 48
Bartok Ignác falusi jegyző 161
Bartsai (Barcsay) család 39
 Bás 50
 Básin (Bágyon) 122
 Báskén 50
Basta, Georgio császári hadvezér 57, 72, 66, 73, 92, 97
Báthori család (l. még Bátori család) 23
Báthori Gábor fejedelem (Bátori Gábor) 97
Báthori Zsigmond fejedelem (Báthori Sigmond, Bátori Sigmond, Bátori Zsigmond) 80, 90, 136
 Batiz 136
Bayer Antal jegyző 60, 92
 Bazár oldal 95
 Bázna 149, 150
 Bázsza völgye 143
Bebek család 69
Bebek Imre 68
 Bécs (l. még Wien) 24, 51–53, 98, 130
Becski Anna megyekereki 72
 Becze (Magyarbecse) 65, 73, 91
 Beczei hegy 65
 Beczei ut 91
 Bedelő (Bedellő) 27, 94
 Bedelői hegy oldal 95
 Bedellő l. Bedelő, Begyeleu
 Bedevesze 95
 Begyeleu (Bedellő) 27
 Beim Stein 156
 Békamál 77
 Békás 140
 Bekeintz (Bokajalfalu) 28
Béla, III, magyar király 138
Béla, IV, magyar király 90, 121, 122, 136, 137
 Béld (Marosbéld) 65, 73
Béldi család, gróf 63
Béldi Gergely 49
 Beleatu mare 120
 Beleora 46
 Belger grund 156
 Belgrad (Gyulafehérvár) 51
 Bélgyu (Marosbéld) 65
 Beliore 25, 44
 Beloia 47
 Belső láb 134
 Beltotsile 112
 Béluk (Bilak) 97
 Bencenc l. Bentzentz
 Bencze fő 143
Benedek, Szent 30, 65
 Benedek (Borosbenedek) 30, 31, 39, 44, 55
 Benicu (Borosbenedek) 30
Benkő Elek iff., jegyző 50, 66
Benkő Károly 90
 Bentzentz (Bencenc) 28
 Bentzia 28
 Bénya 44
Bényei Bertalan 72
 Béok (Mezőbő) 109
 Berbencze 28
 Bercutz 59
 Berebáncz (Borbánd) 29
 Bereciuna 121
 Berek 26, 37, 56, 139
 Berek előtt 95
 Berek előtti részhatár 110
 Berek Apahida felől 37
 Berek oldala 37
 Berek oldala felé járó földek 37
 Berek tere 87
 Berekbéli részhatár 110
 Beretsuna 20
 Berevoia 18
 Berevoj 42
 Bérgéj 93
 Berk la albiori 46
 Bérk 171
 Berkár forrás 39
 Berkés árok 143
 Berkes 107
 Berku Boilor 49
 Berku domnescu 59
 Berku szátului 155

- Bérku rupt 145
 Berku Ursului 101
 Berku Vácsilor 49
 Berkuczu 38
 Berkurile 56, 171
 Berkurile mezeristye 171
 Berkuroszu 166
 Berkutz 92
 Berkutz de dupe deal 38
 Bértz 93, 130
 Berzesd l. Brezesd
 Bese (l. még Peschendorf) 179
 Besenyő (Székásbesenyő) 97
 Besericutza 53
 Beszerika 62
 Beszerikutza 156
Bethlen család (l. még Bethlen család) 100, 127
Bethlen Farkas 52, 138
Bethlen Gábor (l. még Bethlen, Gabriel) fejedelem 23, 26, 28, 43, 52, 60, 98, 109, 179
Bethlen, Gabriel (Bethlen Gábor fejedelem) 99
 Bethlen gátja 100
 Bethlen hegye 160
Bethlen Hermina 103
Bethlen Miklos 79
Bethlen (Bethlen) család 130
Bethlen Gábor (Bethlen Gábor fejedelem) 25, 90
 Betrina 124
Betski család 65
 Betze (Magyarbece) 34
Betze nevű birtokos 146
 Betze vágás 146
 Betzei rét 34
 Bezerok 61
 Bezsánu 67
 Bgyiszá 18
 Bibarcz 20, 82
 Bibárcz 34
 Bihar vármegye 53, 99
 Bihari havas 24, 121
Bika család 110
 Bika rét 140
 Bika völgye 34
 Bikafü 125
 Bikalat (l. még Bikalatu) 107, 114
 Bikalatu (Bikalat) 114
 Bikhavas 115
 Bila 46, 115
 Bilag 70
 Bilagi árkon túl levő dűlő 70
 Bilak (l. még Béluk) 29, 30, 86, 87, 98, 99
 Bilak hegy 62
 Bilok 48
 Bircsenyáské 19
 Birgisiu (Bürkös) 150
 Birlá 78
 Birlesty l. Birlésty
 Birlésty (Birlesty) 75
Biro Abrahám birtokos 145
Biro család 108
Biro Lajos szentkatolnai, birtokos 102, 103
Biró Miklos, id., járásbíró 19, 30, 31, 35, 50, 56–58, 70, 97
Biro Sándor birtokos 103
 Biro völgy 140
 Birok szénafüve 108
Birtalan János esküdt 42
Bistrán Andreje esküdt 84
 Bistraru 47
 Bisztra 82, 94
Bisztran Andreje (l. még Bistrán Andreje) 82
 Bizsa 18
 Blaniste 156
 Blaselu (Balázstelke) 149
 Blasiu 45
Blasius nevű birtokos 25, 75
 Blidariu 22
 Blidericza 111
 Blingyis 97
 Boata 78
 Bobosu 28
 Bobu 84
Bod Péter 61
 Bodog 133
 Bodok 135
 Bodonkut (Bodonkút) 140, 163
 Bodonkút l. Bodonkut
 Bodonos 107
 Bodonos kut 128
 Bodor 30
 Bodor hágo 93
 Bogát 137
 Bogát (Bogátpuszta) 112, 126
 Bogáti kelevölgy 112
 Bogátpuszta l. Bogát, Kis Bogát, Nagy Bogát
 Bogátra kelő völgy 112
Bogoméri család 57
 Bogya 118
 Boháts oldala 164
 Boholcz alatt 69
 Boikáni 87
 Boiniku 111
 Boja (Bólya) 150, 154, 164, 165
 Bokaj (Bokajalfalu) 28, 33, 88
 Bokajalfalu l. Bokaj
 Bokaji patak 58, 101
 Bokorszer 135
 Boldoc (l. még Boldutz) 108, 129
Boldos nevű birtokos 165
 Boldusz 108
 Boldutz (Boldoc) 129
 Bolduzser 115
 Bolgárcserged l. Kis Cserved, Kiss Cserved
 Bolgária 32
Bölöni Gáspár fejedelmi titkár 99
 Bolosesti 47
 Bolthajtás 136
 Bolya (Bólya) 150, 159
 Bólya l. Ball, Boja, Bolya, Buja
 Bolya völgye 154, 159, 161
Bonfini, Antonio történetíró 51
 Boozu (Buzd) 34
 Bongárd l. Bungárd
 Borá 78
 Borbánd (l. még Berebáncz, Forgácsfalva) 29–31, 53, 62, 73, 82, 83, 86
 Borberek (l. még Bórberek, Burgbergs) 22, 23, 31, 32
 Bórberek (Borberek) 23
Borda Juon esküdt 36
 Borév (Borrév) 93, 94
 Borév vagy Also utza 93
 Borganyile 41
 Boristyle 115
 Borkut 139
Bornemissza család l. Bornemissza család
Bornemissza János (l. még Bornemissza főispány, Bornemissza János,) báró, kászon 72
Bornemissza család, báró 72
Bornemissza főispány (Bornemissza János) 138
Bornemissza (Bornemissza) János, báró 142
Boronkai család 57
 Boros Botsard (Borosbocsárd) 62
 Boros gödre 140
 Borosjenő l. Jenő
 Boros János kő 95
Boros Lajos birtokos 66
 Borosbenedek l. Bendek, Benicu
 Szent Benedek, Szinbenedik

- Borosbocsárd l. Bocsárd, Boros
 Botsárd, Bucerde ungu-
 resca, Bucerde romana,
 Magyarbocsárd, Oláhbozsárd
 Boroskrakkó l. Cricao, Karkó,
 Krakko, Krakko
 Borozdák 137
 Borpatata 53
 Borrév (l. még Borév) 115
 Borsin 83
 Borsó föld 66, 125
 Borsomező (Borsómező) 32, 67
 Borsómező (l. még Borsómező,
 Inuri) 31, 32, 84, 85, 96
 Borsos 113
 Borsós 97, 100, 143
 Borsospad 64
 Borsószér 128
 Borzás 66, 134
 Borzás árok 176
 Borzás per 112
 Borzás patak 113
 Borzáskút 23, 65
 Borzos 140
 Boslák 93
 Botes (Botesbánya) 33, 104
 Botesbánya l. Botes
Bothardus, mainzi érsek 31
 Botorom 139
 Botsárdi fő völgy 34
 Bozies 20
 Bozsniak patakja 163
 Bozsniáknál 163
 Bozsniaku 163
 Brád 46
 Bradaczel hegy 62
 Braden 30
 Bradoaia 87
 Brádu lung 124
 Braniste 29, 158, 165
 Branistea 133
 Branistye vagy Blaniste 156
Brassai Sámuel 30
 Bratile 41
 Braza 104
 Brebini 18
 Bredecelu 17
 Bredoile 115
 Breilla 18
 Brenase 116
Bretoy Dumitru bíró 96
 Brezesd (Berzesd) 28, 88
 Brotár 93
 Brucla 98
Bruk Antal (Brukenthal) 138
Brukenthal, Samuel l. Bruk Antal
 Brunacze alatt 163
 Brunile 21
 Bucerde unguresca
 (Magyarbocsárd) 30
 Bucerde romana (Oláhbozsárd)
 30
 Bucsi 81
 Bucsinu 156
 Bucsum 118
 Bucsum (l. még Bucsumcserbu,
 Bucsumizbita, Bucsummun-
 tán, Bucsumpojén, Bucsum-
 siásza, Bucsumszát) 75
 Bucsum Cserbu (Bucsumcserbu)
 33
 Bucsum Izbita (Bucsumizbita) 33
 Bucsum Muntari (Bucsummun-
 tán) 33
 Bucsum Pojény (Bucsumpojén)
 33
 Bucsum Siasza (Bucsumsiásza)
 33
 Bucsum Szat (Bucsumszát) 33
 Bucsunile 123
 Budure 112
 Buja (Bólya) 150
 Bukarest l. Bukurest
 Bukcsi hegy 164
Bukur nevű birtokos 83
 Bukurest (Bukarest) 90
 Bulbuk 17, 28, 33, 36, 58, 100,
 101
 Bulz 28, 61
 Bulzu 21, 44
 Bumba 23
 Buna 136
 Bune lász 78
 Bungárd (Bongárd) 51
 Buninzsinyá (Buninzsina) 17
 Burgandia 110
 Burgbergs (Borberek) 22, 23
 Burghügel 75
 Burjános 96
 Burlea 28
 Butojá 54
 Butsom 132
 Butucsei 128
 Butukos 128
 Butureu 141
 Butzur 129
 Buvó patak (Búvópatak) 86
 Búvópatak l. Buvó patak
 Buza büke 116
 Buza oldal 146
 Buzás Botsárd 19, 20, 33, 34
 Buzásbozsárd l. Bocsárd, Buzás
 Botsárd
 Buzd (l. még Boožu) 34, 41, 88,
 155, 156
 Buzesti 87
 Buzogó 48
 Bűdös hely 107
 Bűdös kút 48
 Bűdös kutra rugó 143
 Bűdöskút 31
 Bük 135, 146
 Bűkk 126
 Bűkk alatt 114
 Bűkk elő 128
 Bűkk erdő 125, 133
 Bűrkös (l. még Birgisiu,
 Emberestelek) 150
 Bűrkös láb 65
Caius Iulius Valentinus 51
 Calasturu 126
 Calea krencsi 111
 Calea Mori 80
 Calea perilor 163
 Calea Teuluj 60
 Calea ungurelului 111
 Calea Vadului 111
 Calnicile 47
Cancellar család 29
 Capacina la Komárnics 45
 Caprá 116
 Capu Bili 46
 Capu dealului 89
 Capu dialului el mare 45
 Capu dialului micu 45
Caracalla római császár 51
 Cararea Nutsetului 163
 Carnyá 28
 Casta Curale 85
 Castia Riturilor 59
 Castrum Tinod 77
 Cege (l. még Czege) 138
 Celna l. Czelna
 Cerburia 127
 Cermure 46
 Cetate 110
 Cetati 126
 Cetea (Csáklya) 35
 Chéa 126
Chumadras pap 167
 Cicau (Csákó) 36
Ciliánus nevű szerzetes 69
 Cinzitura 87
 Ciugudul de sus (Felfüged) 133
 Ciunzi 116

Climusuri 46
 Clinu 87
 Coadă horgastoului 80
 Coasta Bobanului 45
 Coasta Bradului 21
 Coasta Csiresilor 78
 Coasta Czarini 78
 Coasta el mare 142
 Coasta el mice 142
 Coasta horgastoului 80
 Coasta lacului 87
 Coasta lui Bokos 46
 Coasta mare 80, 141
 Coasta Meguri 20
 Coasta Osoiului 22
 Coasta petrisului 119
 Coasta re 22, 78, 87
 Coasta Rupii 45
 Coasta Ruski 78
 Coasta satului 20
 Coasta siesi 87
 Coasta stezi 118
 Coasta teurilor 110
 Coasta Zsidovini 25
 Coastele vii 163
 Colnicile 17
 Coltiu Rancsi 45
 Comda 26
 Comenda 26
 Comora 74
 Corlate 78
 Cornecielu 18
 Cornetu 31
 Cornu 18
 Cornuaia 18
Corvin család 102
Corvin János 103
 Coslaru (Koslárd) 58
 Cosorhei 60
 Costa cigli 88
 Costa Csokanului 35
 Costa el mare 80
 Costa la Sfuntă 59
 Costa lui Petru 59
 Costa Sibiului 35
 Costa Slatini 58
 Costa vakarilor 166
Cotiso, dák király l. Kotiso
 Craiova (Királypataka) 31
 Cricao (Boroskrakkó) 31
 Curetsetura 83
 Curetura 102
 Curia Petri 128
 Curpen (Kurpény) 17
 Curu gruiului 80
 Curu stenai 119
 Cutu (Kútfalva) 58
 Czárá Riminyáské 19
 Czarin 73
 Czarina 41
 Czárinile dupe moldovénye 81
 Czarkó 107
 Czege (Cege) 138
 Czelin 30, 162
 Czelina Szatului 35
 Czelini 149
 Czelna (Celna) 35, 61, 62
 Czermura din szusz 28
 Czermurile 25, 45
 Cziblok 93
Czibor Péter 96
 Czigány hegy 48
 Czigány völgy 150
 Czik 75
 Cziklu 124
 Cziku 32
 Czikugyei 129
 Cziogariu 28
 Czondraszál 140
 Czontya 94
 Czurzs dombja 163
 Cságz (Csegez) 122
 Csák 35
 Csákalya 35
 Csáklya (l. még Cetea) 35, 39, 44, 55
 Csákó l. Csáko, Cicau, Csikau
 Csáko (Csákó) 36, 69, 74, 122
 Csanád (Szászcsanád) 50
 Csán (Mezőcsán) 144
 Csáni anyagos tó 140
 Csáni hid 140
 Csapatoka 146
 Csarmen 154
 Csata köz 54
 Csatófalva (l. még Hundorf)
 Csatorna 168
 Csegely 143
 Csegez (l. még Cságz, Kiegez)
 69, 115, 122, 123, 146
Csegezi Károly jegyző 116
 Cselin 83
 Csenger 26
 Csengő 23
Csép Tamás jegyző 113
 Csere allya 125
Csere család 175
 Csere csicsaj 79
 Csere csup 117
 Csere köz 123
 Csere pad 140
 Csere tető 175
 Csere völgyi patak 34
 Cserefák 95
 Cseregő csup 136
 Cseremező 145
 Cserepad 108
 Cserés 91
Cserey Balázs l. Cserey Blasius
Cserey Blasius (Cserey Balázs) 149
 Cserevár 91
 Cserforka 175
 Csergő oldal 140
 Cserile 25
 Cserk 123
 Csérku Dimbu cu Kále 124
 Csermő kut 176
 Cserna vize 166
 Cserna voda patak 166
 Csernát pataka 69
 Csernyicza 44
 Csertesu 78
 Csertezsú de mislok 87
 Csertezsú el miku 87
 Csés 129
 Cseszaria 141
 Csesztve (Oláhcsesztve) 79, 80
 Csetate 121
 Csetatye 101
 Cseteczlele 124
 Cseteczia 58
 Csétetzává Nouluj 154
 Csetetzuje 159
 Csibi 69
 Csicsora 81
 Csigá 134, 135
 Csigás 30, 53, 83, 84
 Csihános köze 175
 Csihános patak 175
 Csikásztó 96
 Csikau (Csákó) 36
 Csikos tó 110
 Csillag hegy 34
 Csillagmál 139
 Csilne 78
 Csilnele 78
 Csinzitura 78
Csipkés István falubíró 146
 Csipkés vápája 140
 Csiresi 121
 Csiresu 21, 110
 Csitera 78, 115
 Csitera Beczului 21
 Csitera Gili 21
 Csitera krambi 21

Csitera mare 110
 Csitera Obodi 45
 Csitsere 95
 Csiunzi 78
 Csofron kö 121
 Csoka 36
 Csoka berek 77
 Csoka tető 140
 Csokán 156
 Csokás 108, 139
 Csókás 143
 Csokásu 32
 Csokirlie 156
 Csokirtya 22
 Csokus 72
Csoma Károly jegyző 92
Csomaközi András 99
 Csomar 115, 116
 Csombord (l. még Csumbrugy) 26, 36, 37, 42, 57, 63, l.
 Csombordi járás 25, 36, 42, 56, 59, 63, 64, 66, 72, 92
 Csomoru 133
 Csongva 37, 38
 Csonka 143
 Csonkás 107, 128
 Csontás 34
 Csora (Alsócsóra) 18, 19, 22, 24
 Csora 74, 130
 Csorba vagy Csorbája hegy 62
 Csorba völgy 139
 Csorda ősvénye 34
 Csorésk 28
 Csorésk 88
 Csorgo 66, 139
 Csorgó 128
 Csorgo domb 128
Csorong család 69
Csorong Erőbet 69
 Csotinile 141, 142
 Csotyin 120
 Csóvás 62
 Csucs (Maroscsúcs) 66
 Csucs felőli forduló 68
 Csufud 38, 97
 Csuhasok 79
Csuka nevű tulajdonos 64
 Csuka pataka 64
Csuka Pavel Juon esküdt 81
 Csumbrugy (Csombord) 36
Csumbrugyán Jakob esküdt 42
 Csumerna 35
 Csunzs (Csunzshavas) 171
 Csup 48
Csupor Miklos erdélyi vajda 31
 Csurgo domb 94
 Csurila (Csürülye) 132
 Csurulyászá (Csuruleásza) 17
 Csuruleásza l. Csurulyászá
 Csutkás 128
 Csuts 95
 Csucs 164
 Csüged (Maroscsóged) 31, 52
 Csür alatt 95
 Csür árka 23
 Csűrők megett 34
Csűrös Ferencz jegyző 81
 Csürszeg 48
 Csürülye (l. még Csurila) 130
 Dacia római tartomány (l. még Dacia Mediterranea) 51, 52
 Dacia Mediterranea (Dacia római tartomány) 51
 Daja (Oláhdálya) 81
 Dalu Blasuluj 75
 Dálu csori 120
 Dálu Pauluj 39
 Dalu Soasului 55
 Dálya (Oláhdálya) 31, 58, 80, 81, 103, 154
 Dán kutja és pataka 176
 Dán pataka 176
 Danacza 30
 Danczkai kutja 98
 Danczkai kutjánál levő földek 100
Danczkai nevű birtokos 100
 Dancs köve 143
Daniel Borbára 102
Danila nevű ember 127
 Danka dombja 163
 Dános 179
 Dants patak 140
 Darab erdő 143
 Darabos 37
 Darázs csere 168
 Darko alma 175
 Darvas 34
 Dasar 43
Dávid András szolgabíró 18, 21, 22, 25, 46, 47, 79, 88, 102, 107, 111, 114, 116, 119, 121, 131, 142
 De a supra coasta Szirbuluj 164
 De a supra funtini 164
 Deák kert 128
 Dealu beserici 29
 Deálu beszerichi 130
 Dealu Bethleni 127
 Dealu Bozului 88
 Dealu Csergeuluj 43
 Dealu Csokirlui 166
 Dealu de la Kruce 27
 Dealu dosului 89
 Dealu dupe vii 101
 Dealu Jezeru 20
 Dealu kapu Peduri 29
 Dealu Kerpenisuluj 38
 Dealu korbului 164
 Dealu mare 88, 89
 Deálu Nensiului 127
 Dealu Nii 89
 Dealu obirsi 151
 Dealu opritu boiler 60
 Dealu perului 74, 80
 Dealu Popi 60
 Dealu rezori 34
 Dealu Ripilor 20
 Dealu rosii 29
 Dealu rosini 113
 Dealu Tecului 88
 Dealu Tűrűlui 20
 Dealu unguresc 31
 Dealu Viilor 20
 Deasupra Farkasligului 60
 Deászupra Szátului 49
Debreczeni Márton 24
 De cătră Dostatt 34
 De cătră Koncza 41
 De cătră Strazsa 81
 De ketre Beld 73
 De kitre Bucerde 20
 De laturile Blagi 163
 De laturile la Onyi 163
 De laturile luj Nan 163
 De la vine 163
 De pe kaszte 73
 De pe vii 27
Decebal dák király l. Décébál,
Decebal, Dekebál
Décébál (Decebal) 138
Decebal (Decebal) 51
 Décse (Marosdécse) 56
 Decsenge 143
Dékáni Ernő jegyző 30
Dekebál (Decebal) 104
 Dela Kaszta 101
 Dela Kruci 27
 Dela Mures 73
 Dela Ulm 73
 Delbinii hegy 21
 Déli domb 134
 Délkút 97
 Déllő 48
 Déllő 36, 175

Delnice 60
 Delnicia poieni 121
 Delnicile mári 20
 Delnicze 37
 Delniczele cele lunzs 163
 Delniczile dupe gárd 37
 Delnicze szubt gyál 73
 Denesae 124
 Denevölgy 107
Dénille Toader esküdt 172
 Denyán gödre 37
 Depe deal la Safrán 27
 Depe vie 75
 Deria 32
 Derstat also 75
 Dés 139
 Désa 122
 Désakna l. Dézs akna
 Dese 126
Dési András birtokos 134
Dési János birtokos 134
 Detonáta 33
 Detre (Alsódetrehem)
 Détse (Marosdécse) 74
Dévai Mihály pap 167
 Dézs akna (Désakna) 26
 Diá szuprá Kosztisuluj 166
 Diá szuprá Miáluluj 166
 Diá szupréa Ripi 166
 Dialu Abdrudenestilor 114
 Dialu albilor 88
 Diálu Begleni 160
 Dialu bonczi 111
 Dialu Brázdi 78
 Dialu brazilor 102
 Dialu caseilor 47
 Dialu Ciunzsilor 87
 Dialu Crucsi 78
 Dialu Czolestilor 114
 Dialu Czopestilor 114
 Dialu Csazestilor 114
 Dialu Csirebestilor 113
 Dialu Csiresului 18
 Dialu din sus 121
 Dialu dintre hotara 97
 Dialu Edrazsie 18
 Dialu fazsetului 45
 Dialu feci 47
 Dialu Felestilor 114
 Dialu Féli 116
 Dialu fentini 142
 Dialu Grozavestilor 113
 Dialu Gyermenestilor 114
 Diálu Gyorgyai 161, 162
 Dialu Hasmasului 141
 Dialu Hertystilor 114
 Dialu hinszurilor 141
 Dialu Huinestilor 114
 Dialu intre siesi 87
 Dialu Jéri 116
 Dialu keleoe 120
 Dialu Korobenestilor 114
 Dialu kosegi 17
 Dialu Kozmestilor 114
 Diálu Lárgi 159
 Dialu Ledarestilor 114
 Dialu lui Mare 113
 Dialu lui Mihaiu 78
 Dialu lui Pávai 165
 Dialu Lupsi 78
 Dialu mamalizestilor 113
 Dialu mare 21, 28, 45
 Dialu Marisenestilor 114
 Diálu Meruluj 162
 Dialu mestacenului 25, 116, 119
 Dialu micu 45
 Diálu Mori 154, 160
 Dialu muntelui 18
 Dialu Muntenestilor 114
 Dialu Pascaestilor 114
 Diálu Rusuluj 155
 Dialu siesului 111
 Dialu stini dupe Kosaga 20
 Dialu szaszaiului 78
 Dialu sztini 78
 Dialu Tirstestilor 114
 Diálu Tisuluj 155
 Dialu Tyokestilor 114
 Dialu Vaidaestilor 114
 Diálu Veltselusi 160
 Diálu Vijilor 154
 Diálu Vijisori 160
 Dialu Völczului 149
 Dialu Vurtenestilor 114
 Dialu Vutceseilor 114
 Dialu Zsingi 18
 Dicső Szent Mártoni alkerület 42
 Dicsőszentmártoni alkerület l.
     Dicső Szent Mártoni alkerület
 Dielucu 110
 Dierna római kori város 136
 Dilma balani 114
 Dilma Cruci 133
 Dilma dinului 118
 Dilma Filipestilor 118
 Dilma Graecului 119
 Dilma Ilestilor 111
 Dilma Jankulestilor 118
 Dilma kukului 118
 Dilma lui boiák 118
 Dilma lui boros 102
 Dilma lui friske 118
 Dilma lui Gredine 118
 Dilma Micudi 114
 Dilma sipotuluj 94
 Dilmai kutra járo ut 40
 Dilmai utra 40
 Dimbo 49
 Dimbrau (Dombró) 40
 Dimbu afinyisului 124
 Dimbu Cindicului 124
 Dimbu Creciului 47
 Dimbu Csotyinile 120
 Dimbu Csukurianului 20
 Dimbu Habianului 87
 Dimbu hászurilor 124
 Dimbu Hodrestilor 120
 Dimbu honcsilor 87
 Dimbu Ilestilor 120
 Dimbu Kocsali 87
 Dimbu Kremini 46
 Dimbu mori 120
 Dimbu Rafailestilor 45
 Dimbu Romanilor 87
 Dimbu stánoilor 124
 Dimbu Vadanului 78
 Din colo de gyál 73
 Din funtina Rumunului 163
 Din gaur 73
 Din perj 73
 Din sus de drum 22, 46
 Din vale in szusz 73
 Din zsoz de kale 163
 Dindár tója 100
 Dinyéskert 47
 Dinnyésmál 42
 Dio pataknál 163
 Diod (Diód) 30, 39, 40, 60, 66
 Diód l. Diod
 Diofa 100
 Diofás 54
 Diomál (Diómál) 31, 39, 40, 44
 Diómál l. Diómál
 Dios 44, 92, 159
 Disznoszer 91
 Dobia 156
 Dobogo 91
 Dobolyi malmánál 69
 Dobrin 118, 124
 Dobroi 121
 Dobrotestile 163
 Dobrudeara 31
 Dobrusa 120
 Dombrava 96
 Dombro (Dombró) 40, 41

- Dombró l. Dombro
 Dombroi pad 48
 Dombroi völgy 123
 Domokos 69, 132
 Donnersmarkt (Monora) 75
 Donnerstag markt (Monora) 75
 Dopu Vaszillye 36
 Dora mare 47
 Dora mice 47
Dosa nevű birtokos 68
 Dosa berke 68
 Dostina 114, 115, 121
 Dostina Bili 46
 Dostina bokului 118
 Dostina bradului 119
 Dostina Custuri 20
 Dostina Czikului 87
 Dostina el mare 45
 Dostina inpuciti 111
 Dostina jerci 119
 Dostina Kosegi 20, 25
 Dostina Láiti 111
 Dostina Loboncestilor 45
 Dostina lui Borzos 45
 Dostina maguri 87
 Dostina Mácri 45
 Dostina mescasului 111
 Dostina Mnyikudi 78
 Dostina nergesului 119
 Dostina Orestilor 45
 Dostina Sovarului 25
 Dostina steuinilor 131
 Dosu 58
 Dosu Aradului 18
 Dosu ársi 124
 Dosu bornai 18
 Dosu bradului 124
 Dosu Bulzuluj 28
 Dosu Capacini lá Stubei 45
 Dosu fenacelor 102
 Dosu gurile arsi 124
 Dosu Kodi Jépi 158
 Dosu kokezului 25
 Dosu kolcurilor 102
 Dosu kolibelor 158
 Dosu Liasului 45
 Dosu lui Petru 114
 Dosu Mákului 78
 Dosu malaistelor 102
 Dosu mare 121
 Dosu morilor 24
 Dosu muncseilor 118
 Dosu Obresilor 124
 Dosu piatri 102
 Dosu popi 25
 Dosu Popi 111
 Dosu satului 131
 Dosu serboiului 78
 Dosu Sgyeburosi 25
 Dosu Stirminilor 101
 Dosu vali mari 158
 Dosu vami cu virvu kolciului 102
 Dosu Zepodielor 101
 Dosurile 133
 Dosz 40, 61, 156
 Dosz patakja 163
 Dosz rendjibe 163
 Dosztyiná tyingiloru 112
 Doszu 41, 78, 112, 115
 Doszu Anditsuluj 129
 Doszu Beszeritsi 67
 Doszu Betrini 67
 Doszu blidarului 86
 Doszu Botuluj 32
 Doszu Bugyili 32
 Doszu bugyilli 23
 Doszu cel miku 166
 Doszu Csorgouluj 129
 Doszu din szusz 58
 Doszu din zsos 58
 Doszu fantini 158
 Doszu Gloduluj 129
 Doszu Grivoji 160
 Doszu kapriori 158
 Doszu kukuti 28
 Doszu Lázárestilor 117
 Doszu luj Mozsí 159
 Doszu mare 166
 Doszu merului 158, 166
 Doszu Napuluj 129
 Doszu Narti 164
 Doszu Neszindali 159
 Doszu nukuluj 32
 Doszu Poduluj 162
 Doszu preszotyelyelor 67
 Doszu Putzuluj 162
 Doszu Rézi 160
 Doszu Románuluj 129
 Doszu Runksorului 78
 Doszu surduluj 118
 Doszu Szélisti 81
 Doszu Tamnyi 67
 Doszu Tokanuluj 23
 Doszu Véli Puntzi 160
 Doszu véli veszenduluj 160
 Doszuj 143
 Dozsá berke 145
 Dozsánál 69
 Drasso (Drassó) 34, 41, 50, 59, 88, 103
 Drassó l. Drassó
 Dregoi 25
 Dreikirchen (Tövis) 96
 Dricu 103
 Dricu fetzi vii 151
 Dricu Kálé Rimeti 151
 Dricu Kremenetiului 158
 Dricu Malaiu Rati 151
 Dricu Mialului 151
 Drombár 31, 52
 Drumu Ajudului 132
Dsurka család 153
 Dudou 56
 Dugás 36
 Dugási rét 34
 Dumbrava (Dumbráva) 25, 28, 78, 79, 81, 151, 164, 166
 Dumbráva (l. még Dumbrava, Dumbrává) 19, 24, 44, 78, 85, 88, 154
 Dumbrává (Dumbráva) 22, 94, 149, 152, 153
 Dumbrava Máre 171
 Dumbrava Mike 171
 Dumbrava tomesi 46
 Dumbráve 120
 Dumbravia 59
 Dumbravice la Sipoto 21
 Dumbravicia 28
 Dumbravitza 28
 Dumbrevicia 119
 Dumbrevitsa 124
 Dumbrevitza 154
 Dumelcs 74
 Dumitrás árka 83
 Dupa deal 59
 Dupa dolea 83, 84
 Dupa dolya 83
 Dupa Grégyin 145
 Dupa grégyin 82
 Dupa kerer 26
 Dupa kopáts 28
 Dupa kurmature 94
 Dupa Laksor 28
 Dupa piatra Gros 73
 După urzikárj 156
 Dupe Belser 157
 Dupe Beserike 142
 Dupé beszerika 73
 Dupe brázi in destine 21
 Dupe brázi in facia 21
 Dupe coaste 163
 Dupe Csetetzelye 40
 Dupe deal 60
 Dupe Deal 20

- Dupe Dial 85, 119
 Dupe Diál 166
 Dupe dialu 25, 119, 142
 Dupe diálu viilor 161
 Dupe gárdur 166
 Dupe garduri 120
 Dupe grégyin 82
 Dupe gruiu 119, 142, 163
 Dupe hume 38
 Dupe kaszte 50
 Dupe Keétár 123
 Dupe krucse 141
 Dupe Megura in Siesu 20
 Dupe Megure in Dialu 20
 Dupe megure in dialu vacsi 46
 Dupe padure 89
 Dupe piatra muncielusului 78
 Dupe pikulețu 141
 Dupe pimniczoje 39
 Dupe podei 27
 Dupe rogoazse 163
 Dupe sura kokosului 21
 Dupe to 145
 Dupe trovasu 141
 Dupe tyálnai 29
 Dupe vii 89
 Dupe Vojvoda 39
 Dusa 118
 Ebakasztó 34
 Ebéd hely 107
Ebergényi Moses birtokos 66
Ebergényi Sándor birtokos 118
 Ebesfalva 151
 Ebhajtó 107
 Ebhát 34, 77
 Ebrész 145
Echárdt család 93
 Ecsellő I. Atsiliu, Etsellő, Tusculu 87
 Efraim 87
 Eger 95, 125
 Eger kerék 125
 Egerbegy 108, 110, 129
 Egerkut 143
 Egiptom tava 176
 Egres (Ruhaegres) 131
 Egres (Tordaegres) 141
 Egres patak (Egrespatak) 131
 Egrespatak (l. még Egres patak) 131
 Egrespataka 107
Egri János jegyző 126
 Egritze (Aranyosrákos) 145
 Egyházdomb 62
 Egyiptom 176
 Éh mező 125, 134
 Éhmező 48, 137
 Elcsdomb 137
 Elecs nevű falu 137
 Elecs pataka 137
 Elecsdomb 136, 137
 Elecspatak 137
 Elekes (l. még Alekus) 42
Elekes család 42
 Elekes gödre 65
Elekes Sigmond jegyző 65
 Elesbércze 143
 Életbértz 91
 Elisabethopolis (Erzsébetváros) 151
 Elisabethstadt (Erzsébetváros) 151
 Előmál 30, 53
 Első herza 77
 Első láb 47
 Első lábok 145
 Emberestelek (Bürkös) 150
 Émező 130, 136
 En fruntza 112
 En furcsiture 164
 En gírla 163
 En Gírla pe groape 163
 En koadá tuffi 164
 En koszte 112
 En Lasz 164
 En mereoborshie 164
 En repausze de ketre 164
 En rupturi 164
 En stoguri 163
 En surrupeturile 164
 En ullá 112
 En zosz 112
Endre, II, magyar király 47
 Enteres oldal 93
 Entrea Pezune 85
 Entre lakuri 163
 Entre peraele din szusz 163
 Entre peraele din zosz 163
 Entre piscuri 164
 Entre vei 163
 Enyed (Nagyenyed) 67, 76, 77, 94, 95
Enyedi Sándor jegyző 68
 Eper hegy 153
 Epres tető 134
 Erbsberg 157
 Ércpatak l. Érczpataka
 Érczpataka (Ércpatak) 118
 Erdély (l. még Erdély ország, Erdélyország, Erdélyi Nagy-
 Fejedelemség, Großfürstenthums Siebenbürgen) 18, 19, 26, 29, 31, 35, 39, 43, 44, 47–49, 51–53, 55, 57, 60, 61, 67, 68, 72, 74, 75, 80, 82, 83, 85, 87, 91, 98, 101–104, 108, 109, 121, 125, 127, 131, 133, 135, 136, 138, 139, 142, 150, 151, 154, 159, 162, 175
 Erdélyi Nagy Fejedelemség (Erdély) 154, 159
 Erdély ország (Erdély) 70
 Erdélyország (Erdély) 98, 99, 121
 Erdő alatt 65
 Erdő András kutja 175
 Erdő megetti völgy 34
 Erdő patakja 34
 Erdő rét 141
 Erdőfar 124
 Erdőfüle l. Füle
 Erdőhát forrás 34
 Erdők 26
 Ernye I. Szász Ernye
Erős Benedek kék darabont 99
Erős István birtokos 92
 Erzsébetváros l. Erzsébethváros, Erzsébethvárossa, Elisabethopolis, Elisabethstadt, Ibásfalau
 Erzsébethváros (Erzsébetváros) 153
 Erzsébethvárossa (Erzsébetváros) 151
 Elisabethopolis (Erzsébetváros) 151
 Elisabethstadt (Erzsébetváros) 151
 Esküt rét 110
 Észak 130
 Északi hegy 34
 Esztergom 47
Eszterházy János, gróf 79
 Esztorok 112
 Etsellő (Ecsellő) 151
 Fa ut 23
 Fábián 31
 Facia 47
 Facia albe 45
 Facia baikului 119
 Facia Beliori 18
 Facia Capacini 45
 Facia Cseszari 141
 Facia dialului 142
 Facia drumului 166

- Facia Dumbraviei 121
 Facia ei mare 114
 Facia feciorilor 121
 Facia fundeci 45
 Facia Girdanului 50
 Facia grapelor 111
 Facia hisului 121
 Facia hudi 114
 Facia Ignatului 46
 Facia kokezului 25
 Facia kolcurilor 102
 Facia Kosegi 25
 Facia lui Bálint 131
 Facia lui Misán 46
 Facia lui Rafaile 22
 Facia Mákului 78
 Facia malaistelor 102
 Facia margai 88
 Facia muncseilor 118
 Facia muncselusului 78
 Facia Natului 141
 Facia Nergesului 119
 Facia osoiului 121
 Facia pikulecelor 131
 Facia Rafailistilor 45
 Facia Riului 114, 121
 Facia Runkurilor 18, 78
 Facia Serboiului 78
 Facia Sgyeburosi 25
 Facia Sovarului 25
 Facia steuinilor 131
 Facia Stezi 121
 Facia Stini 20
 Facia Stirminilor 101
 Facia szake 114
 Facia Ursului 111
 Facia Zepodielor 101
 Facia Zsurzsestilor 21
 Fácza 27
 Faczá Kélyánuluj 86
 Fácze Baja 104
 Faczea viilor 60
 Fagyos 66
 Falom oldal 95
 Falom oldala 93
 Falu rétje 69
 Falu végén 65, 163
 Falun fejül 65
 Falu patakja 163
 Falura rugo láb 146
 Falusi szőlők 80
 Falusi szőlők felett 69
 Falusi szőlők hegye 34
 Fantina lui piperiu 127
 Farasu 17
 Farbércze 143
 Farfa ágyási erdő 143
 Faristya 83
 Farkas fogo 113, 146
 Farkas hegy 140
 Farkas lyuk 37, 123
 Farkas ör 129
 Farkas orotása 175, 176
 Farkas patakja 140
 Farkas verem 69
 Farkas völgy 125
 Farkasalja 62
 Farkasjuk 65, 95, 140
 Farkaslig 60
 Farkastelke l. Lupu
 Farkaspatak 77
 Farkastelke (l. még Lupu) 42, 60
 Fáró 74
 Fásatze 94
 Faseczel 113
 Fászet hel mare 113
Fasching Ferenc 51
Fata István esküdt 30
 Fatia 41
 Fatia Drumului 166
 Fatia fantini 158
 Fatia Kodi Jépi 158
 Fatia kolibelor 158
 Fatia Kosegi 20
 Fatia luntsi 158
 Fatia merului 158
 Fatia viiloru 166
 Fatsa hel máré 83
 Fatza 43, 89
 Fátzá 49, 155
 Fátzá Anditsuluj 129
 Fatza arburilor 60
 Fátzá Csorgouluj 129
 Fátzá Klusuluj 129
 Fátzá kuráte 112
 Fátzá máre 112
 Fátzá pereuluj 111
 Fátzá pereutzuluj 162
 Fátzá Románuluj 129
 Fátzá Turkuluj 155
 Fatza varului 171
 Fátze Priporu 130
 Fazsecelu 114, 119
 Fazsecielu 110
 Fazsecselu 121
 Fazseczelu 164
 Fazsetu 114
 Fecie 21, 47
 Fegedeu beserici 151
 Fegeu 97
 Fehéri járás (Károlyfehérvári járás) 140
 Fehér patak 116
 Fehér vár (Gyulafehérvár) 51, 70, 86, 98
 Fehérvár (Gyulafehérvár) 29, 51, 54, 97, 98, 99
 Feigendorf (Mikeszása) 161
 Fejedelem asztala 87
 Fejedelmi kert vagy rét 62
 Fejér Egyház 126
Fejér Kata 129
 Fejér kö 131
 Fejér oldal 163
 Fejér (vár)megye (Fehér vármegye) 18, 29, 42, 54, 56, 61, 65, 79, 81, 82
Fejér Mihály jegyző 150
 Fejére 129
 Fejéregyház 122
 Fejérvár (Gyulafehérvár) 29–31, 51–54, 64, 73, 81, 99, 103
 Fejül a rácz 164
 Fekete-hegy 176
 Fekete erdő 168
 Fekete vár 51–53
Fekete János birtokos 138
 Feketés 123
 Fel Enyed (Felenyed) 43, 76
 Fel Gyogy (Felgyógy) 39, 43, 44, 55
 Fel járo 36, 69, 109
 Fel kohos 95
 Felenyed l. Fel Enyed
 Feletinu 78
Feleugyán Ténászie esküdt 54
 Felfüged l. Ciugudul de sus, Felső Füged, Felső Füged
 Felgyógy (l. még Fel Gyogy, Soasu, Soasu de sus) 5, 86
 Felhágó 128
 Feljára (Felsőjára) 107
 Feljári tér 107
 Feljárom 91
 Feljárom láb 36
 Felkenyér 19, 22
Felmer, Martin 51
 Felső Austria (Auszttria) 95
 Felső Bodog 133
 Felső Bogántos 77
 Felső Csiga 135
 Felső Csóra (Felsőcsóra) 44, 96
 Felső Derstat 75
 Felső Detrethem (Felsődetrethem) 108, 129

- Felső Detrethem (Felsődetrethem) 109
- Felső éjszak 58
- Felső erdő a cserefánál 164
- Felső (Felső) Fehér (vár)megye (l. még Felső-, Felső Fejér megye) 150, 153, 154, 156, 158, 159, 161, 164, 165
- Felső Fejér (Felső Fehér) várme-
gye 150, 154, 158, 164, 165
- Felső Flekken 75
- Felső forduló 66, 129
- Felső forduló határ 159, 160
- Felső Füged (Felfüged) 36
- Felső Füged (Felfüged) 69
- Felső Füle havassa 107
- Felső Füle (Felsőfüle) 128
- Felső Gáld (Felsőgál) 31
- Felső Gáld 19, 44, 55, 96
- Felső Gezés (Felsőgezés) 153
- Felső Gezés (Felsőgezés) 158, 164
- Felső Gondos 62
- Felső határ 154, 155
- Felső határ 156, 157, 165, 175
- Felső Jára (Felsőjára) 107
- Felső Jára (Felsőjára) 107
- Felső járás 146
- Felső kerek eger 95
- Felső Magyar Igeni járás 24, 28, 44, 54, 57, 61, 73, 75, 76, 79, 84, 85, 86, 88, 96
- Felső Maros Ujvár (Marosújvár) 71
- Felső Maros Várodja (Marosváradja) 71
- Felső mező 146
- Felső pad 107
- Felső Pad 36
- Felső Piatz sor 93
- Felső remete 93
- Felső Sinfalva (Sinfalva) 131, 132
- Felső Szentmihály (Felsőszentmihály) 135
- Felső Szent Mihály falva (Felsőszentmihály) 133, 134
- Felső Szent Mihályfalva (Felsőszentmihály) 135
- Felső szer 48
- Felső Tanorok 62
- Felső váragya (Marosváradja) 72
- Felső vár 32
- Felső Véglábok 91
- Felsőaklos l. Kis Oklos
- Felsőbajom l. Bajom
- Felsőcsóra l. Felső Csóra
- Felsődetrethem l. Felső Detrethem, Felső Detrethem
- Felsőfüle l. Felső Füle
- Felsőgáld l. Felső Gáld, Felső Gáld
- Felsőgezés (l. még Felső Gezés, Felső Gezés) 149
- Felsőjára l. Felső Jára, Felső Jára
- Felsőmagyarigeni járás l. Felső Magyar Igeni járás
- Felsőpián l. Oláh Pián
- Felsőpodsága l. Podsága
- Felső Puszta Szent Király (Pusztaszentkirály) 130
- Felsőszentmihály l. Felső Szentmihály, Felső Szentmihály falva, Felső Szentmihályfalva, Szentmihály falva, Szt. Mihályu din sus
- Felsőszolcsva l. Szolcsva
- Felsővár 22
- Felvinc l. Felvincz, Felvintz
- Felvincz (Felvinc) 47
- Felvintz (Felvinc) 41, 49, 56, 90
- Fenacie el mice 102
- Fenaciele 111
- Fenaciele el mare 102
- Feneketlen tó 150
- Fenes 31, 49, 73, 120, 123, 124
- Fenesán Tivadar jegyző 49
- Feneselu (Kisfenes) 123
- Fentená bobuluj 112
- Fentená hegedosoloj 112
- Fentená Jeduluj 152
- Fentená Patarilor 152
- Fentina albe 116
- Fentina cailor 47
- Fentina Costi 114
- Fentina cu arini 46
- Fentina de face 115
- Fentina diabolui 115
- Fentina lui Lukáts 124
- Fentina lupului 119
- Fentina maguri 46
- Fentina pietricseli 113
- Fentina recse 78, 110
- Fentina rusilor 121
- Fentina ursului 119
- Fentinelele 124
- Fentinile 18
- Fenyő kut 95
- Fenyő patak 95
- Fenyőfalva 51
- Fenyves oldal 95
- Ferden grosen 89
- Ferdinánd, I, császár, magyar király* 23, 52, 151
- Ferdinánd, II, császár, magyar király* 168
- Ferecse 32
- Feredő 139, 141
- Feredő kutja 141
- Feredő patak 129
- Feredő pataka 141
- Feréu (Magyarforró) 61
- Ferocse 23
- Fersét 155
- Fersie 118
- Feszelsberg 75
- Feuldvára (Székelyföldvár) 90
- Fias 31
- Fiaató 112, 113
- Finátzele 54
- Finta család* 145
- Finta oldal 145
- Fintina Calugariloru 86
- Fintina Krájuluj 86
- Fintina Mogi 20
- Fintina mogi 20
- Fintina tolhariloru 113
- Fityhalom 48
- Fleser Todor falusbíró* 54
- Fleseraszka 80
- Flora Juone antiste* 133
- Flora Vasziliu esküdt* 42
- Florea Nikulai falusbíró* 85
- Fodor Vaszilika pap* 94
- Foenatiu 151
- Fogadók között levő rét 70
- Fogaras 27, 38–40
- Fogarasi havasok 152
- Fogarasi Sámuel* 30
- Fogetzillu 163
- Fok 69
- Fokadás 131
- Földes uri földek 73
- Földesi Kert 77
- Földvári család* 48
- Földvári gödre 48
- Foltis 120
- Folyadék 107
- Fontiná Mejuguluj 161
- Fontiná Mitri 161
- Fontiná Retse 162
- Fontiná Rotáriuluj 165
- Fontiná Vájdí 160
- For Andreas grund 157
- For den Birken 157

For den Zieben gestern 157
 Fordulasiu carpeni 88
 Fordulo 139
 Forgácsfalva (Borbánd) 29
Forro Demeter birtokos 61
 Foszágok 134
Foszto család 65
Foszto Ferenc birtokos 91
Fosztó Ferencz jegyző 69
Foszto Károly birtokos 91
 Fövény 100
 Fránkut 77
 Fraszin 58
 Frauengut 77
 Frek 153
 Frek felől 163
 Frisae 117
 Fruncz 23
 Frundeczaele 163
 Fruntea diaululi 149
 Fruntya lui Stán 124
 Frunzár 83
 Frunze 83
 Fudae 72
 Fugad (l. még Füged) 25, 26, 63
 Fulo 66
 Funatiul 133
 Funatzele 38
 Funátzele Szátuluj 129
 Fundata de mislok 22
 Fundata ei mare 22
 Fundata mice 22
 Fundatura 156
 Fundetura 20
 Fundeturá Teuluj serp 54
 Fundeture 155, 161, 166
 Fundoj 134
 Fundu feletinului 87
 Fundu horgastoului 80
 Fundu poieni 120
 Fundu szeltsilor 80
 Funduj 83
 Funtina ac retsche 164
 Funtina da tyeatre 39
 Funtina Kreicza 60
 Funtina popi 129
 Funtina ursuluj 124
 Funtine Romitánu 130
 Furcsele latu din szuszu 56
 Furcsele latu din zszoszu 56
 Furcsituri 75
 Furtan 89
 Fügedi út között 48
 Fügedre menő utba 40
 Fügő 97

Fügő hegye 34
 Fügő köze 34
 Fügők 34
 Füle (Erdőfüle) 175
 Füle völgy 128
 Fürdő 55
 Fűs 163
 Fűttenő 139
 Fűzes 61, 95, 128
 Fűzes 37
 Gábod l. Gabud, Gebud
 Gabriána 118
 Gabrilla 176
 Gabud (Gábod) 49, 50
 Gáia 24
 Gaina (Oláhtyúkos) 162
 Galambos 116
 Galatz (Ompolygalac) 33, 82
 Gáld (Alsógáld) 100
 Gáld vize 19, 50
 Galda de dseos (Alsógáld) 19
 Gáldi patak 100
 Gáldtő (Gáldtő) 50
 Gáldtő (l. még Gáldtő) 55, 70, 97, 100
Gálfalvi István 175, 176
Gálfi János falusbíró 130
Gálfi János tanácsúr 90
 Gáli patakja 163
 Gálprity 77
 Galteo 50
Gáspár István esküdt 64
 Gát 19
 Gátszeg 175
 Gaura Henzului 35
 Gaura Kalului 35
 Gaurá lakuluj 157
 Gaura lui Stroj 35
 Gaurá Meszisuluj 156
 Gaurá Portri 157
 Gauran (Ompolyszáda) 85, 96
Gazdag György birtokos 25, 26
 Gebud (Gábod) 49
 Géczi vár 127
 Geczun berg 89
 Geina la fontina fáguluj 130
 Gémes 145
 Georgius Pál 31
Geréb család 102, 103, 168
 Geréb tó 168
 Gerenátye 54
 Gerend (Aranyosgerend) 53, 144
 Gerenda to 66
Gerendi család 42
 Gerepen 77

Gergelee 124
 Gergeleu 89
Gergely nevű birtokos 50
Gergely pápa 109
 Gergelyfái patak 88
 Gergelyfája (l. még Gergersdorf) 50
 Gergelyfája patak 50
 Gergersdorf (Gergelyfája) 50
 Gergileui hegy 97
 Gerkorai kenderes földek 63
 Geszteg 95, 121
 Getsemáné 94
 Getse rét 95
 Geunasze 160
Géza, II, magyar király 90, 142, 143
 Ghéres (Aranyosgyéres) 109
 Ghizasu din sus (Alsógezés) 153
 Ghyéres városa (Aranyosgyéres) 109
 Gibartzi határrész 103
 Gilá 116
 Gilányi 53
 Girbova 81
 Girdán 50
 Girsobe 132
 Gitigráng 160
 Glod 23
 Glodány 40
 Glodorj 35
 Glodu 19
 Glodurile 163
 Glodurj 50, 155
 Glogovetz 56
 Glückauf 24
 Goble bécze 164
 Goblisara 23
 Gobriliciu 18
 Gold berg 75, 77
 Gombás (Marosgombás) 57, 67, 74
 Gombás pad 91
 Gondos alja 62
 Gór 48
 Gordian 51
 Gorgán 17, 32, 75, 85
Gorgán Máté birtokos 127
 Gorganu 59
 Gorgány 139
 Gorgiu 75
 Goroni 20, 141
 Goronyis 54
 Goronyisu 28
 Gödör 65

Göndöl 93
 Görbe földek 62
 Görén kö 132
 Görgény (Görgényüvegcsűr) 136
 Görgényüvegcsűr l. Görgény
 Görtös 139
 Gradina mănzilor 80
 Gradina 96
 Gradt 75
 Gránát pataka 46
 Grapa Dumani 119
 Grapá Furtsi 157
 Grapá Gyorgyentsuluj 160
 Grapá Jankuluj 160
 Grapa karini 115
 Grapa Kinilui 124
 Grapa koczanului 21
 Grapa komori 115
 Grapa Krisanului 119
 Grapa krutsi 128
 Grapá Kuri 54
 Grapá luj Farkas 166
 Grapá nemesuluj 56
 Grapá Opri Fretzie 161
 Grápá Piti 162
 Grapá Szlimnitsánuluj 161
 Grapa Todorestilor 115
 Grapá Unguruluj 57
 Grapá vérzuluj 162
 Grapá viilor 157
 Grápá Zsivertoi 157
 Grape márj 73
 Grape mits 73
 Grapele 133
Gredinárj család 22
 Gredinile latzi 151
 Gregyine luj Nistor 83
Grek család 119
 Gregyine luj Bukur 83
 Gregyine luj Szávu 83
 Griku brási 124
 Grind 22
 Grindei 29, 60
 Grindele 102
 Grintyen 77
 Grinyert 157
 Grivaja völgye 160
 Grivaje 160
 Groapa Bojenyi 164
 Groape jepelor 164
 Groape luj Szász János 163
 Groape Mitri 163
 Grobisteu 60
 Grohota 136
 Grohotá 126
 Gropa buczi 71
 Gropá Burnetyi 152
 Gropá Dánsuluj 159
 Gropa furcsiloru 71
 Gropá Grozi 152
 Gropá Gyorgyi 152
 Gropa huli Szentivanu 152
 Gropá kererilor 152
 Gropá Kori 124
 Gropa lui Urda 129
 Gropá Opri Tomi 152
 Gropa Popi 129
 Gropá Porkuletz 152
 Gropa Sámuki 152
 Gropá Szakátsuluj 152
 Gropa Szentiványi 129
 Gropa Szentjácobuluj 129
 Gropa Sztavaruluj 71
 Gropá utzé 152
 Gropá Zsudeluluj 152
 Gropenyile domnesti 35
 Gropenyile Satului 35
 Gropile 41
 Gropile lui Brinzej 162
 Gropile Nikulitzi 160
 Gropile Polmadilor 154
 Gropoj 112
 Gropty 54
 Gros 67
 Gros erdő 86
 Groschl 163
 Grod hegy 73
 Grosi 23, 111
 Gross Enyed (Nagyenyed) 76
 Gross taich 89
 Grosz 46, 117
Grozá nevű birtokos 152
 Gru de mislok 118
 Gru furmosz 94
 Gruile lui Rafalie 163
 Gruisaru mare 112
 Gruisaru mike 112
 Gruiu bergyi 164
 Gruiu birzi 110
 Gruiu Botasului 45
 Gruiu bradului 119
 Gruiu crucii 80
 Gruiu Dankului 163
 Gruiu Edrasie 114
 Gruiu Edraszie 102
 Gruiu hodiului 110
 Gruiu hudi 114
 Gruiu hulpilor 110, 111
 Gruiu Jéri 119
 Gruiu Kosegi 25
 Gruiu Kristi 102
 Gruiu lui Borzan 163
 Gruiu lui Dán 78
 Gruiu murzi 45
 Gruiu simi 110
 Gruiu vacarului 110
 Gruiu vaci 21
 Gruiu Vadianului 22
 Gruiu veszi 46
 Gruj 26
 Grujacele 28
 Grujaczere 73
 Grujetze 160, 166
 Gruju Bajesului 55
 Gruju Berzi 160
 Gruju cu dune Pétri 59
 Gruju Dumbrévi 155
 Gruju Fintini 162
 Gruju Gyorgyi 155
 Gruju hel mare 160
 Gruju intre Lups 78
 Gruju Jepurilor 166
 Gruju lui Gávriale 159
 Gruju lui Oprán 162
 Gruju lui Tyeseri 85
 Gruju luj Czurz 163
 Gruju luj Solomon 159
 Gruju lunga 72
 Gruju Mitzirosuluj 157
 Gruju Moldi 160
 Gruju Nyikoilor 153
 Gruju Ozolii 85
 Gruju Pareucului 59
 Gruju Pászculuj 154
 Gruju Popi 157
 Gruju Raci 88
 Gruju Rátzuluj 155
 Gruju rosu 28
 Gruju Satuluj 167
 Gruju Soku 154
 Gruju Vaszi 72
 Gruju Zsugreanului 164
 Gruszenile 41
 Gründchen 77
 Gunoiture 164
 Gura bradului 121
 Gura dosului 114
 Gura izvoarelor 45
 Gura lákuruluj 82
 Gurá nergesului 111
 Gura pareului 121
 Gura poieni 141
 Gura Rituriloru 70
 Gura riului 163
 Gurá Fázsilor 161

Gura tiei 115
 Gurá Tyei 94
 Gura urszoi 117
 Gura Urszului 85
 Gura valyi 73
 Gura Zlatini 80
 Guretzile 158
 Gurgujáta 73
 Gurgujátá 54
 Guricioru 142
 Gurile arsi 124
 Guruetze 117
 Gus 103
 Gyalakuta 138
 Gyáolong 112
 Gyálu 120
 Gyálu bradului 124
 Gyálu Csugudului 81
 Gyálu el ku nume 144
 Gyalu fetzelor 33
 Gyálu Girbomului 81
 Gyálu gvin Mislok 152
 Gyálu kálului 124
 Gyálu kápoluj 152
 Gyalu kapriori 158
 Gyálu karsziroului 81
 Gyalu kinei 124
 Gyálu krutsi 118
 Gyálu ku nume 144
 Gyálu Lázuluj 120
 Gyalu lupoi 124
 Gyálu mare 120
 Gyálu perilor 120
 Gyalu Petri 128
 Gyálu Pléskutzi 118
 Gyálu Rátyisuluj 94
 Gyálu sori 124
 Gyalu Stiopuluj 128
 Gyálu striketzi 120
 Gyálu Suguduluj 54
 Gyálu Tárcki 123
 Gyálul betrinu 56
 Gyapju kebel 175
 Gyásziprá kaszti ulmilor 144
 Gyásziprá zsiijilor 144
 Gye a szuprá koszti hel márje 152
 Gyelnitze 123
 Gyelnyitze máre 145
 Gyelnyitze mike 145
 Gyemesu 145
 Gyenge család 33
 Gyenge to 175
 Gyepek 100
 Gyéra 129

Gyéres (Aranyosgyéres) 108–110, 137
 Gyéres Szent Király (Gyéresszentkirály) 108, 110, 137
 Gyéres város (Aranyosgyéres) 109
 Gyéresi szőlőtető 140
 Gyéresszentkirály I. Gyéres Szent Király
 Gyergyaleu 41, 87
 Gyergyó fiúszék (Gyergyószék) 121
 Gyergyói havas 53
 Gyerőfi familia 124
 Gyertyános (Torockógyertyános) 94
 Gyertyános 161
 Gyetzár 66
 Gyezuini 81
 Gyibo 17
 Gyie din Parau 83
 Gyiele hel batrini 83
 Gyilkos kút 140
 Gyimara 87
 Gvin gyál in zszos 73
 Gvin zszos de drumu Turzi 144
 Gyonásu 20
 Gyorgyaje hej mare 161
 Gyorgyaje he mike 161
 Gyorgya nevű birtokos 155
 György Csib a Jánii esküdt 81
 Gyorgyents 160
 Gyöngyösi István 141
 Győrfi János esküdt 42
 György Ilka birtokos 134
 György kertje 143
 Gyóvá 112
 Gyula, erdélyi vajda I. Gyula kapitány, Gyula vezér
 Gyula fejevár (Gyulafehérvár) 39
 Gyula kapitány 39, 43, 74
 Gyula vezér 51
 Gyulafehérvár (I. még Alba-Iulia, Alba Carolina, Alba Gyula, Apulum, Appulium, Belgrad, Fehér vár, Fehérvár, Fejevár, Gyula fejevár, Károlfejevár, Károlfehérvár, Károlyvfejevár, Károly-Fehérvár, Károly Fehérvár, Károlyfehérvár, Károly fejevár, Károly Fejevár, Károly fejevár, Károly fejevára) 43, 52, 74, 97

Gyulafi család, gróf 80
 Gyulai Benyea esküdt 72
 Gyulai Pál 95
 Hadaró I. Hadaro, Hadaró Lupsa
 Hadaro (Hadaró) 77
 Hadaró Lupsa (Hadaró) 77
 Hadnagyi rét 100
 Hadrianus római császár 51
 Hágou 74
 Hagymás (Tordahagymás) 107, 142
 Hagymásaj 123
 Hajdu család 83, 84
 Hajnald (Haynald) Lajos püspök 30
 Hajógyár 71
 Hajos Andreje bizottmányi tag 84
 Halap 47
 Halas to 95
 Halas ton fejjül 95
 Hálásteu 74
 Hálcsele 45
 Hálcsi 45, 78
 Haller család, gróf 168
 Haller havas 17, 25, 107
 Haller Josef, gróf 168
 Haller Péter, gróf 168
 Haller Rupert, gróf 168
 Halmok köze 130
 Halmurile 28
 Halom 91, 93
 Halom alatt 69
 Halom a Rezorákkal 69
 Halom megett 69
 Hályagas 115
 Hamarág 107
 Hambok 81
 Hamen auf la Fegedo rosu 89
 Hamma 93
 Hammersdorf (Szenterzsébet) 51
 Hanauf 89
 Hancsa 125
 Hancsile 124
 Hanfau 89
 Hangás 139
 Hanká máre 124
 Hantsu 58
 Háporton (I. még Magyar Háporton) 25, 26, 54, 63
 Háram ág 91
 Háramto 90
 Harangosto 90
 Haraszt 34
 Harasztos 90, 117, 122, 138
 Harasztosi ut 41

- Haravisca 103
 Harbach (Hortobágyfalva) 153
 Hari l. Harri, Heria
 Harii utnál 69
 Hárinku 21
 Harkányi kő 140
Harkányi Miklós református pap 138
Harkányi nevű birtokos 140
 Harmad völgy 48
 Hármás fogadók 144
 Három szék (Háromszék) 90, 146
 Háromszék (l. még Három szék) 125, 131
 Harri (Hari) 54
 Hasadát l. Hesdát, Hesdáté, Hesdát
 Határ közt 34
 Határpatak 90, 163
 Hátdomb 125
 Hátszeg 74
Hatyegan család 74
 Havas 95, 136
 Havas büke 143
 Havas Gyogy (Havasgyogy) 44, 55
 Havas patak 95
 Havasasszonyfalva l. Asszonyfalva, Szecsclu
 Havasgáld l. Intra Gáld, Intragáld, Intre Gáld
 Havasgyogy l. Havas Gyogy
 Hesdát pataka 132
 Heerschau 77
 Hegedü pátka 132
 Hegedüs láb 80
Hegedüs nevű udvari tiszt 80
 Hegy 140
 Hegy alatt 95, 164
 Hegy alja 86, 109
 Hegy dülő 59
 Hegyek között 48
 Hegy megett 63
 Hegy Szöllők 63
 Hegyes 125
 Hegyes alatt 34
 Hegyes hegy 64
 Hegyeskő 129, 136
 Hegyfarka 100
 Hegyi parlag 143
 Hegyláncz 129
 Hegymeg 123
 Hegymege 108
 Hejág 54
 Heles tou 83
 Hellos 77
Heltai Gáspár 69
 Helységben lévő patak 114, 141
 Hencsegés tónál 163
 Hensu 78
 Henterberg 89
 Henyelondgyer 50
 Heregusu 87
Heperei Pál szolgabíró 20
Herepei Károly 30
 Heria (Hari) 54
Herkules, mitológiai alak 138
 Herman hegye 76
 Herman pataka 76
 Hermán völgye 48
 Hermaneásza 76
 Herminasza 29
 Herrenbás 50
 Herrmannstädter Stuhl (Szeben-szék) 162
 Hertop 111
 Herzlos 77
 Hesdát (Hasadát) 118, 124, 127, 129–132, 141
 Hesdát pataka 129, 130, 132, 141
 Hesdáté (Hasadát) 117
 Hesdát (Hasadát) 117
 Hesdát erdő 141
 Hesdát havas 118
 Hesdát patak 127
 Hemesclu 142
 Hetugána 49
 Heunicse 50
 Hiakurile 17
 Hidas (Székelyhidas) 36, 122
 Hidas (Székelyhidas) 132
 Hideg havas 48
 Hideg kut 65
 Hideg kút folyama 95
 Hideg kút pataka 126
 Hidegfok 176
 Hidegkut 30, 77
 Hidegpatak 150
 Hidegviz 154, 159, 161
 Hidegviz l. Hidegviz, Kaltvasser, Kelvászer
 Hidegvizi szolgabírói járás 154, 156, 159, 161, 165
 Hidisiu (Székelyhidas) 132, 133
 Hinsuri 142
 Hinszur 154
 Hinszurile 163
 Hinter berg 89
 Hinter dem belserlok 157
 Hinter den Kapen 89
 Hinter der Garten 75
 Hinter grund langen 89
 Hinter halt 89
Hirbea család 55
 Hirbest 55
 Hircza 164, 165
 Hirius 95
 Hirtop 121
Hirtsága Lika falu örege 37
 Hisu 121
 Hiszok gödre 107
 Hivák pataka 107
 Hochberg 89
 Hodéj 154
 Hodobáná 154, 165
Hodra család 120
 Hoja 123
 Holcmány l. Holtzman
 Holdá Bogyi 120
 Holdele Csori 110
 Holdile mukuluj 124
 Holdvilág 122, 151, 153
 Holló 73
 Hollveg 156
 Holt szenes 161
 Holtmaros 30, 77, 96
 Holtzman (Holcmány) 167
 Homlok 95
 Homorod (Homoród) 28, 33
 Homoród l. Homorod
 Honal 66
 Honcsi 78
 Hopirtá 54
Hoportyán Jákobb esküdt 145
Hoportyán Pável esküdt 145
Hoportyán Toma esküdt 145
Hora (Ursu Nicola, Vasile) parasztfelkelő 93
 Horaiczá 87
 Hordoba 88
 Horgas föld 175
 Horgásteu 74
 Horgastó 80
 Horgos 59, 108, 136
 Horlitztető 91
 Hortobágy (Hortobágyfalva) 150
 Hortobágyfalva l. Harbach, Hortobágy, Hortobáty falva, Korneczel, Kornetzel
 Harbach (Hortobágyfalva) 153
 Hortobáty falva (Hortobágyfalva) 153
 Hortobáty folyó 153, 154, 167

Horváth Ferencz jegyző 144
Horvath Joseff birtokos 66
 Horzsinyetza 129
 Hosszúláb 62
 Hosszak 143
 Hosszu 48, 59, 63, 128, 134
 Hosszú 65, 100, 125
 Hosszu bércz 175
 Hosszu dülő 59
 Hosszú földek 65, 100
 Hosszú Külső Lábak 100
 Hosszu nyilak 65
 Hosszu oldal 125
 Hosszu rakottyás 175
 Hosszukő 94
 Hosszupatak (Hosszúpatak) 56
 Hosszúpatak l. Hosszupatak,
     Hosszupatak
 Hosszutelke (Hosszútelke) 35,
     88, 156
 Hosszútelke l. Hosszutelke
 Hosszuvölgy 136
 Hoszszu 77, 137
 Hoszszuaszo (Hosszúaszó) 55, 56
 Hosszúaszó l. Hoszszuaszo
 Hoszszuk 145
 Hoszszukő 95
 Hoszszupatak (Hosszúpatak) 55
 Hotáru in Ripá 161
 Hotaru Springului 50
 Huda 116, 129
 Hudá pori 45
 Hula 72, 83, 84, 89
 Hula alatt 69
 Hulá Dozsi 159
 Huma 70
 Humma 70
 Hundorf (Csatófalva) 152
 Hunyad (vár)megye 28, 33, 58,
     100
Hunyadi (Hunyadi János) 30,
     70, 96
*Hunyadi János (l. még Hunyadi,
     Hunyady, Hunyady János)* 39,
     40, 53, 70, 73, 87
Hunyadi Mátyás, magyar király
     24
Hunyady (Hunyadi János) 100
Hunyady János (Hunyadi János)
     66
Husztí András 51, 52
 Huszuszeu 55
 Ibásfalau (Erzsébetváros) 151
 Ieruni 157
 Igen (Magyarigen) 31, 56, 62
 Igeni Nagy patak 61
 Igeni patak 56, 61
 Igenpatak (Igenpataka) 56
 Igenpataka l. Igenpatak
 Igiel 56
 Ignátzur 129
 Igyiturj 73
 Ikldod (Küküllőikldod) 34
Ilie nevű tulajdonosok 120
 Ilomás 143
 Ilyés dombja 95
 Im Hilltsen 157
Imecs Domokos jegyző 61
Imre, Szent, herceg 70
 Imu rosiu 120
 In Alunyis 118
 In Árin 157
 In Bálte 162
 In Beleora 46
 In beltz 28
 In Berk 41
 In Cantos 28
 In Capacina 45
 In Csétetze 155
 In Csitera Marienestilor 45
 In Csuke 25
 In Czelin 162
 In czermura din zsosz 28
 In den jungen 75
 In der Eichen 157
 In der Lagers 157
 In der Rinnen 157
 In Diálu Belkeuluj 157
 In Dialu dupe steaze 21
 In Dialu micu 45
 In djal 49
 In dostina Aleskuiului 45
 In dostina Toportasului 45
 In Dostine 45
 In dostine la fentina Plosestilor
     45
 In dostine la Grozsi 45
 In dosu poeni Prelucsi 21
 In Dumbrave 20
 In facia Lepsorului 21
 In fecie 21
 In fruncz 20
 In fundaie 141
 In Fundeture 155, 166
 In Fusi 117
 In Gaura Portzi 157
 In geunasa mare 21
 In geunasa mice 21
 In gropi 83, 157
 In grosi 47
 In Grosz 46
 In Gruiu 46
 In gruiu 45, 46
 In gruiu Uliului 45
 In gura Minyindátsuluj 157
 In Gurá Viszi 162
 In gyál 28
 In Kápu Diáluluj 157
 In Kárpín 166
 In Ketzinás 118
 In krepeturi 34
 In Kureture 155
 In Mosdaru 21
 In Muncielu 46
 In Oás 118
 In Pádine 155
 In pareu Halcselor 45
 In peri 35
 In Pertz 171
 In Perutz 161, 162
 In Plopty 118
 In podereu 45
 In Pojáne 157
 In Presáká 45
 In Prihogyiste 45
 In Prundasze 163
 In Redéá 165
 In resorele Funtinelelor 28
 In Roabe 157
 In Rombus 157
 In rude 25
 In Runku porkului 46
 In Sat 72
 In Segmane 20
 In Seketuri 45
 In Sész 145, 165
 In spine 25
 In Stirter 157
 In Straia 118
 In Szegaje 46, 118
 In Szelistye 28
 In Tárnitze 118, 124
 In Tárnyicza 94
 In Tejeture 166
 In teu 70
 In Teu la Pasiste 70
 In tiusuri 121
 In valea Orestilor din susu 45
 In valea Plesestilor 45
 In Váliá Gloduluj 165
 In Vália Luntsi 155
 In Valia pleskutzi 118
 In vas 38
 In Zepodie 45
 In Zeund 159

- In Zlamen el micu 21
 In Zlamenu el mare 21
 Inakfalva 56
 Incédi berek 77
 Indal 128, 130, 143
 Ingó domb 168
 Ingodály 150, 154, 157, 159, 161, 164
 Ingovány 131
 Innen a réten 163
 Intorsura 18
 Intra fogadae a Rituri 70
 Intra Gáld (Havasgáld) 19
 Intra ripa 28
 Intra vale 81
 Intragáld (Havasgáld) 44, 54, 55, 62, 73, 75, 96
 Intragáldi völgy 55
 Intre csetetzele 28
 Intre Csitere 21
 Intre Dialuri 21
 Intre drumuri 141
 Intre ele lungi 41
 Intre Gáld (Havasgáld) 55
 Intre gruiuri 131
 Intre Grujetze 160
 Intre határ 83
 Intre izvare 45
 Intre Jazurj 171
 Intre Jere 118
 Intre Kel 20
 Intre kél 162
 Intre kelj 155
 Intre lunci 142
 Intre Majerj 19
 Intre mér 132
 Intre munte 28
 Intre ovese 20
 Intre paduri 81
 Intre paraie 17, 45, 141
 Intre paráje 26
 Intre Pareo 154
 Intre Perae 124
 Intre Peráe 154
 Intre perae 120, 161
 Intre pereule Szekeri 164
 Intre Tisku 83
 Intre vaduri 46, 78
 Intre vei 142
 Intre velli 81
 Intre vii 156
 Intre zepodie la fecie 21
Intzédi család, báró 103
 Inuri (Borsómező) 31
 Inurile 80
- Ircuse 41
 Irgan 94
 Irtovány 114, 128, 131
 Ispán-laka (Ispánlaka) 68
 Ispánlaka (l. még Ispán-laka, Spánláká) 54, 56
 Ispánlaka felöll való forduló 54
 Ispánok völgye 113
 Isten kassa 109, 143
Istok család 29, 48
 Istri 51
István, I, magyar király 70, 77
István, V, magyar király 94, 121, 122, 125, 133, 136
 István bánya 24
 Iszák falva 33
 Iszka 73
Iszpász, Juon falusbíró 81
 Isztina 150, 154, 155, 159, 160, 165
Iván Nesteo juhász 171
 Iván vára 110
 Ivánfalva (Aranyosivánfalva) 107, 110, 111
 Ivánfalvi (Kakovai) patak 107
 Ivánka patakja 140
 Ivánka tető 140
 Ivánka völgye 140
 Izvor forrási szőlők 30
 Izvoru el mare 78
Jacobu Popa notariu 133
Jagelló Izabella magyar királyné, erdélyi fejedelem 47, 52
 Jakab csere 168
 Jakab irtása 95
Jakots M. jegyző 172
 Janko gödre 160
 Janku keresztje 163
(János, I, magyar király l. Zápolya János
János, II, magyar király 52
 János deák rét 65
 Jára (Alsójára) 77, 131
 Jára de jos (Alsójára) 107
 Jára folyó 107, 110, 114, 120, 131
 Jára vize (Járavize) 117, 118
 Járai ut alatt 128
 Járai völgy 140
 Járamagura l. Magura, Megura
 Járarákos l. Oláh Rákos, Rachis Rumunescu
 Járaszurdok l. Szurdok, Szurduk, Szurduku
 Járavize l. Jára vize
 Járdován kuttető 112
- Járdovány 139
 Jári György kutja 95
 Jég erdő 141
 Jenő (Borosjenő) 99
 Jepetura 163
 Jertivia 118
 Jezer 20, 80
 Jezer nevű tó 35
 Jezeru 20
Jézus, Krisztus 95, 167
 Jo leány bércze 143
Jobbágy Benedek vadász 143
 Johannis berg 167
Jóó István, diodi 40
 Jopatak 90, 91
 Jóremény bánya 24
Josa László (Josa László) 155
Josa László szolgabíró 157, 160, 162, 166
József nádor (Habsburg József) 138
Josika Anna, báró 136
Josika család, báró 130
Josika István, báró 142
Josza György esküdt 85
Jovu nevű személy 30
 József bánya 24
Juanne Onika esküdt 167
 Judenbeng 104
Juga nevezetű birtokos 152
 Juk 48
 Kabolás 128
 Kádá mediesului 131
 Kádár domb 140
Kádár János falubíró 30
 Kádár rét 95
 Kahlberg 77
 Kajcs 96
 Kakas 61
 Kákova (Aranyosivánfalva) 107, 110, 111, 166
 Kákova Jéri (Aranyosivánfalva) 110
 Kakukkok tere 113
 Kala bala 55, 73
 Kálá bélgreadului 81
 Kala Blasuluj 60
 Kála cigánului 81
 Kala Heninguluj 20
 Kálá Hészrie 81
 Kálá Litii 120
 Kálá orbi 81
 Kálá Seusi 81
 Kála vingarduluj 81
 Kalabala hegytető 73
 Kalado 40

- Kálba patak (Kálba folyó, Kálbá patak, Kálba vize, Kaltbach) 154, 155, 158–162, 164, 165
- Kálczá 23
- Kalea Apolduluj 151
- Kalea Belgaradului 81
- Kalea Belgeradului 41
- Kálea Bergyinului 81
- Káleá beseritsi 40
- Kalea Bozului 88, 155
- Kalea Csinad 50
- Káléá Csuguduluj 40
- Kalea Csügrádestilor 40
- Káléá Dilmi 40
- Kalea Drasovului 50
- Kalea Grékaji 40
- Kalea Konczi 155
- Kalea Kutului 41
- Kalea la Gligorás 40
- Kalea lunga 34
- Kalea Mercuri 41
- Kalea merului 166
- Kalea mori 166
- Kalea Muhátsiului 41
- Kalea Omlasului 151
- Kalea Peucsi 50
- Kalea pojénilor 166
- Kalea Sebisului 41
- Kalea Singatinului 41
- Kalea Teuluj 50
- Kalea Tirgului 120
- Kalea Toderilor 41
- Kálea Vintzi 41
- Kalia Dilmi 40
- Kaliány 17
- Kalibák 150
- Kalibák helye 140
- Kalibáknál 149
- Kaliba rét 95
- Kaltbach (Kálba patak) 159
- Kaltvasser (Hidegviz) 161
- Kaluger 172
- Kályá Csunzi 54
- Kályá Mori 19
- Kályán 23
- Kamaradomb 48
- Kamarás 139
- Kamarás pataka 107
- Kanabé Mihály jegyző* 84
- Kandó vápa 95
- Kántos 95
- Kantsa 74
- Kanyiczka 73
- Kanyitzka 61
- Kapaczina 75
- Kapetsele 112
- Kapiesztu 28
- Kapitány nevű birtokos* 57
- Kapolna 128
- Kápolna 44, 66, 76, 109, 134, 143
- Kápolna tere 107
- Kápolnánál lévő szántó földek 42
- Kápolnatető 117
- Káposztás 110
- Kápra 58
- Kapsa 143
- Káptalan (Maroskáptalan) 68, 69, 145
- Káptalan felőli forduló 68
- Kapu dealului 156
- Kapu dialuluj 86
- Kápu djáluluj 50
- Kápu Gyáluluj 167
- Kápu muntylor 94
- Kapu szatului 163
- Kapud (Magyarkapud) 62
- Kapus 109, 125
- Kapus tető 140
- Kapu Selisti 119
- Kapus oldal 140
- Kapus patakja 140
- Kapus tető 140
- Kapus uttya 140
- Kaputa 76
- Kárábgyiile 111
- Karácsonfalva (Alsókarácsonfalva) 97
- Karafa 78
- Karátsonfalva (Alsókarácsonfalva) 19
- Karátsonfalvi hegy 34
- Karbunerile 119
- Kardoshegy 160
- Karkas 112
- Karkó (Boroskrakkó) 31, 100
- Karkói kanyargó patak 100
- Karlsburg (Gyulafehérvár) 51
- Karna (Maroskarna) 17, 32, 67, 86
- Karnai patak 67
- Károlfehérvár (Gyulafehérvár) 72
- Károlfejér vár (Gyulafehérvár) 83
- Károly, VI, császár* 39, 43, 52, 151
- Károly, III, magyar király* 27
- Károly Fehérvár (Gyulafehérvár) 96
- Károly-Fehérvár (Gyulafehérvár) 51
- Károly Fehérvár (Gyulafehérvár) 51, 54, 86, 103
- Károly fejér vár (Gyulafehérvár) 83, 84, 90
- Károly fejérvár (Gyulafehérvár) 35
- Károly Fejérvár (Gyulafehérvár) 29, 64, 103
- Károly fejérvár (Gyulafehérvár) 52
- Károly fejérvára (Gyulafehérvár) 39
- Károlyfehérvár (Gyulafehérvár) 43, 76, 87, 96
- Károlyfehérvári (Károlfehérvári, Károlfejérvári, Károly Fejérvár, Károlyfehérvári) vidék 59, 64, 66, 72, 92
- Károlyfehérvári (Károly Fehérvári, Károly fejérvári, Károly Fejér vári) járás 29, 80, 82
- Károlyfejérvár (Gyulafehérvár) 31, 73
- Károlyi István jegyző* 110
- Kárpátok 121
- Kárpenyis 94
- Kárpin 103
- Karpinis 151, 156
- Karsai Márton esküdt* 42
- Kása halom 146
- Kása halom mellyéke 146
- Kásárét 80
- Kassa 51
- Kasta Alamaruluj 89
- Kastea Damnii 113
- Kaste touluj 83
- Kászá Domnyilor 32
- Kaszállo hely 130
- Kasztá 73
- Kasztá Abrudánilor 124
- Kasztá Ádunyiruluj 54
- Kasztá ársi 124
- Kasztá bárány 96
- Kasztá Cseteczi 32
- Kasztá Detunatzi 101
- Kasztá din jos 20
- Kasztá din szusz 20
- Kasztá Dotséstylor 54
- Kasztá Dubli 32
- Kasztá el szetyászke 144
- Kasztá Fázsilor 162
- Kasztá Fenesu mare 124
- Kasztá fenesu mik 124
- Kasztá Furtsi 160
- Kasztá furtsi 157

- Kasztá Furtsilor 54
 Kasztá Gordinuluj 54
 Kasztá Gutujuluj 155
 Kaszta Jéri 117
 Kaszta Kocsini 117
 Kasztá Kucserite 23
 Kaszta kurate 53
 Kasztá Lázuluj 32
 Kasztá Lopézi 54
 Kasztá luj Peskeu 160
 Kaszta luncsi 118
 Kaszta Lupuluj 29
 Kasztá Meáluluj 54
 Kasztá Mori 157
 Kasztá Nutsilor 54
 Kasztá Pétri 155
 Kasztá Plájuluj 32, 86
 Kaszta Plopi 88
 Kasztá Poduluj 162
 Kasztá Popi 54
 Kasztá Putzuluj 162
 Kasztá Rabi 157
 Kasztá Re 32
 Kasztá re 155
 Kasztá rékitzi 19
 Kasztá Strimbi 86
 Kasztá Styobuluj 54
 Kasztá Szkinisari 155
 Kasztá Teretzkei 54
 Kasztá Vájdi 160
 Kasztá Vidigrentsuluj 157
 Kasztabéri 17
 Kaszte lunge 30
 Kaszto (Kasztó) 171
 Kasztó l. Kaszto
Katancsich, Mathias Petrus 51
 Kati kuttya 109
 Katlan 48
 Katlan száda 175, 176
Katona család 48
 Katonáné gödre 48
 Kebele 139
 Kechenden der mile de kete mare 89
 Kecinelu 111
 Kecske 58
 Kecske domb 107
 Kecskékő 49, 76
 Kecskékői vár 31
 Kecskemál 87
 Kecskeméti árka 54
 Kecskés 23
 Keétár 123
 Kelnek l. Kelnik
 Kelnik (Kelnek) 59
 Kelvászer (Hidegviz) 161
Kemény család, báró 36, 67
Kemény István, báró 36
Kemény Simon 39
Kemény Zsigmond 98
 Keményi berek 137
Kendefi (Kendeffi) család 42
Kendeffi Gábor 102
Kendeffi Gábor, ifj. 102
Kendeffi Gáspár 102
Kendeffi Kata 102
 Kender hely 42
 Kenderágy 122, 134
 Kenderáj 122
 Kenderes 31, 34, 79, 125, 126, 140, 144, 146, 151, 160
 Kenderes kert 108, 143
 Kenderes tó 95
 Kép alatt 95
 Keprariu 18
 Kepriora 141
 Képtere 144
 Keráre 61
 Kerbunál 101
 Kerbunaria 121
 Kerbuner 117
 Kerbuneri 47
 Kerbunerile 47
 Kerbunes 161
Kertz, Juon esküdt 172
 Kercsed (l. még Kertsed) 122
 Kerek domb 29, 30
 Kerek domb alya 131
 Kerek gát 116
 Kerek heggy 123, 175, 176
 Kerek kis erdő 168
 Kerek rét 95
 Kerek to 27, 34, 139
 Kerek vágás 140
 Kerekborza 136
 Kerekdomb 139
 Kerekigház 122
Kereki Josef jegyző 130
 Keremidá 144
 Keresd (l. még Kreisch) 122, 179
 Kereszt árka 62
 Kereszt gödre 128
 Kereszt mező 107
 Keresztes falu (Keresztes) 134, 137
 Keresztes határrész 140
 Keresztesmező (Keresztes mezeje, Keresztes mező, Keresztes mező) 51, 117, 125, 133, 135, 137
 Kereszténysziget l. Krisztián
Kereszti nevű birtokos 74
 Keresztnél 69, 143
 Keringő 92
 Kerpenis 22
 Kerpeny (Abrudkerpenyes) 28, 33
 Kerpenyes (Abrudkerpenyes) 17
 Kerpinis 161
 Kerpínusi 20
 Kert mege 95
 Kert megett 48, 59
 Kertek alatt 95
 Kertek meget 61
 Kertek megett 69, 107
 Kertek megetti dülő 100
 Kertelés 143
 Kertmeg 123
 Kertsed (Kercsed) 121–123
 Keruntoi véginél 163
 Készelyes 130
 Kesztyűs 139
 Két águ 146
 Két árok köze 176
 Két büki fogadok 130
 Két bük 130
 Két csonkási erdő 143
 Két ut köze 134
 Két ut közt 48
 Kétágu tó 140
 Ketre Keris 89
 Ketisi 111
 Ketre Cetza 44
 Ketre csergeu mare 29
 Ketre Oltu 163
 Ketre riu 163
 Ketre valea nucsilor 163
 Ketskés 139
 Ketzinas 118, 124
 Kézdi Vásárhely (Kézdivásárhely) 135
 Kézdiszék (Kézdi, Kézdi fiúszék, Kézdi szék) 47, 90, 94, 112, 121, 125, 131, 133, 137
 Kézdivásárhely l. Kézdi Vásárhely
 Kholing 75
 Kiálto 123
 Kiegez (Csegez) 115
 Kiend (Kövend) 122
 Kigyos 65, 93, 140
 Kigyos bánya 93
 Kigyós tó 125
 Kihágo 175
 Kimpu din szusz pe linge drum 67

- Kimpu din szusz pe linge Mures 67
 Kimpu Litii 117
 Kimpu máre 120
 Kincses 53, 62, 69
 Kincses verem 135
 Kindedu 89
 Kinepista 20
 Kinepiste 74
 Kinepistéli szkurté 157
 Kinepistile 121
 Kinéty 160
 Kinipistele 35
 Kintétori 81
 Kintses 48
 Kintses domb 83, 84
 Kintsi lung 157
 Kinyetyiske mike 145
 Kinyetyistya 145
 Kinyetyistye máre 145
 Kinyipistye 73
Király István jegyző 74
 Király kut 53, 84, 86
 Király rét (Királyrét) 71, 95, 96, 139, 168
 Királyi ebédő 100
 Királypatak (Királypataka) 31
 Királypataka (l. még Craiova, Királypatak) 31
 Királyrét (l. még Király rét) 136, 138
 Kirpetare 20
 Kirzsegye (Keresd) 122
 Kis Akna (Kisakna) 26, 34
 Kis alájáro 137
 Kis almás 95
 Kis Apold (Kisapold) 51, 155, 156, 158
 Kis Berek 66
 Kis berek 140
 Kis Bogát 126
 Kis Buják 94
 Kis bükk 115
 Kis bükkös 113
 Kis Cserged (Bolgárcserged) 28
 Kis Csuma 129
 Kis Csűr (Kiscsűr) 51
 Kis Enyed 35, 41, 76, 103, 155
 Kis Enyedi járás 34, 41, 50, 58, 81, 88, 102, 150, 155, 157, 158, 166
 Kis erdeu 70
 Kis erdő alya 143
 Kis erdő nyaka 95
 Kis Fenes (Kisfenes) 123, 124
 Kis forrás 176
 Kis Füzi 109
 Kis hágo 54
 Kis hálás 141
 Kis havas megett 36
 Kis Horgos 108
 Kis hosszu 95
 Kis irtás 95
Kis János birtokos 134
Kis János kéményseprő 141
 Kis Jeges 139
 Kis kápolna 95
 Kis kelev 43
 Kis kö 95
 Kis Köhegy 143
 Kis kopasz 37
 Kis Középláb 109
 Kis-Küküllő folyó (Kis Küküllő, Kis Küküllő, Kis Küküllő, Kis Küküllő, Kis Küküllő) 19, 27, 34, 38, 53, 64, 97, 101, 150
 Kis Külső Lábak 100
 Kis kut láb 134
 Kis Ludos 156
 Kis Lunka 167
 Kis Nyárlo 95
 Kis Nyerges 143, 144
 Kis nyir 127
 Kis Oklos (Felsőaklos) 116
 Kis Ompoly (Kisompoly folyó) 57, 58, 73
 Kis Ökrös 53
 Kis Ördöngös 108
 Kis patak 95
 Kis peres völgy 140
 Kis Promontorium 152
 Kis Pusztá 75
 Kis rétes 77
 Kis Rósás 144
 Kis Sárétre rugó 110
 Kiss Cserged (Bolgárcserged) 28
 Kis Solymos (Magyarsolymos) 64, 65, 73
 Kis Sorb oldal 128
 Kis Szálas 141
 Kis szénaű 91, 149
 Kis szőlő hegy 152
 Kis telek 128
 Kis teremi 53
 Kis Tündér 139
 Kis utsza 125, 133
 Kis vápa 95
 Kis verőfény 48
 Kis virágos 140
 Kis völgy 109
 Kisakna l. Kis Akna
 Kisapahida l. Oláh Apahida, Pazsida
 Kisapold l. Kis Apold
 Kisbánya (Bányahavas) 107, 118, 119
 Kisbánya havassa (Bányahavas) 107, 113, 114
 Kiscsűr (l. még Kis Csűr) 158
 Kisenyed (Kis Enyed, Klein Enyed, Singatin, Singetinu)
 Kisenyedi szolgabíróság 35, 41, 50, 59, 81, 88, 103, 151, 156, 158, 166
 Kiserdő oldala 100
 Kisfalud (Ompolykisfalud) 31, 52, 53, 61, 73, 82–84, 86
 Kisfenes l. Feneselu, Kis Fenes
 Kishesdát 143
 Kishidnál 69
 Kismindszent l. Mindszent
 Kisompoly folyó l. Ampoicza, Kisompoly, Kis Ompoly
 Kispatáknál 59
 Kispéterfalva (l. még Péterfalva, Petersdorf, Petisdorf, Szász Péterfalva, Ripa falva)
 Kissolymos l. Kis Solymos
 Kistrét oldal 48
 Kisto 62, 131
 Klein Enyed (Kisenyed) 155
 Klein Lhasendorf (Balázstelke) 149
 Klein taich 89
 Kleinen grund 157
 Klics 47
Klio, mitológiai alak 98
 Klofá 87
 Klosberg 75
 Koasta Gloduluj 151
 Koasta Mandi 164
 Koasta Omlasului 151
 Kocson 59, 144
 Kodits 108
 Kodrisor 171
 Kokaza 75
 Kokorován 153
 Kolanalú 87
 Kolciu czápului 118
 Kolciu Sovarului 25
 Kolciu ungurului 25
 Kolcui Roski 87
 Kolcurile 102

- Kolczu Csoranului 24
 Kolczu Csoranulujon 24
 Kolczu lui Dát 124
 Kolcsos 137
 Kolenberg 75
 Kolnicselele 124
 Kolos (Kolozs) (vár)megye 25, 40, 108
 Kolos megye Alsó kerülete 25
 Kolos Monostor (Kolozsmonostor) 130
 Kolosvár (Kolozsvár) 113, 120, 122, 134, 143
 Kolozsmonostor l. Kolos Monostor
 Kolozsvár (l. még Kolosvár, Napuca) 48, 51, 53, 175
 Koltáva 129
 Koltzu rituluj 145
 Komád 143
Komáromy János főbíró 153
Komáromy jegyző 59, 72, 85
 Komjátszeg 124, 125, 130, 143, 144
Komjátszegi Moses jegyző 113, 125, 131
 Komjátszegi tóoldal 144
Komlos Juon esküdt 84
 Komorelele 142
 Komoricza 82
 Komorutza 26
 Komporik 94
Komsa Todor esküdt 59
 Komsza 42
 Konca l. Koncza, Kontza
 Koncz 23, 76
 Koncza (Konca) 41, 157
 Kontza (Konca) 41, 59
Konya familia 91
Konya István jegyző 91
 Konyhaszeg 124
 Kopacelui 46
 Kopács 62, 79
 Kopácsok megett 69
 Kopacz 79
 Kopa (Maroskoppánd) 68
 Kopándá (Maroskoppánd) 68
 Kopándu (Maroskoppánd) 68
 Kopasta monastiri 164
 Kopáts 117
 Kopatsel 54
Kópi István jegyző 71
Kopil Tyinu kisbíró 132
 Koppánd (Maroskoppánd) 68, 129, 143, 144
 Koppándi határra rugó 143
 Koppándu (Maroskoppánd) 68
 Korabáná 78
 Korbu 73
 Korbu megett 164
 Kordést 160
 Kordinile 151
 Korlát 95, 96
 Kormány dűlő 143
 Korneczel (Hortobágyfalva) 167
 Kornetzel (Hortobágyfalva) 153, 154
Kornis család 102
Kornis Sigmond, gróf 52
 Kornisu 89
 Kornuj 64, 65
 Korofána máre 124
 Korofána mike 124
Koronka Lajos jegyző 123
Koronkai család 93
 Korsokő láb 135
 Kosaga in Dostina 20
 Kosaga la pareu bradului 20
 Koschkanyea 163
 Koskán 158
 Koslár (Koslárd) 58
 Koslárd l. Coslaru, Koslár, Kozslárd
 Kossu Nyágului 136
 Kostia Bacsuluj 28
 Kostis 83
 Kostisu 83
 Kosular 58
 Koszoru 111
 Koszta 28, 70, 158
 Kosztá Lunge 152
 Kosztá Mántsuluj 152
 Koszta Ojesdi 70
 Koszta Paruluj 28
 Kosztia Kornyilor 28
 Kosztis 171
 Kosztisu 162
 Kosztyá Lunge 152
 Kotina dűlő 59
Kotiso (Cotiso) dák király 51
 Kotorhó 80
 Kotsabé 155
 Kotsárd (Székelykocsárd) 122, 144
 Kotu Obirsi 162
 Kotza getzi 95
Kovács Elek tanácsos 54
Kovács Ignátz barát 96
Kovács István jegyző 143
 Kovács pataka 176
 Kovácskut 136
 Kovácsmál 96, 128
 Kovácstelek 136
Kováts Albert jegyző 48
Kováts János főbíró 48
Kováts Moses kuruc hadnagy 95
Kováts Sándor birtokos 66
 Kovatsok réte 95
 Kozi Jepi 158
Kozma Ferentz jegyző 26, 63
 Kozslárd (Koslárd) 74
 Kozsokány 75
 Kő alatt 143
 Kő alji rend 127
 Kő kut 65, 90, 139
 Kő kuti rét 34
 Kő mege 95
 Kő oldal 93, 95
 Kő oldal 128
 Kőbánya 61, 64, 175
 Kőbánya oldal 143
 Kőbe 94
 Kőberek 77
Kőble Gergely esküdt 37
 Kőfarka 95
 Kőhalom 103
 Kőjuk 95
 Kőkényes 108
 Kőkut 39
 Kőkút 112
 Kőkut 91
 Köláb 125
Kölczei család 69
Köleséri Sámuel 52, 72, 103
 Kölesföldek 100
 Kölös földek 91
 Kőlős láb 108
 Kőlykőd tó 140
 Kőmál 123
 Kőmál 130, 139
 Kőmives völgye 65
 Kőmpöly 176
 Kőntzei patakja 165
 Köpes l. Kőpez
 Kőpeczi to 175
 Kőpez (Köpec) 175
 Köporos 116
 Kőre tető 143
 Kőrös bánya (Körösbánya) 82
 Kőrös (Küküllőkörös) 149
 Kőrösbánya l. Kőrös bánya
Körösi család 74
 Körözs (Küküllőkörös) 74
 Körtvefája 77
 Körtvefák 34

- Körtvélyes 100
 Körtvélyes 48, 141
 Körtvés mező 164
 Kőszéle 143
 Kőszörü 95
 Kőttető 107
 Kővár uttza 93
 Kővár vidéke 130
Kővári László 98, 127, 136
 Kővecses 69, 107
 Kövend (l. még Kiend, Kuend) 122, 125, 126
 Kövendi hosszú 135
 Kövendi patak 125, 133
 Kövendi rét 126
 Köves 48
 Köves 140
 Köves domb 77
 Köves kut tere 143
 Köves úti földek 100
 Köz 176
 Köz rét 95
 Közelső járói földek 100
 Közértz felett 164
 Közébe 163
 Közép bértz 146
 Közép dúlő 90
 Közép él 95
 Közép Gondos 62
 Közép herza 77
 Közép forduló 91, 92
 Közép határ 175
 Közép láb 134
 Közép Láb 36
 Közép Lábak 100
 Közép lábok 145
 Közép Mál 139
 Közép Peterd (Középpeterd) 126, 127, 130
 Közép Telek 95
 Közép to 90
 Középláb 137
 Középlábi földek 100
 Középpeterd l. Közép Peterd, Peterd, Petrid, Petridulu de midilocu
 Középső forduló 42
 Középső forduló határ 160, 165
 Középső határ 154, 155, 159, 160
 Középső határ 156, 157, 165
 Közlegelő 92
 Közöpső forduló 130
 Község erdeje 113
 Kraga 33
 Krakko (Boroskrakkó) 62
 Krakkó (Boroskrakkó) 19, 30, 31, 35, 44, 50, 56, 57, 58, 70, 82, 83, 93, 97, 98, 100
 Krakkói patak 100
 Krákos 140
 Krappen dorf (Magyarigen) 61
 Kraszna 128
Krecsuneszku, Juon esküdt 172
 Kreicza funtini 60
 Kreisch (Keresd) 179
 Kreitz berg 75
 Kreka nevű patak 17
 Kremenis 69
 Krikkó 74
 Krincu Krincilor 114
 Kringurata 75
Krisán család 74, 84
 Kristeneasa 18
 Kristeneasa patak 17
Kriszán család 82
 Krisztea 17
 Krisztes 55
 Krisztján (Kereszténysziget) 166
Krisztja család 55
 Krisztyes 55
 Kriza hámor 93
Kriza János 175
 Kucitasu 18
 Kudsér (Kudzsir) 171
 Kudsir (Kudzsir) 19, 22, 171
 Kudzsir l. Kudsér, Kudsir
 Kuend (Kövend) 125
 Kukuk 77, 139
 Kukuritza forduló 66
 Kukutisu 78
 Kund 152
 Kuptoruse 77
 Kuretituri 35
 Kuretura 110, 119
 Kureture 107, 155
 Kureturi 45, 47
 Kureturile 166
 Kuripa 150
 Kurmatura 83, 84
 Kurmetura 45, 88, 121, 152, 154
 Kurmeture rosie 124
 Kurmezis 37
 Kurpeny (Kurpény) 58
 Kurpény l. Curpen, Kurpeny
 Kurpenu 22
 Kurta 113
 Kurta láb 65, 134, 137
 Kurta rét 27
 Kurta tó 125
 Kurta völgy 139
 Kurtarét 97
 Kurták 66
 Kurutzok árka 155
 Kusztüre 124
 Kutak mellyéke 65, 79
 Kutfalva (Kútfalva) 41, 58, 88, 103, 158
 Kútfalva l. Cutu, Kútfalva
 Kutfej 176
 Kutsargye (Székelykocsárd) 122
 Kutya 22
 Küküllő folyó (egyesült Küküllő) 20, 34, 74, 75, 80, 97, 98
 Küküllő síkja 34
 Küküllő tere 38
 Küküllő (Küküllő) vármegye 64, 149, 151
 Küküllőiklód l. Iklod
 Küküllőkörös l. Körös, Körözs
 Küküllővár l. Küküllővár
 Küküllővár (Küküllővár) 149, 150
 Küküllővári (Küküllővári) járás 65, 79
 Külső Lábak 100
 Külső tér 108
 Lá Ádunyire 54
 Lá áluné 49
 Lá Árbunár 54
 La Aries 121
 La arine 141
 La Arsicze 21
 La Artion 80
 La Baies 120
 Lá Bájé 118
 La balte 113
 La Balte 20
 Lá bálte 37
 Lá Bankes 45
 La Bavna brueni 21
 Lá begetser 38
 La Beisinsza 85
 La Belcz 30
 La Belecaia 45
 La Berbosia 166
 La Berna 45
 Lá Beszerike Ungurászke 166
 La beszerikutza 164
 Lá Betriná 118
 La Bigo 20
 La bliderei 45
 Lá Bob 117
 Lá Bogdán 94

La Bolunzesti 46	La dimbu Rusdi 21	La Grosi 46
Lá Borásu 20	La dintra posarici 38	Lá grui 28
La Borestiina 20	La dolie 131	La Gruiu 45
Lá Brázi 21	La dostior 141	La gruiu 44, 142
La Brázi sub teuházi 21	La Dragomanu 21	La gruiu cu piatre 21
La bucsum 116	Lá Dregán 118	La gruiu din koacse 163
La budaleu 35	La Drumur 120	La gruju Nagului 21
La Budza 72	La Dubliham 72	Lá Gujisor 162
La Bumbuzesti 45	La Durai 46	La Gura Szpinului 85
Lá bunulyá 40	La Duruite 50	La gura veli 21
Lá Buru 117	La facia Dori 21	La guriselu 45
Lá Buteleu 157	La Fasiu 28	La Gurujétz 166
La butorój 89	La Fatia Rodinilor 59	La Hageu 45
La Butura 80	La fatze 27	La Hamur 80
La Buture 45	La fázsetu 45	La Hidicsa 85
La buzsoru 21	La Fecie 21	La hotaje 41
La buzsoru el mare 21	La Fecií 45	Lá Hotonfa 38
La Calea Batii 80	La fentina Bulgerestilor 45	La hudubane 20
La Castia Fiscusului 72	La fentina Csukurianului 45	Lá Hulá 83
La Cetate 60	La fentina Korodestilor 45	Lá Hulá Mardesuluj 157
La Cimp 85	Lá fentina pasi 131	La Hula mare 89
La coada subt mal 164	La fentina Popi 131	La Hula steilor 89
La Coasta Rancsi 45	La fentina Simi 141	Lá Hule 156
La Coaste 18	La fentine 141	La Hulea 34
La Coliba 164	La fentinele 20, 131	La hulischoare 163
La Coliba Barcului 59	Lá Fintea 117	La hulla ac mike 164
La Costisu 21	La fintine 20	La hume 49
La cosztis 80	La fontana sarata 80	Lá Hume 38
La Cotor 80	Lá fontiná hotzilor 157	La Hurzobesti 21
La Cotorhó 80	Lá Fontiná Popi 165	La iepeture 163
La Cruce 80	Lá fontiná Popi 165	Lá Iruge 162
La crucsa Opri Jank 163	Lá Frászin 118	La jepuresti 21
La Czarine 141	La Frazseni 46	La Jezer 80
La czáriný 19	La funacie 131	La Kála Csergeuluj 29
La csetecz 75	Lá Funatze 38	La Kala Heningiluj 20
La Csetetze 43	La fundata 45	La Kalea Ohebi 50
Lá Csetetzelye 40	Lá funtén 44	La kalibi 149
La csinu csuguduluj 53	La Funtina Mogi 20	Lá káljá grinduluj 144
La Csiresu 21	Lá funtiná retse 40	La Kandideu Berki 101
La Csitera 46	La funtinicze 71	La kápéte 49
La Csitera bolondului 44	Lá furts 144	La kapu Dialului 45
La Csitera Csukurianului 45	La Gár 35	La kapu keruntoilor 163
La Csitere 120	Lá gáurá lupuluj 157	Lá kápu koszti Mántsuluj 152
La csoarele 142	La Gauri 46	La kapu Peduri 29
Lá csokirt 38	Lá Gergeleje 54	La Kásta 38
La Custuri 20	La Gergeleu 43	La Kelba 46
La deal 89	La Gloduri 59	Lá kepráru 54
La dealu Bukschi 164	Lá Gorgeleu 118	Lá Kerará Bortzi 157
La Dealu Peduri 20	La Gorgun 72	Lá Kerári Minyindali 157
La dealu Pepenistilor 27	La Goroni Sgyornestilor 20	La kerek to 27
La Dealu Viilor 20	La grégyin 56	La Keremiz 50
La dealu viilor 27	La Grindei 29	La keremiz 54
Lá Delnie 27	La gropa 89	La Keris 29
Lá Diálu kolczurilor 21	La grope 89	La Kerpinis 38
La Dimbu pori 45	La Gropi 59	La Kicseruje 46

La kimpu lui Berkeci	27	Lá Magure	40	La pareu Tetarului	46
Lá Kinei	118	Lá Mákris	45	Lá parlazse	38
La kinepe	131	Lá Manasztéria	44	La paro huli	154
La Kláke	43	La Mare	120	Lá Peár	94
La koadá kicsiri	164	La margina Rusgyi	45	Lá Pedurá luj Kászoni	166
Lá Kobalos	97	La Margina Cerpinisului	85	La pereu	35
La koczánu	44	La margine	45	La Pereu Arbului	60
Lá Kolcz	124	La Margine	45	La Pereu Dunericzi	20
Lá Kolib	155	Lá Mársiny	94	La pereu fentini	141
Lá Kolibe	166	Lá Máse	118	Lá pereu Grászuluj	157
La Komanda	89	La megulicse	21	Lá Pereu popi	157
Lá Komáre	166	Lá Memuje	166	La Pereu Seliman	60
La Komlos	101	Lá menesztire	38	La Pereu Ungyuluj	29
La komore	50	La Mestacenei	20	La Pereu Zsmeului	163
La kopács	131	La Mestecin in Muncielu	46	La Piatra	80
Lá Kopáts	132	Lá Mesztékén	165	Lá Piátre	156
Lá Korn	118	La Meteusch	164	La pietrar	131
Lá Kotzofei	117	La Mogura	29	La pikuletiu	131
La Kraiu	45	La Molaia	45	La pirlazse	38
La Krucsa	70	La Molda	50	La pirvu	131
La Krucse	70, 141	La Molumba	20	La pisku lui Goble	164
La Krucse Zeketorie	70	La monasterie	53	La plop	75
La Krucsieze	141	La Monastire	164	La Plop	30
La krutsa betrinu	20	La morminturi	121	La Plopti	120
Lá Krutsá he Mike	165	Lá Motsirle	37	Lá Pod	132
Lá krutse	144	La mugura deasupra arburilor	60	Lá podély	38
La kucsesku	21	La Mures	53	La Poderiesti	45
Lá Krutse	54, 124, 160	Lá Mures	38	La podu fentineloru	131
La Kuretsi	166	La Negiri	59	La podu Laitze	163
La Kurehuri	45	La Negre	46	Lá Podu séjtsi	162
La kurta	113	Lá Negui	20	Lá Podur	118
Lá Kutie	117	La Netede	118	La poiane in porkeretiu	46
Lá lac	121	La Nishucza	27	Lá Pojén	154
La laku Kumuschinoille	163	La Nuk	100	La porkeretiu	46
La lecusu	114, 120	La Nyerie	155	La Posorice	20
Lá Lekutz	162, 166	La Obirse	22, 46	La Prelucs	45
La Lepus	45	Lá Obursie	117	La Preluke	46
La Limbes	34	La ocele	141	La priolage	131
Lá Lisku	118	La ociele	142	La pripore	45
La livadia popi	163	La ograde	163	La Progadie	35
La Lobonciesti	46	La Ogrer	34	La Prosin	59
La lunca el mare	21	La Ohale	27	Lá prund	145
La luncá Sgyorni	21	La Orziste	45	Lá Ptyátra inkelekáte	118
La lunci	121	La osoi	121	La Ptyátrá kecseli	124
La Lunci	59	La Ovás	43	La pujka	21
Lá luncs	27	La ovasel	131	Lá punte	56
Lá Luncs	118	La Padine	27	La purtale	121
Lá Lungerá	54	La Pajine	45	La puszta	113
La Lunka	20	La Pár	43	La Rändu din sus	35
Lá Lunká Bojeriuluj	161	La pareu balacsestilor	45	La Rede	89, 101
Lá Lunká szgyéri	161	La pareu buduleului	45	La Regen	89
La Lunke	59, 72	La pareu kicseruji	46	La Restoake in Muncielu	46
La luntsele hel nou	84	La pareu labi	20	La Retite	45
La magura	89	La Pareu lui Butá	45	La Retitele	120
La Magura	60	La pareu Strelikanului	21	La Retitis	46

- La retse 53
 Lá rezare 54
 La rezore 38
 La Rimetia 85
 La Ripa Iankului 21
 Lá rit 145
 Lá ritt 145
 La Rittisor 85
 La ritu orasuluj 27
 La ritu Szátuluj 129
 Lá rituri 28
 La Rituri 59, 80
 Lá Rity 155
 La Riu el Mort 72
 La Rodin 38
 La rogoze 53
 La Romaniasa 46
 La Rosia 21
 La rotunda 131
 La rozare 34
 La Rozare 80
 La rumuni 113
 La Runkurele 45
 La Rupture 46
 La Sáfrán 27
 La Saratura 80
 La Sargyen 21
 La Seketuri 46
 La Seretur 20
 La Seretura Bergenilor 20
 La sész 37
 Lá Sesz 94
 La seszu 115
 La Seszu 80
 La Siesu 142
 La Simonu 45
 La Sipot 59, 80
 La sipotu de la vii 27
 Lá sipu Flori 54
 La Skurte 70
 La Slatina 59
 La Sopurla 124
 La Spiny 100
 La Steuin 120
 La Stine 85
 Lá Stine 117
 La stini 80
 La Stiolne 46
 La Strelikanu 21
 La strimptura 163
 La Strimture 120
 La Strungi 80
 La Stubei 120
 Lá Stupeture 118
 La Sudere 118
 Lá Sugrásztru 155
 La Szelistie 85
 Lá szetyéstyle 144
 Lá Sziget 85
 La Szok 30
 Lá Szots 118, 161
 La Szteserie 154
 Lá Sztinisor 37
 Lá Sztrimture 157
 La Tarnicze 85
 La Tebarte 164
 La teo 56
 La Teu 45
 Lá Teu 54
 Lá Téu 40
 La teu Bergyi 47
 Lá teusor 144
 La Titireu 21
 La tocsile 21
 La Tocsile 46
 La Todineszi 85
 La toptila 131
 La trafoi 45
 La Trestie 20
 Lá Trésztije 166
 La Trovase 46
 La Turcsesti 45
 La turnu 20
 Lá Tyászk 166
 La Tyeia 94
 Lá Tyéj 54
 Lá tyetraszá 144
 La tyikuj 50
 Lá Tyilie 162, 166
 La Tyine 118
 La Tyisz 34
 Lá Ultoj 54
 Lá ungy 38
 Lá Urszu 54
 La Vád 120
 La vadu 163
 La Vadu cu Lespesi 85
 La Vadu Reti 85
 La Valea Bákuluj 20
 La valea Gobli 163
 La vále vojesdi 70
 La Valia Tejiului 85
 Lá Vályá Hotaruluj 167
 Lá vályá mori 144
 La Valye 85
 Lá vame 17
 La Varari 59
 La via din Berk 41
 La vii 60
 Lá viile Szátuluj 54
 La Vij 41
 La virvu Brazilor 21
 Lá Viszá 162
 La Vurcsolabe 45
 La Vurtoape 45
 La vurtolape 131
 La vurtop 115
 La vurtopu 20
 La Zepodie 85
 La Zevoi 72
 La Zglimbok 59
 La zsiijlye elpusztij 144
 Labodás 136, 138
 Labodási tó 140
 Lábosjuk 136
 Labu dela Buritse 41
 Lábu delá Szopru 82
 Labu din Selts 59
 Lágy föld 135
 Láitá 111
 Lalhák 50
 Lac 72
 Lacu 47, 166
 Laczkó tója 48
 Lákos 66
 Laku Bojerului 164
 Laku luj Adam 164
 Laku mare 89
 Laku mik 89
 Láku Nouluj 159
 Láku Rézi 160
 Láku Szelántzi 159
 Lámkerék 72
 Langenthal (Longodár) 55, 175
 Lantya Terterján 22
 Lapádi mál 48
 Lapáj 175
 Lapos tető 139
 Lárga völgye 159
 Lárgu 74
László (Kún), IV, magyar király
 112, 125, 133
László, V, magyar király 168
László (szent), I, magyar király
 142, 143
László (László) szolgabíró 154
 László Gávriléné sikátora 40
László szolgabíró (l. még László)
 150, 158, 159, 164, 165
 Láto domb 143
 Lator vára (l. még Latriara) 61
 Latriara (Lator vára) 61
Lázár család, szárhegyi 72
Lázár István, gyalakuti 138
Lázár János 72, 103

- Lázár Joseff, gróf* 41
 Lazirná 20
 Lazu 114, 116
 Lázu 116, 152
 Lázu Mungutzi 171
 Lazuri 121
 Lázuri 56
 Lazurile 25
 Lazuru 78
 Léány kő 141
 Léányok vára 93
 Léány patak 37
 Léánypataka 54
Lechky nevű cseh mérnök 80
 Legények dombja 107
 Lejáro 130, 140
 Lejtős hegy 62
 Lekuts 156
 Lekutz 160, 162, 166
 Lenge sipot 74
 Lengyel 143
 Lengyel hon (Lengyelország) 102
 Lengyelfeji erdő 143
 Lengyelország (l. Lengyel hon) 52
 Lentsés 122
Leopold, I, császár 23, 29, 32
 Lepény mező 63
Lépes György püspök 53, 70
 Lepsoru 18
 Lepusu Botestilor 45
 Les 20, 28
 Leső patakja 163
 Lespesile Bei 20
 Lesu 22
Lésza Marko nevű birtokos 115
 Lészás 115
 Léta (Oláhléta) 117, 118, 127
 Létai ut alsó 107
 Létai ut felső 107
 Létom 122
Levai család 26
Levai nevű birtokos 26
 Libarét 144
 Liget 116
 Ligettyiu 133
 Liketes 48
 Liki 48, 116
 Likitelút 48
 Lilia 73
 Limba (Lombfalva) 51, 53, 59, 72
 Linga valea Orestilor 21
 Linge drumu Turdi la Turnu 21
 Lingyik 144
 Lippa 98, 99
 Lippai berek 77
 Lippova (Buzásbocsárd) 33
 Livadia 66, 80, 151
 Livádia 54
 Livádiá 161
 Livértz 155, 159
 Livezile 163
Lodi nevű alvezér 57
 Lodormány 56
 Lohajtók tere 93
 Ló lyuka 61
 Lókert 95
 Lokert tava 175
 Lokut 136
 Lomál 139
 Lombértz 123
 Lombfalva l. Limba
 Longodár (l. még Langenthal) 175
 Lopátz 64
 Lorán kút 95
 Lörincréve l. Lorintzu, Lörinczréve, Lörinczréve, Lörintz réve
 Lörinczréve (Lörincréve) 73, 92
 Lörinczréve (Lörincréve) 59, 60
 Lörintz réve (Lörincréve) 66
 Lorintzu (Lörincréve) 59
 Losnyiczile 38
 Lotilalmas 139
 Lovak gödre 164
 Lovak rete 95
 Lovas 91
 Lövőszin 77
 Lucaciu 47
 Lugos 29
Lukátsfi Ferentz birtokos 66
 Lunca 25, 47
 Lunca ariesului 121
 Lunca bovilor 74
 Lunca bulzului 24
 Lunca Grindeului 60
 Lunca maitabicului 111
 Lunca mare 119
 Lunca mice 119
 Lunca osoiului 24
 Lunca satului 78
 Lunca siesului 141
 Lunca sintkraiului 142
 Lunca Székásiului 80
 Lunca vadului 121
 Luncsile de la lunka din sus 35
 Luncsile Satului 35
 Lungile 56
 Lunka (Aranyoslonka) 24
 Lunka 56, 60, 62, 63, 65, 73, 80, 81, 89, 97, 115, 120, 151, 158
 Lunká 22, 94, 97, 153
 Lunka bucsilor 102
Lunka de sub gredini 41
 Lunka din giosu 166
 Lunka din sosz 19, 171
 Lunka din susu 59
 Lunka din susz 171
 Lunka din szusz 163
 Lunká din szusz 19
 Lunká Drismanului 19
 Lunka Gontzi 110
 Lunka Hadareului 78
 Lunká hej Máre 160
Lunka in kápu satului 35
 Lunka Kontzi 41
 Lunka Korisului 89
 Lunka korisului 89
 Lunka la Czigány 35
 Lunká luj Kirlig 162
 Lunka mare 166
Lunka mare dela Troján 41
 Lunka mika 166
 Lunka Mnyika 167
 Lunka nova 41
 Lunka peste Mures 63
 Lunka Staniloru 80
 Lunká Szátului 157
 Lunka Szekásiului 74
 Lunka Székásiului din sus 74
 Lunka Szekedetzi 163
 Lunka teului 20
 Lunká Viszi 162
 Lunke 59, 72, 117
 Luntsele hel nou 83
 Luntsele hel novu 83
 Luntsele hel vetye 83
 Luntsile Kotsisului 35
 Luntsile satului din geosu de mora 34
 Lupaia 102, 121
 Lupaja ársa 124
 Lupsa (Nagylupsa) 24, 75–77, 87
 Lupsa Hadaro (Nagylupsa) 77
 Lupsá szát (Nagylupsa) 77
 Lupsa völgye 77
 Lupsai járás 17, 20, 21, 24, 25, 44, 46, 77, 87, 101, 107, 110, 113, 114, 116, 118–120, 131, 141, 142
 Luptiste 113
 Lupa (Farkastelke) 42
 Máág (Mág) 158, 166
 Mácrás 37

- Macuri 47
 Macskakő (l. még Macskakő) 107
 Macskakői praedium 107
 Macskalik 175
Madasné nevű birtokos 126
 Mág I. Máág
 Magos (Mogos) 24, 44, 55, 75, 76, 79
 Magos mart 31
 Magosmart 30
 Magulicsa 75, 78
 Magura 18, 44, 57, 60, 73, 77, 78, 87, 107
 Magura (Járamagura) 119
 Magura dűlő 62
 Magura nevű szőlőhegy 62
 Maguritsa 166
 Magya[ro]si patak 64
 Magyar Bago (l. még Magyarbago) 26, 42, 63
 Magyar Bányabük (Bányabükk) 113
 Magyar Becze (Magyarbecze) 64
 Magyar Bénye (Magyarbénye) 25, 26
 Magyar Bényei járás 64
 Magyar Betze (Magyarbecze) 42, 63
 Magyar Boros Bocsárd (Magyarborosbocsárd) 30, 31
 Magyar Csesztve (Magyarcsesztve) 37, 60, 71
 Magyar Forró (Magyarforró) 61
 Magyar gödör 64
 Magyar Háperton (Háperton) 54
 Magyar hegy 31, 42
 Magyar hon (Magyarország) 138
 Magyar Igen (Magyarigen) 31, 35, 56–58, 61, 62, 73, 86, 96, 97
 Magyar Lapád (Magyarlapád) 26, 42, 54, 63
 Magyar Lapád felöll való forduló 54
 Magyar Lapádi patak 63
 Magyar Léta (Magyarléta) 118, 127, 128
 Magyar mező 149
 Magyaró fő 133
 Magyaró mál 126
 Magyar Orbo (Alsóorbó) 31, 39, 92
 Magyar Orbó (Alsóorbó) 60
 Magyar Peterd (Magyarpeterd) 127, 128
 Magyar Péterfalva (Magyarpéterfalva) 64
 Magyar Sáros (Magyarsáros) 149, 150
 Magyar Süllye (Magyarsüllye) 65
 Magyar szénafű 149
 Magyar Szilvás (Magyarszilvás) 127
 Magyar utca 76
 Magyar vagy Also Peterd (Magyarpeterd) 128
 Magyarat 103
 Magyarbago I. Bago, Magyar Bago
 Magyarbecze I. Becze, Betze, Magyar Becze, Magyar Betze
 Magyarbénye I. Magyar Bénya
 Magyarborosbocsárd I. Magyar Boros Bocsárd
 Magyarcsesztve I. Magyar Csesztve
 Magyarforró I. Feréu, Magyar Forró
 Magyarigen I. Igen, Krappendorf, Magyar Igen
 Magyarkapud I. Maros Kapud, Kapud
 Magyarlapád I. Magyar Lapád
 Magyarléta I. Magyar Léta
 Magyarország (l. még Magyarhon) 52, 53, 69, 98, 143
 Magyaros 64, 139, 141, 168
 Magyarós 48
 Magyaros alatt 69
 Magyaróság 132
Magyarosi család 26
 Magyarok tere 168
 Magyarosnál 163
 Magyarosok 91
 Magyarossa 126
 Magyarpeterd I. Also Peterd, Magyar Peterd, Szarkád, Szarkadia
 Magyarpéterfalva I. Magyar Péterfalva
 Magyarsáros I. Magyar Sáros
 Magyarsolymos I. Kis Solymos
 Magyarsüllye I. Magyar Süllye, Siléu
 Magyarszentbenedek I. Szinbenedic
 Magyarszilvás I. Magyar Szilvás
 Magyarpeterd I. Magyar vagy Also Peterd
 Mai ketre Avrig 163
 Majá 112
Makavej Gligor falusbíró 113
 Maksinu 88
 Máku 78
 Malaiele 102
 Malaista 142
 Malaiste 70, 77, 114
 Malaistya 42
 Máldáots 49
 Mál farka 164
 Malmkrog (Almakerék) 149
Málnási Ferentznő 66
Málnásy Antal jegyző 97
 Malom árka 162
 Malom előtti 100
 Malom hegy 154, 160
 Malom oldal 140
 Malom pataka 104
 Malom út 95
 Malom útja 100
 Malomhát 95
 Malomkö alatt 94
 Malomszer 48
 Málur 28
Mamaliga család 113
 Mámó 52, 54
 Mámó 53
 Manarade 75
 Mándi dombjánál 164
 Mantl 75
 Mará Iuj András 161
 Máramaros 26
 Mardos 154, 157, 158, 164
 Márgá 111
 Margaia 88
 Margaiczá 88
Margondai család 153
Mária, Boldogságos Szűz 131
Mária hercegnő, V. István király leánya 121
Mária Terézia császárnő 151
Markházi Pál birtokos 142
 Maros Béld (Marosbéld) 60, 65, 66
 Maros Csucs (Maroscsúcs) 66
 Maros folyó 17, 26, 28, 29, 32, 36, 37, 39, 40, 43, 48, 49, 50, 52, 53, 55–57, 59, 60, 62, 63, 66–71, 73, 74, 77, 80, 84, 88, 90–92, 144, 145
 Maros Gombás (Marosgombás) 66, 67
 Maros káptalan (Maroskáptalan) 68
 Maros Kapud (Magyarkapud) 62, 63

- Maros Koppánd (Maroskoppánd) 68
 Maros portus (Marosportus) 76
 Maros szék (Marosszék) 47
 Maros Szent Imre (Marosszent-imre) 31, 70, 100
 Maros Szent Király (Marosszent-király) 36, 42, 63, 91
 Maros Ujvár (Marosújvár) 26, 37, 48, 49, 54, 56, 71, 90
 Maros-Porto (Marosportus) 51
 Maros Ujvár akna (Marosújvár) 71
 Maros Ujvári járás 37, 49, 66, 68, 74
 Maros unter und Ober Orda (Marosváradja) 71
 Maros völgye 92
 Marosbél I. Béli, Bélgyu, Maros Béli
 Maroscsúcs I. Maros Csucs
 Marosdécse I. Décse, Détése
 Marosgombás I. Gombás, Maros Gombás
 Maroskáptalan I. Káptalan, Maros káptalan
 Marosportus I. Maros-Porto, Marosporto, Maros portus
 Maroskarna I. Karna
 Maroskoppánd I. Kopa, Maros Koppánd, Kopándá, Kopándu, Koppánd
 Marosnagylak I. Nagy-Lak, Nagy-Laka, Nagy Lak
 Marosörményes I. Aranyas Örményes, Örményes, Örményes
 Marosporto (Marosportus) 52, 53
 Marosszék (I. még Maros szék) 90
 Marosszentimre I. Maros Szent Imre, Szent Imre, Szintimbru
 Marosszentkirály I. Maros Szent Király, Szent Király
 Marosújfalú I. Ujfalu
 Marosújvár (I. még Maros Ujvár, Maros Ujvár akna, Maros-Ujvár akna) 71, 76
 Marosváradja I. Also Maros Várodja, Also Váradja, Felső varagya, Maros unter und Ober Orda, Váradgya, Váradja
 Marosvásárhely I. Vásárhely
 Mársina 118
 Mársiny 19, 94
 Mart allya also 139
 Mart allya felső 139
Martin János falusi jegyző 36
Martin János huszár káplár 36
 Martinsdorf (Martonfalva) 158
 Martonfalva (I. még Martinsdorf, Metisdorfu, Szász Martonfalva) 158, 164
 Martonfalvi patak 164
 Martontelke (I. még Mortesdorf, Motisdorfu) 158, 159
 Más mál 139
 Másod völgy 48
 Máté cseréje 143
 Mátrá 46
 Mátra pataka 46
 Matskás 108
Mátyás család 93
 Mátyás bánya 93
 Matyeu 28
 Mátyus hegye 34
 Mátyus patakja 34
 Mátyus völgye 34
Maurer család 175
Maurer Gábor birtokos 176
 Mazariste 101
 Mazerele 113
 Mazeriste 131
 Mealu 127
 Mecskásu 111
 Medgyes (I. még Megyes) 80, 107, 118, 158
 Medgyes pataka 107
 Medgyes torka 107
 Medgyesszék (I. még Megyesszék, Megyes szék) 108
 Medgyesszék 108
 Medve hegy 85
 Medve torkolat 85
 Medvés 79
 Megnéző 108
 Megulicia 25
 Megura (Járamagura) 119
 Megurá 32
 Megura peraelor 77
 Megure 20, 124
 Megyes 48, 56, 107
 Megyes (Medgyes) 90, 149, 150
 Megyes kert 95
 Megyes szék (Medgyesszék) 158
 Megyesszék (Medgyesszék) 154, 158, 164
 Megykerek (Meggykerék) 72
 Megykerék (Meggykerék) 60, 66, 72, 73, 92
 Meggykerék I. Megykerek, Megykerék
 Meggyes csup 117
 Meggyes domb 65
 Meggykerék I. Megykerek, Megykerék
 Méhes 34
 Méj hid 175
 Méj völgy 143
 Méjhid szeg 175
 Meleg csere 95
 Meleg odal 91
 Meleg oldal 126
 Meleg völgy 34, 139
 Meleg völgyi patak 34
 Meleistyile 37
 Melejézt 124
 Mély völgy 91
 Memuje 160, 166
 Merele bune 120
 Mergaia 88
 Méri Czikoului 49
 Merize 115
 Merkuria 41
 Mérnök domb 48
 Meru bárnai 111
 Meru boerilor 152
 Meruntzis 166
 Mesdinala 89
 Meskehely 166
 Meskráku 72
 Mestekenis 158
 Mester berke 107
 Meszentea 57
 Meszes oldal 95
 Mészkö 128, 129, 130, 134
 Mészkö lapossa 95
 Metesd 55, 57, 58, 61, 73, 96
 Météslofa 88
 Metierk 46
 Metikuta 74
 Métikuta 74
 Metisdorfu (Martonfalva) 158
 Meturoiu 119
 Metyerk 24
 Mezerale 49
 Mezeristy 112
 Mézes kut vápa 95
 Mézes mál 48, 91, 139
Mezet bég 70
 Mezö Bö (Mezöbö) 129
 Mezö Nagy Csán (Mezöcsán) 108, 129, 140
 Mezö Ör (Mezőör) 129
 Mezö Örke (Mezőörke) 108
 Mezö széle 137
 Mezöbánd 29
 Mezöbö I. Béok, Mezö Bö

- Mezőcsán I. Csán, Mező Nagy Csán, Mező Nagy Csán
 Mezőkeresztes I. Keresztes
 Mezőkók I. Szent Kok
 Mezőőr I. Mező Ör
 Mezőörke I. Mező Örke
 Mezőség (Mezőség) 93
 Mezőség (I. még Mezőség) 18, 25
 Mezőségi járás (Mezőségi járás) 129
 Mezőszentjakab I. Szent Jakab
 Mezőszopor I. Szopor
 Michelsdorf (Mihálcfalva) 74, 159
Micu-Klein, Inocentiu püspök 27
 Mihájfalva (Mihályfalva) 79, 135, 154, 155, 159, 162, 165
Mihály, arkangyal 52
Mihály, Szent 70
Mihály vajda 57, 134, 150
 Mihályfalva (I. még Mihájfalva) 74, 133, 134, 135, 150, 154
Mihályfalvi Sámuel jegyző 43
 Mike Szásza (Mikeszásza) 161
 Mikes 130, 161
Mikes család, gróf 161
Mikes Kelemen 72
 Mikes Szásza (Mikeszásza) 161
 Mikeszásza (I. még Feigendorf, Mike Szásza, Mikes Szásza) 161
 Miklésty 75
 Miklos laka 67
 Miklósvár I. Miklosvár
 Miklosvár (Miklósvár) 175
 Miklosvári rév 175
 Miklosvári to 175
 Miklósvárszék 131
Miko, jegyző 54
 Mikószilvás I. Olá Szilvás
Miksa család 39
 Mizsloku Hinszurilor 163
 Mindszent (Kismindszent) 39, 55, 57
 Mintás 77
 Minyindáts 157
 Minyindoala 154
 Miriszlo (Miriszló) 36, 67, 74–76
 Miriszló (I. még Miriszló) 71
Miske Ferenc, báró 133
Miske Imre birtokos 134, 135
 Misterich vale 89
 Mitel grund 89
 Mitre gödre 163
 Mittelrück 157
 Mlaka 75
 Mnyihoiu 18
 Mnyikudia 78
 Moasche oldala alatt 163
 Mocsár 112
 Mocsirla Biki 110
 Mocsirle 87, 117
 Mocsoja 128
 Moga 78
 Mogá 18
 Mogoradia 151
 Mogos (I. még Magos) 55, 75, 96
 Mogura 29, 34
 Mogyoros 134
 Mohács (Aranyosmohács) 68, 111, 112
Mohai család 65
 Moháts (Aranyosmohács) 41, 122, 123
 Moynyile 94
 Moistele 28
 Molda 50, 88, 89, 160
 Molda mare 89
 Moldengrund 157
 Moldva I. Moldova
 Moldova I. Moldva 142, 151
Moldovan Juon, falusi öreg 72
Moldoveán Ilia esküdt 84
Moldoveán Záhária esküdt 84
 Molidiile 78
 Molidvu 25
Molnár András, helység örege 64
Molnár Ferentz jegyző 37
Molnár István falusbíró 37
Mólnár József jegyző 42
 Molumba 20, 34
 Momentoia 46
Mommsen, Theodor 138
 Monasteria 77
 Monasteria Lupsi (Monostor) 77
 Monostor I. Monasteria Lupsi, Zárda Lupsa
 Monora (I. még Donnersmarkt) 29, 43, 60, 75, 89
 Monorai patak 60
 Monte Fegetu 133
 Mora de ventu 41
Morasan udvarbíró 97
 Mór éhegyesse 95
 Morgó 53
 Moritz 137
 Mortesdorf (Martontelke) 158
Moruska familia 55
 Moruskán 55
Moruske Mafteu jegyző 55
 Mosdok 46
 Moses orotása 176
 Móses orotása 175
 Motisdorfu (Martontelke) 158
 Motsár 146
 Motsárló 34
Moze család 176
 Muha 24, 44, 79, 86
 Muha hegye 24
 Mujéra marte 54
 Mumuligány 75
 Muncielu 18, 46, 47, 87, 142
 Muncielusu 78
 Muncsal I. Muncsel
 Muncsej 22
 Muncsel (Muncsal) 75, 76, 96
 Muncsel 55
 Muncsel tető 73
 Mundra 167, 168
Mungucza nevű birtokos 171
 Munkás hegy alatt 69
 Munsá 111
 Muntele agrisului 131
 Muntele Baisori 113
 Muntele Bikalatului 115
 Muntele mare 25
 Muntile 120
 Muntya 128, 129
Muntyan Androne esküdt 72
Muntyan Miheille esküdt 72
Muntyán Petru esküdt 82
Muntyán Szándu esküdt 82
 Muntye luj Dregoj 94
 Muntyenalt 171
 Munura varatikului 111
 Muranra járok 91
Muresán Vaszi esküdt 145
 Murgeu 87
 Murmak 91
 Muruna 88
 Musinoi 18
 Muska 76
 Musna (Muzsna) 158
Musnai Tamás falusbíró 91
 Mutia Celinului 85
 Mutia Cornetului 85
 Mutija Plési 85
 Mutya Korbuj 33
 Mutya Oszojului 33
 Muzsna (I. még Musna) 43
N. Sándor 128
 Nádas 30, 34, 64, 65, 116, 137, 143, 168, 175
 Nádas patak 64, 116, 137

- Nádas to 34, 175
 Nádas völgye 143
Nadasdy familia 33
Nadasdy Tamás 23
 Nádos 136, 143
 Nagy aj 122
 Nagy alájáro 137
 Nagy Ajta (Nagyajta) 175
 Nagy Apold (Nagyapold) 151
 Nagy berek 137, 140
 Nagy Bogát (Bogátpuszta) 126
 Nagy Buják 94
 Nagy bükk 113
 Nagy Cserged (Nagycserged) 28
 Nagy Csomar 116
 Nagy Csuma 129
Nagy Elek birtokos 133, 134
 Nagy Enyed (Nagyenyed) 26, 36, 39, 40, 42, 43, 48, 56, 57, 63, 66, 67, 74, 76, 77, 90, 91, 103, 138, 139
 Nagy Enyedi (Nagyenyedi) járás 59, 65, 96
 Nagy Enyedi (Nagyenyedi) kerület 72, 92
 Nagy Enyedi (Nagyenyedi) szolgabírói járás 39, 43, 55
 Nagy erdő 131
 Nagy erdő 95, 143, 168
 Nagy forrás 176
 Nagy Füzi 109
Nagy Gergely 99
 Nagy gyümölcs 116
 Nagy hágo 54
 Nagy hegyes oldali 146
 Nagy horgas 95
 Nagy Horgos 108
 Nagy hosszu 95, 140
 Nagy hosszu völgy 140
 Nagy Jeges 139
Nagy Josef megyebíró 126
 Nagy kápolna 95
 Nagy kert vége 95
 Nagy Kőhegy 143
 Nagy kopasz 37
 Nagy Középláb 109
 Nagy-Küküllő folyó (Nagy Küküllő, Nagy Küküllő, Nagy Küküllő, Nagy Küküllő, Nagy Küküllő) 19, 27, 29, 34, 38, 53, 55, 60, 75, 89, 97, 150, 152, 153, 161
 Nagy Lak (Marosnagylak) 68, 69
 Nagy-Lak (Marosnagylak) 68
 Nagy-Laka (Marosnagylak) 68
 Nagy Ludos (Nagyludas) 156
 Nagy Lunka 153
 Nagyludas l. Nagy Ludos
 Nagy Lupsa (Nagylupsa) 77
 Nagy mező 143
Nagy Miklos dúlóbiztos 134
Nagy nevű birtokos 68
 Nagy Oklos (Alsóaklos) 17
 Nagy Ompoly (Nagyompoly) 73, 85, 96
 Nagy Ökrös 53, 54
 Nagy Ördögös 108
 Nagy Pál kő 95
 Nagy patak 61
 Nagy peres völgy 140
 Nagy Promontorium 152
 Nagy Puszta 75
 Nagy Rét 134
 Nagy rétes 77
Nagy Sándor birtokos 66
 Nagy Sárét[r]e rugo 110
 Nagy Sejk (Nagysejk) 156, 157, 159, 161, 162, 165
 Nagy Sorb oldal 128
 Nagy Szeben (Nagyszeben) 23, 28, 82, 151, 166
 Nagy széna fű 91, 149
 Nagy széna mező 129
 Nagy telek 128
 Nagy terem 53
 Nagy szénafű 149
 Nagy tó 34, 72, 125, 134
 Nagy too 108
 Nagy Tündér 138
 Nagy Út 97, 99
 Nagy utsza 125, 133
 Nagy vápa 134
 Nagy Várad (Nagyvárad) 143
 Nagy verőfény 48
 Nagy virágos 140
 Nagy vögy 97
 Nagyajta l. Nagy Ajta
 Nagyapold l. Apod, Nagy Apold
 Nagycserged (l. még Nagy Cserged) 60
 Nagyenyed l. Ajud, Gross Enyed, Nagy Enyed
 Nagyhegy 136
 Nagylupsa l. Lupsa, Lupsa Hada-ro, Lupsá szát, Nagy Lupsa
 Nagymart 69
 Nagyponor l. Ponor
 Nagykrét 65, 137, 160
 Nagysejk l. Nagy Sejk
 Nagyszeben (l. még Nagy Szeben, Szeben) 52, 103, 162
 Nagyszeben szék (Szeben szék) 162
 Nagyszeg 74
 Nagytalmács l. Talmács
 Nagyto 62, 131
 Nagyvárad l. Nagy Várad
 Nagyvölgy 63, 143
 Nagyvölgy oldal 143
 Nailand graben 89
 Námtsu tyisztuluj 83
 Napuca (Kolozsvar) 138
 Nega 111
 Negrielsa 55
 Negrileasa 75, 86
 Negrileása 44, 75
 Negutu 121
Nekrale család 55
 Nekrale völgy 55
 Nemes hegy 54, 65
 Német bánya 93
 Német hon (Németország) 142
 Németország l. Német ország
 Nepurlia 23
 Nergesu el micu 119
 Nesmelye 74
 Neszindala völgye 159
 Neteru 116
 Netrabis 89
 Netyig 80
 Netzig 74
 Nezleaja 129
Nicolai szobrász 149
Nistor nevű birtokos 83
 Nivná 25
 Nagy vegyi 97
 Nou 159
 Nucset (Szentjánoshegy) 166
 Nukár 159
 Nutsét (Szentjánoshegy) 154, 167
 Nutseti ösvenyen fejül 163
Nyág Juon falusbíró 131
Nyag nevű birtokos 128
 Nyakvágó 128
 Nyállo 116
 Nyáras 176
 Nyárfa völgye 126
 Nyárfáknál 69
 Nyarló 87, 96
 Nyárló 95
 Nyárló vápa 95
 Nyáros 64, 93
 Nyerges 48, 75, 95, 107, 122, 143
 Nyerges szája 107

Nyerkorá 63
 Nyerkura 63
Nyiháile Hibsán esküdt 81
Nyikuj család 153
Nyikuláj Boboroda esküdt 167
Nyikuláj Bogdán esküdt 167
Nyikulaj Vaszi esküdt 154
 Nyilak 91, 134
 Nyir 128
 Nyir alatt 107
 Nyír álo 37
 Nyir hegy 128
 Nyir megett 128
 Nyiras 94, 95, 116
 Nyiras oldal 93
 Nyirbércz oldal 128
 Nyires 107, 143
 Nyirfás 143
 Nyirlo 54
 Nyírmező 86
 Nyirtér 123
 Nyoltz forintos hegy 168
 Nyomulás 143
 Nyugado 134
 Nyugovo hely 176
 Nyurlo 69
 Ó árok 31
 Ó Csipkés tere 140
 Oasu 124
 Oben jungen 75
 Ober der Zusse 159
 Obezsia 85
 Obirsa 102, 111, 118, 156
 Obirsá 166
 Obirsia 127
 Obrásza (l. még Augendorf) 79, 80
 Obresa din szusz 28
 Obresa din zszos 28
Obrésa nevű pakulár 144
 Obursa 124
 Obursie 74, 117
 Ociele mice 142
 Ocolisu mare 17
 Ocolisu Miku 116
 Oda fel 66
 Odislana 111
 Oesde (Vajasd) 97
 Oesdea (Vajasd) 97
 Offenbánya (Aranyosbánya) 24, 44, 76, 79, 88, 96
 Ogna (Vizakna) 167
Ognyán Toma 42
 Ogoru 18
 Ográdé 171
 Ográdie 117
 Ogrezele 46
 Ogrezelie 121
 Ohába (l. még Ohaba falva) 50, 103
 Ohaba falva (Ohába) 103
 Ohabai patak 97
 Ohegy 91
 Olá Bocsárd (Oláhborosbocsárd) 31
 Olá Boros Bocsárd (Oláhboros-bocsárd) 30
 Olá Fenesi havas 107
 Olá kert 143
 Olá reménye 143
 Olá Tohát 109
 Olá Szilvás (Mikószilvás) 74
 Oláh Apahida (Kisapahida) 56, 57, 67
 Oláh Boros Bocsárd (Oláhboros-bocsárd) 30, 31
 Oláh Csesztve (Oláhcsesztve) 79, 80
 Oláh Dálya (Oláhdálya) 31, 80, 81
 Oláh Fenes (Oláhfenes) 120, 123
 Oláh Girbo (Oláhgorbó) 81, 103
 Oláh Karátsonfalva (Alsókarácsonfalva) 19
 Oláh Lapád (Oláhlapád) 36, 74
 Oláh Léta (Oláhléta) 118, 120
 Oláh Pián (Felsőpián) 19, 22
 Oláh Rákos (Járárákos) 119
 Oláh Tordos (Oláhtordos) 25, 26, 81
 Oláh Ujfalu (l. Mihályfalva) 159
 Oláh Ujfalusi Too 159
 Oláhborosbocsárd l. Olá Bocsárd, Olá Boros Bocsárd
 Oláhcsesztve l. Csesztve, Oláh Csesztve
 Oláhdálya l. Daja, Dálya, Oláh Dálya
 Oláhfenes l. Oláh Fenes
 Oláhgorbó l. Oláh Girbo
 Oláhlapád l. Oláh Lapád
 Oláhléta l. Léta, Oláh Léta
 Oláhország 26
 Oláhrákos l. Reciselul Romanu
 Oláhtordos l. Oláh Tordos
 Oláhtyúkos l. Gaina
 Olána 123
 Oláru lá Szok 130, 143
 Oldal 100, 175
 Oldal alatt 65
 Olosu 78
 Olt folyó 175
 Oltár 46
 Oltár völgy 139
 Oltárkő 46, 140
 Olteru 22
 Oltszakadát l. Szakadát, Szakédát, Villa Czekdat, Villa Szekadt
 Oltvidék 82
Oltyán Toma birtokos 82
 Oltyeny 54
 Omlás 151, 158
 Omlás tere 126
 Omlási út 166
 Ompoicza (Kisompoly) 57, 58, 61, 73, 86, 96
 Ompoly folyó (l. még Ampoj, Ampoly, Ampor, Nagy Ompoly) 29, 51–53, 61, 73, 84, 85, 96, 98, 104
 Ompolygalac l. Galatz
 Ompolygyepű l. Preszáka, Prészaka
 Ompolykisfalud l. Kisfalud, Sátu Mik
 Ompolymező l. Pojana
 Ompolyszada l. Gauran
 Omrichberg 157
Oprá Atyim birtokos 152
Oprá Tomi birtokos 152
 Opritu Kajilor 62
 Oprus Ilia kerttye 83
Oprusza Juon birtokos 84
Orbai László jegyző 39
Orbán László jegyző 44
 Orbános 143
 Orbo (Alsóorbó) 66
 Ordos kő 94
 Ordovanu 17
 Oresti 44
 Oreztezsilé 38
Orga Makris esküdt 154
Orga Moga Pével esküdt 154
 Oriás kő juka 95
 Orlát l. Orláth
 Orláth (Orlát) 166
 Oronos földje 112
 Oroszcsűr l. Rusztsor
 Orotás alja 175
 Orotás teteje 175
Orsolya, Szent 109
 Ortoaie 78
 Osoiu 119

- Osoiu de mislocu 116
 Osoiu din jos 24
 Osoiu din sus 24
 Osoiu el mare 116
 Osoiu el micu 116
 Osoju 102
 Ossále 111
 Ostor zsák 93
 Oszoile 94
 Oszoiu 46
 Oszoj 124
 Oszrigyina 81
 Osztruj 145
 Ovás 43
 Ovaselu 142
 Ökör hálás 69
 Ökörfej bércz 176
 Ökörkő 96
 Ördög ora 123
 Ördög verem 62
 Ördög verem 127
 Ördögös 135
 Ördögös 140
 Ördögös tó 95
 Ör község (Mezőőr) 140
 Öreg földek 136
 Öregyház l. Strázsa, Sztrázsa
 Örhegy 108
 Örhegy 77
 Őri ut 140
 Őrke sziget 141
 Örményes (Marosörményes) 36, 74
 Örményes (Marosörményes) 69
 Örvély kő 141
 Ősven 110
 Ötvös Ágoston 53
 Őzös patak 113
 Pa pod mol 163
 Paczalka 73
 Pad 34, 66, 87, 91, 135, 143
 Pad oldal 69, 126
 Pad tere 63
 Padina 97
 Padini 156
 Padman alatt 95
 Padtető 69
 Paducsel 88
 Padura frumase 89
 Padura luj Mányi 129
 Padura mare 89
 Padurea Beserici 128
 Padurea besericii 119
 Padurea popasce 102
 Padurea Rimeti 151
 Padurea satului 113
 Padurea Scaunului 133
 Padurea Szászului 81
 Padure mare 131
 Páduricse 71
 Padu spárt 152
 Padu szpárt 152
 Pága 107
Paget, János (Paget, John) 130
 Pagina 24
 Págyá 22
 Pagyereje 112
 Pagyina 81
 Paklisa (Poklos) 85
 Pakos 67
 Pakuritsa 34
 Pa la coasta Bohatsului 164
 Pál Deák rétje 95
Pal, Georgius (Pál György) 31
Pál György l. Pal, Georgius
 Pál hegy 39
 Pál patak 103
Pál Simon bíró 94
 Palanteluk (Aranyospolyán) 137
 Pálanteluk (Aranyospolyán) 136
 Palás kut 34
 Palás völgy 68
 Palatzkos 140
 Pallo völgye 160
 Pallosmál 139
 Pallovölgyi észkos hegy 160
 Pálok vereje 93
 Palota 23
 Paltinu 18
 Pamintu 86
 Pamunturj domnesty 73
 Pamunturj mare 73
Pánczél család 125
 Pánczél kert allya 125
Pánfillie Mihaille 172
 Panyika 35
 Pap János erdő 81
Pap László jegyző 35
 Pap pataka 53
 Pap rétin alól 95
 Pap toja 37
 Pap völgy 140
 Pap völgye 108
 Pap völgye 112
 Pápa gödre 107
 Papok erdeje 146
 Papok kuttya 152
 Papok völgye 65
 Paprét 95
 Papvölgye 64
 Paraele 101
 Parau Bábi 83
 Parau carelor 80
 Parau cornelilor 80
 Parau csecieli 114
 Parau depe vale 97
 Parau hel Mare 83
 Parau hel máre 83
 Parau kuptorusi 77
 Paraul szocului 113
 Paraul Zmeului 113
 Parau Ohabi 97
 Parau Otsinak 40
 Parau rosii 97
 Pardé 130, 136, 139, 140
 Pardély 134
 Pardélyi szőlő 135
 Pareu albini 142
 Pareu Aleskuiului 44
 Pareu avasului 119
 Pareu balacsului 44
 Pareu Berindestilor 18
 Pareu blidericzi 111
 Pareu bokáni 116
 Pareu Borfoti 18
 Pareu bradului 17
 Pareu Capri 116
 Pareu ceteci 110
 Pareu Ciunzilor 78
 Pareu Cristianului 77
 Pareu Cserkului 111
 Pareu Csori 21, 131
 Pareu Csori in kremine 21
 Pareu Csunánilor 47
 Pareu dosu bornai 18
 Pareu fazsetului 25, 110
 Pareu feredului 111
 Pareu flori 111
 Pareu fundurilor 47
 Pareu Gili 116
 Pareu gosi 119
 Pareu hudi 116
 Pareu hulpilor 111
 Pareu intre hotare 110
 Pareu Itului 116
 Pareu izvorului 115
 Pareu keli Jéri 116
 Pareu kepriarelor 119
 Pareu kerbuneri 121
 Pareu kerbunericilor 116
 Pareu kocsini 119
 Pareu kokezului 18, 25
 Pareu krucsi 119
 Pareu láiti 111
 Pareu Liki 116

- Pareu Liti 118
 Pareu lui Dán 25
 Pareu lui Prislop 22
 Pareu lui Serbán 116
 Pareu lui Sztán 116
 Pareu Lupului 141
 Pareu Makului 85
 Pareu Mákului 78
 Pareu marcului 116
 Pareu mare 78
 Pareu merului 18, 116
 Pareu mnyikudi 78
 Pareu Mogi 18
 Pareu mugercsi 119
 Pareu muierilor 119
 Pareu muncseilor 111
 Pareu muntelui 111
 Pareu mutului 115
 Pareu negreci 116
 Pareu Nergesului 119
 Pareu nivni 25
 Pareu Nyaguluj 128
 Pareu ogorului 18
 Pareu osoiului 116
 Pareu padisului 102
 Pareu paltonului 111
 Pareu pelucilor 116
 Pareu petri 18
 Pareu plascuci 18
 Pareu plopului 116
 Pareu poalelor 78
 Pareu podurilor 18
 Pareu poenici 25
 Pareu popi 17
 Pareu priolegelor 116
 Pareu purkaretiului 111
 Pareu reu 24, 47
 Pareu Rimeti 25
 Pareu Rineti 116
 Pareu runksorului 111
 Pareu satului 114
 Pareu scailor 88
 Pareu scufundos 102
 Pareu secu 111, 116, 141
 Pareu serbului 116
 Pareu Sgyabului 25
 Pareu Sirbului 21
 Pareu Socilor 25
 Pareu Stini 18
 Pareu stirpte 116
 Pareu stubeiului 116
 Pareu Terniciori 116
 Pareu terniciori 102
 Pareu tutuli 78
 Pareu urdasului 102
 Pareu Ursului 78
 Pareu veraticului 18
 Pareu Zepodi Lazurilor 116
 Pareu Zsidovini 17
 Pareu Zsingevoi 18
 Pareu zsisaji 18
 Pareu Zsolomii 18
 Paris nevű szőlő 102
 Páris (Párizs) 53
 Párizs l. Páris
 Paro Nouluj 154
 Paro Tyetri 167
 Paroncza 141
 Parou csori 78
 Paroul szirk 113
 Parou recse 150
 Partá Teretzkei 54
 Parva 38
 Pascoile 111
 Pásint 175
 Pasiunea satului 80
 Pasko hegye 160
 Patea Pokurarului 163
 Paszolya 49
 Patak 128
 Patak folyás 112
 Patak melyéke 48
 Patak Oldal 175
 Patak oldali uraki szőlő hegyek 146
 Patakfő 176
Pataki Josef, ifj., városi kapitány 110
Pataki Sándorné, özv. 134
 Patakok közt 26
 Patakok közti rétek 100
 Patakrajáro 135
 Pataktő 69
 Patzal kut 66
Patzolai család 65
 Pávai hegy 165
Pável Dumitru 145
 Pazsida (Kisapahida) 57
 Pázsint 23, 53
 Pe bálte 145
 Pe bálte kirligáte 145
 Pe bálté kirligáte 145
 Pe czermuri 163
 Pe deal 89
 Pe delnitze in valea bozului 35
 Pe dial 131
 Pe dialu 131
 Pe Diálu Poduluj 162
 Pe dosu 131
 Pe drept apa ac szerata 163
 Pe drik 141
 Pe dupa vii 35
 Pe dupe Magure 78
 Pe Gavanya 163
 Pe la Bulbocz 163
 Pe la funtina 164
 Pe la kremisz 163
 Pe Koszte 28
 Pe la podischor 163
 Pe Obirse 121
 Pe Obrazse 74
 Pe Pod 118
 Pe podierei 131
 Pe ruge 163
 Pe Sesz 154
 Pe sub hinsuri 141
 Pe sub kalea mare 131
 Pe sub porca 141
 Pe sub Zlamen plomuna 21
 Pe sumesnik 25
 Pe Szász 27
 Pe szkrafá 157
 Pe vale 119
 Pe válye 56
 Pe Viszá 161
Pécsi Simon l. Pétsi Simon, Simon Pecsí
Pecsi, Simon (Pécsi Simon) kancelár 99
 Pedosz ket[r]e Rity 63
 Pedosz dülő 62
 Peducsei 30, 70
 Peducsej 70
 Pedura Bserici 142
 Pedura Bseritsi 117, 120
 Pedura de kit[r]e Bucerde 20
 Pedura Imbri 120
 Pedura Rosu 20
 Pedura vii 89
 Pedurea bserici 50
 Pedurea dein perlitura 35
 Pedurea fitsorilor 34
 Pedurea Gutii sub dealu Miercuri 34
 Pedurea peatri 43
 Pedurea Popi 34
 Pedurea satului 35, 50
 Pedurea satului sub dealu Miercuri 35
 Pedurea sub Teuri 35
 Pedure hej máre 166
 Peduritse 161
Pedurján Vaszilie 54
 Pegruj 63
 Pementurile peszte drum 37

- Penete kö 95
 Pepenyistya 145
 Pepenyistyle 145
 Pereo Jovi 30
 Pereo mare 30
 Peres 29, 34
 Peresláb 135
 Pereu 34, 89
 Pereu arinilor 124
 Pereu Báli 155
 Pereu Bejesului 35
 Pereu Besului 118
 Pereu bradului 166
 Pereu bursi 118
 Pereu de Ovás 43
 Pereu din Fátze 43
 Pereu din Gura Karpenisuluj 38
 Pereu doszului 163
 Pereu Drákuluj 155
 Pereu dupe deal 38
 Pereu dupe vale 38
 Pereu Gali 163
 Pereu Gauri 155
 Pereu Gergeleuluj 43
 Pereu Geunasz 161
 Pereu Grosilor 124
 Pereu gyézi 120
 Pereu hel máre 165
 Pereu hel szek 161
 Pereu Hugyile 118
 Pereu Kárpínuluj 161
 Pereu Kentzi 165
 Pereu Ketzenilor 58
 Pereu Koszorului 58
 Pereu Krepaturi 34
 Pereu Krutsi 124
 Pereu la Kala Csenezi 29
 Pereu la Kala mori 29
 Pereu Limbesului 34
 Pereu lui Petrik 124
 Pereu lui Zetsch 163
 Pereu luj Elekes 165
 Pereu luj Szim 160
 Pereu lupoi 123
 Pereu maji 111
 Pereu mare 124
 Pereu Melinilor 120
 Pereu menzulu 111
 Pereu menzuluj 111
 Pereu Muczi 58
 Pereu Muntionului 59
 Pereu Noului pene 164
 Pereu Nouluj 154
 Pereu Nukuluj 43
 Pereu obursi 124
 Pereu Pascului 114
 Péreu perilor 120
 Pereu pimnyitzi 28
 Pereu Plopului 89
 Pereu Poduluj 162
 Pereu putzuluj 162
 Pereu Ráchisuluj 120
 Pereu Rituluj 153
 Pereu Rogyini 161
 Pereu Rotariuluj 161
 Pereu Scurtu 89
 Pereu Sészuluj 162
 Pereu strigoi 124
 Pereu Szávin 160
 Pereu Szatuluj 19
 Pereu Szkinisari 155
 Pereu szomi 166
 Pereu Szotsilor 161
 Pereu Sztini 86
 Pereu Teeturilor 124
 Pereu Totsi 67
 Pereu Turculuj 155
 Pereu Tyetri 167
 Pereu Tyicseri 124
 Pereu Urzicarului 155
 Pereu Véli Veszeuduluj 165
 Pereu Véli Visi 154
 Pereu Visori 160
 Pereu Voduleczului 164
 Pereu Zepodiji 160
 Pereutz 160
 Pergelet 37
 Pérj 156
 Perres 123
 Peru luj Stan 164
 Peru luj Zaharie 164
 Pesaka 110
 Peschendorf (Bese) 179
 Peselő kö 140
 Pesessu 97
 Pest 98, 127
 Peste Parau Bilaguluj 70
 Peste parau tresztii 49
 Peste vale 70
 Pesterea hornariului 126
 Pesterea Modosai 126
 Pestes szőlő hegy 48
Pesti Frigyes (Pesty Frigyes) 42,
 59, 65, 72, 73, 92
 Peszte bálte 56
 Peszte Teu 129
 Pesztre drum 28
 Péter laka 110
Péter nevű szakács 22
Péter nevű birtokos 128
 Péter nevű szőlő 69
Péter Szakács 22
 Peterd (Középpetered) 126, 127
 Péterfalva (Kispéterfalva) 64,
 154, 156, 161
 Péterlaka 140
 Péterlaki tó 140
 Petersdorf (Kispéterfalva) 156
 Petisdorf (Kispéterfalva) 156
 Petlend 144
 Petrezselymes 143
 Petrice 166
Petrichevich Márk, gróf 103
 Petriciana 114
 Petrid (Középpeterd) 126
 Petridulu de midilocu (Középpeterd) 126
 Petrositza 22
Phoenix, mitológiai alak 142
Pián család 22
 Piatra arse 87
 Piatra bai 88
 Piatra boului 96
 Piatra galbine 46
 Piatra Kapri 49
 Piatra korbului 102
 Piatra lui Denile 141
 Piatra luj Balint 163
 Piatra nagre ei mare 102
 Piatra nagre ei mice 102
 Piatra neagre 102
 Piatra Osoiului 102
 Piatra Szuligata 87
 Piatra Tetarului 46
 Piatra vilcsi 87
 Piatris 80
 Picu Cerbuneri 164
 Pienárj 22
 Pietricele 142
 Pietrisu 47
 Pikuletz 129, 141
 Pikuletz 141
 Pila Lacuri 85
 Piküléc 107
 Pilis 86
 Pincze meget 39
 Pirlitur 155
 Pirloazse 41
 Pirva 36
 Piscu Gavanilor 164
 Piscu lui Vintille 164
 Piscu mare 164
 Piskintz 28
 Pisku blidarului 163

- Pisku el kurat 164
 Pisku nucsilor 164
Pitya Gligor 72
 Plasa 21
 Plása 69, 115
 Plása alatt 69
 Platz 71
 Pleasa 101
 Plesa 24, 46, 47, 59, 111
 Plesá 116
 Plesi 24, 78, 79
 Pleskucia 24
 Plesu 21, 25
 Plésu 46
 Pliskovu 120
 Plopis 124
 Plopoknál 69
 Plopty 123, 124
 Plotyok 34
 Plotyok völgye 34
 Poalele 78
 Poartasu 78
 Pocsovalista 18
 Pocstelke 149, 150
 Pod 123
 Podei 30, 101
 Podej 53, 83
 Poděj 49
 Poderavele 20
 Podereu 47, 78, 87
 Podesu 56
 Podeut Fentinele 70
 Podine 54
 Podisorulu 133
 Podja mezeje 164
 Podojele dupe Facze 38
 Podsága (Alsópodsága) 20
 Podsága (Felsőpodsága) 44
 Podu Bartsi 39
 Podu Cruksi 78
 Podu Csezari 141
 Podu csonti 74
 Podu csonti la Tou Heni[n]gului 74
 Podu dombreuloj 112
 Podu el vechiu 141
 Podu Mundri 165
 Podura de fag 164
 Podura din Zsosz 164
 Poduri 121
 Podurile 18, 24, 163
 Podvorie 154
 Poenicia 47
 Poenile 46
 Poenitza 24, 164
 Poény 28, 155
 Poenyle 28
Pogány György birtokos 42
 Pogecsava 78
 Pognale 21
 Pogyeri de katra Felvintz 49
 Pogyeréj 71
 Pogyeréj de katra Feldiora 49
 Poiana 18, 21, 24, 87, 120, 141
 Poiana Dancsului 102
 Poiana ei mare 87
 Poiana Lupului 101
 Poiana Sgyeburosi 25
 Poienicia 18, 78, 102
 Poienicile 141
 Poienile 121
 Poján (Aranyospolyán) 109, 134
 Pojana 154
 Pojána (Ompolymező) 73, 84, 85, 96,
 Pojána 124, 152
 Pojana Buhului 164
 Pojana cukului 113
 Pojáná de Gyál 19
 Pojana Domnyaszke 28
 Pojana Ibloanci 163
 Pojana Laszkuluj 84
 Pojana luj Vintille 164
 Pojana mare 163
 Pojana Pertzi 33
 Pojana perului 164
 Pojana podi 164
 Pojana redoaje 164
 Pojana Seposului 164
 Pojáná Tirguluj 155
 Pojane 166
 Pojáne 157, 160
 Pojáni rugobeli határrész 109
 Pojáni rugo 109
 Póka vára 143
 Pokafalva (Pókafalva) 72
 Poklos (l. még Paklisa) 51–53, 85, 96
 Pokol rév 141
 Pokol völgy 93
 Polgár mező 168
 Polonizile 41
 Polyán (Aranyospolyán) 110, 136, 137, 138
 Pomni 25
 Pone la Alunétu hel mare 83
 Pone lá kále krutsi 83
 Pone la Kornu pusti[ig] 83
 Pone la Kurmatura Theutsuluj 84
 Pone la Plopi 83
 Pone la Pojána Szomnoroasse 83
 Ponka oldala 34
 Ponka patakja 34
 Ponka rét 34
 Ponka völgye 34
 Ponor (Nagyponor) 21, 24, 44, 55, 75, 79, 86, 96
 Ponorel 21, 47
 Ponyitza szekéri 124
Pop Petru pap 36
Popa Andreje birtokos 82
Popa Prékop falusbíró 132
Popa Ursz falusbíró 128
 Poreu Bozsniagului 163
 Porgalát 95
 Porgalát láb 137
 Porgolátás 133
 Porjuk 141
Porka Tanasi esküdt 69
 Poronbáki hajonál 163
 Porond 69, 76
 Porond közepén 163
 Porondi rét 37
 Porondocsán 163
 Pórta de feru 126
 Porumbák felől 163
 Posiaga de susu 44
 Posta réti berek 140
 Postaia 24
 Postrungi 166
 Posvány hegy 113
 Posványos patak 113
 Poték 156
 Potyá 19
 Pozsárostó 163
 Pozsony 51, 90
 Preluke 46, 47
 Prericile 119
 Preszáka (Ompolygyepű) 73, 84
 Prészaka (Ompolygyepű) 82
 Pridlop 75
 Prigara 112
 Prigoane 163
 Prihodistya 171
 Prihogyiste 24, 45
Prikup Hiszrián esküdt 81
 Primeverile 17, 18
 Prin mizslok 163
 Priolage 21, 22
 Priolage inkornit 21
 Priolagele 114, 118
 Priologu 119
 Priplopa 78
 Priponu 80
 Pripor 124

- Pripore 78, 119
 Priporu 119, 130
 Priskaia 45
 Prislopu 25, 101, 118
 Priszlop 17
 Priszlopu 111
 Prizlop 23
 Prizlopele 28
 Prudentzia 93
 Prundu din szusz 163
 Prundu din zszos 163
 Prundu kotori 163
 Prundu moheri 163
 Prundur 171
 Ptyátrá álbe 118
 Ptyátra lunge 94
 Ptyátrá sztinyi 115
 Ptyetrécze 124
 Ptyetrisu 28
 Ptyicsorás 118
 Ptyinetu 18
Pujkan Ignác esküdt 30
Pujkan János esküdt 30
 Pulpea 18
 Punincse 163
 Pupos kö odal 95
 Purkar 28
 Purkaretiu 17, 18, 111
 Purlitzia 37
 Puszta 113
 Puszta bago völgye 61
 Puszta Csán (Pusztacsán) 144
 Puszta Egres (Tordaegres) 107
 Puszta hegy 153
 Puszta Szent Király (Pusztaszentkirály) 126, 130
 Puszta Szent Márton (Pusztaszentmárton) 130, 131
 Puszta szöllő 146
 Puszta szöllő 110
 Pusztacsán l. Puszta Csán
 Pusztaszentkirály l. Felső Puszta Szent Király, Puszta Szent Király
 Pusztaszentmárton l. Puszta Szent Márton
 Pusztás 175
 Putsaszá 54
 Puturoszu din koacse 163
Püspöky András jegyző 118, 120
 Rabas 75
Rabutin, Jean császári hadvezér 93
 Rachis Rumunescu (Járárákos) 119
Rácz Farkas jegyző 38
 Rácz láb 65
Radák család, báró 103
Radáknő, báró 103
 Radnót l. Radnoth
 Radnoth (Radnót) 42, 54, 56, 65, 79, 81
 Ragadozó tető 95
 Ragaze 112
 Rakas rugo 110
 Rakató (l. még Rakato) 84, 85
 Rakato (Rakató) 17, 32, 33, 85, 86
 Rakattyás 168
Rákóczi Ferencz, II, erdélyi fejedelem (l. még Rákoczy) 72
Rákóczi fejedelem (Rákóczi György, I.) 158
Rákóczi György, I, erdélyi fejedelem (l. még Rákóczi fejedelem) 29
Rákóczi György, II., l. Rákótzi György, II
Rákoczy (Rákóczi Ferencz, II) 126
 Rákos 137
 Rákos (Aranyosrákos) 125
 Rákos fő 137
 Rákos horgos 137
 Rákos köze 137
 Rákos pataka 110, 143, 146
 Rákospatak 125, 140
 Rákosi bércz 143
 Rákosi erdő 143
 Rákosi völgy 123
Rákótzi György, II, erdélyi fejedelem 51
 Rakotyás 136, 143
 Rakotyás patak 136
 Rakottyas 116
 Rakottyás 124
 Rakurele 88
Ramonczai János lelkész 136
 Rankuj hegye 62
 Rapo hegy 117
 Rastbaum 75
Rátz János jegyző 69
Rátz Joun falusbíró 42
Rátztövi, jegyző 28, 33, 58, 101
 Ravasz 136
 Reciselul Romanu (Oláhrákos) 133
 Réda hegye 61
Rédai Klára (Rhédey Klára) 103
 Redecinile 116, 141
Rédei (Rhédey) család 130
 Rédei térsége 160
 Rédei toja 160
 Rédej alatt 160
 Redeni 41
 Redoj mező 164
 Regya 156
 Regya mare 89
 Regya mik 89
 Reisen vald 89
 Rekita (Rekitta) 19, 22
 Rekitta l. Rekita
 Remete (l. még Remetiu) 39, 44, 55, 86, 96
 Remete patak 93
 Remetiu (Remete) 86
Remus, római mitológiai alak 52
 Reeris 89
 Resztoka 71
 Rét 48, 110, 136, 140, 144, 175
 Rétek 61, 100
 Rétek utja 62
 Retesele 18
 Reteteiu 142
 Retetisu 114
 Retita 78
 Retitis 46
 Rétre dülő földek 100
 Rétre dülő szántók 100
 Retundu 155
 Retunzel 115
 Retyitz 115
 Réu patak 166
 Reveselu 164
 Réz bánya 115
 Rezáre 73
 Rezoare 49
 Rezoarele 114, 119
 Rezorák 69
 Rezorele bodiului 115
 Rezorile dari 38
Rhédey család l. Rhéday, Rhédei, Rédei
Rhédey Klára l. Rédai Klára
Rhéday (Rhédey) család, gróf 156
Rhédei (Rhédey) család, gróf 63
 Ribiczi kutja 64
 Rigó pataka 107
 Rigomál 53
 Rimé 96
 Rimeta 18
 Rindik 54, 74
 Rindu czarini 163
 Rindu din koacse 163
 Rindu din milzsok 163
 Rindu doszului 163
 Rindu ketre Porumbak 163
 Ripa Bobosuluj 28

- Ripa falva (Kispéterfalva) 156
 Ripa mare 25
 Ripa patakja 161
 Ripa roszej 84
 Rippe alb 163
 Riptile 119
 Riptyle Nyáskuluj 54
 Rittsteing 75
 Ritu 74, 86, 120
 Ritu Asszinipului 54
 Ritu báli 141
 Ritu Beseritsi 120
 Ritu Bogyi 124
 Ritu budi 102
 Ritu Domnyilor 94
 Ritu el Sándoreszk 111
 Ritu el szetyész 145
 Ritu gasteloru 80
 Ritu Grohoti 121
 Ritu Ialai 117
 Ritu Ili 120
 Ritu judile 120
 Ritu krájuluj 62
 Ritu la Mara Fili 120
 Ritu Lopézi 54
 Ritu mare 119, 141
 Ritu peste vale 115
 Ritu popi 50
 Ritu Sdioni 131
 Rutu susi 119
 Ritu szatului 49
 Ritu Taurului 80
 Ritu ursului 119
 Rituri 49, 59, 70, 80
 Rity 63, 155
 Rityile 20
 Rizelberg 89
Robert Károly, magyar király 97, 98, 121
 Rodelele 114
 Rodos 128
 Rogazele 118
 Rogozsina 61
 Rogyin 160
 Rogyina 163
 Rogyine 163
 Rogyine sub Teis 161
 Roka 139
 Rokajuk 91, 135
 Rokajuk szer 135
 Romanasa 114
 Romaneasa 87
Román Ferencz esküdt 30
Román János esküdt 30
 Romoczel (Romoszhely) 171
 Romos helyy (Romoszhely) 171, 172
 Romosz (Romoszhely) 171
 Romoszhely l. Romocz, Romos helyy, Romosz
Romulus, római miológiai alak 52
 Roppo 107
 Rorbach 89
 Rosamál 123
 Rosch (Rovás) 164
 Rosinile 110
 Rósok 36
 Rosz völgy 161
 Roszpatak 90
 Roten Homm 157
 Rovás (l. még Rosch) 158, 164
 Rovina 171
 Rovine a mundave 20
 Rozare 80, 101, 160
 Rozaré 155
 Rozora Strotsilor 161
 Rozoru Fázsilor 162
 Rozs mező 140
 Rozsa tere 48
 Rozsamál 31, 53, 54, 139
 Rozsapatak 143
 Rozsás 108
 Röd 131
 Rődi völgy 131
 Rövid 95
Rudás nevű birtokos 128
 Ruene el mare 47
 Ruene el mic 47
 Ruenisu 119
 Rugya 22
 Ruha Egres (Ruhaegres) 107, 120, 131, 132
 Ruhaegres (l. még Agrisu, Egres, Ruha Egres) 120
 Rumunok helye 113
 Runcu (Runk) 25, 47
 Runk (l. még Runcu) 25, 171
 Runki hasadék 25, 38
 Runksor 158
 Runku 46, 78, 87
 Runkul Jerisor 118
 Runkul jerisor 124
 Runkurele 45, 78
 Runkuri 47
 Runkurile 28
 Ruptur 89, 160
 Rupturj 26
 Rusinase 118
 Rusztsor (Oroszcűr) 166
 Rutirile 20
 Ruzsina 104
 Rüs (Rüsz) 154
 Rüsi patak 165
 Rüsz l. Rus
 Sageu el mare 87
 Sajfalva 134
 Sajgo 54
 Sajkut 134
 Sajto alatt 37
 Sajtopatak 77
 Salamon Dombja 159
 Sárdorf (Sálfalva) 150, 164, 165
 Saldorfu (Sálfalva) 164
 Sálfalva l. Sárdorf, Saldorfu, Schaldorf
 Salina (Torda) 76, 138
 Salis Fodina (Vizakna) 167
 Salko (Salkó) 164, 165
 Sálko (Salkó) 165
 Salkó l. Salko, Sálko, Schalko
 Sályá l. Schája
 Salzburg (Vizakna) 167, 168
Samuka nevű birtokos 152
 Sandal 139
 Sándor föld 128
 Sándorhegy 136
 Sándormál 123
 Sándu 136
 Sántz 110
 Sántzolt rétek 95
Sarádi család 69
 Saratura 80
 Sarature 60
 Sárd (l. még Szárd) 24, 28–31, 44, 51, 55, 58, 61, 62, 73–76, 79, 83–88, 96, 97
 Sárga kő allya 140
 Sargyeu 46
 Sárkány patak 113
 Sarmategte (Sarmisegetusa) 51
 Sáros (Szászsáros) 153
 Sáros 23
 Sáros kut és feje 143
 Sáros rét 95
 Sárospatak 129
 Sárrét 137
 Sárvár domb 77
 Sás 139
 Sásos kis csepercse 168
 Sasu 28
 Sásza l. még Sászá 44, 87
 Sászá (Sásza) 87
 Sátés patak 137
 Sátu Mik (Ompolykissfalud) 82
 Sauli mező 153

Saxredonia (Torda) 138
 Scaun al Ariesiului (Aranyosszék) 132
 Schája (Sálya) 158
 Schaldorf (Sálfalva) 154
 Schalko (Salkó) 150
 Schesu luj Vajvoda 163
 Scholten (Szászcsanád) 88
 Schoprich 150
 Schwarze Gasse 76
 Scurtu 29, 89
 Sebesány (l. még Sebis) 22, 23
 Sebestyén 140
 Sebes vize 72
 Sebiseny 23
 Sebis (Sebesány) 23
 Seciu 102
 Segazse 44
Seivert, Johann 51
 Sekerist 20
 Seketura 47
 Selcioa de jiosu 21
 Selcioa de sus 46
 Selciuczá 21
 Selciucza lá Brázi 21
 Seliste 119
 Selistye 49
 Sengeorgiu (Torockószentgyörgy) 133
Senner Agoston birtokos 92
 Serata nevű patak 41
 Seratur 89
 Serboi 78
 Seretura 20
 Seretura Boginuluj 20
Sergyán Thoma esküdt 59
 Sés 120
 Sész 94, 151, 154
 Sész 145, 165
 Sészu Bortzi 160
 Sészu Dialu Csari 155
 Sészu din sus 74
 Sészu furtsilor 165
 Sészu hel din zsos 155
 Sészu Kentzi 165
 Sészu Kusbi 165
 Sészu la Bordian 72
 Sészu Pereutzuluj 162
 Sészu Rézi 160
 Sészur 83
 Sészuri 19
 Sészutzur 159
 Setét völgy 140
 Setria 111
 Seva 121
Severus, Septimus római császár 51
 Séz 66
 Sfunta 41
 Sgyábu 25
 Sgyeburoasa 111
 Sgyeburoaszá 78
 Shesz 49
 Sibisán l. Sibisány
 Sibisány (Sibisán) 32
 Sibo (Zsibó) 122
Sibot család 22
 Sibot (Alkenyér) 28
Sibotyán család 22
 Sidanu 103
 Sidóvár 48
 Siebenbürgen (Erdély) 51, 52
 Siesu 18, 111, 115
 Siesu caldu 25
 Siesu Csiteri 131
 Siesu grapeloru 131
 Siesu Hurzobestilor 45
 Siesu komori 131
 Siesu Kraiului 46
 Siesu la rupturi 46
 Siesu muncielusului 79
 Siesu Sageului 78
 Siesurile 24
 Siffring berg 75
Sigmond (Zsigmond, Luxemburgi magyar király) 112
Sigmond Berta birtokos 66
 Sigo gödre 36
 Sikátoru Petrigyenilor 40
 Sikattyu 95
 Siléu (Magyarsülye) 65
Simándi nevű birtokos 123
 Simitzoly 168
Simon család 93
 Simon domb 127
Simon nevű birtokos 127
 Sina 139
 Sinfalva (l. még Also Sinfalva, Felső Sinfalva) 131, 146
 Singatin (Kisenyed) 155
 Singer 114
 Singetinu (Kisenyed) 41
 Sinislavu 18
 Sipot forrás 59
 Sipotele 18, 25
 Sipotielu 34
 Sipotu Beite 27
 Sipotu luj Boldos 165
 Sipotzel 107
 Sirinca 121
 Siro bércz 176
 Sistesi 119
 Siura Balichi 126
 Sividoi 60
 Skerisoarele 18
 Skruntár 145
 Skruntáru máre 145
 Skruntáru mik 145
 Skurtu 89
 Slatina patak 58
 Smeurusurile 28
 Smireia 47
 Sóadások 164
 Soasu (Felgyógy) 43
 Soasu de sus (Felgyógy) 43
 Soja berek 134
 Soja berke 134
 Sojománá 29
 Sokmánd völgye 34
 Solymos alja 34
 Solymos völgye 34
 Solymostó 48
Solyom nevű birtokos 123
 Súlyomkö 96
 Sombor uttya 123
Somlyai nevű birtokos 68
 Somodi 54, 69
 Somos 100
 Soos 107, 137
 Soos kúti rét 34
 Soos láb 108
 Soos patak 34
 Soos patak völgye 34
 Soposz mezeje 164
 Sopurla 118, 124
 Sora auch la Sedrila 89
 Sos far 139
 Sos Farkas patak 140
 Sós patak 140
 Sos szék 42, 77
 Sos Szentmárton 144
 Sosmál 130, 139
 Sospatak 52, 97
 Sosviz 112
 Sovaru el mare 25
 Sovaru el micu 25
 Sötét völgy 143
 Spánláká (Ispánlaka) 56
 Spetak (Szászpaták) 89
 Spetatsel 89
 Spin 157
 Spinis 113
 Spring 34, 41, 50, 88, 103
 Spring felőli forduló 34
 Springi patak 41
 Srevin 157

Stájer Ország (Stájerország) 93
 Stájerország l. Stájer Ország
 Stauina 80
 Stauina de medilocu 74
 Stauina mare 74
 Stauina mica 74
 Stauini 97
 Stein 154, 156
Steinvile, gróf, császári tábornok 52
 Stempen 75
 Stenaia 119
 Stenie 154
 Steregoaia 87
 Steuin 120, 121, 131
 Steuina 47
 Steuinile 111
 Steuinu 119
 Stina 20, 46, 102, 116, 121
 Stina din susu 20
 Stinkeila 21
 Stiobu dintre hotare 41
 Stiolnele 18
 Stiopi (Tordaegres) 128
 Stiopti (Tordaegres) 141
 Stirminile 101
 Stobeja 41
 Stogorj 103
Stoja György falusbíró 72
 Straben 76
 Strázsa (Öregyház) 81
 Strechen 50
 Strejka 35
 Streminoase 46
 Striga 119
 Strimbélé 41
 Striminile molidvului 25
 Strimtura 141
 Strukuti forduló 129
 Stubei 47, 110, 128, 142
 Styube 124
 Suaile 120
 Sub Blidariu 22
 Sub Boru 120
 Sub cale 115
 Sub coaste Lulj 163
 Sub Cosorhej 29
 Sub Costa Sibiului 35
 Sub dealu Oburshie 164
 Sub dealu perului 74
 Sub drum 22
 Sub drumu inkornitului 21
 Sub Dumbrave 20
 Sub fazsecel 119
 Sub Gruj 50
 Sub gura Bilaguluj 70
 Sub holgye 124
 Sub Horgoslig 60
 Sub Hulá Márje 152
 Sub kasztá ulmilor 144
 Sub Leurde 22
 Sub magure 46
 Sub mal 141
 Sub malaiste 142
 Sub margin 142
 Sub Mesztáken 157
 Sub piatre 24, 121
 Sub Plesu 21
 Sub Rede 160
 Sub Skleme 21
 Sub steuin 131
 Sub vaj 82
 Sub vale 120
 Sub verisor 29
 Sub Vii 70
 Sub Vulturesc la Sargye 46
 Sub Vurtopu 46
 Subt Brunacze 163
 Subt Dáte 94
 Subt Fruntye 28
 Subt garduri 28
 Subt gyálu furtsilor 28
 Subt hulle 163
 Subt Kosorheiu 60
 Subt malu 164
 Subt muntye 128
 Subt toasta moaschi 163
Suetonius Tranquillus, Gaius 51
 Sugeu 141
 Suglod 56
 Sugo 175
 Sugo patak 140
 Sugo pataka 176
 Sugulya 130
 Sugus 64
 Sukeniasa 115
 Sumustzele 101
 Sup Pedure 29
 Supra kopács 131
 Surá luj Venitzei 129
 Surile 141
 Surupata 46
Suta Todor falusbíró 130
 Sutu (Sütmeg) 132
 Suvaia 120
 Süketberek 64
Sükösd Miklos jegyző 19, 22
 Súlye (Magyarsúlye) 139
 Sütmeg (l. még Sutu) 132
 Szent Lélek 135
 Szabad Bogát 134
 Szabad erdő 125
 Szabad föld 140
 Szabaderdő 86
 Szabin 160
Szabó család 74
 Szabo borza 34
 Szabo borza erdeje 34
Szabó Kelemen kék darabont 99
 Száguldó ut 77
 Száguldó utra rugo láb 77
Szakács család 22
 Szakadás 26
 Szakadások 65
 Szakadát (Oltszakadát) 154, 162
 Szakállós 108
Szakáts család 54
Szakáts János pap 128
Szakáts Miklos hadnagy 95
 Szakédát (Oltszakadát) 162
 Szalántzi too 159
Szalárdi János 98
 Szálas 34
 Szálas meget 69
 Szalo 49
 Szalonnás 139
Szamosközi István 138
 Szancsal 27
 Szanyoli erdő 146
 Szarakszo (Szarakszó) 17, 28, 33, 88
 Szarakszó l. Szarakszo
 Száraz hegy 31
 Száraz kis csepercse 168
 Száraz patak 130, 175
 Száraz vontato 141
 Száraz völgy 141
 Száraz völgy bércze 141
 Szárd (Sárd) 83, 84
 Szardó hegy 95
 Szárhegy 72
 Száriká 47
 Szarka kut 34
 Szárká nevű vár 17
 Szarkád (Magyarpeterd) 128
 Szarkadia (Magyarpeterd) 128
 Szarkágya 130
 Szármán 135
 Szároz vám környéke 54
 Szároz vám völgye 56, 61, 65, 81
 Szároz vámi völgy 42
 Szártos 88, 96
Szarvadi Antal kapitány 134
 Szarvas 130
 Szarvas völgy 140
 Szarvasfalva 33

- Szász Almás (Szászalmás) 159
 Szász Ernye (Ernye) 153
 Szász hágó 48
 Szász hegy 31
 Szász Ivánfalva (Szászivánfalva) 158
 Szász Martonfalva (Martonfalva) 159
 Szász Patak (Szászpatak) 89
 Szász patak 39
 Szász Péterfalva (Kispéterfalva) 156, 161
 Szász Pián (Alsópián) 19, 22
 Szász Sáros (Szász Sáros) 153
 Szász Sebes (Szászsebes) 41, 51, 58, 72, 81, 88, 103
 Szász Szent László (Tordaszent-lászló) 142
 Szász Ujfalu (Szászüjfalu) 42, 91, 92
 Szász ut 134
 Szász Város szék (Szászváros szék) 18
 Szász Vessződ (Szászvessződ) 154, 160, 162
 Szász Vessződ (Szászvessződ) 165
 Szászágota l. Szent Ágota
 Szászalmás l. Almás
 Szászcsanád l. Csanád, Scholten
 Szászföld 168
 Szászivánfalva l. Szász Ivánfalva
 Százkut 91, 92
 Szászpatak (l. még Spetac, Szász Patak) 29, 60
 Szászcsáros l. Sáros, Szász Sáros
 Szászsebes (l. még Szász Sebes) 23, 81
 Szászszentiván l. Szentiván
 Szászüjfalu l. Szász Ujfalu
 Szászváros 23, 171
 Szászvessződ l. Szász Vessződ, Szász Vessződ, Veszud, Vasszid, Wassid
 Szat 84
 Szathmári Sándor falusbíró 135
 Száva család 54
 Szavadislau (Tordaszentlászló) 142
 Szávu 83
 Seben (Nagyszeben) 51, 102, 122, 138, 153, 157
 Sebeni vár 116
 Sebeny jegyző 17, 88
 Sebenszék (l. még Nagyszeben szék, Herrmannstädter Stuhl) 150, 153, 165
 Szecsel l. Szetsel
 Szecselu (Asszonyfalva) 107
 Szederjes 42
 Szegázs l. Szegázse
 Szegázse (Szegázs) 46
 Szegény szer 48
 Szegénység 143
 Szegletu 32
 Szék 168
 Székagy 64
 Székás 80
 Székás folyó (Székás patak, Székás pataka, Székás vize) 59, 80, 89, 155, 156, 158
 Székásbesenyő l. Besenyő
 Szekedat (Oltszakadát) 162
 Székelyek árka 176
 Székely Boldisár jegyző 146
 Székely család 29
 Székely Földvár (Székelyföldvár) 49, 90
 Székely hegy 34
 Székely Kocsárd (Székelykocsárd) 90
 Székely Kotsárd (Székelykocsárd) 90, 91, 123, 144
 Székely Pál, felvinci 47
 Székely vár 94, 121
 Székelyföld 90, 125, 133, 143
 Székelyföldvár l. Feuldvára, Székely Földvár
 Székelyhidas (l. még Hidas, Hídas, Hidisiu)
 Székelykeresztúrfalva l. Szitás Keresztur
 Székelykő 93, 94, 115
 Székelykocsárd l. Kotsárd, Kutsargye, Székely Kocsárd, Székely Kotsárd
 Székkő 86
 Szekrény vápa 95
 Széku 86
 Szél föld 95
 Szelek telek 139
 Széles parlag 48
 Szeles völgy 140
 Szelesán Juvon kisbíró 130
 Szelindek 155
 Szeliste 142
 Szelisteá 78
 Szelistye 17, 28, 81, 151, 166
 Szelistye pataka 130
 Szélkerek 64
 Szellő 95
 Szeminek árka 95
 Szén égető 34, 146
 Széna fűvek 26
 Szénás ágy 48
 Szénás völgy 140
 Szénaság 64
 Szénégető 107
 Szent Ágota (Szászágota) 159, 161
 Szent Benedek (Borosbenedek) 42, 54, 56, 61, 65, 79, 82
 Szent Benedeki járás (Szentbenedeki járás) 54, 56, 61, 65, 79, 81
 Szent Ersébeth 77
 Szent György kapu 52
 Szent Imre (Marosszentimre) 30, 39, 55, 66, 69, 73, 86, 97, 100
 Szent István hegye 77
 Szent Jakab (Mezőszentjakab) 129
 Szent János hegy 139
 Szent János hegye (Szentjános-hegy) 167
 Szent János tere 23
 Szent Király (Marosszentkirály) 36,
 Szent Király felöli forduló 92
 Szent Királyi gödör 36
 Szent Kok (Mezőkók) 109
 Szent László (Tordaszentlászló) 142, 143
 Szent László (Tordaszentlászló) 127
 Szent Lászlói járás (Szentlászlói járás) 143
 Szent Lászlói járás (Szentlászlói járás) 119, 123, 127, 130, 132, 142
 Szent László lova patkója nyoma 141
 Szent Márton dűlő 87
 Szent Márton erdő 87
 Szent Mártoni erdő 131
 Szent Mihály falva (Szentmihály) 133, 135, 146
 Szent Mihály (Szentmihály) 134, 139
 Szent Mihály kapuja 52
 Szentbenedeki járás (l. még Szent Benedeki járás) 42, 54, 56, 61, 65, 79, 81
 Szentegyház cseréje 175
 Szentersébet l. Hammersdorf
 Szentgyörgy uttza 93
 Szentiván (Szászszentiván) 152

- Szentjánoshegy I. Nucset, Nutsét,
Szentjánoshegye, Szentjános
hegye
Szentjánoshegye (Szentjánoshegy)
166
Szentkatolna 102, 103
Szentkirály utca 76
Szentlászlói járás (Szentlászlói
járás) 117
Szentmihály I. Szent Mihály,
Szent Mihály falva, Szentmi-
hályfalva, Szimnyihály
Szentmihály falva (Szentmihály)
137
Szentpáli Ferentz birtokos 168
Szentya Pleisor 19
Szép erdő 95
Szepes (vár)megye 33
Szerdahely I. Szerdahely
Szerdahely (Szerdahely) 34, 35,
41, 103
Szereture 73
Szessae 31
Szetsel (Szecsel) 158, 166
Szétsényi liget 140
Szibiel I. Szibiel
Szibiel (Szibiel) 166
Sziget 53, 64
Szigethi Sándor főhadnagy 141
Szilágybagos I. Bagos
Szilágyi nevű személy 26
Szilágyi András főírást 90
Szilágyság 62
Szilas 107, 108
Szilas kö 95
Szilas patak 95
Szilisod 97
Szillas 136
Szilva kutja 143
Szilvafás gödör 64
Szilvás 80, 124
Szilvás tető 69
Szimion Hiszrián esküdt 81
Szimion Tyiszoj esküdt 81
Szimnyihály (Szentmihály) 133
Szinbenedic (Magyarszentbene-
dek) 65
Szind 129, 134–136, 139
Szindi János I. Szindi, Joannes
Szindi, Joannes (Szindi János)
136
Szindi patak 140
Szindi völgy 135
Szindi völgy 139
Szentimbru (Marosszentimre) 69
Szír névű család 96, 167
Szírbesty 96
Sztítás Keresztur (Székelykeresztúr-
falva) 102
Szithia (Szkítia) 144
Szkorbutu Petru falusbíró 36
Szocséj dűlő 62
Szőcs Farkas birtokos 60
Szőcs Károlyné birtokos 60
Szőjkemál 130
Szöke fü 126
Szöke mál 126
Szöke oldal 132
Szökekő 30
Szokmánd patakja 34
Szokmándi rét 34
Szolcsva (Alsószolcsva) 21
Szolcsva (Felsőszolcsva) 46, 79, 86
Szölő földek 137
Szölő oldal 143
Szőlőhegy 34
Szőlőhegyek alatti szántók 100
Szőlősrét 143
Szöllő allya 126
Szöllő hegy 100
Szöllő mál 146
Szöllők alatt 59, 69
Szöllők közti dűlő 156
Szöllők oldala 34
Szöllőkertek 100
Szomnoroasse 83
Szopor (Mezőszopor) 129
Szoros patak 95
Szörtsei Bálint birtokos 66
Szortzile din giosu 166
Szortzile din susu 166
Szörts család 57
Szörts Ferentz jegyző 57, 67
Szpod 61
Szt. Mihályu din sus (Felsőszent-
mihály) 135
Sztánts Vászilié esküdt 36
Sztelus 54
Sztina batrine 94
Sztina hidi rétek 34
Sztina mezeului 28
Sztine 115
Sztirkuj 129
Sztirminá 94
Sztirninoasza 78
Sztiráza (Öregyház) 81
Sztremesz 39
Sztrimba 23
Sztirimtur 88
Szubt kaszte 73
Szubt Padure 54
Szubt tufe 54
Szuhár I. Szuháru
Szuháru (Szuhár) 17
Szuligata 87
Szuligátá 87
Szupt Glodány 40
Szupt Obrésa 144
Szupt Obrése 144
Szupt ripa 145
Szupt szát 28
Szupt zsiy 145
Szurákos 143
Szurdék 95
Szurdok (Járaszurdok) 107
Szurduk (Járaszurdok) 54, 120,
131
Szurduku (Járaszurdok) 120
Szurpostu 87
Szuszaiu 78
Szuszaju 78
Szusznyé vápa 95
Táblá Amporai 111
Táblá Béli 111
Táblá Bethleni 114
Táblá Cserestilor 111, 114
Táblá Domokosi 114
Táblá Domokusi 111
Táblá Horvatului 111
Táblá Horvatului 114
Táblá lá Nagyesztilor 114
Táblá lui báron Szentkereszt-
114
Táblá lui Béli 114
Táblá lui Cziczini 114
Táblá lui Ferenczi 114
Táblá lui Pápai 114
Táblá lui Tamás 111
Táblá Szentkereszt báronu 111
Táblá Szigeti 111
Tabla Toagyaske 111
Tabora Sousa 128
Táborhely 23
Tábori hely 168
Tag 71
Tai lunges sesu 89
Takáts Niculău esküdt 42
Tállószér 87
Tálmáts (Nagyalmács) 153
Tálos patak bécze 163
Tamás János falusbíró 63
Tamás pataka 143
Tamás völgye 122
Tamesoia 141
Tamna 23

- Tanarog 69
 Tanarok 163
Tánczos János jegyző 97
 Tarkeu 86
 Tarkó hegyek 43
 Tarkő 86
 Tarmis (Gyulafehérvár) 51
 Tarnicze mare 87
 Tarnicze mice 87
 Tarnis (Gyulafehérvár) 51
 Tarnitza 124
 Tartaria (Alsótatárlaka) 19, 22
 Tartza 139
 Tatár erdő 66
 Tatárkő 86
 Tatárlaka (Alsótatárlaka) 22
 Tatárlaki járás 149, 161
 Táté 31
 Tátok 144
 Tau luj Filip 80
 Tautz 96
 Teeturile 120
 Téglásfar 109
 Tehenek tója 168
 Teieturi 115, 116
 Teis 161
 Tejétura lui Juon 166
 Tejeturi 131
 Tekenős völgy 143
 Tekenyő 160
 Tekenyös 54
 Tekenyös 91, 136
 Tekerő 34
 Tekerület 128
 Tekintő kő 140
 Tekintő oldal 140
 Telek 63, 64, 107
Teleki család l. Teleky
Teleki Domokos, id., gróf 35
Teleki Elek, gróf 35
Teleki Ferencz, gróf 35
Teleki jegyző 154, 167
Teleki Josef, gróf 35
Teleki Pálné, gróf 82–84
Teleki Samuel, gróf 30
 Telek kutja 143
Teleky (Teleki) család 103
 Telnysora 115
 Temető 100
 Templom hegye 130
 Templom hely 129
 Templom meget 65
 Templom padja 30
 Tencreu 163
 Tenerazse 160
 Tenerazsi 160
 Tengerszem 150
Teppe nevű remete 176
 Teppej pataka 176
 Tér 34, 66, 69, 110, 136
 Tér oldal 112
 Teres oldal 112
 Terhesek utja 94
 Termejesztő 139
 Teu 87
 Teu bátsiloru 112
 Teu bondi 110
 Teu lui János 59
 Teu lui melin el mare 114
 Teu lui melin el micu 114
 Teu lui Merian 47
 Teu micu 131
 Teu Mori 41
 Teu popi 103
 Teucze 87
 Teul mare 131
 Teurele 54
 Teusiu (Tövis) 96
 Teusor 144
 Teusorok 49
 Teusoru 120
Texa nevű birtokos 55
 Texas 55
 Thalmühl 80
 Theutsi Kurmatura 84
Thomas nevű pap 167
 Thoroczko Szent György (To-
 rockószentgyörgy) 138
Thorotzkai család 54
Thorotzkai János, báró 94
Thorotzkai Miklós, báró 94
Thorotzkai Pál 138
 Thotfalud (Tótfalud) 83
Thököly Imre fejedelem l. Tököli
 Thür (Tür) 96
 Tibor (l. még Tibur) 31, 44
 Tibur (Tibor) 31
Tiburtius 31
 Ticia Piti 46
Tige, báró, császári ezredes 122
 Tilalmas 62, 93, 110, 140
 Tilalmas csurgo 95
 Tilalmasi erdő 93
Timár János falusbíró 61
Timár Károly 168
Timbus nevű testvérek 130
Timon Sámuel 51
 Tinod 39, 40, 77
 Tinod vára 40
 Tirfesti 87
 Tirpa 124
 Tirzuse 77
 Tisi 87
 Tisitoaia 78
 Tiszá 119
 Tisza völgye 18, 25
 Tiszta bércz 164
 Tiszta oldal 95
 Tisztás 75, 134
 Titsoru Cutti 59
Tiusán család 74
 Tiz lépés 53
 To 70, 91, 92
 Tó 100, 144, 145, 146
 Tó helyes 146
 Tó mál 145
Tobiás Ferentz jegyző 94, 115
 Tobisak hámor 93
 Tocsilele 25
Todor Jákob falu örege 36
 Tofarka 91
 Togát 95, 107
Togyor Boboroda esküdt 167
 Tohát 50, 97, 109
 Tohāti patak 88
 Tohāti ut 50
 Tohāti út 88
 Tohely 117
 Tohelyes láb 134
 Tói kaszálók 100
 Tói szántók 100
 Tokaj 156
Tolán Mihály falusbíró 115
 Tolmoalele 150
Tolnai Gábor birtokos 60
 Tologáne 120
 Tolom patak 95
 Tolvajok kutja 54, 113
 Tolvajok kútja 168
 Tolvaj pataka 107
Toma Popa falusbíró 154
 Tomnateku 77
 Tomnatiku 21, 78
 Tomnatyik 171
Tomori család 69
Tomori Pál érsek 68
 Tompa 73, 122
Tompa család 92
 Tompa nevű erdő 73
 Tompaháza 39, 60, 73, 91, 92
 Tompaháza felőli forduló 91
 Tóoldal 143
 Topánfalvi járás 96
 Toporcsa 158
 Tora járók 91

- Torda (l. még Salina, Saxredonia, Turda) 26, 48, 51, 76, 90, 92, 90, 108, 113, 117, 118, 120, 123, 126, 129, 130, 134, 136–141, 144
- Torda akna 139
- Torda Hasadék 141
- Torda hasadéka 25
- Torda (vár)megye 17, 20, 21, 24, 25, 27, 28, 44, 46, 56, 77, 79, 87, 90, 92, 94, 101, 107–110, 112–120, 123, 124, 126–132, 134, 136, 141–144
- Tordaegres l. Stiopei, Stiopti
- Tordahasadéki folyam 141
- Tordai berek 134
- Tordai hasadék 126–128
- Tordai hegy berek 134
- Tordai sóhegy 130
- Tordai út 144
- Tordai vár 140
- Tordaegres l. Puszta Egres
- Tordahagymás l. Hagymás
- Tordamál 48
- Tordaszentlászló (l. még Szász Szent László, Szavadislau, Szent László, Szent László)
- Tordatúr l. Tur, Túr
- Torma Károly* 138
- Tormás 124, 142, 143
- Torochon (Torockó) 133
- Torockó l. Torochon, Toroczko, Toroczko, Toroszkó, Torotzko, Torotzkó, Tresceu, Turuchon
- Torockoi család* 94
- Torockoi járás (Torockói járás) 94
- Torockoi völgy 94
- Torockógyertyános l. Gyertyános
- Torockószentgyörgy l. Sengeorgiu, Thoroczko Szent György, Torotzkó Szent György
- Toroczkaei Ehellős l. Toroczkaei Celeus, Torotzkai Celeus*
- Toroczkaei járás (Torockói járás) 128
- Toroczkaei Celeus (Toroczkaei Ehellős)* 125, 133
- Toroczko (Torockó) 43, 112, 125, 133
- Toroczko (Torockó) 126
- Toroczko járás 136
- Torok 36, 140
- Toroszkó (Torockó) 90
- Torotzkai Celeus (Toroczkaei Ehellős)* 94
- Torotzkai család* 94, 95, 108
- Torotzkai hegy 108
- Torotzkai hegyek 75
- Torotzkai István* 95
- Torotzkai járás (Torockói járás) 126
- Torotzkai Josef, báró* 94
- Torotzkai László, báró* 94
- Torotzkai Sándor, báró* 94
- Torotzkai völgy 27
- Torotzko (Torockó) 92, 93, 121, 135
- Torotzkó (Torockó) 94, 95
- Torotzkó Szent György (Torockószentgyörgy) 94, 95
- Torotzkoi család* 93
- Torotzkoi járás (Torockói járás) 27, 92, 94, 115
- Torotzkoi völgy 94, 95
- Torsa megett 116
- Tótfalud l. Thotfalud, Totfalud, Tothfalud
- Totfalud (Tótfalud) 31, 57, 73, 96
- Tothfalud (Tótfalud) 87, 96
- Toth Ferentz birtokos* 42, 151
- Toth Josefné birtokos* 92
- Tóth Lajos jegyző* 96, 135
- Totvaj 146
- Tou 130
- Tőkepataka l. Tökés
- Tökés (Tőkepataka) 146
- Tőkésrét 137
- Tököli (Thököly Imre fejedelem)* 26, 27
- Tölgyes 61
- Tölgyfás 107
- Tömösváry jegyző* 64
- Török család* 65
- Török Antal birtokos* 73
- Török árka 155
- Török János falusbíró* 41, 72
- Török Károly jegyző* 70
- Török János, pokafalvi* 72
- Török ország (Törökország) 72
- Török osztály 57
- Török szállás 36, 77
- Török árok 55
- Törökbuzás 70
- Törökország l. Török ország
- Törvény domb 23
- Törvényfa pataka mellett 175
- Tövis (l. még Dreikirchen, Teusiu) 39, 66, 73, 74, 76, 96–98, 100
- Tövis 66
- Tövis berek 91
- Tövis szer 125
- Tövis utak 100
- Tövis útra dülő földek 100
- Tövis völgy 34
- Tövis völgy éle 34
- Tövis völgyi soos kutt 34
- Tövíses vápa 87
- Tövishely 64
- Tövísi kerület 66
- Tövísses 113, 126
- Tövísses hegy 168
- Tövísi Lajos birtokos* 66
- Tövísi Lászlóné birtokos* 66
- Tövísvölgy 34
- Trajan (Traianus)* 137
- Tráján (Traianus)* 90, 98, 128
- Tráján utja 90, 98
- Tráján utja 76
- Tráján (Traianus)* 76, 104, 138
- Trajanos utja 134
- Trajanus (Traianus)* 51
- Traianus római császár l. Trajan, Traján, Tráján, Trajanus*
- Trájánus (Traianus)* 40, 115, 117, 138
- Trájánus út 138
- Trájánus uttya 117
- Transsilvania (Erdély) 51
- Traubengraben 75
- Traubner völgye 65
- Tresceu (Torockó) 133
- Trestia 110
- Tresztire 120
- Triarzuri 72
- Trimétra 154
- Troasu Botestilor 45
- Troján patak 60, 104
- Trovase 46, 115
- Trovasiu 133
- Trovasu 141
- Tsorgo árka 94
- Tubákos 93
- Tufele la Padurea mare 81
- Tufele rusi 119
- Tufoi 124
- Tul a Maroson a kertbe 37
- Tul a Maroson Fűzes 37
- Tul a patakon 36
- Tul a vizen forduló 97
- Tur (Tordatúr) 130
- Túr (Tordatúr) 143, 144
- Turda vár 123
- Turda vezér* 138

Turdavár 123
 Turi erdők 130
 Turosok 91
 Turuchon (Torockó) 125
 Tuschalu (Ecsellő) 151
 Tuzok halom 109
 Tündérek tava 53
 Tűr (l. még Thür, Türiu) 96, 97
 Türi viz 97
 Türiu (Tűr) 96
 Tyászku 25
 Tyeretyeu 49
 Tyersits 73
 Tyestyiesu 124
 Tyetrasza 144
 Tyicsera boeruluj 117
 Tyicsera Kornilor 118
 Tyicsera lui Germán 118
 Tyicsera mare 124
 Tyicsera ungyului 118
 Tyikuj 42
 Tyirasz 72
 Tyisziritu 49
 Tyiszku Humi 155
 Tyiszku porcului 158
 Tyiszku Szopi 158
 Tyiszku Urszój 166
 Tyiszkuletze 158
 Tyiszkulu lui Bárb 162
 Tyiszkurile 155
 Tyiszku Zevojasuluj 155
 Tyitsera 117, 118
 Tyitsora 33
 Tyitsoru Satului 59
 Tyiturile 80
 Tyityora 34, 158, 166
 Tyukmonyos 116
 Tyukmony patak 62
 Tyukos 42
 Udvarhely szék (Udvarhelyszék) 47
 Udvarhelyszék (l. még Udvarhely szék) 90
 Uj falu patak 164
 Uj Maros vize 71
 Uj szőlő 123
 Ujfalu (Marosújfalu) 24, 39, 91, 92, 159
 Ujfogás 116
 Ujj Csipkés tere 140
 Ujj Stijrisberg 75
 Ujj tó 140
 Ujj tordai vár 140
 Ujj uttza 153
 Ujjhegy 77, 139

Ujszo 82
 Ujszölők 150
 Ujto kerület 175
 Ujvár (Marosújvár) 26, 37, 49, 71
Ulászló, magyar király 112
 Ulitse vergye 84
 Ulitzá Petrigyenilor 40
 Ulpia Trajana (mostani Várhegy) 51
 Undiu 102
 Ungiu 80
 Ungiu mori 74
 Unguráj 50
 Ungy 66
 Ungyiu largu 74
 Ungyu Dosi 68
 Ungyu Gyorgyi Hilá 161
 Ungyu Kriszti 151
 Ungyu mori 154
 Ungyu Rupt 161
 Ungyulyuj Bogdán 161
 Unter der Gibel 157
 Ur erdő 95
 Ur rétje 143
 Uraki szőlő hegyek 146
 Urasági szőlők 80
 Urberek 143
 Urdasu 102
 Úrháza l. Vlădhăza
 Úrhölgy dombja 113
 Uri utsza 133
 Urkom 108
 Ursu 85
Ursu Nicola, Vasile parasztfelkelő
 l. Hora
 Urzikariu 80
 Urzikárj 156
 Urzsitsele 129
 Ut alatt 93
 Ut felett 93
 Ut mellett valo rendek 37
 Utak között 61
 Utkelő 175
Utza nevű birtokos 152
 Űrmös 176
 Űstökmál 139
Űtő Ferentz birtokos 66
 Vaczkoros 69, 168
 Vaczkoros kis csepercse 168
 Vad nyomos 145
Vadadi László szolgabíró 24, 28, 44, 55, 58, 62, 75, 79, 85, 88, 96
 Vadász kert 143

Vados 96
 Vadu 88
 Vadu Mujérilor 85
 Vădu Stenii 159
 Vadverem 34, 63
 Vágott kő 62, 129
 Vajdej l. Vajdă
 Vaiden graben 89
 Vaiden rekite 89
 Vaier berg 75
 Vajasd (l. még Oesde, Oesdea, Vojesdea) 62, 70, 97–100
 Vajasdi határhegy 70
 Vajasdi hegyvég 70
 Vajasdi patak 100
Vajasd János, id., jegyző 66
Vajda család 54
 Vajda hegye 160
Vajda István főúr 39, 40
 Vajda kút 95
 Vajda kuttya 160, 168
Vajda Sigmond birtokos 153, 154
 Vajdák vereje 93
 Vajdaszeg 68, 90, 121, 144, 145
 Vajdaszegán kut 69
 Vajdej l. Vajdă
 Vajdă (Vajded) 22
Vajna Antal megyei főbíró 60
Vajna Dániel 60
Vajna László 60
 Vajvoda 39
Vakár Joun esküdt 42
 Vala bészercsi 81
 Vala bune 29
 Vălă jepi 111
 Vălă lakului 81
 Vala Sirilor 20
 Vála Szeráte 81
 Vála Sztrézsi 81
 Vala Türilor 20
 Vălără 161
 Valcelele 80
 Vale Auruluj 83
 Vale de mizslok 163
 Vale fenesuluj 17
 Vále fetye 83
 Vale Oji 81
 Vále Sárduluj 83
 Vale viilor 171
 Valea agrisului 119, 141, 142
 Valea Agrisului 120, 131
 Valea Albu 33
 Valea alunilor 118
 Valea Ankesestilor 21
 Valea arburilor 60

Valea Arburilor 60	Valeá masi 120	Valea trestii 116
Valea balanului 25	Valea matri 47	Valea Tűrîluj 20
Valea Bancsi 156	Valea mátri 46	Valea Tűrűlui 20
Valea Beleori 46	Valea Metisdorfului 164	Valea Urszului 151
Valea Beriori 25	Valea mice 78, 120	Valea vadului 111
Valea bikaseului 18	Valea mori 18	Valea valestanului 47
Valea birnelor 102	Valea morilor 24	Valea Valisora 94
Vále Bogyesi 120	Valea nagre 124	Valea vii 74
Valea bokului 118	Valea negri 120	Valea viilor 20, 60
Valea boului 18	Valea patak 34, 155	Valea Voicsi 114
Valea Boului 18	Valea okoliselului 116	Valea Vurtopului 101
Valea Bouluj 28	Valea Okoliselului 25	Valea Zepodi 46
Valea bradului 116	Valea Ominilor 124	Valea Zseri 114
Valea Bulbukuluj 33, 100	Valea Orestilor 45	Valea Zserului 46
Valea bulzului 24	Valea osoiului 24	Váleamäre l. Válea máre, Valea
Valea Bulzului 46	Valea Osoiului 102	Mare
Valea Cinkului 78	Valea pereului 34	Valia Gruszámi 156
Valea Cziganului 150	Valea Perului 156	Vália Hiránuluj 160
Valea Csertesului 116	Valea pocsovalisti 18	Váliá Hiriánuluj 165
Valea Csorgi 18	Valea podului 163	Valia Inseluluj 28
Valea de susu 121	Valea Poeni 21	Váliá Meruluj 160
Valea din jos 114	Valea Popi 60	Váliá Minyindali 161
Valea Dráguluj 120	Vále Popi 49	Vália Mori 155
Valea dupe deal 38	Valea pripori 78	Váliá Poduluj 162
Valea dusi 131, 142	Valea Racsi 88	Váliá Puntzi 160
Valea dusi el mare 131	Valea re 114, 116, 120	Váliá Putzuluj 165
Valea el lunge 164	Valea recse 102	Vália Rusuluj 165
Valea fantini 158	Valea retzi 103	Vália Veszenduluj 160
Valea Feci Szeci 114	Valea ripti 131	Váliá Vijilor 159
Valea fentini recs 78	Valea ritului 120	Valia Vinczi 72
Valea Gézesi 164	Valea Ruszoi 155	Valisora 94
Valea Grindului 22	Valea satului 131, 141	<i>Valko János birtokos</i> 130
Valea hertzi 156	Valea Sekéri 124	Vallé funatzi 130
Valea hotarului 166	Valea Selimanuluj 60	Vállea Kapriorii 113
Valea hotoi 41	Valea Seretii 41	Vallea Rödului 131
Valea Indolului 128	Valea seszi 78	Vallia spanilor 113
Valea jerci 118	Valea Sgyeburosi 25	Vállu patak 175, 176
Váleá Jéri 118	Valea Siilor 20	Vályá Báрни 75
Valea Kapriori 158	Valea Sipotelor 25	Vályá Déji 154
Valea kaszelor 163	Valea sojmului 124	Vályá Déji 154
Valea Kerbunelori 47	Valea Spetakuluj 89	Valya doszului 79
Valea Kozi Jepi 158	Valea Springului 41	Vályá kunduluj 152
Valea Kristi 102	Valea steuinu 121	Vályá luj Sztán 19
Valea lacului 22	Valea Stobei 41	Valya mare 30
Valea large 47	Valea Streutzi 117	Valya mika 84
Valea lui Martin 18	Valea sub pedure mare 89	Vályá Mika 58
Valea lunga 88	Valea szaricsi 47	Vályá mori 144
Valea lupuluj 89	Valea Szásztilor 101	Vályá Nutsilor 152
Valea malaiului 34	Váléa Szátului 40	Vályá re 54
Valea mare 77, 101	Valea Szélcsi 81	Vályá Szászuluj 39
Valea Mare (Váleamäre) 28, 33,	Valea Teului 88	Vályá Urszuluj 167
100, 101	Valea Tisi 18, 25	Vályá Zlegni 67
Valea mare patak 127, 158	Valea titereului 25	Valye sace 21
Válea máre (Váleamäre) 118	Valea tomesi 46	Vályus 34
Valea Margenite 46	Valea tomnatekului 77	Vállýa luj Kati 129

Vállýá Szirbilor 167
 Valtsele 144
 Vama 102
 Váncsa 92
 Vár 63
 Vár ajja 146
 Vár kert 95
 Vár oldal északról és délről 95
 Várad porondja 64
 Váradgya (Marosváradja) 31, 53
Várad család 57
Várad nevű főbíró 54
 Váradja (Marosváradja) 81
 Váralmás l. Almás
 Váratska 159
 Varcagás utca 76
 Várfalva 123, 135, 145, 146
Varga család l. Vargák
 Varga mál 139
 Varga Mihály verme 34
Vargák (Varga család) 139
 Várhegy 167, 168
 Várhegy patakja 163
 Várhely 51
 Varjas csere 140
 Varo oldal 69
 Városszere 48
 Varsile 120
 Varsora 43
 Vártape 74
 Vártapele 80
 Vártető 107
 Vas 75
Vas család lásd Wass család
 Vas kapu 149, 150
 Vásár padi patak 34
 Vásárhely (Marosvásárhely) 90
Vásárhelyi János esküdt 30
 Vásárpád 31, 34
 Vasbánya 141
 Vashegy 23, 61, 62
 Vashington bánya 93
 Vaskapu 140, 149
 Vaspéter 124
Vass József 48
 Vasszid (Szászvessződ) 165
Vaszi Nikulai községi öreg 85
 Vecsérd 158
 Védiuini 127
 Veduciu 141
 Vég herza 77
 Vég Láb a határ között 37
 Végláb 92
 Végyénia 112
 Veiden graben 89
 Vein gart 89
 Veingarten 76, 157
 Veisen berg 75
 Vejgyán 22
 Velkutzá 165
 Veltselusa Hegye 160
 Veltseluse völgye 160
 Vén hegy 93, 139
Vencel István jegyző 130
 Vénhegy 108
Venitzei Gábor birtokos 129
 Veraticu 24, 119, 121
 Veratyik 19
Vér család 140
 Veres 91, 96
 Veres egyház patak 97
 Veres János rétte 34
 Veres János tava 34
 Veres kö láb 134
 Veres kő 140
 Veres lunka 156
Veres nevű birtokos 156
Veres nevű kapitány 91
 Veres pataku 60
 Veres rétek 59
 Veres torony (Vöröstorony)
 Veresegyháza 50
 Vereshegy 23
 Vereskő 140
 Veresmart 48, 49, 90, 154
 Verespatak 76, 101, 118
 Verespataki bányák 104
 Veress csere 65
 Veressek 91
 Veressek réte 95
Veress István jegyző 141
 Veresskö oldal 95
 Verful Grosi 86
 Verful Kicsori 67
 Vér völgy 125, 135
 Véres fűz 75
 Vérgödre 140
 Verisor 60
 Verizer 60
 Vernes 93
 Verő 107
 Verőfény 34, 69, 128, 143
 Verőfényi nagy utza 40
 Versa padolój 111
 Versengő 62
 Vertope 154
 Vértopele 67
 Veszéud (Szászvessződ) 165
 Vessző berek 145
 Vessződi völgy 160
 Vessződi patak 165
 Vezoiny 112
 Via Dsurka 153
 Via la Berk 59
 Via nova 59
 Vidacut 88
 Vidaj hát 95
 Vidaj uttza 93
 Vidaly 101
 Vide kutja 143
 Vidigrents 157
 Vidolmu 101
Vig Joseff jegyző 130, 132
 Vigyázdomb 129
 Vigyázo domb 132
 Vii romunilor 60
 Vii szetenilor 27
 Viile 49
 Viile de kătră Ohaba 81
 Viile de la Kalea Belgaradului 81
 Viile in szpátele gredinilor 67
 Viile nove 50
 Viile noave 150
 Viile pe Vale 151
 Viile ungyuluj 29
 Viisore 151
 Vijeje vech 73
 Vijile deletur 160
 Vijile de Mislok 160
 Vijile lui Jaksi 159
 Vilcsa vilcselusi 46
 Villa Czekdat (Oltszakadát) 162
 Villa Szekadt (Oltszakadát) 162
 Vinarszerie 80
 Vinc (Alvinc) 23
 Vinca l. Vinczá
 Vinczá (Vinca) 87
Vinczán család 22
 Vinczisor 23
 Vindereu 114
 Vingárd 35, 41, 81, 50, 59, 81,
 88, 102, 103, 151, 156, 158,
 166
 Vintille bércze 164
 Vintzi ut 41
 Virág hegy 34
 Virághát 57, 77
 Virfu Tamnyi 23
 Virgo 108
 Virsi 87
 Virsoga 60
 Virtezse 78
 Virtoju 78
 Virtop 130
 Virtopu 81

- Virvu arceriului 110
 Virvu Bendi 22
 Virvu bradului 121
 Virvu Bulbucului 18
 Virvu Czikului 87
 Virvu csertesului 78
 Virvu faczi 73
 Virvu goronilor 141
 Virvu hisului 121
 Virvu Kornylor 33
 Virvu Lemesoji 33
 Virvu mocsirlerol 87
 Virvu Osoiului 111
 Virvu pascoi 111
 Virvu Pimnyitzi 33
 Virvu Plesi 24
 Virvu poartasului 78
 Virvu Poéni aszkunsze 55
 Virvu popi 58
 Virvu Runkului 47
 Virvu Sageului 87
 Virvu stini 101
 Virvu Virsilor 87
 Virvu voscatului 114
 Visprig 166
 Visza folyó (Viza folyó) 156,
 159, 161, 162, 165
 Vissza folyó (Viza folyó) 168
 Vitéz réte 100
 Viza folyó l. még Visza folyó, Visz-
 sza folyó 161
 Viz Akna (Vizakna) 26, 167
 Vizakna (l. még Ogna, Salis Fodi-
 na, Salzburg, Viz Akna) 158,
 167, 168
Vizaknai család 168
Vizaknai Imre besztecei gróf 167,
 168
 Vizek köze 137
 Vizek 146
 Vizes 65
 Vizes árok 53
 Viz köze 108, 110, 134
 Viz közötti berek 63
 Viz közt 69
 Vláháza (Úrháza) 86
 Vlamina 114
 Voduletz patakja 164
 Voika 114
 Vojesdea (Vajasd) 97
 Vontato 135
 Vorso patakok 176
Voszília Sztoján falubíró 56
 Völgy 123
 Völgy 48, 136
 Völgyi rétek 95
 Völgyrejárók 91
 Vöröstorony l. Veres torony
 Vrenicsoara 111
 Vulkán hegy 17, 97
 Vulkoi hegyek 33, 104
 Vulpine 127
 Vulturesle 18
 Vunta 124
 Vurcsolabe 45, 111
 Vurper (Vurpód) 150, 59, 165
 Vurpód l. Vurper
 Vurtape 120
 Vurtoape 45, 46, 47, 81, 151, 156
 Vurtop 124
 Vurtopele 110, 142
 Vurtopu 45, 46, 116, 124
 Vurvu hel máré 83
 Vurvu hel mik 83
 Vurvu Oasuluj 28
 Vurvuiata 18
 Wajdé (Vajdej) 171
 Wár utja alatt 127
Wass család, gróf, cegei 138
 Wassid (Szászvevessződ) 165
Waszillie Ketenits 172
Weisz, báró 52
 Weressmart (Veresmart) 127
 Wien (Bécs) 51
 Zaharie körtvefánál 164
 Zálagos 100
 Zalathna (Zalatna) 73, 67, 84,
 85, 96, 103, 104
 Zalathnai kerület 24, 28, 44,
 54, 57, 61, 73, 75, 76, 79,
 84–86, 88, 96
 Zalatna (l. még Auraria minor,
 Zalathna) 31, 33, 158
 Zalatnai patak 67
 Zandrég 50
 Zapodia 127
*Zápolya János király (János, I,
 magyar király)* 40
 Zará 116
 Zaránd (vár)megye 29, 73, 99
 Zárda Lupsa (Monostor) 77
 Záreu 117
 Zavoiu 80
 Zdirmni 116
 Zéberék háza 22
Zeber kapitány 22
 Zebernyik 22, 32
 Zebernyik vára 22
 Zebrék vára 22
Zejk család 39
Zejk Danielnő 66
 Zeketura 83
 Zellevestile 50
 Zepodea 131
 Zepodia 28, 45, 46, 59, 80, 87,
 114, 115, 119, 131, 141,
 142, 150, 151, 156, 158
 Zepodia Bárnai 32
 Zepodia furcilor 80
 Zepodia lárge 23, 32
 Zepodia Lazuluj 116
 Zepodia lui Sui 85
 Zepodia mica 80
 Zepodia mare 142
 Zepodia pestyeri 94
 Zepodia praedium 79, 80
 Zepodia Vesi 121
 Zepodie 45, 85, 101, 117, 128,
 160
 Zepodile 18
 Zepogya 28
 Zepogya arsi 124
 Zepogye 56, 112, 124
 Zepogye oásului 124
 Zepogye vészi 124
 Zepogyeare 124
 Zevaje 166
 Zevoi 72, 142
 Zevoj 19, 84, 154, 166
 Zevoje 166
 Zevojes 155
Zejk Ferenc szolgabíró 42, 54, 56,
 61, 65, 79, 82
 Zilai patak 69
 Zlatina praedium 79, 80
 Zlatinai alrész 80
 Zopej 61
 Zovoj 82–84
 Zovojeni 84
 Zúgó 144
 Zujeni 136
 Zwissen den Veingarten 76
Zsebe János birtokos 115
 Zsebe kuttya 115
 Zsellereszk 74
 Zsellerész 80
 Zseminyi 94
 Zsera 114
 Zsezsui 110
 Zsezuin 114
 Zsibó l. Sibó
 Zsidioti 56
 Zsido hegy 103, 104
 Zsido vár 56
 Zsidovina 17, 32

<i>Zsigmond, Luxemburgi (l. még</i>	Zsizná 45
<i>Sigmond) császár, magyar</i>	Zsolomia 18
<i>király</i> 22	<i>Zsudely nevű birtokos</i> 152
<i>Zsigmond Josef</i> jegyző 132	Zsugrán dombja 163
Zsiile szatului 38	Zsugrean dombja 164
Zsijilye 145	Zsup árka 175
Zsirgevoaia 18	Zsup meljéke 175
Zsisaie 18	Zsurzsesti 79

Brassó megye – județul Brașov

Longodár – Dăișoara

Ürmös – Ormeniș

Fehér megye – județul Alba

Abrudfalva – Abruzel

Abrudkerpenyes – Cărpiniș

Akmár – Acmariu

Alsóaklos – Ocoliș

Alsócsóra – Săliște

Alsógárd – Galda de Jos

Alsókarácsonfalva – Crăciunelu de Jos

Alsópodsága – Poșaga de Jos

Alsószolcsva – Sălciua de Jos

Alsótárlaka – Tărtăria

Alsóváradya – Oarda de Jos

Alvinc – Vințu de Jos

Aranyosbánya – Baia de Arieș

Aranyoslonka – Lunca

Aranyosronk – Runc

Árvádtanya – Carpen

Asszonynépe – Asinip

Balázsfalva – Blaj

Bedellő – Izvoarele

Berzesd – Brăzești

Birlesty – Bârlești

Bokajalfalu – Ceru Băcăinț

Bokajfalfalu – Băcăinț

Bolgárcserged – Cergău Mic

Borbánd – Bărbant

Borberek – Vurpăr

Borosbenedek – Benic

Boroskrakkó – Cricău

Borsómező – Inuri

Botesbánya – Botești

Buninzsina – Buninginea

Bucsumcserbu – Bucium-Cerbu

Bucsumizbita – Bucium-Izbita

Bucsummuntán – Muntari

Bucsumpojén – Poieni

Bucsum(síásza) – Bucium

Bucsumszát – Bucium-Sat

Bulbuk – Bulbuc

Búzásbocsárd – Bucerdea Grânoasă

Búvópatak – Sub Piatră

Buzd – Boz

Celna – Țelna

Csáklya – Cetea

Csákó – Cicău

Csókás – Ciocașu

Csombord – Ciumburd

Csongva – Uioara de Jos

Csufud – Izvoarele

Csuruleásza – Ciuruleasa

Deálukászelor – Dealu Caselor

Diód – Stremț

Diómál – Geomal

Dombró – Dumbrava

Dorozsman – Săliște-Deal

Drassó – Drașov

Dumbráva – Dumbrava

Dumbravica – Dumbrăvița

Elekes – Alecuș

Enyedszentkirály – Sâncrai

Farkastelke – Lupu

Felenyed – Aiudul de Sus

Felgyógy – Geoagiu de Sus

Felsőcsóra – Cioara de Sus

Felsőgárd – Galda de Sus

Felsőpodsága – Poșaga de Sus

Felsőszolcsva – Sălciua de Sus

Felsőváradya – Oarda de Sus

Felvinc – Unirea

Fenes – Feneș

Gábod – Găbud

Gáldtő – Galtiu

Gergelyfája – Ungurei

Gorgán – Gorgan

Gyulafehérvár – Alba Iulia

Hadaró – Hădărești

Háporton – Hopârta

Hari – Heria

Havasgárd – Întregalde

Havasgyógy – Deale Geoagiului

Hegytanyák – Capu Dealului

Hosszúaszó – Valea Lungă

Igenpataka – Ighiel

Inakfalva – Inoc

Ispánlaka – Șpălnaca

Iszka – Isca

Királypataka – Craiva

Kisapahida – Păgăda

Kisbalázsfalva – Blaj-Sat

Kismindszent – Mesentea

Kisompoly – Ampoița

Koslárd – Coșlariu

Kozsokány – Cojocani

Kukuta – Cucuta

Kurpény – Curpeni

Kútfalva – Cut

Láz – Laz

Lázurj – Lazuri

Lombfalva – Limba

Lőrincréve – Leorinț

Lunka – Lunca

Lunka – Lunca Ampoiului

Lunkalarga – Lunca Largă
 Lupsapatak – Valea Lupșii
 Magura – Măgura
 Magyarádtanya – Măghierat
 Magyarborosbocsárd – Bucerdea Vinoasă
 Ungurească
 Magyarcserged – Cergău Mare
 Magyarcsesztve – Cisteiu de Mureș
 Magyarforró – Fărău
 Magyarigen – Ighiu
 Magyarlapud – Căpuș
 Magyarlapád – Lopadea Nouă
 Magyarpéterfalva – Petrisat
 Magyarsolymos – Șoimuș
 Magyarsülye – Șileia
 Magyarszentbenedek – Sânbenedic
 Mamaligány – Mămăligani
 Marosbél – Beldiu
 Maroscsúcs – Stâna de Mureș
 Marosgombás – Gâmbaș
 Maroskarna – Blandiana
 Maroskoppánd – Copand
 Marosnagylak – Noșlac
 Marosörményes – Ormeniș
 Marosszentimre – Sântimbru
 Marosújfalva – Uifalău
 Marosújvár – Ocna Mureș
 Marosveresmart – Vereșmort
 Meggykerék – Meșcreac
 Metesd – Meteș
 Mihálcfalva – Mihălț
 Mikószilvás – Silivaș
 Miriszló – Mirislău
 Mlăka – Valea Mlăcii
 Mogos – Mogoș
 Monora – Mănărade
 Monostor – Mănăstire
 Muncsal – Muncelu
 Muszka – Mușca
 Nagyenyed – Aiud
 Nagylupsa – Lupșa
 Nagymedvés – Medveș
 Nagyompoly – Izvoru Ampoiului
 Nagyponor – Ponor
 Negrilești – Necrilești
 Obrázsa – Obreja
 Oláhborosbocsárd – Bucerdea Vinoasă
 Românească
 Oláhcsesztve – Cistei
 Oláhdálya – Daia Română
 Oláhgorbó – Gârbou
 Oláhtordos – Turdaș
 Ompolygalac – Galați
 Ompolygyepű – Presaca
 Ompolykiszfalud – Micești
 Ompolymező – Poiana Ampoiului

Ompolykövesd – Pătrângenii
 Ompolyszada – Văleni
 Orest – Orăști
 Poklos – Pâclișă
 Ponka – Pânca
 Rakató – Răcățău
 Remete – Râmeț
 Remetekolostor – Valea Mănăstirii
 Remeteiszoros – Cheia
 Sárd – Șard
 Sásza – Șasa
 Sibisán – Sibîeni
 Spring – Șpring
 Szarakszó – Sărăcsău
 Szárazvámtyanya – Valea Seacă
 Szártos – Sartăș
 Szászcsanád – Cenade
 Szászpatak – Spătaș
 Szegáz – Săgăgea
 Székelyföldvár – Războieni-Cetate
 Székelyhegytanya – Pădure
 Székelykocsárd – Lunca Mureșului
 Szuhár – Soharu
 Tekesty – Tecsești
 Telekvinc – Câmpu Goblui
 Tibor – Tibru
 Tompaháza – Rădești
 Torockó – Rimetea
 Torockógyertyános – Vălișoara
 Torockószentgyörgy – Colțești
 Tótfalud – Tăuți
 Tövis – Teiuș
 Túr – Tiur
 Vajasd – Oieșdea
 Văleabarni – Valea Barnii
 Vălealarga – Valea Largă
 Văleamăre – Valea Mare
 Vályamika – Valea Mică
 Vashegy – Dealu Ferului
 Verespatak – Roșia Montană
 Véza – Veza
 Vidaly – Vidolm
 Vinca – Vința
 Vingárd – Vingard
 Vulkán – Vulcan
 Zalatna – Zlatna

Hunyad megye – județul Hunedoara

Romosz hely – Romoșel
 Csunzshavas – Ciungu Mare

Kolozs megye – județul Cluj

Alsó jára – Iara
 Alsószentmihály – Sânmihail de Jos
 Andics – Andici
 Aranyosegerbegy – Vișoara

Aranyosgyéres – Câmpia Turzii
 Aranyosivánfalva – Cacova Ierii
 Aranyosmohács – Măhăceni
 Aranyospolyán – Poiana
 Aranyosrákos – Vălenii de Arieș
 Bágyon – Bădeni
 Bányabükk – Vâlcele
 Bányahavas – Muntele Băișorii
 Bikalat – Făgetu Ierii
 Bikalathavas – Muntele Bocului
 Bogátpuszta – Bogata
 Boldoc – Bolduț
 Borrév – Buru
 Csegez – Pietroasa
 Csóka – Stârcu
 Csurgó – Ciurgău
 Doszunápuluj – Dosu Napului
 Egrespatak – Valea Agrișului
 Felsőaklos – Ocolișel
 Felsőszentmihály – Sânmihaiul de Sus
 Funáciledűlő – Fânațe
 Harasztos – Călărași
 Hasadát – Hășdate
 Járabánya – Băișoara
 Járamagura – Măgura Ierii
 Járarakos – Vălișoara
 Járaszurdok – Surduc
 Járavize – Valea Ierii
 Kercsed – Stejeriș
 Királyrét – Crairât
 Kisfenes – Finișel
 Kisfenes havas – Cerc
 Komjátszeg – Comșești
 Kövend – Plăiești
 Középpeterd – Petrești de Mijloc
 Labodás – Lobodaș
 Macskakő – Mașca
 Magyarléta – Liteni
 Magyarpeterd – Petrești de Jos
 Mezőcsán – Ceanu Mare
 Mészakő – Cheia
 Mikes – Micești
 Palackos – Ploscoș
 Plop – Plopi
 Pusztaszentkirály – Crăești
 Pusztaszentmárton – Mărtinești
 Ruhaegres – Agriș
 Sárospatak dűlő – Valea lui Cati
 Sinfalva – Cornești
 Stinkut dűlő – Strucut
 Sűtmeg – Șutu
 Székelyhidas – Podeni
 Szind – Săndulești
 Torda – Turda
 Tordaegres – Livada

Tordahagymás – Plaiuri
 Tordaszentlászló – Săvădisla
 Tordatúr – Tureni
 Vádpatak – Valea Vadului
 Vajdaszeg – Gura Arieșului
 Várfalva – Moldovenești
 Virágosvölgy – Valea Florilor

Maros megye – județul Mureș

Bese – Stejăreni
 Keresd – Criș

Szeben megye – județul Sibiu

Almakerék – Mălincrav
 Alsógezés – Ghijasa de Jos
 Balázstelke – Blăjel
 Bólya – Buia
 Bürkös – Bârghiș
 Ecsellő – Aciliu
 Erzsébetváros – Dumbrăveni
 Felsőgezés – Ghijasa de Sus
 Oláhtyúkos – Poienița
 Hidegvíz – Calvasăr
 Hortobágyfalva – Cornățel
 Ingodály – Mighindoale
 Isztina – Ștenea
 Kalibák – Romanesti
 Kisenyed – Sângătin
 Kispéterfalva – Petiș
 Konca – Cunța
 Mág – Mag
 Martonfalva – Metiș
 Martontelke – Motiș
 Mihályfalva – Boarta
 Mikeszásza – Micăsasa
 Oltszakadát – Săcădate
 Rovás – Răvășel
 Salfalva – Mihăileni
 Salkó – Șalcău
 Szászveszződ – Veseud
 Szecsel – Săcel
 Szentjánoshegy – Nucet
 Szépteleg – Mândra
 Vizakna – Ocna Sibiului

Jud. Alba – Fehér megye

Abruzel – Abrudfalva
 Acmariu – Akmár
 Aiud – Nagyenyed
 Aiudul de Sus – Felenyed
 Alba Iulia – Gyulafehérvár
 Alecuș – Elekes
 Ampoița – Kisompoly
 Asinip – Asszonynépe
 Baia de Arieș – Aranyosbánya
 Băcăinț – Bokajfelfalu
 Bărbant – Borbánd
 Bârlești – Birlesty
 Beldiu – Marosbél
 Benic – Borosbenedek
 Blaj – Balázsfalva
 Blaj-Sat – Kisbalázsfalva
 Blandiana – Maroskarna
 Botești – Botesbánya
 Boz – Buzd
 Brăzești – Berzesd
 Bucerdea Grânoasă – Búzásbocsárd
 Bucerdea Vinoasă – Borosbocsárd
 Bucium – Bucsum(síásza)
 Bucium-Cerbu – Bucsumcserbu
 Bucium-Izbita – Bucsumizbita
 Bucium-Sat – Bucsumszát
 Bulbuc – Bulbuk
 Buninginea – Buninzsina
 Capu Dealului – Hegyitanyák
 Carpen – Árvádtanya
 Căpuș – Magyarkapud
 Cărpiniș – Abrudkerpenyes
 Câmpu Goblii – Telekvinc
 Cenade – Szászcsanád
 Cergău Mare – Magyarcserged
 Cergău Mic – Bolgárcserged
 Ceru Băcăinț – Bokajfelfalu
 Cetea – Csáklya
 Cheia – Remeteiszoros
 Cicău – Csákó
 Cioara de Sus – Felsőcsóra
 Ciocașu – Csókás
 Cistei – Oláhcsesztve
 Cisteiu de Mureș – Magyarcsesztve
 Ciumburd – Csombord
 Ciuruleasa – Csuruleásza
 Cojocani – Kozsokány
 Colțești – Torockószentgyörgy
 Copand – Maroskoppánd
 Coșlariu – Koslárd
 Craiva – Királypataka
 Crăciunelu de Jos – Alsókarácsonfalva

Cricău – Boroskrakkó
 Cucuta – Kukuta
 Curpeni – Kurpény
 Cut – Kútfalva
 Daia Română – Oláhdálya
 Deale Geoagiului – Havasgyógy
 Dealu Caselor – Deálukászelor
 Dealu Ferului – Vashegy
 Drașov – Drassó
 Dumbrava – Dombró
 Dumbrava – Dumbráva
 Dumbrăvița – Dumbravica
 Făraș – Magyarforró
 Feneș – Fenes
 Galați – Ompolygalac
 Galda de Jos – Alsógáld
 Galda de Sus – Felsőgáld
 Galtiu – Gáldtő
 Găbud – Gábod
 Gâmbaș – Marosgombás
 Gârbou – Oláhgorbó
 Geoagiu de Sus – Felgyógy
 Geomal – Diómál
 Gorgan – Gorgán
 Hădăraș – Hadaró
 Heria – Hari
 Hopârta – Háporton
 Ighiel – Igenpataka
 Ighiu – Magyarigen
 Inoc – Inakfalva
 Inuri – Borsómező
 Isca – Iszka
 Izvoarele – Bedellő
 Izvoarele – Csufud
 Izvoru Ampoiului – Nagyompoly
 Întregalde – Havasgáld
 Laz – Láz
 Lazuri – Lázurj
 Leorinț – Lőrincréve
 Limba – Lombfalva
 Lopadea Nouă – Magyarlapád
 Lunca – Aranyoslonka
 Lunca – Lunka
 Lunca Ampoiului – Lunka
 Lunca Largă – Lunkalárga
 Lunca Mureșului – Székelykocsárd
 Lupșa – Nagylupsa
 Lupu – Farkastelke
 Măghierat – Magyarádtanya
 Măgura – Magura
 Mămăligani – Mamaligány
 Mănărade – Monora
 Mănăstire – Monostor

Medveş – Nagymedvés
 Mesentea – Kismindszent
 Meşcreac – Meggykerék
 Meteş – Metesd
 Miceşti – Ompolykisfalud
 Mihălţ – Mihálcfalva
 Mirislău – Miriszló
 Mogoş – Mogos
 Muncelu – Muncsal
 Muntari – Bucsummuntán
 Muşca – Muszka
 Necrileşti – Nekrilesti
 Noşlac – Marosnagylak
 Oarda – Marosváradsa
 Obreja – Obrázsa
 Ocna Mureş – Marosújvár
 Ocoliş – Alsóaklos
 Oiejdea – Vajasd
 Orăşti – Orest
 Ormeniş – Marosörményes
 Pădure – Székelyhegytanya
 Păgâda – Kisapahida
 Pătrângenii – Ompolykövesd
 Păclişa – Poklos
 Pânca – Ponka
 Petrisat – Magyarpéterfalva
 Poiana Ampoiului – Ompolymező
 Poieni – Bucsumpojén
 Ponor – Nagyponor
 Poşaga de Jos – Alsópodsága
 Poşaga de Sus – Felsőpodsága
 Presaca – Ompolygyepű
 Răcăţau – Rakató
 Rădeşti – Tompaháza
 Războieni-Cetate – Székelyföldvár
 Râmeţ – Remete
 Rimetea – Torockó
 Roşia Montană – Verespatak
 Runc – Aranyosronk
 Sartăş – Szártos
 Săgăgea – Szegázs
 Sălciua de Jos – Alsószolcsva
 Sălciua de Sus – Felsőszolcsva
 Sălişte – Alsócsóra
 Sălişte-Deal – Dorozsman
 Sărăcsău – Szarakszó
 Sânbenedic – Magyarszentbenedek
 Sâncrai – Enyedszentkirály
 Sântimbru – Marosszentimre
 Sibişeni – Sibisán
 Silivaş – Mikószilvás
 Soharu – Szuhár
 Spăţac – Szászpatak
 Stăna de Mureş – Maroscsúcs
 Stremţ – Diód

Sub Piatră – Búvópatak
 Şard – Sárd
 Şasa – Sásza
 Şilea – Magyarsülye
 Şoimuş – Magyarsolymos
 Şpălnaca – Ispánlaka
 Şpring – Spring
 Tărtăria – Alsótatárlaka
 Tăuţi – Tótfalud
 Tecseşti – Teksesty
 Teiuş – Tövis
 Tibru – Tibor
 Tiur – Tűr
 Turdaş – Oláhtordos
 Ţelna – Celna
 Uifalău – Marosújfalú
 Uioara de Jos – Csongva
 Ungurei – Gergelyfája
 Unirea – Felvinc
 Valea Barnii – Valeabarni
 Valea Largă – Válealárga
 Valea Lungă – Hosszúaszó
 Valea Lupşii – Lupsapatak
 Valea Mare – Váleamára
 Valea Mănăstirii – Remetekolostor
 Valea Mică – Vályamika
 Valea Mlăcii – Mlaka
 Valea Seacă – Szárazvámnya
 Văleni – Ompolyszada
 Vălişoara – Torockógyertyános
 Vereşmort – Marosveresmart
 Veza – Véza
 Vidolm – Vidaly
 Vingard – Vingárd
 Vinţa – Vinca
 Vinţu de Jos – Alvinc
 Vulcan – Vulkán
 Vurpăr – Borberek
 Zlatna – Zalatna

Jud. Braşov – Brassó megye

Dăişoara – Longodár
 Ormeniş – Ürmös

Jud. Cluj – Kolozs megye

Andici – Andics
 Agriş – Ruhaegres
 Bădeni – Bágyon
 Băişoara – Járabánya
 Bogata – Bogátpusztá
 Bolduţ – Boldoc
 Buru – Borrév
 Cacova Ierii – Aranyosivánfalva
 Călăraşi – Harasztos
 Câmpia Turzii – Aranyosgyéres

Ceanu Mare – Mezőcsán
 Cerc – Kisfeneshavas
 Cheia – Mészkö
 Ciurgău – Csurgó
 Comșești – Komjátszeg
 Cornești – Sinfalva
 Crairât – Királyrét
 Crăești – Pusztaszentkirály
 Dosu Napului – Doszunápoluj
 Făgetu Ierii – Bikalat
 Fânațe – Funáciledűlő
 Finișel – Kisfenes
 Gura Arieșului – Vajdaszeg
 Hășdate – Hasadát
 Iara – Alsójára
 Liteni – Magyarléta
 Livada – Tordaegres
 Lobodaș – Labodás
 Mașca – Macskakő
 Măgura Ierii – Járamagura
 Măhăceni – Aranyosmohács
 Mărtinești – Pusztaszentmárton
 Micești – Mikes
 Mihai Viteazu – [Alsó- és Felső-] Szentmihály
 Moldovenești – Várfalva
 Muntele Băișorii – Bányahavas
 Muntele Bocului – Bikalathavas
 Ocolișel – Felsőaklos
 Petrești de Jos – Magyarpeterd
 Petrești de Mijloc – Középpeterd
 Pietroasa – Csegez
 Plaiuri – Tordahagymás
 Plăiești – Kövend
 Ploscoș – Palackos
 Podeni – Székelyhidas
 Poiana – Aranyospolyán
 Plopi – Plop
 Săndulești – Szind
 Săvădisla – Tordaszentlászló
 Stârcu – Csóka
 Stejeriș – Kercsed
 Strucut – Stinkutdűlő
 Surduc – Járaszurdok
 Șutu – Sűtmeg
 Turda – Torda
 Tureni – Tordatúr
 Valea Agrișului – Egrespatak
 Valea Florilor – Virágosvölgy
 Valea Ierii – Járavize
 Valea lui Cati – Sárospatakdő
 Valea Vadului – Vádpatak
 Vălenii de Arieș – Aranyosrákos
 Vălișoara – Járarákos
 Vâlcele – Bányabükk
 Vișoara – Aranyosegerbegy

Jud. Hunedoara – Hunyad megye

Romoșel – Romoszhely
 Ciungu Mare – Csunzshavas

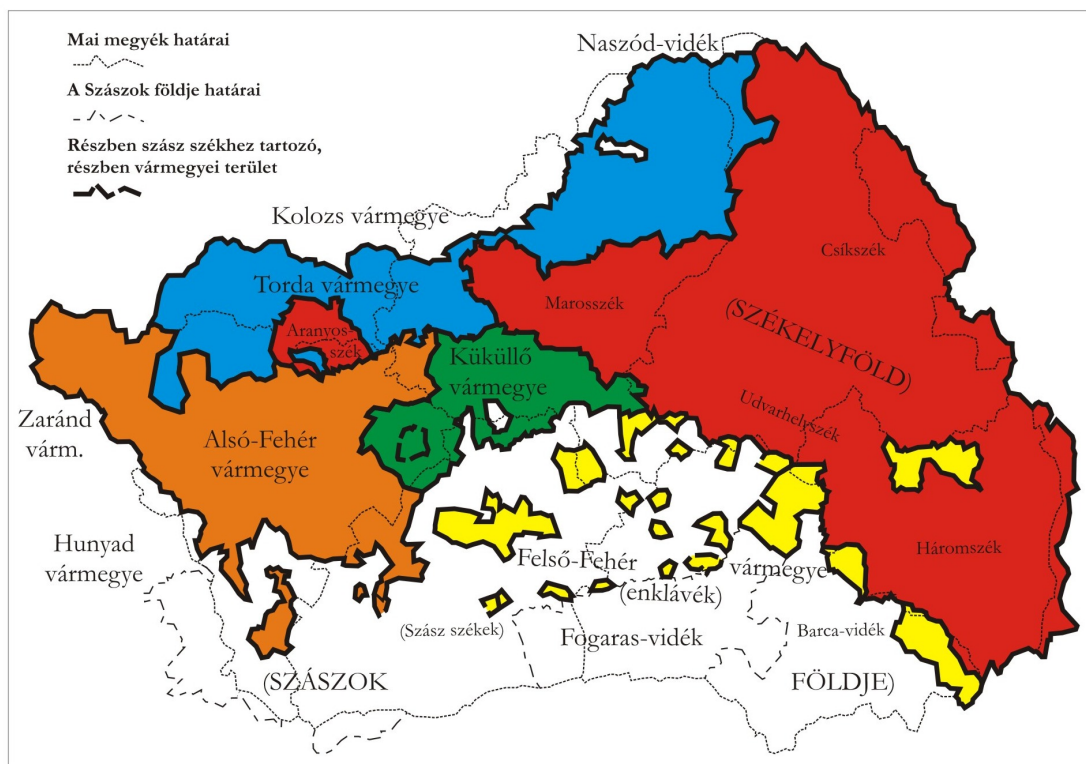
Jud. Mureș – Maros megye

Criș – Keresd
 Stejăreni – Bese

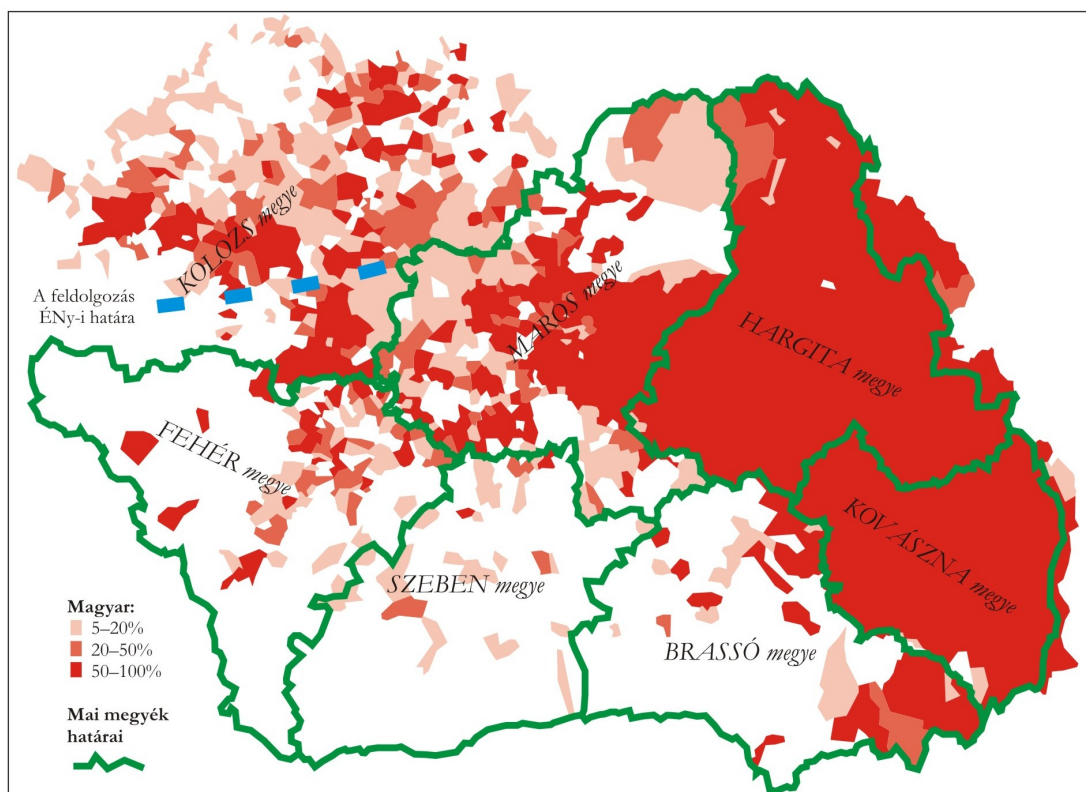
Jud. Sibiu – Szeben megye

Aciliu – Ecsellő
 Bărgăniș – Bürkös
 Blăjel – Balázstelke
 Boarta – Mihályfalva
 Buia – Bólya
 Calvasăr – Hidegvíz
 Cornățel – Hortobágyfalva
 Cunța – Konca
 Dumbrăveni – Erzsébetváros
 Ghijasa de Jos – Alsógezés
 Ghijasa de Sus – Felsőgezés
 Mag – Mág
 Mălincrav – Almakerék
 Mândra – Széptelep
 Metiș – Martonfalva
 Micăsasa – Mikeszásza
 Mighindoale – Ingodály
 Mihăileni – Sálfalva
 Motiș – Martontelke
 Nucet – Szentjánoshegy
 Ocna Sibiului – Vizakna
 Petiș – Kispéterfalva
 Poienița – Oláhtyúkos
 Răvășel – Rovás
 Romanești – Kalibák
 Săcădate – Oltszakadát
 Săcel – Szecsel
 Sângătin – Kisenyed
 Șalcău – Salkó
 Ștenea – Isztina
 Veseud – Szászvezessződ

TÉRKÉPMELLÉKLETEK

Székelyföld, Torda vármegye és (a Hunyad és Zaránd nélküli) Dél-Erdély 1861–1876-ban

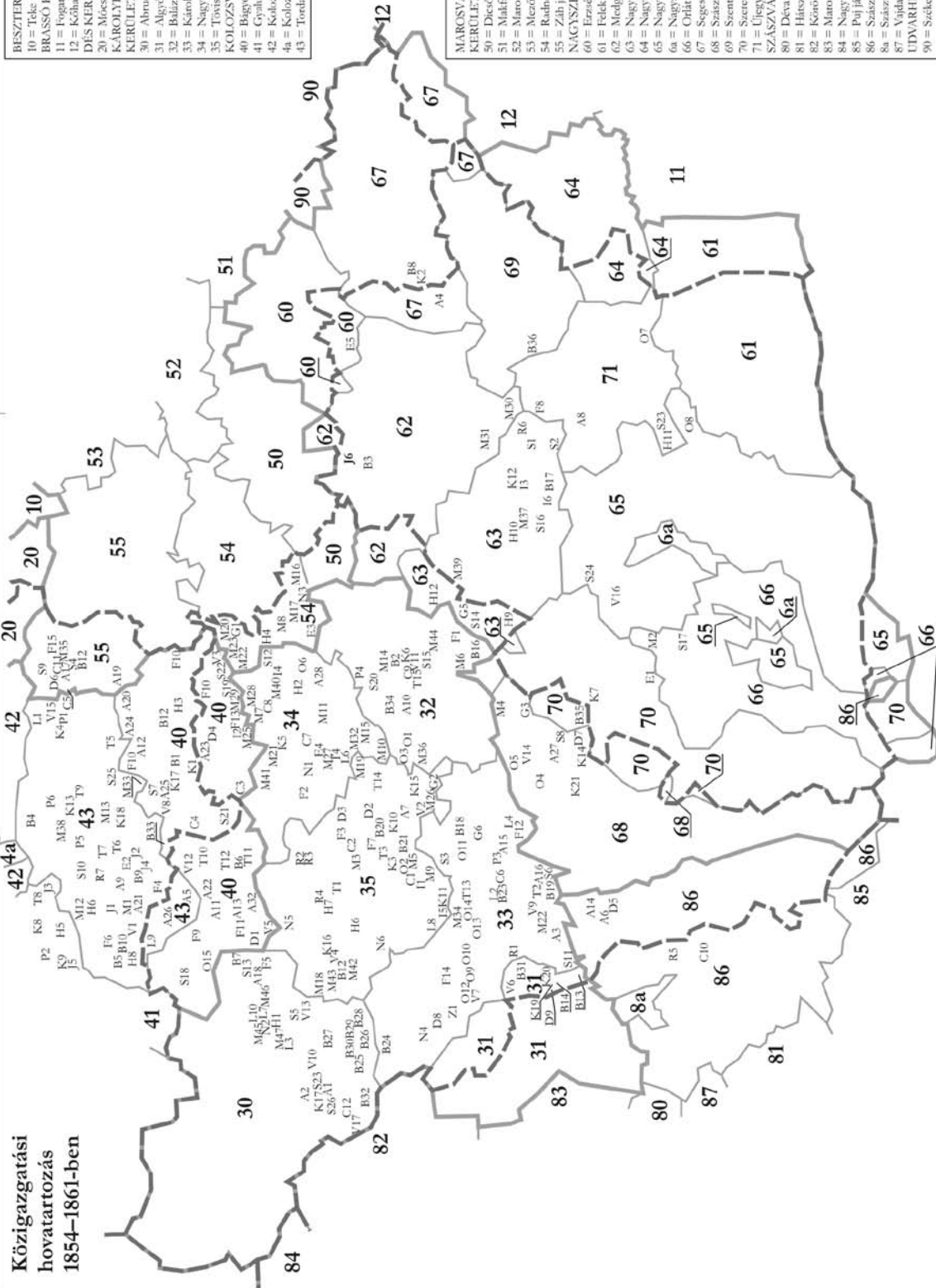

Az erdélyi magyarok területi tagolódása az 1860-as években (Hunyad, Zaránd és a Radnai-bágyó előterének kivételével; becslés az 1850-es és az 1880-as népszámlálás alapján)

**Közigazgatási
hovatartozás
1854–1861-ben**

BESZTERCE KERÜLET
10 = Tóke járás
BRAISO KERÜLET
11 = Fogaras járás
12 = Kőhalom járás
DES KERÜLET
20 = Mocs járás
20 = Mocs járás
KAROLYFEJERVÁR
KERÜLET
30 = Abrudbánya járás
31 = Ágyógy járás
32 = Balázsfalva járás
33 = Karoliférvár járás
34 = Nagyeméd járás
35 = Tótsík járás
KOLOZSVÁR KERÜLET
40 = Bagócs járás
41 = Gyula járás
42 = Kolozsvár járás
4a = Kolozsvár város
43 = Torda járás

MAROSVÁSÁRHELY
KERÜLET
50 = Diecsőszentmárton járás
51 = Makfalva járás
52 = Marosvásárhely járás
53 = Mezőmadaras járás
54 = Radnóti járás
55 = Záh járás
NAGYSZEBEN KERÜLET
60 = Erzsébetváros járás
61 = Fekete járás
62 = Medgyes járás
63 = Nagysáp járás
64 = Nagyturk járás
65 = Nagyszeben járás
6a = Nagyszeben város
66 = Ortát járás
67 = Segesvár járás
68 = Szászsebes járás
69 = Szentagóta járás
70 = Szecselecs járás
71 = Újgyház járás
SZÁSZVÁROS KERÜLET
80 = Déva járás
81 = Hászeg járás
82 = Károliabánya járás
83 = Marosolymos járás
84 = Nagybánya járás
85 = Paj járás
86 = Szászváros járás
8a = Szászváros város
87 = Vajdahunyad járás
UDVARHELY KERÜLET
90 = Székelykeresztúr járás

Közigazgatási hovátartozás 1861-ben

Hunyad vármegye	Küküllő vármegye
Felső kerület	Alsó kerület
50 = Bányai járás	70 = Bányai járás
51 = Győgyi járás	71 = Gálfa járás
52 = Kék járás	72 = Radnóti járás
53 = Kék járás	73 = Tatarfai járás
54 = Tereznai járás	74 = Tereznai járás
Felső kerület	Felső kerület
55 = Borbátz járás	75 = Kunkai járás
56 = Silyi járás	76 = Nádasi járás
Kolozsvármegye	Alsó kerület
60 = Kolozsi járás	77 = Zagoni járás
61 = Mocsai járás	78 = Erzsébetváros város
62 = Ormenyesi járás	80 = Alsó kerület
Felső kerület	Alsó kerület
81 = Lupsai járás	80 = Annayosi járás
82 = Mezőségi járás	81 = Lupsai járás
83 = Gyulai járás	82 = Mezőségi járás
84 = Torda város	83 = Gyulai járás
85 = Szendrőlás járás	84 = Torda város
86 = Tordai járás	85 = Szendrőlás járás
Felső kerület	Felső kerület
87 = Marosbányai járás	86 = Tordai járás
88 = Págyosai járás	87 = Marosbányai járás

[ERDELYI VÁRMEGYÉK ÉS VIDÉKEK]

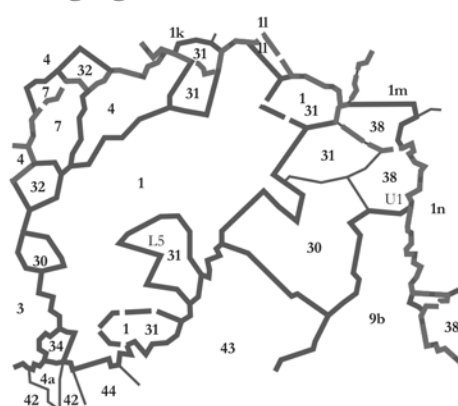
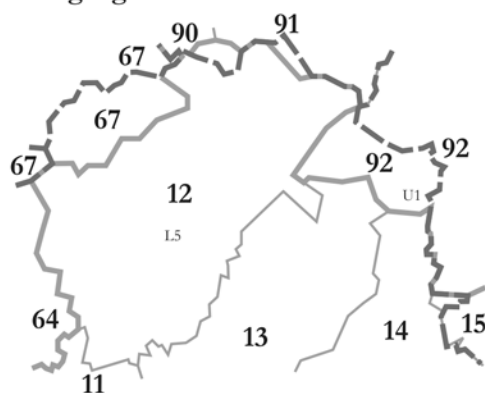
Alsó-Fehér vármegye	Alsó-Fehér vármegye
Maros kerület	Maros kerület
10 = Balmazújvárosi járás	10 = Balmazújvárosi járás
11 = Csömendi járás	11 = Csömendi járás
12 = Kiskunfélegyházi járás	12 = Kiskunfélegyházi járás
13 = Marosújvárosi járás	13 = Marosújvárosi járás
14 = Pálfi járás	14 = Pálfi járás
15 = Szentbenedeki járás	15 = Szentbenedeki járás
16 = Vízakos város	16 = Vízakos város
Zala kerület	Zala kerület
20 = Alsó-Fehér város	20 = Alsó-Fehér város
21 = Alsó-Fehér város	21 = Alsó-Fehér város
22 = Alsó-Fehér város	22 = Alsó-Fehér város
23 = Alsó-Fehér város	23 = Alsó-Fehér város
24 = Alsó-Fehér város	24 = Alsó-Fehér város
25 = Alsó-Fehér város	25 = Alsó-Fehér város
26 = Alsó-Fehér város	26 = Alsó-Fehér város
27 = Alsó-Fehér város	27 = Alsó-Fehér város
28 = Alsó-Fehér város	28 = Alsó-Fehér város
29 = Alsó-Fehér város	29 = Alsó-Fehér város
30 = Alsó-Fehér város	30 = Alsó-Fehér város
31 = Alsó-Fehér város	31 = Alsó-Fehér város
32 = Alsó-Fehér város	32 = Alsó-Fehér város
33 = Alsó-Fehér város	33 = Alsó-Fehér város
34 = Alsó-Fehér város	34 = Alsó-Fehér város
35 = Alsó-Fehér város	35 = Alsó-Fehér város
36 = Alsó-Fehér város	36 = Alsó-Fehér város
37 = Alsó-Fehér város	37 = Alsó-Fehér város
38 = Alsó-Fehér város	38 = Alsó-Fehér város
39 = Alsó-Fehér város	39 = Alsó-Fehér város
40 = Alsó-Fehér város	40 = Alsó-Fehér város
41 = Alsó-Fehér város	41 = Alsó-Fehér város
42 = Alsó-Fehér város	42 = Alsó-Fehér város
43 = Alsó-Fehér város	43 = Alsó-Fehér város
44 = Alsó-Fehér város	44 = Alsó-Fehér város
45 = Alsó-Fehér város	45 = Alsó-Fehér város
46 = Alsó-Fehér város	46 = Alsó-Fehér város

Zaránd vármegye	Zaránd vármegye
90 = Brdi járás	90 = Brdi járás
91 = Korosbányai járás	91 = Korosbányai járás
92 = Nagyhalmi járás	92 = Nagyhalmi járás
[SZÁSZOK FÖLDJE]	[SZÁSZOK FÖLDJE]
1 = Kőhalomszék	1 = Kőhalomszék
2 = Medgyesszék	2 = Medgyesszék
3 = Nagyszék	3 = Nagyszék
4 = Segesvárszék	4 = Segesvárszék
5 = Szászvárszék	5 = Szászvárszék
6 = Szászvárszék	6 = Szászvárszék
7 = Székesszék	7 = Székesszék
7b = Székesszék	7b = Székesszék
7c = Székesszék	7c = Székesszék
8 = Székesszék	8 = Székesszék
9 = Székesszék	9 = Székesszék
[SZÉKELY FÖLD]	[SZÉKELY FÖLD]
Atanyosok	Atanyosok
1b = Alsó járás	1b = Alsó járás
1c = Felső járás	1c = Felső járás
Marosok	Marosok
Alsó kerület	Alsó kerület
1d = Gálfa járás	1d = Gálfa járás
1e = Mezőbányai járás	1e = Mezőbányai járás
1f = Mezőbányai járás	1f = Mezőbányai járás
Felső kerület	Felső kerület
1g = Alsó járás	1g = Alsó járás
1h = Szovátai járás	1h = Szovátai járás
Udvardok	Udvardok
[Keresztúr-főkészési kerület]	[Keresztúr-főkészési kerület]
1i = Bőzdi járás	1i = Bőzdi járás
1j = Keresztúr járás	1j = Keresztúr járás
[Udvardok kerület]	[Udvardok kerület]
1k = Bőzdi járás	1k = Bőzdi járás

Kőhalomszék térsége
Közigazgatási beosztás 1861-ben

BRASSÓ KERÜLET	NAGYSZEBEN KERÜLET
11 = Fogaras járás	64 = Nagysink járás
12 = Kőhalom járás	67 = Segesvár járás
13 = Sárkány járás	UDVARHELY KERÜLET
14 = Földvár járás	90 = Székelykeresztúr járás
15 = Sepsiszentgyörgy járás	91 = Székelyudvarhely járás
	92 = Barót járás

[ERDÉLYI VÁRMEGYEK ÉS VIDÉKEK]	Fogaras-vidék 4a = Fogaras városi járás 42 = Betleni járás 43 = Alsóvenicei járás 44 = Mondrai járás	[SZÉKELYFÖLD] Udvarhelyszék Udvarhelyi kerület 1k = Bögözi járás 1l = Homoródi járás Bardoci kerület 1m = Bardoc főújszék Háromszék 1n = Miklósszék (Alsó járasa)
Felső-Fehér vármegye Belső kerület 30 = Hévízi járás 31 = Pálósi járás 32 = Réteni járás 38 = Hidvégi járás Külső kerület 34 = Bükkösi járás	[SZÁSZOK FÖLDJE] 1 = Kőhalomszék 3 = Nagysinkszék 4 = Segesvárszék 7 = Szekszárd 9b = Brassó-vidék	

A1 = Abrudfalva	B25 = Bucsumserbu	F15 = Funéciledülő	L1 = Labodás	M43 = Mogos	S14 = Szászcsanád
A2 = Abrudkerpenyes	B26 = Bucsumzibita	G1 = Gábod	L2 = Láz	M44 = Monora	S15 = Száspatak
A3 = Akmár	B27 = Bucsummuntár	G2 = Gáldtő	L3 = Lázurj	M45 = Monostor	S16 = Szászvessződ
A4 = Almakerék	B28 = Bucsumpojen	G3 = Gergelyfája	L4 = Lombfalva	M46 = Muncsal	S17 = Szecezl
A5 = Alsóaklos	B29 = Bucsumsziása	G4 = Gobli	L5 = Longodár	M47 = Muszka	S18 = Szegász
A6 = Alsócsóra	B30 = Bucsumsziát	G5 = Gorgán	L6 = Lórincrevé	N1 = Nagyenyed	S19 = Székelyföldvár
A7 = Alsógáld	B31 = Bulbuk	G6 = Gyulafehérvár	L7 = Lunka (Lunca)	N2 = Nagylups	S20 = Székelyhegytanya
A8 = Alsógezés	B32 = Buninszina	H1 = Hadaró	L8 = Lunka (L. Ampoiului)	N3 = Nagymedves	S21 = Székelyhidas
A9 = Alsójárá	B33 = Búvópatak	H2 = Háporton	L9 = Lunkalárga	N4 = Nagymompoly	S22 = Székelykocsárd
A10 = Alsókarácsonfalva	B34 = Buzásbocsárd	H3 = Harasztos	L10 = Lupsapatak	N5 = Nagyponor	S23 = Szentjánoshegy
A11 = Alsópodása	B35 = Buzd	H4 = Hari	M1 = Macskakő	N6 = Nekrilesti	S24 = Széptelep
A12 = Alsószentmihály	B36 = Búrkös	H5 = Hasadát	M2 = Mág	O1 = Obrázsa	S25 = Szind
A13 = Alsószolcsa	C1 = Celna	H6 = Havasgáld	M3 = Magura	O2 = Oláhborosbocsárd	S26 = Suzhár
A14 = Alsótárlálka	C2 = Csákyó	H7 = Havasgyógy	M4 = Magyarádtanya	O3 = Oláhcesztrve	T1 = Tekeszt
A15 = Alsóvárjádja	C3 = Csákyó	H8 = Havastelep	M5 = Magyarborosbocsárd	O4 = Oláhdhája	T2 = Telekvinc
A16 = Alvine	C4 = Csegez	H9 = Hegytanyák	M6 = Magyarcsersed	O5 = Oláhgorbó	T3 = Tibor
A17 = Andics	C5 = Csóka	H10 = Hidegviz	M7 = Magyarcsesztrve	O6 = Oláhtordos	T4 = Tompaháza
A18 = Aranyosbánya	C6 = Csókás	H11 = Hortobágyfalva	M8 = Magyarforró	O7 = Oláhúykos	T5 = Torda
A19 = Aranyosegerbegy	C7 = Csombord	H12 = Hosszúászó	M9 = Magyarigen	O8 = Oltszakadát	T6 = Tordaegres
A20 = Aranyogyéres	C8 = Csongva	I1 = Igenkapata	M10 = Magyarakapud	O9 = Ompolygalac	T7 = Tordahagymás
A21 = Aranyosvínfalva	C9 = Csufud	I2 = Inakfalva	M11 = Magyarlapád	O10 = Ompolygyepű	T8 = Tordaszentlászló
A22 = Aranyoslonka	C10 = Csunzshavas	I3 = Ingodály	M12 = Magyarléta	O11 = Ompolykísfalud	T9 = Tordatúr
A23 = Aranyosmohács	C11 = Csurgó	I4 = Ispánlaka	M13 = Magyarpeterd	O12 = Ompolykövesd	T10 = Torockó
A24 = Aranyospolyán	C12 = Csuruléasa	I5 = Iszka	M14 = Magyarpéterfalva	O13 = Ompolymező	T11 = Torockógyertyános
A25 = Aranyosríkos	D1 = Deálukászelor	I6 = Isztina	M15 = Magyarsolymos	O14 = Ompolyszáda	T12 = Torockószentgyörgy
A26 = Aranyosronk	D2 = Diód	J1 = Járabánya	M16 = Magyarsülye	O15 = Orest	T13 = Tórfalud
A27 = Árvádtanya	D3 = Diómál	J2 = Járamagura	M17 = Magyarszentbenedek	P1 = Palackos	T14 = Tóvis
A28 = Asszonynépe	D4 = Domboró	J3 = Járaríkos	M18 = Mamaligány	P2 = Plop	T15 = Túr
B1 = Bágyon	D5 = Dorozsman	J4 = Járászurdok	M19 = Marosbél	P3 = Poklos	U1 = Úrmös
B2 = Balázsfalva	D6 = Doszunápujz	J5 = Járavize	M20 = Marossücs	P4 = Ponka	V1 = Vádpatak
B3 = Balázstelke	D7 = Drassó	J6 = Kalibák	M21 = Marosgombás	P5 = Pusztaszentkirály	V2 = Vajszd
B4 = Bányabükk	D8 = Dumbráva	K1 = Keresed	M22 = Maroskarna	P6 = Pusztaszentmárton	V3 = Vajdaszeg
B5 = Bányahavas	D9 = Dumbravica	K2 = Keresd	M23 = Maroskoppánd	R1 = Rakató	V4 = Válcabarni
B6 = Bedellő	E1 = Ecsellő	K3 = Királypataka	M24 = Marosnagylak	R2 = Remete	V5 = Válcálgára
B7 = Berzesd	E2 = Egrespatak	K4 = Királyrért	M25 = Marossörmenyes	R3 = Remetekolostor	V6 = Válcámáre
B8 = Bese	E3 = Elekes	K5 = Kisapáhida	M26 = Marosszentimre	R4 = Remeteszoros	V7 = Válcámika
B9 = Bikalat	E4 = Enyedszentkirály	K6 = Kisbalázsfalva	M27 = Marossúfalva	R5 = Romoszhely	V8 = Várfalva
B10 = Bikalathavas	E5 = Erzsébetváros	K7 = Kisenyed	M28 = Marossúvár	R6 = Rovás	V9 = Vashegy
B11 = Birlesty	F1 = Farkastelke	K8 = Kisfenes	M29 = Marosveszermart	R7 = Ruhaegres	V10 = Verespatak
B12 = Bogátpusztá	F2 = Felenyed	K9 = Kisfenesavas	M30 = Martonfalva	S1 = Sálfalva	V11 = Véda
B13 = Bokajfalud	F3 = Felgyógy	K10 = Kismindszent	M31 = Martontelke	S2 = Salkó	V12 = Vidály
B14 = Bokajfelfalu	F4 = Felsőaklos	K11 = Kisompolj	M32 = Meggykerék	S3 = Sárd	V13 = Vinca
B15 = Boldoc	F5 = Felsőcsóra	K12 = Kispetérfalva	M33 = Mészó	S4 = Sárospatakudülő	V14 = Vingárd
B16 = Bolgárcsed	F6 = Felsőfűlehavas	K13 = Komjátaszeg	M34 = Metesd	S5 = Sásza	V15 = Virágosvölgy
B17 = Bólya	F7 = Felsőgáld	K14 = Konce	M35 = Mezőcsán	S6 = Sísán	V16 = Vízakos
B18 = Borbánd	F8 = Felsőgezés	K15 = Koslárd	M36 = Mihályfalva	S7 = Sínfalva	V17 = Vulkán
B19 = Borberek	F9 = Felsőpödszta	K16 = Kozsokány	M37 = Mihályfalva	S8 = Spring	Z1 = Zalatna
B20 = Borosbenedek	F10 = Felsőszentmihály	K17 = Kövend	M38 = Mikes	S9 = Stinkutdülő	
B21 = Boroskrakkó	F11 = Felsőszolcsa	K18 = Középpeterd	M39 = Mikesszáza	S10 = Sümeg	
B22 = Borrvé	F12 = Felsővárjádja	K19 = Kukuta	M40 = Mikószilvás	S11 = Szarakszó	
B23 = Borsómező	F13 = Felvinc	K20 = Kurpény	M41 = Miriszló	S12 = Százvástanya	
B24 = Botesbánya	F14 = Fenes	K21 = Kútfalva	M42 = Mláka	S13 = Szárts	

240

Helynevek

községből,

megyéből.

- Az adatgyűjtés következő kérdőpontokra terjed ki:
1. A megyének, kerületnek, járásnak, széknak neve, hová a helység tartozik. A terület ezen politikai felosztásán kívül némelykor vidék, környék, táj is bír külön elnevezéssel, vagy több falvak csoportozata közös név alatt ismertetik. A hol ilyesmi előfordul, az összeírásban figyelembe veendő, és ha lehet magyarázandó.
  2. A községnek, városnak hányféle neve él most; melyik neve bír csak helybeli elterjedéssel, melyik ismeretes országszerte. — Sajátos jelenség, hogy a magyar és román falvak a körülfekvő szász falvak által Erdélyben német elnevezést nyernek, mely elnevezésről az illető magyar és román falvak lakosainak sejtelmük sincs, és mely név különben is csak kis elterjedéssel bír. Viszont sok szász és román falu magyar névvel is bír, miről az illető szász és román falvaknak tudomásuk nincs. Ily viszonyok az ország minden részeiben foroghatnak fenn, hol több ajku a lakosság, azért felemlítendő.
  3. Volt-e hajdan a községnek más elnevezése? Vagy tán csak különfélekép íratott a mostani helynév?
  4. A község mikor említetik legkorábban?
  5. Honnan népesítették?
  6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről, mindegyik nyelvű helynévre nézve?
  7. A község határában előforduló többi topographiai nevek, például: mező, dűlő, szántó, forduló, legelő, kaszáló, puszta, sivatag, liget, berek, erdő, rengeteg, zug, határ, tanya, csárda, major, szőlő, kert, szőlős, árok, rom, irtvány, tisztás, hát, halom, domb, csucs, orom, magaslat, fensík, hegy, hegycsúcs, hegyléc, szikla, bérc, bánya, barlang, örvény, szoros, zuhatag, forrás, kut, ér, tó, folyó, patak, (megkülönböztetvén minden nevet, melyet ilyen fő- és mellékpatak eredetétől egészen kifolyásáig más folyóba nyert), mocsár, posvány, láp, ingovány, nádas, rét, kompállás, rév, gázló, sziget, fok, stb. Lényeges feladata az összeírásnak, hogy az itt említett tárgyak tulajdon nevei minél kimerítőbben és minél pontosabban följegyeztessenek. A hol lehet, itt is a 6-ik pont alatti kérdés figyelembe veendő. Ide tartozik sokszor a külvárosok, városrészek, utak, térek és utcák neveinek felelőlegessége, ha ezen neveken valami eredetiség lappang, vagy ha nemzeti emlékekkel összekapcsolvák, és így rólok történetileg vagy nyelvészetiileg valami felderítés várható. Mezők, dűlők, szántók, legelők, puszták, rétek, fordulók és hasonló tárgyak neveinél célszerű volna az illető tárgy természeti tulajdonságáról rövid megjegyzést tenni, minthogy abból sokszor felvilágosítást vehetni a név értelmére. Például: Gányér, vizes, lapályos szántóföld Szalontán. Kóstava, szép legelő, erdős hegyek köz. Karakó, csavargó patak. Gyűrűzug, egy zug, mely körül a Berettyó föl kört képez. Ondód, sik fekete föld, néhol szikes Debrecennél. Szódob, egy völgy, mely jól vízhangzik, Biharban. Tótevény, feltöltött és árkolt szántóföld, Kocsordon. Üllő, álló víz, mely kiszáradni nem szokott, Karcagon. Petrisán, nagy őserdő, melyben őzek is vannak, Békésben. Vica, vízer, melyben sok apró hal van, Békésben. Siskadűlő, szántóföld melyen sok siska terem, Szabolcsban. Megyer, hajdan falu Baranyában, most csak malom. Adacs, pusztá a kecskeméti határban, hajdan falu. Ders, egy tiszta s talán irtott hely az erdőben, biharmegyei Siteren. Bágy, rétes víz, mely igen lassan foly, H. Nánáson, Bokróc, kút cserés, bokros helyen, Margitán. Világos, hogy hol a 2-6-ik pontban kért közleményeknek helye nem lehetne, ott a helynévhez legalább ily, a természeti tulajdonságokról jegyzéseket mindig csatolhatni.
- Végre a 7-ik pont alatti helynevek érdekében van, hogy az illető megnevezett tárgynak fekvése is emlegettessék, t. i. nevezessenek a határos, szomszéd területek.

Nyomatott Hazay Róznál Tomesvárott.

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó magyar nyelvű kérdőíve [1864]

Utasítás

a haza helyneveinek gyűjtésére és összeírására.

A cél hazánk összes helyneveinek magyarázása, értelmének kinyomozása. Azon élvezeten kívül, hogy lakóhelyünkön annyiszor ballott, magán és polgári életünkkel összeszőtt helyneveink értelmét fölfoghatjuk, igen nagy nyeresémmel kínálkozik a nevekben fekvő rejtély megnyitása történeti és nyelvészeti tekintetben, és e szerint főfontosságú tudományos érdekek előmozdíthatók ez uton.

Hogy ezen cél elérhető, szükséges mindenek előtt, hogy mindazon tárgy, a melynek topographiai neve van figyelembe vétetvén, az egész névkinccs összeírassék. E szerint fákön és épületeken kívül majdnem minden ingatlan tárgy tartoznék ide, mert minden talpalatnyi földnek, hegynek völgynek külön, sokszor többféle neve van. A névgyűjtemény teljessége egyik főfontosságú érdek a tervezett munkánál. A teljesség elérése érdekében tehát nem elég a község nevét följegyezni, hanem a község határában minden topographiai nevet, melynek száma csak egy községben sokszor igen nagy lehet. Nem is kell a felvételnél valami nevet kicsinyíteni, azon véleményben, hogy hasznát nem lehet venni, sőt ellenben a följegyzést addig folytatni, míg az utolsó név nincs kimerítve.

Minthogy minden községben van egy két ember, sőt vannak többen is, kik lakóföldjüket legnagyobb részletekig ismerik, igen sok függ azon egyének helyes megválasztásától, kik a helynevek gyűjtésével megbízandók. Kik érdezendők volnának a falu vénei, jegyzői, papjai, erdőseiei, vadászai, bányászai stb. — egyik a másiknak adatait fogná kiegészíteni. A hol a szóbeli adatok kifogynának, ott a hivatalos és hiteles irományok is még bő forrásul szolgálnának, ugymint a földbirtok tulajdonát kimutató, és adósorozó könyvek, (mire nézve a telekkönyvi és catastralis hivatalok segédkézzel járulnának, kiknél nagy pontossággal fel vannak jegyezve — ha nem is kimerítőleg tán — a birtokra vonatkozó elnevezések), az egyházi matrikulák, jegyzőkönyvek, monographiák stb. — Ezen források szorgalmas átkutatása tehát különösen ajánlatik. A nyerendő adatok, kivált ha eltérők, egymás iránti hitelességének megbíráltatása érdekében, ohajtandó azon forrás megnevezése, a honnan az adatok származnak.

A mi a gyűjtés sikeres eszközzésére még tudni szükséges, kivehető az utasításhoz kapcsolt schemából, mely szerint a kitöltés fogyanatosítandó. A feleletek azon sorban iratnak folyó szöveggel, nem rovatozott kimutatás alakjában, az iven többi lapjaira, miként a kérdő pontozatok a schemában következnek, megtoldván azt annyi ívvel, a mennyit a tárgy bősége szükségessé teend. Ha a község ezen utmutatás fonalán minden kérdésre a lehető legteljesebb válaszokkal elkészült, és még a legutolsó talpalat földnek stb., is mely saját elnevezéssel bir, névjegyzékét összeírta, az illető feljegyzések mint külön füzet küldessenek be a község által Temesvár szab. kir. város hatósága utján Pesty Frigyes magyar akadémiai tagnak további használatra és feldolgozásra.

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó magyar nyelvű utasítása [1864]

Numirile locurilor

d'in comunitate

comitatului

1. Datele de colectiune se estindu asupra urmatoarelor puncte de intrebaciuni:

1-iu. Numele comitatului, districtului, cercului, scaunului de care se tiene satulu. Afora de impartierea politica a tractului, cate o data are si tienutulu, jnrulu, deosebita numire, seu o multieme de sate sunt su un'a — si aceasi numire cunoscute. Astfelu de impregiurare e in conscripiune de a se observa si splica.

2-a. Comunitatea, opidulu cate numiri are acù, cari dintre ele e numai prin locuitorii locali — si cari e de tier'a intrega conosciu? — E semnu caracteresticu ca in Ardealu satele magyare si romane impregiurate de satele sase a capetatu numiri nemtiesci, despre cari locuitorii sateloru magyare si romane, nici cã sciu ceva fiindu numirea acest'a prepucinu estinsa; asemenea multe comunitati sase si romane au nume magyaru, despre ce sasii si romanii inca nu sciu nemicu. Astfelu de impregiurari potu fi in tote partiele tieriei locuite de locuitorii diferiteloru limbi deci sunt de a se aminti.

3-a. Avut'a verodata candva comunitatea alta numire? — Seu dor' numai s' a scrisu alt'mintrea numele de acumu?

4-a. Cum se numesce comunitatea dela inceputu?

5-a. Deunde s' a impopulatu?

6-a. Ce se scie de comunu, d'in traditiuni, monuminte, semne de memorii, d'in memorande scrise seu tiparite despre originea numelui si intielesulu lui in veri care limba ar fi loculu numitu?

7-a. Numirile topografice din otarulu comunitatii, d. e. tierina, tabla, aratru, intornatura, pascu, fenatiu, prediu, desiertu, dumbrava, tufisiu, padure, codru, vijeitu, terminu (otar), vila, birtu afora de comunitate, maierisce, hodaie, gradina, sianti (saxa fossa), ruina, stirpitura, poiana, dosu, tumba, colina, culme, verfu, naltiatura, podciu, munte, spinarea muntelui, catena de munte, stanca, bolovanisce, baie minerale, pescere, vertegiu, strimtoare, cataracta (cadietura de apa) fonte, putiu, lacu, riu, pereu (deosebindu totu, numele apei capetatu dela escurgerea unui riu principalu pona la impreunarea lui cu altulu) balta, morastu, noroiu, muschiu, stafarie, livada, puncte, vadu, pociacu, insula, promontoriu s. c. l.

Problem'a esentiale a conscrierii e ca numirile proprie ale numiteloru obiecte se se prennotodie catu mai scurgu si esactu.

Unde se pote se se ie in atentiune si aici intrebaciunea punctulu alu 6-lea. De aicea se tiene si commemoraciunea numirilor suburbiloru, partieloru de urbi, caailoru, piatieloru si stradeloru, daca in aceste jace ceva originalitate, seu de suntu legate de suveniru nationali, potendu despre ele astfetu descoperi ceva deslucire istorica seu limbistica. La numirile tierineloru, tabeloru, aratreloru, pascurilor, predieloru, livedieloru, inturnatieloru si la altele asemenea ar fi lipsa a face despre insusierea naturale a obiectulu respectivu o prenotare scurta, pentru ca d'in acest'a de multe ori se pote scote asupra intielesulu numelui vr'o deslucire d. e. Gányér, aratru apatosu, netedu in otarulu de Szalonta. Kóstava, pascu formos in munti padurosi. Karakó, paru sucitoru. Gyűrűzug, o vijitorie pe langa care Bereteulu formidia unu semi-cercu. Ondód, pamentu netedu, negru in unele locuri secu la Dobritzinu. Szódob, o vale bineresunatoria in Biharia. Tötevény, unu aratru redicatu prin implere si siantiuitu in Kocsord. Üllő, apa statatoria, nedescabile in Karczag. Petrisán o padura betrana, suntu in ea si capriore in Békés. Viça, vena de apa, suntu multi pesci marunt-in-ea in Békés. Siskadölő, aratru pe care se face multa susarca in Szabolcs. Megyer candva satu, acù numai o mora in Baranya. Adacs, prediu in otarulu de Kecskemét, candva satu. Ders, o poiana pote a fi si stirpitura in padurea de Siter in Biharia. Bágy, apa, curge forte in cetu in H. Nánás. Bokróc, putiu (fontena) in tufisiu la Margit'a.

Se intielege de sine cã daca asupra comunicatelu de su puncturile 2—6 nu s' ar poté face splicari, adeca acele n' ar avô locu, atunci longe numele loculu se se adauga notiile respective despre insusirea naturale a acelu-a-si nume.

In urma e in interesulu numiniloru locuriloru de su punctulu alu 7-lea ca positiunea (caderea) geografica a obiectulu menitu inca se se memoriadie, numindu-se si teritoriale vecine.

Indrumare

la colectiunea si conscrierea numinilor locurilor patriei.

Scopul e splicarea si urmarirea intielesului a totoru numinilor locurilor in patri'a nostra. Pe longa placerea aceea, câ in locuintele nostre, — pricepemu intielesulu de atate-ori auditeloru locuri impreunate cu viati'a nostra privata si civila — ni se imbia inca cu forte mare castigu descoperirea misterului ce jace in numiri atatu in privinti'a istorica catu si limbistica, potenduse pe calea acest'a promovê interesele cele mai importante sciintifice.

Spre ajungerea acestui scopu e de lipsa nainte de tote, ca avendu totu obiectulu numirea topografica sê se iê in atentiune potendu-se numai astfelu conscrie intregulu tesauru de uumiri. Afora de arbori si edificii s' ar potê enumera aici mai totu obiectulu nemiscatoriu, pentru ca fia-care pamencioru, munte, vale are un'a — de multe ori mai multe numiri. In acestu planisatu opu e celu mai ponderosu interesu la colectiunea numinilor Completarea. Asia dar in interesulu ajungerei completarii nu e de ajunsu a insemna numai numele Comunitatii, ci tote numinile topografice din otarulu comunitatii, — a caroru numeru numai intr'o singura comunitate e adesea forte mare. Apoi nu debue la conscriere, cutare nume d'in causâ prò puciunei insemnatai a lu trece cu vederea câ dor' n'ar fi de folosu, ma chiar e de a le consemna pouo la celu d'in urma.

Fiindu in fia-care comunitate unu omu, duoi, ma si mai multi cari 'si conoseu pamentulu locuintiei de a menuntulu, depinde multu de la alegerea potrivita a acestoru individi, numai acestor'a se li se incredintieie colectiunea numinilor locurilor. Sê se intrebe betranii comunitatii, notarii, padurarii, vanatorii, baiiesii s. c. l. ca unulu se intrege datele celui-a laltu. Candu n' ar fi de ajunsu datele verbali, atunci potu servi de ajutoriu scriptele oficiose autentice, anume: indicele, si cartile despre proprietatea de posesiune a pamentulu (la acestea potu servi cu ajutoriu bunu si oficialele catastrali gasindu se la ele numirile de posesiune esactu. — de si nu de totu scurgu;) apoi matriculele eclesiastice, protocoale, monografiile s. c. l. Cercetarea de a meruntu a acestoru sorginti se recomanda deosebitu.

Daca datele suntu dubie, in interesulu dreptujudecatii autenticitatiei sê se numêca fountele de unde se potu deduce datele.

Aceea ce inca mai e de lipsa a sci spre colectiunea resultatorie, se pote vedê d'in siem'a alaturata longa acesta indrumare, carea e de completatu. Respunsurile se voru inscrie in testu corinte — nu in formatu rubricatu — dupa cum suntu intrebarile in siema, adaugendu-se atatea cole cate va recere estinderea obiectulu. Dupa ce comunitatea in intielesulu acestei indrumari a galitu la fia — care intrebare respunsurile — in catu s' a potutu mai perfectu, respectivele insemnari intr' unu fasciculu de osebi sê le trimita pr'in autoritatea liberei celati regesci Temisior'a la D. Pesty Frigyes membru alu academiei magyare spre indebuintiarea si prelucrarea mai de parte.

Tiparit in Hazay R. la Temisiora.

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó román nyelvű utatísda [1864]

nr 8327 Hs

15
420

Ortsnamen

der Gemeinde Burd im Märmar Comitat N. J.

Die Datensammlung erstreckt sich auf folgende Fragepunkte:

1. Name des Comitats, Kreises, Bezirkes, Stabes, zu welchem die Gemeinde gehört. Außer dieser politischen Einteilung des Terrains, haben oft auch Landschaften, Gegenden, Umgebungen ihre besonderen Benennungen, oder eine Gruppe mehrerer Ortschaften wird unter einem gemeinschaftlichen Namen genannt. Solche Benennungen sind, wo sie vorkommen, bei der Erhebung in Betracht zu ziehen und wo möglich zu erklären.

2. Wie vielerlei Namen der Gemeinde oder Stadt leben jetzt; welcher von diesen Namen hat nur eine locale Ausbreitung, welcher ist landeskundig. Es ist eine eigenthümliche Erscheinung, daß die ungarischen und rumänischen Dörfer von den umliegenden sächsischen Dörfern in Siebenbürgen einen deutschen Namen erhalten, von welchem Namen die Bewohner der betreffenden ungarischen und rumänischen Dörfer keine Ahnung haben, und welcher Name auch im Uebrigen nur eine kleine Verbreitung hat. Andererseits haben viele sächsische und rumänische Ortschaften auch einen ungarischen Namen, wovon wieder die sächsischen und rumänischen Ortschaften keine Kenntnis haben. Solche Verhältnisse können in allen Theilen des Landes vorkommen, wo eine gemischte Bevölkerung ist, daher dieselben zu besprechen sind.

3. Hatte die Gemeinde vormalig eine andere Benennung? oder wurde etwa der jetzige Ortsname nur verschiedentlich geschrieben?

4. Wann geschieht die älteste Erwähnung der Gemeinde?

5. Woher wurde dieselbe bevölkert?

6. Was weiß man aus der allgemeinen Kenntnis, aus Sage und Tradition, aus geschriebenen und gedruckten Denkmälern über den Ursprung des Namens, und dessen Sinn und Bedeutung, in jedem der verschiedenen Sprachen, welche dem Ort einen Namen gegeben?

7. Alle anderen im Bereiche des Gemeindeterritoriums vorkommenden topographischen Namen, als Wiesen, Felder, Gelände, Acker, Gewände, Weide, Pustien, Haiden, Wästen, Auen, Haine, Wälder, Forste, Winkel, Grenzen, Marken, Wälder, Gärten, Meyerhöfe, Säckchen, Gärten, Weingärten, Gräben, Ruinen, Rodungen, Oedungen, Rücken, Hügel, Wälle, Gipfel, Spigen, Anhöhen, Almen, Hochplateaus, Berge, Gebirgsrücken, Bergseiten, Felsen, Bergwerke, Höhlen, Schluchten, Flüsse, Thäler, Wasserfälle, Quellen, Brunnen, Wasseradern, Seen, Teiche, Ströme, Klüfte, Bäche (unterscheidend jeden Namen, welchen dieser Haupt- und Nebenflüsse von ihrem Ursprung bis zu ihrer Einmündung in einen andern Fluß angenommen), Moräste, Sümpfe, Moore, Marschland, Röhrichte, Fluren, Ueberfluthungen, Fährten, Wägen, Inseln, Landspitzen u. s. w. Es ist ein wesentliches Erforderniß der Datensammlung, daß die eigenen Namen der hier erwähnten Gegenstände möglichst erschöpfend und möglichst pünktlich beschrieben und verzeichnet werden. Wo es statthaft ist, wäre auch hier die im Punkte 6 gestellte Frage in Betracht zu nehmen. Hieher gehören oft auch die Namen der Vorstädte, Stadttheile, Straßen, Plätze und Gassen, in so fern die Namen derselben eine Originalität in sich bergen, oder mit irgend welchen nationalen Erinnerungen in Verbindung stehen, und demnach von denselben geschichtliche oder sprachliche Aufklärungen zu erwarten sind. Den Benennungen der Wiesen, Gelände, Pustien, Acker, Weiden, Pustien, Fluren und ähnlicher Gegenstände wäre es zweckmäßig, auch kurze Bemerkungen über die natürliche Beschaffenheit des betreffenden Gegenstandes beizuschließen, weil eine solche Beschreibung oft Aufschluß über den Sinn des Namens geben kann. Beispielsweise: Ginyör, ein wässeriges, edenes Ackerfeld in Szalonta. Kostava, eine schöne Weide, zwischen wäldreichen Bergen. Karakó, ein sich schlängelnder Bach. Gárdung, ein Winkel, um welchen herum die Beretto einen Halbkreis bildet. Dabod, ein edenes schwarzes Grundstück, die und da sedahältig, bei Debreczin. Szódos, ein Thal, welches ein gutes Ghee giebt, in Bihar. Tórvény, ein aufgedämmtes und mit Graben umgebenes Ackerfeld in Kociord. Ulló, ein stehendes Wasser, welches nicht austrocknet, in Karczag. Petrisán, ein großer Urwald, worin auch Rehe vorfindig, in Békés. Vica, eine Wasserader, welches viele kleine Flüsse enthält, in Békés. Gradvang, ein weidereiches Bergthal, in welchem die Ammer entspringt. Megyer, ehemals ein Dorf, jetzt Mühle in Baranya. Adacs, Pusta auf dem Kecskemeter Territorium, ehemals Dorf. — Derd, ein oder, vielleicht gerodeter Waldplatz, zu Sier in Bihar. Bogy, ein Wiesenwasser, welches sehr langsam fließt, in H. Nánás. Lauffen, mehrere Ortschaften, welche an Stromschnellen liegen. Vofróc, ein Brunnenn an fruchtbarer, gebüschiger Stelle bei Margita. Es ist klar, daß, wo die im 2-6 Punkte verlangten Fragen nicht beantwortet werden können, dort dem Ortsnamen wenigstens solche, die physischen Eigenschaften betreffenden Bemerkungen immer angefügt werden können.

Endlich wird im Interesse der im 7. Punkte angedeuteten Ortsnamen verlangt, daß auch die Lage der benannten Gegenstände erwähnt werde, d. h. es sollen die angrenzenden, benachbarten Terrains namhaft gemacht werden.

Instruction

zur Sammlung und Conscribierung der vaterländischen Ortsnamen.

Der Zweck ist die Ersclärung sämmtlicher Ortsnamen des Landes und die Erforschung ihrer Bedeutung. Außer dem Genuße, daß wir den Sinn der an unseren Wohnstätten so oft gehörten, mit unserm privat- und öffentlichen Leben so innig verwebten Ortsnamen begreifen, bietet die Erschließung der in den Namen liegenden Räthsel hohen Gewinnst dar, in geschichtlicher und sprachlicher Beziehung, und somit können auf diesem Wege hochwichtige wissenschaftliche Interessen gefördert werden.

Damit dieser Zweck erreicht werde, ist vor Allem nothwendig, daß jeder Gegenstand, welcher einen topographischen Namen hat, in Betracht gezogen und hiedurch der gesammte Namenschaß zusammenge-schrieben werde. Demnach würden außer Bäumen und Gebäuden beinahe alle unbeweglichen Gegenstände hieher gehören, weil jeder fußbreit Landes, Berg und Thal seine besonderen, oftmal mehrfältigen Namen hat. Die Vollständigkeit der Namensammlung ist eine der Hauptinteressen bei dem projectirten Werke. Behufs Erreichung der Vollständigkeit genügt es also nicht, den Namen der Gemeinde aufzuzeichnen, sondern es muß im Bereiche der Gemeinde jeder topographische Name, deren Zahl in einer Gemeinde oft sehr groß sein kann, verzeichnet werden. Es soll also bei der Aufnahme der Namen irgend ein Name nicht etwa für gering angesehen werden, in der Meinung, daß er keinen Nutzen bringen könne, vielmehr ist die Aufnahme in so lange fortzusetzen, bis der letzte Name nicht erschöpft wurde.

Nachdem es in der Gemeinde einige, sogar auch mehrere Individuen giebt, welche ihre Wohnorte bis in die kleinsten Details kennen, so hängt sehr viel von der richtigen Wahl derjenigen Personen ab, welche mit der Sammlung der Ortsnamen betraut werden sollen. Es wären zu befragen die Ortsältesten, Notäre, Geistlichen, Förster, Jäger, Vergleute u. s. w. — Die Daten des einen würden jene des andern ergänzen. Dort, wo mündliche Auskünfte zu Ende gehen, dort würden noch die amtlichen und glaubwürdigen Schriften eine reichliche Ausbeute bieten, vergleichen die den Grundbesitz nachweisenden und die Grundsteuer evident haltenden Bücher (wobei die Grundbuchs- und Katasterbehörden hilfreich an die Hand gehen werden, da bei denselben, wenn auch vielleicht nicht erschöpfend, doch mit großer Pünktlichkeit jene Benennungen verzeichnet sind, welche den Besitzstand betreffen), die Kirchenmatrikel, Protokolle, Monographien u. s. w. Die sorgfältige Durchforschung dieser Quellen wird daher besonders anempfohlen. Behufs Beurtheilung der gegenseitigen Glaubwürdigkeit der zu gewinnenden Daten, besonders wenn solche von einander abweichend sind, ist es wünschenswerth, die Quelle zu bezeichnen, woraus diese Angaben geschöpft wurden.

Was bezüglich der erfolgreichen Bewirtung dieser Sammlung noch zu wissen nöthig, kann aus jenem Schema entnommen werden, welches der Instruction vorangeht, und welchem gemäß die Ausfüllung zu bewerkstelligen ist. Die Antworten werden in derselben Reihenfolge mit laufendem Terz, nicht in Form rubricirter Ausweise, auf den übrigen Seiten der Bögen niedergeschrieben, in welcher die Fragepunkte im Schema sich folgen, wobei die Auskünfte mit so viel weiteren Bögen zu ergänzen sind, als es die Fülle des Gegenstandes nothwendig machen wird. Wenn die Gemeinde nach dieser Anleitung auf alle Fragen die möglichst vollständigen Antworten gewonnen, sind diese Aufzeichnungen als geforderte Hefte im Wege der königlichen Freistadt Temesvár seitens der Gemeinde an das Mitglied der ungarischen Akademie **Friedrich Pesty** zur weiteren Benützung und Ausarbeitung einzusenden.

Druck von Reia Hazan in Temesvár.

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó német nyelvű utasítása [1864]

Országos Széchényi Könyvtár
Budapest, Szent György tér 4–6., H-1014
Telefon: +36 1224 3700
Székely Nemzeti Múzeum
Sepsiszentgyörgy, Kós Károly utca 10., RO-520055
Telefon: +40 267 312442

A kiadásért felel
Tüske László (OSzK)
Vargha Mihály (SzNM)

A tördelés a Sámán Kiadó munkája
Nyomta és kötötte a Sámán Kiadó
Felelős vezető Bács Attila
A könyv formátuma 20,5 × 29 cm
Ívterjedelme 36 (A4)
ISBN 978-963-200-647-5

ISBN 978-963-200-647-5